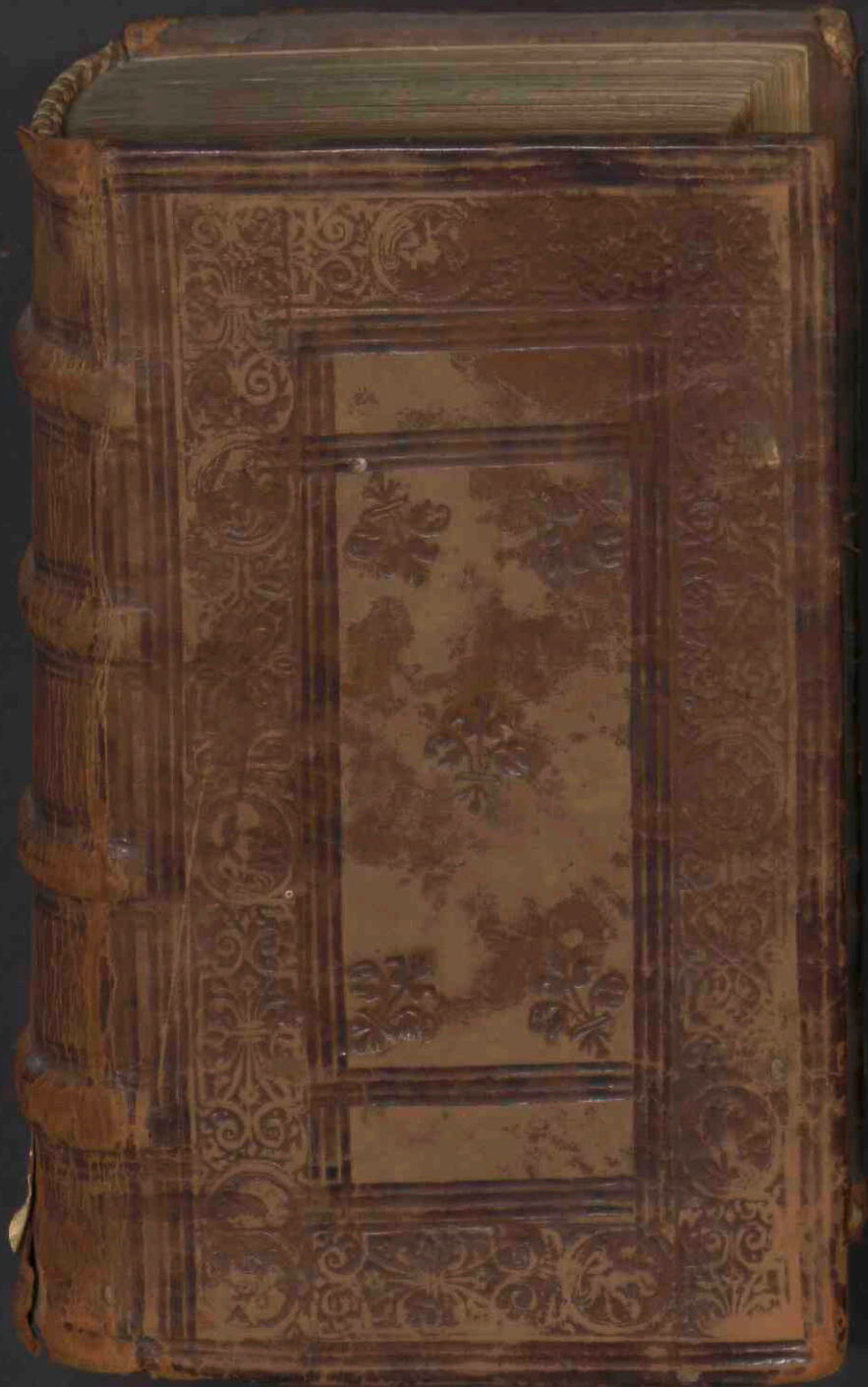

**De miraculis occultis naturae, libri IIII : item De vita cum animi
et corporis incolumitate recte instituenda, liber vnus : illi
quidem iam postremum emendati, & aliquot capitibus aucti,
hic vero nunquam antehac editus**

<https://hdl.handle.net/1874/421243>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
  - de kopsnede
  - de frontsnede
  - de staartsnede
  - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

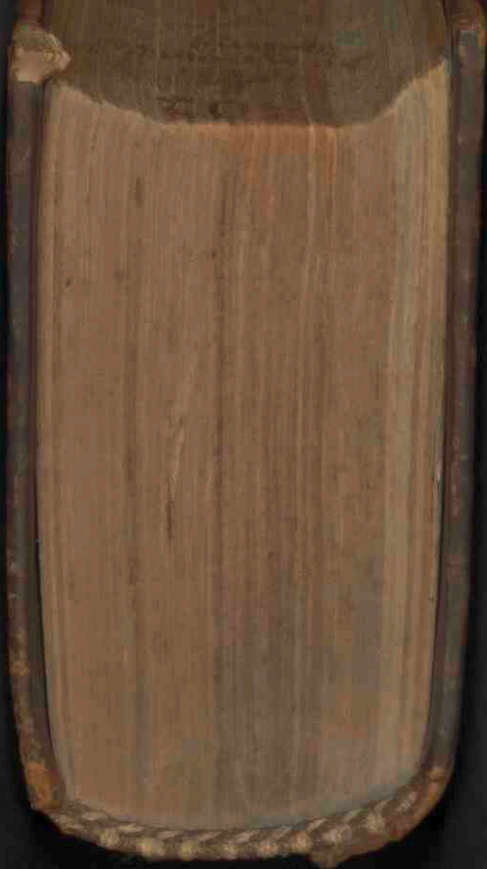
<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

Y. oct.

79

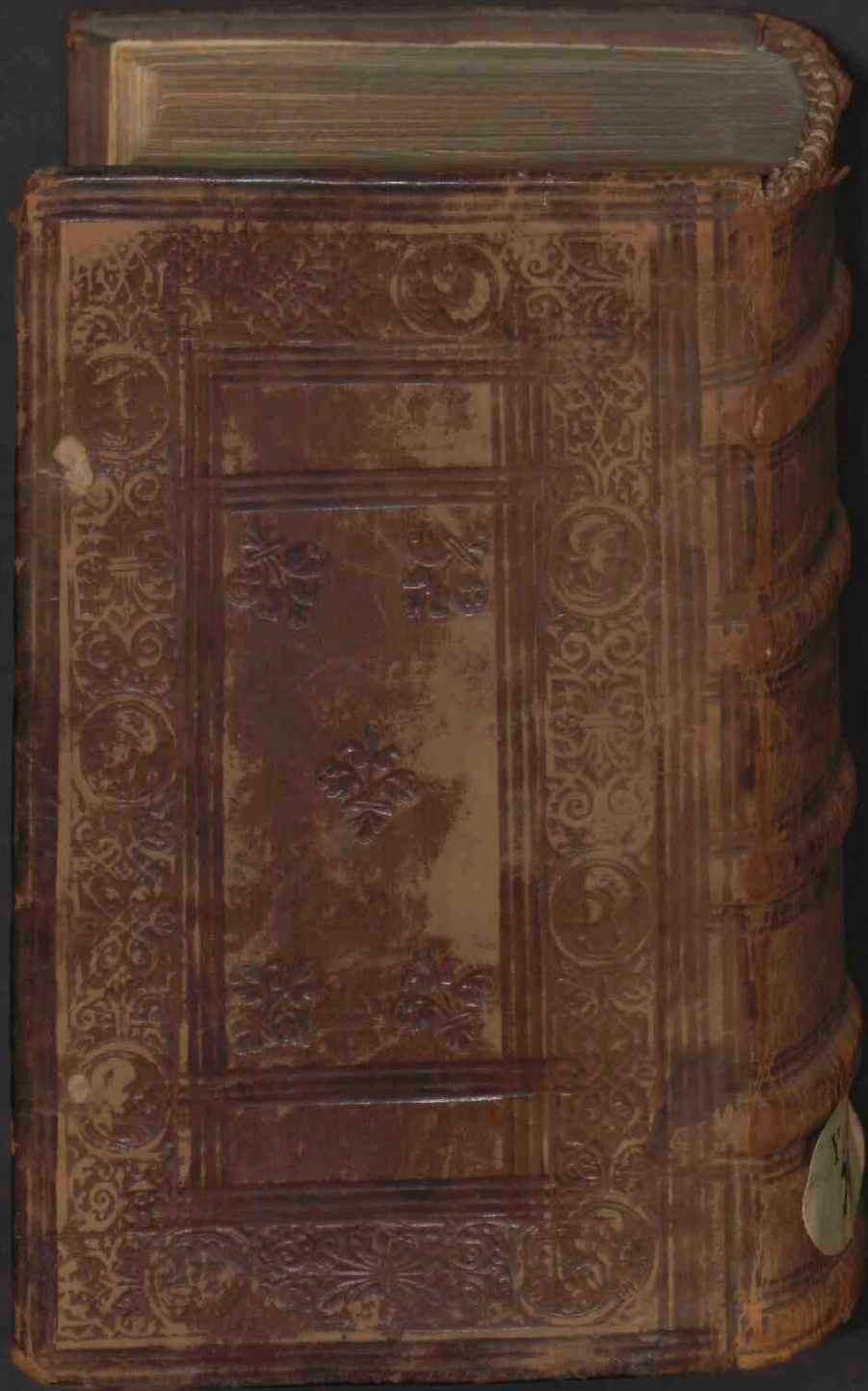
302

†

De mysticis
liber 9

Y. oct.
79

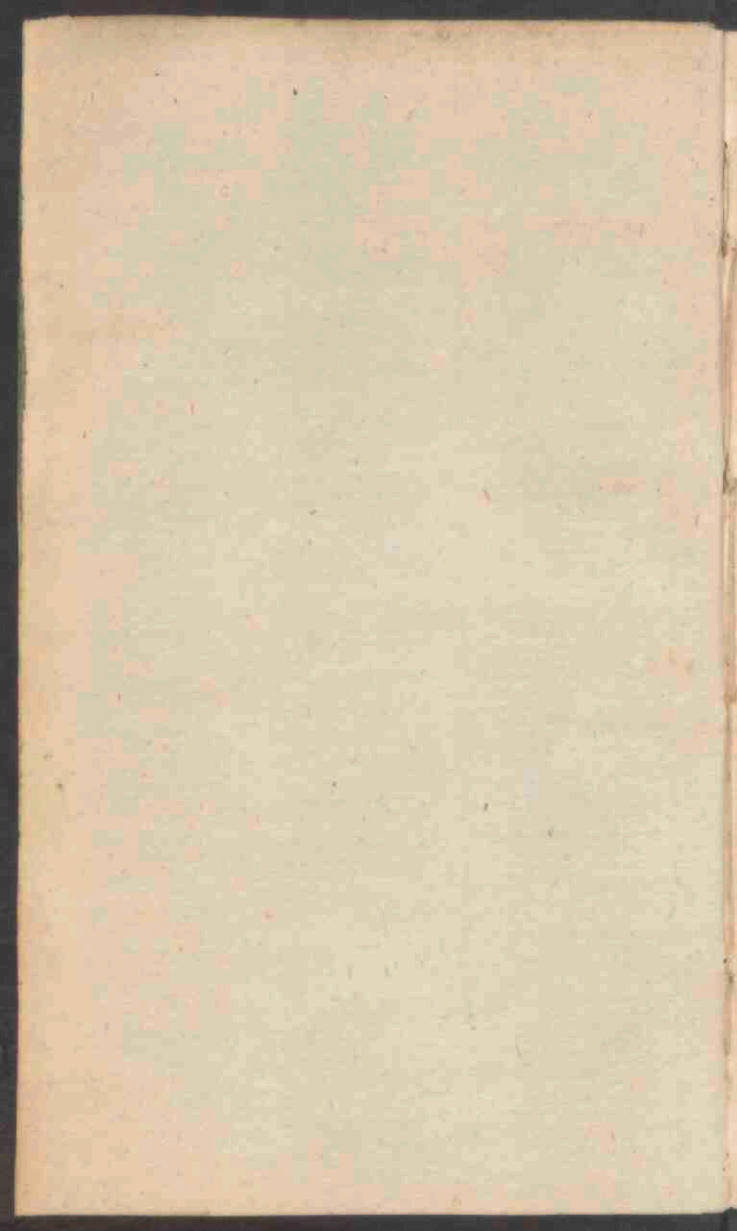

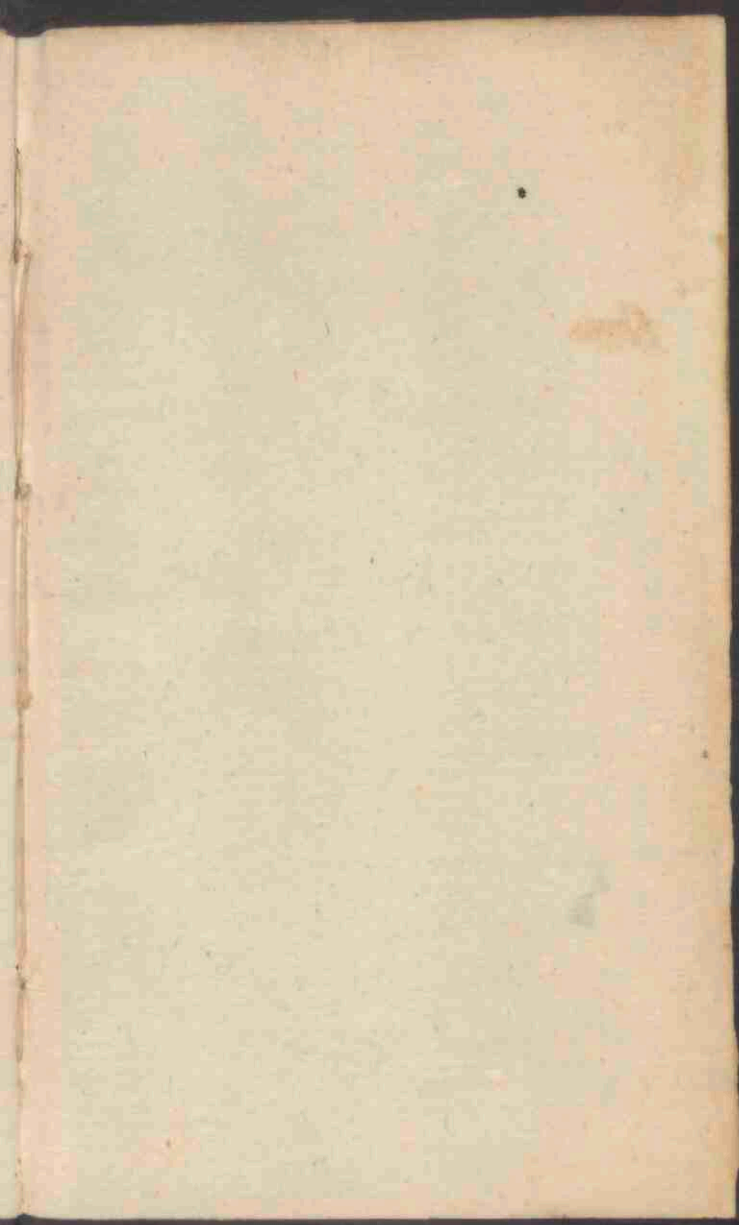

philosophici Theoretici

Octavo n°. 79.

gram paradisi & gram klu sis

N 114. C

DE *Ex dono Buchely*
MIRACVLIS
OCCVLTIS
NATVRAE,
LIBRI III.

Item
DE VITA, CVM ANIMI
ET CORPORIS IN-
columitate recte instituenda,
LIBER VNVS.

*Illi quidem iam postremum emendati, & ali-
quot capitibus aucti: hic vero nun-
quam antehac editus:*

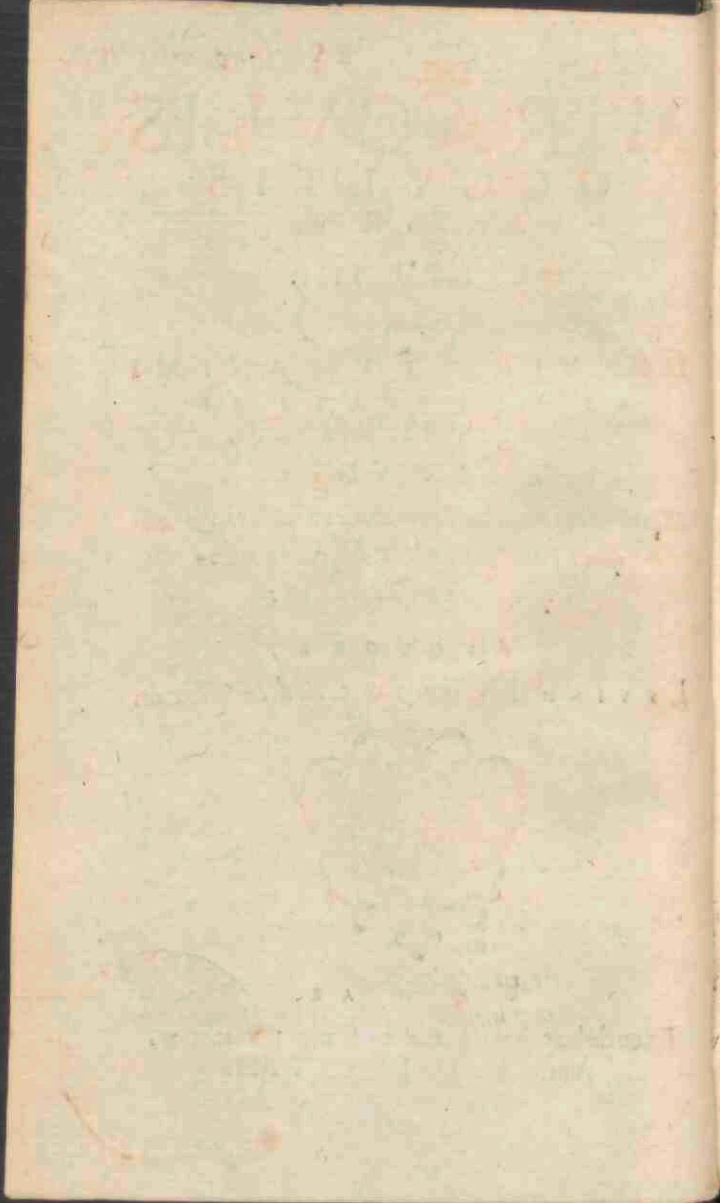
AVCTORE
LVRINO LEMNIO *Medico Zirizaeo.*

I E N A E

Excudebat TOBIAS STEINMANN.
Anno M. D. LXXXVIII.

P A S C H A S I I
O E N I I H E I C R V C I -
N I I N O P E R I S
commendationem
Carmen.

S I Te delectat multò pulcherrima Nymphæ
Natura æterni fida ministra Dei ;
Aut plusquam varius rerum color , optime Le-
ctor,
Ornatus, series, forma, vel ordo iuuat :
Si censes operæ pretium cognoscere, quicquid
Tellus, Oceani tractus, & astra ferunt :
Et cupis ingenue multa & præclara doceri,
Id quod Naturæ lex, Pietasq; monet :
Hæc ades, hos memori libros fac mente recondas,
Propositi exiguo tempore victor eris.
Scilicet eloquio cumulatus, & arte medendi
Lemnius ostendet, quidlibet vnde petas.
Abdita Naturæ pandit miracula, vires,
Causas, quæ multos texerat umbra dies.
Tum solidis adedò rationibus omnia fulcit,
Vt carpi, Momo iudice, posse neges.
Ingenij mirè felicitis acumine quid non
Differit argute perspicueq; docet ?
Candidus & tersus leni fluuit agmine sermo,
Multus vbiq; nitor, multus vbiq; lepos.
Nec Medicis solis (ne fortè quis inscius erret)
Hic operam & studium dedicat ille suum :

Plurima ciuili præcepta salubria vitæ,
Fingendisq; probè moribus apta leges.
Auribus instillans animoq; re præditi νεωτοῦ,
Hoc aget, ut studeas notior esse tibi.
Ignauas hominum vetat obbrutescere mentes,
Præteritisue bonis deteriora sequi.
Quin obiter studijs melioribus imbuit omnes,
Qua se cognoscant, qua ratione Deum.
Sed frustra celebrem malè natis versibus illum,
Cuius fama volat docta per ora virum,
Instar multorum Gesnerus Apolline dignus
Mystes, sat locuples hic mihi testis erit:
Qui citra inuidiam pressò vir candidus æqua
Expensum trutina pollice laudat opus.
Ut taceam geminos Hetrusca voce loquentes,
Quam cupide Ausonidū turba diserta legat.
Lucis enim vsura caruere, nec hæctenus extra
Septa domus reliqui corripuere pedem.
Restat ut Hispanos, Celtas, linguaq; Britannos
Repræsentantes, Belgica verba sonent:
Quos æquè gratos doctis si senserit auctor,
Adjiciet totidem, cœpta iuuante Deo.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO
POTENTISSIMO QVE
S V E C O R V M, G O T H O -
rum, Vandalorumque Regi, ac Li-
uonia Domino, E R I C O, eius
nominis decimoquarto,
Levinus Lemnius Me-
dicus S. P. D.

CITVM EST IL-
lud Platonis, Rex in-
uictissime, felices fo-
re Respublicas, si
vel studia sapientia
consectentur Reges,
vel Sapientes impe-
rent. Quod cum in te sine contro-
uersia perici intelligam, qui non so-
lum studijs sapientia sedulo insistas, sed
quasuis artes amplectaris ac colas, non
possum tuae Maiestati, tuoque amplissi-
mo Regno non impense gratulari. Dici
enim vix queat, quam sis hoc nomine tu-
is subditis futurus amabilis ac gratiosus,
denique ad ea sectanda, quae in humanis
rebus sunt praecipua, quaeq; ad summam
felicitatem spectant, incitamento. Ut
enim filij maiorum vestigijs insistant, in
quos oculos continenter habent defi-
xos, illorumque imitantur vel vitia vel
virtutes: ita in Imperio Aulae Proceres

ac promiscua passim multitudo ea con-
fectari conatur, ea vita & moribus ex-
primere, quæ Regi aut Principi placere
videat, & quibus ille maximè afficiatur.
Cum autem multis magnisque rebus
spectata sit tua, E R I C E Illustrissime,
Maiestas & amplitudo, corporis animi-
que præstantia, acumen ingenij, eruditio
singularis, summa vitæ integritas, in pa-
ce incredibilis imperij moderatio, belli
verò tempore, quod nunquam nisi iustè
à te suscipitur, mira rerum gerendarum
peritia, pari consilio ac prudentia fulta:
quibus artibus non minus fortiter, quàm
animosè, magnoque successu ac dexte-
ritate finitimos, qui alienæ ditioni inhi-
ant, propulsas ac conficis: quis tantas
tamque admirandas naturæ dotes, qui-
bus à Deo Opt. Max. affatim excultus
es, ac cumulatè exornatus, non admi-
retur ac suspiciat, solidisque encomijs
prosequatur? quod ipsum vnicè perfice-
re meditor, quandoquidem Maiestatis
Regiæ favorem experiar, quæ ex nostra
hac statione atq; excubijs, magnis præ-
mij in Aulam suam nos euocat. Quo-
circa cum latissima Regna, longeq; ex-
porrectos Sueciæ ac ditionis Gothicæ
tractus (à quibus totius Europæ exor-
tam nobilitatem seriò dictitare solet
Imperator Carolus huius nominis quin-
tus,

tus, sibi que id laudi ducere) incredibili
sapientia ac comitate te moderari audi-
am, atque abs te conquiri vndique non
solum artifices manuarios, sed quod præ-
cipue laudem meretur, conuocari ma-
gnis tuis sumptibus atque impensis vi-
ros doctos ac literatos, qui Regno tuo
decus & ornamentum afferant, passus
sum D. Guilielmum Lemnium, quem
vt archiatron, seu Medicum primarium
in corporis tui tutelam ac sanitatis con-
seruandæ præsidium asciuisti, tanto lo-
corum interuallo, à patrijs sedibus, à pa-
terno complexu, congressuque familiari
ac domestica consuetudine diuelli, præ-
sertim ijs annis, quibus parentes filijs
tanquam scipione fulti inniti soleant, at-
que inclinata vergenteque ætate, aliqua
ab ijs oblectamenta concipere, nonnul-
la imminentis senij solatia consequi. Et
quò erga clementissimum Regem ma-
gis constet Lemnij studium, promptæq;
voluntatis ac propensi animi testifica-
tio, libros hos de Naturæ dignitate &
præstantia, abditisque rerum causis Ma-
iestati Regiæ dedicare visum est, quo se
oblectare ijs possit, vbi à serijs rebus re-
spirare liceat, atque à publicis functioni-
bus conuiescere. Multa autem inesse
lucubrationibus hisce nostris, citra o-
mnem ambitionem aut adulandi suspi-
cionem,

cionem, ausim polliceri, quæ amœnitate lectionis, ac cum rerum, tum sententiarum varietate atque illecebra quemque possint reficere ac demorari. Si quando itaque inuictissime Rex, occupationibus, quibus implicatus es, defungite contigerit, atque aliquid tibi laxamenti imperare visum sit, his auocamentis animum grauioribus rebus defessum recreare poteris ac reficere. Hoc autem argumentum, quo nullum excogitari potest plausibilius, ea mente ac consilio illustrandum suscepi, ut omnibus innotescat, quam immensa sit rerum Natura, quæ vsibus commodisque nostris inseruit, quò vis eius se proferat, quam longè lateque sit diffusa. Quæ cum sit Diuinitatis instrumentum, tota moles ac rerum vniuersitas illi incumbit atque innititur, eiusque munere cuncta subsistunt, ac continuata successione se propagant ac tuentur. Quæ consideratio hoc efficit in animis hominum, eumque vsum consequitur, ut mens humana in Opificem erecta, res momentaneas ac eaducas despiciere condiscat, atque ad sempiternas aspiret atque enitatur. Si quidem Naturæ contemplatio, quæ multiplici rerum varietate instructa est atque exornata, totiusque mundi decor & species, in Conditoris admirationem atque
amorem

amorem mortales allicit: ita ut tam spectabili ac visendo mundi opificio obstupescit humanus animus in huius architectum atque artificem tota mente rapiatur, haustoque tacito quodam Diuinitatis afflatu, illum colat ac veneretur, in illo confidenter conquiescat. Cuius rei cum toto passim opere specimen sum exhibiturus, superuacaneum existimo plura congerere, quibus Naturæ splendor illustrari possit, eiusque dignitas amplificari, præsertim cum R. M. sedulo Naturæ ac rerum contemplationi insistat, eaque continenter se oblectet, ita ut nulli aptius magisque appositè hæc Naturæ miracula consecrari possint, quam Erico Regi, qui huiusmodi oblectamentis vnicè afficitur. Eò autem magis gratum acceptumque amplitudini Regiæ hoc munus literarium fore confido, quòd tempestiuè ac captata opportunitate oblatum sit, nempe ijs nuptiarum auspicijs, quæ serenissimus Rex propediè initurus est; quod ut felix faustumque sit, optimi quoque bonis acclamationibus bonisque omnibus exoptant ac precantur. Deus Opt. Max. qui cuncta fulcit ac sustinet, Regni tui solium Rex illustrissime stabiliat, tibi que in omnibus felicem progressum, magna que incrementa conferat. Zirizæ pridie Calend. Ianuarij, anno redempti orbis. M. D. LXIII.

A 5 AD

A D CANDIDVM
LECTOREM

PRAEFATIO I.
LEMNI MEDICI.

Vo sunt artium, quae hominum utilitati atque sui deseruiunt, instrumenta, quibus omnia firmari solent ac stabiliri, Ratio & Experientia. His enim ipsa Medicina, & praeter Mathematicas artes, pleraeq; aliae fulciuntur. Siquidem quae exacti excusq; iudicij hominibus sunt factura fidei, ad hanc amussim exigi, ad hunc lapidem Lydium debent explorari. Quid autem magni praestiterit Medicus, si herbas ac medicamenta efficaces obtinere effectus ratione studeat euincere, nisi id experimento comprobet? Ediuerso, qua fiducia niti posset experimento, quod plerumq; absq; iudicio adhibitum fallax esse ac periculosum declarat inconsulta Pyrricorum temeritas, nisi illi ratio suffragetur! Et quanquam Sophisticum censeretur posset, contra experientiae testificationem ac documentum, rationem exigere: nunquam tamen quisquam sanis iudicij, & qui in delectu rerum aliquid pensi habet, experimento assensum fecerit, aut id temere experiri sustineat, nisi ratione id per omnia comprobatum sit, ac suffultum. Non autem diffiteri possum, aut tergiversari, quin
multa

multa sint in natura rerum abdita atq; abstrusa,
effectuq; tam latenti & caeco, vt temerarium sit
taliū rationem inire, aut facti causam explicare.
Hæc ipsa Dioscoridi ἀνοσιτάβητα dicuntur, hoc Li. σ. ca. 34.
est, ratione destituta, & causarum cognitione vi-
dua, quæ sensui & intelligentiæ manifestam de-
monstrationem non exhibent, eoq; occultæ pro-
prietates Medicis dicuntur. Siquidem aliquid in- Occultæ
proprietates.
teruenire censent huiusmodi rebus, vel ex decursu
astrorum, ac siderum corradantium meatu, vel
ex diuina voluntate, aut elementorum concretio-
ne ac mixtura, vel deniq; totius substantiæ vi, for-
māq; specifica, quæ cum ratione, mentisq; iudicio
assequi nequeamus, in occultas essentias, abditasq;
proprietates ea reijcimus, ac tali suffugio elucta-
mur, ex eoq; Labyrintho nos extricamus. Ego ve-
rò, quò ad huiusmodi rerum demonstrationes,
causasq; eruendas doctorum animos extimulem,
admiror pro virili probabili atq; artificio coniectura
rationem elicere, aut quam proximè collimando
scopum attingere. Multa sunt, fæteor, incomper-
tæ originis in naturæ rebus, ac densis obscuritati-
bus inuoluta, quorum tamen probabilis ratio ex-
cogitari, atq; effectus causa, si non euidenter &
perspicuè, certè verisimiliter reddi potest. Verbi
causa: Basiliscus hominem visu perimit. Quis ex-
eritatus in operibus naturæ id euenire nesciat ex
emanantibus noxijs expirationibus, quas sensim ac
latenter in hominis perniciem exhalat? Nec enim
solutus Regulus, sed omne propemodum ferarum
genus homini infestum est, atq; afflatu sibiloq; ge-
sit

fit inferre exitium. Sic lupi conspectus, modò pro-
pius homini assistat, oris hiatu atq; haitu viru-
lento raucedinem inducit, ac tantum non vocem
adimit. Sic muliebris sexus merlibus profluenti-
bus, eboris speculiq; nitorem offuscet, ferri aciem
retundit, segetes strangulat, hortorum germixa
conficit, halitus contagio, ac non modò obuios
quosq; sed ipsam se maculis næuisq; deformat. Pari
ratione oculos lippitudine, atq; $\epsilon\phi\delta\alpha\lambda\mu\lambda\alpha$ vitiatis,
alterius oculos affici contingit. Quod venusta si-
militudine expressit Ovidius, & Iuuenalis:

Cùm spectat oculi læsos, læduntur & ipsi:
Multaq; corporibus transitione nocēt.
Sic pecudes, armenta, boues, grex totus
in agris

Satyr. 2.

Vnius scabie cadit, & porrigine fœda,
Vnaq; conspecta liuorem ducit ab vna.
Homines autem hominibus contagionem potissi-
mum afflant, vbi ex aduerso consistunt: neq; enim
si in obliquum vergat expiratio, vel si in dextro
aut leuam effluxum ferri contingit, tantum dam-
ni adfert, tantaq; labe inficit. Vt enim transuersa
atq; obliqua visio, quemadmodum patris ac luscio-
sis affolet, nonnihil obtunditur atq; hebescit: ita
quæ ex oculis, aliaq; corporis parte emanant, si
oblique ferantur, retundi atq; hebetari contingit,
minusq; mali inferre adstantibus. Quod ipsum stu-
diosius obseruare soleo, vbi ægrotis contagio af-
fectis assisto, adeò vt semper auersus cum ijs ver-
ba faciam, nunquam inter fumarium & decum-
bentem consistens. Hic effluxus atq; emanatio, ta-
meti

¶ mi. e.

met si oculis se non exhibeat, minusq; sensui visio-
rio sit exposita, naribus tamen, auribus, cerebro,
vocali arteria. pulmonumq; fibris se ingerit. Sic
nonnullos obseruavi tam tetra mephite, atq; ani-
mae graueolentia, vt nisi longius abssistas, obuios
quosq; halitus contagio feriant, inficiantq;. Quam
late autem se porrigat halitus animantium, quous-
que se proferat contagium, hibernis mensibus,
flante per gelicidia Aquilone, cuiq; perspicere li-
cet. Siquidem ob aeris densitatem ac crassitiem
sumantem animam ex intimis praecordijs recipro-
catione quadam, vt Oceani aesturia erumpere vi-
demus, ac longe lateq; se diffundere: qua licet a-
stuis diebus non sit conspicua, oculiq; minus ex-
posita; eam tamen vel odore percipis, vel in in-
timis praecordijs tacitum virus concipis. Atq;
vt haec ipsa corpori perniciem moliuntur, ac le-
thale virus inferunt; ita suaves odores, ac stirpium
fragrantia spiritus erigunt, ipsumq; vitae fontem
cor fouent ac recreant. Quod vel obese naris
quisq; animaduertere potest, cum vires syncopi
collapsus, animiq; deliquio sopitas restaurari, eri-
giq; videt odoramentis. Verum omis his minu-
tijs, postmodum fauore supremi Numinis magis re-
condita proferam. Quod si videbor cuiquam non
penitus naturae arcana eruisse, vsusq; sublanguidis
parumq; firmis rationibus, ac tenui orationis fi-
lo, nulloq; verborum apparatu, nullis copijs na-
turam instruxisse: huic ego persuasum cupio, do-
ctis praebitam potius ac demonstratam a me scri-
bendi materiam, quam praereptam. Ista siquidem
sum

sum aggressus ac tractanda suscepi, non tam spe, fiduciaq; perficendi, quam experiendi studio ac voluntate, simul ut pleniore obsequio meum patronum demererer, meosq; ciues hoc officio deuincirem. Excitat autem ad huiusmodi tentanda post Platonem Persius, cupitq; patriæ, ciuibusq; hoc tanquam debitum munus exsolui. Sic enim ad rerum contemplationem, ad studium virtutis, ad sectanda hominum commoda nos extimulat:

Discite, & ô miseri causas cognoscite rerum,

Quid sumus, aut quidnam victuri gignimur, ordo

Quis datus, aut metæ quàm mollis flexus, & vndæ:

Quis modus argenti, quid fas optare, quid asper

Vtile nummus habet, patriæ charisque propinquis

Quantum elargiri deceat, quem te Deus esse

Iussit, & humana qua parte locatus es in re.

Itaq; experiar, quid efficere, aut quò progredi possim, mihiq; culpam deprecari liceat, si non omnia sum assequutus, eoq; iustius, quòd instituti operis argumentum tam sit vastum, adeoq; se in immensum porrigat, ut infiniti sit operis, nec mediocris ingenij, omnia ad amussim exequi, istamque Spartam pro sua dignitate atque amplitudine

tudine exornare. Quòd si Horatius in triuiuii,
minimeque operoso argumento:

Dat veniam maculis, quas aut incuria
fudit,

In art. Poe-
t. ca.

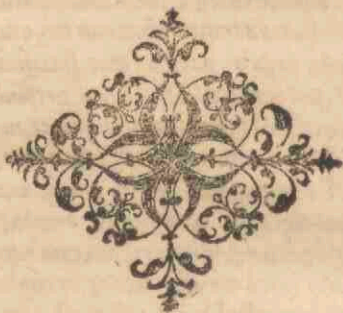
Aut humana parum cavit natura:

quantò magis in tanta rerum difficultate ad ple-
raq; conuere mussareq; conuenit, nec omnia ad
uiuum, vt dicitur, refecare? Dici enim vix queat,
quanta Medicis deuoranda tædia, qui subeundi la-
bores, quæ perferenda domi forisq; molestæ que-
rimoniæ, ac voces plorabundæ, quam rerum sua-
rum satagunt, ac ciuibus suam operam sedulo im-
pendunt: quorum cum omne studium atq; indus-
tria in actione consistat, nihil laxamenti, nulla re-
spirandi spatia admittit nõ minus negotiosa quam
questuosa praxis, adeò vt quæ succisuis horis,
hoc est, vbi legitimis officijs sunt perfuncti, me-
ditantur, vix ea litteris mandare vacet, nedum ex-
polire. Quod cum mihi assidue vsuueniat, atq; hu-
iusmodi occupationes domi forisq; continenter
me inuoluant, egrè ac difficulter omnia pro animi
sententia perfici possunt: verum cum nature con-
templatio vnicè me afficiat, nec excogitari possit
argumentum plausibilius, visum est eius miracula
tractare locupletius, omniaq; nature opera spe-
ctatiora efficere. Quocirca post consecratos noui
huius anni auspicio Inuictiss. Sueciæ Regi ERIC-
CO libros hos quatuor de nature miraculis, eius-
dem argumenti duos breui adijcere meditor, quò
Serenissimus Rex confecto sopitoq; bello, quod
illi

ERICI
Sueciæ Re-
gis magna-
nimitas.

illi contra coniuratos aliquot hostes, summa vir-
tute atque excelsi inuictiq; animi magni-
tudine & robore, terra marique
susceptum est, cumulatiuis
Naturæ ac rerum con-
templatione re-
ficiatur.

LEVI-

LÆVINI LEMNII
 MEDICI ZIRIZAE I
 DE OCCULTIS NATV-
 ræ Miraculis,

LIBER PRIMVS.

De natura diuinitatis instrumento.

CAPVT I.

Natura in qua elucet, atque expresse
 se proferunt diuinitatis vestigia, cu-
 iusq; rei principium est, quo consi-
 stunt omnia.

NATURA EST MENS, Natura quid
 λόγος, seu ratio diuina,
 operum naturaliū ef-
 fectrix, rerūque exi-
 stentium conseruatrix.

Quæ vis nulli, præterquam Deo, & qui
 illi indiuulsè adheret Christo, ascribi
 potest. Ipse enim splendor paternæ glo- Heb. 1.
 riæ expressæque imago substantiæ illius,
 natura, totiusq; vniuersi est opifex, sub-
 que nutu, nulla subiacente materia, o-
 mnia condidit, in eoq; est vita, vigôrque
 rerum conditarum, atq; ab illo singulis
 A vini-

Ioan. 1. Deus
omnium rerum
causam in se
ipso comple-
ditur.

*uiuifica virtus infusa est, hoc est, per
eum unumquodq; genuina sua vi substi-
stit, insitaq; facultate se propagat, ac
tuetur. Nihil in tanta, tamq; immensa*

Colof. ca. 1.
Natura
nec iners, nec
otiosa.

*rerum vniuersitate iners aut otiosum,
nihil temerè aut fortuito, nihil frustra
effectum est, omnibus stirpibus sua vis
indita, singulis animantibus suum inge-
nium suaq; attributa natura inclinatio.
Obiter quaecumq; mundi ambitu, celiq;
complexu continentur, vi quadam in-
siticia instructa sunt ad actum sibi pe-
culiarem, ac suis quaq; locis temporibusq;
disposita, admirabili quadam vicissitu-
dine munia sua obeunt, cursumq; per-
ficiunt. Hinc quum Deus tanti muneris
effector ac moderator collustrasset qua*

Genes. 1.

*sex dierum spatio perfecisset, visa sunt
illi insigniter bona, hoc est, ita elabora-
ta, ut artis ratio efflagitabat, ut expo-
scebatur ordo rerum ac series, ut decor
vniuersi exquirebat, adeo ut omnia ad
usum conducerent, atq; ad finem, cui e-
rant destinata, spectarent. Qua de re
sapienter differuisse mihi videtur Ari-
stote-*

Proteles huiusmodi propemodum verbis: De partibus
 Nihil in natura rerum tam minutum, ani. libro 7.
 tamque vile aut abiectum, quod non cap. 5.
 aliquid admirationis hominibus ad-
 ferat. Et quod Hieraclitum Tarentinum
 dixisse ferunt, quum in casa quadam
 furnaria diuertisset: Introite, sunt hic
 etiam Dij: hoc quoque in natura operi-
 bus sentiendum. In minutissimis enim
 natura rebus numen elucet, omniaque
 honesti pulchrique rationem obtinent.
 Si quidem operibus natura hoc præcipue
 adiunctum est, ut nihil temere, vicèque
 fortuita sit effectum, sed omnia finis sui
 gratia. Et quemadmodum, quum de æ-
 dibus magnificè constructis fit sermo,
 non de calce, de lateribus, de lignis, aliã-
 que materia agitur, sed de forma ac spe-
 cie, structurãque ædium, & in quem v-
 sum sint erecta: ita qui natura opera
 excutit, non de materia, sed forma,
 totãque substantia, de usu denique atque uti-
 litate differit. Sic corpus animæ gratia
 conditum est: membra vero officiorum,
 quò commodè actiones suas obeant, suas-
 que

Simile ab ædifi-
 um structura.

Homo in quem
vsum & finem
creatus.

que functiones exequantur. Homo autem Dei causa in hoc mundi theatrum productus est, quò illo se oblectet, illius munificentiam agnoscat, in illo conquiescat, illique fidat, atq; innitatur. In tanta itaq; tamq; immensa rerum existentium multitudine ac varietate non suspicienda modò naturæ vis & efficiëntia, sed eius maiestas atq; amplitudo, à quo singula producta & profecta sunt, cuiusq; benignitate naturæ opera subsistunt, atque ab interitu vindicantur.

Naturæ vis ad
Deum referenda.

Quæ cogitatio exuscitat animos nostros humi alioqui defixos, atq; in Dei notitiam ac cognitionem deducit. Deus enim tametsi sit inconspiciuus, ex rebus tamen creatis, ut Paulus testatur, atq; ex mundo tam mirificè condito, tam sapienter administrato & perspici potest & intelligi. Et quemadmodum, Cicerone teste, ex memoria rerum, ex inuentionis subtilitate, ac celeritate motus, omniq; pulchritudine virtutis, vim mentis agnoscimus, quamuis oculis ipsa non pateat: Sic Deum mentemq; illam eternam

Rom. 1.

Tuf. 1.

nam

nam ex operibus eius dilucidè perspicimus, eiusq; vim atq; afflatum efficaciter percipimus. Illius enim virtus per omnia diffusa, singulis calorem, spiritum vitamque largitur. Qua de re eruditè concionatus est Athenis D. Paulus ex Arati sententia, quam eleganter expressit Lucanus lib. 9.

Deus quare ho-
mini innoce-
scat.

Agor. 17.

Haremus cuncti superis temploque ta-
cente

Nil agimus nisi sponte Dei, non vocibus
Numen eget. (vllis

Estq; Dei sedes nisi terra, & pontus &
aër,

Et cælum & virtus; Superos quid quæri-
mus vltra?

Iuppiter est quodcumq; vides, quocum-
que moueris.

Quis igitur erga illum non afficiatur, cuius vires manifestè percipit, cuius donis cumulatè fruitur? Si imperatores & principes optimo iure veneramur ac suspicimus, illosq; plurimi facimus, ac magnos honores ijs deserimus, quòd regna atq; imperia incruenta, citraq; sanguinis iacturam parva, summa equitate admi-

Simile ab im-
peratorum so-
ficio,

nistrant, quòd magistratus habent inculpatos, qui in obeundis negotijs, munijſque publicis magnam curam, multamq; operam ſubeunt, quò omnes in officio contineant, omniaq; paſſim ſint pacata, nec Reſp. vlla diſcordia aut ſeditione civili diuulſa: quanò magis Deum ſuſpicere ac venerari par eſt, qui nulla cura, nulloque negotio, aut ſolicitudine tam vaſtum latumque mundi imperium nutu ſuo regit ac moderatur? Quò ſpectat illud Appuleij hominis à noſtra quidem religione alieni, ſed qui ex Hebræorum fontibus id hauſerit: Quod in triremi gubernator ac nauclerus, in curru rector, choragus in Comedijs exhibendis, præcentor in choris, agonothea ſeu remunerator in obeundis certaminibus, conſul inter ciues, dux in exercitu, comes in ſuſcipiendis propulſandisq; periculis: hoc eſt in mundo Deus: niſi quod arumnoſum, curiſq; innumeris implicitum videtur officij alicuius principem fieri: at Deo nec moleſta eſt, nec oneroſa imperij ſui cura. Caterum nolim mihi ad-

De mundo.

Simile à multis officijs deum-
ptum.

In Deum o-
mnia nature o-
mnia referenda.

uer-

uersari Medicos, aut grauatè ferre Philosophos, quòd in asserenda naturæ dignitate, ipsam ad fontem, suiq; originem referam: hac enim ratione omnia rediuntur ad essentiam primigeniam, totiusq; naturæ archetypum. Et quanquam latè pateat naturæ vocabulum, suoque arbitrato secundarias quisq; definitiones comminisci possit, ad vnum tamen omnes reuocantur. Sic Medicis;

Natura est insita atq; innata rebus qualitas.

Natura est quatuor elementorum mixtura & temperies.

Natura est vis & propensio animi cuiusq;.

Natura Philosophis est motionis & quietis principium.

Natura est quæ cuique formam dat Specifica differentia.

Natura est vis & causa effectrix, rerumq; conseruatric toti mundo eiusq; partibus inserta. Natura (vt propius rem ipsam designem) est diuinorum operum ordo & series, quæ illius potentia, illiusque verbis ac iussis obsequitur, ab eoque vires mutuatur. Harum omnium de-

Propria natura
re definitio.

8 DE OCCULT. NATURAE

scriptionum & quotquot à viris disertis
 excogitari possunt, præcipua causa & o-
 rigo ab æterna illa mente tanquã uber-
 rimo fonte promanat. Quod omnium
 scire interest ac permagni refert obser-
 uare, animoq; penitus inspicere, quò cuiq;
 magis innotescat summus rerum opifex,
 illiusq; accendatur in mentibus nostris
 maiestas & amplitudo. Rerum enim
 conspectus, & naturæ contemplatio bru-
 tos etiam homines atq; à Dei cognitione
 prorsus alienos, modò ne desit aliqua sa-
 nioris mentis scintilla, in maximam ad-
 mirationem Diuinitatis perducit. Siqui-
 dem natura rerum, quæ immensa est, ac
 longè lateq; diffusa, quum nusquam non
 oculis ac menti se ingerat, mirificè ho-
 minem afficit, atq; in summi parentis a-
 morem ac venerationem dirigit. Nam
 si cui excutere libeat, atq; attentè con-
 siderare, quis sit rerum conditarum quæ
 aliæ ex alijs emergunt, decor & ornatus,
 quantaq; arte, quo artificio, quàm con-
 cinnè atq; affabrè omnia elaborata sint
 & constructa, cunetq; in hominum usus
 ne-

Naturæ con-
 templatio ad
 Deum erigit a-
 nimos.

necessarios, in oblectamentum ac commoditatem condita obseruet, quis illis affici non possit, aut eternam illam mentem non venerari ac suspicere, quae solius hominis causa ista extare, ac continuato perenniq. ordine ac serie subsistere voluit, non sine admirabili propagationis successu? Effecit haec natura praestantia, ut praeter alios Antonius ille (qui ob Christianorum proscriptiones, ac persequendi rabiem, quae nullis non saeculis incrudescit, atq. efferata redintegratur, in solitudinem secessit, ac loca vasta, auia, impedita, tyrannisq. inaccessa incoluit) unice se oblectaret natura ac rerum cōtemplatione adeo, ut quum quidam ab eo sciscitaretur (nam omnibus se affabilem praeiuit, nec cuiquam responsa denegabat, ut tetrici quidam) cur paucos ac propè nullos apud illum libros conspiceret? respondi dicitur: haec mundi spectacula sic animi sui desiderium explere, ita mentem reficere, ea praebere documenta, viuendiq. pracepta, atq. institutiones tradere, ut multorum

Omnia hominis causa condita,

Antonii Erami
tae de natura
sententia.

Penerb. cap.
vltim.

librorum vicem suppleant, nec magno-
 pere eorum adminiculo indigeat. Satiat
 enim aliquando librorum quamlibet a-
 mœna lectio adeo, ut mens assiduitate
 legendi lassescat ac defatigetur: quum
 natura consideratio ea oblectamenta,
 has voluptates, tanta blandimenta atq;
 illecebras proferat, ut nulla unquam o-
 boriatur satietas aut fastidium. Ador-
 nant equidem scriptores culti Rhetorum
 coloribus ac pigmētis lucubrationes suas
 ac commentaria, appositisq; verbis rem
 illustant: At natura summi opificis in-
 strumentum ac ministra, quæ ad quiduis
 elaborandum fingendumq; efficax est &
 apposita, non asciticia varietate, sed
 genuina ac nativa oculos mentemq; in-
 satiabiliter pascit ac recreat. Quis verò
 nature sollertiam, artificium, indu-
 striam, scitè elaboratas stirpium, floscu-
 lorum, animalium, reptilium, piscium,
 alitum species, omniumq; conditiones,
 vires, effectus possit vel exprimere vel
 explicare? Quis artifex aut archite-
 ctus quamuis eximius, eas formas atq;
 effigies

effigies imitando cōsequi possit, quæ pas-
sim se proferunt atq; oculis humanis sin-
gulis momentis sese exhibent? imitatur
quidem ars naturam, atq; hominum in-
dustria graphicè quædam ad viuum ex-
primit atq; ementitur. Sic Conradus Gef-
nerus vir ut recondita eruditionis, ita
indefessi laboris strenuam operam naua-
uit in illustranda animalis omnis spirabi-
lissq; nature historia, cui præ ceteris
palmam defero. Sic pleriq; alij in herba-
rum descriptionibus, effingendisq; earum
figuris, non postremam laudem sunt pro-
meriti. Verum ut nihil non populare &
plausibile, ac laudē meretur artificiosa
nature emulatio: sic omnia muta exhi-
bet, inanima, insipida, inodora, nullaq;
vi atq; effectu prædita. Neque enim elin-
guis est, iners, ignaua, somniculosa, stu-
pida, inanimata natura rerum, sed vi-
uida, alacris, erecta, suisq; ostentatrix, &
quæ sensibus suauiter blandiatur, sic ut
contemplantem multa commoneat, mul-
ta edoceat, suisq; inuitamentis incitet
atq; illicitat, adeo ut spectator minimè
otiosus

Conradi Gef-
neri laus.

otiosus non in ea solum conquiescat, sed ad illum mentem erigat, cuius virtute haec omnia vigent & subsistunt. Ita in ijs quae oculis nostris exposita sunt, non solum naturae artificium excellens quidem & inimitabile spectari debet, sed Dei maiestas, amplitudo, decus, splendor, magnificentia, denique munifici patris erga humanum genus amor, & propensio. Elementa, caelum, ortus & occasus siderum, diurnae nocturnaeque vicissitudines, quadripartita anni varietas, quae duo equinoctia vere & autumno; ac totidem solstitia aestate & hieme complectitur, quorum decursu herbae exolescunt & deficiunt, suoque tempore emergunt ac reuiuiscunt, quum multa indicent ac commonstrent, tum à morte ad vitam reuersionem ac reditum, quo suo tempore corpora per resurrectionem restituenda sunt in integrum, documenta praebent. Hanc naturae vim mirificam David operum Dei admirator vnicus subinde effert in immensum, eamque, ut par est, opifici asserit, cuius opera quae in

ter-

Natura rerum
ad Deum nos
erigit.

Perquam vicissi-
tudinis quid indi-
cet.

terra conspiciuntur, quæq; in cælo se pro-
 ferunt, miris laudibus exornat, solidisq;
 encomijs prosequitur, adeo ut attenta,
 fixaq; contemplatione obstupescens ex-
 clamare compulsus sit: *Quam magnifica*
sunt opera tua Domine, omnia sapienter
perfecisti, impleta est terra possessione
rerum tuarum. Visa est etiam Ethnicis,
quibus per exigua contigit rerum diui-
narum cognitio, hac naturæ considera-
tio fructuosa, mentiq; utilis ac iucunda.
Sic Cicero in Academicis: Nunquam ego
Physicorum quæstiones exterminandas
censeo. Est enim animorum ac mentium
naturale quasi pabulum, consideratio
contemplatioq; naturæ: erectiores enim
efficimur, ac res fluxas caducasq; de-
spicimus, mēte & cogitatione in cælestia
desixi. Indagatio ipsa rerum summam
parit delectationem, ac mens amænif-
sima completur, afficiturq; voluptate.
Quicquid autem ipsa natura genuit, nō
modo animal, sed etiam quod ortum è
terra stirpibus nititur, in suo quodque
genere perfectum est. Quorum alia hu-
milia

Psal. 103.

Lib. 4.

Tusc. 1. 7.

Herbarum di-
versitas.

milia sunt, nec altius se à terra tollunt, quaedam in maximam altitudinem assurgunt, alia perpetua fronde virent, alia hieme spoliata nitore ac pompa frondium, verno tempore tepesacta frondescent ac repullulant, denuoq; in stirpem emergunt. Nec est vlla res, quae non ita vigeat insita vi, quin protuberante turgentèq; semine aut flores, aut fruges, aut baccas proferat, eaq; Solis calore ad perfectam maturitatem perducatur, effectūq; salubri imbuat. In animantibus quoque, quibus quum ratio desit, sensus attributus est, ipsius naturae vis atque inclinatio perspicitur potest, alias enim natandi peritas aquarum incolas esse voluit, alias volucres libero caelo frui, alias reptiles, quasdam gradientes, nonnullas soliuagas, plerasq; gregatim volantes, ut sturni factitant, miliaria, frigilli, passeres, columbae: immanes alias ac feras, quasdam cicures & mansuetas, ut omnia gallinacei generis, & quae domestica atq; altilia dicuntur. Homo vero, cuius imperio omnia subdita sunt & subiecta,

Animantes na-
turae instinctu
ducuntur.

iecta, multò quiddam præstantius est con-
 sequutus, nempe præter loquendi mu- Hebr. 1.
 nus, rationem & mentem, animumq;
 celestis nature ac diuinitatis partici-
 pem. Humanus siquidem animus decer-
 ptus ex mente diuina, cum nullo alio
 quàm cum Deo comparari potest, nec ad
 ullius naturam referri. Quocirca homi-
 ni enitendum, ut quàm proximè ad suū
 opificem assurgat, illiq; assimilem se præ-
 stare affectet. Quum enim Deus ceteras
 animantes abiecit ad pastum ac pabu-
 lum: solum hominem humo excitatum,
 celsum ac sublimem constituit, quò ad
 celum ac domicilij sui conspectum men-
 tem oculosq; erigeret. qua de re sequenti
 capite fusius.

C A P. I I.

Hominis dignitas & præstantia.

QVVM autem Deus Opt. Max. sum-
 moperè suspiciendus sit in rebus crea-
 tis, quæ passim obuia existunt, atque o-
 culis mentiq; se ingerunt, tum potissimè
 in homine mirificè eius elucet sapientia.

Quic-

Homo precipuum Dei opificium.

Mens hominis Dei simulachrum

Psalm. 8.

Quicquid enim in mundo se profert quamlibet concinnè atq; affabrè factum, nulla ratione comparari componiq; hominis praestantiae potest, adeò ut hinc praecipuè sumi voluerit sui aestimationem Deus, suaq; diuinitatis specimen exhibere mortalibus, hoc est, ex sua cuiusq; mente, suiq; notitia perducere nos voluit in cognitionem, tantiq; opificis reuerentiam: nihil enim expressius representat Deum, quàm mens hominis, qua ad imaginem ac similitudinem eius est conditus. Est siquidem homo expressissimum Dei simulachrum. Quamobrem ob externum internumq; ornatum, atque amplissimas dotes ^{in se continens} dici meruit, quod in hunc cumulatissimè omnia profuderit munificus ille rerum parens atque opifex Deus: Huius enim causa omnia producta in lucem, illiusque vsui cuncta patent, ac sunt exposita. Quod ipsum agnoscit Psalter regius, gratiq; animi argumenta pferens: Fecisti illum inquit, paululò angelis inferiorem, imò propemodum ut Deum quendam gloria & ho-

& honore decorasti, illumq; præfecisti
 operibus à te creatis. Hanc autem præ-
 rogatiuam etiam à mundi exordio ob-
 tinuit, adeò ut omnia, dum vigent ac
 consistunt, homini sint obsequiosa ac fa-
 mulentur. Sic enim Genesios primo o-
 mnium rerum principatum ac præfectu-
 ram Deus homini asseruit: Fructificate,
 multiplicamini, replete terram, eam
 subigite, & in pisces aquatiles, volucres-
 q; aëreas, & omnes quæ in terris mouen-
 tur bestias, imperium exercete. De men-
 te autem quæ illi diuina est, & qua pro-
 ximè ad Deum accedit, deq; internis a-
 nimi dotibus, ratione & intellectu, qui-
 bus bellis præstat, quum abundè scri-
 ptores alij eërint nec sit huius instituti,
 in præfèria supersedeo. De corpore verò,
 quæq; illi cognata sunt, ab eog; dependet,
 pauca disseram. Illius enim excellens &
 spectabilis forma moribus animæ con-
 gruens atq; accommoda, status corporis
 celsus atq; erectus in calum, os sublime
 ac resupinatum, omnium partium ac to-
 tius symmetria, seu exacta commensu-

Homo mundus
præfectus.

Decor corpore
tis humani.

ratio, etiam ab Ethnicis atq; a nostra religione alienis sunt depradicata, adeo ut mirari subeat nostrorum hominum incuriam, qui aut nihil prorsus scrutantur, aut frigide atq; oscitante seipos, naturaq; opera excutiunt, quum David rex magnificus, pressius fixiusq; naturam hominis contemplatus exuscitari coeperit atque exardescere in tantis opificis amorem atque admirationem. Sic enim tum alijs, tum huiusmodi elogijs illum prosequitur: Celebrabo te Domine, quod mirifice sim formatus; opera tua admiranda sunt, eaq; scrutatur & agnoscit anima mea, non fuit tibi occultum ullum os meum, quum formarer in abdito, & quum miro artificio fingerer in materni uteri latebris. In formem atque inelaboratum foetum viderunt oculi tui, & omnia membra mea velut in libro pene te descripta erant, qua deinceps non nisi multis diebus formata sunt. Admirationi mihi est scientia tua, qua in me formando usus es, excedit illa prorsus captum meum. Quum enim, in-

quit

David naturae
admirator vni-
cus.
Psal. 138.

Davidis excla-
matio in Dei
admirationem.

quit, me totum excutio, quum corporis
 structuram, anima præstantiam, vim
 mentis sedulo expendò, eaq; ratione ac
 iudicio assequi nequeam, & maiestatem
 tuam veneror, & amplector munificen-
 tiam. Iam verò sinanius paululum in-
 terquiescere formam illam spectatissi-
 mam, tum reliquas partes corporis vi-
 senda specie: internorum viscerum si-
 tum, naturalium facultatum potentias,
 neruorum à cerebro ortum, ductum ar-
 teriarum à corde, venarum ab hepate
 propaginem consideremus, tum anima
 facultates & potentias, quibus ipsa su-
 as functiones profert ac perficit: his ac-
 cedit spiritus ille atherius caloris natu-
 ralis sedes ac vehiculum, qui trifariam Tres in homi-
 ne spiritus.
 discriminatur, ac totidem locis discre-
 tus est, sic vt animalis cerebro, vitalis
 cordi, hepatis naturalis sit ascriptus: hic
 quum natiuo calore, humoreq; nutricao,
 vtriusque fomite corpus alit ac vegeat,
 atq; in exercendis actionibus vires sup-
 peditat, quamobrem non indiligenter
 tria hac fouenda, instaurandaq; sunt Quo res spiritus
 suo, fulcram.
 B 2 somne,

somno, vino, alimentis, exercitatione
 qua tamē moderatē adhiberi postulant
 ne si vel immodica sint, vel intempesti-
 ua, hominem à sede mentis contingit
 dimoueri, multisq; ac varijs affectibus
 duci.

Æncid. 6.

Igneus est equidem vigor & cælestis
 origo

Omni homini, quantum non noxia cor-
 pora tardant.

Terreniq; hebetant artus, moribundaq;
 membra.

Hinc metuunt, cupiuntq; dolent, gaud-
 dentq; nec auras

Respiciunt, clausi tenebris & carcere
 cæco.

Affectuum
tyrannis.

Quibus Poëta quatuor animi perturba-
 tiones complectitur, quæ ex intemperan-
 tia orta mentem hominis turbulentam
 efficiunt atq; inquietam, mirisq; modis
 exagitant. Postremo ad illa dirigamus
 oculos, quæ istis omnibus speciem præ-
 bent, formæq; præstantiam inducunt, hoc
 est, formandi figurandiq; factus artifici-
 um excutiamus, quod tale, tantumq;
 est, ut quiuis etiam à re medica alienus,
 in eo

in eo excutiendo vires ingenij acriter
 debeat intendere: huiusmodi enim res
 scire & perscrutari cuiusvis interest, quã
 in se ipse versetur, atque in sui contem-
 platione quiescat. Siquidem quum homo
 ex corpore & anima constet & conflatus
 sit, ipsamq; corpus anima sit instrumen-
 tum per quod actiones suas perficit, cui
 non summa esse debet utriusq; partis cu-
 ra & observatio? quis non utriusq; in-
 columitati optimè consultum cupiat?
 præsertim quum alterum sine altero con-
 sistere nequeat, suasq; functiones & mu-
 nia inoffensè obire: Namq; alterius sic
 altera poscit opem res, & coniurat ami-
 cè. Est quidem corpus pro tempore ca-
 ducum & mortale: sed quum sit animi
 vas & receptaculum, illiusq; ministerio
 utatur, Deus id quoq; destinavit æterni-
 tati, ac per resurrectionis mysterium e-
 iusdem muneris voluit esse particeps,
 nempe immortalitatis.

Consensus ani-
 mi & corporis?

Horat. in Arte
 poet.

C A P. III.

Naturalissimum procreare sibi simile,
 eoq; reuerenter vti debent homi-
 nes, tanquam diuino munere Deiq;
 instituto.

B 3

P O S T

POST QUAM Deus cælum ac sub-
 lunarem hunc mundum condidisset, om-
 niq̄ tam mirabili sapientia atq̄ artifi-
 cio construxisset, ut nihil ad necessarios
 usus, ad commoditatē atq̄ ornatum de-
 esset, visus est illi desiderari aliquis, cui
 ista essent vsui quiq̄ se his oblectā ret ac
 frueretur. Itaq̄ completo perfectoḡ o-
 mni nature ornatu, hominē in mundū
 tanquam in suam possessionem produxit
 illiq̄ ne vitā in amanam degeret, in ad-
 iumentum ac societatem mulierem ad-
 iūxit, inseuitq̄ utriq̄ vī amoris, ac pre-
 ande sobolis aviditatē, humore spiritusq̄
 turgido, atq̄ organis idoneis ad eū vsū
 preparatis: & ne alter alterius conta-
 ctum exhorresceret, addidit illecebras,
 ac mutui complexus appetitionem, ut
 quum se inirent, suauiter illos affici, mi-
 risq̄ modis deliniri contingeret. Siquidē
 nisi omnis generis animantibus hoc esset
 natura insitum, ut posteritati consule-
 rent, ac propagationi insisterent, concide-
 ret ac collaberetur genus humanum,
 nec diu possent subsistere res mortalium:

Omne adeò genus in terris hominumq; Georg. 4.
ferarumq; ,

Et genus æquoreum pecudes, pictæq;
volucres ,

In furias ignemq; ruunt : amor omnibus
idem.

Quid iuuenis magnum cui versat in oſsi-
bus ignem

Sæuus amor ? nempe abreptis turbata
procellis

Nocte natat cæca serus freta, quem su-
per ingens

Porta tonat cæli, & scopulis illisa recla-
mant

Æquora, nec miseri possunt reuocare
parentes.

*Quum itaq; tam validus sit is affectus, Stimul V. adesse
tamq; indomitus, ut agrè possit coërceri vari.*

(nec enim omnes suis cupiditatibus æ-
què norunt moderari) indulſit homini

Deus genialem legitimumq; thorum, ut

saltem intra illius limites consisteret, nec

vago se concubitu contaminarent, qui

dono continentia sunt destituti Postquã

igitur peractò concubitu mulierem con- Deus quæ eam
iugum inſig-
it.

ceptu impleri contingit, magna subse-
quitur natura sollertia in fouendo ac

B 4 coagulan.

coagulando fingendoq; viriusque sexus
 semine, quo stato tempore exactoq; no-
 uem mensium decursu emergat domina-
 tor ille ac totius vniuersitatis decor ho-
 mo, hanc spem dubiam ac rudimentum
 natura hominem effigiare condiscantis,
 appositissima similitudine expressit Iob:
 Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut ca-
 seum me coagulasti, pelle & carne cir-
 cundedisti me, ossibus & nervis me com-
 pegisti, tuoq; beneficio vita mea subsistit,
 ac tua virtus fulcit spiritum meum? Huic
 affinis est sapientis Hebraei sententia, qua
 vita sua primordia in hunc modum de-
 scribit: Sum quidem & ego mortalis ho-
 mo similis reliquis, terrigenae protoplasti
 soboles, atq; in utero matris figuratus
 sum caro, decem mensium spatio coale-
 scens in sanguine, ex semine hominis ac
 delectamento, subsequenteq; somno. Idem
 quoq; & ego genitus hausi communem
 aërem, ac simili modo prodij in lucem,
 omniumq; hominum more ploratum edi-
 di, atq; a lachrymis vitam sum auspi-
 catus. Ex quibus intelligimus cum in
 omni

Cap. 10.

Sapient. 7.

Homini primordia qua.

omnibus, tum in excitandis propagandisq; liberis omnia natura ordine ac moderate instituenda, ut ex Hippocratis & Galeni sententia, motus seu exercitatio cibum precedat, cibum sequatur venus, somnus venerem, qua expleta facultates naturales in elaborando foetu partes suas obeunt, ac lassitudo ex concubitu contracta obdormienti statim remittitur, adiuuante simul somno concoctionem: somnus enim ad concoctionis celeritatem est adiumento. Ceterum quod ad generationis nostrae principia attinet, magna solet agitari questio, Conferat ne semen ad foetus generationem mulier? An conferat ad formae similitudinem, sexusq; discrimen virile robur? De effigie, formaeq; similitudine primū mihi instituetur disputatio, post modum de muliebri semine, & quantum ad foetus procreationem conferat adiumenti. Ideo sum facturus accurati-
 us, quod apud nostrates non desint lenae quaedā, quae persuadere conantur feminis, quam minimū conferre ad genera-
 tionem

Moderate omnia instituenda.

Feminae mul-
 tum tribuen-
 dum in procre-
 atione libero-
 rum.

tionem foetus matres, sed tantum gestationis tadia obire, nouemq; mensium fastidia tolerare quasi cōducticium veterum offerrent viris, cui tanquam nauī onerariae suas merces inferant, suamq; sentinam deponāt. Qua persuasione efficitur, ut matribus erga sua pignora amor tepescat, omnisq; humanitatis affectus, qui huic sexui peculiaris inesse solet, penitus exuatur. Quas ego quauis infamia dignas potius deputo, quā patiar in ullo honestarum numero censerī. Quōd si exempla in has edenda sunt, catamidiari, hoc est, publicitūs spectaculo esse merentur, ac contumelia probrisq; affici. His enim imputandum, quōd nonnulla in suos inhumane sint ac crudeles, suosq; foetus vel exponant, vel desertos patiantur. Quae sauiiores sunt ac magis feroces quā tigrides, leopardi, vrsi, panthera, aliq; brutae pecudes, quae multum operae impendunt alendis fouendisq; foetibus: quod etiam in alite domestica gallina commonstrauit Seruator, adeo
 ut ani-

Catamidiari
 quid.

ut animantia quæ pro catulis suis dimi-
cent, ac se periculo exponant, vitæq; dis-
crimina illorum causa animosè adeant.
Vidimus autem hisce vernis mensibus
trecentarum ouium gregem, quum ba-
lantes fætus scapha è littore auectos,
matrumq; vberibus auulsos, non deter-
rita maris seuitia, incredibili affectu
prosequerentur, accedente Oceani aestu,
ad vnâ omnes fluctibus oppressas. Quo
exemplo commonitos velim, & docu-
menta sumere improbos atq; inhumana-
nos progenitores, qui aut nihil prorsus,
aut languide & oscitanter erga liberos,
erga chara sua pignora afficiuntur: quû
inertia mutaq; pecora mactationi ac la-
niens destinata, non vulgarem affectû,
ac propensi animi testificationes erga
suos proferant.

Ex animantibus
natorum vis
perspicitur.

Exhortatio ad
humanitatem
ex animantium
affectu.

CAPVT IIII.

De similitudine natorum cum proge-
nitoribus. Et qua ratione, quæ te-
ris incidunt, infanti communicen-
tur, multarumq; rerum formas ex
matris imaginatione concipiat.

CON-

Seminis effica-
cia in simili-
tudinis ratio-
ne.

Libro de
Opific-

Lactantii
sententia de si-
militudinis ra-
tione.

CONSTANS est apud medicos,
multisq; rationibus confirmata opi-
nio, si mulier semen conferat affluen-
tius, matri infantem assimilari: sin viro
profluat exuberantius, patri: quod si ex
equo, pariq; mensura, ac collatis viri-
bus contribuunt, utriq; assimilem esse,
vel parte vna patrem, altera matrem
referre: deniq; si in dextrum uteri
sinum deriuetur, atq; è dextro teste pro-
manet, caloris ratione marem proferrī:
si verò è sinistro atq; in leuam partem
inclinat, ob loci frigiditatem, atq; hu-
miditatem semellam procreari. Non-
nunquam, Lactantio teste, quum
forte in leuam partem uteri viri semen
inciderit, mas quidem gignitur: sed
quia in parte quæ feminis procreandis
destinata est conceptus perficitur, ali-
quid in se semiuirile habet, suprâ quàm
viri decus patiatur, vel formam venu-
stam, vel nimium candorem, vel corpo-
ris leuorem ac mollitiem, vel vocem gra-
cilem atq; exilem, vel mentum glabrum
nullaque barba decoratum, animum
deniq;

deniq; minus virilem: rursus si in partem dextrã feminei sexus semen defluerit, feminã quidem procreari contingit: sed quoniam in aliena parte concepta sit, habet in se aliquid virilitatis, ultra quã sexus ratio permittat, ut valida membra, nimiam proceritatem, colorem fuscum, faciem hispidam, vultum indecentem, vocem robustam, animũq; virilem atq; audacem: Quo fit, ut istiusmodi constitutionis mulieres excusso iugo imperium in viros exercent, tantũq; sibi in administrandis rebus assumant auctõritatis, ut viris ne hiscere quidem aut mutire liceat. Hæc autem & pleraque alia quæ de similitudinis ratione adferri possunt, licet sint vero consentanea, magnãq; ex parte sic res euenire soleat: præcipua tamen effectus huius causa in tacita mulieris imaginatione consistere mihi videtur. Siquid enim illa animo concipit, aut in obuia quæq; inconnuenter desigat oculos, mentiũq; imprimat, ea plerũq; infans in extrema parte representat. Sic

Virgo vnde
nomen sortita

Mulier quæ
magis imperiosa.

Imaginatio
mulieris quid
mollatur.

inter

inter amplexus & suavia, si mulier oculos ac cogitationem in viri vultum dirigat, aut quem aliū presentem imaginetur, huius effigies in fœtu solet elucere. Ea siquidem est imaginaria facultatis vis & potentia, ubi mulier fixius quid intuetur, ut simile quiddam conspectis emolietur, adeo ut infanti varias rerum formas induci contingat, ac naevos, lentigines, lituras, verrucasq; imprimi, quæ non facile elui possunt, aut emaculari. Sic nostrates matronæ ex leporis obtutu infantes edunt, labello supremo bifido ac bifurcatim dissecto. Simili ratione nonnulli simis existunt repandisq; naribus, ore distorto, labris indecore prominentibus, totoq; corporis habitu deformi, quod mulier conceptus ac gestationis tempore, oculis totaq; mente ac cogitatione in mōstrosas quasdam species fuerit defixa: Tale quiddam in reliquis animantibus elaborare solēt natura artifices obiectis sub ipso conceptus momento variarum rerū coloribus. Quo stratagemate astuq; usus Iacobus, cui post-

Leporina fissa
quæ labra vnde.

Arte imitatur
species & color
animantium.

Genes. 30.

cui postmodum Israël nomen inditum,
 passim stratis obiectisq; virgultis, quibus
 cortices ademerat, maximam gre-
 gis partem quum se inirent, maculoso
 tegmine, varioque ac versicolore velle-
 re prestitit. Sic picturatas alites, sic ca-
 nes equosq; scutulatos ac guttatos perfi-
 cimus. Quod natura artificium, omnes-
 q; similitudinis rationes ac causas exa-
 ctissimè expressit his propemodum ver-
 bis Plinius: Similitudo in animo men-
 teq; est reputatio, in qua multa credun-
 tur fortuita pollere, visus, auditus, me-
 moria, comprehensa haustaq; sub ipso
 conceptu imagines, tum subito oborta
 cuiusq; rei cogitatio effingere similitudi-
 nem, formasq; miscere creditur, hinc a-
 lios auorum, alios patrum, plerosq; autē
 cognatorū effigiē ostētare: Ideoq; plures
 in homine, quam in reliquis animantibus
 differentie ac discrimina, quoniā cogi-
 tationū velocitas, animiq; celeritas, atq;
 ingenij varietas multiformes notas
 imprimit, quum ceteris animantibus a-
 nimi ferè sint immobiles stabilesq; atq;
 in suo

Lib. 7. cap. 18.
 Plinij sententia
 de similitudinū
 ratione.

*in suo cuiq; genere similes. Quò fit et
mulieris imaginatio alienam formam,
atq; asciticam effigiem infanti indu-
cat, nullaq; in parte gignenti similem.
Sic mulier quaedam quum extra legit-
imum thorum se alteri prostituisset, me-
tuës ne inopinato subitoq; mariti inter-
uentu opprimeretur, exactis nouem men-
sibus infantem enixa est non adulteri
cuius furtiuo vsa erat concubitu, sed
absentis mariti prorsus similem. Qua de
re extat perquam lepidum Epigramma
disertissimi viri Thomæ Mori; quod quò
huic argumento mirè congruat, non
grauabor adscribere.*

Thomæ Mori
lepidum epi-
gramma,

Quos ante coniux quattuor
Natos Sabine protulit,
Multum ecce dissimiles tui,
Tuos nec esse deputas.
Sed quem tibi puellulum
Enixa iam nuperrimè est,
Solum tibi simillimum
Pro quattuor complecteris.
Adulterinos quattuor
Vocas, repellis, abdicas.
Atqui graues tradunt Sophi,
Quod

Quodcumque matres interim
 Imaginantur fortiter,
 Dum liberis datur opera,
 Eius latenter & notas
 Certas & indelebiles
 Modoq; inexplicabili
 In semen ipsum congeri,
 Quibus receptus intimè,
 Simulq; concreſcentibus
 A mente matris inſitam
 Natus refert imaginem.
 Quum tot abeſſes milibus,
 Dum gignit vxor quattuor,
 Quòd eſſet admodum tui
 Secura, diſſimiles parit.
 Sed vnus omnium hic puer
 Tui refert imaginem,
 Quòd mater hunc dum concipit,
 Sollicita de te plurimum,
 Te tota cogitauerat,
 Dum pertimeſcit anxia,
 Ne tu Sabine incommodus,
 Velutq; lupus in fabulam
 Superuenires interim.

*Quo fit vt inefficax ſit argumentum, ac
 prorsus inualida, parumq; firma aſſeue-
 ratio, quæ in designando parente ex ſi-
 militudinis ratione ſumitur. Neg, enim*

C. natura

Similitudo ne-
mini prolem
asserit.

natura lex, aut publicus orbis consensus,
ob similem formam atq; effigiem cuiquā
prolem addici patitur. Ceterum quod
ad ingenia, ad mores, ad studia, animi
q; propensiones attinet, quotidiana e-
xempla demonstrant, liberos, ut quibus
omnis vis animi ac vitalis spiritus ex
facultate seminis est infusus, pari prope-
modum esse conditione cum progenito-
ribus, eandemq; cum ijs naturam sorti-
ri. Verum hac in re plurimi refert inten-
sius aut remissius re Venerea affici, illiq;
incumbere. Sunt enim pleriq; minus sa-
laces minusq; feruidi, & qui non ma-
gnoperè hanc monomachiā, hoc est, sin-
gulare certamen expetant, imò hoc lu-
ctamen detrectent potius: hi quò uxori-
bus gratificentur, easq; pacatiores, ma-
gisq; commodas experiantur, pensum
concupitus, seu debitum, ut Paulus vo-
cat, persolunt quidem, sed languidè, &
oscitanter. Quo fit, ut factus a parentū
natura ac moribus, insitāq; generositate
desciscat, atq; hinc sapientes aliquando
stupidos atq; inertes, parumq; sana men-
tis li-

1. Cor. 7.

Sapientes cur
aliquando stul-
tos procreant.

tis li-

tis liberos procreant, quod huiusmodi
 voluptatibus non magnoperè affician-
 tur. Quum verò progenitores in Vene-
 rem incalescunt ardentius, ac cumu-
 latè affatimq; conferunt, plerumq; eue-
 nit, vt liberi eosdem mores ac studia,
 motusq; animi ac gesticulationes expri-
 mant, parentumq; indolem represen-
 tent. Vt enim alites eandem cū parente
 naturam sortiuntur, eundem in pennis
 colorem referunt: ita liberi progenito-
 rum mores exactè exprimunt eademq;
 cum ijs sunt natura essentia. Sic quæ pa-
 renti signa genitiua impressa sunt, ea-
 dem filius inesse consueuerunt. Siquidem
 ex Horatij sententia, Carminum libor
 quarto, ode quarta,

Simile ab aliti-
 bus.

Fortes creantur fortibus & bonis.

Est in iuuenis, est in equis patrum

Virtus: nec imbellem feroces

Progenerant aquilæ columbam.

Et quoniam institutio nature dotes per-
 ficat, atq; errores corrigit, vitiâq; exi-
 mit commodum adiecit:

Doctrina sed vim promouet insitam,
 Rectique mores pectora roborant.

Chremes quoque Terentianus ex matris moribus filium aestimat. Sic enim cum Sostrata Heautontimorumena Actu quarto, Scena tertia, rixatur:

Is quod est consimilis moribus,
 Convinces facile ex te natum. tui similis est probè.

Nam illi nihil vitij est relictum, quin iditidem sit tibi.

Tum præterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.

Et quidem ita naturâ comparatum est, idque magna ex parte vsuè videmus, ut filij sint paternorum morum emulsi parentumque vestigijs insistant, sic ut plerique sectentur aleas, scorta, popinas; nonnulli tamen parentum industria atque educationis beneficio ad summam virtutem emergunt, ac ad optimam frugem se conferunt. Quamobrem sedulo cuique elaborandum, ut ita affectibus moderetur, vitæque cursum, ac victus ratio-

Mali corni
 malium omenti.

rationem instituat, ne vel sibi quicquã
incommodi inferat, vel aliquo vitio su-
os contamine. Siquidem ex patris semi-
ne, materniq; sanguinis profluuiò atq;
affluxu multa ad posteros solent deriu-
ari. Eadem enim vis & natura, quæ
parentum semini inest, in natos diffun-
ditur ac transuasatur. Sic ex Catulli
sententia,

Naturæ sequitur femina quisq; suæ.

Quum autem semen ex præcipuis parti-
bus defluat, omniumq; membrorum in se
naturam viresq; complectatur, fit ut
quæ vitia vlli parti inhaerint, ea hæ-
reditario iure proles sortiantur. Sic qui
elephantiasi, quæ vulgo lepra dicitur,
epilepsia, podagra, chiragra, morbis-
q; aliis cõtagnosis sunt inquinati, iisdem
vitiis suos imbuunt. Et quoniam ma-
ternus sanguis præcipuum fit fœtus ali-
mentum, & secundaria procreationis
origo, plerumq; euenit, ut plus labis ex
matre contrahant, siue corporis habi-
tum, siue animi mores spectes. Sic
improbæ apud nos, temulentæ ac stolidæ

Parentum
morbi ac vitia
in proles re-
dundant.?

Ex muliere
major mali
pars in natos
deuoluitur.

liberos producant sibi prorsus assimiles, vitijsq; maternis affines. Materna autem macula plus officit liberis, quam paterna, quod ad expugnatam pudicitiam, aut commaculatum genialem legitimumq; thorum attinet, vel ob bibendi consuetudinem ac temulentiam, aliamq; improbitatem spectat. Nam si vir aut adultus iuuenis nulli addictus, nec coniugio alligatus, ex puella quaedam prolem suscitet, id laudem prope modum meretur, non vituperium: quod vulgo dicitur are soleant, tuto huiusmodi homini posse elocari filias, nempe non infœcundo aut effœto nec deplorata sterilitatis, ut qui iam specimẽ ediderit prognerãde sobolis. quã femina aut puella nubilis, maturaq; viro, si id facitet, aut tale quiddã admittat, ubi vri aut prurire occeperit, illam existimationis iacturam, hoc pudicitie detrimentum patiatur, ut vix cerdo infimãq; sortis homuncio se illi addicere sustineat: aut si tale quiddam aggrediatur, confestim prostituti corporis vitium exprobrat.

Ita ubi

Ita ubi semel pudicitia vlli virguncula excussa est, atque expugnatum virginale claustrum, abditaque embolia re-

Embolia Ingressus secreta, ab immitendo,

serata sunt, nunquam ea labes ac macula elui potest, nunquam hic hiatus resarciri. Siquidem, ut is ait,

Nulla reparabilis arte

Laxa pudicitia est, deperit illa semel.

Quo spectat illud Plauti in Amphitruone: Non ego illam dotem duco esse, quae

dos dicitur, sed pudicitiam, & pudorem

& sedatum Cupidinem, Deum metum,

parentum amorem, & cognatum con-

cordiam. Quapropter praeter alios sapi-

Eccle. 3.

ens ille Hebraeus studiosè commonefacit

progenitores, ut vigilanter prospiciant

filiarum suarum pudicitia atq; honesta-

ti, ne illas consuetudine improborum

contaminari contingat, aut vllam ma-

culam concipere. Est enim is sexus na-

tura fragilis, atq; ad ruinam propensior.

Quum itaq; plurima sint quae moribus

vitae integritati officiunt, nec minus

rara quae effigiem formamq; corporis de-

honestant, danda cum primis opera, ne

quid incidat quod animum deprauatis

40 DE OCCULT. NATURAE
moribus, corpus monstrosa aliqua spe-
cie posset deformare. Et quoniam cor-
poris species formaeque elegantia omnibus
grata acceptaque est, accuratè obseruan-
da sunt quae ex naturalium causarum
progressu, formae gratiam vel conciliant,
vel adimunt. Ea quum in muliebri ima-
ginatione, atque ijs quae foris obueniunt,
potissimè consistunt, enitendum ne quid
illi sexui versetur ob oculos, ne qua ob-
repat absurda cogitatio, quae in elabor-
rando fingendoque, foetu aliquid adferat
detrimenti. Siquid enim alicunde mali
ingruat, si quis inciaat terror aut ex re
obuia trepidatio, confestim omnis affe-
ctus & consternatio in foetum decum-
bit, spiritibus naturalibus atque humo-
ribus eò conuersis, totaque muliebri facul-
tate in tale quiddam effigiando occupa-
ta. Vehemens siquidem fixaque cogitatio
dum rerum species vehementes mouet,
atque identidem versat, formam figu-
ramque quam assidua imaginatione re-
uoluit, foetui imprimit atque illi rei cogi-
tatae figuram inducit. Spiritus enim in-
terni

Mulier gestans
vterum affecti-
bus exposita.

terni atq; humorum affluentia rei excogitata pingit formatq; imaginem. Nec verò temerè aut ex nulla causa est, quod Vnde corporis deformitas. non nulli enormi sunt corpore, aspectu toruo atq; inamæno, protuberantibus inflatisq; buccis, ore distorto rictuq; indecenti. quum hæc eò eueniant, quod grauida huiusmodi spectra ac simulacra cogitatione menteq; conceperint, aut oculis intentius in illa fuerint defixa: Sic nihil mihi æquè improbari solet apud lasciuiores mulierculas, quàm quod catellis simijsq; sese impensius oblectant, quòdq; illos sinu gestant, fouent, demulcent, basiant, blandèq; contrectant. Horum enim consuetudine & aspectu natura feminarum imperfecta, nescio quid alienæ formæ animo menteq; concipiat, ac foetui inamabilem minusq; speciosum vultum affingat. Sic apud Belgas catelli quidam Melitæi in delicijs habentur Heroinis, Camusij vulgo à naribus dicti, pusillo corpore, colore niueo, naribus medio simis ac depressis, pinna eorum resupinata, cauda nõ Catelli Melitæi.

in aluum reflexa, ut in ignavis canibus quas hybridas vocant, sed erecta atq; in sublime falca, taoculis mirè parulis, ac protuberantibus, utrimq; lippitudine vitiatis, fractis eneruatisq; cruribus ac circa pedum suffragines repandis, postica verò corporis parte glabra, & quam nulli pili conuestiunt, sic ut podicem indecenter conspiciendum prabeant, eiusq; rei causa spectantibus subinde obuertant. Hoc animalculum, quoniam membris moribusq; ridiculum est, multaq; obtinet quae gignentis natura in se quoq; posset transformare, ablegandum censeo, ne quas impregnari contingit, aliquid deformitatis asciscat.

Mulieres immodice canibus afficiuntur.

Hanc autè monstrosam formam membrag; tam deformiter distorta non sunt natura nacti, sed hominum opera, qui caueolis includunt, subductog; alimento cogunt gracilescere, quemadmodum virgunculis, ut est apud Terentium, cibum subtrahunt, quò reddant iunceas, ne si qua paulò sit habitior, athleta videatur. Sic circumforanci circulatores

tores iuuenulis membra intorquent,
 quò in obeūdis saltationibus sint agilio-
 res. Nuper nebulo quidam oppida-
 tim spectandum obtulit infantem inu-
 sitata magnitudinis, capite, reliquis
 membris non correspondentibus vlla
 proportione. Quod vitium vbi ex mor-
 bo contrahitur, non arte ascitum, ut
 hoc erat, hydrocephalon medici vocant,
 ob caput scilicet aqueo humore turgi-
 dum. Huius quum picturam modò
 spectasset grauida quaedam, tam insoli-
 to spectaculo attonita, exacto gestatio-
 nis tempore, non sine vita discrimine in-
 fantem edidit fungoso, stupendaq; ma-
 gnitudinis capite, cui hoc etiam accessit
 mali, quòd inter nutricis amplexus ma-
 gis magisq; extumesceret, atq; ad molem
 insignem protuberaret. Quod mihi que-
 sta est mulier oblato puero, cuius quum
 caput hinc inde prementibus digitis le-
 niter contrectarem, puluini more substi-
 debat modò cutis, modò assurgebat. Hu-
 iusmodi autè spectacula non pregnantibus
 modò sūt euitāda, sed omnibus etiā,
 quibus

Rei gestæ enar-
 ratio.

Hydrocephalon quale capi-
 tis vitium, vulgo
 Bolhos
 est.

44. DE OCCULT. NATURAE
 quibus horum conspectus & imaginatio
 nocturnam quietem possit vel intercipe-
 re, vel turbare. quod ferè vsuuenire
 solet pueris, agrotis, seniculis, melancho-
 licis, quibus tamen monstrificus rerum
 aspectus minus incommodat, quàm mu-
 lierculis, quæ oblati huiusmodi simula-
 chris simile quiddam in utero effingunt
 ac moliuntur. Quum enim omnes vires
 ac naturales facultates totæ sint in for-
 mando fingendog, fætu, sit vt muliere
 aliquo malo percussa, omnes humores
 ac spiritus ad ima feratur, atq; in uteri
 secessum confluant. Quibus quum acce-
 dit inhaerens penitusq; menti infixæ con-
 spectæ rei imaginatio, vis ipsa quæ forma-
 tioni insistit, eam formam ac speciem
 quam animo concipit, effigiat, ipsiq;
 fetui inducit. Neg; enim temerè est qd
 dicitur, Imaginatio facit casum. Simili-
 ratione si sorex, alurus, mustela aut tale
 quiddam inopinatò corpori insilijt, aut
 fraga, corna, cerasa, bacca, vnaq;
 acinus vlli parti inciderit, confestim
 notam imprimi contingit, illiq; membro
 huiusce

Vnde pueris
 notæ impi-
 mantur, & de-
 formes species.

Prouerbiom
 vulgare ex
 imaginatione
 desumptum.

huiusce rei imprimi vestigia: nisi forte mulier in ipso momento quo hæc corpori ingruunt, subito absterso membro, postica, aut remotiori parti corporis manum admoueat. Quo facto confestim auertitur malum, aut contra eam parti nota insigitur, tota imaginatione ac facultate naturali eò conuersa.

Quando mulier ex facie in femora aut nates, notas transferat.

CAP. V.

De absurdo prægnantium appetitu, atq; insatiabili rerum desiderio, quibus si contingat frustrari, periclitantur.

SUPERIORIS narrationis series exigere videtur, ut de prægnantium malacia, rerumq; insatiabili appetentia pauca disseram. Quandoquidem in simili ferè ratione hæc ipsa consistunt. Circa tertium à conceptu mensem vitium grauidas infestat, Græcis *πίκα*, Latinis *pica* dictum, in quo ob vitiosos frigidosq; humores, atq; acidam pituitam, qua ventriculus imbutus est, carbones, putamina, cretam, testacea, aliq; esui inidonea,

Pica morbus vulgo. Dremde luyt.

46 DE OCCULT. NATURAE
inidonea, avidè concupiscunt. Quod
malum potissimè inualefcit, quum in-
fanti crines erumpere incipiunt, ac fe-
mellam gestant. Siquidem ob caloris pe-
nuriam, humores pituitosi minus con-
coquuntur. Quo fit, ut flatus crebriq;
ructus ac fluctuationes feminas mole-
stent. Huic affinis mulierum malacia seu
mollities, cui viri etià febricitantes
plerumq; sunt obnoxij. Prægnantes autè
quæ hoc vitio tentantur, tam inexple-
bili tenentur rei alicuius desiderio, ut si
denegetur, aut potiri nequeant, quum
se, tum fetum in præsentaneum vita
discrimen adducant. Id malum Belgicæ
nationis matronas magna ex parte cor-
ripit: quod sint humentis frigidaq; na-
tura, ac pravo nutrimento alantur.
Non defuerunt nostra memoria, quæ
conspicto viro quodam thorofo, ac cor-
pore succulento, morsu huius appetere
armos. Quod ipsum cuidam grauide,
quò illius desiderium expleret, & ne
quid incommodi accideret, haud gra-
uatè admisit: itaque illa dentibus
partem

Humidæ muli-
eres exotica
appetunt.
Rei gestæ nar-
ratio.

partem auulsit, crudamq; paululum modo mandibulis confectam deuorauit. Illa uero necdum satiata, iteratò id tentauit. at uir illam repulit, nec denuo in corpore suo pati lanienam sustinuit.

Quæ confestim marore radioq; affecta, parturire occipit: ac quum gemipos gestaret, alterum uiuum, alterum quod eodem pulpamento frustrari contigerat, mortuum edidit. Huius non alia mihi ratio excogitari posse uidetur, quàm quod contracto marore mulieris animo spiritus vitales imminui, atq; humores fœtui alendo destinatos alio auerti, nec ad uterum deferri contingat. sic ut infans alimento quo illum mater expleri uoluit, destitutus uel elanguescat uel emoriatur. Quum enim meatus & conceptacula per quæ deriuari dirigiq; commeatus in uterum solent, occludantur, frustrari alimento infantem est necesse, ac uita priuari. Quod si pregnans ualida sit natura, suisq; affectibus obstere norit ac mederi non omnino extinguui, sed valetudinarium infantem esse con-

Mulier prægnans incommodum sentit ex denegatis edulis.

esse contingit. Ex his abunde perspici potest, quid efficiat mulieris imaginatio, quid rei obiecta ac mente concepta desiderium in formando fingendoq; fetus corpore. Quamobrem non prater rationem artis mihi facere videntur, qui minus rigidi, nonnullis licet aliena appetant, nonnunquam admittunt, modo ne magnū detrimentū corpori sint allatura; ali enī victus ratione aliquando diuturnos chronicosq; morbos discutimus. Sic ubi egroti longis morbis conflictantur non admodum difficilem aut refractarium præbere me soleo in ijs admittendis qua sumna aviditate ac quodammodo blandimentis, tum velut precario exposcunt, quum impense ea cupiunt, magnaq; alacritate atq; avidè assumunt, ut excitato calore naturali, insitisq; facultatibus irritatis atq; excitis, concoqui infixos corpori humores contingat ac meatibus reclusis dissipari. Itaq; ex Hippocratis auctoritate nonnunquam egrotis gratificari studeo, ad eaq; mussare ac conuiuere, qua non
 magnam

Aegrotis quando in edulibus gratificandum.

magnum noxam corpori inferunt. Si-
 quidem (ut is ait) paulò deterior cibus
 & potus, modò suauior melioribus qui-
 dem sed minus suauibus preferendus.
 Quaecunq; enim sapidiora sunt, palatoq;
 gratiora, & facilius concoquuntur, &
 plus alimenti adferunt, quòd auidè,
 summâq; voluptate ea ventriculus am-
 plectatur. Sic noui qui ex haleculis, quas
 arengas nostri vocant, crudis etiam,
 recensq; mari exemptis, quartanas,
 erraticâsq; febres discussent. Sic in
 deploratis morâbis, quiq; ad summum Auiditas om-
ni suauia efficit
 prauitatis adacti sunt, auidam illam in verbis
 appetentiam non magnoperè formido,
 neq; enim in illis admittendis, quorum
 flagrant desiderio, me aut contentiosum
 aut obstinatum præbeo: sed adhibito
 delectu, præscriptâq; utendi ratione ac
 modo eatenus hæc illis admitto, quate-
 nus non offectura valetudini confidam,
 morbûmq; expugnatum iri conijciam;
 huiusmodi enim acrimonia, edendiq;
 cupiditate acuitur atq; extimulatur na-
 tura vis & potentia paulo antè sopita Morboe em-
pugnati cibo-
rum non nullo-
rum desiderio,

D

collectisq;

collectisq; viribus morbum impetit alt-
 crius. Sic morbum morbo, vt clauum
 clauo retundimus, maloq; nodo malum
 adhibemus cuneum: quod ipsum nemi-
 ni absurdum videri debet, quum in qui-
 busdam morbis febrem sponte excitemus
 qui aliàs futuri erant deplorati. Sic no-
 ui qui ex subito hostium incurſu, incus-
 ſoq; inopinato timore quartanam depu-
 lerunt. Sic apud nos morbus popularis,
 qui aliquot millia absorpserat, exorta
 repentina Oceani inundatione, confestim
 conſileſcere, prorsusq; ſeuire deſtitit. in-
 gruenſe enim externo aliquo tumultu
 humorum collectiones diſſipari, ac mor-
 bos oborta critica euacuatione miteſce-
 re, ac ſedari contingit. Atq; hinc eſt,
 quòd vdg. q. b. 3005, hoc eſt, qui ex canis ra-
 bidi morſu & aquam appetunt & refor-
 midant, inopinato ſubitoq; impulſu a-
 quis immergimus, ac metum metu di-
 ſcutimus: non nullos frigidis morbis op-
 preſſos irritamus, atq; vt incandescant,
 efficimus: quò excitato calore natiuo
 crudi frigidiq; humores concoquantur,
 ac na-

Morbum ali.
 quando morbo
 expugnari.

ac natura ad expugnandum morbum incitetur.

C A P. V I.

Semen conferre mulierem, totius operis esse conforme.

Q V A N Q V A M virile semen cum primis efficax, agentis motusq; ac generationis principium existat; semen tamen conferre mulierem, atq; efficaciter procreationi fœtus administrari solidis rationibus commonstrari, validisq; argumentis conuinci posse video. Primum frustra illis indita forent vasa seminaria, testesque annexi genitales, si incremento seminali destituta mulier, quam minimum conferret, prorsusque esset asymbola. Quum autem nihil temerè natura sit molita, necesse est ad seminis vsum, ac propagandi facultatem fabricata esse, suisq; sedibus ac locis collocata, cum testes, tum seminis conceptacula, quorum vis ac natura est spermatis vim fecundam ac prolificam suppeditare. Nec ad id conuincendum

Femina non
desse semen
ratione, conuincitur.

Seminis cohi-
biti noxa.

quicquam adferri potest validius, quàm
quòd obseruemus magnos suboriri mor-
bos, seu aq̃ excitari mulierculis sympto-
mata, nisi semen concubitu irritatum
profluat. Multas siquidem videre es-
tum viduas dissuetas Veneri, tum vir-
gines nubiles, maturasq̃ viro, ubi se-
us ad connubium expetuntur, erumpen-
tibus etiã nũ stato tempore mensibus
animi deliquio, atq̃ vteri strangulati-
one acerbissimè infestari. Equidem om-
nibus hoc persuasum esse conuenit, plus
detrimenti naturæ inferri ex vitiatu se-
minis, quàm menstrui fluoris suppressione.
Nam semen corruptum virus contrahit,
ac veneni qualitatem asciscit.
hinc giluus ille, ac mustelinus virgum
cularum color, ubi vri, ac prurire inci-
piunt: hinc crebra suspiria, cordisq̃ tre-
mor & palpitatio, expultrice scilicet
facultate ad excretionem turgentis hu-
moris incitata. Quòd si tales seu viduas
pruriginosas seu prouectioris ætatis vir-
gines connubio destinari contingat, ac
semen subdito virili pessulo elici, in
vsumq̃

Virgines, tem-
pestiue elocan-
da.

vsung, procreanda sobolis depromi, pro-
 tinus illas efflorescere videas, ac faciem Puellæ marita-
 tæ reuiuiscunt.
 roseo nitidog, colore perfundi, blandas
 deniq, atq, amabiles, minusq, tetricas
 ac morosas, præsertim ubi viros nactæ
 sunt qui valenter munus suum obeunt,
 atq, officio connubiali strenuè persun-
 guntur. Et quanquam in his non con-
 sistat legitimi thori societas, nulla tamẽ
 re magis deuinciri perspicimus hunc
 sexũ, quàm si vir hac in re sæpius uxori
 obsequatur. Sic enim omnia pacatio-
 ra sunt in edibus, nullaq, ingruunt in-
 temperiæ, nulli tumultus, nullæ tempe-
 states. Alioqui si rarior sit cõcubitus, aut
 vir in præstanda opera pensog, absol-
 uendo languescat, omnẽ rerum dome-
 sticarum ordinem inuerti videas, om-
 niãq, sursum ac deorsum misceri: adeo
 sunt auidæ huiusce voluptatis nonnulla,
 vt lassari citius, quàm satiari queant.
 Quæ mihi potissima causa visa est, quòd
 mulier in congressu, mutuog, amplexu
 semen conserat, & viro plus voluptatis
 D 3 concipi-

concipiat. Quum enim natura comparatum sit, ut genitalis seminis excretionem propter turgidi spiritus eruptionem, neruorumque turgiginem, ingens committetur voluptas, ipsaque mulier geminum munus obeat, atque utroque modo patiatur (elicit enim virile semen, suumque cum eo commiscet) verisimile est illam plus gestire, ac voluptatis concipere, perfundi que affluentius. Quo fit, ut proles matri sit plerumque quam patri conformior quod vires materna exuberantius illi sint impressae; argumento, quod mulieres infantes diligant impensius, summoque studio erga illos afficiantur. Siquidem praeter seminis excretionem, etiam sincerissimi sanguinis scatebra atque irrigatione toto gestationis tempore, foetus alitur atque augetur. Itaque Galenum in ea esse sententia comperio, ut foetum plus paulo a matre suscipere, quam a patre censeat: ipsamque speciem, sexusque discrimen ad menstrui sanguinis affluentiam refert: similitudinis vero rationem ad seminis vim ac facultatem. Ut enim stirpes plus

Femina virum,
ut matella
formam, appetit.

Cur fere proles matri affinitates.

Libr. 2. de fem.

Simile a fatis
& coloni in
suis.

pes plus consequuntur ex ubertate soli,
quam à coloni labore atq; industria: sic
infans omnia uberior à matre accipit.

Primum enim utriusq; semina uteri ca-
lore foueri cōtingit ac conglobari, dein-
de sanguine materno adolescere, tacitèq;
ac sensim incrementa suscipere. Hinc

Cur proles
matri addic-
or.

maxima amoris vis infantibus erga
matres propter sympathiam, hoc est,
consensum, ac naturæ cognationem,
quòdq; cumulatius maternæ vires illis
sint inditæ. Similiter matres totæ sunt
philostorgæ, hoc est, indulgentiori affe-
ctu erga teneram ætatem, quam pa-
tres, qui plerumq; seueriores sunt, ma-
gisq; rigidi: Quod designari puto ab

Matth. 2.
Hierc. 32.

Euangelista, quum matres inducit Ra-
chælus nomine deplorantes infantium
suorum calamitatem, tantumq; in ani-
mo concepisse vulnus ob filiorum or-
bitatem, ob desiderata, extinctaq;
tam chara pignora, ut nulla blandimē-
ta, nullaq; lenocinia, aut verborum so-
latia admiserint. Nihil enim ex Esaie

Cap. 49.
Cur mulier
quam vir, erga
natos propen-
sior,

quàm quod mulier infantis sui obliuio-
nem concipiat, ex utroq; materno affectu
ac pietate, erga vteri sui filium sit in-
humana, vel leuiter afficiatur. Ceter-
rùm videmus & patribus suam non de-
esse propensionem, affectumq; naturalem
illorum quoq; mentibus insidere. Verùm
serius se is in natos exerit. Siquidem a-
dultis illi magis afficiuntur, ac tum de-
mum illorum rebus prospiciunt, com-
modisq; consulunt, dum spem aliquam
de ijs concipere incipiunt. matres verò
infantia potius miserescunt, & quia ab
alieno, externòq; subsidio ea etas de-
pendet, eo studiosius, paulòq; maiori
cura illam fulciunt, eiusq; tutelam susci-
piunt, minus rigida magisq; exorabiles,
quàm patres. Huius rei causa toties ad
remunerationem, ac mutui officij vi-
cem sacri codices inuitant, quam cico-
niarum exemplo progenitoribus debent
liberi, multisq; locis gratitudinem atq;
hostimentum exigunt. Parem affectum
videre est in gallina, qua pullos, quos
fouit, impensius amat: & quanquam

Matth. 23.
Ciconiz pa-
rentibus affici-
sunt.

Gallinae incu-
basio.

Gallus

gallus ouis eam vim qua animantur, indidit, nulla tamen cura tangitur, nullo erga pullos affectu ducitur. Quod autem uterq; conferat, ex gallinarum ouis experimenta capimus: nam & gallina citra galli operam oua pariunt: at illa si foueri contingat gallina subdita, partescere citius, quam animari: quæ oua à gallina edita quam gallus subegit, post vndeuigesimum ab incubitu diem alites proferant, adeo ut pipiant etiam, antequam testam aut putamen rumpi contingat. Hæc igitur tædiosa matrum gestatio, qua anni dodrantem purissimo sanguine foetum alunt ac nutriunt, amor deniq; erga recens editum infanciam, tum similitudo matri plerumq; conformis ac concolor, euidenter euincunt semen conferre mulieres minusq; otiosas esse in elaborando formandq; foetu, quam viros, qui ingestio semine, expletq; concubitu, subducunt sese, ac nullam mulieri præstant operam, nullum adferunt in perficiendo foetu adiumentum: quum interim in tanto mensium

Gallina oua edit abique galli opera-

Mulieres non segnes in elaborando foetu.

decurſu, multa effingere atq; elaborare
debeat vteri muliebris facultas, peni-
tūſq; neceſſe eſt.

Aenzid. 6.

Multa diu concreta modis inoleſcere
mitis.

C A P. VII.

Vnde ſpecies ſexusq; animalis, hoc
eſt, vtri acceptam ferre conueniat
virone an mulieri, maſculi vel te-
mellæ procreationem.

Q V A M Q V A M totius vniuerſita-
tis opifici omnia meritò ferantur ac-
cepta, multa tamen fiunt ex natura de-
curſu ſuoq; ordine incedunt, atq; inſi-
to motu feruntur. Horum omnium cum
Deus ſit auctor, ipſe pleraque immu-
tare ſolet, atque rerum ordinem & ſe-
riem inuertere, contraq; naturæ legem
alia forma ac ſpecie nonnulla produc-
re. Verbi cauſa, Mulier maſculæ pro-
lis auida, in Deum ſua vota dirigit, fa-
tingatq; precibus atq; efflagitat, vt viri-
lem ſexum concipiat, cuius ſupplicatio-
nibus Deus annuit, illuſq; voluntati
acquieſcit, atq; obſequitur. Exemplo
res erit

Deus præcipua
foecunditatis
cauſa.

res erit testator: Sara prorsus effœta, &
 cui iam pridem menses substiterant, ex Genes. 17.
 Abrahamo grandæuo prouectæq; eta-
 tis, Isaacum concepit, in quem Deus
 totam posteritatis spem sitam esse volu-
 it, omnesq; nationes auspiciatum hinc
 habere salutis assertæq; libertatis, initi-
 um. Anna itidem merore, tædiog; 1. Reg. 1.
 sterilitatis confecta, cum precatur assi-
 due ac fecunditatem exposcit ardentis-
 us, Samuelem à Deo extorsit. Elisei 4. Reg. 4.
 quoq; officiosa sedulitatis hospita ad pro-
 pheta preces filium consecuta est, quem
 etiam mortuum ad vitam postlimi-
 nio reuocari contigit. Quin & Zacha- Lucæ. 1.
 rias senilis deuectæq; ætatis, sic omnia
 moderante diuina dispensatione, ex
 Elisabetha annosa ac deplorata sterili-
 tatis, Ioannem Christi præconem sustulit.
 Multiq; alij singularem sexum à Deo
 eblandiuntur, quò non desit qui in ma-
 iorum hereditatem succedat, in quem
 opes atq; heriles facultates deuoluantur.
 Hac diuini esse muneris nemo potest
 ambigere eaq; peculiarem effectum
ex Dei

ex Dei voluntate obtinere. Ceterum de
 his nobis instituetur sermo, quae ex na-
 turaliū causarum progressu emergunt,
 quaeq; natura vi sua insiticia moliri sole-
 at. Ipsa siquidem preparat corpus ani-
 me moribus aptum, suumq; tempera-
 mentum cuiq; accommodat. Quum au-
 tem duo sint principia, ex quibus corpus
 humanum coalescit ac generatur, quaeq;
 infanti progenitorum similitudinem,
 quae sexum inducunt: semen quod utriq;
 commune, menstruus humor femina so-
 lum peculiaris: similitudo consistit in
 virilis vel feminei seminis facultate &
 viribus, sic ut vel uni vel alteri assimi-
 letur pro affluentia copiaq; collati semi-
 nis: Sexus verò discrimen non ad semen,
 sed ad sanguinem menstruum refertur,
 quod mulieri tantum familiare & co-
 gnatum est. nam si semini ea vis inesset,
 cum virile valentius sit ac calidius,
 semper patrem sexus referret. Species
 itaq; seu genus animantis tribui-
 tur temperamento actiuarum qualita-
 tum, quae consistunt in caliditate &
 frigiditate,

Seminis vis.

Menstrui liquo-
 ris facultas.

frigiditate, atq; ad substantiam si-
 ue naturam materia subiecta refer-
 tur, hoc est, ad menstrui sanguinis
 confluuium Semen autem & vim gene-
 randi figurandiq; foetus suppeditat, &
 materiam suggerit: menstruo itidem
 & simul materia inest & facultas. Ut
 enim semen ad materiale principium
 maximè confert: sic menstruum ad po-
 tentiale conducit. Est autem semen, ut
 Galenus ait, sanguis accuratè percoctus
 à vasis ipsum continentibus: unde san- Lib. 2. de se-
mine.
 guis non solum materia est generandi
 foetus sed & semē est potētia. Quod verò
 tū sanguis mensurus habeat utraq; prin-
 cipia, hoc est, materiā & facultatē aliqd
 efficiendi, omnibus in confesso est: sed Menstruum
mat eriam sup-
peditat alendi
foetus.
 semen quidem effectiuum fortissimum
 est, materiale verò exigua molis. Men-
 struum autem materiale quidem pluri-
 mum, potentiale siue effectiuum maxi-
 mè debile. Iam verò si materiale gignen-
 di principium, iuxta quod species ani-
 malis absoluitur, in solo menstruo esset
 situm, foetus utiq; exacte eiusdem cum
matre

matre speciei existeret: quemadmodum si effectiua vis in semine solum esset, semper patri foret assimilis. Quando verò utrumq; ambo principia habet, ac praedominatur in menstruo quidem materia copia, in semine autem facultatis & roboris: merito, ut Galenus testatur, speciem à matre potius suscipit foetus, quàm à patre: etiamsi ipsius semen ad materiale principium conferat, sed debilius. Similitudo verò, etsi imaginatio in ea re maximum momentū obtineat, non tam ad matrem, quàm patrem refertur, licet maior vis sit in virili semine; muliebris enim genitura, cum facultatem ex menstruo per nouem menses prodeuntem assumpserit, tanto exuperat, quanto circa primum congressum superabatur. Proprium enim mulieris semini est, suam ipsius substantiam magis, quàm virilem augere ac roborare. Sic femina non solum materiam suppeditat elaborandi foetus, sed vim, robur, ac facultatem conceptus perficiendi, licet muliebri semen virili familiare aliquid

mentum existat humiditatis scilicet ac
 tenuitatis ratione, eoque ad effingendum
 concinandumque accommodatius. Ut enim Simile a cera
ac vda argilla-
 ex cera molli ac fluxa, vdaque ac tenaci
 argilla artificis manus quidam potest ef-
 fingere: sic semen virile commistum
 confusumque muliebri semini & men-
 struo, formationi efficaciter insistit,
 atque hominis opificium omnibus suis par-
 tibus absoluit. Vel si ex natura rerum su-
 mi velis harum rerum comparationem:
 quod in plantis terra, hoc in conceptu
 uteris. Ut enim plantarum semen terra
 indiget, ut ex ipsa nutriatur atque au-
 gescat; ita hominis semen matrem,
 que prolis desiderio afficitur, exigit:
 cuius humore, sanguinisque ex venis ir-
 rigatione fetus alimentum capefit.
 Ex his conycto, quanta sollertia na-
 tura utatur in concipiendo formandoque
 homine, qui insita vi sensim adole-
 scit, tacitisque auctibus ad perfectum
 robur prouehitur. In quo & illud
 inuestigatione dignum iudico, qua
 vi masculinum vel femellam muliebris
 natura

Terræ atque
 uteri compa-
 ratio.

natura effingat atque emolietur, quae facultas mulieri potius quam viro ascribenda videtur abundantioris materiaratione, quae consistit in mulieris semine & sanguine, qua toto gestationis tempore foetus alitur atque irrigatur, in eamque molem augetur. ut enim virile semen cum primis efficax mouendi principium est, denique instrumentum & velut artifex, quo opificium humanum perficitur. Muliebri tamen semine, conferente etiam suas copias sanguine, uberioriorem materiam suppeditat quam viri, eiusque adminiculo foetus absoluitur, suaque specie distinguitur ita, ut vel marem vel femellam effingat atque emolietur.

CAP. VIII.

De prodigiosis monstrosisque partibus, obiter quid designet Proverbium QUARTA LVNANA T I, alia ratione, quam in libello nuper à me edito, tractatum.

NATURA humana, eiusque partes generando homini destinatae, si optime constitutae sint, nec in his quicquam atside

desideretur, speciosa quæq; profert, sui-
 g; generis animal producit omnibus nu-
 meris absolutum. Quod si qd vitij sub-
 sit, aut perplexa confusaq; sint semina, Vnde monstri
 sa corpora.
 aut aliter quàm res exigit, conuoluta
 ac conglomerata generandi principia,
 multiformesq; ac prodigiosos partus, mō-
 strososq; fetus efformari contingit. Non
 desunt qui ex astrorū contuitu, influ-
 xūq; siderum atq; in scelerum vindictā
 multa portenta prouenire contendunt.
 Quod vt vero consentaneum, sic ex vi-
 tiosa vteri cōstitutione, ex sordido cor-
 ruptoq; semine, atq; enormi concubi-
 tu, magna ex parte hæc euenire con-
 tenderim. Vt enim in opere fusili si ma-
 teria impura sit minusq; defecata, si va-
 sculum aut receptaculum obliquum, an-
 fractuosum, hiulcum, angulosum, dis-
 tortum, rimosum, voluminibus impli-
 catum, dissolutum, maleq; coherens, ri-
 diculas imagines, absurdaq; simula-
 chra, atq; aspectu horrenda produci vi-
 demus: ita si loci malè constituti sint,
 si uterus in alterum latus inclinēt,
 E ineptaq;

Simile ab atto
 fuforia.

ineptaq; sit, ac malè temperata materia, nunquam natura decentem exactamq; formam expresserit. Sic mulieres Belgicae, potissimum quaeoras maritimas accolunt, cum tumultuose sint atq; inquietae in peragendo concubitu alienas insuetasq; formas subinde embryoni inducunt, nec solum molam, hoc est, rudè, informem atq; inelaboratam massam, qua ferri aciem respuit, proferrunt, sed quiddam de formi specie, quod palpitet, ac vitale existat, formamque inchoati operis obtineat, qualem artifices rudiori penicillo adumbrare solent: Nauta siquidem, quibus ferè sunt addicta, ubi ex longa diutinaq; peregrinatione, ouantes in portum sunt delati, pleniq; velis ostia subeunt; confestim uxores suas ineunt, nulla habita menstrui decursus ratione, nec obseruato interlunio, Lunaq; coitu, quo tempore ob mensium desluxum congressus noxius esse solet ac perniciosus. nequit enim semen coalescere, nec debitè cum muliebri sanguine vniri. Quo fit, ut genitura vel effu-

Mola matricis.

**Intemperantia
Veneris infan-
ti noxia.**

vel effluat, vel si omninò coherere contingat, non possit natura confusam maleq; coherentem materiam elaborare. Nec solum virorum incontinentia culpanda est, verùm & mulierum, quibus cum iam pridem non sit rei Venereæ facta copia, ultrò se nonnunquam viris subiiciunt, atq; auidè semen rapiunt, ut famelici cibum, ac Cerberus ossam. Eoque fit, ut uteri facultas aut prorsus à spe generandi excidat, prolisq; successu frustretur, aut si quid efficere tentet, operique manum admoliantur, monstruosam quandam formam ab hominis specie prorsus alienam embryoni inducat. Nonnunquam post trimestre spatium fœda illa colluies effluit, ac frustulatim confertimq; erumpit indigesta congeries, quasi nauem sentina exhausta contingat. Huic affinis est effluxus quidam multis torminibus pressurisq; mulieribus infestus: nostrates, quod quarta silentiq; luna, cuius vi menses defluunt, conceptus inchoari cœperit, Lunarem partum, aut populari

Conceptus
non naturalis
eiicitur

voce Manetud indigetant. Perficitur
autem spurius hic conceptus nonnunquam
citra virilem operam ex imaginaria ve-
nere in ijs qua admodum pruriant, im-
penseque sunt salaces ac lascivae, sic ut ex
crebro virorum contuitu contactuque
muliebri semen cum sanguine menstruo
conglobari contingat ac coalescere
ipsamque facultatem uteri, atque insitum
calorem rudimentum aliquod ani-
mantis meditari. Verum cum desit cau-
sa formalis, nempe viri semen opificis
rationem obtinens, materia, quam mu-
lier suppeditat alienam absurdamque
formam asciscit. Nonnunquam tale quid-
dam mutua viri opera conficitur, cum
vir quarta Luna silentique sidere, ac
quarto a luna coitu die, quo menses de-
fluunt, mulierem subigit, non obseru-
to naturae cursu, ut qui fluctui obnititur
aestuque aduerso navigationem instituit.
Id nostrates contra lunam micturive
prouerbiali figura, Latini Quarta luna
natos vocant; quod inauspicata vitae
principia

Virile semen
opifex foetus.

Vulgare pro-
uerbium,
Teghen de
mane ghes
piff.

principia habeant, præterq̄ natura ordinem ac modum generationis primordia sint consequuti. Quo fit ut infelicè plerumq̄ in aggrediendis rebus successū obtineāt qui tali ratione concipiuntur. Siquidem cum erumpentibus mensibus mulieri vir commiscetur, sisti fluxum contingit obducto viri pessulo, labentemque sanguinem resillire ac regurgitari. Cuius experimentum capere licet ex dolijs, cadisq̄, vinariis, atq̄ in sanguinis è naribus fluxione, in quibus profluentem liquorem immisso embolo, licioq̄, contorto cohibemus, ac restringimus. Hoc autem nec consultum nec necesse est promanantem sanguinem sistere, cum virile semen tali vligini commixtum non possit purum putumq̄, hominem efformare. Materia siquidem est improba atq̄ inhabilis, minusq̄ apta, ut concinnam formā decentemq̄ figuram assequatur. Quò mihi iusta ratione, idq̄ ex Dei præscripto inhibuisse visus est Moses, ne quis congregiatur femina huiusmodi inquinamenti cor-

Simile a dolijs
vinariis.

Menstruo in-
quinata intacta
suo.

spurcata. Dicitur enim vix queat quid la-
bis ac contagij his inferatur, quid de-
trimenti, quae valetudinis incommo-
da concipiant, qui ad eum modum
constituta femina, cupiditatibus suis
impotentius indulgent, illamq; avidius
amplexantur. Sensim enim serpit conta-
gio, totamq; corporis habitum inuadit,
atq; elephantiasi, lueq; Venerea tacite
inficit. Quod equidem peragit celerius,
ubi mulier contagioso aliquo morbo,
quod serè prostituta nunc vulgare est,
sit imbuta. Sic enim praesentaneo veneno
obuia quaeq; polluit, contactuq; omnia
faecat. Quamobrem non est quod quisq;
magnoperè miretur, unde tot mon-
strosi partus, tam deformes hominum
species, tot passim ficosi, mutili, distor-
ti, vari, repandisq; cruribus, tot circa
podicem, atq; in inguine condilomata,
bubones, tumideq; mariscae: quod ad
animum vero attinet, tot passim stupidi
obliuiosi, bardi, blitei, deliri, stolidi rati-
onis inopes, amentes: cum non aliunde,
quam ex enormi decubitu, atque
intempe-

Bubones ingu-
nis.
Claporem.
Vnde in corpo-
re & animo
monstruosa spe-
cies.

intempestiua Venere, hac proueniant, vel potius ex vitioso corruptoq; progenitorum semine in posteros deriuentur. Hinc secum quisq; expendat, quàm sint crudeles in sua pignora, qui illa tantis malis inuoluunt, quales praeter ceteris existunt qui *Quarta luna*, hoc est, profluente mensium illuue concubitus non exhorrescunt, liberisq; propagandis operam impendunt. Hoc enim efficiunt, ut quos excitant liberos, omnibus dotibus, naturaq; muneribus, quibus benenati abunde fruuntur, destitutos esse contingat. Ad nullas siquidem functiones obeundas, ad nulla munia, nullasq; res praecclaras sunt appositi. Quod si attentare quippiam pergant, nullum habet in rebus aggrediendis successum, nullumq; optatum aut prosperum euentum. Sunt enim in absolute natura, ut qui naturales facultates, quaq; ad actionem hominibus sunt adiumento, imminuta, mutilaq; habent atq; imperfecta, idq; non suo, sed parentum errore, q; praeter decorum, contraq; naturam

Quarta luna nati, vulgo Teghen de mane ghes pist.

72 DE OCCULT. NATURAE
ordinem, negotium procreanda sobolis
sunt aggressi. Quo effectum est, ut
multa illis subducta ereptaq; sint, aut
saltem parcè & malignè distributa, quae
aliis effusè atq; affluenter obtigerunt. In
animo verò non minus grauem iacturam
patiuntur. Sunt enim à communi hu-
manitatis sensu prorsus alieni, stupidi,
obtusi, inertes, nec praestantia doctrinae,
nec acumine ingenij, nec inuentionis
subtilitate, nec consilio aut prudentia,
ceteris vlla parte conferendi. Superio-
ribus annis me vsa est medico mulier
quaedam insularis, quae cum ex nautici
generis homine concepisset, in tantam
tamq; inusitatum molem illi coepit intru-
mescere uterus, ut non videretur sus-
fectura gestando oneri. decurso exacto-
que nouem mensium spatio, quod anni
dodrantem conficit, accita obstetrice,
primùm magno conatu ac molimine mas-
sam quandam informem enixa est, q; super-
foetata post legitimum conceptum conij-
cio, cui utrimq; anse duae an rexa erant
in brachiorum longitudinem ac modum
expor-

Regie gestenar
ratio.

exporrecta; palpitabat autem, illig
 vitale quiddam inesse visum est, ut spogae
 & urtica marina quas nostri Elicheoume Urticæ mar-
nae.
 vocant, quarum innumera estare in
 Oceano fluitant, exemptæq; mari dis-
 fluunt, ac diutius manibus contre-
 ctate liquescunt inducto pruritu ac
 mordaci vredine, unde nomen id obti-
 nuerunt. Postmodum monstrum dela-
 psum est ex utero, ad unco rostro, longo
 teretiq; collo, oculis vibrantibus, cauda
 acuminata, eximia pedum agilitate. Id
 post primum lucis intuitum conclau-
 stridoribus implet, atq; ultro citroq; dis-
 currens, latebras persequitur: tandem
 mulieres puluini impetunt, ac suffocan-
 do perimunt. Hoc monstri genus, quo- Sanguisugæ in
corpore mulie-
bri.
 nam hirudinis more, sugillando sugen-
 dog; fetus infestum est, ac sanguinem
 adimit, Sanguisugam nominant, vulgo
 Smgers. Postremo mulier hæc plus satis
 delassata, non sine summo vite discri-
 mine prolem masculam edidit à mon-
 stro ita excarnificatam, ut à sacra lo-
 tione quam minimum vita superesset:

74 DE OCCULT. NATURAE
mulier verò agrè refocillata, quas mo-
lestias ac torturas perpessa sit, optimè
fide mihi enarrauit: illiq; præscripsi sa-
luberrimam vitæ rationem, tum qua
restaurandis firmandisq; viribus sunt
accommoda: erat enim prorsus elum-
bis, atq; enervata. Hæc & pleraq; alia
documento cuiq; esse debent, ut in con-
gressu mutuo omnia decenter debitoq;
ordine peragantur, ne quid incommo-
di aut detrimenti naturæ contingat in-
ferri. Qua in parte acriter increpandi
videntur iactabundi quidam, qui nihil
non sibi permittunt in præstanda Venæ-
re, nec vllas leges sibi præscribi patiun-
tur moderandæ voluptatis. Siquidem
nulla habita concoctionis aut crudita-
tis ratione, nullo noctis aut diei discer-
mine, neglectaq; eius rei opportunitate,
cum labet, suis cupiditatibus indulgenti-
ac libidini identidem obsequuntur: an-
tūq; inesse sibi virilis roboris iactitant,
ut nulla concumbendi assuetudine satie-
entur, nulla continuatione lassescant,
qui ad id vix ignoret mihi videntur, in
quem

Sataces notan-
tur.

quem vsus genitales partes homini sint attributa, vt quas non in foetificandi vsus, ac propagandi successionem, sed ad obscena opera accommodant, atq; ad sterilem infœcundamq; voluptatem conuertunt: sed hi tandem profuse effrenisq; libidinis pœnas persoluent, membris articulisq; podagra ac chira-gra contortis.

C A P. IX.

Qua ratione masculum, Qua feminam procreare possit, qui eius rei sit auidus: obiter ex qua causâ Hermaphroditi, hoc est vtriusq; sexus homines generentur.

SI quis procreandi sexus virilis sit auidus, aut denique femella desiderio teneatur, hoc illi in primis persuasum esse conuenit, istarum rerum successum, atque auspicata principia à Deo Opt. Max. impetranda, penes quem effectus huius causa præcipuè consistit. Fit enim nonnunquam, constantibus etiam benèq; constitutis facultatibus naturalibus, vt vel sterilescât homines, vel or-

Deus prima
conceptus causâ

Cap. 9.
Sterilitas a
Deo.

vel orbari prolibus contingat: quod
Deus per Oream his comminatur, qui
præter eius institutum illegitimo concu-
bitu se contaminant, aut aliunde quam
à Deo, fecunditatis subsidia petunt. Quia
inquit, Beelphegor, hoc est, Priapi statu-
am ac simulachrū adierunt, atq; addi-
cti fuerunt turpitudini, auolabit gloria
eorum ab utero à conceptu, à partu:
Dabo eis vuluam sterilem, & vbera
arentia: radix eorum marcescet, nec
fructum ullum proferet. Quod si genu-
erint, interimam amantissima vteri
eorum. Quæ documento cuiq; esse de-
bent, irato Deo omnia inauspicato ten-
tari, atq; improsperum successum con-
sequi. Tale quiddam minatur etiam
apud Ezechielē Deus superstitiosis mu-
lieribus, quod Adonidem, hoc est,
Veneris amasium deflerent, qui ab apro
dilaceratus circa inguina, erecta statua
quotannis coli ceptus esset. Caterum
is hominibus non sit insensus, omniaq;
sinat decurrere naturæ ordine, suisque
legibus

Cap. 8,
Votolaria &
superstitio in
fecunditatis
causa,

legibus ferri, nihil vetat externa praesidia accersere, ac natura imbecillitati adminiculari, si quando ex occulta quadam ac latenti causa frustrari quemquam liberis, atque inanem subire laborē contingat. Duo itaque sunt, quibus potissime concubitus perficitur, quaque ad liberorum propagationem sunt adiumento: primum humor genitalis, qui partim à cerebro totoque corpore, partim ab hepate sanguinis officina diffunditur. Deinde spiritus per arterias à corde promanans, cuius vi pudendum erigitur ac rigescit, cuiusque impulsu materia seminis foras erumpit atque eiaculatur. His accedit appetitus ac concubandi desiderium, quod vel imaginatione excitatur velex conspectu contuituque ac contactu venustarum mulierum accenditur. Quibus praesidiis quisquis est destitutus, eaque vel languida habet, vel inualida, cum primis ineunda ratio est, qua natura lapsus atque error corrigi possit, viresque naturales, tanquam luxata quadam aut collapsa restaurari.

Quae generandi facultatem perficiant.

Sante appoli-
am ab agri-
cultura.

Instaurari. Ut enim steriles agros cul-
tura atq; industria hominum fecundo
effici videmus, stirpes q; atq; arbores in-
fructuosas adhibita cura uberrime
fructus producere; ita in excolendo ho-
fundo ars medica strenue suam prae-
operam, summoque studio naturae vitio
medetur, ac velut agrum sterilem ad-
hibito letamine restituli fecunditate
instaurat: Sic calorem languidum, va-
ros exilesq; spiritus, siccitatem frigiditatem
coniunctam, partium genitalium
neruorumque imbecillitatem ad tem-
peramentum reducit: obiter omnia
amoliri tentat, quae homini progeneran-
da sobolis spem adimunt. Caterum
cum alimenta qualitates etiam elemen-
tares immutare sint apta, atque insel-
cem corporis habitum ad commodiores
transferre; necesse est, ut eiusmodi con-
ditionis homines cibis utantur, quibus
natura fecunda effici possit, ac propa-
gationi sobolis idonea. Inter ea autem
quae Venerem excitant, ac seminis gene-
rationi sunt accommodata, cibi numeratim
laudabilia

Quae semini viri
se accumulent,
ac Venerem ex-
citent.

laudabilis succi, quiq; probè nutriunt, ac corpus vegetum reddunt, ac succulentum: cuius facultatis sunt calida & humida.

Conficitur enim, Galeno teste, seminis substantia ex sincera excoctaque sanguinis superfluitate, simul & flatuosa. Plerisq; autem vis inest augendi cumulandiq; seminis, non nullis efficacia incitanda mouendaq; tentiginis, atq; humoris propellendi.

Edulia que materiam suppeditant, oua sunt gallinacea, phasiani, turdi, merule, ficedule, gallinagines, pipiones, passerculi, perdices, capi, pullastri, amygdala, nuclei pini, uua passa & Corinthiaca, uua omnia generosa, dulcia ac meraca, potissimum que ex uua Apiana (quam muscatulam vocant) exprimuntur.

Partes verò gentiales erigunt, ac prurigine afficiunt Satyrion, Iringium, Nasturtium, Erysimum, Pastinaca, Cinnara, Cepæ, Napi, Rapa, Asparagi, Zinziber conditum, Galanga, Acorus, Bulbi, Cochlea marina.

Materia acuta
mulandi se-
minis.

Et quæ

Colum.
lib. 16.

Et quæ frugifero feritur vicina Priapo,
Excitet ut Veneri tardos Eruca maritos

Accommoda
similitudo a
bombardis.

Quæ (ut alia plerag.) lumbos in-
tant, atq; homines impendiò salaces effi-
ciunt. Ut enim sclopetas ac bombardas
primùm pulvere tormentario infercitur
videmus ac globis oppleri, deinde ad
etò efficaci pulvisculo fumãti stupã
ignito funali incendi globumq; viole-
to strepitu exturbari: sic in hoc opere
duo concurrere est necesse, ne irritus
sit conatus, conglobati scilicet semina
copiã & vi quandã spiritus flatuosi, qui
explodi semen possit, atq; in uteri recessu
recondi. Quod si huiusmodi machinæ
cassæ sint atque evanidæ, aut deniq;
trosus hic pulvis insincerus atque ad-
terinus, nullam in prosternendis mo-
nibus, diruendisq; vallibus vim obtinent
nec horribilem vllum sonum proferunt
sed exilem quendam stridorem, in-
nemq; strepitum edunt, ut lusitanti-
puerorum inflata vesica. Hinc nostrate
Salinaria ignavos quosdã q; incassum
nullog; opera fructu mulieres fatigant
deto

Pulvis nitro-
sus, hyppoer.

detonare quidem dicunt, sed nullam
 subsequi pluviam, nec internas partes,
 atq; uteri recessum roscido liquore made-
 scere, atq; irrigari. Habent siquidem il-
 li inflatas venas, ventosq; turgidas, sed
 semine destitutas. Quamobrem si uxori-
 bus gratificari volunt, illasq; peculiari
 officio demereri, qui matrimonio sunt
 addicti, non tenui apparatu se instru-
 ant, nec in hanc palestram inermes de-
 scendant, alioqui tetricas illas experiē-
 tur ac morosas, nec vlla in parte dicto
 audientes. Cum autem comite affati
 fuerint instructi, captanda opportuni-
 tas, qua possint non sine fructu se operi
 accingere. Quod tum demum est tem-
 pestivum, cum menstrua illuies sit ex-
 purgata. Ea siquidem sentina prohibet
 coalescere ac fermentari semina, efficit-
 que ut uterus sit conceptui inidoneus.
 Defluxis itaq; mensibus, uteroq; exacte
 defecato, nullo enormi concubitu, nul-
 lisq; validis concussionibus, procreandis
 liberis insistant, completoq; opere muli-
 er clementer ac placide in dextrum la-

Muliebri pro-
 uerbium in eu-
 nuchos.
 Quare uxori-
 bus gratifican-
 dum.

tus deuoluatur, capiteq; declinui, ac subsidente corpore in somnum resoluatur.

Masculus quando concipi contingat.

Hac enim ratione in dextrum uterum sinum deriuari semina, ac masculum elaborari contiget. Cæterum anni tempus, regio, cuiusq; ætas, alimenta calorifica, maximum in hac re momentum obtinent. Aestas siquidem modo ne nimis feruida sit ad masculi conceptum accommodatior, quod semen ac sanguis mensstruus ex ambientis aeris qualitate plus caloris concipiat.

Regni quoque calida, ætas adulta, plenaq; pubertatis, tum hispida hirsutaq; corpora ad producendos mares magis apta.

Mercurialis quo effectum in excitanda prole.

Interim multa sunt quæ vi specifica at latenti, abditoq; effectum his perficiendis sunt accommodata. Sic Mercurialis, quæ in marem ac feminam discriminant, efficacissima prædicatur in sui generis sexu proferendo, adeo ut masculi decoctum aut succus diebus quatuor à primo purgationis die libitus, procreandi maris vim utero conferat: femina verò succum totidem diebus, pariq; modo assumptus, femella

femelle proferende vires suppeditet, praesertim si iam sistentibus mensibus vir mulieri congregiatur, amplexuq; mutuo concalescant: hac, ut opinor, ratione, quod ille dextrum uteri sinum ac cauitatem expurget, caloremq; foueat: ista sinistrum. Quo fit, ut sublato humore frigido, mulier conceptui efficiatur idonea. Vt enim in palustri atq; vliginoso loco plantarum semina suffocantur, nec facile in stirpem emergunt: ita ex frigidi humoris redundantia semina strangulantur, adeo ut vis ac facultas muliebris uteri nequeat ullam speciem sexumq; emoliri. Non dissimili sunt effectus seseli Massiliense, saluia, nux myristica (quam muscatam vocant) cinnamomum, xylocasia, Zeduarium, agallochum siue lignum aloes, parthenium, calamintae species, orminium, dictamnium, helenium, iridis radix, laserpitij succus, eiusq; generis innumera, quae & status discutiunt, & locos situ densaq; fuligine obductos abstergunt, atq; illos ut exculta noualia sementi

Simile a fundi
natura.

Quae humiditas omni uteri expurgent.

Succinum,
Amber.

Aridus uterus
quae exigat.

preparant; sic alia aliis viribus efficiunt, ut vulua minus lubrica sit ac mollior cosa, utq; semen tenacius inhaerescat. Cuius generis sunt succini seu electri species, quae ambari nomine omnibus innotescunt, ramenta eboris, styrax calamita, cornu ceruinum, rhus vulgo mach, blattae Byzantina, semen myrti galbulae, nuceq; cupressi, thus, eiusq; cortex, masticha, britannica, garyophyllata pentaphyllo, rosa rubra. Quorum nonnulla foris admota, quaedam intra corpus assumpta, utero robur conciliant, consumptisq; superuacaneo humore, rimosam hiantemq; vuluam constringunt, ac retinendi seminis vi conferunt. Et quoniam Cisalpinae mulieres ut plurimum hysterica affectione, seu vuluae strangulatu atq; uterovitijs infestari solent; necesse est, ut praeter ceteris his uti consuecant. Quod si plures iusto arescant loci, ac sint retorridi, medicamenta ac cibi adhibendi, quae moderate humectent. Ceterum qui in utero coniugij aliquam laudem consequi volunt, nec sperata prolis desiderio frustrari hanc

hanc sibi legem præscribi patientur, ut concubitus per intervalla, statisque vicibus peragant, ne sit frequentior, quam res exigat, nec quam expediat, rarior. Vtrumque enim sæcunditati æquè noxium. Siquidem semen profunderè immoderatus, vires exhaurit, ac spiritus depopulatur. Diutius verò quam par est cohibere, atque à congressu desuescere, semen inefficax, atque evanidum, minusque virile efficit. Opportunitas quoque eius rei spectanda, observandumque tempus, quando potissimè congregari expedit, quando commodum erit, quem animo conceperis, quem meditatatus sis sexum procreare. Avicenna non proletarius, nec infimæ sortis auctor, tempus modumque procreandi sexus describit: Vbi, inquit, menses defluerint, sitque abstersus uterus, quod quinto ferè die vsuvenit, aut septimo, si vir mulieri cōgrediatur, à primo quæ est purgata die ad quintum, marem produci: à quinto verò ad octavum femellam: rursus ab octavo ad duodecimum denovo masculum: post illum verò dierum un-

Avicennæ consilium in conceptione moderanda.

Avicennæ sententia explicata.

merum Hermaphroditum. Horum effectum licet nullam causam adferat, probabilem tamen comminisci posse video. Primis enim diebus elota vulva humore sordido accuratè expurgato, placentiae caloris concipit uterus, quo virile semine potentius coalescit muliebri atque in dextrum uteri sinum dirigitur, hepatis dextrae renis vi attractoria, è quibus etià sanguis calidus in alimentum futuri foetus primis diebus deriuatur: neque enim sinistra partes ut pote aliosae ac frigidae sanguinis inopes, statim à purgatis mensibus aliquid conferre possunt: sed serius, ac parca sanguis depromitur à sinistra parte renis, quas emulgentes vocant, quo splenem, renemque sinistram perreptant, sic ut post quintum demum diem, ad octauam ex illis aliquid sanguinis confluat, quo foetus alendus est. ita cum istae partes vires suas obeant, cessant dextra, ex situ loci atque alimenti frigida ratione femella effingitur. Post octauam diem dextra partes rursus conferent sanguinis munus sibi assumunt, atque

Vene emulgentes quae.

illis denuò scaturire sanguis incipit ma-
sculo saginando. Post hoc dierum curri-
culum, quoniam ex omni parte impro-
miscuè Sanguis menstruus erumpit,
ac vulua ex frigidi humoris affluxu
plus satis vda efficitur, semèng, neutri
parti associatur, sed in media uteri ca-
pacitate fluctuat, Hermaphroditum
confusa inter se semina moluntur, qui
conceptus modo ex dextro modo sini-
stro sinu vires formamq, accipit, atq,
vtriusq, opera vititur. Hinc Androgyni
nobis emergunt, seu Hermaphroditum.

Quid Herma-
phroditos gi-
guat.

Quæ vox à Mercurio ac Venere appella-
tionem sortita est. Nonnunquam vitio-
sus hic infamisq, conceptus ex inde-
coro concubitu conflatur, cum præ-
ter usum ac commoditatem exer-
cendæ Veneris vir supinus, mulier prona
decumbit, magno plerumq, valetudinis
dispendio, ut qui ex inuerso illo decu-
bitu herniosi efficiantur, præsertim cum
distento oppletog, cibus corpore inusitata
hac inconcessæ Veneris vtuntur.

Enormis con-
cubitus dete-
standus.

An excremento menstruo foetus alatur, & an adolescentulae concipere possint priusquam menses profluxerint.

CONCVBITVM admittere nonnullas duodecimo aetatis anno, multis non sine maximo naturae incommodis ac valetudinis dispendio, vnde vigesimo non profluere menses, quotidiana experimenta comprobant. Itaque sciscitantur plerique, an dum matura sit atque viro mulier mensibus nondum profluentibus, conceptui sit idonea. Multi in ea haerent sententia, ut id fieri possent, nec concipere nisi a mensuum profluvio: qui mihi veritati consentanea dicere videntur. Cum enim adhaerentia desint quae conceptum adiuvant atque humore quo foetus alendus est, utrius sit destitutus: qui fieri posset, ut conceptus perficiatur? Matronae autem nostrates, praesertim quae obstetricandi munus obeunt, ab arboribus sumpta similitudine sic ratiocinantur: Quomodo modum nulli stirpi fructus denegatur, quae sit

Fluxus mensuum ostendit conceptionis argumenta.

Simile a florentibus arboribus.

qua flosculum producit, nullaq; arbor
 sterilis qua florescit, omnis vero arbor
 infœcunda, qua floribus spoliata est:
 Sic adolescentula, quibus nō efflorescunt
 menses, non implentur, nec uterus con-
 cepto semine in fructum extumescit, aut
 protuberat. Prouectioribus autem tan-
 tisper inesse propagandæ sobolis faculta-
 tem, virēsq; fœtificandi insitas, dum
 menses profluunt. Quum enim huius ex-
 crementi confluuium homini generando
 materiam suppeditet, maris semine, co-
 guli fermentiq; more, hoc in sese conglo-
 merante, sit ut nec ante humoris illius
 effluxum, nec cum fluere desijt, mulier
 possit concipere: nimirum nutrimento,
 quo fœtus alitur atq; augetur, destitu-
 ta. Caterum hic alia suboritur quæstio:

Mensibus des-
 tinentibus desi-
 nit fœcunditas.

Sit ne menstruum utile excrementum,
 alendog; fœtui accommodum: an fœda
 tantum illuuias, qua statò tempore, cer-
 tusq; periodis, ceu sentina exhauriatur.
 Scio equidem ita videri Plinio, ac ple-
 risq; aliis, qui menstruo vim monstrifi-
 cam ac perniciosam attribuunt, idque

F S

exagge-

Mensurui pro-
 fluum in
 quem vsum.

exaggerant in immensum, ac miris modis hoc virus exagitant, Sic Iuuenalis arrepto hinc insectandi argumento, ros in mulieris odium concitat, illud tota Satyra agit ex professo, ut contempta illarum despicientia, nunquam alligari coniugio patiantur. Noui equidem, quam sordida res sit mensium proluues, & quas noxas inferat supra legitimum tempus cohibita huiusmodi setina, magnamque ratione ex Dei praescripto inhibuisse Mosen, ne vir mulieri congressiatur tali vligine inquinata. Sic & gonorrhæos, hoc est sanguinis profluuium obnoxios pollutosque, ex hominum consuetudine ablegat lustrarique, precipit. Similiter Esaias quoque extremas, summamque abominandas sordes indicaret: Omnes, inquit, iustitia nostra tanquam pannus menstruui illuuiæ, inguinisque tabe ac sanie contaminatus. Quæ tametsi vera esse constet, idque legislator ex supremi nominis consulto, rectissime præscripsisset, ne quem fædo congressu inquinari-

Sat. 6.

Leuit. 18.
& 20.
Deut. 23.Menstruatis
abstinendum.

aut quicquam labis & contagij contra
 here contingat: non conuincunt ta-
 men superuacaneam esse huius humo-
 ris scaturiginem, nec quicquam ad fœ-
 tus nutritionem adferre momenti: cum
 Hippocrates professionis medica con-
 ditor, eiusque affectator Galenus, mul-
 tis locis testificentur sanguine men-
 struo fœtum ali, eiusque ex venis defluxu
 infantem incrementa suscipere. Sic

Galenus: Sanguis, inquit, semenq;
 genitale, generationis nostræ primor-
 dia existunt, quæ ex ipsis principiis
 tanquam radice oriuntur. Sanguis
 ceu materies quedam apta concinnâ-
 que, & artifici ad quiduis sequax:
 Semen opificis rationem obtinens.

De tuenda va-
 letudine.

Rursus in commentariis Aphorismo-
 rum, Sanguis menstruus alterum ge-
 nerationis nostræ principium natura
 humidum est, Huc spectat Apho-
 rismus Hippocratis: Mulieri uterum
 gestanti si purgationes eant, impossi-
 bile est fœtum esse sanum. Subdu-
 citur enim illi sanguis, qui alimenti

Lib. 1.

Apho. 14.

ratione

ratione à toto corpore in uterum dirigatur. Si igitur profluentes menses vires infanti eripiunt, illumq; alimento frustrantur, necesse est, ut quando cohibentur ac subsistunt, profint, totoq; gestationis tempore nutrimenta suppeditent. Quòd si nihil conferant, nec ex his quicquam assumatur in foetus nutritionem: quid cedo cause est, quòd gravidis ac lactantibus inoffensè citraq; ullum incommodum menses subsistunt? Cuius non alia adferri ratio potest, quàm quòd in lactis ubertatem absumatur, vel alendo foetui sit vsui. Quò autè hac quaestio plenius explicari possit, Dilemma hoc subiiciam. Si menstrua nihil conferunt ad foetus alimentum, concipere mulieres possunt, etiam si illa non profluant, cum natura ex venis sanguinem possit elicere in foetus alimoniam. Si verò conferunt, atq; alendo fovendog; infanti sunt adiumento, concipere non possunt, nisi profluant. Aristoteles autem disertè hunc nodum dissolvit: Conceptus, inquit, mulierum è profluvio menstruo

Lacte made-
scunt vbera,
vbi menses
subsistunt.

Dilemma au-
toris de men-
struorum proflu-
vio.

Hist. animal.

uio menstruorum sua natura contingit,
 & quæ his carent, steriles magna ex
 parte existunt. Verum fieri potest, ut ali-
 quæ etiam sine eorum profluvio concipi-
 ant, videlicet quibus tantum humoris
 in utero colligitur, quantum restare so-
 let ijs quæ purgantur. Siquidem nonnul-
 lis in utero humor inhaeret, sed non tan-
 tus, ut erumpat ac foras profluat, qui
 tamen sufficere possit ad nutriendum
 factum. Pleraq; etiam dum menses pro-
 fluunt, imprægnantur, postea conci-
 pere nequeunt, quibus vulua statim à
 purgatione comprimitur, nec amplius
 dehiscunt loci. Id ipsum Galenus diluci-
 dè his verbis explanat: *Vasa vul-* De vul. fo.
 ue quæ in partem interiorem pene-
 trant, ex quibus menses profluunt, cum
 mulier conceptura est, ora aperiunt.
 Conceptionis verò tempus est inceptis
 iam mensibus, vel præcipuè cessantibus.
 Quanquam enim reliquo etiam purga-
 tionis tempore aperta hac ora sint, non
 tamen concipere vlllo modo mulier po-
 test cum semen nequeat in utero conti-
 neri, sed

94 DE OCCULT. NATURAE
neri, sed ab influentis sanguinis copia
eluat. At desinentibus, vel incipien-
tibus mensuris, & ora aperta sunt, &
menstruum non confertim, sed paucum
ac sensim effluit, quasi humore quodam
roscido insudante, quo uterus madescit,
unde efficitur, ut ad asperitatem vul-
vae semen adhereat, satisq; alimenti ex
sanguinis confluentis stillicidio conse-
quatur. Ante enim quam menses se
proferunt, conceptus ob id fieri nequit,
quia alimento caret, nec semen adha-
rescit: nam eo tempore oclusis vasis
vulvae laevis relinquitur, semen proter
leuorem ac vitream politiem defluit,
nec uniri potest ac coalescere: aspera si-
quidem ac scabra magis, quam extensa
ad coalescendum ac ferruminandum
sunt idonea. Hinc scorta quae crebrius
se viris subiiciunt, atq; identidem suba-
gitari patiuntur, non concipiunt. Quo
spectat illa Hippocratis sententia: Quae
humidos habent uteros, non concipiunt,
extinguitur enim in his genitura, ut pla-
tarum semina in palustri atq; vliginosa
loco,

Cum scorta non
concipiant.

Lib. 5. aph. 62

loco. Similiter quæ siccos aridosq; habet
 uteros, progignendis quoq; prolibus sunt
 inhabiles, necesse est enim locos san-
 guine modico madescere, ac menstrui
 stillicidio subinde irrigari. Quam fir-
 mis autem rationibus nitantur, quamq;
 validis argumentis opinionem suam
 fulciant, qui menstruis ad fetus nutri-
 tionem ullam vim inesse negant, nõ di-
 scutio. Cõstiterit sanè illis opinionis sue
 ratio: ego nunquam in animũ induxero
 inutilem esse hunc humorem, nec quic-
 quam prodesse ad fetus generationem.
 Cum enim omnibus ex aquo quæ incul-
 pata valetudine vtuntur, stato tem-
 pore menses decurrant, quid aliud sta-
 tui potest, quam in vsum aliquem de-
 promi hunc humorem, nec veneni na-
 turam obtinere, nisi ultra legitimũ
 tempus in corpore resideat, aut ex mor-
 bo, alioue vitio cohibeatur. Sic in
 plethoricis, hoc est qui plenitudini hu-
 morumq; redundantie obnoxij sunt,
 sincerus etiam sanguis, nisi perspiretur,
 putrescit, ac synochon inducit, febresq;
 alias.

Continuæ fe-
bres.

Simile ab edi-
bus occlusis.

alias contagio³ affines, in quibus ex-
anthemata multaq; papularum, ac va-
riolarum genera in extrema corporis
parte erumpunt. Sic videmus edes dis-
occlusas. flatibus ventisq; minus expo-
sitas graueolentiam, situmq; contrahere.
Cum igitur menstruum sit excretio re-
dundantis sanguinis, qui ob sexus im-
becillitatem nec calore concoq; nec ex-
ercitio discuti queat, ac dissipari: necesse
est illud ex Lunari concitatione atq; im-
pulsu, suo tempore erumpere, eiusq; de-
fluxu corpus expurgari, vel si sisti con-
tingat, ac cohiberi, corruptelam induce-
re, virusq; naturam asciscere. Quod ip-
sum non fit vel nutrientibus vel pra-
gnantibus: magno argumento humo-
rem illum opportuno tempore vsui esse
alendog; foetui non inutilem, non eumq;
vterodiutius inherens computrescit, sed
qui a conceptu ex venis distillat in vte-
rum, totoq; gestationis tempore alimen-
ta subministrat. Quo fit, ut si loci de-
hiscant, ac menses profundi contingat,
infans aut non sit vitalis, aut valetu-
dinarius existat.

Quae mensura
venenata.

CAP. XI.

Animam non à parentibus profemi-
nari, sed infundi diuinitus, om-
nisq; interitus ac corruptelæ esse
expertem: tum quoto gestationis
die inducatur.

NULLA re magis accenditur atque
inflammatur in amorem, ac vene-
rationem opificis humanus animus, nul-
la re propius sibi innotescit, quàm cum
se intimè explorat, mentisq; præstanti-
am fixius contemplatur, hac enim ra-
tione efficitur, ut homo in Deum men-
tem erigat, atq; in illius notitiam per-
ducatur, calcatisq; sordibus ac vitio-
rum cæno meminisse incipiat, se diuini-
tatis esse consortem. Nec sanè exigui
momenti res est, aut oscitanter, leniq;
ac suspensa, ut aiunt, manu transi-
genda, q; homo ab opifice spiraculū vite
acceperit, atq; ad imaginem, Deiq; si-
militudinem sit conformatus. Cuius mu-
neris dignitatem ac prerogatiuam ne-
mo in figura formæq; corporis sitam exi-
stimet,

Qua ratione
mens in Deum
se erigit.

Homo Deo
magis.

istimet, sed in parte hominis interna,
 hoc est, in anima rationali constitutam:
 quae cum sit spiritus aethereus, ac sub-
 stantia incorporea ex diuina mentis ar-
 chetypo deprompta, hoc homini praestat,
 ut Deo sit similis, diuinæq; essentiae par-
 ticeps. Corpus autem quoniam ex con-
 cretione materiae, massaq; terrea con-
 flauit opifex, mortale & caducum pro
 tempore esse sustinuit: Animam vero
 cum ex se suoq; inspiratu nobis indidit,
 interitus omnisq; corruptele immunè es-
 se voluit, atq; expertè. Siquidè cum ima-
 go Deiq; essentia sit aeterna, atq; anima
 ex illa dimanauerit, necesse est peren-
 niter illam subsistere, eandemq; cum sua
 origine naturam sortiri, hoc est, esse
 immortalem, atq; aeternitati destinata.
 Et quanquam nonnihil labefactata sit
 animae vis, minusq; expressè referat ar-
 chitecti imaginem, non tamen prorsus
 extincta est, cum vulnus manu ho-
 stili illi influctum seruatoris munifi-
 centia sit obductum, eiusque virtu-
 te restaurata omnia, quae primi ho-
 minis

minis vitio collapsa erant, ac fædè de-
 formata. Quod si quis huius diuini mu- Deus collapsæ
naturæ infatu-
rator.
 neris vires experiri, eiusq; excellenti-
 am spectandam sibi exhiberi velit, in
 se ipse descendat, suamq; mentem in
 consilium adhibeat, ac sedulo excuti-
 at; profectò inueniet eximias amplissi-
 masq; dotes, atque egregia ornamen-
 ta, quibus cuiusq; mens affatim est in-
 structa; Rationem, intelligentiam, iu- Animæ dotes
& ornamenta
 dicitum, delectumq; rerum, ingenij a-
 gilitatem, memoriam, tum pleraq; a-
 lia, quæ euidenter euincunt præstantio-
 rem esse animam, quam ut corporea
 censeretur, aut corruptioni obno-
 xia. Hac una est quæ corpus viuificat, Mentis vis &
præstantia,
 regit ac moderatur, illudq; varijs acti-
 onibus instruit, multisq; munij exer-
 cet. Quo fit ut ex multiplici effe-
 ctu, diuersisq; operationibus varias ap-
 pellationes sortiatur. Siquidem, ut
 Augustinus ait, cùm corpus animat, De spiritu & a-
nima cap. 341
 vitæq; imbuit, Anima dicitur: dum
 vult, Animus: dum scientia ornata
 est, ac iudicandi peritiam exercet,

Mens : dum recolit ac reminiscitur,
Memoria : dum ratiocinatur, ac singula discernit, *Ratio* : dum contemplationi insistit, *Spiritus* : dum sentiendi vim obtinet, *Sensus* : Quae omnia anima officia sunt, quibus potentiam suam declarat, suasque actiones exequitur. Haec

Mentis sedes

in celsissima parte corporis collocata, calorem proxima vim suam in reliquis partes efficaciter diffundit. Non est illa demersa in sanguine, non à progenitoribus, aut facultate seminali derivata;

Mens atque anima incorporea,

sed ab omni materia concretionem, omnique labe corporea aliena, recens à Deo creata opificio suo iam confirmato infunditur, non mutuaticia aut aliunde ascita, ut statuunt Pythagorei Druidae, qui absurdam quandam

permutationem, hoc est, transanimationem induxerunt, qua persuadere conati sunt,

Inepta animarum transmutationis

animas à morte alterius in aliena corpora demigrare, non hominum modo, sed pecudum etiam ac belluarum: Quod sic expressit Ovid. *Metamorphosis* decimoquinto:

More

Morte carent animæ, semperq; prio-
 re relicta
 Sede, nouis habitant domibus, viuunt-
 que receptæ.
 Omnia mutantur, nihil interit, errat &
 illinc,
 Huc venit, hinc illuc, & quoslibet oc-
 cupat artus
 Spiritus, eque feris humana in corpora
 transit,
 Inq; feras noster, nec tempore deperit
 vlllo.

*Hinc superstitionis huius affectato-
 res esum carniū sibi interdixerunt,
 nefas arbitrati ex vlllo animantis gene-
 re quicquam degustare, ne, vt festiui-
 ter ac false Tertullianus, bubulam de
 aliquo proauo quisquam obsonet. Quæ
 persuasio Christianæ professionis homi-
 nibus prorsus reijcienda, cum Orthodoxi
 certo statuunt suam cuiq; animam at-
 tribui, eamq; tum demum infundi, cum
 fœtus omnibus suis membris articulisq;
 fuerit delineatus, quod ferè quinto ac
 quadragesimo à conceptu die fieri asso-
 let, præsertim maribus, vbi nono men-*

Tertulliani
 falsum dictum

Animam ratio-
 nalem quando
 homo conci-
 pit

se lucis huius auspicia sunt accepturi. Feminis siquidem, quarum natura magis flaccida, ad quinquagesimum diem formationis tempus porrigitur. Et quamquam non omnino certo fixoq^{ue} dierum numero hac terminari possint: Hippocrates tamen exactissime ad calculum reuocauit, quo tempore infantis effigies formaq^{ue} absoluitur, quo motum accipit, quo natiuitatem consequitur. In libro siquidem de natura factus: si matrem, inquit, trigesimo die perfici contingat, motum accipit sexagesimo, mensiq^{ue} septimo in lucem prodit. Quod si quinto & trigesimo die formam acciperit, motu potitur septuagesimo, mensiq^{ue} octauo nascendi primordia accipit. Si verò die quadragesimo quinto legitimam formam adeptus fuerit, nonagesimo die mouetur, ac nono mense natiuitatem consequitur. Ex quo dierum mensiumq^{ue} decursu ac serie liquido apparet formationis diem duplicatum, motus diem constituere, motionis verò triplicatū nascendi tempus demonstrare.

Quoto dierum
numero factus
absoluitur

Verbi causa, ubi trigesimus quintus formam perficit, is duplicatus, diem motus septuagesimum constituit, qui rursus triplicatus bis centum senosq; dies seu septem menses conficit, si cuique mensi triginta dierum numerum assignes. Pari modo de reliquis ratiocinandum. Caterum cum femina tardius perficiatur, sitq; eius gestatio productior, paulò diuersius subducitur ratio. Illa siquidem trigesimo tertio die formata, motum accipit septuagesimo, menseq; septimo nascitur. Cum verò quadragesimo à conceptu die illam formari contingit, octogesimo motu potitur, atq; octauo mense in lucem producitur.

Quòd si quinto supra quadragesimum die conformetur, motum accipit nonagesimo, menseq; nono eruptionem molitur: porro cui quinquagesimo die forma absoluitur, centesimo moueri incipit, ac decimo mense eluctatur, lucisq; beneficio perfruitur. Hæc prolixius à me enarrata sunt, quò quisq; intelligat animã rationalem tum demum infundi,

Femella tardius masculo perficitur.

cum foetus absolutam formam sit adeptus, suisq; lineamentis exacte distinctus. Neq; enim anima primo mense formationi foetus insistit, sed facultas uteri, ac vitalis vis seminis magna solertia operi elaborando incumbunt, ac sensim ad distincta membra, exactamq; formam prouehunt. Primis siquidem sex diebus in oui speciem semina conglabantur, lactisq; cremorem referunt, ac fibrae quaedam tenuissimo contextu telii aranearum non absimiles producuntur; deinde subsequenter nouem diebus sanguinem & spiritum subministrant acetabula ac uena umbilicales, ex quo primum effigiantur membra organica, quaeq; nutritioni sunt accommodata, utpote hepar, cor, splen, pulmones, cerebrum, quae à primo conceptus momento ad decimum octauum perficiuntur. postmodum ad quartum & quadragesimum diem caetera partes conformantur; foetusq; vitalis esse, ac sentire incipit, licet ob imbecillitatem aut non mouetur, aut tanta debilitate, ut gestantur id sentiat.

Rudimenta humane formati-
onis.

id sentiscere nequeat. Hoc itaq; tempore anima rationalis vterum subire creditur, ac naturales facultates seu potentias sua vi imbuere, totumq; opificium perficere. Quod ipsum Augustinus Quest. 32. Exo 1. 20. Moysis testimonio comprobatur: si quis, inquit, percusserit mulierem vterum gerentem, & abortierit, si factus formatus fuerit, det animam pro anima: Si vero informatus fuerit, multetur pecunia.

Quo conuincit animam non inesse factui, nec hominis nomen promereri, nisi omnibus lineamentis sit consummatus, exaetamq; formam consequutus. Cum itaq; iam formato corpore inseratur, non est quod quisquam existimet in conceptu illam cum semine deriuari. Siquidem si semini rationalis anima, quae perenniter subsistit, inesset, aut cum illo proflueret, multae, vt ille ait, quotidiano effluxu seminis, animae euanescerent. Quamobrem non ex Adamo, aut progenitoribus illam propagatam credi par est; sed singulis momentis creari infundiq; diuinitus. Quod hoc dicto Iohan. 5.

IOB DE OCCULT. NATURAE

stabiliri posse video: Pater meus adhuc
 usq; temporis operatur, & ego operor.
 Quo subindicat Deum Opt. Max. & il-
 li equalem eiusdemq; essentia filium cre-
 andis conseruandisq; hominum animis
 occupatum, illisq; producendis inten-
 tum, quibus quodque animal subsistit,
 vitamq; propagat ac tuetur. Quo spectat
 Etat illud Psalmographi: Homines & iu-
 menta saluat Dominus, hoc est, anima-
 lia quaeq; sustentat Deus, suaq; ubertate
 pascit ac saturat. Qui cum unice erga
 genus humanum afficiatur peculiari mu-
 nere ac dotibus hoc opificium instruxit.
 Alia enim ratio hominum quam bellua-
 rum, longeq; illorum conditione praestan-
 tior. Siquidem hominibus rationem, men-
 temq; indidit, & q; reliquis animantibus
 negatum, in conditoris agnitionem
 perduxit, suaq; diuinitate afflauit. Quam
 munificentiam cum agnosceret Iob, ipse
 inquit, docet nos supra iumenta terra,
 & supra volucres aereas erudit nos; quo
 indicat homines praestare ceteris ani-
 mantibus, ac Deum suas dotes ac
 munera

Psal. 35.

Davidis locus
 explicatur.

Iob. 31.

munera illis cumulatius impressisse. Hoc quoque singulari donatio, summique principis munere honorario sunt destituti, melaborati imperfectique partus, effluxus denique prematuri, abortusque præporeri, ac præter humanam speciem enormiter monstrosi. Quorum non nulla licet palpitent, illisque vitale quiddam inesse videatur: non tamen ab anima rationali id sunt consequuti, sed à facultate formatrice, ac spiritu gignitivo, quæ semini ac sanguini menstruo insunt. Hæc enim primis quadraginta diebus conceptum alunt ac vegetant, formamque hominis emoluntur. Habet quoque reliqua animantes spiritum vitalem, reliquasque animæ potentias, vegetantem, & sentientem, quas ex seminis facultate sanguinisque effluxu consequuntur, atque illis in utero auferunt, illorumque beneficio vita potiuntur. Quod spectat illud Levitici: Anima omnis car-

Embryopræmis
mensibus ho-
minis nomen
non promere-
tur.

Leuit. 17.

nis in sanguine eius est. Vita siquidem atque animantis cuiusque spiritus in sanguine subsistit, eoque alitur ac fouetur, ut elychnij flamma affuso oleo.

Quam

Quam animæ vim, ut optimè nouit Galenus, ita ingenuè ignorare se fatetur, Animæ rationalis substãtia quæ sit, undèq; profecta. Qui si meliori philosophia fuisset imbutus, nihil addubitasset pronunciare, Animam diuinæ mentis esse scintillam, ac spiraculum, quæ hominem à belluis discernit, atq; immortalitati asserit. Propriam autem

Anima quid.

Animæ singulis diuersa.

singulis animam insitam, ac suo cuiq; corpori peculiarem, cum multa demonstrarent, tum maxime tanta in hominum moribus, ingenijs, iudicijs, opinionibus, affectibusque dissimilitudo & disparitas iudicare mihi videntur. Siquidem quot homines, tot sententia;

Lib. 2. Sermo-
num Saryr. 1.
Perf. fat. 5.

& quod Horatius ait,

Millia quot capitū viuunt, totidem studiorum.

Mille hominum species, & rerum discolor vsus:

Velle suum cuique est, nec voto viuunt vno.

Quæ non aliunde mihi prouenire videntur, quàm ex diuersæ conditionis animis ac multiplici cordis varietate & disceri.

discrimine. Finxit enim Deus sigilla- Psal. 32
 tim, ut ait David, corda mentesq; ho-
 minum, ac suam cuiq; indolem attri-
 buit, suæq; natura ac conditionis ani-
 mæ cõsignauit. Hinc Salomõ sibi plaudit Sap. 8
 & gratulatur, quod animum felicem
 sortitus sit corpisq; incontaminatum,
 animæ moribus congruens, & accom-
 modum. Qua autem in parte collocetur
 anima, quamue sedem occupet, multi
 veterum in quæstionem vocant. Philo-
 sopher cordis meditullium illi assignant.
 Quod designare videtur Sapiens, cum Prover. 4
 inquit: Animæ domici-
 lium, Omni cura custodi cor tuum,
 quoniam ex ipso vita procedit. At Me-
 dici qui exactius nature opera sunt per-
 scrutati, in cerebro illam constituunt,
 ex quo omnes sensus ac facultates ani-
 mæ, omnesq; actiones procedunt. Huius
 tamen vis per singulas corporis partes
 diffusa, omnia membra calore fouet ac
 viuificat, suisq; viribus instruit. Cor Venæ apople-
 cticæ.
 verò tanquam vitæ fontem peculiari
 vi imbuit per arterias ægoridias seu sopo-
 rarias iugulum perreptantes, quibus
 præcisis

LIBRO DE OCCULT. NATURAE

præcisus sterilefcunt homines, vel opple-
tis apoplexi feriuntur, necesse est enim
vias esse quasdam, atq; arteriarum ve-
narumq; decursus, per quos humores spi-
ritusq; cum animales, tum vitales, ab
extro citroq; possint commeari ac calorem

Simile a talen-
ti foco.

natiuum ab anima concipere: Vt enim
triclinium quamlibet spatiosum lucu-
lento igni incalescit, ac conaculum hy-
pocausti halitu ac tepore quaquauer sum
impletur: ita corpus anima vires vnde
diffusas efficaciter percipit, suasq; opera-
tiones illius munere exercet. Anima

siquidem licet vni loco affixa prædic-
tur, vim tamen suam longè lateq; dif-
fundit, atq; in qualibet parte corporis se
profert, suaq; officia cuiq; membro di-
stribuit. Sic oculi, aures, nares, lingua,
pedum manuúmque articuli anima

Membra ani-
mi instrumen-
ta.

sunt instrumenta, quorum ministerio
utitur. Quòd si instrumenta, & que il-
li inseruiunt organa vel vitiata sunt,
vel inepta, vel impedita, minus exactè
anima munia persciantur. Quòd in
fatuis

fatuis, seniculis, infantibus, quique emota
 mentis existunt, euenire perspicimus,
 in quorum nonnullis vel serius se
 facultates animæ proferunt, vel pror-
 sus extinguuntur.

Vt enim ignis
 cineribus obductus non emicat, ac
 sol densa atraque nube obiecta minus
 lucis exhibet: ita anima humida aut
 vitiosa materia immersa caliginem quan-
 dam concipit, quæ menti offusa rationis
 lumen offuscatur. Et quanquam in æta-

te puerili minus illa eluceat, quam in
 adulta; non est tamen quod quisquam
 existimet illi suam inesse infantiam, ac
 sensim incrementa sumere, accessumque æ-
 tatis aulescere, tum morbo seniore im-
 minui. Cum sua vi, suisque dotibus ab ip-
 so vitæ primordio maneat instructa, nec
 enim sua ipsius substantia aliquid
 detrimenti accipit, sed instrumenti atque
 organi ineptitudo efficit, quò minus
 functiones suas obeat, suaque munia ex-
 equatur. Quæ de re sequenti capite fu-
 sus tractare institui, quò corporis
 animaque

Simile a sopitis
 igne.

In pueris ani-
 ma imperfecta
 instrumenti ra-
 tionis.

animæq; facultates plenius innotescant
& quam inter se consentiant, mutuisq;
morbis afficiantur, cuiq; pateat.

CAP. XII.

Anima, tametsi sit incorporea, nec
ex concretionem materiæ, aut ele-
mentis constet; affectibus tamen
exposita est, suasq; sentit pertur-
bationes, & pathemata quæ in cor-
pus redundant.

QVVM anima suas functiones
munia per corpus obeat atq; exer-
quatur, idq; domicilium circumferat,
ut affixam testam cochlea: fieri magna
ex parte solet, ut affecto corpore anima
quoq; afficiatur, non quidem affectu pri-
mario, ut plerisq; visum est, sed per
consensum ac lege consortij. Tanta enim
in ijs sympathia, eaq; affinitas &
cognatio, ut vitia quedam virtutesq;
animi in corpus, & corporis in anima
dimanent, ac transfundantur. Siquidem
cum anima corporeis organo utatur,
quæ multifariâ noxijs humoribus, vel af-
fici cõtingit, vel vitari: sit ut corruptio
vitiatisq; instrumentis, vel etiam im-
peditis,

Simile a testu-
dine & co-
chlea.

peditis, nequeat illa pro dignitate vim
suam explicare.

Sic corpus onustum
Hesternis vitijs, animum quoq; prægra- Hor. Sermon. lib. 2.
nat vnâ,
Atque affigit humo diuinæ particulam
auræ.

Quod cum Sipienti quoq; Hebræo Sap. 9.
ante Horatiam esset perspectum: Corpus,
inquit, corruptioni obnoxium aggra-
uat animam ac terrenū domiciliū men-
tē deprimit, obruitq; sensum multa me-
ditantē. Et quāq; animæ substantia nihil
vitij, nihilq; labis aut contagij ex cōcre- Simile a splendore solis.
tione corporis cōtrahere creditur: ut ta-
men solis radijs officit, tenebrasq; offun-
dit densa nubes: utq; oculis obiecto va-
rij coloris vitro aliter quàm re vera ex-
istant, omnia apparent, nimirum ca-
rulea, flaua, viridantia, cyanea,
rubentia: ita lumen rationis offa-
scat, mentemq; obnubilat corporis in-
temperies, efficitq; ut animæ actiones
deterius persiciantur. Sic ebrj ac deliri
gemina conspēctare se credunt, cum

H

vnica simile a variis coloris conspēctibus.

unica res sit obuia. Sic melancholici ab-
 surda imaginantur, sibiq; somnia fin-
 gunt. Cholericici irriantur ac temere ex-
 candescunt, cerebro scilicet humoru
 noxij fuligine oppresso. Quas autē iactur-
 ras, quaeue incommoda menti inferant
 humores corporis praeter leuiusculos ali-
 quot formidandi morbi declarant. Le-
 thargus, apoplexis, paralysis, spasmus,
 mania, phrenitis, epilepsia, qui tam
 validē omnes cum corporis tum anima
 vires conuellunt, ut homo totus sibi ex-
 cidat, omnisq; vis mentis prorsus obruta
 tur. Animus itidē si qua labe detinetur,
 atq; vel odij vel irae, zeiotypiae, emulati-
 onis, inuidiae obtreccationis veneno sit
 imbutus, corpus quoq; in mutuū discer-
 men pertrahit, pariq; malo inuoluit. Ne
 commemorem interim reliquas anima
 cupiditates: quarum impotentissima cog-
 itationes, somnos, aliag; per quietē vi-
 sa peturbant. Nihil enim, teste Fabio
 tam occupatum, tam multiforme, tam
 inquietum, tot deniq; ac tam varijs
 affecti-

Humores men-
ti infesti.

Lib. 1. cap. 1.

affectibus concisum ac laceratum,
quàm mala mens, adeò ut nec valetu-
dini, nec honestis vllis artibus vacare
aut liceat, aut libeat. Quippè quibus
non somnus res delassatis placidissima,
non quæ egroto, mœrentiq; animo medi-
cus, oratio, non cibus denique aut po-

Mala mens iam
quiesca.

tus qui corpus alit ac vegetat, suavis est.
Quæ enim ijs esse possit animi tran-
quillitas, quæ mentis securitas & con-
stantia?

Quos diri conscia facti

Mens habet attonitos, & surdo verbere
cædit,

Occultum quatiente animo tortore fla-
gellum.

Pœna etenim vehemens, ac multo sa-
uior illis,

Quas vel Cætidius grauis inuenit aut Inuen. Sat. 14
Rhadamanthus,

Nocte dieq; suum gestare in pectore
testem.

Quò spectat illud Esaia: Impij cor tã-
quàm mare aestuat, cuius fluctus redundãt Exp. 17. 1
in lutum, & conculcationem; nulla
siquidem pax, nec vnquam paccata

mens impijs, dicit Dominus. Cū mal-
 mens saepe lata existat, securā nunquā.
 Ha autē affectiones animorū tam sunt
 violenta ac feroces, tantq; in inferēdis
 malis seuitia, vt quae mēti latēter inhi-
 rent, etiam foris se proferant, suisq; se
 indicijs prodant. Et quemadmodum a-
 nimi puritas, mentisq; integritas in
 oculis in vultu, colore, lineamentis re-
 lucet, totoq; se habitu ostentat: ita ani-
 mus funestus vitijsq; obsitus se palam
 exerit ac foras erumpit. Quod Esaias
 indicat, cū inquit: Agnitio vultus
 eorum respondet eis, hoc est species ex-
 ternusq; corporis habitus improbos illos
 esse arguit ac sceleratos, nec nisi fra-
 des, imposturas, insidias, seditiones,
 omniāq; hostilia meditari. Cui consonat
 illa Salomonis sententia: Stultorum
 oculi passim oberrant: In facie pruden-
 tus lucet sapientia, vultus siquidem ho-
 minis est certissimus mentis index, quod
 in abdito intimōq; animi recessu delite-
 scunt, in apertum profert. Sic Catilinae
 vt Sallu-

Vultus animi
 indica.

Cap. 3.
 Esaias locus
 explicatus.

Eccle. 8.
 Prover. 17.

ut Sallustius ait, color exanguis, fixi
oculi, citus modo, modo tardus incessus,
prorsus in facie, vultusq; recordia ine-
rat: animus impurus, dijs hominibusq;
infestus; nec quietibus sedari, nec vigi-
lyis potuit: ita conscientia mentem an-
xietate & formidine exagitabat. Nec
enim vllum quamlibet leue aut exile a-
nimi vitium est, quin in externo habi-
tu certa argumenta exhibeat. Siquidem
odum, ira, metus, excandescencia, tri-
stitia, amor, inuidia, proditio, furan-
diq; ac prae dandi studium in vultu relu-
cent, ac foris primaq; fronte se profe-
runt. Sic Diogenes aliquando conspic-
tus exanguis giluoq; colore iuuenem: aut
amare illum, aut inuidere pronuncia-
uit. Inuidi enim cum aliena virtute di-
scruciantur, contabescunt, ac medulla-
rum, osiumq; putredinem concipiunt.
Alium quendam cum ex amore palle-
re videret: in proprio quidem corpore
mortuum illum dicebat, viuere au-
tem in alieno. Quae commonstrant vitia

Diogenis sen-
tentia de iuue-
ne pallido.

prover. 14.

Amantes pal-
lescunt.

In prologo de
virtute Christi.

Corpus animi
instrumentum.

Corpus animi
vi ad actiones
impellitur.

atq; alteram alterius incommodo affi-
ci, mutuiq; malis infestari. Cyprianus
autem corpus extra culpam vindic-
cat, nec sustinet illi quicquam impin-
gi. Quotquot enim in homine pul-
sulant vitia, anima imputat, quae sola
sentit, viuit, & mouetur. Corpore
verò sic animam uti asserit, ut fabrum
malleo vel incude, in quo format omni-
um turpitudinum idola, fingitq; qua-
libet cupiditatum simulachra, neq; enim
ut is statuit, caro est peccati diètrix,
aut malitia inuètrix, nec ipsa cogitans
format, agendaq; disponit: sed spiritus
est officina, qui per eam, quacumq; affe-
ctauerit, peragit. Quòd verò caro ad-
uersus spiritum, & aduersus carnem spi-
ritus contendere dicitur, improprie di-
ctum arbitratur. Quia solius anima li-
ista est, quae secum ipsa rixatur, & cum
proprio arbitrio litigat. Siquidem desi-
derij sui veneno mens ebria, corpus con-
tumelys applicat, ac iunètis amplexibus
ambo in mortiferas suauitates delapsi
obdormiunt. Quae tametsi acute illi vi-
ro disse-

vo differuntur; Paulo tamen assentiri par est, qui corporis molem officere cen- Gal. 5
set anima actionibus, illiusq; conatibus esse impedimento. Caro siquidem, ut is ait, concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem: hac autem inter se mutuo aduersantur, ut nō quacung; vult homo, eadem faciat. Oneri est enī terrestrē domiciliū anima, illamq; remoratur, quō minus concepta mentis perficiat. Et quemadmodum equus calcitrosus sessori minus obsequitur, illumq; excussisse laborat: ita corpus anima ad preclara instiganti obluētatur ac morā iniicit, semperq; ob insitam naturae prauitatem mancipium hoc refractarium existit ductoris suo, minusq; obsequiosum.

Simile ab equo calcitroso.

Quod CHRISTVS Apostolis dormitantibus ac somniculosis inculcat, cūm inquit; Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Caro siquidem ad spiritus monita ac vellicationes obsurdescit, minusq; expeditē iussa eius exequitur. Vt enim qui aliquo

Math. 27.

Simile ab onore Ro baiule.

iter instituit, alacriter quō illi destinatum

destinatum est, properat; sed plus satis suffarcinatus, atq; oneribus, clitellisq; depressus, cunctantius progreditur, ac contra animi votum serius iter absolvit, metamq; assequitur: sic anima sarcina corporis degrauata, summa molestia ad metam contendit, atq; agrè iter inceptum peragit. Quamobrem non est quod quisquam existimet, corpus omnino otiosum, sed naturales corporis facultates & potentias, quiq; illi inhaerent humores, vel vsui esse, vel detrimento anima actionibus, mutuamq; prestare operam. Frustra enim, ac praeter meritum corpus cum anima vel gaudij, vel cruciatus aeterni foret particeps, nisi in multis se praebere socium ac ministrum. Sit sanè corpus anima vas ac domicilium, sit receptaculum, sit officina, sitq; organum aut instrumentum, vel deniq; hospitium; ex eo tamen aliquid labis contrahit: ut vinum generosum ex lagenâ obductâ situ, olidoq; ac mucido doliò saporem vitiosum. Quod si quicquid est hominis, omnesq; eius functiones
 anima

simile a vapi-
 de doliò.

anima attribuenda: necesse est in illam
affectus cadere, ac passionibus obnox-
iam, nullaq; in parte, aut saltem mitius Anima affecti-
 bus obnoxia.
culpandum corpus. Augustinus certe nō
 esse omnino animam ab affectibus im-
 munem, huiusmodi argumentis con-
 uincere tentat. Omne quod mœrore,
 meta, tristitia, indignatione, vindi-
 ctæ cupiditate afficitur, passibile est:
Anima, cum voluntatis, votiq; com-
 pos non sit suoq; desiderio frustratur, do-
 lore afficitur: Ergo passiva esse conuin-
 citur; qui mihi argute ratiocinari vi-
 detur. Si enim anima alligata corpori
 doloris omnisq; affectionis foret experta,
 nullos apud inferos sentiret cruciatus,
 nulla tormenta. Quod aliter se habere Luc. 16.
 commonstrat Euangelicæ concionis se-
 ries de diuite epulone, qui cum flammis
 cruciaretur, aestuantem linguam refri-
 gerari cupit, sibiq; aliquod doloris leni-
 men adhiberi. Quæ figuratè ac para-
 bolicòs intelligenda, ne quis substanti-
 as incorporeas membrorum uti mini-
 stero existimet. Scriptura siquidem ad

Tropi scriptu-
rae de Dei mem-
bris.
Deo qua ratio-
ne membra a-
scribuntur.

captum humana mentis se accommodat
ascitisq; appositis verbis, ac petita ex na-
tura rerū similitudine, Dei erga probos
favorem ac munificentiam declarat: ad-
uersus improbos verò ultionem ac scele-
rum vindictam. Simili loquendi tropo
sacri codices Deo indignationem, iram,
zelum, gemitus, suspiria, faciem de-
nig; vultum, oculos, manus, brachia
attribuunt, quod non alia ratione asse-
qui possit humana imbecillitas immen-
sam supremi numinis vim, ac potenti-
am, nisi populari more ea nobis incu-
caret. Cum itaq; constet scriptura testi-
monio animas solutas corporibus, ac
damnationi destinatas, tormentis affi-
ci: quā fieri possit ut corpori alligata,
atq; humanis nexibus impedita non ead-
em perpetiantur: Equidem mihi per-
suadeo animas, utpote calitus delapsas,
non extingui, nec sentire interitum:
sed tamen diuexari, ac carnificinam
perpeti, mentisq; stimulos ac conscien-
tia morsus persentiscere. Quod
ipsum post Esaiam indicat Christus
cum

cum inquit: Vermis eorum non moritur Marc. 9.
 & ignis non extinguitur. Vt enim cari- Simile a caride
to ligno.
 es, utq; teredines ac vermiculi lignum
 quamlibet durum erodunt, ut deniq; i-
 gnis in obuia quaq; vim suam exerit: sic
 animam consciae mentis stimuli con-
 fodiunt, internaq; furia illam vrunt,
 pungunt, ac dilaniant. Cum animus a-
 uaritia feruet, vindictae cupiditate ac-
 cenditur, ira inflammatur, inuidia ta-
 bescit, amore vratur, mœrore contra-
 hitur: nemo est, opinor, qui non quid-
 nis paratus sit & facere & pati, quam
 talem in intimis praecordis subire carni-
 ficinã, tantãq; in abditissimo animi re-
 cessu perferre lanienam. Multò enim se-
 uior, longèq; atrocior est anima, quam Animi excita-
tus, quam cor-
poris seuior.
 corporis cruciatus ac tortura. Quod in-
 terrogationis schemate, quò animo acri-
 ores infingeret aculeas, sic expressit Per-
 sius:

An ne magis Siculi gemuerunt æra iu-
 uenci.

Aut magis auratis pendens laquearibus
 ensis,

Purpureas subter ceruices terruit?
imus

Imus præcipites, quam si sibi dicat, &
intus

Palleat, infelix quod proxima nesciat
vxor.

*Alia itaq; ratione affligitur, aliter
sensu, tactuq; afficitur anima, quam cor-
pus dum vapulat, dum flagris scuticisq;
subigitur, dum vulnus accipit, dum
membra luxantur, dum illi faces ac
tormenta admouentur. Siquidem ani-
ma rationalis utpote spiritus incorpo-
reus latentes experitur vexationes ac
torturas, anxietatem, formidinem, ze-
lotypiam, inuidiam, odium, indigna-
tionem, mentisq; inquietudinem, ac
conscientia remorsum. Quos affectus,
vel, ut verius dicã, perturbationes si diu-
tius animo inherere contingat, illaq;
nec ratione discuti; nec diuino presidio
superari, non solum mentem, sed cor-
pus quoq; seuisimè discruciant. Itaq; al-
terum alterius legibus tenetur, sibiq;
mutuo sunt obstricti: Hoc tamen
prærogatiua, idq; honoris ac dignitatis
anima*

anima obtinet, ut multa per se, corpus
 verò nihil absq; eius vi & agitatione
 efficere possit. Dupliciter itaq; anima Anima nullo
 agit absque cor
 poris admini-
 culo.
 suas facultates perscicit: quasdam per or-
 gana, nonnulla absq; his, nullog; corpo-
 ris adminiculo: Sic quæ intellectu ac ra-
 tione, mentisq; iudicio peraguntur, so-
 litus anime munera sunt. Operationes
 autem manuales absq; corporis ministe-
 rio exequi nequit. Siquidem architectu-
 ram, camentariam, pictoriam, plasti-
 cen, pigmentariam, artesq; alias in vsu
 hominum excogitatas, animo quidem Anima quando
 corporis mini-
 stero indiget.
 mentesq; homo concipit, sed manibus ea
 perscicit, atq; instrumenta corpori attri-
 buta ijs accommodat. Ceterum cum
 anima contemplationi rerum insistit,
 cum præterita memoria repetit, cum
 futura meditatur, ijsq; præsentia con-
 nectit, dum ratiocinatur, dum occulta
 inuestigat, atq; abdita quæque perqui-
 rit ac rimatur, cum in extasi constitu-
 ta, subductaq; in sublime, ut Paulus,
 arcanorum sit particeps, genuina insi-
 taq; à Deo vi utitur, nullog; corporis
 eget

eget adiuumento, nisi ea in actum proferre velit. Tunc enim corpus animae assistit ut indiuiduus comes & collega, cuius opera ac subsidio suas functiones exequitur. Quod si diuturnior sit vel acrior, vel intentior in rem quampiam agitatio, sit ut corpus utpote animae viribus destitutum elanguescat atq; emoriatur. Quod observare licet in ijs, qui in tempestivis lucubrationibus sunt dediti, aut libris continenter affixi, quibus corpus sensim gracilescit atq; extenuatur, spiritusq; vitales imminuuntur. Quicumq; ergo animū nullum sentire affectū, nulliq; rebus permoueri censent, sed illa mente, nullasq; concipiente plagas animae, obiecti tantū, organi, vitiati ratione affici, nō admodū veritati consentanea mihi dicere videntur. Quid enī sibi vult angor ille Seruatois, atq; aestuatio? qui concepta supplicij, quod subeundū erat, atrocitate, impēsīq; beneficij ingratitudine atq; obliuione, humana quadā imbecillitate in hanc vocē moribū dus erupit: Tristis est anima mea vsq; ad mortē; cam

Intencio intentio corpus at-
tenuatur.

Christi pavor
hominis argu-
mentum.

Matt. 25.

eamq̄ veluti patri blandiens deprecatur. Et quanquam nondum illi insultaret, aut manus inferret insolentia militaris, tota tamen mente & cogitatione in imminēs periculū defixus tanto horrore ac trepidatione concussus est, ut affectus sanguineam sudorem expresse- rit, toto corpore confertim, atque effu- se promanantem, sic ut utrique parti acerbitas illa doloris sit communicata, atque ex animo in corpus redundare ceperit. Nec est quod quis opinetur in huiusmodi tædio ac pauore animam vitalem ac vegetantem, tum spiritus naturales tantum affici, imò pars ho- minis potior discrimini obijcitur, in eamq̄ tota vis mali decumbit. que tamē originis sue memor, vires colligit, ac celesti fulta præsi dio, intrepidè infractòq̄ animo aduersus pericula subsistens, diuinitus solamen accipit. Huiusmodi affectibus etiam Diue vir- ginis mēs multipliciter agitata est. Illius siquidē cūm spiritus tū anima, aliàs leti- tia, aliàs dolore perfusa est, illud denun-
ciato

Christus in corpore & animo cruciatus sensit

Maria dolens
bus concussa

128 DE OCCULT. NATVR AB
ciato per angelum conceptu, partuq; mi-
rifico, pastorum concursu, ac Ma-
gorum adoratione: istud ut à Simeone
fatatum erat, erecto in crucem filio, ex-
perta est. Possent equidem magnam con-
nectere seriem eorum, qui in maximis
calamitatibus constituti, acerbissimum
animi vulnus conceperint: exempla
suppeditant tot vatum examina, inter
quos Helias, Heliseus, David, Hiere-
mias, Moses, Esaias, Ionas, Zacha-
rias, & præter martyrum aliquot my-
riades, indefessus ille fidei nostræ asser-
tor & propugnator Paulus suo agoni-
theta seu remuneratori strenuam opti-
ram præstiterunt, qui præter corporis
incommoda, summisq; angustias ac de-
trimenta, animam circumseriebant &
cerrimis doloribus exulceratam. Quis
autem secum ipse expendat, quanta ob-
sederit illorum animos angustia, quis
menti inhauserit macror, quæ trepidatio:
cum pulsipatria, destituti affinium ac
cognatorum solatio, ludibrijs, contumel-
ijs,

Vates calami-
ratibus expo-
siti.

lis, flagris expositi, afflicti, pressi, conculcati, proscripti, per loca auia, atque hominibus inaccessa, hostium sauitiam euitare sunt coacti, suaq; saluti atque incolumitati consulere. Quod si anima, qua homines a belluis secernit, omnibus affectionibus sit experta, nullisq; vel solatijs capitur vel doloribus afficitur: quid sibi volunt plorabunda haec voces? Quare tristis es anima mea & quare conturbas me? Deficit in salutari tuo anima mea, Renuit consolari anima mea: Rursus dum refocillatur, ac Dei fauorem percipit: Introito anima mea in requiem tuam: etenim Dominus benefecit tibi. Benedic anima mea Domino, & omnia quae intra me sunt, nomini sancto eius. Adhaesit anima mea post te, me suscepit dextera tua. Quibus etiam si innumera congeras, non designari tantum puto naturales animae facultates & potentias breui interituras, sed illam, quae rationis, quaeq; diuinitatis est particeps, a cuius vi omnes actiones corporis procedunt omnesque

Anima licet in corpore, de-
loribus agitur.

Rom. I.
Synteresis
quid.

functiones perficiuntur. Cui parti
 insita est ab opifice *ovthēnsis*, hoc
 est, conseruanda exequendaq; legis
 natura amor & notitia, virtū-
 tum vitiorumq; discrimen: Quae vis,
 teste Paulo, hoc efficit etiam in animis
 eorum, qui à Deo sunt alieni, ut natura
 ductu à malis resiliant ac virtutem am-
 plectantur. Siquidem illa animi pars, in
 qua elucet imago Dei, ac se profert na-
 turae integritas, detestatur damnatq; ne-
 quiter facta, ac se cupit prestare in-
 culpata, ab improbis moribus, om-
 niq; scelere immunem. quanquam,
 haec natura vis nonnihil labefacta-
 ta est & concussa, sic ut quae mens
 concepit, voluntas non sincerè, non
 promptè, non alacriter exequatur.
 Huic affinis conscientia, quae men-
 tem hominis latentè à Deo instigatam
 arguit atq; accusat, incussoq; terrore ac
 scelerum recordatione antea actam vitā
 detestatur, cōceptoq; emendationis vitā
 proposito, malorum pœnitentia ducitur.
 Ita vltrix illa conscientia homini aurē
 vellicat.

Naturae insin-
 ctus.

Conscientia
 quid in mente
 efficiat.

vellat, ac maleficia iam pridem patra-
 ta oculis obijcit, quibus facile convinci
 posse video animam affectibus esse ex-
 positam, ac perturbationibus subinde
 inquietari. Siquidem dulcia percipit &
 amara, ipsaq; dilatat sese, ac gestit rebus
 prosperis, contrahitur aduersis, nec tan-
 tum homines, sed mentes quoque ange-
 lica suos quodammodo affectus obti- Esai. 32.
 nent, indolescunt enim malis hominum,
 seseq; cruciant, cum hi à probitate ac
 virtute desciscunt: letantur, verò atq;
 exhilarescunt, cum improbi se ad frugē
 conferunt. E contra mali Genij homini- Mali genii ho-
minibus infesti.
 bus infesti sunt, illosq; mendaciis one-
 rant, contumelijs impetunt, insectan-
 tur, odioq; parricidali prosequuntur:
 Quæ cum in aërias incorporeasq; substā-
 tias cadunt, quæ fieri possit, ut non ea-
 dem hominum animæ percipiant.

CAP. XIII.

Animas hominum non omni ex parte
 esse æquales, nec pari conditione
 ac dignitate, sed aliam alia præstan-
 tiorē.

QV ANQVAM paulo antè non
 nulla à me sunt commemorata, qua
 huic argumento congruunt, quaeq; hoc
 paradoxon stabilire possint; opera precu-
 um tamen facturus videor, si singula-
 ri capite hoc thema illustrare pergam.
 Pleriq; in ea haerent sententia, ut ani-
 mas hominum eiusdem esse conditionis,
 eademq; dignitate ac praestantia existi-
 ment, nec inter sapientis stolidiq; aut
 improbi animam quicquam interesse,
 ullumq; statuendum discrimen: sed or-
 gani tantum ratione impediri aetio-
 nes, ac facultates animae vitiosè perfi-
 ci. Ego verò nullo contentionis, aut con-
 tradicendi studio aliter se rem haberi
 mihi persuadeo. Quanquam enim non
 ignorem ob morbi scuitiam, ob capiti in-
 fluctum vulnus, ob casum deniq; &
 concussionem affecto cerebro mentem
 obstupescere, omniumq; rerum, in-
 duci, oblivionem: non consequitur ta-
 mē, omnibus animā esse parē, aut omnes
 quod ad iudicandi vim, ad ratiocinan-
 di iudi-

Inter animas
 discrimen.

di iudicandiq; peritiam attinet, aqualem esse sortuos. Neq; enim cuiusq; anima quamlibet accuratè fuerit exculta, quantumuis strenuam operam adhiberi contingat, artium, disciplinarum, omnisq; doctrina atq; eruditionis eg; est capax pariq; docilitate ac solertia. Cum pleriq; inepti sint, minusq; appositi ad perdiscendas artes, atq; inuita Minerva, repugnanteq; natura pleraq; ag-grediantur, Vt autem faces & funalia alia alis magis splendescunt, lucisq; plus exhibent; utq; ignita quaq; alia alis sunt magis vrentia; sic animæ cuiusq; splendor dissimili ratione elucescit, variq; se proferunt mentium discrimina. Et quemadmodum mentes Angelicæ ordine, dignitate, officiis, ministerijs inter se differunt, quod Seraphin, Cherubin, Throni, Potestates, Virtutes, Archangeli, totaque Geniorum hierarchia de-

Simile ab igni-
tis facibus.

Inter angelos
discrimen-

tale & caducum sunt consequuti : quod
 formam humanam nacti, licet nonnulli
 ferino sint aspectu, belluisq; affines :
 quod omnibus inditus procreationis ar-
 dor : quod iisdem natura legibus tenen-
 tur : quod similis illos rationis vis inci-
 tat : quod anime essentia, formaq; sub-
 stantia à Deo sit creata ; quod immor-
 talitati destinantur : omnesq; vno spiri-
 tu imbuuntur. Sed quoniam non eque vi-
 lenter se in omnes exerit vis diuinitatis,
 nec omnes eius muneris sunt eque capa-
 ces, tantiq; beneficij pleriq; se præbent
 indignos, sit ut alia vi atq; effectu suas
 actiones proferant anime, nec sint in
 presenti rerum statu, conditione, di-
 gnitate, ordine pares, nec in altera etia
 vita futuri aequales pariq; gloria illu-
 strandi. Sic enim propheta Daniel eius
 rei nobis fidem facit : Quotquot in pul-
 uere dormiunt, euigilabunt, alij in vi-
 tam sempiternam, alij in opprobrium
 in dedecus, in poenam, alij in conde-
 mationem. Qui autem docti fuerint,
 fulgebunt quasi splendor firmamenti, &
 qui

Animatum di-
 gnitas.

Cap. 12.

qui ad iustitiam erudierint multas, quasi stelle in perpetuas eternitates. Quod discrimen inter substantias incorporeas Paulum etiam obseruasse comperio, desumpta ex sideribus similitudine: Vt enim sidera alia alijs sunt illustriora, variâq; se exhibent corporum discrimina; sic magna in animis hominum differentia, atq; in resurrectione altera alterius anima futura est magis gloriosa. Constituit autem Deus (vt Gregorius Nyssenus testatur) secundum animalium species, diuersas animarum differentias, ac cuiq; corpori conuenientem assignauit. Sic brutis animantibus non rationalem intelligentiam, sed naturalem industriam in seuit, qua insidias, damna, pericula, omniâq; vitæ incommoda declinent. Itaq; tota species animantiû vna inclinatione mouetur. Lepus enim omnis pavidus & meticulosus, Canis quisque sagax atq; in seâdis feris industrius, Vulpes omnes subdole sût, astute, insidiosæ, Lupus quiuis ferus, ac præda auidus; Simia quælibet humanas gesticulationes exprimit.

2. de anima.

Bruta non ratione, sed, ductu naturæ feruntur.

Quod ipsum in homine non consequitur. Siquidem infinitae sunt humanarum actionum rationes ac modi, nec omni homini una operatio, unaque intentio, ut animantibus, quorum actiones à sola natura cientur, quae in omnibus paritate decurrit. At rationalis actus, qui propriè humanae mentis est, singulis diuersus, ac per animae conditione alius alij. Unde emergit tanta in hominum animis opinionum varietas. Vt itaque ex Pauli sententia, unicuique datur manifestatio spiritus ad id quod expedit, ac variae hominibus sunt delegatae functiones ac munera, quae Deus pro suo arbitrio cuique distribuit, diuidens suum spiritum cuique ut vult: ita sua cuique propria ac peculiaris anima, quae ab vno opifice profecta est, sed non pari dignitate praedita, non eadem intelligentia ac rerum cognitione imbuta, sic tamen ut virtutum virtutumque sit capax, atque insita vi optima quaeque amplecti posset, ac vitare noxia, licet inualidè ea perficiat, ubi diuino praesidio sit destituta. Quapropter non ab-

2. Cor. 12.

Eph. 4.

nō absurda mihi videtur illa Aristotelis comparatio, qua mentem hominis assimilē facit tabulae rase, nullisq; expolitæ picturis, sed quæ accommodata est ad præparandam, ut quiduis in ea adumbrari possit, ac delineari aut vitiorum scilicet monstrorum, aut virtutum simulachra.

Mens tabula
rasa.

Quod spectat illud diui Pauli, *Ut in opulenta magnificaq; domo non solum vasa aurea & argentea sunt, verum & lignea & testacea, quarum illa honesto vsui destinantur, ista sordido, parumq; honesto.* Sic Deus in hoc mundi theatrum varias corporum ac animorum differentias produxit, varijsq; personis illas induit, ac diuersis instruxit ornamentis, non tamen sine spe excellentioris muneris assequendi. Neg, enim cuiquam ademptus est conatus, aut industria, qua eniti posset ad præstantissima, & consecrari optima: imò ad illa huic adminiculatur remunerator, ac cunctantem impellit. Sic qui sua culpa sordescit ac vitiorum cæno obductus est, expolire se potest, abstersisq; sordibus effici vas ho-

2. Timot. 2.
Sunt ab amplis ædibus.

Nemo culpam
in Deum transfert.

norificum, atq; vsibus praeclaris accom-
 modum. Assignauit siquidem Deus
 opt. max. cuiq; peculiarem corporis ha-
 bitum, suaeq; naturae congruentem ani-
 mam, quae tamen multis modis immu-
 tari sint apta. Desciscit enim nonnun-
 quam homo, ac degenerat ab integritate,
 suaeq; praestantia; seu corpus, seu animae
 spectes: atq; originis suae oblitus sordibus
 lutoq; vitiorum inuoluitur, nonnunquam
 vero latenter à Deo instigatus ex ma-
 lis, quibus erat deuinctus, eluctatur, atq;
 ad virtutem, ad probitatem, ad honestatē
 quaeq; nititur. Cuius rei documenta sum-
 mere licet in filio prodigo ac decoctore,
 & Saule. Omnibus itaq; sua mens, suaeq; a-
 nima obtigit, sed quae diuino munere,
 eiusq; afflatu multiplices dotes, variisq;
 charismata concipit: licet nō aq; valenter
 omnium mentes spiritus diuinus imple-
 at. Accipiunt quidem omnes de uberrimo
 eius fonte, sed alius alio affluentius.
 Quod talentorum distributio nobis in-
 culcat, qua in obeunda negotiatione sa-
 luti nostrae diligentiam & industriam
 nostram

Luc. 19.

Quod talentorum distributio nobis inculcat.

nostram, licet inualidam, acuit atq; ex-
 timulat, & Dei dotes amplificandas au-
 gendasq; precipit. Vni enim quinq; alte- Match. 25.
 ri duo, tertio unum partitus est, cuiq; pro
 ingenij sui captu, utq; operis huius Cho-
 rago expedire atq; ere vsuq; esse visum
 est expensi acceptiq; rationem suo tem- 3. Cap. 3.
 pore exacturo. Sic Paulus Timotheum
 commonescit, omnibusq; eius nomina
 aurem vellicat; ut functionem suam cu-
 ra habeant, ut donum spiritus tanquam Simile a sopie
igni.
 ignem sopitum iamq; euanescentem ex-
 uscitent, ut excusso veterno delegatum
 munus sedulo exequi studeant. Hoc eni
 a suis exigit Deus, ut quisq; suam Spar-
 tam exornet, ut minam concreditam
 adaugeat, & cum faenore refundat. Et
 quoniam non patitur otiosos esse nos,
 nec intermittere industriam, sed conti-
 nenter excubias agere, atq; indefesso
 labore insistere nundinationi; Negoti- Luc 2-10.
 amini (inquit) donec veniam. Quod
 cum organum electionis. Paulus Negotiatio E-
uangelica.
 sedulo inculcaret aliis, id ipse o-
 mnibus

omnibus modis prestare studuit, sic ut in legatione sibi commissâ cæteris magis feruidus fuerit, atque in Apostolici muneris functione obeunda alacrior, viuidiorq;. Vt itaque in gemmis, animantibus, herbis, sideribus discrimen est, ac flos alius alio odoratior, ac gemma alia rutilantior: ita in animis hominum euenit, quæ peculiari quadam vi ac facultate instructæ, varias operationes, diuersosq; effectus proferunt. Quæ admodum enim (ut Paulus ait) suo cuiusq; semini vis insita, atque alia caro peculiaris, alia hominum, aliæque species ac decor corporibus caelestibus, alia terrenis; alius Solis fulgor, alius Lunæ, alius alterius sideris splendor: ita corpus hominum aliud alio præstantius, habitusq; magis generoso: Ipsaq; anima cum in hac statione, vitæq; huius decursu, tum in resurrectione pro sua sorte ac meritis (quæ quisque ad Deum referre debet, nulla phylantia sui que fiducia) dignitate & conditione potior gloriæque superior. Magna siquidē cum in presenti seculo
tum

Simile a natura rerum.

Significat ab astris & semine.
1. Cor. 7.

tum in futuro inter probos improbosq;
 disparitas ac dissimilitudo, multumq;
 diuersa conditio. Impij enim in medio
 iustorum non subsistent: sed vt quisqui-
 lie, aliãq; venti ludibria, dissipabun-
 tur. Itaq; Paulus ex natura rerum mul-
 ta oculis nostris obijcit, quorum intui-
 tu atq; obseruatione, arcana diuinita-
 tis nobis innotescunt. Sic in negotio
 Christi ab odore ac fragrantia rerum
 corporalium similitudinem desumit.
 Vt enim effluxus atq; exspiratio stirpium
 effectu se prodit, ipsumque cor vel re-
 ficit, vel offendit: sic anima, ex qua e-
 manat salubris halitus, aut insalubris,
 Christum vel suauiter afficit, vel peni-
 tus offendit.

Psal. 141.

Simile a rebus
 odoratis.
 2. Cor. 2.

Ignis est equidem vigor, & cœlestis ori-
 go

Æneid. 6.

Omnis animæ.

Sed vt ignis alius alio calidior, ac pro
 nutrimento, subiectoq; fomite vrentior:
 ex oleo siquidem, pice, sulphure, bi-
 tunxine naphtha (quam Petrolum vo-
 cant) inflammescit ardentius; ita ani-
 ma pro

Simile ab vren-
 tibus rebus.

ma pro sua facultate ac viribus, proq;
 acceptis dotibus vim suam in corpus ex-
 erit, estq; in proferendis actionibus vel a-
 giliior, vel remissior; sic tamen ut corpo-
 ris habitus ac constitutio, quam reāon
 Graci vocant, eiusq; organa anima sub-
 seruiant. Par est ratio in malis Genijs,
 quorum alius alio nocentior, hominiq;
 magis infestus. Sic in Euangelio Beel-
 zebub princeps Daemoniorum denomi-
 natur, tanquam in malis inferendis pre-
 potens, ac magnarum virium. Sic E-
 uangelicæ narrationis series malos Geni-
 os nocendi studio ac malignitate discer-
 nit. Is enim q; minus viriū obtinebat ad-
 perturbandam conuellendamq; hominis
 mentem, adsciscit sibi septem deteriores
 se, ac collatis viribus ita illam occupant
 vt sublata sit omnis emendationis vite
 spes, omnisq; adeptus ad sanio-
 rem mentem reditus. Quod si fas sit corpo-
 rea conferre incorporeis: Vt stannum,
 plumbum, argentum, aurum, æs, cuprum
 orichalcum, omnisq; generis metalla
 suas sordes concipiunt, suamq; scoriam
 atq;

Geniorum ma-
 torum discrimen.

Matth. 12.

Simile a metal-
 lis.

atq; eruginem contrahunt; utq; agri inculti, squallore ac situ obducuntur, yzonia, ac infelix lolium innascuntur: ita anima substantia sua vitia contrahit, ipsaq; exculta splendore virtutum nitefcit; neglecta vero vitiorum fuligine densefcit atq; obscuratur. Nec est quod quisquam opifci suo obloquatur, aut cum illo exoptulet, ut ignarus ille, qui acceptum talentum defoderat, cum ad omnes odor Seruatoris dimanet, impressaq; sint cuique diuinitatis vestigia, sic ut gentibus etiam a Deo alienis indita sit inscriptaq; natura lex, cuius instinctu mens illorum Dei notitiam concipit, ipsaque conscientia attestatur, ac ratio dicat qua sectari, qua vitare conueniat, quantumque honesti inhonestiq; sit discrimen. Quisq; ita q; efficere curet, ne in vanum incassumq; hoc munus accepisse videatur, nec Deo, cuius arbitrio omnia decurrunt, obmurmuret, quod minus prestantem animam sit consequutus: sed quam obtinuit

Elisæ t.
Simile ab incultis agris.

Deo se quisque submittrat.
Rom. 2.

Natura lex cuique inq; est.

Simile a cultura
ta agrorum.

Hortat' o ad
amplectendam
doctrinam coc-
lestem.

Hor. lib. 2.
Epist.

obtinet, foueat, illiq; ut agro sterili ac
ieiuno culturam adhibeat, sparsiq; ver-
bi Dei letamine sementi praparet. Ipse
infirmis conatibus, prompteq; voluntate
non est defuturus. Nihil autem animo
salubrius, magisq; frugiferum, quam
continenter sacrarum literarum medi-
tationi insistere. Hec siquidem vitijs me-
detur, hac morbos expugnat, hac ani-
mi merorem diluit, mentiq; offusam
caliginem discutit. Nullum est remedi-
um sanandis restaurandisq; exulceratis
mentibus efficacius, magisq; presenta-
neum, nullus morsus tam virulentus,
nullum vulnus tam lethale, quod hoc
medicamine non sanescat, atque obdu-
catur.

Feruet auaritia, miseraq; cupidine pe-
ctus?
Sunt verba & voces, quibus hunc lenire
dolorem
Possis, & magnam morbi, deponere
partem.
Laudis amore tumes? sunt certa piacula,
quæ te
Ter pure lecto poterunt recreare libel-
lo.

Inui-

Inuidus, iracundus, iners, vinosus, amator?

Nemo adeò ferus est, vt non mitescere possit,

Si modo culturæ patientē accommodet aurem.

*Hæc commoda præstat Philosophia, Verbi Dei
non humana quidem vt Horatius existimabat, sed celestis & diuina, que naturã laxatam ac collapsam integritati pristina restituit, que fiduciam erga Deum in nobis excitat, illiq; nos conciliat, que animi tranquillitatem adfert, mentemq; firmam ac stabilem: qua nihil homini in hoc turbulento vitæ salo optabilius. Quò spectat illud Pauli, quo nullus in hac palestra exercitior: Omnis scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem, que hominem iustum efficit, vt integer sit homo diuinus, ad omnia officia pietatis accommodus.*

C A P. XIII.

De animæ immortalitate, atq; indubitata certaq; corporis humani resurrectione:

K

surrectione:

surrectione : tum qua ratione ac modo id perfici continget. Deniq; quanta ex tanto munere mentis erectio in Deū, quantaq; morituro fiducia; consequendæ salutis.

Meditatio al-
terius vitæ
quid efficiat.

NIHILO homini calamitoso, morbisq;
ac malis innumeris exposito, in hu-
ius aui decursu plus adfert commodi, de-
pulsog, mortis metu plus præbet solarij ac
fiduciae, quàm ut subinde contempletur
alterius vitæ beatitudinē ac felicitatem;
eiusq; rei potiunda spem certam atq; in-
dubitata concipiat. Quæ consistit in
anime immortalitate, ac corporis resur-
rectione, totius fidei nostræ basi solida
atq; inconcussa. Inanis siquidem foret la-
bor omnis noster, atq; irritus conatus:
omnisq; vitæ nostræ ratio, cultus, insti-
tutum, religio euanida, atq; impostura
affinis: si tanto tamq; salutari bono
frustrari nos, atque ab alterius vitæ
expectatione decidere contingat. Quo
mirari subit quorundam stupiditatem,
qui non aliter spirare homines, quàm
bruta existimant; quiq; animas peni-
tus extinguere, nec à morte quidquam
hominum

In quo confi-
dit hominis
securitas

Atata hominis,
alia animanti-
um conditio.

hominis superesse contendunt. Qui cum in naturæ operibus prorsus cacutiant atq; hallucinentur, Deiq; potentiam vel non agnoscant, vel ex rebus conditis non obseruent, fit ut mens illorum assequatur rationem inire nequeat, qui effici possit, ut anima sit æterna, ac nunquam interitura, ipsumq; corpus rediuuum sit futurum; suaq; integritati aliquando restituendum. Cum autem Deus

Genes. 1. 4

hominem immortalem esse, ac perpetuò illum subsistere voluit, ad imaginem & similitudinem sui illum condidit. Quòd si homo Dei imaginem refert, eiusq; similitudinem exprimit: necesse est eandem cum origine sua naturam consequi, atq; eternitatis fore consortem. Huius muneris dignitatem ac præstantiam non sunt sortita reliquæ animantes; cum nulla in his se proferant diuinitatis vestigia, nulla mens vigeat, desit ratio, memoria, intellectus, iudicium, artes, disciplina, rerumq; peritia desideretur, quæ hominibus Dei munere affatim sunt attributa. Quapropter

Homo Dei imaginem refert.

Animantes mente destituta.

piaculum est id statuere mortale esse ac
 caducum, quod a Dei substantia prodijt,
 quodq; a diuina mente homini est in-
 spiratum. Vt igitur Deus aeternus, omnibusq;
 interitus expers: ita anima quoq; hu-
 mana tanquam diuinae essentiae parti-
 iceps, aeterna, atque ab omni corruptio-
 ne immunis. Caterum cum Deus hominis
 gratia omnia condidit, solus homo Dei
 causa, atque illi conformis est creatus,
 eoque effectum est, ut Deus a mundi ex-
 ordio mirifice erga illum affici coeperit,
 illoq; se oblectare, atque eius familiari-
 tate & consuetudine perfrui exopta-
 rit, adeo ut huius causa humanitati
 uniri sustinuerit, atque immortalis
 mortali agglutinari: quod diuina natu-
 ra humane coalescat atque uniatu-
 ra humana diuina. Cuius rei fidem suo hoc
 testimonio astruit Dei patris sapientia
 Christus, qui hanc nobis salutem pepe-
 rit: Dominus possedit me ab initio via-
 rum suarum, antequam quidquam fa-
 ceret; ab initio atque ab eterno existi-
 quando preparabat calos, aderam:
 quan-

Anima homi-
 nis diuinitatis
 particeps.

Deus homine
 vnice afficitur.
 Prouerb. 8.
 Dei amor &
 propensio er-
 ga hominem.

quando certa lege & gyro vallabat abyf-
 sos, quando aethera firmabat sursum, &
 terrā: deorsū cū eo erā cuncta componēs,
 & delectabar per singulos dies ludens
 corā eo omni tempore, ludēs in orbe ter-
 rarum, & delicia mea esse cū filiis homi-
 nū. *Qua* *miranda* *actio* hoc est, ut Paulus ait, Ti. 3.
 amor ac propensio erga homines, hoc Hebr. 3.
 effecit, ut omnia nobis per Christum sint
 communicata, ut par sit cum illo nostra
 conditio, similis fors, aequalis heredi-
 tas: eog, sit ut quidquid in Christo ex-
 pressū est, in homine quoq, sit exprimen-
 dum. Ipse aternus est, ac perenniter
 subsistit: id illius beneficio consequitur
 homo. Ipse primus resurrexit de-
 victa morte, auctor, princeps, ac pri-
 mitia tanti triumphi: illius virtute
 ceteri omnes sunt resuscitandi. Quamob-
 rem nemo sibi tam sit iniquus, aut in-
 tāti muneris auctorem ingratus, ut no-
 minis huius honorem sibi vel inuideat,
 vel ab se repellat. Quis enim tam stupi-
 dus, qui se ab interitu vindicare non cu-
 piat, ac perenniter subsistere exoptet

Nemo non im-
 moralitatem
 vel affectat vel
 meditatur,

potius, quàm perpetua morte sopi-
 ri, sublataq; omni emergendi spe, in
 sempiternam mortem devolui (Scio et
 quidē nonnullis plausibilem videri hanc
 de anima immortalitate persuasionem;
 at corpus in eandem sortem recipi, pari-
 que futurum condicione, aut aliquan-
 do reuicturum prorsus abnuunt. Verum
 hi naturam hominis, totiusq; conficien-
 di opificij rationem non penitus excuti-
 unt, nec in illum desigunt oculos, qui
 homini lucis huius auctor extitit, &
 cuius virtute vita auspicia est conse-
 quutus. Siquidem cum anima & corpus
 indiuulsè inter se connexa hominem
 constituent, necesse est, ut totus homo
 hoc est, & anima immortalitate potia-
 tur, & corpus per resurrectionis myste-
 riū eiusdem muneris sit futurum parti-
 ceps. Neq; enim admittet ratio forma-
 tionis hominis, ut alterum sine altero
 suo sine, cui destinatum est, potiatur;
 utq; dimidiatus homo, aut altera modo
 pars beatitudinem consequatur: necesse
 est igitur, conditiq; operis ratio exposcit,
 ut corpus

Molti animæ
 immortalita-
 tem stantunt,
 pauci resurre-
 ctionem.

ut corpus aliquando reuiuiscat, ac post-
 liminio coniunctum anima pari sit fu-
 turum cum illa conditione, eiusdemque Validum argu-
mentum reiur-
rectionis. muneris consors. Cum enim Deus for-
 mando homini esset intentus: *Faciamus,*
inquit, hominem ad imaginem & simi-
litudinem nostram. Quibus verbis
 non alteram modò partem designauit,
 sed totum hominem, qui ex corpore &
 anima conflatus est. Hac enim duo uni-
 ta ac conglutinata hominem consi-
 ciunt: quæ cum sint discreta ac diuisa,
 hominem dissolui contingit, ac no-
 minis huius honore destitui. Quapro-
 pter mihi ratio exigere videtur, ut v-
 traque pars eundem finem consequa-
 tur, scilicet vel beatitudinem, si vita
 innocenter sit transacta; vel damnati-
 onem, si nequiter. Nec profectò foret
 rationi consentaneum, ut ab illa felici-
 tatis spe corpus excideret, cum huius
 cui molestias æquè perferat. Siquidem a-
 nima causa nonnunquã flagris scuticisq;
 subigitur, plagas accipit ac cruciatus,
 dolores concipit, periclitatur, vitæq;
Corpus animæ
causa periclitatur
ti. i

discrimen subit: sic ut illas anima potentias sentientem ac vegetantem, quæ brutis etiam communis, periculi contingat ac dilaniari. In sententijs enim, aictis persuasionibus, opinionibus, iudicijs nonnunquam suo incommodo anime acquiescit, atq; obsequitur, seq; in omnibus socium præbet & ministrum. Itaq; non immerito iniuria affici corpus videretur, nisi eodem beneficio utatur.

Corpus quomodo animi instrumentum.

Est quidem corpus anima instrumentum, quo actiones suas perficit, ac functiones suas exequitur: sed alia ratione, corpore animato ac sensibili utitur anima, quam opifex, aut architectus seræ, malleo, securi: cum singula membra aptissimè officijs suis sint distincta, multisq; vsibus possint accommodari.

Ælegans comparatio a sole et luna desumpta.

Hoc autem discrimen inter corpus & animam statui posse video, quod inter Solem & Lunam. Ista enim licet lumen à Sole mutuatur, non tamen omnino propria vi destituta est, fertur enim peculiari motu, suumq; circulum absoluit: lumen autem à Sole concipit, ut speculum.

lum, utq; lebetes ac pelues perpolita ex opposita face splendorem, nullum verò lumen exhibet, nisi à sole illustrata, sed tamen otiosa censeri nequit, cum menstruum cursum persiciat, suaq; celi spatium nullo solis adminiculo metiatur: Sic anima corpori quidem vires suppeditat, at illi non desunt insite facultates & potentia naturales, quatuor humorum qualitates, quibus efficitur omnium functionum capax, atq; ad quiduis exequendum appositum. Et quemadmodum sol sua patitur deliquia, lunaq; interuentu occultatur, similiter & Luna terra obiectu ^{in xxi. q. w} defectumq; percipit. ille cum per lineam eclipticam decurrit in eodem gradu; ista in oppositis: Ita corpus & anima sua percipiunt detrimenta ac deliquia, & pars altera alteri nonnunquam vel prodest, vel officit. Cum itaq; tantus sit in his consensus, tam fida societas, illaq; tantisper, dum in hac vita statione excubias agunt, mutuas operas tradunt; par est ut corpus per resurrectionem innouatum eiusdem

Simile a perpolito speculo.

Eclipsis solis & lunæ, animæ & corpori comparata.

Consensus cor-
poris & anime,

muneris sit particeps, atque in eun-
dem municipatum admittatur. Qua an-
tem ratione id perfici contingat, si quis,
ut Thomas ac Nicodemus ob ingenij
tarditatem assequi nequit, ne Deo vel suam
potentiam detrahat, vel illi diffidat;
sed oculos mentemq; in tanti opificis ope-
ra dirigat; abunde multa est perspectu-
rus, quae illi non deesse vires declara-
bunt, non solum instaurandi hominis,
verum & quiduis eorum, quae animo de-
stinavit, perficiendi. Collustramus callem
hoc sideribus undiq; exornatum, illiq;
subiacentem terrae globum, ex qua pul-
lulant tot speciosi fragrantisque flosculi,
tot stirpes salubres, cum esui, tum me-
dendis corporibus accommodae, tot in
maris gurgite piscium genera, tot in ae-
re ac terra alites, tot pecora partim ad
vescendum, partim ad cultus agrorum
ipsamq; hominem tanti operis ac mune-
ris dominatorem ac praefectum. Quae ini-
tio Dei verbo ex nihilo, nullaq; subiecta
materia creata, stabiliter perseverant
ac subsistunt, suasq; vicissitudines,
ortus,

Natura rerum
resurrectionem
astruit.

Conditoris
sua esset & am-
plius.

ortus, progressus, incrementa obtinent. Cum itaq; tam sit immensa conditoris vis & potentia: quis illi vires deesse dicitabit erigendi, restaurandiq; collapsa, qui admiranda quæq; ex nihilo construxit? Quod si corpus hominis nullo negotio ex nihilo creauit opifex: quanto illi facilius erit mortuum restituere, atq; in vitam reuocare: non quidem ex nihilo, sed ex materia cognata ac familiari, quæ vel in cineres reuoluta est, vel alio quouis modo in auras euauit. Vt autem artifex opus fusile confractum utque imminutum ex eadem materia restaurat, formamq; inducit præstantiorem: ita Deus corpus in terram resolutum suo tempore reuocabit in vitam, eadem quidem, qua fuit, specie, sed omni labe, omniq; terrena concretionē sublata. Hoc itaq; honoris deferamus imenso opifici Deo, eaq; potentiã illi asseramus, ut quouis eorū quæ libet, efficere illū posse cōfiteamur, nec quisq; ex sua imbecillitate aut ignorãtia illud æstiet aut metiatur:

Simile ab opere fusili.

Deus omnipotens in eo quod vult.

4. Eccl. 4.

metiatur: cum minutissima ad nobis comprehendi nequeant, prorsusque ingenij nostri captum excedant. Quod si haec mundi spectacula totiusque naturae ordo ac series non sit satis efficax ad excitandas hominum mentes, nec ulla rationes satis firmæ ac solide ac declarandam Dei vim ac potentiam; saltem in se quisque descendat, ac mentis suae dignitatem ac præstantiam sedulo excutiat: profecto intelliget atque experietur, quanta sit humani animi mentisque excellentia, quanta denique illius vis & potentia, qui homini hoc munus indulgit. Mihi verò humana mens non omnino geminis videtur absimilis, quæ præter id quod aspectu gratæ sint, atque oculis blandiantur, tum internas vires, effectusque efficaces obtinent, ac latentes quas attritu & confricatione proferunt: ut Succinum, Gagates, Magnes agitata ac concalæfacta festucas, stoccos, quisquilias, ferrum violenter ad se rapiunt: Sic anime vis exuscitata ac concussa vim suam exerit, utque ignis sopitus ac cineribus

Mentis cum
geminis comparatio.

Simile a gemmarum efficacia.

bus obduētus emicat, sensimq; scintilla-
 re incipit. Et quanquam diuina virtus
 passim se profert, atq; in tanto natura
 artificio omnium se oculis exhibet, adeo
 vt humanus animus expleri ac satiari
 nequeat: in nulla tamen re DEI vis
 atq; amplitudo magis elucet, aut expres-
 sus se declarat, quam in animo men-
 teg; hominis, quae ab archetypo diuini-
 tatis est deprompta. Quapropter non
 est quod quisquam eam opinionem con-
 cipiat, vt id existimet aliquando inte-
 riturum, quod ab essentia diuinitatis
 dimanauit, tantisq; dotibus est excul-
 tum. Quò mihi non absurdè ratiocinari
 videtur Plato. Quicquid non constat
 ex elementis, est immortale, atq; inter-
 itus expers: Anima non constat ex e-
 lementis, nec ex materia concretionem
 conflat, sed diuinitus originem est
 sortita: Igitur non est obnoxia corru-
 ptioni. Nec sanè tanta inesset hominum
 animis vis & acumen ingenij, praestan-
 tia doctrina, inuentiis subtilitas,
 cognitio rerum, Dei vel amor vel no-
 titia:

Mens humana
 diuinitatis ex-
 emplat.

In Phaedro.

titia: nisi anima à terreno concretu ali-
ena, diuinitatis esset particeps, atque
aternitati destinata. Quæ persuasio
priscorum etiam animos occupauit:

Quibus insitum erat, teste Cicerone,
esse à morte sensum, neq; excessu vita
sic deleri hominem, vt funditus interi-
ret. Idq; tum multis alijs, tum caremo-
nijs sepulcrorum intelligi licet. Quos
nec tanta cura coluissent nec tam inex-
piabili religione sanxissent, nisi hasisset
in eorum animis, Mortem non delere
omnia, sed quandam esse migrationem,
commutationemq; vitæ melioris.

Nec
sanè quisquam potest esse tam rudis,
tam ferinis moribus, qui in calum at-
tollens oculos, tametsi nesciat cuius
DEI prouidētia regitur hoc omne quod
spectamus: aliquod tamen esse numen
intelligat ex ipsa rerum magnitudine,
motu, dispositione, ordine, utilitate
constantia, quod fulcit ac moderatur
omnia. Cùm itaque Deus opt. max
qui nihil temerè aut fortuito est molt-
tus, tantarum rerum vni homini prin-
cipatum

Tusc. 1.
Ethenici immor-
taliatatem ad-
mirant.

Cic. De diuin.

Homini rerum
principatus
attributus.

ripatum attribuit, absurdum videri
 posset, ut is ad nihilum sit redigendus;
 totusq; spectet ad interitum. Longè
 profecto melius consuluit generi humano
 natura parens, quàm ut id gigneret
 atque educaret, quod cum perpes-
 surum esset extremos labores, tum inci-
 deret in mortis sempiternum malum,
 portum potius commonstravit, ac fidam
 tutamq; stationem, in qua post exactos
 huius aui labores liceat conquiescere.

Hinc Paulus omnia studia, curasq; no-
 stras sursum spectare vult, erectaq;
 mente in supernam ciuitatem, celestia
 meditari. Quòd si huius tantum se-
 culi finibus vita nostra terminatur, nec
 ultra producitur, nihil homine calami-
 tosius, nihil abiectius, prorsusq; ini-
 qua opulentorum atque inopum condi-
 tio. Cum illi deliciis adfluant, rerumque
 omnium copia persfruantur: isti malis o-
 mnibus expositi nullam habituri sint post
 hanc vitam spem, nullum solatiū. Quam-
 obrem optime ratiocinatur Paulus: Si
 in hac tantum vita spem fixam in Christum
 habemus

Coloss. 3.1
 Hebr. 12.

1. Cor. 15.1
 Solide Pauli ra-
 tiones in asse-
 rendis immortē
 uitate.

habemus; nihil Christianae professionis hominibus miserius, multoq; potior illorum conditio, qui a Christo alieni suaviter vivunt, seseq; molliter curant, quam Christianorum, qui vana spe ludificati malis se diuexari patiuntur, omniumq; ludibriū esse sustinent, ac reiectamentum. Quod si quidquid est ho-

Animi carnificina mentem
velicac

minis, perit, totaq; spes morte finitur: quid sibi vult anxius ille mentis cruciatus, atq; animi carnificina? quid scelerum vltrix conscientia? quid ingrudente tempestate aliqua pavor & trepidatio? rursus quid securitas, animiq; tranquillitas, & constantia? Nonne illa penam sunt metuentis post hanc vitam: ista premia spectantis, ac malorum lenimen, vitaeq; ex Dei praescripto exacta non sine certa spe, remunerationem?

Queres effecit, ut Paulus exhortatus Timotheū sua disciplina affectatorē ad peragendam muneri Apostolici functionem, ad quam erat asciscendus, desumpto ab athletic ac pugilibus exemplo, confidenter pronunciarit: Certamen

men bonum certavi, ³cursum consumma- 2^a Tim. 4°
 ui, fidem seruaui: quod superest, repo-
 sita est mihi corona iustitiae, quam red-
 det Dominus iustus iudex, non solum
 autem mihi, sed quotquot illi fidunt,
 illiusq; promissionibus nituntur. Qua-
 mobrem non est quod quisquam ab hac
 spe decidat, mentemq; sinat à tanta fe-
 licitatis expectatione dimoueri. Huius
 enim rei veritatem sua cuiq; mens di-
 etat, intellectus percipit, ratio confir-
 mat, natura rerum loquitur: adde quod
 omnibus insita sit immortalitatis hone-
 sta ambitio, & quod quisq; memoriam
 sui quam maximè longā efficere cupi-
 at, eamq; apud posteros durare perenni-
 ter, ac nulla vetustate aboleri. De cognit. ve-
 re vitæ. Tub-
 cul. lib. 1. Quae
 vna ratio validissima Augustino ac
 Ciceroni creditur, qua conuinci possit,
 animam esse immortalem, nec vnquam
 interituram. Hac siquidem persuasio
 magnos addit stimulos, magnaq; inci-
 tamenta ad virtutem, ac propositis præ-
 mijs ad præclarissima quæq; mentem ex-
 timulat. Et quanquam hæc & plerq;

1. Cor. 2.

alia non exigant rationum suffragia, nec diuina (vt Paulus ait) consistant in persuasorijs humana sapientiae verbis: non tamen improbandus illorum conatus atq; industria, qui sobrias rationes adferunt; quò illorum animis error eximi posset, qui contemptus scripturae testimoniis aegrè ferunt animae immortalitatem, ac resurrectionis fidem

Quatenus e-
ruenda deitatis
arcana.

hominibus inculcari. In ceteris verò non consultum arbitror diuina curiosius perscrutari: ac sacri codices frenum iniiciunt humanae temeritati, qua errare tentat accessu adituq; difficilia, atq; vnde non facile resilire, ac referre pedem licet. Cuius rei documentum Iob, Esdras, ac praecipue Paulus exhibuit, & eò erat progressus, vt exclamare sit co-

Rom. 11.

actus: O altitudo diuitiarum sapientiae & cognitionis Dei: quam inscrutabilia sunt iudicia eius & imperuestigabiles viae eius? Quis enim cognouit mentem Domini? - aut quis illi fuit à consilijs? Quoniam ex illo, & per illum, & in illo omnia. Ceterum ne quis se diuellis patiarur

patiatur ab hoc solido fundamento, in quo tota spes hominis decumbit, totiusq; salutis cardo vertitur, Paulus acriter 1. Cor. 15.

urget ac inculcat resurrectionem, qua & anima immortalitatem complectitur, eiusq; rei fidem, certitudinem, rationem, modumq; exprimit, ex natura rerum desumpta similitudine. Natura enim omnium rerum artifex inimitabilis, & cuius vim nemo exacte exprime-

Quomodo
homines res
scitandi.

re, aut ementiri potest, multa parit atq; effingit, qua Dei potentiam in omnibus efficacem demonstrant, atq; in elaborandis fingendisq; rerum simulachris, virtutē declarant. Quod si admiramur artificem ob insignem aliquam, concinneq; depictam tabulam, aut rem quandam affabre elaboratam, ut Ga-

Simile a pictis.

ditanus fecit perfecta Liuij historia: quanto magis illum suspicere ac venerari par est, qui tam stupenda rerum miracula oculis mentiq; hominum obicit, quorū nec numerus iniri potest nec ratio? Nā ut ex minutissimis natura rebus corporis humani innouatio cōprobetur:

Quis non obseruauit ex cicada iam uetula atq; exolescente proiecto exuuioprofilire recens atq; agile, argutumq; insecti genus? ex segni ac moribunda eruca papilionem picturatum ac volitantem? ex formicis alata muscam? Quid bombyx vermiculus, qui serica text, nomine signa renascentis uitae commonstrat, dum mortua reuiuiscit? Phœnix Lactantiij carmine celebrata anne rediuiua resurrectionis specimen nobis exhibet? Quid ipsa ueris amœnitas, gratag; recurrentis anni uicissitudo? nonne resurrectionem representant, mentesq; nostras in spem immortalitatis erigunt? Quem uerò terræ uis ac natura non oblectet? quæ cùm gremio molli ac subactò semen sparsum acceperit, primum innocatum cohibet, deinde tepè factum uapore & complexu suo elicit herbescentem uiriditatem, quæ fibrinixta stirpium sensim adolescit, culmoq; erecto geniculato, uaginis iam quasi pubescens includitur, è quibus cùm emerferit, frugem fundit spicæ ordine instructam,

Simile ex natura rerum.
 Phœnix resurrectionis typus
 Cito. de Senect.

structam, & contra auium minorum
 morsum munitur vallo aristarum. O-
 mitto vim ipsam omnium, quæ ex terra
 pullulant. Siquidem ex fici tantulo gra-
 no, ex acino vinaceo aut cæterarum
 stirpium minutissimis seminibus tantos
 truncos, ramosq;, ac frondium pompam
 procreari perspiciamus. malleoli, plantæ,
 sarmenta, radices, propagines, insiti-
 ones, nonne ea efficiunt, ut non absur-
 da videri possit corporis humani inno-
 uatio? Hanc tam admirandam naturæ
 vim post Ciceronē, Chrysestomus exag-
 gerat in immensum, ac terram omnium
 parentem summis præconijs effert. O-
 mnium enim rerū vita ex terra vligine
 existit: herba, arbores, flosculi multi-
 formes & varij summaq;, arte elaborati,
 non sine eximia odoris suavitate ex soli
 ubertate ortus atq; incrementa suscipi-
 unt. Aër crassus in aquam densescit,
 quæ cælitus delapsa terram irrigat, ead-
 dem rursus Solis calore extenuata rare-
 scit, atq; in aërem commutatur: namq;
 eius generis varias mutationes susti-

Scirpes rena-
 scentes resurre-
 ctionem com-
 mouerant.

1. Theff. 4.
 Homil. 7.

Terra post De-
 um renouata
 renouans.

Naturæ arti-
ficium.

nent, quæ non minus admirationis ad-
ferunt, quam resurrectio. Verbi causa,
vitis ex terra humiditate non solum
pampinos & capreolos gustu peracerbos,
sed salubrem etiam succum, vasq; sa-
pidas producit. Palma scabra arbor &
corticosa dactylos profert dulces, vino-
fos, succulentos. Iam verò semen unde
homo concipitur, quomodo in aures, in
manus, in brachia, in cor, pulmonem,
nervos, arterias, carnem, ossa, carti-
lagines, membranas figuretur, qui
possit ratione consequi? tam multa sunt
in corpore humano qualitatum, humo-
rum, potentiarum, virtutum, functi-
onum discrimina, ex unico semine
constituta. An ne tibi inexplicabi-
le videtur, quomodo humidum &
molle in os durum ac frigidum solide-
scit? quomodo in sanguinem rubi-
cundum ac florulentum cibi alteren-
tur? in venas, arterias, nervos, mu-
sculos, ligamenta, tendines, alimenta
commutentur ac solidescant? Cùm itaq;
tam

Ex hominis
structura exem-
plum.

tam multa quotidie natura molitur,
 quorum mens humana rationem assequi
 nequeat: quis negabit id prestare posse
 totius vniuersitatis opificem in resusci-
 tandis erigendisq; corporibus, quod na-
 tura Dei ministra quotidie facit in fo-
 uendo eliciendoq; putrefacto semine. Vi-
 dent id madefacta repullulascereatq; in
 speciosam stirvẽ densãq; frontem emer-
 gere & nõ credunt hominẽ humo condi-
 tum reuicturum, suoq; nitore aliquando
 restituendum. Itaq; Cyprianus, cui Sym-
 bolum ascriptum est, Pauli exemplo ex
 natura seminum resurrectionis fidem
 illustrat: Si quis, inquit, diuersa se-
 mina in vnum commisceat, atq; hæc
 indiscreta seminet, vel passim in terram
 spargat; nõne cuiusq; seminis satio com-
 petenti tempore secundum naturæ suæ
 speciem germen producit, & culmum
 suæ formæ, suiq; corporis reparat? Ita
 quoq; carnis substantia quamuis variè
 ac diuerse sparsa sit, cum Deo visũ erit,
 reducetur in vitã, illa specie quã mors:

Natura Dei
 ministra.

Exempla re-
 surrectionis
 ex Cypriano.

abstulerat : atq; ita fit , vt unicuiq; ani-
 me non confusum , non asciticium , aut
 extraneum corpus ; sed suum quod ha-
 buerat , sit restituendum , vt consequen-
 ter possit , pro presentis vite certamine
 cum anima sua caro pudica coronari ,
 vel impudica puniri. Quapropter non
 videtur mihi Paulus magis apposita pro-
 pinquaq; imagine resurrectionis typum
 potuisse figurare , quam sparsi seminis
 subactiq; scrobis similitudine. Quod est
 enī in natura semen humo condere , hoc
 est in resurrectione cadauer sepelire :
 quod illic enasci atq; in viuā stirpē emer-
 gere : id homini reuiuiscere. Committit-
 tur terra corpus putredini obnoxium :
 at idem reuiuiscet sublata omni natura
 imbecillitate : defoditur in terram va-
 riijs affectibus , calamitatibus , morbisq;
 expositum : resurget alacre , viuidum ,
 erectum , purumq; ac putum atq; ab o-
 mni labe defecatum. Exemplo res erit
 laacidior : Aegrotō qui graui morbo
 conflictatur , color deflorescit , efficiturq;
 luridus , mustelinus , squallidus , giluus ,
 cada-

Simile a spar-
 so semine.

Exemplum ab
 exhausto cor-
 pore.

cadauerofus: totumq; corpus adeò gracilefcit atq; extenuatur, vt exhaufto vitali succo agnofci nequeat. At is adhibitis medicamentis, ac falubri vietus ratione reuiuifcit, fitq; pinguis ac nitidus, cutèq; tam fuauiter curata, vt Mangonio excultus atq; expolitus videri poffit. Sic in refurreccióne idem corpus emerget, fed illuſtrius, & in quo nulla apparebunt concreta labis, aut corruptela veteris veſtigia. Hoc exemplar in Chriſto primùm inchoatum eſt, qui nulla re efficacius diuinitatem ſuam declarauit, quàm refurrecciónis triumpho. Id ipſum in omnibus eius virtute eſt exprimendũ.

Qui, vt Paulus ait; transformabit corpus noſtrum humile, ac conforme reddet corpori ſuo glorioſo, ſecundum efficaciam. qua poteſt etiam ſibi ſubijcere omnia. Quamobrem non vult nos diſcruciari metu mortis Apoſtolus, nec impotentius læta ac lamentis confici. Quandoquidem qui in Chriſto obdormiſcunt, Dei verbo ſunt reſuscitandi, ſempiterno
Phil. 2.
1. Theſſ. 4.
 ſuo cum illo fruituri: quod ita futurum
 L s prædixit

prædixit Seruator: Veniet hora qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem eius, ac prodibunt; qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt, in resurrectionem condemnationis. Quibus verbis solatium adfert deiectis afflictisq; mentibus, ne malis succumbant: impiis vero ac deploratis hominibus terrorem incutit ac trepidationem: ut qui nullum prorsus sibi scelerum finem statuerent, nisi post hanc vitam persoluerentur pietatis atq; impietatis premia. Vnde Iob in extrema calamitate constitutus, & cui ad summam miseriam nihil esset reliqui, hac certa spe se ipse solatur: Scio quod redemptor meus vivit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & in carne mea videbo Deum seruatorem meum, quem conspecturus sum ego ipse, & non alius: reposita est hac spes in sinu meo; hoc est, nemo excutiet mihi hanc fiduciam & certitudinem. Cum itaq; tota spes ac fiducia consequenda salutis, omnemq; in extremis solatium in resurrectionis

Omnia sentia &
 quid
 salicant.

Cap. 14. 19.

Resurrectio saluantes fulcit.

rectionis fide consistat, hæc præcipuè opponamus insultibus ac terriculamentis, quibus mentes nostras subruere tentant, ac labefactare Demones, in eorū spem fixam habeamus, qui tanta libertatis nobis auctor atq; assertor extitit. in maximam autem spem ac salutis fiduciam crexit hominum mentes diu expectata Seruatoris natiuitas, multum contulit eius inter homines conuersatio, morum integritas, doctrina, mors deniq; ipsius, quam nostra causa subiit, atq; ab interitu nos vindicauit: verum hoc efficit Resurrectionis veritas, ut parto de morte triumpho ac victoria, nemo de promissa salute possit ambigere, sed firmam spem concipere audeat, in se quoque omnia perficienda, qua in capite sunt expressa, exhibitaque. Itaque tota fides nostra illius resurrectione nititur, per quam Christus mortem expugnauit, eiusq; aculeum, hoc est, peccatum, quod a Deo nos auersos reddidit atque alienos, confecit. Proinde cum tantam felicitatem per mortem Seruatoris ac resur-

Natiuitas Christi
in quid efficit.

Resurrectio
quid hominibus
contulit.

Pet. 1.

ac resurrectionem sinus consequuti, non
sinamus nos à recta sententia dimoueri,
sed demus operam, vt tantorum bonorū
fructum percipiamus, atq; in illum conti-
nēter defigamus oculos, qui singulari suo
fauore ac misericordia, per Christum ex-
citatum à morte, regenuit nos in spem
uiuam, vitæq; nunquam interitura re-
stituit, atq; hereditatem immortalem

Coloss. 2.

consignauit, condonens nobis omnia de-
lictā, oblitterato expunctoq; quod aduer-
sus nos erat, chirographo. Huius beneficii
memoria animo nostro assiduè obuersari

Resurrectio
semper in ani-
mum reuocan-
da.

debet, potissimè quando postremus confli-
ctus nobis ad eundus est, in quo, detesta-
tis omnibus antea cētā vitæ flagitijs, oppo-
namus Satana, morti, peccato, inferno
immensam Dei patris misericordiam per
fiduciam in Christū, per quem nobis cer-
tò obuia paratq; est salus omniūq; pec-
catorum remissio ac reconciliatio in san-
guine illius. Per hunc accessum, aditumq;
habemus ad patrē, Ipse est propitiatio pro
peccatis nostris. Sic enim dilexit Deus
mundum, vt filium suum vnigenitū im-
penderit

Ioh. 3.

penderit nobis redimendis, ut omnis
 qui credit in eum, quiq; illi fedit, ac pro- Fiducia in Chri-
 stum mentes e-
 rigit.
 missioni illius innititur, non pereat, sed
 vitam aeternam assequatur. Quae fidu-
 cia exuscitat, erigitq; mentes nostras,
 ut proferant veros fructus per opera
 charitatis qua summo amore prosequi-
 mur Deum, & propter hunc proximum.
 Quod autem dicat fides, exequitur
 charitas. Fides enim non otiosa gignit
 charitatem, charitas vicissim alit fi- Matth. 25.
 dem. Sic in fatuarum lampadibus extin-
 guitur lumen fidei, oleo charitatis defi-
 ciente. Hae itaq; fides, fiduciaq; promiss- Fides charitate
 ripata.
 sa misericordiae, quae cordi nostro infu-
 sa est per spiritum sanctum, excitanda
 fouendaq; in nobis, ut per Christi me-
 diatoris meritum clamemus, Abba pa-
 ter. Spiritus enim adoptionis atq; arrha- Galat. 4.
 bo hereditatis nostrae in redemptionem
 acquisita possessionis erigit nos ac con-
 solatur, menti q; trepidationem, ac
 conscientiae terrorem eximit, efficitq;
 ut fauorem, ut presentiam, ut miseri-
 cordiam Dei agnoscamus, & consequa-
 mur.

may redemptionem ac reconciliationem
 beneficio Iesu Christi, quem proposuit
 Deus propitiatorem per fidem in sangui-
 ne illius. Itaq; iustificati fide, pacem con-
 sequimur, ac pacatam conscientiam,
 mentemq; tranquillam ac securam, sic
 vt discussa omni diffidentia ac despera-
 tione, conceptaq; certa resurrectionis
 atq; immortalitatis spe, nec quidquam
 hesitantes de parte salute, alacriter
 hinc emigremus in nostram sedem, ac
 supernam patriam, perenni gaudio,
 cum libertatis nostræ assertore fruituri.
 Quæ ne mentibus nostris aliquando ex-
 cidant, tantiq; beneficij ac pignoris ex-
 olescat recordatio, aut obrepit obliuio,
 cœnam Dominicam ac sacram Synaxin
 instituit: quâ subinde recolimus ac re-
 fricamus omnium actorum memoriam,
 vt crebra meditatione noui fœderis eri-
 gatur atq; inardescat mens nostra in il-
 lius reuerentiam, sumptq; corpore
 & sanguine ipsius, illo uniamur, ac
 certam spem atq; fiduciam concipiamus
 charitatis ac misericordiæ immensæ,
 quæ

In Deum per
 Christum dīri-
 gendi oculi.

Synaxis.

qua non dubitavit vitam suam nobis
 redimendis impendere. Quod ipsu mo-
 numentum cum assidue, tum maxime,
 sub finem vite, mortem iam imminen-
 te adhibere, mentem, ac animo concipe-
 re conuenit, ut tranquillitas in animis
 nostris, summam in illum fiducia men- Eucharistia.
 tibus nostris inhaerescat, ac continen-
 ter illi gratias agamus pro inestimabili
 effusi sanguinis munere, quo omnem
 peccati labem nobis exemit, excussosque
 mortis terrore, ac sublata seuerissimi ho-
 stis tyrannide in libertatem captiuos
 asseruit. Hoc itaque mystico pane ac sa-
 cro sancto symbolo certi reddimur Chri-
 sto nos esse insitos, illique unitos atque ar-
 ctissimo dilectionis vinculo connexos.
 Quo efficitur ut certissima spe tanquam Hebr. 8.
 scipione fulsi ea nobis assequuturos con-
 fidamus qua concepit ac persuasit affla-
 tu spiritus fides, ex qua tanquam
 radice, charitatis rami pullulant,
 qui uberrimos operum fructus pro-
 ferunt. Illi enim viuacem esse fi- Iacobi. 2.
 dem testantur, nec ulla sui parte mu-
 tilam

Habendus de-
Iesus operum.

*mutilam aut claudicantem. Bonis signi-
dem Deoq; acceptis operibus fides solida
nunquam destituta est, sed ornata, et
speciosa arbor fronde ac fructibus. Cum
itaq; virtutes istae heroicae, ac divinitus
inspiratae, quae ita inter se coherent ac
consentiunt, ut se diuelli non patian-
tur, ad salutem sint necessariae, in ijs se-
dulò exercenda mens est, quò post ex-
actas huius aevi molestias, post approba-
tam atq; exercitam fidei nostrae professio-
nem, quam Deus à nobis exigit, in eas
nos exercet, eas opes, illam heredita-
tem, illa praemia consequamur, quae De-
us ijs consignauit, qui in vita huius cer-
tamine delegato munere probè sunt de-
functi: in quo si erratum est, nihil salu-
ti magis proximum, quàm erecta in De-
um mente, immessa illius misericordiae se to-
tum committere. Freti itaq; illius cle-
mentia; ac spe misericordiae, quam nul-
li respicienti denegat, fulti, acceda-
mus cum fiducia ad thronum gratiae ip-
sius, ut consequamur misericordiam in
tempore opportuno. Atq; illud Prepheta con-*

Iustificatio im-
pii ex Dei fidu-
cia,

Ezech. 18.

Ebre. 4.

te continenter atq; ex intimo cordis affectu exorabilis placabilisq; Iudicis auribus insonemus : Non intres in iudici-

Pfal. 148.

um cum seruo tuo Domine, quoniam non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens : Si iniquitates obseruaue-

Pfal. 130.

Diffidentia excutienda animis.

ris Domine, quis sustinebit ? Verum apud te propitiatio est, & copiosa apud te redemptio.

C A P. X V.

An Prodigiosis, monstrosisq; partibus atq; abortiuis anima rationalis indita, sintq; resurrectionis futuri participes, obiter qua ex causa excitentur monstra.

QUICVNQVE formam humanam obtinent, sumptog; a primo parente nascendi ordine, ratione ac modo ab utroq; sexu sunt profeminati; licet monstrosa sint specie, deformiq; habitu, anime rationalis munere potiuntur, decursog; aui huius curriculo futuri sunt resurrectionis participes. Qui vero nihil hominis pra se ferunt, atq; ex alterius animantis commistione sunt conflati, suasq; actiones aliter, quam homines

De formitas non prius quoniam hominis nomen

M

exercent,

178 DE OCCULT. NATURAE
exercent, nec immortales sunt futuri,
nec innouati corporis honore illustran-
di. Sic Fauni, Satyri, Lemures, Cen-
tauri, Striges, Tritones, Sirenes, Har-
pyia, & si qua alia fabulosa vetustas cō-
mentata est, nec animam rationalem ob-
tinent, nec resurrectionis beneficio po-
tidentur. Sunt quidem inter tot hominū
myriades pleriq; enormi corpore, aspe-
ctū tetro atq; horrido, rostro suillo, ri-
ctū indecenti: sed hi omnes tametsi a
naturali hominis forma deflexerint, in
hominum tamen numerum referuntur.
Loquuntur enim, ratiocinantur, iudi-
cāt, reminiscuntur, aliāq; anima munia
obeunt, ac suas actiones humano more
peragunt, licet ab hominis dignitate
ac praestantia, insitaq; natura vi non
nihil degenerent. Contrahitur autem
multifariam monstruosus corporis habi-
tus. Siquidem pavor metus, conster-
natio, influxus siderum, excrementi se-
minalis vel defectus, vel redūdātia, ima-
ginationes gestantium, variaq; simula-
chra, quae animo mētēq; cōcipiuntur, cor-
pus

Vnde monstro-
sa species.

pus deformant atq; alienas species, figurarq; absurdas sexui imprimunt. Nonnunquã totius natura ordo inuertitur, cum vel semina vitiata sunt, vel instrumenta inepta, sic vt naturales facultates propagande fingendaq; sobolis suum opificium exactè elaborare nequeant. Vt enim artifex quamlibet industrius opus feliciter inchoatum perficere nequit, vbi vel materia improba est, vel instrumenta retusa: Sic natura destituta facultatum suarum viribus, vel materiam nacta inidoneam, omnia vitiose agit, suog; sine frustratur. Non desunt qui data opera nonnullas corporis partes aliter, quàm natura instituit, informant. Sic in Asia, Hippocrate teste *Μαροονισται* erant, quorum capita in oblongam formam figurabant nutrices: id enim visum est illis insigne, ac generosa indolis argumentum, vt Persis nasus aquilinus. Quo tandem effectum est, vt etiamsi cessaret atq; intermitteretur premèdi capitis cõsuetudo, natura tamẽ, dũ formationi fœtus insisteret, cũ in ueterata ina-

Simile ab artificis industria.

De aere & locis.

inolitâq; consuetudine conspiraret, & qua quisq; artificiosè adhibitâq; industria moliretur, ipsa natura sponte eximeret. Alimenta quoq; ipsâq; ambientis aëris qualitas nonnullarum partium deformitatem pariunt. Sic qui frigida humidâq; loca occupant, sunt capites, ventricosi, obeso corpore, labris tumidis, buccis protuberantibus. Pleraq; regiones pygmaeos producant, Arimâpos, nanos, pumiliones, coactâq; breuitatis homunculos. Aliæ gutturosos, strumisq; deformatos, simis naribus, varis repandisq; cruribus. Verùm licet in his multa desierentur, membrâq; vel distorta sint vel enormiter constituta: quia tamen ex hominibus sunt prognati, ac vis aliqua rationis in his viget, iisdemq; naturæ legibus ducuntur, animam rationalem ijs inesse Orthodoxi statuunt, ac resurrectionis fore consortes. Cuius vis hoc effectura est, ut deformia quæq; aspectûq; horrida, dignam homine venustatem consequantur, membrâq; hinc, distorta, luxata, incurua, mutila

Regiones corporis & animi conditiones mutantur.

Resurrectio] corpora indecora restituet.

mutila in suam integritatem sint re-
 stauranda. Et quanquam in nonnullis
 rationis vigor minus clucet propter or-
 gani ineptitudinem, vt in pueris, seni-
 culis, ebrijs, delirantibus, quibus vel
 impedita est animæ vis, vel oppressa:
 singulis tamen anima rationalis infusa
 est: quæ, imminuta sunt, resurrectio-
 nis munere continget impleri. Imperse-
 cti verò partus atq. abortiui, omnesq.
 effluxus, quibus aut nulla est, aut per-
 exigua membrorum delineatio, quod
 animæ rationalis munere sunt destituti,
 hominis nomen non promerentur: eorū
 nec resuscitandi. Medici autem inter
 abortum effluxumq. discrimen statuunt.
 Effluxus siquidem fit, cum semina pri-
 mum aliquot dies conglobata ob uteri
 leuorem ac lubricitatem pramaturè ef-
 fluunt ac delabuntur, sic vt informe
 quiddam profluat, ac rudimentum fu-
 turi fœtus, operisq. imbecuti adumbra-
 tio, quod ipsum deperit atq. excutitur:
 vt semina, fœtusq. arbuti in fragiper-
 da arbore. Abortus verò membra exa-

Abortus & effluxus discrimen.

ēte plerumq; conformata demonstrat, qui ubi duos & quadraginta dies impleuerit, anima rationalis, vitāq; mittere potitur. Quo fit, ut si erumpat, & abortaq; subita aliqua consternatione excutiat, in vitam aliquando sit reuocandus. Licet enim multa in illo desiderentur, iustaq; magnitudo denegetur, omnia tamen in resurrectione sunt implenda, quae tempore erant accessura.

Et quemadmodum pueri multa habent potestate, quae progressu temporis, accessuq; aetatis se proferunt: ut sunt dentes, ungues, capilli, iustaq; moles ac statura corporis, quae facultate seminis sensim auferunt ac perficiuntur: sic in resurrectione omnia corporis detrimenta, omnesq; partes in absoluta perficiuntur.

Quisquis igitur ex humano semine, non ex fœda aliqua patriq; vltigine, aut vitiosi humoris concursu & confluxu prognatus est, tametsi monstroso sit corpore ac deformi specie, à morte postliminio in vitam reuocandus est, sublato omni vitio, membrisq; omnibus vigore resur-

Simile a puero-
xuni incremen-
to.

resurrectionis in suam integritatem de-
center redactis. Siquidem immensus ille
rerum opifex,

Qui reparat corpus, non reddet debile Prudentius.
quidquam.

Nam si debilitas redit, inflauratio non
est.

Quod casus rapuit, quod morbus, quod
dolor hausit,

Quod truncauit edax senium populante
veterno,

Omne reuertenti reparata in membra
redibit.

Id enim illi admodum proclive erit, mi-
nimeq; operosum, qui ex nihilo omnia Deo nihil im-
constituit. Plus est enim, possibile. Augustino te-
ste, homines creare, quam collapsos e-
rigere, ac denuo in vitam reuocare.
Plus est efficere, ut existat quod nun-
quam fuit, quam reparare quod aliquan-
do extitit. Nec Deo perit terrena ma-
teries, cui facile est reuocare in pristi-
nam naturam quod in halitus, in au-
ra, atq; aera euanuit, quodq; vel absupsit
macies, vel fames exhaustit, vel morbi
depopulati sunt, vel exustione in cineres

fit reuolutum, vel in elementa, ac corporis alieni substantiam transierit. Reddetur enim caro illi homini, a quo decessa est, tanquam mutuum atq; as alienum. Hanc tam efficacem vim experientur qui hominis nomen promerentur: eaq; monstra quae ex hominibus profeminata sunt, atq; eandem cum hominibus naturam obtinent, huius diuini muneris futuri sunt consortes.

CAP. XVI.

Humores atq; alimenta corporis habitum mentisque statum manifestò immutare: atq; hinc affectuum origo, ac conscientiae stimuli emergunt: obiter quid melancholia efficiat, & qua quisque ratione illi mederi queat.

NEMO est mortalium, qui affectibus non ducatur, suaq; percipiat *παρανοια* seu perturbationes; at alius alio est concitator, atq; ad concipiendos animi motus propensior. Siquidem qui inculpati sunt corporis habitu ac temperanter victus vitaeq; rationem instituunt, perturbationibus minus solent inquietari.

Simile ab xre
alieno.

Nemo non affectibus virge-

dit

tari. Sic Socrates ea animi tranquillitate ac constantia fuisse memoratur, ut domi forisq; semper eodem vultu, eadem mentis alacritate extiterit, licet moro-
 Jam uxorem perpeti sit coactus: quod ipsam non alia ratione obtinuit, quam frugalitate summâq; temperantia. Hinc Cicero omnium perturbationum fontem, intemperantiam constituit, quæ est à tota mente atq; à recta ratione desectio, adeo ut nullo modo appetitiones animi regi, aut in officio contineri queant. Quemadmodum igitur temperantia sedat omnes enormes appetitiones, atq; efficit, ut hæc rectæ rationi pareant, conservatq; moderata iudicia mentis: Sic hæc inimica intemperantia omnem animi statum inflammat, conturbat, incitat. Quo fit, ut omnes corporis morbi, mentisq; errores ex ea pullulent. Ut enim, dum sanguis & pituita redundant, aut ubi vitæ bilis adaucta est, agrotationes, morbiq; in corpore nascuntur: sic pravarum opinionum conturbatio, earumq; inter se repugnan-

Socrates
 cur affectibus
 minus obnoxius.

Tnf. 4.

Temperantia.

Affectum in
humano tyrannis

tia animum sanitate spoliat, ac corpus
in mutuam perniciem pertrahit. Ira si-
quidem, excandescencia, obtrectatio,
metus, pavor, aestitia, emulatio, si-
quando venis medullisq; insederint, atq;
intimos mentis recessus occupauerint,
corpori quoq; infesta sunt, illiq; teter-
rimos morbos inseruunt. Corporis itidem
morbi animum per consensum, ac lege
consortij afficiunt. Et quanquam obie-
cta, multiq; externa causa motus tur-
bulentos in homine concitent, praecipua
tamen causa atq; origo in corde, nec non
in humoribus spiritibusq; consistit: qui
si moderati sint, nec aliena qualitate
imbuti: minus feruescit animus, pau-
log; mens est sedatior. Ita si sanguis
succiarius sit ac defecatus, si equabile
temperamentum, corpusq; valetudine
inoffensa; segnius irritari hominem
contingit, minusq; vel ira, vel metu,
vel vindictae cupiditate diuexari: aut
si aliquo affectu concutiatur, ut ne-
mo prorsus irascens atque ab affectibus
alienus,

Affectum ori-
gō.

alienus, confestim adhibita in consilium ratione, mentisq; iudicio, omnis animi feruor mitescit, ostēsisq; sedatur. Cuius rei documentum sumere licet ex Dauidē ac Pericle, quibus cum improbus quidam insultaret, ac conuicia ingereret, non odio illum aut vindicta, sed humanitatis officio sunt prosequuti. Concipit quidem cor ex his quæ foris ebyciuntur, varios animi motus, sed plerumq; nullis obiectis simulachris in violentos affectus erumpit, ac subeunte animū latentī tacitāq; cogitatione vel illata contumelia, vel accepti incommodi indignatione, mēs ipsa feruescit, atq; intra se tumultuatur. Magni itaq; refert in affectuū differentijs quale cuiusq; temperamentū existat, quibus humoribus corpus sit oppletū, quæ spiritūū, qui ex humoribus generantur, qualitas. Siquidem qui calido sunt siccoq; corporis habitu, celerius incandescunt, præsertim qui improcero pusilloque corpore existunt, quibus oblata etiam facili quauis, nulliusq; momenti occasione, citissime

Davidis & Periclis moderatio.

Statura pusillatur uacardi.

citissime bilis accenditur, quae propter
 loci angustiam, minimumq; organorum
 intervallum, mentem confestim corri-
 pit, atq; ut humiles casas, ac tugurio-
 la inflammat accenditq;. Eadem rati-
 one huiusmodi constitutionis homines
 praeceteris ingenio, mentisq; iudicio
 pollent, quod spiritus coacti, minusq; dif-
 fusi aut dissipati acrius vires suas exe-
 rant. Ut autem nutrimenta ac fomites
 alij alijs promptius flammam concipi-
 unt atq; inardescunt, tum quaedam se-
 rius, quaedam citius sopiuntur: Ita in
 spiritibus atq; humoribus fieri assolet,
 quorum nonnulli diuturnos, tenacesq;
 affectus pariunt: nonnulli evanidos su-
 bitoq; perituros. Quo fit, ut cholericis
 sint fervidi, animoq; concitato. Atq;
 ut stipulae ac stramenta citissime igne-
 scunt: sic isti ob calidi humoris tenuita-
 tem, ac subitam inflammationem im-
 potentius incandescunt; sed ijs conse-
 stim deseruescit ira, atq; efficiuntur
 placabiles. Melancholici vero tardius
 iritantur, verum accensis serius sene-
 scit

Simile a fomiti-
 bus ignis.

Biliosi hominis
 natura.

Melancholici
 natura.

scit ira, prorsusq; sunt implacabiles, atq;
 iniuriarum tenaces. Phlegmatici au-
 tem, utpote frigida humentisq; natu-
 ra nullum propemodum sentiunt animi
 motum, nec magnopere ullis rebus per-
 mouentur. Quo fit, ut ignaui existant
 atq; inertes, nec ad ullas res praeclaras
 appositi; sic ut aptè illis pro uerbum pos-
 sit accommodari, Mentem non habere,
 qui non habet iram. Sanguinei calida
 humidaq; natura nulla re graui ac seri-
 a, nullis curis distinentur, sed toti in-
 iocos, cantilenas, fabulas, urbanita-
 tes ac dicteria effusi nihil aliud quàm
 voluptates ac delicias consectantur.
 Quae hominum conditiones ac disci-
 mina pro humorum qualitate ac mixtu-
 ra, pro ambientis aeris ac loci natura
 subinde mutantur, mentesq; hominum
 multifariam afficiunt, eor; persuasum
 habeo, affectionum causam humoribus
 etiam assignandam. Siquidem affecto
 corde excitari spiritus contingit, atq;
 humores ebullire, mentemq; hominis il-
 lorum agitatione, tanquam fuzali sa-
 cog;

Pimifosi core
 ditio.

Prouerbium in
 ignauos.

Sanguinei ho-
 minis natura.

Bimste a militiis
ciuce.

ceq; subdita acrius inflammari. Vt enim
 principe ductoreq; exercitus irritato, mi-
 lites praesidiarij, eiusq; stipatores confe-
 stim se in pedes erigunt, hostem inuasu-
 ri: Sic perturbatione aliqua, affectuq;
 animi ingruente vna cum corde com-
 moueri humores, ac spiritus exilire con-
 tingit, atq; in ira, pudore, verecundia,
 immoderata letitia foras erumpere: In
 metis vero, pauore, maestitia, non sine
 graui valetudinis dispendio sese recon-
 dere, atq; intro reuocari adeo vt san-
 guis modo deserat destituatq; cor, modo
 sui affluentia illud strangulet oppri-
 matq;. Sic multi immodica letitia dere-
 pente extincti sunt: nonnulli ex inopina-
 ta consternatione, subitoq; pauore in-
 terierunt. Quod his potissimum euenit,
 qui affectibus suis moderari nequeunt,
 nec ijs ratione obsistere aut mederi: vt
 sunt ferè infirmioris sexus homines, mu-
 liercula, infantes, seniculi, ἀναρχοί, et
 quiq; à primis annis ab hominum
 consortio semoti, vitam solitariam sunt
 amplexi, quos calor languidus, spiritus
 animalis

Qui pusillani-
 mes ac meticu-
 losi.

animalis tenuis atq; exilis pusillanimos
 efficit, trepidos, meticulosos animiq;
 deiectionis, quam ut se fortes prabere
 possint in obluentandis propulsandisq; ad-
 uersis. Caterum etas cuiusq;, celi tem-
 peries, influxus siderum, educatio, vi-
 taq; institutū, ac mos gentilitius maxi-
 mum momentum in affectuum morūq;
 differentijs obtinent. Si enim singulas
 regiones collustras, si omnium gentium
 naturam, studia ac propensiones excu-
 tias; comperies diuersa viuendi institu-
 ta, varia ingeniorum, affectionum, mo-
 rumq; discrimina. Magni itaq; refert,
 qua quis sit etate, qua educatione, quo
 sidere celoq; natus, quali temperamen-
 to ac corporis constitutione existat,
 quorum deniq; conuictu & consuetu-
 dine utatur, qua humorum tum copia
 tum qualitas. Hac enim magna ex par-
 te animi mores constituunt. Sic quibus
 sanguis crassus est, feroces plerumque
 sunt, improbis moribus, inhospitalis,
 inhumani, & qui nullos sentiunt vel
 admittunt conscientia stimulos, nullo
 languen-

Mater corporis
 habitum immu-
 tare.

Ex humoribus
 emergunt mo-
 res.

Quod genus
hominum
inhumanum.

tanguntur metu, nulla ducuntur reli-
gionis reuerentia, nullo pietatis, nullog-
mouentur humanitatis affectu: Cuius
generis sunt nauta, aulædi, auriga,
baiuli, vectores, & quotquot militia
sunt assueti, qui ob sanguinis crassitiem,
densosq; ac turbulentos spiritus consci-
entiam incrassatam habent, mentemq;
densissimis vitijs obscuratam. Quod si
qua suboriatur sanioris mentis scintilla
aut si, quas habent virtutes, qui huic vi-
te instituto se dediderunt, illas vel ob-
ruunt, vel grauibus vitijs commacul-
ant. Cum enim omnem aetatem in pesti-
ma quæq; consumpserunt, improbitas
vitæ iam ex consuetudine in naturam
illis abiit. Sic Hannibali, auctore Livii
inhumana crudelitas, perfidia plus-
quam Punica, nihil veri, nihil sancti,
nullus Diuûm metus, nullum iurand-
um, nulla religio. Siquidem ex Lucr-
ni sententia.

Lib. 1. belli
punici.

Lib. 4.

Nulla fides pietasq;ue viris qui castra se-
quuntur.

Venalesq;ue manus: ibi fas, vbi maxima
merces.

Quæ

Quæ ingeniorum, morumq; atq; affectuum varietas commonstrare mihi videtur, motus atq; animi cuiusq; propensiones in multas esse causas referendas.

Quaquam enim obiecta, ipsumq; cor, ac membra nutritioni, gignendisq; spiritibus destinata, organa sunt, atq; affectuum conceptacula; humores tamen corpori infixi, calor immodicus, influxus siderum, alimentorum facultates, ambientis aeris qualitas, vini immodicus vsus faces accendunt, atq; in perturbanda mente, concitandisq; omnis generis affectibus præbent semina. Hinc elice, quid noxæ rationi mentiq; inferatur, ubi organa, ubi spiritus, ubi humores aliquid vitij, aut labis contraxerint. Eo enim fit ut homo à sui dignitate ac præstantia desciscat, atq; in belluam degeneret. Quod vates Regius

Quæ affectus
exasperant.

Pfal. 48.

Simile a factibus.

deplorat: Homo cum in honore esset constitutus, non id curæ habuit; reputatus est cum iumentis insipientibus, illisq; factus est assimilis. Extinguitur enim ratio, mentisq; lumen obruitur vitiosis

N affectibus

affectibus impeditum. Ut enim lychni ac
 facula minus lucis exhibent, loculo in-
 serte lucernario impolito parumq; niti-
 do: ita mens hominis tenebris corporis
 offusa minus splendet, pauloq; segnius
 vires suas exerit: Est quidem humana
 natura insitum, ut sanguinei exhila-
 rescant, melancholici marore contra-
 hantur, desides sint, ac veterinosi phle-
 gmatici, iracundi, cholericis: Sed om-
 nes hi affectus moderati sunt, minusq;
 vitiosi: ubi humores intra mediocritate-
 rem consistunt, nullaq; aliena qualitate
 sunt vitiiati. Quod si qualitas, copiaq;
 ijs augeatur, aut à temperie deflexe-
 rint, miris modis hominem affici con-
 ringit, atq; à recta ratione deflecti. Et
 quanquam qualitates elementares, hu-
 mores deniq; ac spiritus nemini ad acti-
 onem necessitatem imponunt, ut nec
 siderum aspectus; eam tamen vim in-
 permoëndis affectibus vident, ut
 homines obluçtante etiam inuitaq; ra-
 tione, tanquam tempestate quadam
 ad perturbationum scopulos illidantur.

Qualit

Affectus quan-
 do miciores.

Sidera & hu-
 mores non
 necessitate in-
 ferunt.

Qualis est enim aeris marisq; intemperies, qualis vini immoderate sumpti violentia: talis est humoris cholericici ac melancholici vis plus satis adaucta.

Quis autem si sese intime excutiat, suamq; naturam accurate exploret, turbulentos animi motus, atq; enormes impetus non subinde percipit, adeo, ut sit modo vel irritatior, morosior, inuidencior, lasciuior, vel in alium atq; alium affectum pro humorum intemperie inclinacior. Quod si eam sustinet mutacionem humanus animus, ubi paulum modo degenerarint a genuina natura humores, ut momento temporis mens varijs affectibus rapiatur, quid futurum speramus, ubi ad extremum prauitatis ac malitia sunt progressi, atq; in principes partes impetum fecerunt? Cuius nobis experimenta proferunt, funestag; spectacula exhibent maniaci, furiosi, lymphati, phrenetici, melancholici, quiq; alienatione mentis, vel deficientia, delirioq; tentantur, quibus cum morbi corporis in mentem redundent,

Omnes affectibus oppositi.

Corpus, & animam in istis morbis afficit.

formidandis horrendisq; malis homines
 excruciant. Quamobrem qui sibi suamq;
 valetudini optimè consultum cupiunt,
 temperanter vitæ rationem instituant:
 ne ex humorum fuligine mentem alienis
 absurdisq; imaginationibus diuexari
 contingat, atq; à sedibus suis dimo-
 ueri. Hac autem his potissimum incul-
 canda, qui munia publica obeunt, ac
 literis intempestiuus sunt addicti: quod
 hi magna ex parte melancholia soleant
 infestari. Qui humor tametsi mentem
 acuat, ut vinum moderatè haustum,
 ipse tamen plus satis auctus, vitioq; ali-
 quo imbutus maximo incommodo men-
 tem afficit, adeo ut Cicero sustinuerit
 tardioris esse ingenij potius, quam inge-
 niosus ac melancholicus. Huiusmodi autem
 corporis habitum nonnulli natura
 nacli sunt, plurimi ex varijs diuersisq;
 causis contraxerunt, ab eo prius alieni.
 Non desunt qui ex iugi studio atq; in-
 tempestiua lucubratione huc deueni-
 runt: alij ex metu, sollicitudine, mero-
 re, tristitia huc sunt delapsi: pteriq; ex
 humor-

Ve studiosi qui-
 que melanco-
 liam excutiant

Tusc. I.

Melancholia
 unde contra-
 hitur-

hemorrhoidum, mensiumque suppresso
 proflauio, aut subsistente consueta ali-
 qua vacuatione huc sunt delati: quibus
 cum atra densaque fuligine cerebrum im-
 pleatur, mentem absurdis imaginatio-
 nibus diuexari contingit, eamque muta-
 tionem sustinere, ac violentiam perpe-
 ti, ut aliquando spectata probitatis,
 summæque existimationis viri ad fune-
 stum vitæ exitum adigantur, adeo ut
 mirari subeat tantam inesse vim ac fe-
 rociam humori melancholico, ut oppres-
 sa ratione mentem cuiquam possit eripe-
 re. Porro ut atra densaque nubes soli of-
 fusa radios eius intercipit, ac lumen of-
 fuscet: sic humor melancholicus men-
 tem obnubilat, atque ad noxia quæ im-
 pellit. Ingerunt quidem se prauis humo-
 ribus mali Genij, atque atræ bili præcipue
 se immiscent, quod is humor, ubi na-
 turæ limites excedit, ad pessima quæque
 perpetranda sit accommodus. Concipi-
 unt enim huiusmodi constitutionis ho-
 mines graues acresque motus, ac diutur-
 nos affectus propter humoris tenacita-

Simile a nube
 caliginosa.

Mali Genij me-
 lancholix in-
 cumbunt.

tem, qui agrè liquescit ac dissoluitur. Quò fit, ut prava cogitationes & conceptus diu animo inhereant, quæ nonnunquam in effectum erumpunt adeò, ut notos ignotosq; indiscriminatim adoriantur, & cum alijs, tum sibi ipsis sint infesti. Sic etiam cholericis faces ministrant, sed hi irritati non se, sed alios impetunt. Quod autem horum causa in humoribus consistit, nec omnino in malis Genijs, licet frigidam illi suffundant; vel hinc colligi potest, quòd maniaci, melancholici, quiq; alienata mentis existunt, hæmorrhoidum mensiumq; quæ substiterant affluxio soleant liberari, atq; ad sanio rem mentem reduci, auersa, scilicet humorum fuligine, quæ imaginationes ac spiritus animales vitiabat. Cui his Aphoris. Hippocrates fidem astruit: Insanientibus, si varices aut hæmorrhoides superveniunt, morbo liberantur, deriuante natura humores à parte principe ad abietas atq; ignobiles. Rursus, Maniacis ac renum passionibus obnoxiiis, hæmorrhoides in-

Melancholici
unde absurda
Imaginantur.

Lib. 6.
Aphor. 21.

des innata salubre, Cùm enim is humor 11. Aphor.
Terri vapores
cerebro infestis
sive in hypochondriis & splene consistat,
sive in toto corpore, parteq; aliqua acer-
uetur, tetro atq; insuavi halitu cere-
brum impleat, metum, tristitiam, me-
rorem, lactuosa suspiria, cordis astricti-
onem, aurium sibilum adfert, atq; op-
pressaratione, luceq; mentis extincta,
quasi rebus propemodum deploratis,
modo in exoptata mortis spem, modo in
eius metum atq; horrorem conijcit. Quam
obrem ex Galeni sententia incunte Melancholia
vt expugnatur.
Vere atq; Autumno is humor placidè ac
sensim expurgandus est vomitu, ructu,
deiectione, flatibus, vena sectione,
mensium deniq; atq; hemorrhoidum irri-
tata excretionem. Quisquis autem huic
malo obnoxius est, acriter illi summaq;
cura obsistat, atque obluetetur, nec ut-
lo modo foueat imaginationes taci-
tè obrepentes animo, blandas qui-
dem initio atque amabiles, sed qua a-
deo inualescant ut egre excuti queant
aut sopiri.

— Alitur enim vitium, viuitq; tegendo.

Dum medicas adhibere manus nec tol-
lere curas.

Quòd si incommoda, aduersitates in-
fortunia, parumq; prosperi rerum
succesus hoc malum inuexerint, huic
infractum inuictumq; animi robur op-
ponas, ac verbo Dei eiusq; fiducia te
fulcias, quibus terribiles visu formas,
variâq; imaginationum monstra mini-
mo negotio consicies. His enim praesidijs
substiterunt spectatissimi quiq; Heroes,
qui tametsi rebus propemodum despera-
tis, calamitatum finem morte accelera-
ri cuperent, non tamen dolorum impa-
tientia sunt oppressi. Sic Helias malo-
rum tadio mortem exoptabat: Sic Da-
uid inimicorum insidijs toties impetitus
saluti subinde diffidebat: Iob despera-
bundus mori potius sustinuit, ac quo-
cunq; fato abrumpere vitam, quam
tam atrocia perpeti. Christus deniq; dis-
sidentis hominis more, nostrâq; causa
in se translata, desertum se à patre que-
ritur. Sed omnes hi meliorum spe ac fidu-
cia, omnem animi trepidationem ac dis-
sidenti.

Mens verbo
Dei fulcien-
da.

2. Reg. 19.

Cap. 7.

Non inferen-
das vim vitæ.

fidenciam, erecta in Deum mente, dis-
cusserunt. Hoc autem ex Ciceronis sen-
tentia omnibus persuasum esse conuenit. In Som. Scip.

Animum retinendum in excubatione
ac custodia corporis, nec iniussu, con-
traq; imperium eius, a quo nobis ille da-
tus est, emigrandum, stationemq; dese-
rendam, ne munus humanum assigna-
tum a Deo defugisse videamur. Quò
mihi præclare concionari visus est Iose-
phus, Vt quidquid mali nobis obtigerit,
alacri atq; infracto animo perferamus.

Bell. Iuda. lib. 9

Nec committendum quis ducat, vt in-
decore ac præter hominis dignitatẽ, con-
traq; naturæ ordinẽ vitæ finẽ imponat.

Quòd si quis ex morbo aut mentis alie-
natione ad funestum vitæ exitum deue-
nerit, nemo istiusmodi conditionis ho-
minibus insultet, aut in illos sit seuerior;
verùm illorum miseria indolescat poti-
us, vicemq; deploret, cum non sint sui
compotes, atq; a ratione mentisq; iudi-
cio exciderint; quo fit vt ratio illis in-
uertatur, atq; in delectu rerum prorsus
hallucinentur ac cacutiant. Cum enim

Melancholici
commiseratio-
ne digni.

imaginationis virtute corrupta, absurda quaedam animo obuersentur, confuse de rebus statuunt, vitiose ratiocinantur ac iudicant. Simile enim quiddam menti euenit quod oculis, ubi varij diuersi coloris conspiciuntur, quibus omnia vel caerulea, vel rubra, flaua, viridantia, vel, denique eius coloris, quo vitrum suffusum est, apparent, sic ut aliter se proferant species obiectarum, quam reuera existunt. Hinc ebrii atq; irati gemina conspectare se credunt, cum vnum tantum sit obuium. Sic ex febre delirantibus varia spectra animo obuersari videntur, ac corrupta imaginatione, vitiatisque organis multa spectacula se menti offerunt, ob prauiorum humorum ac spirituum agitationem, qui vltro citroq; commeant, sinusq; cerebri oberrant. Spiritus itaque atq; humores maximum momentum obtinent in perturbanda mente cingendisq; affectibus, atque inferendis conscientiae stimulis. Qui si sinceri existant, nec vlla contagione inquinati, placidissimis moribus

Ab obiectis
 vitris simile.

Febrilescientes
 & ebrii cur
 delirant.

Spiritus corpo-
 rei mentem
 concitant.

moribus hominē esse contingit, minimēq;
 querulū aut morosum: Sin turbulenti ac
 labe aliqua imbuti, varij cientur animi
 motus, affectusq; tumultuosi exoriuntur
 ac turbulenti. Proinde cum corpus atq;
 anima iuxtā afficiantur, danda in pri-
 mis opera, vt animi inquietudo, men-
 tisq; aestuatio verborum lenociniis ac
 blandimentis sopiatur. Siquidem ex
 prouerbiali sententia, Animo egroto
 medicus oratio: tractandusq; istiusmo-
 di hominum animus, vt exigit natura
 rei, vt corporis habitus, vt humorum
 qualitas exposcit. Quemadmodū enim
 fera, atque immanes belluæ cura atque
 officio hominum mansuescunt ac cicu-
 rantur, ita placidē tractari postulat isto-
 rum animus, vt qui seuerioribus ac mi-
 nacibus verbis exasperetur. Nonnun-
 quam tamen, vt in corporum morbis se-
 ctiones, cauteria, atq; vstiones adhibe-
 mus: Sic aliquando acrius instandum, ac
 salubri increpatione coërcendi improbi
 illorū conatus, ad quos per intervalla re-
 stagnāte humore noxio, solent incitari.

Simile abesse-
 ratis belluis.

Corpori

Corpori verò non minor cura adhibenda est. Sed meminerit, qui curationem instituit, ne humorem illum validis medicamentis irritare pergat, sed sensim ac placidè summâq; dexteritate id perficiat. Neq; enim confertim sentinam exhaurire consultum est. Siquidem agitata is humor mephitim quandam exhalat, ac nidoris graecolentiam, qua cerebrum incredibiliter offenditur, ac mēs absurda phantasmata concipit. In primis autem excitandi spiritus olfactoriolis ac fasciculis manualibus, alendumq; corpus optimi cibi succis, atq; in molliter subacta culcitra, placido somno fouendum est. Porro omnium citissime alit vinum, minimumq; negotij natura facebit. Ceterum in eo exhibendo, quanquam unicum sit discutiendi maroris praesidium, delectus habendus est, curandumq; ut tempestinè, atq; ut cuiusq; aetas, natura conditio, consuetudo vitae, regio exigit, praescribatur. Neque enim semper vinum tristitiam melancholicis eximit, aut merorem discuti-

Delectus vini.

tit, sed nonnunquam adauget, in aliumq;
 exasperat, ac incrudescere facit, praesertim ubi vitiosis humoribus corpus est
 oppletum. Quocirca ante inani debet, atq;
 appositis remedijs expurgari, antequam vlla victus ratio instituat. Im- Aphor.
 pura enim corpora quanto magis nutritas,
 tanto magis laedes. Cum autem vini natura varia sit, ac differentia multiplex,
 nec quoduis aequè generosum, obseruandum ut optimum bibere consue-
 scant, & quod nulla re vitiosa sit conditū,
 quale plerumq; œnopolæ ac caupones magno valetudinis detrimento of-
 ferunt calce, gypso, bitumine, orminio, vulgo scarlea, eruca, siluestri myrto adulteratum. Sic vini aliquot genera
 animi impetus non modo non consopunt, sed re-
 crudescere faciunt, atq; denno exulcerari. Hinc plebey nostrates
 ex vini Pictauiensis potu, quod mordaces fumos cerebro inferat, morosi efficiuntur,
 calcitrosi, iracundi, implacabiles, sic ut rixentur assidue, suasq;
 uxores crebro pulsant, ac pugnis subigant.

Vina vitiosa mentem perturbant.

Quod

Quod ipsum illis facere religio est, ubi
 Rhenanum, aut aliud generosa natu-
 ra vinum hauserint. Tunc enim blan-
 diores sunt, atque osculo potius,
 quam fustibus impetunt. Quamob-
 rem melancholici, lasi, siticulosi, qui-
 que arido sunt corporis habitu, ex Ho-
 ratij prescripto,

Lib. I. epi. 15. ——— Generosum & lene requirant,
 Quod curas abigat, quod cum spe diui-
 te manet.

In venas, animumq; meum, quod ver-
 ba ministret,

Quod me Lucanæ iuuenem commendet
 amicæ.

Lib. 27.
 Cap. 25.

Quò spectat illud Plinij, Omnis animi
 asperitas dulciori succo mitigatur, lenit
 transitum spiritus, ac molliores efficit
 meatus. Experimenta in se quisq; capere
 potest. Nullus enim non ira, luctu, ma-
 rore, maestitia aliquando conficitur.
 Sic in lassitudine, siti, inedia, intempe-
 stiva vigilia pronior quisq; ad iram. Sic
 fames & mora, ex Plauti sententia,
 bilem in nares conciunt. Sed ea oblato
 cibo

In Gur.

cibo confestim mitescit ac sedatur. Quò
fit vt saturi ieiunis minus efferuescant. Inedia bilem
accendit.

Quod corpus cibo potuq; irrigatum mi-
nus siccescat, ac calore nativo tepesacto
corpus ad concipiendam iracundiam
minus est propensum. Incumbunt enim
naturales facultates concoctioni, ac
flaua bilis, quæ impransis ebullire solet,
infusis humoribus diluitur. Sic lebetes,
sartagine, ac frixoria magis ignescunt,
nidoremq; grauiorem naribus offun-
dunt, vbi liquor, aut innatans pin-
guedo immodico calore absumitur ac
torrescit. Omnia siquidem quæ vel hu-
more vel pinguedine destituta sunt ollis
adhærescunt, atq; nidorosos halitus ef-
fundunt, sic vt populari ioco dici sole-
at, Ex eadem olla elixa atq; assa de-
promi. Quocirca consulte mihi fa-
cere videntur macilenti, quiq; sic-
co temperamento existunt, quod mi-
nus diu ieiuni persistant, ac calori
natio fomenta ministrent. Sic-
cescit enim corpus intempestiua diuti-
naq; inedia, quæ humidum nutrimum,
quod

Proverbium
populare ex
male coctis eli-
bo.

208 DE OCCULT. NATURAE
quod radicale vocant, depopulatur, quod
de re nobis aliàs habitus est sermo.

C A P. XVII.

Herbas mutationibus obnoxias, tum
viribus, formaque destitui, nisi no-
uos subinde cultus adhibeas.

Herbas mutati-
oni obnoxias,
ac degeneres.

Q U E R V N T V R medicorum pleriq;
herbarum descriptiones esse falli-
ces, earumq; virtutes inefficaces ab-
euanidas, multaq; passim obuia apud ve-
teres, quae parum aptè, si nostris conse-
rantur, suo nomini ac descriptioni re-
spondent eog; diuersas esse herbas con-
tendunt, licet nostro æuo idem nomen
obtineant. Sic byssopum nostratem, sa-
bas, pentaphyllon, phustipham Cerea-
lem, farraginem, secale, olyram, alia
existimant: quia veterum descriptio-
nibus non per omnia congruunt. Equi-
dem vt nemini patrocinari volo, aut il-
lorum errorem tueri, qui in herbarum
censu & cognitione prorsus sunt hallu-
cinati: sic nonnullos existimo non satis
ad rationis amussim omnia exigere. Ta-
met si enim in tanta herbarum varietate
& mutatione singula in certam clas-
sem

sem referri nequeant, nec illis certam assignare nomenclaturam procliuè est, veterum descriptioni congruentem, non putandum tamen prorsus esse alias, quam veteres descripserunt, aut ab effectibus quos illi attribuerunt, penitus alienas. Huic enim varietati, si qua subest, causam præbuit ipsa natura, quæ subinde mutat faciem, ac lasciuit in progignendis stirpibus, propagandisq; plantarijs, sic ut nonnunquam a parente aliud produxisse videatur. Accedit his artificum solertia, ne dicam calliditas, quæ mixtis medicatisq; seminibus edocuit speciosius nitidiusq; quædam adollescere, atq; aspectu amœniore magisq; adblandiente. Hinc illa variegata, ac versicolor flosculorum politura, quæ cum in multis, tum maxime in Veronica seu viola altili, quam garyophylleam nostri vocant, perspicitur, quæ tam varia ac versicolore specie prouenit cultorum industria, ac mangonio, ut nulla parte veterum descriptioni respondeat, cog, illis cognitam pleriq; censent. Sic Ca-

Nature artificium in stirpibus.

Garyophyllea Belgis flos spectatissimus.

lathiana autumni munus, eranthemos
 cyanos frumenticea messi peculiaris, non
 tam caeruleo, caelestiq; colore proueniunt,
 quam candido rubro, purpureo vermi-
 culato. Sic Caltha illa lateola Virgilio
 depicta singulis mensium Calendis du-
 plicato florum ambitu ac denso foliorum
 stipatu oculos oblectat, concinniter in
 orbem circinata. Sic Διὸς ἄρδος, & lych-
 nis coronaria rutilanti cocco, ac tenero
 modo murice tineta rubescit, modo ni-
 ueo colore aspectum recreat, multiplici
 foliorum congerie orbiculata: In quem
 modum Leucoia, bellius flos, hespe-
 ris, omnesq; viole matronales efflo-
 rescant. Ista superioribus seculis elab-
 orasse hortorum cultores indicat Vir-
 gilius:

Oculus
 Christi,

Georg. lib. 1. Semina vidi equidem multos medicare
 ferentes,
 Et nitro prius & nigra perfundere amur-
 ca.
 Grandior ut foetus siliquis fallacibus es-
 set.
 Ut quamuis igni exiguo properata ma-
 derent.

Et quanquam cessat cultoris industria,
 ac conferendi artificium, herba ipsa
 sponte aliam induunt faciem, si colo-
 rem, si formam, si proceritatem, si vi-
 res spectes. Id partim sit occulta vi si-
 derum, partim etate & temporum de-
 cursu, ut ea quae stabilia apparebant
 & perenniter duratura, vertantur
 in aliam speciem quasi (ut Erasmus
 ait) naturae curiositas cauerit, ne De ratione
 concionan.
 qua sit certa herbarum notitia, quae
 posteris indubitata fide transmitti pos-
 sit, sed exigat subinde inquisitionem
 eorum, quae vel mutari, vel renasci
 quotidie videmus: sic natura hominum
 acuit industriam ac veternum excu-
 tit.

-----Siquidem pater ipse colendi. Virg. libro
 1. Georg.

Hand facilem esse viam voluit, priusq;
 per artem.

Mouit agros, curis acuens mortalia cor-
 da,

Nec torpere graui passus sua membra
 veterno,

Quo varias, vsus meditando extunderet
 artes.

Paulatim & sulcis frumenti exquireret
herbam.

Et silicis venis abstrusum excudereti-
gnem.

Loci situs mu-
tationem her-
bis inducit.

*Accedit his calis status, soliq; natura, ac
regionum varietas, quae etiam homini-
bus crines & colorem, totiusq; corporis
habitum immutant. Stirpes enim pro
loci natura & qualitate, pro aëris am-
bientis conditione nunc procerius ado-
lescunt, nunc humilius: quaedam mul-
tis stolonibus, pleraq; nullo agnato fru-
tice ac propagine humo prosiliunt, alia
pro terra habitu, diluto lacte oq; virore,
alia saturata vergentiq; ad atrum viri-
ditate. Ut enim pueri, quibus nutrices
alimenta subducunt, aut ea parcius ad-
ministrant, gracilescunt, atq; extenu-
antur, coloreq; exangui efficiuntur, ac
minus florido: Sic herbae solo macro, ie-
iuno ac siticuloso enatae, squalosae sunt,
aspectuq; tristi atq; inamano. Hinc vi-
dere est herbas in parietinis, prae-ruptisq;
saxis enatas, vix dodrantem altas, eas-
dem solo fecundo ac restibili commissas
sesquicubitum excedere, ac longè latèq;
ramos*

Simile ab im-
puberum sagi-
na.

ramos propagare Sic buglossus & sym-
 phitum, vulgo Consolida maior, can-
 didis flosculus saepius conspiciuntur. Sic
 garyophyllæa vel cultus studio, vel uber-
 tate soli candidum, rubicundum, vari-
 egatum florem ostentat vnius culmi,
 staminisq; productu. Sic violarum color
 purpureus aliquando in cyaneum ac cæ-
 ruleum elanguescit. Simili ratione non-
 nullarum stirpium folia minus crenata
 serrataq; existunt: atq; acanacea, hoc
 est, quæ spinis horrent pro editioris de-
 cliuiorisq; loci natura mutescunt, spinisq;
 minus infesta sunt. Huc refer quod ex-
 perientia quotidiana commonstrat, her-
 bas foetusq; arbuteos non solum speciem
 demutare, si locum auramq; nacta sint
 accommodam, sed etiam meliorescere,
 fructusq; proferre salubres, eum paulo
 ante lethales edidissent. Quod de Persi-
 ca planta in Aegyptum, translata præ-
 ter Plinium Galenus commemorat. Cu-
 ius rei experimentum hisce versibus ex-
 pressit Columella:

Herbis flores
 in diuersum
 colorem mu-
 tantur.

2. de alimen.
 & 3. de sym-
 pto. causis.

Armeniisque & ceriolis prunisq; Da-
 masci. O 3 Stipan-

Stripantur calathi, & pomis quæ barbara
Perſis.

Miserat, vt fama est patrijs armata ve-
nenis.

At nunc expositi paruo discrimine le-
thi.

Ambrosios præbent succos oblita no-
cendi.

Quin etiam eiusdem gentis de nomine
ducta.

Exiguo properant mitescere Persica ma-
lo.

*Hoc enim pomi genus, nisi ex aduerso
solis radiis sit expositum, non matu-
rescit, succiq; frigidi ac humidiratione
cito putrescit, noxamq; ventriculo
infert, nisi primis mensis inferatur.
Multa itaq; molitur natura rerum,
industria hominum exculta ac condo-
cesceta. Siquidem vna acini absq; vna-
ceis proueniunt fisso malleolo, exem-
ptaque medulla, sic tamen vt inter col-
ligandum gemma non ledatur. Citissi-
me enim latera accuratè commissa coa-
lescunt: Messila quoque, Persica, pal-
mule, cerasia, pruna, lapidosaq; corna
absq;*

absque ofsiculis industria curaq; hominum proueniunt, si tenellam scilicet arborem ad binos pedes rescissam, usq; ad radicem findas, abrasaq; atq; excanata scalpro utriusq; partis medulla, confestim seiunctas partes vinculo constringas, superioremq; partem ac diuisuras laterum simo, vel argilla, ceraue obducas, ac charta madida munias, clauso anno obdueta cicatrice omnia coaluisse perspicias: hanc arborem surculis, qui fructum non tulerunt, inseres, & sine ofsiculis poma proferet. Quod ipsum ex Theophrasti consilio, in vite sume molitus, nec spem frustratus est euentus. Inoculatio quoque, insitio, emplastratio nature solertiam, cultorumq; industriam commonstrant: Illa siquidem efficiunt, ut stirpes, exuta natua indole, aliam faciem formamq; asciscant, atq; alie in alias promptè demutentur. Ut enim videmus homines pro ingeniorum varietate, atque educationis cura, non solum

Vt nomulla
absque nucleis
prouentiant.

Insitio tres
species.
Simile ab ho-
minum natura
& educatione.

Simile ab ho-
minum natura
& educatione.

diuersa sortiri ingenia, alios mores ac
studia, animaeq; propensiones obtinere,
sed corpus aliud alio vel exilius, vel pro-
cerius, colore vel florido vel exanguis,
cuteq; vel glabra, vel hispida hirsutaq;
forma tamen humana non penitus de-
stitui, licet nonnulli feritatem quan-
dam praeseferant: Sic in herbis usu ve-
nire solet, quae ob similes causas non
nam seruant faciem ac vigorem, licet
non ita immutentur, ut tota species
formaq; ijs intereat. Semper enim ali-
qua parte nomini suo respondent, effe-
ctusq; obtinent terrae, in quam radices
agunt peculiare atq; incolarum naturis
aptas accommodasq;. Multa siquidem
aduehantur ex insulis fortunatis, quas
Canarias vocant, quae celo nostro assue-
ta non easdem per omnia vires reser-
uant, nec eadem specie ac figura eaq;
magnitudine profiliunt; sed tamen non
penitus genuinam auitamq; naturam
exuunt, licet nonnihil à veteri insitāq;
vi ac generositate desciscant. Quod in
spondyllo, quae plebeis Angelica dicitur,
in la-

in laſerpitio vel ſilphio Ciſalpino qua
 triviali voce Oſteritium ac Magiſtran-
 tia dicitur, animaduerti poteſt. Qua
 licet ob ſoli malignitatem, tractumq;
 cali frigidum a Theophraſti ac Dioſco-
 ridis deſcriptione variant, eaſdem ta-
 men eſſe herbas, paresq; obtinere eſſe-
 ctus compertum eſt, licet ob aëris intem-
 periem vires illis nonnihil languescant
 ac defetiſcant. Cùm enim cuiq; regioni
 certa herbarum ſpecies ſint peculiareſ
 ac propriae, ſuiſq; natalibus ſingula ſtir-
 pes delectentur: fieri nequit, vt aliò
 translata in ſuo vigore perſiſtant. Aliae
 ſiquidem opacis umbroſiſq; vallibus gau-
 dent, nonnullae apricis ſoliq; peruiſae ſunt
 quae paluſtri atq; vliſinoſo, ſoloq; irriguo
 delectentur, quaedam glarioſo aridoq;
 ac ſabuloſo: quas ſi aliò transferas, ac
 diuerſam cali partem ſpectare cogas,
 magnam virium ac ſpecierum partem
 ademeris. Sic Iris in Illyrico, Helleborus
 in Anticyra, Abſynthium in Ponto, &
 apud Santones præſtantius proueniunt.
 Sic Portulaca marina, Empetron, Braſ-

Angelica mi-
 que affines her-
 bae.

Herbae ſuis
 quaeque in eis
 delectantur.

Quæ herbe
maritimo tra-
ctu delectantur.

*sica maritima, quam Soldanellam vo-
cant, Oceani crepidines, ac maris mar-
gines persequitur, salsoq; tractu dele-
tatur. Sic alia aliis locis laudatiora
existunt, ac propriis natalibus felici-
us proueniunt: Cuius rei fidem no-
bis facit ex natura rerum his versibus
Virgilius?*

Lib. 2
Georg.

Nec verò terræ ferre omnes omnia pos-
sunt.

Fluminibus salices, crassisque paludibus
alni.

Nascuntur steriles, saxosis montibus
orni.

Littora myrtetis latissima, denique a-
pertos.

Bachus amat colles, Aquilonem & frigo-
ra taxi.

Diuisæ arboribus patriæ, sola India ni-
grum.

Fert ebenum, solis est thurea virga Sa-
bæis.

*Ex quibus verbis perspicere datur rei
herbariæ studiosis, non aequè feliciter
omnibus locis eadem prouenire. Quod
ipsum hemistichium Virgilij indicat:*

Nec

-----Nec omnis fert omnia tellus.

*Quorum plerag, si tentes in aliud so-
lum transferre; vel elanguescent, vel
emorientur, aut agrè refocillata cres-
cent quidem, sed ut nomen suum tue-
ri, suamq, generositatem seruare ne-
queant. Quamobrem qui aliquid ter-
ræ sit commissurus, illi ex Virgily præ-
scripto.*

Ventos & varium cæli perdiscere mo-
rem

Lib. 1. Georg.

Cura sit, & patrios cultus habitusque lo-
corum.

Et quid quæque ferat regio, quid, ferre
recuset;

Hic segetes, illic veniunt felicius v-
næ;

Arborei foetus alibi, atque iniussa vire-
scunt.

Gramina: nōne vides croceos vt Tmo-
lus odores;

India mittat ebur, molles sua thura Sa-
bæi,

Et Chalybes nudi ferrum, virofaque
Pontus

Castorea.

Dummen
Belgis montes
arenos.

Quò fit, ut Alpes Belgica, quæ Oceani
abices longo incuruòq; tractu ab Armo-
ricis versus Aquilonem se porrigunt, o-
mnigenas stirpes proferant, quæ in lo-
cis arenosis illis (siquidem ex arena non
niviis candore montes illi albescunt)
spontè emergunt, nulla cura nullaq; ho-
minum industria. Efficit hoc partim so-
li natura, partim effectus siderum, quæ
in illam terræ plagam inclinant, suamq;
vim exerunt. Atq; hinc fit ut quæq; re-
gio miniarias, suiq; generis fodinas con-
tineat, ex quibus pro soli cuiusq; natu-
ra, influxuq; planetarum eruuntur aris,
argenti, aurig; gleba, & segmenta, to-
pbus, marmor, creta, ocre, synopsis,
minium. Similem naturam habent lac-
cus paludesq; Zelandicæ, quas Mœcin-
digena nominant, ex quibus eruuntur
gleba bituminosa, quæ accensa, ut na-
phta, ardent, non sine odore tetro ac
viroso. Hinc agri paludesq; Morinenses
nomen consequuta sunt, & quondam
extremi hominum Morini, urbs deniq;
eiusq; confinia Terrauana appellatur,
quòd

Vnde minera-
ria.

Terrauana.

quod exhausta sit exemptis nigris gle-
bis, sicut magnas fossas exhibeat inane,
nullisq; semētib; accommodas. Apud

Turf & Darri
ignis, fomenta
apud zelandos,
velut glæbæ
bituminosæ.

Brabantos quoq; eruitur ista congeries,
sed quod regio minus sulfuginosa sit atq;
à mari remotior, mitius olet. Illi Thuri-
bas glebas indigetant, maritimi verò
Darri. Quarum tanta vis est, ubi fre-
quentius his ades incalescunt, ut fer-
rum, cuprum, stannum, argentum,
atq; ænea quæq; deurat, omniaq; in adi-
bus, præter aurum deteriora efficiat.

Aurum fimo
splendescit.

Illud siquidem non obfuscatur, nec fu-
ligine obducitur, sed splendescit potius,
ac turgidum efficitur, maxime obry-
zum, sincerum, nullaq; admixtione
adulteratum. Id efficit auri raritas ac
mollities, qua fit ut concepto imbibitoq;
vapore fuliginoso turgescat, tum sulgo-
re afficiatur. Tamen si enim graue sit au-
rum & ponderosum, molle tamen est,

Aurum liquo-
rem combibit

tractabile & porosum, argumento quò a
cyathus aqua oppletus, citra effusionem
aureos aliquot admittat. Siquidem præ-
ter emanantes spiritus nonnullam aquæ
partem

partem absorbet imbibitq; qua imbutum aurum turgescit. Fumus autem ignisq; glebis subinde excitatus, huic metallo colorem gratissimum conciliat.

Simile a flava
bili.

Cum enim is fumus obuia quaq; fuligine afficiat, coloremq; luteum atq; auriginosum inducat, ut flava bilis ictericis: fit ut aurum flauescat, quod is color illi sit cognatus, ac familiaris. Non enim potest alius color auro induci, quam vel flauus, vel luteus, vel denique, qualis nostra Caltha est, crocatus. Non desunt apud Belgas professores aliquot eruditi, qui subterraneorum hanc congeriem, quae ex terra visceribus, tanquam foetus ex utero, eruitur, ex arborum truncis congestam ac concretam existiment, prostratis conuulsisq; siluis inundante Oceano ac paulatim alluione superinductam terram; hoc inualido inducti argumento, quod sudes & sarmenta, tum vluæ, cannaeque palustres atque arundines ijs glebis interesse conspiciantur. Verum non satis exactè obseruasse illos comperio fodinas ac terra

Moer
quid Belgis.

ac terra cuiusq; viscera: cum etiam in
 ere, auro, argento, ceterisq; metallis
 ramosam venosamq; propaginem &
 productum spectemus, quem in imis ter-
 ra visceribus consequuntur vegetabili
 quadam vi, influxuq; siderum. Neque
 enim iners aut otiosa est natura, sed
 multa magnaque molitur, atq; effingit,
 exornatque non solum terra superfici-
 em, sed occultos etiam abditosq; sinus
 atq; intimos recessus. Hinc Iaspis, por-
 phyrates & marmora sponte segmenta-
 ta sunt, & vermiculato emblemate
 tessellatim variegata. Sic nux myri-
 stica seu muscata interkursantibus in-
 teruenijs striata est, quod ipsum in ci-
 tris mensis, nostrisq; robore tum alie-
 rius generis lignis assulatim dissectis
 perspicimus, qua multiplice vena-
 rum discursu, multisque lituris ac me-
 andris undulata splendent. Quem-
 admodum vestes, qua ex hircinis ca-
 prinisq; pellibus confici solent, tum
 pretextae toge ac scutulatae. Cuius-
 modi plurima eruuntur ex imis terra
 pene-

Naturae artium
 cium.

Carthago
 Damasci.

Corallus fructus.

penetralibus tam concinnè & affabrè elaborata, quasi à calatore sculptoreq; inducta foret effigies. Sic Corallium in maris Ligustici profundo frondescat ac fructificat, quod retibus extractum confestim lapidescit, colorèmq; ascescit vel nigrum vel rubrum, aut, si minus excocta est humiditas, candidum. Sic

Bteencolen.

Carbones fossiles oleo extinguuntur, aqua ardescunt.

in ea parte Galliae Belgicae, quam Eburones, Menapij, ac Sicambri occupant, ^{καρβόνες} hoc est, carbones lapidei effodiuntur, bituminis indurati natura, quibus indigenae non solum ferarum molliunt, sed luculentos etiam ignes in adibus extruunt, qui semel atq; iterum extincti postliminio ignescunt admoti foco. Et cum caetera omnia oleo inflammescant, isti affusa aqua inardescunt, oleo restinguuntur. Non desunt & caeteris regionibus suae fodinae atq; interanea, quarum nonnulla sulphur, calcem, gipsum, ocram, alumen auri argentiq; glebas & ramenta effundunt, ex quibus per occultos terrae meatus thermae scaturiunt, atq; aquas suis qualibet

qualitatibus imbuunt, illasq; morbis expugnandis reddunt accommodas. Sic maritimæ fodinæ bituminis naturam obtinent. Siquidem glebæ ex illis eruta mephitim exhalant, ac graueolentiam, adeo ut assidentes syncopi atq; animi deliquio subinde periclitentur: nec minori incommodo afficiunt carbones cum fossiles; tum factitij; nisi illos dum ignescunt, sale conspergas. Tali siquidem remedio discutitur virus infestum cerebro, omnèq;

Excoquitur vitium, atque exudat inutilis humor.

Non desunt qui hanc genitiuam terræ vim astris assignant, quæ haud dubiè in hæc inferiora vires suas efficaciter exserunt; hoc inducti argumento, quòd multa videant apud nos sponte deficere, tum alia quedam non ante visa apparere, ac præstantiora substitui: quibus ut non repugno, sic ego præsertim quod ad herbas attinet, multa propter incuriam atq; ignauiam cultorum vel deficere vel degenerare crediderim. Sic tri-

Sal inspersum
carbonibus
ignitis odorem
sopit.
Lib. I. Geora

Astrorum in
terrena effici-
cia.

De caussis plantarum

ticū, ut Theophrastus testatur, in lolium transit, ocimum in serpillum, sisymbrium in mentham odore, figura verū in calamentum, multaq; florum generā, nisi adhibita cura, subinde transferantur non solum à sua specie, verū etiam

Cultura omnia
meliorescunt.

ab insita vi ac generositate desciscunt. Quod cum in multis, tum in viola altissimi spectatissimo flore obseruare soleo, quā nisi quotannis situm loci mutare condiscat, in humilem ac degenerem flosculum, minusq; odoratum deficit. Quibus astipulatur Virgilius.

Lib. I, Georg.

Vidi lecta diu, & multo spectata labore.

Degenerare tamen, ni vis humana quotannis.

Maxima quæque manu legeret, sic omnia fati

In peius ruere, ac retro sublapsa referri.

Ediuerso si sylaestribus incultisq; curam adhibeas, primo quoque tempore mitescunt exuta genuina insitæ feritate. Quod luculenter expressit Virgilius:

Sponte

Sponte sua quæ se tollunt in luminis au- Lib. 2. Geogr
ras,

Infecunda quidem, sed læta & fortia sur-
gunt,

Quippe solo natura subest, tamen hæc
quoq; segnis.

Inferat aut scrobibus mandet mutata
subactis.

Exuerint syluestrem animum, cultuque
frequenti,

In quascunque voces artes, hæud tarda
sequentur.

*Multas itaq; stirpes, easq; nouas atq; in-
auditas natura parit ac profert, multas
effectus siderum, innumeras cultorum
solertia. Et quemadmodum sorices, gli-
res, anguilla, murena, cochlea, li-
maces, lumbrici non semper ex semi-
ne, sed plerumque ex lentore terre
atque ex sordibus ac putrilagine germi-
nant: Sic in locis arenosis, quales apud
Zelandos sunt montes Ammonij, quos
Duen populares vocant, multi frutices
sponte emicant ex alimenti confluio,
& quod is locus soli expositus est, her-
bisq; progignendis accommodus, que*

Simile a fordi-
dis animalibus
eorum que
progreffa.

Theod. de caus
plant. lib. 1,
cap. 1.

semel ex terra vligine absq. parente
 nata postmodum seminio se propagant,
 ac numerosa prole se tuentur. Quamob-
 rem non est quod quisquam miretur
 herbas mutationibus obnoxias, ac sub-
 inde viribus formaq. destitui, cum id
 nisi affinitate ac similitudine confundi
 illis contingat, loci situs, aëris ambien-
 tis qualitas, cultoris artificium efficiat.
 Sic piper, cardamomum, seseli, radix
 Pontica calo nostro assueta nonnihil im-
 mutantur, nec tam calida atq. virens
 facultate existunt: sed tamen nemo al-
 liud de his statuet, quam reuera sunt.
 Quod enim ijs vires flaccescunt, iustaq.
 magnitudo ac maturitas denegatur, id
 calor Solis languidus, caliq. intemperies
 & inclementia efficit. Herbas itaq. ge-
 minam subire mutationem constat, non-
 nunquam enim insitas illas vires, nati-
 uasq. qualitates immutari contingit,
 persistente forma atq. effigie: nonnun-
 quam formae species intercidit, ipsis qua-
 litatibus ac virium facultatibus subsi-
 stentibus. Efficit id partim influxus si-
 derum,

Herbae & vires
 & species im-
 mutantur.

derum, partim soli natura, calig. ambientis qualitas. Cum enim varia sit terra conditio, ac differentia multiplex, contingit cum aëris, tum alimenti ratione manifestò immutari herbas, atq; alterius qualitatibus fieri participes. Sic Corylus, Cerasus, Cornus si ripis vicina consistant, quas vitiosa aqua lambunt, vel salsa alluunt irrigantq; fructui manifestò saltilago inesse deprehenditur. Sic homines pro alimentorum facultate, pro ambientis aëris conditione alium corporis habitum & temperamentum, alios mores & studia consequuntur. Sic Cimber in Hispanum, Germanus in Gallum vel Italum transit diutino commercio, vitæq; usu & consuetudine, sic ut saepe videas arborem letam ac nitentem, in locum salsum vitiosumq; translata, deterioris terra succo deperisse.

Salsa etenim tellus, & quæ perhibetur amara.

Virg. 2.
Georg.

Frugibus infelix: ea nec mansuescit arando.

Nec Bæcho genus, aut pomis sua nomina seruat;

Multaque degenerant succos oblita priores.

Vetustas omnia
a deteriora effici-
t.

Quod si adijcias fatalem quandam mutationem, & vices rerum varias; obseruabis plantas, quamlibet illas foueas, vel etate fessas desicere, vel effatas elanguescere, ac tantum non emori, nisi inferendo, inoculandoq; novos cultus substituas, vel auulsis surculis aut malleolis resuscites. Quæ stirpium varietas, mutationisq; vicissitudo hoc efficit apud plerosq;, vt hanc Medicinæ partem insrugiferam esse contendant, ac propemodum operam lasisse Dioscoridem, compluresq; alios, qui in depingendis herbis studium collocarunt. Equidem sic statuo, neminem satis profua dignitate, ac nominis sui amplitudine hanc Spartam exornare, qui non viuas spirantesq; herbas, in quarum notitiam nos deducunt oculatæ per manus inspectiones, & graphice altærorum delineationes, exactè nouerit.

Sunt

Sunt enim ex nostra farina hominibus,
 qui vix dum inspectis herbis, mira de

*De simp. me.
 dica. libr. 5.*

his incunēt anter pronunciant, ut Pam-
 philus ille, cuius meminit Galenus, qui
 ne per somniū quidem herbas nouerat,
 quas tentabat describere, & vires de-
 pradicare. Quod genus hominum He-

*Elegans com-
 paratio a praes-
 conibus
 sumpta.*

raclides Tarentinus praconibus assimi-
 labat, qui conducti mercede omnia pu-
 blicitus decantant, & praconio ador-
 nant etiam ignota quae, & inconspe-
 cta, ut nonnunquam vappam, aut vi-

De Orator.

le mancipium. Simile quiddam refert
 Cicero de Phormione quodam philoso-
 pho, qui coram Hannibale copiosè ali-
 quot horas disseruit de Imperatoris offi-
 cio, & de omni re militari. Quem cum
 omnes vehementer essent admirati,
 querebant ex Hannibale, quid ipse de
 illo Philosopho sentiret: hic Pænus non
 optimè Gracè, sed tamen liberè respon-
 disse dicitur, Multos se deliros vidisse
 senes: sed qui magis, quàm Phormio
 deliraret, vidisse neminem. Nec me-
 hercle iniuria. Quid enim aut arro-

*Hannibalia
 scomma in
 Phormione*

gantius, aut loquacius fieri potuit, quam
 Hannibali, qui tot annos de imperio
 cum populo Romano gentium victore
 certasset, Graculum hominem, qui nun-
 quam castra, nunquam hostem vidisset,
 nunquam deniq; vel minimam partem
 publici muneris attigisset, praecepta rei
 militaris praescribere? Quis non illos in
 horum numerum referat, qui symphy-
 ti, qui glycyrrhizae, marrhubij, satu-
 reiae, pullegij vires se nosse iactitant,
 idq; ex libris tantum; & commonstrare
 non possint, etiamsi stirpi astiterint,
 quid sit quod ea potestate polleat, & cu-
 ius vires tantoperè predicant? Cum e-
 nim morbos medicamentis, herbisq; ef-
 ficacibus expugnemus; quis erit tam stu-
 pidus, qui harum ignoracionem in me-
 dico ferat? quis non periculosam egro-
 to hanc medici ignorantiam ac negle-
 ctum culpabit; nemo mea quidem sen-
 tentia omnes artis numeros implese vi-
 detur, qui harum cognitione est desti-
 tutus. Ut enim nauta non solum neces-
 sarius usus & ars remi, quo scapham
 subigit,

subigit, sed illius etiam armenti cog-
nitione cum fieri posset, ut contum pro
remo arripiat: ita medico in primis ne-
cessaria exacta herbarum cognitio &
peritia. Illa enim explorata morbi natu-
ra, ad rem scite auspicateq; inchoan-
dam instrumenti vice existunt. Quis
autem se non deridendum propinauerit,
qui aliquid aggressurus, instrumentum
quo res perficienda est, ignerat? Mira-
ri profecto subit illorum partim ignau-
am, partim incuriam, quibus hac me-
dicinae pars habita est neglectui, adeo
ut Seplastarijs insigniter indoctis hanc
prouinciam delegauerint. Cum satis
constet, non veteres modo medicos, sed
potentissimos quosq; reges atq; heroes in
hac medicinae parte se exercuisse, qui-
bus nihil magis fuit in votis, nihil visum
est magnificentius, magisq; regium,
quam

Sinse a re nau-
uca.

Reges olim rei
herbarum stud-
o.

Scire potestates herbarum, vsumq; me-
dendi.

Virg. t. r.
Acacid.

Quam parum serijs oblectamentis se re-
create. Et profecto vetustissimorum re-

gum famam, ac nominis amplitudi-
 nem, iam pridem deleuisset obliuio, nul-
 lag^s prorsus regia maiestatis memoria,
 superesset nisi renascentes quotannis
 salubres herbæ illorum nomini inscriptæ
 atq; insignita perituram alioqui memo-
 riam refricarent, illosq; ab iniuria obli-
 uionis assererent. Quorum vestigijs in-
 sistere decet philiatros, hoc est, rei me-
 dica studiosos, & non solum anxia cu-
 ra herbarum formas explorare, verum
 etiam vires excutere & experiri, easq;
 morbis expugnandis, ac conseruandæ
 hominum natura accommodare. Quod
 ipsum sedulo præstiterunt medicorum
 præstantissimi Hippocrates & Galenus,
 qui usu & exercitatione rei medicæ pe-
 ritiam consecuti, certam exactamq;
 methodum exercende artis tradide-
 runt ratione atq; experimento compro-
 batam. Hæc siquidem per diffusam enar-
 rationem & solidas traditiones ex-
 culta sola non artifices effingere pos-
 sunt, tantisque præsidijs instruere, ut
 minimi sit negotij seuissimos quosque
 morbos

morbos conficere. Sic enim & nos studi-
 orum nostrorum vberriam frugem
 percipimus, & reliqui fructum non pœ-
 nitendam consequuntur. Qui vero alia
 ratione studiorum cursum instituunt,
 omniatq; ad oblectamentum potius,
 quam ad usum atq; utilitatem homi-
 num referunt, malè de studijs mercen-
 tur, nec suis, civiumq; commodis bene
 consulunt. Omnes autem artes, Cice-
 rone teste, aliter tractantur ab his qui
 eas ad usum transferunt, atq; homi-
 num utilitati deseruire cogunt: aliter
 ab his, qui ipsarum artium studio ac
 theoria, hoc est, speculandi amore de-
 lectati, nihil aliud in vita sunt acturi,
 quam ut oblectamentum ac volupta-
 tem ex illis concipiant. Ut enim virtu-
 tis, ita artis cuiusq; laus omnis in acti-
 one consistit. Cum itaq; tantam exigit
 diligentiam res medica, laboremq; in-
 defessum requirat & irrequietum, nun-
 quã intermittenda industria, sed acriter
 exploranda natura morborũ atq; incũ-
 da ratio, qua illorũ seuitiẽ expugnemus.

Ad usum omni-
 a referenda.

Atq;

Simile a rebus
in el. i. c. 1.

Schoerthuyse a
vitioso stoma-
cho gingivas
& pedes inficit

R. i. r. u. s. t. lib. 1.

Atq; ut in bello noua stratagemata, Astusq; militares comminisci videmus, tum inauditas machinas ac sclopetas, tormentaq; bellica excogitari: ita nouis subinde emergentibus morbis noua sunt remedia comminiscenda. Quod in lue Venerea, in ephimera contagiosa, seu sudore Britannico, in ictero nigro, cuius symptomata sunt Stomacacae & Scelotyrbe, nuper factitatum videmus. Questi sunt olim nonnulli ubertate nimia prioris aeri exhaustum solum negare solita benignitate alimenta mortalibus. Quod ipsum ita diluit Columella, ut hominum vitio atq; ignauia id assergnet, quod cultura minus insistant, minusq; strenuos colonos se praestent. Id ipsum & de nostrorum hominum ingenijs interpretor, quibus natura parens nihil denegauit, nec omnia veteribus indulisit, verum & reliqua posteritati suas dotes est elargitus, quam sterilem esse & effectam passus non est. Itaq; non adest posteris ingenium, modo ne desit mens, ac propensa promptaq; ad artes conse-

Etandas voluntas, modò similis ardor
 & inquirendi cupiditas illos rapiat. Si-
 quidem, vt habet prouerbialis senten-
 tia, Exercitatio potest omnia. Videre
 est autem plerosq; in ipso exercenda ar-
 tis tirocinio industrios, sedulos, ac di-
 scendi auidos: verum vbi eò sunt pro-
 gressi, vt plebi innotescere ceperint,
 sensim illorum flaccescit industria, ac
 remissè parùmq; attentè suas perficiunt
 operas, duri, praefracti, intractabiles,
 inhumani, ac minus, quàm antè, offi-
 ciosi, quiq; philautia quadam ac ina-
 ni persuasione reliquos fastidiunt, ac
 grauatè collegam, laborisq; socium ad-
 scisci sibi patiuntur. Non desunt inter
 hos qui prematurè ac precipitanter ad
 factitandam medicinam irrumpunt, ijs
 adminiculis destituti, quibus medicum
 instructum esse par est, quaq; tampri-
 dem didicisse, non discere oportuit, sic
 vt prius medici titulum aut elogium ob-
 tinuerint, quàm sunt promeriti. Nam
 tum legere incipiunt praecepta medica
 homines praeposteri, cum acciri conti-
 gerit

Vbi intenditis
 ingenium tibi
 valet.

238 DE OCCULT. NATURAE
gerit, medelamq; agrotis adferre con-
ueniat. Ut enim in consociendis hostibus,
sic in expugnandis morbis gerere quam
fieri tempore posterius, re verò atq; usu
prius est, ut Marius apud Salustium
differit. Huiusmodi conditionis Atheni-
enses fuisse Demosthenes commemorat,
quos ait non ut reliquos mortales ubi
consulissent, agere; verum ubi res a-
ctas accepissent, tum demum consulere.
Sic nostrum pleriq; tum demum consul-
tant ac disquirunt quid facto opus sit,
cum instant urgentq; morbi, qui nullas
moras, aut inducias, nullaq; deliberan-
di spatia admittunt. Quod itaq; Cicero
exigit in rebus bellicis, id medico accu-
rate praestandum, ut scilicet omnia sua
consilia praemeditata habeat, ut ma-
ture rem ipsam perficiat, nec unquam
a ratione discedat, percipere quoque
debet cogitatione futura, & ante
constituere, quid possit accidere in
utramque partem; nec committen-
dum aliquid, ut aliquando dicendum
sit, Non putaram. Nonnunquam au-
tem

In Iugur.

©lynth. I.

Lib. I. offic.

tem medicus in ancipiti dubioq; morbo,
 & qui celerrimè ad statum properat,
 vt gladiator in arena, consiliū ca-
 pta, ac medendi occasionem è re nata
 arripit. Quod mihi aliquando vsue-
 nisse memini. Siquidem cum morbum
 eiusq; symptomata probè haberem ex-
 plorata, ac verborum serie, & compo-
 nendorum medicamentorum ordine ex-
 actè essem instructus; tamen rebus, vt
 paulò antè reliqui, mutatis, coactus
 sum totam scenam inuertere, atque a-
 liam viam ingredi aliaque methodo in-
 sistere. Sic doctè ac prudenter Terentius.

In re medica
 turpe dicere,
 Non putarant,

Nunquam quisquam tam bene subducta
 ratione ad vitam fuit,
 Quin res, atq; vsus semper aliquid ad-
 portet noui,
 Aliquid moncat: vt illa quæ te scire cre-
 das, nescias,
 Et quæ tibi putaris prima, in experiun-
 do repudies.

Adelphi. act. 5
 Scena. 4.

Nihil à Comico dici potuit verius cum
 in omni vita actione, tum maxime in
 profligandis hostibus, morbisque expu-
 gnandis. Quamlibet enim multum ac
 diu

In re medica o-
mnis serio a-
genda.

diu quis rationes conficiendi negotij
aut cuiusq; rei perficienda secum ipse sit
meditatus, omniaq; ad amussim, curaq;
exactissima excusserit, quo modo res ag-
gredienda sit, quid primum exequi, quid
postremum conueniat, in ipso momento
punctoq; temporis, quo se operi accingit
& rem perficere statuit, priores iam ra-
tiones & prameditata consilia respuit,
aliaq; pro tempore excogitat. Itaq; vbi
& exercitatione, multarumq; rerum
experientia parari constat prudentiam,
& bene gerendarum rerum dexterita-
tem, ex eoq; felicem successum, atq; e-
uentum exoptatum: nempe eorum, qui
ex morbo decumbunt, facile & expedi-
tam sanitatem, quam confestim nullaq;
mora consequuntur, vbi fido experiti
medico se committunt, atq; illi sunt ob-
sequentes. Nam erroneos circumforane-
os, atq; impostores publicos exterminan-
dos censeo, qui non verentur in homi-
num vitas ac corpora grassari, atq; ut
habet prouerbum, in vasis iactura ar-
tem sigulinam experiri, hoc est, ut Pli-
nij ver-

nij verbis utar hominum periculis di-
 scere, & per experimenta fallacia ac
 coniecturas mortem hominibus inferre,
 quorum culpa ac temeritate efficitur,
 ut medendi ars (quam inter dona spi-
 ritus Paulus refert, & qua post sacra
 dogmata nihil mortalibus excogitatum
 est salubre magis, ac necessarium) vna
 cum professoribus despecta sit, & negli-
 gatur, ne ijs addam anicularum impu-
 dentiam, quae non verentur huius ar-
 tis peritiam sibi vendicare: quas non
 tantum à medendi magisterio, aut, ut
 minus ambitiose dicam, ministerio se-
 mouit publicus orbis consensus ac maio-
 rum auctoritas, sed ab omni etiam in-
 ris administratione, à functionibus ec-
 clesiasticis, à concionandi munere exclu-
 sit etiam Paulus. Siquidem, ut apposite
 Persius,

1. Cor. 12.

1. Tim. 2.
Sat. 5.

Publica lex hominum, naturaque conti-
 net hoc fas.

Ut teneat vetitos inscitia debilis actus.
 Stat contra ratio, ac secretam gannit in
 aurem,

Ne liceat facere id quod quis vitaret a-
 gendo.

Q

Diluit

Diluit helleborū certo compescere puncto.

Lib. .i. Episto.
h. r.

Nescius examē, vetat hoc natura medēdi
Cuius sententia consentanea est illa Florati.

Nauem agere ignarus nauis timet; helleborum agro

Non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est.

Promittūt medici, tractant fabrilia fabri.

Quod compendiosis verbis indicat Proverbium, Quam quisq; norit artem, in hac se exerceat. Quocirca felices fore artes Plinius pronunciauit, si de ijs solū iudicent, easq; tractent artifices, atq; harum periti. Cum autem in extruendis aedibus architectum deligamus solertem atq; industrium: in dirigenda naue nauclerum expertissimum; in bello gerendo duces exercitatos ac strenuos: in exponenda lingua praeceptorem eloquentem: in mente instituenda formandisq; moribus moderatorem optimum: cur in morbis expugnandis, in facienda tuendaq; sanitate, triobolares circumforaneos, ac deliras anus admittimus? quibus corpus nostrum

Simile ab architectura
aliisque officiis

nostrum trucidandum exponimus, ani-
 mig, domicilium diruendum offerimus,
 adeo nemo non artis medica peritiam si-
 bi arrogat, eiusq, professionem exequi-
 tur. Sic Ferraria, Pontano teste, aliquan-
 do inter proceres aulicos certamen fuit
 ac contentio, quorum nam artificum, &
 eorū qui opificio aliquo se exercent, ma-
 ior esset vel numerus vel copia. Cū au-
 tem alij aliud proferrent, ut sunt in rep.
 ac confusa multitudine pistores, lanij, co-
 ci, textores, carpentarij, auriga, fullones,
 trapezita ac mensarij, usurarij, sartores
 nauta, lenones, quibus quastus inter o-
 mnes uberrimus: Tū vnus, Nulla inquit,
 artificum maior copia, quam eorum qui
 se medicos profitentur, aut eius artis no-
 mine sese venditant, cuius se primo quoq,
 tempore specimen exhibiturum pollice-
 tur: itaq, postridie quendam in publi-
 cum producit ad hanc fabulam pera-
 gendam mire dextrum, qui fascia
 obuolutis ceruicibus vultuque ad mor-
 bum composito dentiū dolorem simulat,
 ac subinde ingemiscens ab obuijs stipem

Rei gestas oratio
 ratio,

blanditur, atq; aliquid remedij mir-
gando dolori implorat: ibi nemo non ex
numerossissima multitudine fomenta
praescribit, ac quid dolorem confestim
discutiat, confidenter profitetur: uaq; om-
nium suffragijs euicit is qui contenderat
nullam praemedicorum turba in ciuita-
te numerosiorem. Nec sane illum fese-
lit opinio. Idiota siquidem atque impe-
rita plebs passim huius artis cogniti-
onem ac notitiam sibi vindicat, eamq;
palam profitetur atq; impudenter exer-
cet, nullo experimento, nullaq; ratio-
ne instructa.

C A P. XVIII

Quam varia sit ac multiplex soli ter-
raeque natura & conditio.

IAM vero ut aliquid superiori argu-
mento affine adijciam, medicis cum
primis obseruandam censeo terra cuius-
que naturam, soliq; habitum. Hic siqui-
dem efficit ut variae herbarum species
emergant, diuersasq; virtutes ac facul-
tates ha sortiantur. Hinc Hippocrates
Crataeae montanas herbas, altisq; tu-
mulis

In Epist.

mulis enatas colligendas precipit, cum
 firmiores existant ac robustiores, ma
 gisq; efficaces, quam aquatica, propter
 terra densitatem, aerisq; tenuitatem: Quibus locis
herbæ prætilan-
tiores.
 flores verò earum legendos, qui secun-
 dum fonticulos, fluuios riuosq; nascun-
 tur, quos imbecilles, nec multi roboris,
 succiq; dulcioris esse ducit. Cum itaq; ex
 soli natura exactè considerata, herba-
 rum vis ac temperamentum cognosca-
 tur, ipsaq; herbae aliæ alijs locis delecten-
 tur, & terram maximè sibi familiarem
 deposcant, illarum discrimina, quas
 aliqua ex parte prosequitur Virgilius, & Georg.
 obiter & veluti in tabula depicta refe-
 ram, quo stirpes suis quaq; locis possint
 accommodari, minusq; ob alimenti suc-
 cig; malignitatem viribus destitui. Eo
 enim fit vt votis nostris non responde-
 ant effectusq; expectato nos frustrentur,
 atq; euanida spe illudant.

Solum aliud,

Gracile
 Macilentum
 Macrum

Lentum
 Glutinosum
 Sabulosum

Q 3

Pingue

Pingue	Arenosum
Oleosum	Glareosum
Bituminosum	Lapidosum, vel
Gipfosum vel	Lapideum
Gipsatum	Testaceum
Argillaceum	Calculosum
Saxosum	Rarum
Ruderatum	Densum
Cretaceū, cretatum	Robustum
Cineratum, cum	Tophaceū, vel a po ^o
Cinericeū ad colorē	Friabile (ro porosu
Amarū (referatur.	Tenue
Dulce	Ieiunum
Acidum	Sterile
Pratense	Aridum
Fru mentaceum	Stercoratum
Restibile	Subactum
Repastinatum	Strigosum
Defossum	Squallidum
Nouale, &	Fertile
Veruactum, vulgo	Fœcundum
Bractlandi	Salsum
Putre	Salsuginosum
Solutum,	Fru menticium

Locorum alia

Aspera	Cliuosa
Prærupta	Aquosa
Inuia	Humida
Ania	Palustria

Incolta

Inculca	Vlginosa
Culta	Irrigua
Arida	Humecta
Sicca	Conclusa
Arentia	Patentia
Ieiuna	Aprica
Siticulosa	Opaca
Sylueftria	Densa
Nemorosa	Vmbrosa
Syluosa	Ventis exposita
Plana	A vento filentia
Campeftria	Aura exposita
Hortensia	Soli peruia
Fruticosa	Subterranea
Maritima	Retorrida
Mediterranea	Exsucca
Edita	Succulenta
Acclinia	Calida
Declinia	Frigida
Argentia	Rorulenta
Alliofa	Salubria
Aestuosa	Insalubria
Tepida	Paludosa
Egelida	Stagnantia
Gelida	Squallida
Montuosa	Rigosa
Nebulosa	Orientalia
Caliginosa	Austrina
Feruuda	Occidentalia

CAP. XIX.

Lunæ radiis augetur, at nō maturefcit
botrus.Lunæ effectus
in producendis
stirpibus.

LVNA satis incrementum dat, maturitatem Sol. Illa siquidem humiditatem mouet, & turgescere quæq; facit, sed ob imbecillitatem concoquere nequit. Sic videmus stirpes interdū allicere alimentum calore Solis incitatum, noctū diffundere, ac per attractum humorem succumq; imbibitum adolescere, auctusq; atq; incrementa suscipere. Ut enim vigilia & exercitatio motusq; moderatus cibum digerit, atq; in habitum corporis diffundit, noctū verò & per somnū concoctio perficitur: quod in ebris vinog; distentis perspicimus, quibus somno crapula ac temulentia discutitur: ita Sole diē illustrante omnia maturitatem consequuntur: noctū verò Luna suas vices obeunte adolescent, succog; prouberant. Quò fit ut videamus rosas, lilia, omnisq; generis flosculos interdū non dehiscere, ac patulos fieri, verū noctū

Simile a facultatibus naturæ.
ibus.

noctu atque antelucano,
Solis ad occasum, cum frigidus aera Virg. lib. 2,
Georg.
Vesper.

Temperat, ac saltus reficit iam roscida
Luna.

CAP. XX.

Stercoratio quare Hesiodo improba-
ta.

HESIODVS non inditigens rei ru- Stercoratio
insalubris.
sticæ scriptor à plerisque inuaditur,
quòd sterquilinum in agricultura ne-
glexerit: cum is facti non ignarus salu-
britati potius quàm fertilitati consulu-
it. Ille siquidem alio latamine sterilita-
tem expugnandam censuit, quàm ster-
corandi usu & consuetudine. Satis enim
ex lupinorum, cicerum, pisorum, faba-
rumq; culmis vomere tempestiuè subuer-
sis, aliòue pabulo prostrato, agrum ube-
rem fecundumque effici existimauit.

Quaecunque enim ex stercoretis fimoq;
cultis agris proueniunt, vitiosos mi-
nusq; salubres succos præbent. Sic triti-
cum & Cerealia quæq; à Curculionibus
promptius infestantur, ac fruges, omnisq;
generis legumina in eiusmodi agris ena-

Vnde fruges
corrupti
obnoxie.

ta nec perennare possunt, nec diutius
 asseruari, quin vel situm contrahant,
 vel à teredine & vermiculis infestentur.
 Zythus quoq; eaq; potio quæ Belgis Cere-
 uisia dicitur, ex huiusmodi frugibus de-
 cocta, citissimè vitiatur, atq; acorem
 contrahit. Quamobrem rectè, me a qui-
 dem sententia, Hesiodus illos agros a-
 ptos accommodosq; semētī existimauit,
 quos venti temperati serenant, suaues
 Solis radij fouent, vbi nulla aquæ sta-
 gnant, nec culta stercoreatione impin-
 guescunt, aut saltē mundo natiuoq; hu-
 more ac calore maturitatem consequun-
 tur. Sic enim illa quæ nascuntur, diu per-
 seuerant incorrupta, atq; alimentū præ-
 bent salubrius. Fieri autem nequit ut in
 his regionibus viuaces existant homi-
 nes, aut valetudine inculpata, vbi aer
 ipse, vel alimenta vitiosa sunt ac pu-
 tredini obnoxia. Quorum alterum exci-
 nit, vbi stagna, paludesq; graueolen-
 tiam exhalant, alterum vbi non genu-
 ino honore, sed asciticio pinguescit hu-
 mor, ac stercoreando excolitur.

Per & mem-
 or valetudini
 vel profuit vel
 nocent.

Qua

CAP. XXI.

Qua ratione curculio, aliaque besti-
ola infestæ frugibus abigi necariq;
possint.

NIHIL est in vita hac caduca &
mortali, quod suas non experiatur
aduersitates atq; incommoda, multisq; Nihil ex omni
parte beatus.
vexationibus atq; insultibus non sit ex-
positum. Vt enim homines innumeris
malis sunt obnoxij, multiq; illos circum-
uallant, quæ valetudini vitæq; insidiantur;
ita & frugibus sui nõ desunt hostes,
qui illas infestant ac demoluntur, ro-
bigo, cutices, formicæ, limaces, cochlea,
locustæ, blattæ, erucæ, teredines, ver-
miculi, & qui funditus granaria depopulatur
Curculio. Hoc enim genus ver- Calanders.
Curculiones.
miculi proboscide quadam acuminata,
rostroq; aculeato, altera sui parte triticum
perterebrat, omnemq; similaginem depa-
scitur, surfuracea tenuiq; ac cassâ relicta
membrana. Huius teredinis multa exa-
mina ineunte vere progerminat, ubi fru-
mentâ Luna plena recēs demessa, eaq; ma-
dida ac rorulêta, antequam occalluerint,
recon-

Vnde frumenta
corrumpantur.

reconduntur, vel ubi granarij fenestrae
Austrinis flatibus non Aquilonijs sunt
opposita. Siccitas enim efficit ut omnia
putredini minus obnoxia existant. Per-
suasum est autem nonnullis, quorum
mea quidem sententia nec vana fides,
nec inanis auguratio, Deum opt. max.
nonnunquam hanc calamitatem im-
mittere in vindictam eorum qui plus sa-
tis lucro inhiantes, vel fruges abscon-
dunt, vel supra legitimum tempus asser-
uant magno inopum detrimento, qui
hoc commeatu destituti vitam tueri ne-
queunt. Hoc enim alimentum in edendi
pascendiq; corporis usum affluenter e-
largita est prouida Dei benignitas ac
munificentia, adeo ut si cetera edulia
desint, atq; obsonia quaeq; desiderantur,
satiari homines pane possint, eoque inedi-
am famemq; solari. Quamobrem gra-
uiter culpandi sunt negotiatores fru-
mentarij, qui magno tenuium damno,
annona, frugumq; pretia intendunt,
nec in summa egestate granaria la-
xant, quò illis quaestus sit uberior. Eo si-
quidem

Negotiatores
frumentarij
ediosi.

quidem fit ut in temp. sint iniuri, atq; in plebem, cuius maledicta in se concitant, fraudulentis. Qui enim (ut Salomon testatur) frumenta abscondit, illum execratur populus; qui vero diuendit, huius capiti fausta exoptat, beneq; precatur. Patitur tamen plerumq; Deus huiusmodi malis affligi nos, cum erga illum sumus ingrati, cuius liberalitate ac munificencia cumulate fruimur. Siquidem per Ezechielem immissurum se minatur religionis ac pietatis desertoribus calamitates quatuor, famem, pestem, bellum, & nocentes bestias: ut his diuexati ad sanio rem mentem, agnitamq; veritatem perducantur. Quod si naturales cause, non irati numinis vindicta malum hoc inuexerit; incunda ratio qua animalcula noxia vel abigi possint, vel interimi. Nihil autem ad perimendos curculiones efficacius, quam salugo in qua allium decoctum sit, si ea irrigentur pauimenta ac parietes, confestim enim alio repunt, ac granaria deserunt, odorisq; tetri halitu exanimantur.

Idipsum

Corinthios

Prover. 11.

Cap. 37.

Quatuor calamitates a Deo homini immittuntur.

Curelliones quibus abigantur.

Idipsum præstant etiam Sagapenum, Amurca, castorium, sauina, sulphur, cornu ceruinum, hederæ, galbanum, ac graueolentia quæq; quorum suffitum nec serpentes, nec colubri, nec vespertiliones ferunt. Quod indicat omniseruditionis parens Virgilius.

Lib. 3. Georg. Difce & odoratam stabulis incendere cedrum,
Galbaneosq; agitare graui nidore chelydros.

Eadem ratione lupi salictarij nidorosos fosculos refugiunt, qui etiam hominum cerebro infesti sunt, capitiq; grauedinem ac temulentiam inducunt. Similiter & sambaci flores, quorum odor etiam cruas arceat, blattasq; ac tineas perimit, quemadmodum absinthium, ruta, mentastrum, abrotanum, satureia, iuglandis folia, filix, pseudonardus, quæ nobis lauendula dicitur, nigella, coriandrum viride, psylliû, anagyris, pulices cimicesq; interimunt, vel calcitris supposita, aut toris, in aceti Scyllitici decoctione conspersa. Observatû est autem nostræ
& ano-

Et auorum memoria naporum semen, quod negotiatoribus Belgicis questum praebet uberrimum, miram obtinere vim

*Napaeel
Napus.*

in prosternendis conficiendisq; Curculionibus, non ratione deleteria, sed suauitatis illecebra. Cum enim id dulce sit atque oleosum, illud deserto tritico, avidissime appetunt, eoque distenti pereunt.

Quod ipsum ijs etiam vsuuenire solet, ubi fiscellis uuarum passarum insederint. Sic experimento comprobatum habeo, puerorum lumbricos uuarum passarum esu expugnari, si ieiunis, nullo admixto alio edulio illas exhibeas. Ut enim amarulenta quaeq; ita dulcia affluenter hausta vermibus inimica. Distendi enim illos contingit ac disrumpi suauioris edulij copia. Sic etiam hominum ventriculus turgescit ac tormina concipit, dulcibus affatim ingestis.

Dulcia aliquando vermes perimunt.

CAP. XXII.

Lumbricorum vermiumq; quae humanis corporibus innascuntur, sagacitas, & quid portendat per os naresq; erepere.

Visum

VISVM est nonnullis prodigij quiddam
 simile, lumbricos, præsertim longos &
 teretes, sursum eunti, ac per os naresq; ere-
 pere: cum id insito quodam natura motu
 facere soleat, si quando homo diutius ie-
 iunus perstiterit. Tunc enim stomacho
 morsus inferunt, cibosq; expleri cupiunt:
 quibus cum nihil obiciatur quo ali-
 tamq; tueri possint, in sublime feruntur,
 cibumq; ad gula usq; meatum venantur.
 Sentiunt enim sagacitate quadam na-
 tura per illas partes in ventriculum de-
 labi alimenta, & cum nares peruia sint
 atq; ad gula tramitem spectent, eo quoq;
 se conferunt, factaq; titillatione, vel ster-
 nutamento eijciuntur, vel primoribus
 digitis prehensi eximuntur, hæc in sanis
 multoties à me sunt obseruata, quibus
 cum facti causam explicassem, hæc in re
 illos securos præstiti. In agrotantibus ve-
 rò hoc ipsum aliquando euenisse conspe-
 xi sed non absq; imminentis mali præsa-
 gio. Tanta est enim in huiusmodi corpo-
 ribus contagio, eaq; putredo, atq; humo-
 rum inflammatio, ut exitiale vim mor-
 bi per-

Vermes e nat-
 bus prolapsi.

bi perferre nequeant: itaq; erumpunt
 quidam foras, sed morbi sauitia non cri-
 tice nec natura vi incitati. Cum autem
 desinente morbi violentia, infernè cum
 reliquis excrementis illos proliu contin-
 gat, salutare id esse Hippocrates statuit:
 sponte verò, nulloq; naturalis facultatis
 impulsu egredi, quod in moribundis per-
 spicimus, decumbenti noxium subodo-
 rantur enim natura quadam sagacitate
 corpus defecturum, seseq; destitutum iri
 alimento, eoq; stationem suam deserunt.
 Sic obseruatum est, sorices ac glires æ-
 des ruinosas deserere, trimestri etiam
 spatio, antequam sunt collapsura Per-
 sentiscunt enim natura instinctu, sen-
 sim dissolui contignationem & adium
 compagem, illasq; breui ruituras. Pedi-
 culi quoq; ac pulices, ubi corpus homi-
 num tabescere sentiunt, omniaq; mem-
 bra sensim sanguine destitui, vel ipsum
 deserunt, vel illas partes occupant, qui-
 bus sanguis calorque natiuus diutius
 inheret. Expertum est enim à Libitina-
 riy ac Vespillonibus in ea se lacuna re-

Lib. 2.
aphorif. 18.

Glires ædes
ruinosas defe-
runt.

R condere

Experientia de
pediculorum
sagacitate.

condere circa stomachi orificium in
quam desinit cartilago ensiformis, vel
in ea qua mento subest, ac vocali arte-
ria incumbit. Siquidem illae partes, ut
pote cordi vicina ad extremum vsq. ha-
litem calescunt: quod cum à nonnullis
qui egrotis assisterent, mihi esset rela-
tum, incunètanter pronunciaui certif-
simum id esse imminentis mortis argu-
mentum, iam iamq. emigrantis animae
indubitatum indicium. Caterum cum
lumbricorum paulo antè mentionem fe-
cimus, hoc adieciisse visum est operapre-
tium, multa esse quae lumbricos ventriq.
interanea exigant perimantq.: sed ni-
hil efficacius exiccatis in tegula ignita
vermibus, exhibitog. illo puluisculo ver-
minantibus, confestim reliquos inha-
rentes corpori deieci continget, eadem
ratione, qua Plinius, compluresq. alij
rerum abditarum indagatores asserunt,
homini à scorpionibus ièto, remedio esse
ipsorum cinerem potum, in oleo vinoue
demersum. Sic rabidi canis morsum cu-
rari testantur nostrates pilis eiusdem a-
nima n-

Lib. 10.
cap. 25.

animantis exustis, illisq; ex vino propi-
natis. Propellit enim malum, virusq; fa-
cit innoxium, ac corpori cui morsus illa-
tus est, minus infestum quod virus elici-
at conficiatq;. Sic aliquando geminata
commixtaq; contrarie facultatis vene-
na, remedio sunt, non exitio. Quod fe-
stiuo epigrammate indicat Ausonius de
uxore qua virum aconito extinctum
voluit:

Toxica zelotypo dedit vxor mœcha ma-
rito,

Nec satis ad mortem credidit esse da-
tum.

Miscuit argenti lethalia pondera viui,

Cogeret vt celerē vis geminata necē.

Diuidat hæc siquis, faciunt discreta ve-
nenum,

Antidotum sumet qui sociata bibet.

LÆVINI LEMNII
 MEDICIZIRIZAE I
 OCCVLTARVM RERV M
 ac naturalium quæstionum

LIBER SECVNDVS.

Humores, non malos genios, morbos
 inducere: spiritus tamē aërios se ijs
 vt tempestatibus immiscere, ac fa-
 ces subdere.

C A P. I.

NON DESVNT A-
 pud nos plerique, qui
 cum sint in natura o-
 peribus sobriè exerci-
 tati, ac morborum cau-
 sas, originem, progressus, quæque co-
 mitantur symptomata seu accidentia
 ignorent, atq; illorum rationem assequi
 nequeant, in malos infestosq; Genios,
 qui nostris incommodis continenter in-
 uigilant, hæc ipsa referant. Sic eos, qui
 ex tertiana febris decumbunt, tertio
 quoq; die subeunte venas, malo Genio
 diuexari: in quartana itidem, Synochis,
 hoc

Humorum pra-
 uitas & copia
 morborum o-
 rigo.

hoc est, continuis febribus, quotidiana ephemera seu diaria, omnibusq; febribus aestuosis atq; vrentibus tale quiddam euenire imaginantur. Quod ipsum quam sit absurdum, ac rationi dissentaneum, quiuis in natura arcanis vel tenuiter versatus facile iudicauerit. Cum enim ex quatuor elementorum concretionem ac mixtura corpus humanum constet ac conflatum sit, totidemq; humores complectatur, qui ex facultate seminis quatuor qualitatum, calidi & humidus, frigidi & sicci sunt participes, quid aliud statui possit, quam ex horum intemperie, excessuq; ac defectu morbos excitari, suamq; originem sortiri? Argumento quod illos mitescere videmus ac sopiri, vomitu, sudoribus, sectione venae, cucurbitulis parti lesae affixis, haemorrhoidum mensiumq; profluuio, tum iniectis clysteribus, subditisq; podici balanis seu glandibus. Constituit autem Deus pro inestimabili sua sapientia in natura rerum motus ordinatos, nec quicquam temere aut fortuito, sed o-

Naturæ ordo
ac series.

omnia decenti ordine ac continuata scri-
ferri voluit, voluit. Sic sidera, elemen-
ta, Oceanus, anni tempora, calorū
orbēs suos habent motus ac vices, cer-
taq; lege decurrunt. Pari tenentur lege
ac conditione humores, qui corpori hu-
mano inhaerent, ac suos effectus propri-
osq; motus ac certas periodos obtinent.
Sic ut per quadripartitas anni varieta-
tes suas quisq; humor vices obeat, ac fa-
cultates viresq; in corpus exerceat. Sic
sanguis eam conditionem ac vim sorti-
tus est, ut vere vigeat, suaq; natura
morbos ac febres pariat, nempe contu-
nentes, quæ nullas præbent indutias, nec
ad infabricitationem desinunt. Sic cho-
lera æstate alternis diebus reciprocante
recurrenteq; æstu bilioso, tertianam in-
ducit. Pituita hibernis mensibus, ubi
computruit, quotidianam intermitten-
tem. Melancholia ineunte autumnō
quartanam: Sic diaria uno die, aut pau-
lo post finitur, quod ipsa non in humo-
rum putredine, sed in halituoso cog. ac-
censō spiritu consistat. Hæc autē omnia
eadem

Humores sua
tempora sorti-
antur.

eadem ratione, pariq; ordine & modo
 perficiuntur, quo ortus & occasus sive
 rum, Oceani aestus & reciprocatio, her-
 barum fruticumq; germinantium am-
 na gratag; vicissitudo. Ceterum id ad-
 miratione non caret, quod quatuor hu-
 mores certa horarum spatia, certasq; di-
 ei partes sibi vindicant, ac diem no-
 ctemq; equinoctialem seu artificialem,
 per horas duodecim temporales sibi par-
 tiuntur. Quod à vero non esse alienum
 experimento comperi, cum horum ob-
 servatione, febrium accessiones indubi-
 tanter prænunciare soleam. Viget enim
 sanguis, Sorano Ephesio teste, qui E-
 uangelistarum more spatia decursuq;
 diei ac noctis per horas aequales metitur,
 ab hora noctis nona ad horam diei ter-
 tiam, quibus horis concoquitur sanguis,
 atq; ab hepate elaboratur. Quo fit, ut
 mens antelucano exortog; Sole sit ala-
 crior, omnèsque cum egroti tum sani e-
 rectiores, ob suauem effluxum, gratum-
 que sanguinis halitum. Bilis verò flava
 suas vices obit ab hora diei tertia ad

Quatuor hu-
 morum decur-
 sum corporis.

Matth. 20.

Mens hominis
 diuculo et recti-
 or, ex sanguinis
 halitu.

264 DE OCCULT. NATVRA B
 horam diei nonam, pro tempore natu-
 ralis vis ac facultas secernit à sanguine
 choleram, eamq; ad fellis folliculum di-
 rigit. Eoq; fit ut sub id tempus homo ad-
 iram sit pronior, ac leuissimè excande-
 scat. Bilis autem atra, seu succus melan-
 cholicus ab hora diei nona vsq; ad ho-
 ram noctis tertiam sua munia exequi-
 tur, clauoq; assidet. Quo temporis cur-
 riculo hepar defecatur, eluiturq; à ser-
 dido excremento, idq; natura spleni de-
 stinat. Quo fit, ut illo horarum decur-
 su mens hominis obnubiletur, atque ex
 atra densaq; fuligine animus marore
 contrahatur.

Humores qui-
 bus e curis ho-
 m. trigent.

PITVITA ab hora noctis tertia ad
 horam noctis nonam huic succedit, tunc
 enim peracta cœna concoctio in ven-
 triculo perfici incipit, cibusq; liquefcere
 atq; elixari. Quo fit, ut phlegma stom-
 cho innatans, atq; ad cerebrum dela-
 tum hominem somnolentum efficiat ac
 dormitantem. Quod si horum omnium
 exactè rationem subduxeris, observa-
 bis yisdem ferè horis, quibus humores su-
 is vi-

is vicibus funguntur, accessiones, insultusq; febrium inuadere, expletioq; singularum horarum, quæ humoribus subseruiunt, spatio, modo sinceri sint atq; impermixti, consistere ac terminari. Sic continentes febres & quotquot ex sanguine ortum habent, manè ingruunt, tertianæ sub meridiem, hoc est, hora sexta, quæ nobis est duodecima tã diei quàm noctis. Quartanæ sub horam nonam, quæ nobis tertia est pomeridiana. Quotidiana ex phlegmate circa primas noctis excubias. Quòd si humores redundant, atq; inter se, vt assolet, implicati connexiq; sint, non seruant legitimum tempus, suòsq; insultus, cum acriores tum productiores faciunt, magisq; diuturnos. Vt enim venti conglomerati sauiore tempestates excitant, cum scilicet

Simile a ventorum concursu.

Aeneid. I.

Vnà Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis

Africus, & vastos voluunt ad littora fluctus:

Ita vehementior fit morbus ex humo-

R 5 rum

266 DE OCCULT. NATURARUM
rum concursu & confluio, corpusq; hu-
manum seuisime excruciant congeni-
nati morbi.

Orfius
Meta. lib. 1.

----- nam corpore in vno
Frigida depugnant calidis, humentia sic-
cis.

Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.

Horum effectuum causam, superuacuum, imò frivolum est, in malos Genios referre. Cum hæc omnia in humorum putredine atq; inflammatione, vel qualitate ac copia consistant. Ista siquidem efficiunt, ut sint vel breues, vel contractiores morborum circuitus. Cum autem sanguis plurimum corpori inest, unicum eumq; continuum accessum facit. Quod in venarum conceptaculis, per quæ tanquam riuos atq; aqueductus, undiq; sanguis diffusus est, putredo atq; inflammatio consistat. Quo fit, ut naturam, tanquam solertem fidumq; consulem in seditione civili, bellog. intestino, continenter operi insistere, nullaq; intermissione obluetari morbo oporteat. Pituita vero flauaq; bilis atq; atra quod minus

Sanguis cum
febres conti-
nuas excitet.

Simile a con-
sulis solertia.

minus copiose sint, extrag. venarum angustias constituta, non perpetuo, sed intermissè affligunt: minusq; sunt lethales ex huiusmodi humoribus exorti morbi, quòd illis nò pateat aditus accessusq; ad cor, partèsq; principes, eog; non facile illis cladem noxamq; inferre possunt. Sunt tamen harum febrium nonnullæ diurnæ, partim quòd materia redundans sit, partim quòd lento tenaciq; visco assimilis, adeo ut agrè concoqui possit, atq; eliquari. Quo fit ut melancholicos rarius exhilarescere contingat, nisi assatim & meracius bibant. Est enim is humor impense frigidus ac siccus. Huiusmodi autem constitutionis homines dicitare soleo ferro similes, quòd multo vrentiq; igni opus habet ut ignescat, quò subigi malleis, fingiq; possit. Isti siquidem plurimo meracissimog; vino indigent, idq; inoffensè perferunt: quò ubi incalescere cœperint; mimos, ridiculosq; moriones se præbent. Camelum saltitare dicas. Nam cum sint natura seueri ac tetrici; vino persusi, festiui affectant

Melancholici non facile inebriantur.

Simile a candenti ferro melancholicis aptum.

Melancholicorum natura, ubi vino incalescit.

fectant videri atq; elegantes. Et quem-
 admodum non facile vino cedunt, il-
 loq; obruuntur: ita agrè illis temulentia
 discutitur. Cum enim bibant assatim,
 ac cibum ingerat affluentiùs: fit vt den-
 si fumi, crassiq; vapores tenacius fixius-
 que cerebro inhæreant, adeo vt postri-
 die illis imaginationes melancholicæ in-
 grauescant: Siquidem ex hesterno mero
 nondum sopito ac despumato, totum re-
 nidet corpus ac subolescit. Simile enim
 quiddam ijs euenit, quod adibus accen-
 sis, quas tametsi incendium non fundi-
 tus absumpsit, nec omnia conflagrata
 sunt; retorridus tamen ex ambustis o-
 dor naribus se ingerit ac cerebro affi-
 cit: Sic istis ex pridiana crapula fuligi-
 nosi olidig; halitus, ac ructus nidorosi,
 insensû sunt, mentiq; ac cerebro acres
 mordacesq; fumos inferunt, quos cum
 excutere nequeant, atq; identidem re-
 crudescere phantasmata percipiunt; de-
 nuò accumbere gestiunt, quo vini va-
 pores, atq; ex illis ortas absurdas imagi-
 nationes, vt clauum clauo retundant.

Cum

Simile non in-
 elegans ab ac-
 centis adibus.

Creditas me-
 melancholicis no-
 xia.

Cum itaq; sic se habeant morborū causa
 atq; origines, eaq; sit humorum natura
 & conditio, vt nullaratio potior exco-
 gitari vel miri possit accessionis insul-
 tusq; febrium, quam vel humorum co-
 pia, vel qualitas; non est quod quisquā
 existimet aut opinetur peruersos Genios
 hanc concitare tempestatem, hanc in-
 ducere intemperiem. Scio equidem, nec
 id grauatè sum admissurus, *Damones*,
 hoc est, spiritus aërios scientia ac cogni-
 tione rerum imbutos, quiq; omnia sub-
 odorari solent, non solum humoribus se
 immiscere, sed mentes quoq; humanas
 ad pessima quaq; instigare atq; impelle-
 re: bonos quoq; Genios, seu Angelos sa-
 lutares ad optima quaq; adiumento esse,
 ad eaq; se præbere socios ac ministros Sic
 Raphaël se itineris comitem addixit To-
 bia filio. Sic in Samsone irruit spiritus
 Domini, & dilacerauit leonem tanquā
 hadum. In Saulem quoq; insiliit spiritus
 diuinus, & cum reliquis prophetis vati-
 cinatus est. Postmodum vero spiritus ne-
 quam exagitauit commouitq; mentem

Mali Genii
 corpus & men-
 tem oppu-
 gnant
 Mali Genii ven-
 tos exasperant

Tob. 5.

1. Reg. 10.

illius

illius, atq; in Davidis necem illum at-
 mauit. Sic tempestatibus se ingerunt ac
 fulmina tonitruaq; exacuunt, adeo ut
 illis admittentibus conuelli culmina spe-
 ctemus, prosterni fata, pecudes, armen-
 taq; ac greges confici, quanquam tamen
 ventorum violentia atq; impetus tale
 quiddam absq; his efficiat. Sic Ecnephius
 & ventus Typhonicus, cuius meminit
 diuus Lucas, validè atq; impetuosè ter-
 ris mariq; incumbunt, atq; ardentes fa-
 ces, ignitosq; globos eiaculantur, attri-
 tu ac collisione nubium, adeo ut anten-
 nas velaque aduri contingat. Similem
 vim ac violentiam vallis quamlibet mu-
 nitis bombardæ inferunt, quæ non so-
 lum proximos quosq; & quos glans at-
 tingit, feriunt, sed longius etiam con-
 sistentes, pauloq; remotiores prosternunt
 violento strepitu, aurâq; sibilo. Hac &
 pleraq; alia licet naturali ratione fieri
 constet, Dæmones tamen vel coniuen-
 te Deo, vel concessa illis potestate se his
 immiscere solent, omniaq; sauiora effi-
 cere. Sic Saulis melancholiam exaspe-
 ravit

Año. 27.

A bombardæ
violentiâ simile

Iob. 12.

rauit Satanas, atq; ad cades & insidias
 multaque funesta impulit. Quod tamen
 hic animi affectus, mentisq; error ac
 perturbatio in naturales causas referri
 possit, ex eo patet, quod citharæ dulce-
 dine subsederit furor ille, atq; impetus
 animi, factaq; mens sit sedatior. Vt enim
 ubi turbines ac sautores venti Oceano
 incumbunt, fluctus crebrescunt, mare-
 que exæstuat; ut denique melancholicis
 natura terrificis iactura facultatum,
 aliâque incommoda merorem condu-
 plicant, biliosis immodicus vini potus
 vel aspera diætaria salèsque dentati,
 iram exacuant: Ita mali Genij, aut
 fraudulententi consultores hominum ani-
 mos ad deteriora proclines in præcep-
 agunt, adeo ut voluntas aliqui ala-
 cris & prompta, impetus consiliorum
 ipsasque actiones moderari nequeat.

Quod ipsum indicasse videtur Ser-
 uator, cum Petrum increpitans, fa-
 cesse a me, inquit, Satana: Quo
 nomine illum perstinxit Christus, quod
 illi aduersaretur, atque ab instituto
 conce-

Simile ab æstu
 maris,

Matth. 8.

conceptoque consilio, quo nos redimet
statuit, auertere illius mentem tenta-
ret. Et profecto nisi Deus opt. max. sin-
gulari in nos favore aduersarij furorem
coerceret ac retunderet, nunquam sub-
sistere posset homo, aut se tueri aduersus
immanissimam huius belluae ferociam.
Omnes siquidem captat occasionem, om-
nesq; tentat exploratq; aditus, quo
imbecilles adoriatur, ut ventilet cri-
bratq; velut triticum. Quocirca Domi-
nus, ut palam testatur Iob, applicat illi
gladium, hoc est, sciendi modum ac
mensuram illi praescribit, nocendiq; me-
tas Satanae constituit; neq; enim ultra
constitutum praescriptumque terminum
progredi fas est, nec patitur Deus quen-
quam supra vires, & quam imbecillitas
humanae naturae fert, affligi. Quo an-
tidoto diuus Paulus Christi nomine om-
nes in periculo, vitaeq; discrimine, in
calamitate, morbis, inedia constitutos so-
latur ac fulcit, cum non sinat Deus ul-
los tentari supra vires, sed commonstrat
cum tentatione euentum, ut vel affli-
ctio

1. Pe. 5.

LUC. 22.
Cap. 40.
Iobi locus ex-
plicatus.

1. Cor. 10.

fluctio viribus nostris respondeat, vel celeri effugio ab illa liberemur. Hæc eò verbosius à me enarrata sunt, quò intelligat æquus lector id esse argumenti caput, nostriq; instituti rationem: Humores præcipuam esse causam morborum: Genios verò, astra, ambientis aeris qualitatem, aliq; externa concomitari, vt accidentia. Cum enim omnes animi impetus ratione mentisq; iudicio sedari contingat, corporis verò morbos appositis remediis atq; optimo medendi vsu mitescere ac consopiri: quis aliò referri velit origines causasq; morborum quàm in humorum copiam ac qualitatem? Quod si cui insitos corpori humores excutere collubeat, atq; in se ipse explorare, qua vi ac facultate polleant; experietur illos non modò corporis habitum, sed animi etiam mores constituere, sic tamen vt morum institutio, tum pietatis ac religionis cultus & obseruatio primas potioresq; partes obtineat. Sanguis siquidem, vel si qualitates spectes, calor & humor florido quidem corpore homines producit, at quod ad arium attinet, lasciuos, moribus comicis, simplicibus minimeq; fucatos, ac tantum non stolidos. Bilibis flaua arido quidem corpore ac subsusco profert, sed callidos, subdolos, ingeniosos, seruidi ardentisq; ac concitati animi, prudentes, industrios, sollertes, inconstantes, instabiles, fraudulentos:

Humores corporis, quo mores pariant.

Qui fronts pol' el
 Aburam rapic' s' s' uant' sub p' dore v' u' pem.

§

Melani. P' cel' h'ac. §.

Melancholicus succus stabiles & constantes efficit, quiq; non facile à concepta persuasione resiliant, suamq; opinionem deserant: adeo ut si alicui sectæ addictus esse contingat, mordicus illam tueantur, nec facile ab illa resiliant: qui affectus in cholericis mitior est; siquidem isti ob humores fluctuantes atq; instabiles, spiritusq; tenues, levi momento alio transferuntur, & licet feruidi existant & clamosi, placabiles tamen sunt minusq; pertinaces aut obstinati. Pituita ad formidos fingendosq; mores inutilis est. Quo fit, ut hebetioris sint ingenij, nec ad vllas functiones ac munia appositi.

CAP. II.

Melancholicos, maniacos, Phreneticos, quiq; ex alia causa furore perciti sunt, nonnunquam linguam alienam personare, quam non dixerint, nec tamen esse Dæmoniacos.

Humor
mira vis in
concitanda
mo sic.

MIRA vis concitat humores, ardorq; vehementis mentem exagitat, cum ægroti in æstuosis febribus linguam, quam non sunt edocti, modo disertè, modo obscure & confusè loquuntur. quod in *εὐρεσις*, hoc est, à Dæmone obsessis fieri, non magnopere miror: cum illi omnia calleant, rerumq; omnium scientiam obtineant. Sunt autem humores tam violenti atq; atroces,

ubi vel inflammati sint vel corrupti, ut eorum sili-
 go in cerebrum delata, quod in meracissimo quo-
 que vino affluenter hausto obseruamus, peregrina
 linguam extorqueat. Quod si à malis Genijs perfi-
 ceretur, non consulescerent morbi purgantibus
 medicamentis, nec ijs quæ somnum conciliant,
 discuterentur. His enim & plerisque alijs, qui-
 bus abunde instructa est res medica, ritè adhibi-
 tis, resitui illos videmus, atque ad consuetum
 loquendi vsum, mentemq; saniozem reduci. Cùm
 itaq; feruentissima sit humorum ebullitio, vehe-
 mens quoque sit spirituum agitatio, mentisq; hu-
 manæ concitatissimus motus, & concussio, quæ
 voces quasdam inauditas, linguamq; prius inco-
 gnitam extundit, non secus quàm ex contritu ac
 collisione silicis, emicantes, ignitasq; scintillas
 elici videmus. Est autem hoc menti humane in-
 situm, ut apposita aptaq; sit ad percipiendam
 rerum cognitionem, ipsaq; imbuta est artibus an-
 te illarum vsum. Sic ut non sit absimile vero il-
 lud Platonis, Nostrum scire nihil aliud esse,
 quàm reminisci. Mens siquidem hominis omni-
 um rerum scientiam ac notionem in seipsa com-
 plectitur, sed mole corporis, densisq; humoribus
 oppressa non facile elucescit, eoq; ut ignis cine-
 ribus obductus, exuscitari foueriq; postulat, quò
 se proferant ingeniti nobis igniculi, naturaq; lu-
 men resplendeat. Si quando igitur diuina hæc
 potiorq; hominis pars anima concutitur mor-

Vt v' n' it's hu-
 morum v' s
 mensam con-
 ciat.

Simile afflicto
 acriu.

Mens artibus
 imbuta a
 doctissima.
 In Phæd.

Similes sopite
 Eno.

bisq; exagitur; ea profert que in intimo recessu latitabant, insit. asq; vires palam exerit.

Simile non in
consonum
an herbarum
frag. 21. 12.

Simile a la-
pidum ac stir-
pium effectu.

Vnle vis in
concordis
spiritibus.

Simile a vini
efficacia sum-
ptum.

enim stirpes quedam nullum ex se odorem diffundunt, nec aliquid suauolentiae expirant, nisi subinde commoueas manuq; demulceas: Sic quaeque non proferunt se ingenitae facultates ac vires, nisi, vt aurum in cote lapideq; Lydio, explorentur. Pari ratione Gagates, succinum quod Amber vulgo dicitur, non continuo paleas ac festucas, aliaq; venti ludibria ad se rapiunt, sed agitata atq; attritu concalescunt. Sic cum pugiones ac cuius crebro, celeriq; motu, scintillas emicantes exprimis. Ex herbis quoq; & gemmis naturae vis percipi cognoscique potest. Peonia siquidem, viscum, fruticulus, verbena, corallium, haematites, vniones, smaragdi, aliaq; amuleta, hoc est, quae noxia quaeque amoliuntur ac depellunt, corpori applicata, colloq; appensa, praesentanea vel morbos discutunt, vel sanguinem sistunt, aliaque pro visita facultate praestant: sed haec omnia efficacius ac praesentius intus exhibita, atque in corpus assumpta. Experimentum a generoso vino capere licet, quod naribus admotum odore quidem cor reficit mentemq; excitat, verum vbi in corpus reconditum delatumq; est (si quidem in dolio nihil efficit, sed in venas dimanans) tum demum vires suas explicat, atq; homines quamlibet stupidos disertos facit, ac mirè loquaces. Acuit enim mentem vini calor, quaeq; in cerebri latebris

bris delitescunt, prodit, atque in apertum profert. Pari ratione ac modo humores homines afficiunt, vbi tota vis atque impetus morbi cerebri sinus impleuit, mentemq; ac spiritus cum vitalibus tum animales concitare cœperint. Videmus enim nonnullos in astuosis febribus, quæ ferè estate vigent, copiosos promptosq; fuisse in disserendo, vsosq; oratione culta atque elaborata, eoque idiomate, quod morbo defuncti nullo modo exprimere potuerunt; quos ego pronunciaui non à malo infestisq; Genio auexari, nec demonij instinctu impulsuq; illos ista peragere, sed vi morbi, humorumq; ferocia, qua tanquam face subdita mens hominis exardescit atque inflammatur, illos siquidem, ad motus capiti fomentis, exhibitæque somnifica potione, à morbo mentisq; errore vindicaui: quo discusso, omnium eorum quæ ab his dicta factaq; erant, profunda cepit obliuio. quorum nonnulla cum in memoriam illis reuocarem, suppudescere cœperunt, miratiq; sunt in tantum sibi excidisse mentem. Simili etiam ratione moribundi, quòd in his excitetur ardens animi vigor, illosq; antequam emigrent, rapiat diuinus quidam afflatus, vaticinari solent, quæq; euentura sunt, certò prædicere, idq; disertè atq; oratione tam meditata, vt astantes admiratione afficiantur. Quòd autem anima vtpote cœlestis originis ac diuinitatis particeps, præscia sit futuri ac vaticinandi perita imminente potissimum morte, suo loco dicetur.

Cur anibus
in gratia
vaticine. ur.

De Epilepsia, quam cum veteres tum recentiores plebeij in certos Diuos referunt, violentia ac sæuitia; qua denique ratione expugnari possit. Obiter comitiali morbo, lethargo, apoplexia oppressos non confestim sepulchro inferendos.

Quos effectus obtineant in corporibus humanis humores, quidue efficiant, aliàs demonstratum est. Verùm cum hi pro locorum ratione ac discrimine variis diuersisq; modis illa afficiant, de his quoq; dicendum putavi quæ cerebro inhaerent. Illi siquidem qui in celsissima parte corporis consistunt morbi, non solum dolores infligunt, sed sensum motumq; eripiunt, ac menti intacturam inferunt, quod in apoplexia & lethargo, quæq; in teneriorem ætatem & sexum muliebrem impotentius sæuit, epilepsia spectare licet.

Morbus comitalis in quem referendus.

Diuis non assignandi morborum seu. i. a. u. s.

teres, reclamante Hippocrate, in peculiare Diuos morbum comitalem referebant. Cum enim proximè adstantes tam subito miseros conuelli profirmitq; viderent, existimabant vel Diuos aliquos illis infestos, vel malos Genios hanc calamitatem clademq; inferre: quocirca vota illis nuncupabant, tabulasq; votiuas erexerunt. Hinc nostra ætas Epilepsiam in multas species discriminat, atq; aliam Diuo Ioanni Christi præconi, ali-

am Cornelio Hubertoq; assignat. quorum simplicitati ut neminem decet insultare: ita sensim illam persuasionem illorum animis eximendam censeo, quò in naturales causas ista referenda intelligant. Pro habitu siquidem & constitutione corporis, pro organorum ac meatuum amplitudine vel angustia, proq; humoris viscosi redundantia, varias diuersasq; differentias percipiunt, ac mutationes subeunt: hinc alij ululant, canumq; more latrant, alij sibilant ac dentibus strident, nonnulli clamores edunt horrendos, atq; intensius vociferantur: non desunt qui prorsus obmutescant, cerebro presertim oppleto densis humoribus, oppressoq; diaphragmate, atq; oclusis respirandi fistulis. Quo fit, ut spiritus inoffense commutare nequeat, atque vltro citroq; reciprocare; qui omnium acerbissime mihi torqueri videntur. Horum autem symptomata grauius inualefcunt, ac seuiora efficiuntur, cum vel luna impleri vel inchoari incipit, aut vbi ea cor vel cerebrum obsidet. Tunc enim humores maxime redundant, presertim vbi post Aquilonem Austri spirare coeperint, venti ut turbulenti atq; insalubres; ita frigidi & humidi. Siquidem humida corpora, ciboq; & celo vtentes humido, huic malo sunt magis opportuni, morboq; comitali expositi: argumento quòd impuberes ac femine potissimum eo infestantur, quibus nisi circa annum quintum & vigesimum, augete calore

Comitalis
morbi diffi-
cilentia

Luna mor-
bos humides
exasperat.

Aphorism.
Comment.

natiuo, qui siccius temperamentum inducit, deficiat, vitraque eam ætatem producat; ad mortem comitari solet, hoc est, non nisi mors finem morbo imponit, eoque vita terminatur. Cum igitur tam euidentis sit causa morbi comitialis, persuadendum censeo imperitæ plebi, non aliò referendum, quam in naturales humorum motus, quò minus exhorrescant homines, ubi spectare cogantur os rabidum ac distortum, genas inflatas, buccas humore spumaque turgidas: sed illos adire ne metuant, atque aliquod lenimen doloris medelamque adferre curent. Hoc siquidem efficiunt spectatores meticulosi ac trepidantes, ut multi se crudeliter dilacerent, caputque postibus ac solo illudant, utque multi deplorati iudicentur, eosque efferrari contingat, ac sepulchro destinari, antequam anima in auras prorsus euauit. Compertum enim habeo nostra et auorum memoria, nonnullos effracto capulo reuixisse. Quamobrem lege cautum esse conuenit, ne Libitinarij ac Vespillones præpropere quos mortuos existimant, extinctæque animæ speciem præbere vident, loculo includant, eos præsertim qui apoplexia, aut morbo comitiali, utriusque strangulatione suffocantur: cum in illis nonnunquam delitescat anima, que rursus corpus spiritu vitæ imbuit. In contagiosis autem febribus, vel cum peste feriuntur homines, non necesse est, nec consultum arbitror tam anxie ista obseruare, cum statim à morte ser-

Epileptico-
rum habens
formidabi-
lis.

Apop'etici
seruis hu-
mandi.

Peste ex-
in t. ocyu:
mandi.

pat contagio, atq; astantibus labem inferat. Minus autem periculi inminet ijs qui viuis peste correptis adstant, infectisq; obsequium præstant, quam vbi morientibus assistunt: tunc enim se diffundit contagio, atq; ad obuia quæq; dimanat. Simile enim quiddam corporibus recens extinctis euenit, quod cereis, lichnisq; ac funalibus, quæ accensa nullam graueolentiam naribus offundunt: at extincta, flammaq; sopita tetro vndiq; fumantiq; odore cœnaculum complent. Ita plus periculi inminet, vbi animam exhalantibus præsto sunt, quam vbi aliquid adhuc vitæ superest, aut vbi horas aliquot extincti frigent ac rigescunt. quod si paulo diutius, supraq; legitimum tempus huiusmodi corpora reserues insepulta, olida efficiuntur cadauera, sensimq; mephitim exhalant, ac sanie taboq; diffluunt, quod in apoplexia, frigidisq; cerebri morbis raro contingere solet, nisi vel status cœli sit calidus, vel corpora obesa existant. Quæ si non impediunt, nec tale quiddam obstat, non nisi elapso triduo huiusmodi corpora inhumanda. Siquidem expleto duarum & septuaginta horarum curriculo, humores sisti contingit, moueriq; desinunt, quod luna eo temporis spatio vnum Zodiaci signum peregerit, cuius vi humorum decursus in corporibus perficitur. Quæ ratio effecisse dicitur, vt Christus captata occasione Lazarum quatrduanum in vitam postliminio reuocaret, ne quis calumniari

Simile 29.
positum, ab
extinctis fo-
nalibus.

Humores
mouere,
uoluo
in mortuis.

IOAN. 11.

Christus cur
secundum Laza-
rum suscita-
uit.

possit, illum non fuisse mortuum, sed animi deliquio
corruptum ex eminenti morte reuixisse. Ipse
quoque, cum negotium salutis humane sua morte
ac resurrectione peregit, eandem occasionem ar-
ripuit. Siquidem prater id quod lateri vultus le-
thale esset inflictum, totum triduum peregit in
monumento, quo omnem ansam praecideret ijs
qui sinistrè parumque reuerenter, nec satis pro di-
gnitate de illius morte & resurrectione sentire
possent, omniaque illius dicta factaque rapere in ca-
lumniam. In quo errore ac vesania Iudei eti-
annum persistunt. Caterum cum morbi, qui
mentem homini eripiunt, tam sint formidandi,
ut nemo non astantium horrore concutiat ac
contremiscat: facturus sum operæ pretium, si re-
media, eaque presentanea, nec ex triuio petita ad-
iecero, quo quisque etiam à re medica alienus, se
suosque munire possit, atque ab ijs immunem præ-
stare. Et quoniam omnes cerebri morbi præ-
sertim qui ex frigido humore consistunt, inter se
sunt affines, singulis indiscriminatim possunt ac-
commodari, nempe memorie detrimento, verti-
gini, palpitationi, tremori, epilepsie, lethar-
go, apoplexie, nocturnisque ludibrijs, atque men-
torum suppressionibus, qui morbus *ἰσχυρὸς*
Græcè dicitur. Inter innumera que his malis
obsistunt ac medentur, quatuor potissime effica-
cissima comperi, non tam experimento, quam
ratione comprobata, Semen Pæoniae orbiculare

Jacobus
de maers.

Remedia
Iacubi.

ac nigricans, nam angulosum & coccineum ru-
boreq; perfusum, ad hæc inefficax est.

Seyllæ radix turbinata ac bulbacea,
Gianei humani ramenta.

Fruticulus aut virgultum, quod Viscum vocant.
Quorum effectus, & qua ratione illos perficiant,
singulatim demonstrare pergam.

Peonia Galeno non minus decantata, quam Peonia qua
vi polbeat.
Brassica Catoni, non solum à qualitate elemen-
tari, sed totius substantiæ vi ac proprietate speci-
fica hunc morbum expugnat. Pueros autem,
in quibus vis morbi minus valida, etiam à collo
gestata hoc morbo collapsos erigit. Discutit e-
nim consumitq; humorem pituitosum, qui huius
morbi est seminarium. Intus verò exhibitæ hu-
ius baccae, etiam in adultis efficacius id præstant.
Siquidem flatuosum, inbutumq; veneno humorem
absorbet, ac corpus ad temperamentum calidius
sicciusq; perducit. Hoc autem semen præstan-
tissimum nonnulli asserunt, quod à Peoniæ, quam
masculi nomine designant, prima foetura emergit.
Diu enim stulones, hoc est, inutiles frutices culmos
que effætos, ac semine destitutos profert. Vbi verò
perfectè adoleuit, siliquis dehiscenibus, hinc bac-
cas atro colore politas, hinc acinos coccineo fla-
grantiq; rubore nitidos, ostendant, nigricans se-
men in usum reseruandum, non tamen ea vanita-
te ac superstitione, vt sequentis anni semen cre-
datur inefficax, cum à decimo partu etiam qui
emerfit

284 DE OCULT. NATURAE
emerfit foetus, praesentaneam vim habeat, modo
ne cariosus sit, & euanidus.

Scylla qua
vi potest
in epilepsia

Scylla facultate & viribus Peonia superior
nitricam vim habet, non solum in epilepsia, sed
omnibus morbis qui ex lenta pituita, viscosisq;
humoribus contrahuntur, in quacumq; corporis
parte consistant. Est enim vi absterforia, qua
tenacia quaeq; dissoluit. In quem usum ex eo con-
fecta oxymelitis à me exhiberi solet cochleari
mensura, quae quoniam insigni est amarore, cum
Serapio de stœchade illam diluo, nucisq; myristi-
cae seu muscae pauillum admisceo, aceto quoq;
Scyllitio subinde os collui praecipio, sic vt pauxil-
lum deglutiant.

Cranium
ca. naque
humana

Porro Cranij humani scobes, aut ramenta
praesentanea quoq; experior in exiccandis humo-
ribus, qui huiusmodi morbos inferunt, si pars al-
liqua ex masculi calua lima accurate contrita,
mari: mulieris verò, muliebri sexui exhibeatur,
idq; ex vino, vel oxymelite Scyllitica, non sane
occulta omnino proprietate, sed quod valenter
exiccet: qua ratione coagulum, sanguisq; lepori-
nus dysenterias, aliaq; profluvia compescit. Sic
usu atq; experientia compertum habeo, Ossa hu-
mana dysentericis ex vino rubro exhibita, flu-
xum sanguinolentum cohibere, astrictoria ratio-
ne, ac vi exiccante, quod efficaciter etiam praestat
πισσάφαιτον scellitium, hoc est, mumia Arabi-
ca, praesertim si momentum succini marini, quod
vulgo

Ossa huma-
na omni ali
orbo ido-
nea.

vulgò Sperma ceti dicitur, admisceas. Supradictis effectu proxima, ne dicam superior, Viscum, eo opinor nomine insignitum, quòd acinis seu baccis glutinosus humor subest, qui digiti attritu lentescit. neq; enim ea voce designatur viscilago venenata, muccusq; glutinosus, que Ixia dicitur, qua linguam inflammari omniaq; interanea conglutinari contingit, sed planta fruticosa, qua nihil apud sacerdotes Gallie, quos Druidas Cæsar vocat, sacratius, nunquam in terra, sed perenni virore in Illice & Quercu nascens, non ex semine, sed ex palumbi, turdiq; excremento. Frutex is sæpius mihi conspectus est cubitali altitudine, colore intus porraceo ac viridanti, foris subsusco, folio buxi vergente ad croceum. Quod omnis eruditionis parens, & quò nemo in cognitione rerum versator, eleganti carmine demonstrat Virgilius:

Talis erat species auri frondentis opaca
 Illice sic leui crepitabant bractea vento:
 Quale solet filuis brumali tempore Vucum
 Fronde vitere noua, quod non tua seminat arbor,
 Et croceo festu teretes cir undare truncos
 ----- Latet arbor opaca
 Aureus, & foliis & lento vimine ramus
 Auricomis generans acinos atque arbore fetus.

Quò indicat Poëta, nulla re magis cedere mortiferos insultus, morbosq; cerebri lethales expugnari, quam aurei huius fruticis vsu & medela. Humores siquidem tenaces discutit, extenuat, exiccat, morboq; comitiali mirifica vi mede-

Viscum
 p'anta quò
 effectu con-
 tra epilepsia
 am.

Commentus
 lib. 6.

Aeneid. 6.

286 DE OCCULT. NATURAE
tur, puluisculo huius vino meracissimo assumpto.
Restat iam ut Alcis vires excutiamus, quod animal Caprarum esse generis, sed maiori corporis mole, Caius Caesar in Commentarijs testatur. In Biblijs Tragelaphus, seu hircocervus dicitur, as- similis Rupicapreis, quibus Iudæis vesci fas erat. Huius vngula presentanea vi pollet aduersus morbum Comitialem, quod multis experimentis comprobatum habeo, licet ratio mihi visa sit obscurior. Sunt apud Belgas, quod regio plus satis humida frigidaq; sit, atq; Auster continenter spiraret ventorum insaluberrimus, complures huic morbo obnoxij adeo, ut in compitis ac triuijs miseranda spectacula hominum oculis exhiberentur, sic ut passim ad hoc remedium tanquam ἀλκιμακόν, hoc est, quod malum depellat, confugiant. Mihi sanè semel atq; iterum contigit, ut muliercula quedam in ædium nostrarum vestibulo, tanquam fulmine ista, concideret: quod ubi essem conspicatus, accedo propius, atq; annui gestamen, cui Alcis particula inserta erat, digito qui infimo proximus est, infero: illa euestigio erexit se in pedes, potiq; resocillata iter inceptum alacriter peragit. Altera quedam cum domo abessem, pro foribus edito clamore insolito de repente in terram concidit, solóq; caput illi- sit: Ibi vnus ex familiaribus Alcis partem palme imposuit, maniq; in pugnum complicata quod ornulo inclusa non esset, morbum confestim depulit

Alce
Zeland.

Belli Gal. 6.
Deur. 14.

Auster epi-
leptiam ex-
citat.

Kei gesta
narratio.

pulit. Hæc fieri crediderim specifica vi, abdi-
 taq; proprietate substantiæ, vel quòd eximia ex-
 iccandi, discutiendiq; potestate polleat. Porrò
 nisi esset res solida, statui posset effluxum quen-
 dam emanare, qualem flores, olentesq; herbae
 effundunt. Quòd tamen fieri posse persuasum
 habeo, licet emanantes spiritus tenues sint, atq;
 aridi minimèq; vaporosi, adeò vt sensui minus ex-
 istant expositi, ab eoq; non nisi latenti vi perci-
 piantur. Sic lapides, gemmae, aurum, ferrum,
 atque aenea quæq; occultam quandam vim expi-
 rant, sed agitatione conalesceta, aut eorum non-
 nulla ignita, manifestius odorandi sensum exci-
 tant, seseq; corpori potentius insinuant. Quòd
 ipsum percipimus, cum celeri rapidòque motu
 rote feruescunt, vel cum equi ferrata vngula sic
 strata feriunt vt ignescant. Continuo enim fuli-
 ginosus ac retorridus odor in aëra se auràsq; dis-
 fundit. Quòd si effectus huius causa non sit sa-
 tis euidens, nullaq; probabilis ratio excogitari
 possit: saltem ea vi ista perfici statuamus, qua
 monocerotis cornu aqua vinòq; immersum vene-
 nata quæq; discutit, atq; araneas contactu conficit.
 De lapillis qui hirundinum ventri eximuntur, vnicornis
 tum qua vi epilepsiae medentur, alio loco dice-
 tur, venen's
 obli'st a.

Qua rezone
 foris admora
 morbos mi-
 rigant.

Simile a ro-
 tis tenuiss
 & silicibus
 scintillanti-
 bus.

CAP. IIII.

Qui fiat, vt morbilongi sint ac diutur-
 ni,

ni nec facile medicamentis cedant:
Vnde febres recidiuæ, vndeq; indu-
ciæ, atq; intermissio. Quæ scire omni-
um interest, ne quis facile morbo
tentetur, aut vt illum citò excutiat.

A similitudi-
ne exordium
ex itineris
difficultate,

Principiis
ostendendum.

Medicus
naturæ ad-
iungitur.

MORBI diuturni, quiq; in longum tem-
pus producantur, non inscite componi pos-
sunt, difficili, longoq; itineri ac spinoso, quod
homo inualidus parumq; firmo corpore denique
suffarcinatus ac mole degrauiatus cogitur pedibus
emetiri. Ipse propter itineris difficultatem, atq;
oneris molestiam cunctantius progreditur, pre-
miturq; grauius, quàm si vehiculo illum prouchi
contingat, vel ab obsequioso facundòq; comite
aliqua oneris parte leuari. Cum autem ob mal-
tas variasq; causas morbos protendi atq; in lon-
gum tempus protrahi contingat, inter cetera
illa mihi visa est præcipua; Quòd inter initia,
primòsq; morborum insultus, sincerum fidelmq;
medicum accire negligant, qui præscripta salu-
bri diætæ, ac medicamentis opportuniè summatq;
dexteritate adhibitis, naturæ imbecillitati possit
adminiculari, illamq; artis præsidio fulcire. ^{Est}
siquidem Medicus naturæ adiuuans, eiusq; saluti
ardenter inuigilat, ac cõseruationi totus incum-
bit. Quo fit, vt cum ignorent, quid ipsis vel pre-
sit, vel officiat, nullo discrimine, nulloq; delectu
vitiosos prauosq; cibos etiam in ipsis morborum
accip.

accesionibus insultuq; ingruente, ingerant, quibus oppilatio ac putredo augetur, morbusq; vires colligit, atq; omnis corporis vigor labascit. Quod si in Autumnum morbi incidant:

Morborum siquidem cursus redit adus in orbem, Atque in se sua per vestigia voluitur annus.

Iam gemina cooritur diuturnitatis causa, partim ob copiam frigidi viscosiq; humoris, partim ob lentorem ac tenacitatem; Autumnales enim hibernaq; anni partes refrigerant, densantq; humores, ac tarditatem iniiciunt, causasq; diutius immorandi innectunt. Quo fit, vt non facile morbi desinant, aut discutiantur, quod humores crassescant, ac concreti sint, cutisq; minus spirabilis existat. Vt enim pix, cera, seuum, resina, omnisq; fluxilis materia hibernis mensibus indurescit, minusq; cedit tractantis frangentisq; articulis: sic frigido statu cæli humores ægrè liquefcunt, ac dissoluuntur: argumento quod hyemali tempore minus sudoris erumpat. Quapropter quæ vehementer abstergent, ac meatus expediunt, exhibere conuenit. Non secus enim humorum sordes ac strigmenta huiusmodi corporibus inhaerescunt, quàm fex aut amurea dolijs, quæ aqua salsa, vel muria macerari postulant, ac scopis defricari, quò nitescant, omnisq; odor quo sunt imbuta, aboleatur. Alioqui quidquid in illis reconditur, vitiat, atq; accescit. Quò mihi

Simile a re
Buxilè

Simile a de
fri andad
lis.

Libr. 2.
pho. 100.

rectissi-

rectissimè dixisse visus est Hippocrates: Impura
 corpora quanto magis nutrias, tanto magis ledes.
 Putrescit enim alimentum, ac corrumpitur vitio-
 sis humoribus admixtum, eoq; fit, ut diutius cum
 malo luctentur, aut si quando medici industria
 aut naturæ viribus morbus mitescere cœperit, ob-
 orta leuissima occasione, recrudescit, ac redin-
 tegratur. Noua siquidem recensq; corruptio ac
 putredo corpori inducitur, quam comitatur fe-
 dus odor & graueolentia, quam etiam ex halitu
 percipimus, quæ per corpus latè diffusa spiritus
 vitiat, caloremq; natiuum, quòd perspiratio inhi-
 beatur, extinguit. Quò spectat illa Hippocratis
 sententia: Si qua vestigia, vllæq; reliquie in cor-
 pore resideant, morbos recidiuos excitari, fe-
 bresq; reaccendi: neque enim alimentum in cor-
 pus assumptum vires auget, sed prauis succi ad-
 mixture corrumpitur, morboq; dat incremen-
 tum, quod in quartana, nothisq; ac spuris ter-
 tianis perspicimus, cum Medico non acquie-
 scunt, nec commoda victus ratione utuntur. In-
 termittitur tamen hæc febres, præbentq; indu-
 cias, quia extra venas humor consistit, atq; à cor-
 de est remotior. In continuis autem febribus
 indies affligi homines contingit, ob acres
 mordacesq; fumos inflammati sanguinis, bilisq;
 accense intra capacitates ductusq; venarum squi-
 cum non habeant liberum exitum ac perspira-
 tum è directo cor atq; hepar feriunt, suaq; pu-
 tredine

Lib. 2.
 Aphor. 12.

Vnde febrim
 inducitur.

redine ex oppilatione coorta, inclementius infestant, quam si foras extraq; venas effundi contingat. Siquidem cum magna sit humorum copia, ac putredo vehemens, magnaq; huius ad putrefactionem proportio (Sanguis enim ex calidi & humidi qualitate promptius putredinem concipit) fit vt continenter hae febres sentiant ac celerrimè ad statum properent. Vnde Hippocrates morbos vltra decimum quartum diem non produci asserit: nonnunquam verò, vbi materia furiosa est, ac turgescit, quinto die, septimo, nono, vel vndecimo terminari. Contrario modo se habent: causae febrium, quae per circuitus stantisq; vicibus inuadunt ex vi quadam & qualitate humorum ingenta, lociq; ac temporis ratione, qua fit vt intermisse accessum faciant, vt anticipent, vt segnius seriusq; moueantur, vt instabiles sint atq; inconstantes, vt paroxysmus longus protrahatur. Anticipant autem accessiones, atq; inualescunt, vbi humorem augeri contingit, atq; ardentius inflammari, aut vbi aliquis error commissus est, aut in cibo potuq; aliqua subest intemperantia. Retardantius vero, tardiusq; inuadit atq; insulsius mitescit, cum materia minuitur, discussaq; oppilatione ac putredine, sensim oppilatio sopitur, ac consilescit. Cum autem humor alter alterius naturam asiscit, aut locum demutat, vel alterius commistione confunditur, nullo ordine, motuq; instabili circuitus procedunt, nec vllum certum

Sanguis putredine obnoxius.

Lib. 2.
Apho. 25

Anticipantes febres.

Retardantes febres.

Instabiles & orbundae febre.

obseruant accedendi modum. Longam accessio-
nem facit humor vaporq; copiosus, ac late per
corpus effusus, crassus deniq; ac viscosus. Signu

Longe fe-
bres.

Simile a vi-
rentius vi-
gnis & anno-
sa carna.

Inter mitten-
tes febres.

Carbunculi
extra corpus
febres exci-
tant continu-
as.

dem vt lingua humida ac virentia non nisi longo
tempore inflammari consumiq; possunt: vtq; ce-
ro bubula presertim vetus & annosa diu elixari
postulat: ita humor viscosus diutius macerari de-
bet, ac concoctione mollescere, fieriq; fluxilis.
quo excretioni reddatur idoneus. Ceterum
cum paulò ante demonstratum sit, humores vbi
extra venas putrescunt, atq; in quavis corporis
parte inflammantur, intermittentes, quaeque res-
pirandi spatia concedunt, febres excitare: eos-
dem plerumq; obseruamus continuos motus ele-
re, tametsi extra venas constituti sint, cum copie,
tum ferocitatis ratione. Quod ipsum in parti-
bus φλυκισσῶν, hoc est, inflammatione obsessis,
in Carbunculo, in bubonibus, omniq; apostema-
te contagioso ac pestilenti perspicere licet, in qui-
bus febris accenditur non intermittens, sed con-
tinua, tametsi virus extra venas eruptionem fe-
cerit, atq; à corde sit remotius. Vis enim pe-
stifera ac venenata ad cor penetrat, parteq; prin-
cipis infestat, ac spiritus cum naturales, tum vita-
les inficit. Quo fit vt huiusmodi morbi etiam
inter acutos referantur, quòd celeriter ad statum
properant, subitaq; fiat vel ad mortem, vel ad
sanitatem mutatio. Simile enim quiddam illis
corporibus euenit, quod vrbi obsessae, quae tam
acriter

acriter ab hostibus oppugnatur, ac machinis tormentisque bellicis nulla intermissione concutitur, ut non videatur diutius posse subsistere, hostiumque violentas impressiones perferre, adeo ut singulis momentis opprimenda videatur, nisi bombardis ac catapultis viriliter se hosti opponat, vel eruptione facta illum propulsare ac conficere pergat: nam deditione salutem vitamque pacisci, quod hi faciunt qui vel hosti, vel morbo segniter obsistunt, ingenerosum est, ac plerumque damno coniunctum, cum plerumque victores pactis stare non soleant, fidemque fallere: Sic in morbis acutis vsuuenire solet, ut egroti violentiam morbi non sustineant, vltraque dies quatuordecim vel citra eos vitam prorogare nequeant, nisi natura validam fortemque se præbeat, atque artis Medicæ presidio acriter morbo obsistat, depulsoque ac confecto hoste victoria potiatur; qua adeptæ, egregè quidem vires colligit, atque ob vim illatam non confestim conualescit, sed instaurare vires pergit, atque ut conquassata conuulsæque mœnia ac propugnacula, erigere.

Simile ab
vrbe o: festo
desumptum.

Ut hostis ma-
i: a morbo-
rum infidus
propugnaculus.

A morbo vi-
res instau-
randæ.

C A P. V.

De ijs qui subducto lecto, somnoque oppressi ambulant, ac perreptant culmina, ædiumque tabulata, multa que perficiunt dormitantes quæ vigilantibus accessu adituque sunt difficilima,

cilima, quæque summa cura perficere præstareque nequeant.

CONTINGIT nonnullos in florenti-
 quidem, viuidaq; ætate (nam seniculi vtpote
 spiritu vitali vel extincto, vel flaccido, tale quid-
 dam moliri nequeunt, vt qui etiam in Genid-
 thori ascensu segnes sunt ac tardiusculi) intempe-
 sta nocte, vel antelucano, exilire, ac lecto se subdu-
 cere, quæq; accessu adituq; vigilantibus sunt dis-
 ficiilima perficere, eaq; tam inoffensè peragere, si
 nemini non spectantium admirationem suppo-
 remq; incutiant: Quod si illos non interpelles
 nec ab incepto reuoces, sensim se denuò in le-
 ctum referunt. Cæterum cum ista obeunt, si il-
 los nota agnitaq; voce, aut eo nomine, quo Chris-
 tianismo sunt insigniti ac baptismo initiati, com-
 pellere pergas, ex consternatione incussoq; ter-
 rore, ac perturbatione decidunt, dissipatis scilicet
 cet spiritibus, discussiq; vi ac facultate naturali,
 qua illi perfecerunt; itaq; permittendi sunt sui
 motu ferri, atq; in priores sedes se sponte recipere.
 Qui verò Incubo opprimuntur, nocturnis
 que suppressionibus fatigantur, quod fit vbi cor-
 di ac cerebro fuliginosi densiq; spiritus inueni-
 unt, vellitari debent proprioque nomine excite-
 ri, confessim enim, etsi non magnopere vocem in-
 tendas, sibi restituntur, atque ad se redeunt, di-
 cussis scilicet fumis, ac subsidente sanguine, quæ
 per riuos ductusque venarum diffunditur. Magis
 autem

Ambulare ac
 vōsiferari in
 somno vnde
 sueriat.

Ambulones
 nocturni non
 appellandi
 proprio no-
 mine.

Incubus.
 De maere.

autem ex parte hic affeetus inuente vere illos corripit, qui assidue ventriculi cruditate laborant, quiq; frequentius in dorsam ac resupini decumbant. Quo fit vt patulis oculis atq; incontinentibus, apertoq; ore atq; hiante, magno valetudinis incommodo somnum capiant. Subito enim velut graui ingruente mole, eam angustiam percipiunt, vt suppressa voce suspiria gemitusq; plorabundos edant; qui tamen, vbi quis inditum illis nomen inelamat, ocyus se in latus deuoluunt, illaq; striges ac Lemures, quibus se opprimi imaginantur, excutiunt. Contrario modo afficiuntur nostri Ambulones: Illi siquidem clausis oculis in tenebris dimicant, ac strepitu tumultuq; omnia complent, nonnunquam silentes sursum deorsumque rapiuntur, ac nullo fulti ac amiculo summa tectorum fastigia ascensu superant. Quae ab ijs fieri persuasum habeo, ex sanguine turgido ac sfumanti, tum estuoso feruidoq; spiritu, quae in mentis sedem delata anima vim ac facultatem qua functiones suas perficit, partesq; instrumentarias ad actiones impellit, agitant, atq; ad huiusmodi motus effectusq; concitant. Quo fit vt corpus spiritus animalis impulsu, qui neruorum ac musculorum robur, hoc est, sentiendi mouendique munus in cerebro continet ac tuetur, in sublime feratur, eiusq; vi etiam per somnum ad tales actiones incitetur. Sunt autem istiusmodi conditionis homines raro laxoq; corporis contextu, ac molis

De tribus in dorsum noxius.

Feruidus spiritus est famo us in somno.

exiguæ, sed magna spiritus agilitate, animoq; feruido: Vnde euenit, vt si vel extremis manuum pedumque articulisprehendant aliquid, se librent ac fulciant, contactisq; tabulatis adherescant. Simile enim quiddam ijs corporibus accidit, quod turbinatis illis dolijs, quæ apud Belgas Oceani ostijs iniiciuntur, quò nautæ fidam stationem, tutumque portum consequantur, ac loca vadosa, scopulosque latentes declinant. Illa siquidem licet ferreis laminis obducta sint, cathenisque reuincta, ac ponderoso ingentique saxo alligata: fluitant tamen, ac mari innatant, nec nisi debescant, in inum deuoluuntur: quoniam spiritu, ac flatibus, aerèque copioso, adhibitis in eum vsu follibus, oppleta sunt. Sic isti quoniam flatibus turgescant, ac spiritu aereo implentur, in sublimè rapiuntur, ac suspensio, lenique gradu vt limaces, ac cochleæ, quæ cum oculis carent, protensis cornibus prætentant iter, eduissimæque perreptant, nocturnasque ambulationes perficiunt. Quòd verò inoffensè nullòque corporis incommodo ista peragant, nec labi conturgat, aut in præceps agi, eò fit quòd sensim ac nullo metu, nullaque trepidatione, aut discriminis respectu ista aggrediantur, quæ plerumque vigilēs à rebus auxilijs ac periculosissimis vel auocare solent, vel deterrere. Siquidem non alia ratione hæc attentare solent, quàm ebrij ac mente capti, qui inconsultè, magnaque temeritate atque

Simile a
marin & dolijs.

Simile a
limacibus
& cornicularis.

auda-

audacia, pericula quæque aggredi non metuant, quibus si postredie, aut ubi mente constare cœperint, in memoriam reuoces, quid egerint, quantæque discrimina subierint: omnia prorsus excidisse sibi ingenue fatentur, totoque corpore horrescunt, cum ab alijs, quibus se periculis obicerint, quasue tragœdias atque intemperies excitarint, referri audiunt. Quod si huiusmodi corporibus humores minus exæstuant, minorque sit spirituum ardor atque agitatio, vociferari tantum illos ac subsilire contingit, sed lecto, spondæq; inherere: neque enim tam validi sunt, tanque violenti spiritus, vt subtollere corpus possint. Quicumque enim, Hippocrate teste, cerebrum incalescit, quod biliosis fit, non pituitosis, hi noctu clamitant, ac tumultuantur, præsertim si tumultuose ac feruide sua negotia, actionesque diurnas perficiunt, rerumque suarum satagunt. Vt sunt Ardeliones quidam, hoc est Lib. de Comit. morb. Ardelio Tanta faciem homines inquieti ac iactabundi, qui omnibus se negotijs ingerunt, atque vltro citroque discursant, mirisque vtuntur gestibus, quos etiam ex oculis deprehendere licet, ex vultu, incessu, vestitu, totoque corporis habitu, quorum singula varijs modis componunt, atque immutant, aliquamque personam subinde sibi asciscunt, nempe vel histrionis, vel palestrite, aut denique agyrte, hoc est, circumforanei circulatoris, qui ad nutus plebem conuocat. Quò sit vt in somno ex-

Homines
interdium in-
quieti noctu
clamorosi sunt.

iliant, ac plausum strepitumq; excitent ob simu-
lacha que sensui occurrunt, queq; voluntati atq;
actionibus diurnis correspondent. Sic singula
nostrum, cum interdium intentè aliquid agimus, se-
rioque tractamus, earum rerum species ac spec-
tra noctu animo obuersantur, vocesque clamo-
sas ac turbulentas extorquent. Quod Lucretius
hoc carmine expressit:

Libr. 4.

In somnis eadem p̄erosque videmus obire:
Causidicos causas agere, & componere leges.
Indupratores pugnare, ac p̄elia obire.
Nautas contractum sumi ventis, degere bellum.
Et quo quisque fere studio defunctus adharet,
Aut quibus in rebus multum sumus ante morati,
Aut in qua ratione flui contenta magis mens.

Que enim toto die nos fatigare urgereq; solent,
inclinato iam die in cerebrum affiliunt, noctur-
nasque intemperies excitant, aut saltem mentem
ijs occupatam detinent, ut somnus non sit pla-
cidus, sed obiectis imaginibus identidem inter-
rumpatur.

C A P. VI.

Ex his qui submersi sunt, virorum ca-
dauera supina: feminarum verò
prona fluitare, exemptoq; pulmo-
ne non emergere.

Lib. 7. cap.
17.

COMPERTUM est apud Belgas, quod
Plinius etiam testatur, corpora virorum, ubi
submersa

submersa sunt, supina, atq; erecta in caelum facie; mulierum verò prona, vultuque in fundum inclinato, fluitare. Quo natura creditur pudori sexus consuluisse, ne ea in conspectum venirent, oculisque hominum exhiberentur, quæ decentius obteguntur. Mihi verò ea excogitata est ratio, quòd mulier ventricosa sit, protensoque utero, ac conceptacula laxiora obtineat, magisque patentia, aluum, intestina, meatus urinarios, vbera fungosa ac pratumida; quæ quoniam vbertim atque affluenter humore implentur, degrauari ventrem pondere atque aquarum distentione contingit, deorsumque ferri. Quòd ipsum in vtriusculis ac vasculis perspicimus obturatis, quorum pars, quæ aërem continet, sublimis existit: quæ humorem, subsidit, ac deorsum voluitur. Id ipsum et in ouo animaduertere licet, quòd falsugini injectum fluitat quidem, sed pars cui pondus inest, premiur ac subsidit: pars aere oppleta, illa scilicet quæ rupto putamine lacunam exhibet, vbi peruetusta sunt ac subolida, eminent, sursumque nititur. Quòd nisi capaciores meatus, ac conceptacula ampliora huic sexui natura indidisset, quæ, cedo, ratione ac modo concubitus perfici posset: Quid conceptui ac gestationi, qua tacitis auctibus intumescit uterus, atq; incrementum capessit foetus, esset adiumento? Quid laborioso anxioq; partui, quo membra distendi debent ac dilatari, vt eniti possit clementius, adiuuiclaretur?

Quid

Simile ab vtriusculis fluitantibus.

Ouum & umbra falsugini immixta fluitant.

Mulier vtrò patentiores habet meatus.

Quid denique conferret infantis nutritioni? nisi uterus, cuiusque fauces ac vestibulum ad eum modum essent constituta, nisi nitidae, tamque decorè protuberantes mammillae, quae tanta lactis ubertate scatent, ad eum usum essent accommodatae? Cum itaque mulier omnes sinus ac cavitates ampliores habeat, multumque humoris imbibat, necesse est ut ea corporis pars subsidat, ac deuexa constituatur quae plus aquae concipit. Vir autem astricta habet illa, meatus urinarios angustos: argumeto quòd mulier magis calculo periclitetur, aqualiculum minus protensum, coxendicis ossa valida ac ponderosa, artus robustos, scapulas amplas, dorso spinam cum vertebrarum conexu firmam, pulmonem fistulosum ac praelargum, ex quo viris vox grauis & sonora, feminae ob pectoris angustiam exilis & gracilis. Quae omnia indubie efficiunt, ut cadauera virorum in dorsum, mulierum in ventrem innatent. Siquidem natura comparatum est, ut graue quodque deorsum, sursum autem leue feratur. In quam causam etiam referendum censeo, quòd aqua suffocati non confestim emergunt. Siquidem cum corpus undique humore oppleri contingat, atque aquarum pondere degrauari, sursum eniti nequit, quandoquidem nihil aeris in se continet, omnisque spiritus per aquae gurgitem excussus est, atque euadit. Intra septimi verò diei, aut noni spatium corpus diffluit, soluitur, ac tabescit, multumque aeris

Cur vox viri
robusta,
feminae exi-
lis.

Quare statim
non emer-
gunt submer-
si.

aeris pulmo concipit. Atque hinc est, quod nostrates plebeij didicere soleant: Nono die rupto felle emersurum, non quod folliculus fellis dirumpatur, sed quod ex eo, reliquisque conceptaculis vuidis, atque aquae madore flaccidis, humores effluant. Quo fit, vt corpus attenuata carne fluidum efficiatur, ac pulmo spongiae instar fistulosus, concepto copioso aere, cadauer subducit, aureque restituit. hoc siquidem viscus aquae imatantes fuleit ac librat, & quò quisque illud habet amplissimum, multisque foraminibus peruium atque implicitum, quò diutius anhelitum cohibere potest, fundoque longiori spatio inhærere. Sic enarrantem audiui D. Vesalium, excellentis ingenij summæque eruditionis virum, Maurum quendam vmatorem, Ferrariam ex tiremi adductum, qui vnus longius producebat vocem, ac continuo clamore, absque respiracione, insistebat diutius, quam quatuor robustissimi pugiles; Idem rursus cohibito suppressoque spiritu ac naribus, oreque occluso absque vlla hilitus animæque reductione, cum illis certabat. Quo naturæ munere hoc erat consequutus, vt semel atque iterum captus, elapsus sit, mergoque auifimilis, intima maris per semihoræ spatium penetrans, captiuitatis iugum morte acerbius excussit. Hoc itaque commodi cuique præstant amplii capacèsque pulmones, vt celeriter iter conficiat, vt natandi peritus, diutius aquis incumbat,

Quoto die
fuerit
emergant.

Memorable
de Mauto.

Pulso pr-
largo quid
commodi
afferat.

vt in fluenta delapsus, minus citò demergatur, ut-
que aquis suffocatus post paucos dies emergat.
Quòd si mortuo hi spirandi folles eximantur,
quod piratas quosdam factitasse audio, fundo in-
hæret, nec vnquam sursum nititur, quòd spiritus
aerisque adminiculo destituatur.

C A P. VII.

Submersorum corpora vbi emer-
gunt, atque in conspectum produ-
cuntur, tum eorum qui interempti,
confossi q; sunt, præsentibus amicis
aut eo qui interitus causa illis exti-
tit, è naribus, aliaue corporis parte
sanguinem profundere.

Sanguinem
mortuis
profluere.

C V M multa sint in rerum natura, quæ nobis
admirationem stuporemque incutiant: tum
illud inter præcipua referendum censeo; quòd
sanguis ex vulnere interempti profluat præsentem
illo qui id inflixit, eiusque facinoris est conscius:
Et quòd demersorum cadauera aquis exempta ex
aliqua corporis parte sanguinem profundant, si
præsto sit amicorum aliquis, plerumque tam ru-
brum ac floridum, quasi facultates, spiritusque
vitales, qui humores agitant, nondum essent so-
piti. Nam id obseruatum est à Magistratu, præ-
fectoque totius Belgicæ, qui corporibus, quocum-
que fati genere exanimantur, adesse solent, eaque
conspicere propius, priusquam sepulchro infe-
rantur.

rantur. Qua autem ratione hæc fiant, non prom-
 ptum est cuius expedire. Scio equidem mortuis
 ad tempus vim vegetantem inesse, qua crines &
 unguesque succrescunt, humore insito calori ex-
 terno suppeccitante alimentum. Sic stirpes fru-
 ticesq; amputatae aliquot dierum spatio fronde-
 scunt, ac flosculos proferunt, si irrigari foueriq; Succ. Stir-
pes ad tem-
pus germi-
nantes.
 aqua contingat. Subest enim, insitaq; est vis
 quedam naturalis cauliculis, quam à radice sunt
 consequte, quæ ubi euauit, crescunt folia flo-
 resq; decidunt. Sic fieri potest, vt sanguis qui
 in venis delituit, agitato motuq; corpore erum-
 pat. Videmus enim tales à baiulis ac vectori-
 bus in terram subduci, ac modò pronos, modò
 supinos consitui, sursumque ac deorsum deuolui.
 Quo fit vt venarum ora reserentur ac dehiscant,
 tum sanguis qui nondum genuinam naturam aut
 colorem exiit, è corpore profluat. In his au-
 tem qui iam pridem exanimati sunt, ac serius re-
 perti, non sanguis rubicundus, sed cruenta que-
 dam sanies ex vubere confossi distillat. Si verò
 casu vel ruina, vel deniq; oppressi sunt parte qua
 meatus corporis patefcunt, sanguinolentus liquor
 emanat, nempe aut per os, nares, oculos, aures,
 infernasq; sedes. Sic plerumq; videmus ex fluido la-
 xoq; cadauere, vbi duobus tribusq; diebus seruatur
 insepultū, sanguine commixtum liquorem profue-
 re, cū vespillones crebro motu atq; agitatione fere-
 trū ex humeris gestant. Boves quoq; ac tauri post
 leguenam

Sanguis ho-
mini ex
conite nati-
one subito
erumpit.

lanienam laquearibus affixi, solum ac pavimentum sanguinis stillicidio cruentant. Quamobrem conijcio ex simili causa iam memorata proficisci. Caterum illud mihi vero magis consentaneum videtur, Amicis, aut illi, qui facinus admisit, conspecto cadauere, ex subita consternatione sanguinem ex naribus erumpere, quod facultates naturales, ac mentem vehementer concuti ac percelli contingat, humoresque non consistere, sed vtrò citroque commeari. Illos siquidem varè affici videmus, nec lingua mentèque consistere, ac modò rubore suffundi, modò expalescere, metùque contremiscere. qua perturbatione efficitur, vt ex continenti intuitu sanguis vel inuitis scaturire incipiat. Quod ipsum plerisque etiam vsu venire perspicimus, vbi inopinato oculis mentèque acerba quaedam obijciuntur, aut funesta quaedam imaginatione concipiunt. Quod si quis statuat propinquos, ac sanguine coniunctos sympathia quadam, hoc est, mutuo naturæ consensu sanguinem elicere: facinorosum ac patrati sceleris reum antipathia, ac dissensione, tacitaq; discordia id ipsum efficere: non futurus sum in ea re contentiosus. Hoc tamen minus grauatur sum admissurus, sanguinem ex plaga exprimi, tamen si obligata, obductaque sit, ac fascijs deuincta, si ille qui facinus admisit, ex aduerso constituat. Tanta est enim ac tam valida latentis naturæ vis atque imaginatio, modò aliquid vitæ supersit, aut corpus

Reseruescit
sanguis
mò tuis.

mortu-

mortuum incalescat, vt sanguis ebullire, accensaq;
bile efferuescere incipiat.

C A P. VIII.

De infantum recens natorum galeis, seu tenui molliq; membrana qua facies tanquam larua, aut personato tegmine obducta, ad primum lucis intuitum se spectandam exhibet. Helm vulgo vocant.

INOLEUIT absurda quaedam persuasio, Anilis opinio de infantium galea, eaq; non solum imperitæ rudiq; plebi, sed magnæ existimationis, primiq; nominis aliquot medicis imponit, plerosque infantes non absque bono alicuius, maliq; ominis præfagio in lucem prodire, capite galea obducto: cum ignorent hoc omnibus commune esse, factumq; his membranis Tres membranae ut sunt in matris utero in utero nutiri. Tria siquidem sunt inuolucra seu membrane, quibus in materni uteri latebris foetus obtegitur, Exterior, Græcè χοειον, Latine Secundæ dicitur; quod statim à partu prodit: Subsunt huic duæ aliæ membrane, quarum prior à figura sarciminis Allantoides appellatur, ex femineo semine generata, quæ capiti, clunibus, ac pedibus obtenditur, partibusq; eminentibus incumbit, cuius usus est vt infantuli efformati vrinam excipiat. Postrema, tenuissima est membrana ac pellicula, quæ sudorem vapo- remq;

remq; emanantem à maturefcente foetu absorbet, eumq; orbiculatim ambit ac complectitur, Amnios hoc est, à mollitie ac teneritate agnina dicta. Que munimenta ac gestationis præsidia provida natura excogitavit ac molita est, ne attritu aliquid incommodi patiatur infans, cumque allidi contingat. Harum postremæ cum infante nonnunquam profiliunt, partibus ad quas tuendæ sunt destinatæ, affixæ, præsertim cum panduntur portæ, ac mulieris pudenda, partesque genitales laxæ sunt, atq; in enitendo affatim dehiscunt. Quod si ægrè magnoque conatu ac molimine infans ex huiusmodi angustijs eluctetur, ipsaque mulier stricti oris sit atque angustè constituta, herent illæ membrane in medijs spacijs, illasque exuvias abstergi contingit, non secus, quam pelliculam in fronte, aliaque corporis parte, extimam cutem atterimus, ubi per angustam rimam arctumque foramen sumus elapsuri. Illud itaq; velamen, quo facies obducitur, Galeam esse amiculæ statuunt, qua de multa nugantur, ac puerperis spem metumque incutiunt. Si enim nigricanti sit colore ea membrana, tanquam ex tripode pronunciant deliræ ignaræque mentes vatium, multa infantibus futura infesta, multaque sinistra ijs impendere, ac spectris strigibusque fore obnoxios, deniq; insomnijs nocturnaque inquietudine di-nexandos, nisi hæc comminuta potui exhibeatur, quod, me repugnante, magno tenelle ætatis in-

commo-

Quando infans galeam proferte videtur.

Dignum tegmen infantis quid designet.

commodo quosdam factitasse memini. Quod si rubicundum sit gestamen aut pellicula quæ ver-
 tici inhaeret, capitique affixa est, egregium il-
 lum fore vaticinantur, magnaq; dexteritate ac
 successu omnia effecturum. Quæ supersætiosa,
 anilisque opinio etiam veteribus insita erat. Re-
 fert enim Aelius Lampridius in vita Antonini
 Diadumeni, cui caput diademate, seroque te-
 nu redimitum erat, Solere pueros in ipsis vita
 auspicijs, pileo naturali insigniri, quod obstri-
 ces rapiunt ac credulis aduocatis vendunt. si qui-
 dem Causidici se illo adiuuari persuasum habebant.
 Caterum cum membrana istæ, aliæ alijs colori-
 bus conspici soleant, non aliò id referendum cen-
 seo, quam ad circumfusos, qui vtero innatant, hu-
 mores. Ex illis enim coloris varietatem sibi ad-
 sciscunt. Cum itaq; sordida quadam illuue ac
 vitiosa vlligine vulua imbuta est, quæ cum vtrius-
 que semine coalescit, fusco colore membrana ex-
 istit, cutisq; infantis fuliginoso vndiq; colore suffu-
 sa est. Si verò sanguis, semenque sincerum sit,
 ac defecatum, nullique vitio obnoxium, rubescit
 tegmen, atq; infantulo suavis color subest, ac flo-
 ridus. Nec solum huiusmodi membranae colo-
 ris, sed etiam formæ figuræque diuersitatem con-
 cipiunt, vel ex interno externoque affectu, vel
 ab ijs quæ oculis mentique obijciuntur. Siquidem
 cum virorū plerique tam sint salaces, auidiq; volu-
 ptatis, vt nullo delectu, nullaq; habita menstrui
 V 2 decursus

Rubicundum
 infantis ve-
 lamem quid
 potendat,

Antoninum
 diademate
 insignitus.

Causidico-
 rum super-
 dno in cone
 se ruandis in-
 fant um gaa
 leis.

decurfus ratione, mulierem subigere fatagat: fit nonnunquam, vt cum triuo, pauloq; minus menses defluerint, atque vnus aut alter dies purgationi reflet, interpellari legitimum profuuij tempus contingat, ac nonnullam menftrui excrementi portionem cohiberi, intempeftiuo quidem congressu, fed qui conceptum nonnunquam perficiat. Cum itaque mulier, dum generationi infiftit, reiq; Venereæ incumbit, nondum conftitiffe menses fit conscia, nec admiſſario ſubijciendum corpus, humentibus adhuc, vdiſq; locis, tacite rubore ſuffunditur, ac ſanguinem oculis pro reſlamento obijcit: qui affectus cum in foetum tranſeat, membranis illis varius color formaq; inducitur. Quæ res hoc quoque efficit, vt infantes ſint genis, buccisq; rubentibus, ac colore roſeo. Quod tum demum vſuuenire ſolet, cum grauida vel pudore afficiuntur, vel ſubiraſci ſolent, agitato à calore natiuo raptòque in ſublime ſanguine. Nam quibus metus incutitur, aut inopinatio expaueſcunt, illæ pallidum colorem inducunt, vultumque tetricum ac ſubtriſtem affingunt foetui.

Vnde for-
tiz elean-
tia aut curpi-
tudo.

C A P. IX.

Cur apud Belgas in fabis verſari dicantur, vacillantis parumq; firmi cerebri, vulgo Inde boonem,

SI QUANDO inferiores Germani aliquem parum firmi cerebri designant, aut alienatæ, emotæq; mentis, & qui in moribus, generibus, dictis, factisq; atque in omni vitæ actione deliranti apparet similis, in fabis illum versari dicunt; adeo ut prouerbij speciem obtineat, Fabæ florescunt, in fabis oberrat: Quod vacillationis cerebri hominibus accommodari solet, quiq; rationis mentisq; iudicio carent. Videmus enim plerosque vernis mensibus, vbi culmi fabacci flores incipiunt, mente alienari, multaque absurda ac ridicula proferre, quibus nonnunquam sic inrudescit delirium, vt vinculis coercendi sint. Siquidem ineunte vere humores restagnare incipiunt, densisq; fumis ac vaporibus cerebrum afficere: quos cum redolentes fabarum flosculi exciunt, mentem corripit delirio, furisq; agitari contingit. Tametsi enim ex fabarum floribus iucundus suavisq; odor emanat: cerebrum tamen afficit, vaporeq; graui etiam à longe imbuit, præsertim quibus id imbecille est atque inualidum, humoreque bilioso ac melancholico oppletum. Quo fit, vt eorum nonnulli inquieti sint ac palabundi, denique clamosi impenseq; loquaces: Alij taciturni ac cogitabundi:

Prouerbiū
 In fabis
 oberrare.

Cur fabarum
 flores cere-
 bro affici-
 unt.

Obstipo capite, & figentes lumine terram
 Murmura qui secum ac rabiosa silentia rodunt,
 Atque exportato trutinantur verba labello.

Per. Sat. 9.

Et quemadmodum nonnulla fumos dissipant, que-
 que

que cerebro infesta sunt. discutiunt, atq; animas languidas, spiritusque sopitos erigunt, ut acetum, aqua rosacea, in qua garyophylli macerati sunt, panis recens vino odorifero imbutus, quae tenuem gratamque auram expirant: Ita quaedam dolores excitant, capitique grauedinem inferunt, ut allium, caepe, porrum, sambucus, absinthium, ruta, abrotanum, multaque aromata, quae fumidum grauemque odorem exhalant, ac caput tentant, naresque feriunt. Quod Hippocrates Aphorismo hoc indicauit, Suffitus aromaticum muliebria ducit, qui ad alia multa etiam utilis esset, nisi capiti grauedinem inferret. Omnia siquidem intense odorata capiti officiant, ac calorem, humoremque ad supernas partes rapiunt, etiam qui ex frigidis stirpibus euaporant odores, in ijs praesertim qui extenuati sunt, exhaustoque corpore. Illi enim nec eduliorum, carniunq; elixarum nidorem perferunt, atq; in animi deliquio defectuque nihil naribus admoueri patiuntur, quod acris vibrantisque sit natura, ut qui à crasso densoque aere suffocari videantur, non secus, quam qui in coenaculo vndiq; fumo op-pleto desident, quibus anhelitus intercipitur, ac cohibetur, nisi reseratis ostijs, apertisque fenestris serenum aerem admittant, quo domus perspiretur, ac spiritus inoffense vltro citroq; permeare possit. A tenellis huiusmodi corpusculis diuersam conditionem sortiuntur paludum acco-

Quae capiti
dolorem in-
ferant,
Lib. 5. Apho.
28.

Exemplum
a femolis a-
phibus.

la, quique sentinis exhauriendis, ac purgandis cloacis sunt destinati. Illi siquidem odoratissima quæque respiciunt, atque ijs offenduntur. Sic Strabo refert, apud Sabæos ab odoribus stupefactos, bituminis suffitu, hircique incensa barba recreari. Cuius rei exemplum etiam edidit apud Antuerpianos rusticus quidam, qui cum in myropolion seu officinam aromaticam diuertisset, deliquo animi periclitari cepit, confestim illi proximus admoto naribus fimo equino adhuc tepenti ac fumido (nam illi assuetus erat) animam reuocauit.

Lib. 16.

Ridiculum de ustico

C A P. X.

Non quiuis grauis ac teter odor homini noxius: Sunt enim inter hos qui contagia discutiant, morbisque putridis obsistant: Obiter unde manauit Prouerbiū, Cornua inibi, eoque loco aduri, vulgo Menbranter hoornen.

MVLTA sunt teterrimi odoris, quæ tamen corpori nullam noxam inferunt, nec ullam putredinem inducunt, imò affectibus quibusdam obsistant, atque aerem auramque vitiosam ac turbidam discutunt, ut sunt Castoreum galbanum, sagapenum, laserpitij fex, quæ Afa fetida dicitur, anagyris herba, sulphur, puluis bombardicus corij cornuque suffimen. Hæc siquidem horrido

Fœdi odores
aliquando
vtilēs.

sunt grauiq; odore, sed nihil contagij adferunt, imò pestilentes auras, quasq; stagna paludescq; ac Camarine exhalant, mephites referunt, reprimuntq;. Quin & virgunculis suffitu λυπηδίου, animiq; defectum excutiunt, qua ex vteri strangulatione corripiti solent, vbi nobiles maturæq; viro serius connubio destinantur. Fœdi itaque odores qui ex cadaueribus, locisq; cœnosis ac stagnantibus emanant, corruptos, putridosq; morbos pariunt, atque acrem inficiunt, humidi calidiq; ratione, non istorum effluxus atq; euaporatio, que ad siccitatem deuertit. Hinc plebeij

Graues odores aliquando pesti ob-
stiterē.

nostrates corij cornuq; præsegmina atq; ossa subuuida in ignem conijciunt, eoq; nidore suas casas ac tuguria suffumigant, quo morborum contagia dispellant, ac se suasque ediculas a pestilenti aura tutas præsent. Atq; hinc manauit prouerbi-

Cornua adu-
si prouerbi-
um.

um, Cornua inibi aduri. Quo designant loca peste morbisq; contagiosis infecta euitanda. Non dissimile remedium discutiendæ pestis adhibitum est superioribus annis, cum apud Neruios, quos Tornacenses modò vocant, morbus popularis crudeliter seuiret, totaq; vrbe grassaretur. Milites siquidem præsidiarij, qui in arce excubias agebant, machinas, tormentaq; bellica, puluere bombardico non globis oppleta, vrbi obuertunt, eaq; sub diei noctisq; crepusculum incenso funali explodi curabant: quo effectum est, vt sonitu violento fumantique odore, acris contagi-

Rec gesta
apud Nerui-
os.

um discuteretur, ipsaq; Ciuitas à peste facta sit immunis, ac libera. Neque enim minus præsentaneum est hoc remedium in dissipandis nebulis, Ignis æreæ contagia dissipat. infectiq; aeris contagijs, quàm quod Hippocratem factitasse legimus, extractis pyris, congestisque sarmentis ac fascibus, per compita ignes excitare.

C A P. XI.

Digitus sinistrae manus, qui infimo proximus est, præstantia, qui postremo omnium morbo articulari, aut chiragra infestatur, & si quando affici contingat, non multo post mors imminet: Obiter quare præ cæteris auro deuinciri mereatur.

HOC in confesso est apud Medicos, Quæcunq; corporis partes aliquo vitio morboq; tentantur, id effici vel affectu primario, vel per consensum, ac lege consortij, cum non in ipso membro morbus consistat, sed ab alio illi mali nonnihil infertur. Sic iuxta prouerbum, Aliquid mali propter vicinum malum. Natura tamen prouida semper partes principes munit ac tuetur, malumque ad ignobiles deuoluit ac dirigit. Natura præcipuas partes a morbo tuetur. Quod critice, naturæq; impulsu fit, cum humorum morborumque collectiones in remotas partes propellantur. Quod si & morbus ci-

eiusque symptoma, hoc est, affectus qui illi succedit, validus, violentusque existat, ac natura sit imbecillior, quam ut illi possit obistere, summique impetum ac ferociam pro suo arbitrato cohibere, in præcipuas partes humores decumbunt, quod in pulmonis inflammatione, pleuritide, arthritide, leishargo, ac plerisque acutis morbis perspicimus. In articulari autem morbo ac coxenditico, qui vere & autumnno viget, vis ac facultas naturalis, humores in corpore coaceruatos à partibus robustis ad imbecilles propellit. Sic observavi in Gallia Belgica complures chiroagra ac podagra obnoxios, quibus omnes articuli acerbissimo dolore, tumoreque erant inflati, illo tanto sinistrae manus digito illaeso, qui infimo proximus est. Is siquidem ob cordis vicinitatem, ac consensum, nihil sensit incommodi. Nec est quod ex hoc morbo quisquam mortem extimescat (ceteris enim sunt immunes, modo ne ficosi sint ac Venerea lue contaminati) nisi circa sinistram pericardiorum sinum, cui cordis turbinatus mucro subest, humorum colluies decumbat, digitusque annularis nodosus efficiatur atque intumescat. Hac siquidem ubi fieri incipiunt, luxato vitali robore, rigor labascit, omnisque animi & corporis vis coneidit. Hinc itaque mos inolevit apud veteres, ut is digitus auro insigniretur, talique gestamine decorus esset, potius quam ceteri: quod tenuis quidam arteriae ductus, non nervi, ut Gellius existimat,

Annularis,

maui, à corde ad hunc digitum porrigatur, cuius motum in parturientibus ac delassatis, omnibusq; cordis affectibus indicis tactu manifestè percipis. Nee sanè id cuiquam absurdum videri debet, cum animi defectu collapsos erigere solem, vellicato hoc articulo, auriq; cum momento croci, attritu; per hunc enim vis quedam resuscillatrix, quæ illi insita est, ad cor dimanat, vitæq; fontem, cui is digitus connexus implicitusq; est, recreat. Quapropter præ cæteris illum honorem promeruit, auroq; decorandum censuit antiquitas. Huius quoq; dignitas, quam à corde consequitur, hoc effecit, ut veteres medici, à quibus etiam nomen obtinuit, medicamenta ac potiones illo commiscerent. Nihil enim venenati vel extremis eius radicibus adherere potest, quin homini infestum sit, virusq; cordi communicetur. In indice quoq; veteres olim gestasse annulos, præter alios Hieremias testatur: Sic enim apud illum exposulat cum rege Dominus: etiam si Ieconias annulus fuerit in manu mea dextra, inde euellam illum. Quo indicat, etiamsi paulò antè apud me fuerit gratiosus, & amabilis, magnæq; estimationis ac pretij, adeo ut subinde illo oblectarer, uti spectabili annulo insigni aliqua gemma decorato, iam gratiam fauoremq; exiit, ac cor à me detestabilis est ac despectus, quoniam ab integritate vitæ ad improbos mores delapsus sit: quo argumento cuius testatum esse vult, nihil prodesse cuiquam

Medietas
 dig. eius.

Hier. 22.
 Hieremie
 locus expl.
 catus.

316 DE OCCULT. NATURAR
cuiquam ante actæ vitæ puritatemobi ab ea defle-
xerit, atq; ad deteriora sit deuolutus: e diuerso nul-
li officere veterem nequitiam, Ezechiele teste,
vbi relicta vita sordida ac lutulenta, ad frugem se
contulerit.

Cap. 18.

C A P. XII.

Quædam ignem non concipiunt,
flammisque inuicta sunt. Et qua
ratione id efficiant.

CONFECTA vidimus, textaq; manti-
lia ex lini quodam genere incombustibili, quæ
igni non cedunt, flammisque indomita sunt: itaq;
si quando sordes contraxisse videntur, mundariq;
postulant, non smigmate aut sapone, vllò que li-
xiuio maculas eluunt, sed iniecta igni flamme-
scent, non secus, quàm olle argillaceæ multa pin-
guedine imbutæ, ac nitida calidiorisq; eximij ex-
imuntur. Nascitur id genus in desertis Indiæ, lo-
cisq; siticulosis ac sole torridis, in quibus stirpes
quædam ex soli conditione, atq; aeris ambientis
qualitate illam naturam asciscunt, qua forgitexiq;
in lintea possint. Si enim in mari ac fluentis ostræ-
eoderma, hoc est, cute testacea, solidescere possint.
Canceri, paguri, locustæ, gammari, buccinæ, pe-
tines, multaq; concharum genera, in quibus (et
Plinius ait) magna ludentis naturæ varietas, mul-
teq; figurarum colorumq; differentia: si deniq;
Corall

Lib. 9.
Cap. 33.

Coralli frutex in imo maris Ligustici frondescit, Corallum
 mariq; exemptus in lapidem induratur: non e ex maris
 cuiquam videri debet absimile vero fructices quos gustico sub-
 dam ex loci caliq; ardore eam naturam consequi, ducitur.
 vt contusi, subactiq; fistibus, ac stipario malleo
 mitigati ductiles fiant, atque in filamenta elabo-
 rentur, quæ ignis vim respuunt. Quis autem Ex herbis fru-
 non miretur ex canabaceo frutice, ex vrtice, nes conficit.
 liniq; ac genista flagellis fines ac rudentes con-
 textis velaq; ac lintea confici? Cum enim lento sint
 tenaciq; vumine, in fila telasq; attenuantur, vt et-
 iam argenti auriq; bractea ac segmenta. Sic
 ex huiusmodi virgultis, non equidem ex Salaman-
 dre pilis (vt pleriq; nugantur) mantilia, map-
 peg; conficiuntur, vt ex bombyce, ac lanigeris
 arboribus serica, licet illis operosior cura adhi-
 betur: rigescit enim materia, minusque est tra-
 ctabilis. Appellatur autem id genus lini Asbe-
 stinum, à similitudine & natura calcis, quod i-
 gni mundatur, nec absumitur, aut detrimentum
 patitur. Cui affinis est aquartos lapis alumini
 scissili, quod vulgo plumosum vocatur, similis, ex Amiantis
 quo, Dioscoride teste, lintea contextunt Indiani, Libr. 5. capi
 quæ in ignem coniecta inflammantur quidem, 59.
 sed exempta splendescunt, nihilq; illis deperit, Volater
 nec deteriora efficiuntur. Sic ligna & tabulata Libr. 22.
 alumine illita non ardescunt, vt nec postes, fores, Alumen igni
 lacunaria colore viridi imbuta, modo durior obsistit.
 crusta ijs obducatur, atq; alumen, plumbiq; al-
 bi

bi cineres copiosè pigmentis commisceantur: nequit enim vis ignita penetrare, quod lignum coactum densumq; fiat, atq; ad ignem pluviamq; obdurescat. Cuius rei specimen edidit Archelaus Mithridatis praefectus in lignea turri, quam cum Sylla incendere tentaret, nihil profecit, coactusque est re infecta decedere, atq; ab incepto desistere, cum alumine, quod vehementer astringit, omnia essent oblita. Sic C. Caesaris irritus erat conatus, cum circa Padum Castello ignem admo-ueret ex Larigna materia constructo. Larix siquidem arbor Piceae assimilis nec ignem aut flammam concipit, ac non solum à carie & terredine immunis est, sed ne in carbones quidem resolvitur, aut in cineres fatiscit, ob soliditatem ac duritiem plusquam corneam, quam ignis vis sibi domareq; nequit. Tanti deniq; est ponderis, ut non fluitet, sed confestim subsidat ac demergatur more buxi, atq; ebeni, quod voce gentilitia Gaiaicum dicitur, lignum expugnandis fies, morboq; Gallico accommodissimum. Mirari autem non immeritò quisquam posset, cur non ardeat atq; inflammescat, cum resinam fundat mellei coloris. Quotquot enim resinam picemq; exudant, citissime igni corripuntur. Verum id illi praestat solida compactaq; durities, quae nulla igni foraminum spatia exhibet, per quae aduri accendiq; possit, quanquam Matthiolus asserat Laricem quae circa Padum copiosè prodit, confestim flammam concipere.

Vitrarius lib.
cap. 9. lib. 1
cap. 1.
Larix.

Poet houe.

CAP.

C A P. XIII.

Calor natiuus hominis fouetur, au-
gescitq; animalculorum, præcipue
autem infantium calore, si parti
corporis inualidæ applicentur. Non
enim hoc fomentum concoctio-
nem solum adiuuat, sed dolores
quosq; articulares sedat. Inter ca-
tellos autem qui id præstant effica-
cius.

Duo sunt quæ corpus nostrum fulciunt, vi-
tamq; conseruant, ac tuentur; calor natiuus
& humor innati caloris substantia. quorum alter
alterius adminiculo opus habet, mutuasq; operas
exposcunt. Humidum pabulum est, fomentumq;
caloris; calor illius beneficio ac munere subsistit:
quæ duo spiritu vndiq; perfusa ac connexa in o-
mnino corpus dimanant ac diffunduntur. His sedu-
lo prospiciendum est, curandumq; vt quam diu-
tissime conseruentur. Horum enim presidio cor-
pus destitutum collabitur, omnisq; vis ac facultas
naturalis vergit ad interitum. Cæterum cum multa
sint circa hæc obseruanda eaq; passim obuia exi-
stant apud Medicos: omisis superuacuis, ea tantum
refrã, quæ foris admota homini ad hæc sunt adiu-
mento. Inter ea quæ calorẽ augēt excitantq; ac do-
lores placant, catellos refero, nõ equidẽ omnes, sed
hos

Calore hu-
more piritu.
corpus sub-
sistit.

Catelli vni
formis colo-
ris.

Catelli
membris ad-
moti dolores
mitigant.

van tender
bare.

Simile ab in-
fusions.

hos præcipue, quibus color cutis concolor, nec
tegmen multis diuersisque maculis variegatum,
qui non solum natiuum insitumque calorem so-
uent, sed dolorificos affectus sedant. Sic in Chi-
ragra ac Podagra omnique arthritide nihil præ-
sentius ad consopiosos mitigandosq; cruciatibus
quamlibet acerbos, quam huiusmodi catelli mem-
bris affectis adhibiti. Suauis enim calentiq; efflu-
xu natiuum hominis calorem languidum atq; eua-
nescentem exsuscitant, ac sotu continuo, humo-
rem qui dolores infert vel attractione ad se rapi-
unt eliciuntq; vel diaphoresi, hoc est, digerenti
vi ac discussoria incidunt, ac dissipant. videmus e-
nim illos vbi amoueri contingit, atq; aliquid ipsi
laxamenti indulgere, fractis eneruatisq; esse ar-
ticulis, atq; ægrè pedibus insistere, maxima do-
loris parte in se translata. Quod autem color
cutis per omnia æqualis & concolor id potissi-
mum efficiat, nec varius parem effectum obtine-
at, facit temperamenti æqualitas, atq; vniformis
calor. Discolor siquidem diuersusq; color indi-
cat caloris humorisq; intemperiem, ac commixti-
onem. Vt enim insitio naturæ arborum corre-
spondere debet: ita homini in fouendis membris
æqualem per omnia, ac temperatum calorem
coaptare conuenit. Quamobrem si robur ac fir-
mitatem ventriculo, vlliq; parti conciliare velis,
necesse est naturale temperamentum tueri, nec
calorem plus satis intendere, illiq; extraneum
est

aut alienum inducere. Inter ea autem (vt Gale-
 nus ait) quæ foris applicantur, boni habitus pu-
 ellus est vnà sic accubans, vt semper abdomen
 contingat. Sunt qui catellos, inquit, pingues
 in hunc vsum habeant, neq; id in aduersa modò
 valetudine, verùm etiam in prospera. Tales ita-
 que ijs, qui ob siccitatem quoq; imbecillem ventri-
 culum habent, sunt idonei, seruandumque ante
 omni^{is} est ne puellus humecta sit cute. Qui enim
 noctu sudore perfunduntur, refrigerant potius,
 quàm calefaciunt. Hanc quoque commoditatem
 sibi adhiberi passus est David effectus ac frige-
 scens, quem adolescentula mutuo complexu foue-
 bat, non quidem concubitus, vt scriptura testa-
 tur, desiderio, sed quo membra illius desoluta
 calore incalescerent.

3. Reg. 1.
 David am-
 plexu iuuen-
 cula meau-
 it.

C A P. XIII.

Cur morbus gallicus nunc, quàm o-
 lim, mitior, minusq; sauiat, & in
 quos morbos degeneret.

T R E S sunt morbi inter se affines & cogna-
 ti, non tam lethales, quàm scædi ac contagio-
 si, quorum alter in alterum transit, ac permu-
 tatur, Lues Venerea, seu morbus Gallicus, Ele-
 phantiasis, seu Vulgaris lepra, que in serophis
 Grando dicitur, tum is qui Stomacacæ & Sce-
 lotyrbe dicitur. Quorum genus est icteria ni-
 gra.

Poëtes.
 Meliacæ
 sicut.
 Dugant
 hent.
 Schois
 dunt.

Morbi assuetudine mitescunt.

Simile a iugosis porcis & cerdonibus.

Hi superioribus annis intolerandis medicis homines excarnificabant: nunc prorsus mitescere ceperunt, minusq; infesti sunt: sic id partim quòd medicorum opera, domita sit vis mali, humorumq; seuitia mitigata, partim quòd natura assuetudine ad dolores occalluit. Sic obseruavi nonnullos in florente seruidaq; etate acerrimis cruciari: costem, senescente atq; inclinata, minus affligi. Vel enim deseruescit ardor & ebullitio, minorq; fit humorum concursus: vel natura spacio temporis assuetamalo, velut domestico ac familiari, non amplius cum illo luctatur, aut enim alitur vitiosis illis humoribus, aut non offenditur. Quemadmodum enim sues, vbi ceno inuoluntur, aut cerdones, quiq; cloacas, ac foricas publicas proluunt, graueolentiam non sentiunt: sic morbillosi saginantur sordibus. Et quoniam ad vitia morbosq; corporis, ne dicam animi, occalluerunt, detrimenta naturae amplius non percipiunt. Ademit enim illis sensum mali inueteratus, inisq; medullis infixus morbus. Inter mitia verò, vbi inducitur corpori aliena qualitas, qua alterascit ac corrumpitur, quaecunq; membra fluxiones acres ac mordaces suscipiunt, dolore conitantur. At vbi morbus inoleuit, ac cum natura coaluit, non magnoperè doloribus infestantur, quòd inter se consentiant, atq; humores corporis commercio, ac qua vtitur consuetudine, flaccescant, atque aliorum humorum mixtione,

ut vinum meracum affluenti aqua, diluantur.
 Semper tamen vestigia inherescunt, veterisque
 morbi reliquie relinquuntur, que si in pulmo-
 nem decumbunt, raucos illos esse atq; anhelosos
 perspicis: Si in articulos, Podagræ ac Chiragræ, Ficose om-
nes podagri-
ci non e con-
tra.
 & que subinde recurrit, Ischiatico dolori obno-
 xios. Sic omnes ficosi articulari morbo labo-
 rant: at non omnes Podagræ aut coxendico eru-
 ciatu affecti, morbi Gallici labe imbuti sunt. Quod
 si in extimam cutem diffunditur humorum colli-
 uies, scabra cute efficiuntur, ac corticosa, ly- Simile a vitis
atis arbori-
bus.
 chenibus, impetigine, mentagra ac porriginè, in
 facie deformati, non sine capillorum defluuio. Si-
 mile enim quiddam illis euenit, quod arboribus
 ac virgultis, quibus lotium aut falsugo, aliq; in-
 quinata eluuiè affusa est. Vitiata enim radice
 folia decidunt, ac rami marcessunt: non tamen
 arbor a stirpe interit atque emoritur, sed clar-
 guescit, atque agrè resocillatur.

C A P. XV.

Qua ratione moribundi etiam
 constante adhuc mente raucam
 murmur edant, ac sonitum reci-
 procantem, quem Belgæ populari
 voce Den rotel vocant.

In Belgica regione, totoque septentrionalis pla-
 gæ tractu, morituri certa argumenta prosferunt
 X 2 emigrandi.

emigrandi, edito sonitu murmuloso, nec est qui
absque huiusmodi indicio vitam non finiat. Si-

Moribundi
qua ratione
mirum o-
sum sonum
edant.

quidem imminente morte sonum edunt tanquam
aque labentis per salebras, locaq; anfractuosa at-
que incurua, murmur, aut qualem siphunculi ac
fistule in aqueductibus sonitum excitant. Cum

enim vocalem arteriam occludi contingat, spiri-
tus qui confertim erumpere gesit, nactus angu-
stum meatum, collapsamque fistulam, gargarif-
mo quodam prodit, ac raucum per leuia mur-
mur efficit, scatebrisque arentes deserit artus.

Conglomeratus itaque spiritus, spumaque turgi-
da commixtus, sonitum excitat, reciprocan-
maris aestui asimilem. Quod ipsum in nonnullis

etiam fit ob panniculos ac membranas in rugas
contractas, sic ut spiritus oblique ac sinuoso vo-
lumine decurrat. Hi autem qui valido sunt va-

stoque corpore, et qui violenta morte pereunt,
gravius resonant, diutiusque cum morte luctan-
tur, ob humoris copiam, ac densos crassosque

Qui placide
qui ni nul-
suoase extin-
guantur.

spiritus. Iis vero qui extenuato sunt corpore,
ac lenta morte contabescunt, minus impetuosè
lenique sonitu fertur spiritus, ac sensim placide-
que extinguuntur, ac quodammodo obdormi-
scunt.

CAP. XVI.

Mortem hominis, rerumque existen-
tium interitum esse contra natu-
ram

ram, parumque appositè naturalem dici. Sic tamen obfirmandus animus, vt mors non sit formidanda, licet non sine ratione omnes illam exhorrescant.

QV ANQVAM ita natura comparatum sit, atque hominis præuaricatio hoc sit consecuta ac promerita, vt ad interitum spectet, mortique sit destinata: hac tamen ratione euinci posse video, Mortem non esse secundum naturam illique prorsus aduersam. Principiò generi animantium omni hoc est à natura tributum, vt se, vitam, corpusque tueatur, declinetque ea quæ illi nocitura videantur, atque omni curâ incolumitati suæ prospiciat, suæque conseruationi insistat. Quis est enim, qui non obseruat, quanta cura, quantoq; studio homines ductu rationis, brutæque pecudes instinctu nature, se ab interitu vindicare tueriq; studeant atq; eritantur? Omnes siquidem illum exhorrescunt, nemo non ab illo se subducere tentat. Quandoquidem inuadente morte, natura extinguitur, esseque desinit. Sic Christus, qui commonstrare voluit insitam nature hominis imbecillitatem, vt à quo præter morbos & peccatum, humani nihil alienum erat, mortem exhorruit, illamque deprecatus est. In Petro quoq; nature affectus carnisque infirmitas exprimitur, cum Christus ter sus-

Cic. lib. 1.
Offic.

Nemo non
mortis metæ
contremis-
cit.

Joan. 8. 1.

pulatus ab eo erga se amorem, erga verò gregem
 summam pascendi curam ac studium, common-
 strat quid illi impendeat, & quem expectet
 exitum. Cum esses, inquit, iunior, ambula-
 bas quocunq; libitum erat, & cingebas ipse te:
 verum ubi senueris, alius cinget te, & ducturus
 est quò nolis. Quo indicat naturæ humane af-
 fectum atq; imbecillitatem, quæ mortis metu ac
 terrore conentitur, illamq; admodum grauati
 adire velit, tametsi mens alacris est & prom-
 pta. Cum itaq; mors nature sit abolitio ac pri-
 uatio, qui statui possit, id esse nature consenta-
 neum ac familiare, quod vim, quod interitum,
 totiusq; nature adfert extinctionem? Scio equi-
 dem hoc promeruisse hominis prauitatem ac de-
 lictum, per quæ degenerauit à sui dignitate &
 prestantia, suoq; opifici fuit inobsequiosus, dicto-
 que minus audiens, vt doloribus, vt cruciatibus,
 vt morbis, fame, siti conflictaretur, ac mentis in-
 quietudine, postremo morte pœnas lucret. Ve-
 rum has clades ac calamitates non nature vitium,
 sed peccati labes illi inuexit. Alapsu siquidem pri-
 mi hominis omnia immutata sunt, versaq; in con-
 trarium: sic sidera, morbi, elementa, demones,
 bellue, homini minantur, illiq; infesta sunt. Quis
 & vniuersa creatura, hominis causa, vt Paulus
 ait, vanitati ac corruptioni subiecta est, omnisq;
 rerum ordo ac series, mentesq; Angelicæ finem
 laborum statui exoptant. Ceterum in tanta ca-
 lamitate

Peccatum
 morbum &
 morbos in-
 ducit.

Rom. 8.

limitate ac miseria constitutis, solatio est, mentesq; nostras erigit, alterius vite certissima spes, summaq; in Christum fiducia, qui collapsam hominis naturam restaurat, pristinaq; integritati restituit, ac trepidationem metumq; mortis animis nostris eximit. Stabiliter enim nos fulcit mortis eius ac resurrectionis recordatio, quæ hoc efficit, vt hominem non aboleri, sed mutari in melius credamus, mortemq; non esse interitum, sed alterius vite vestibulum ac ianuam: Scimus enim, vt Paulus ait, tametsi terrenum nostrum domicilium huius tabernaculi destruendum sit, vt dissolui solet compages atq; ædium contignatio, quod edificium habemus à Deo, domicilium non manufactum, sed æternum in cælis, quod in hoc ipsum parauit, vt immortalitatis gloria per resurrectionem fruamur. Deus autem Spiritum suum pignoris loco, atq; arrhabonis vice nobis impertitus est, ac spem summamq; fiduciam rerum futurarum presenti suo afflatu confirmat: quo vno certi reddimur, quod qui suscitauit atq; à morte erexit Dominum Iesum, nos quoq; suscitabit virtute ipsius, atq; efficiet communi resurrectionis gloria consortes.

Christi fiducia
mors
metum homi-
nium ad uitam

2 Cor. 5.
Sicile ab
dum con-
textu.

Galat. 4.

Colos. 1.

C A P. XVII.

Ebrietatis ac temulentia incommo-
da. Et quæ illi obsistant ac medean-
tur.

IN OLEUIT consuetudo apud Germanos
 atq; Aquiloni expositos Belgas, ut neminem
 propemodum sibi deuinctum cupiant, fidumque
 amicum ac familiarem exoptent, quam qui stre-
 nuum se potorem præbeat, atq; impigrè (vt Plau-
 tus ait) cloacam vino proluat. Quamobrem
 operæpretium me facturum sum arbitratus, si
 nonnulla, quæ ebrietati obsistunt, referam: quo
 quisq; sibi prospicere possit, in eo certamine, vt
 aut vino non succumbat, aut quam minimùm f-
 fendatur. Principiò nemo se inter initia plus
 satis facilem præbeat, promptumque in exhau-
 riendis exiccandisque poculis, sed tergiuersetur,
 ac ciuilitè recuset, morbumque prætexat, ac
 valetudinem causetur, nonnunquam excogitandi
 sunt astus ac stratagemata quò illos deludat, qui
 te sibi scopum præfixerunt quem feriant, tibi que
 plus satis infestè sunt. Captanda interim occa-
 sio, qua aut te vt micturientem tacitè subducas,
 aut pateram abduci cures, in eaque re te callidum
 esse decet ac cautum, magnaque dexteritate id
 perficere. Nam si deprehendi technam contin-
 gat, multò cumulatius, ac cum fœnore in te hoc
 munus refundetur. Ceterùm quisq; pro insita
 nature calliditate atq; astutia, varias comminisci
 potest rationes ac modos, quibus poterit elucta-
 ri, ac combibones fallere. Interim constitui
 sibi quisq; ante oculos huius illaudate consuetudi-
 nis errorisque inueterati præmia, perspiciet lu-

In Circul.

Ebrietas vi-
sanda.

et clarius, quid noxæ, quidue detrimenti, cum
 corpori tum animæ mentiq; inferat vini intempe-
 rantia. Primum enim Memoriam rem omni-
 um pretiosissimam non solum labilem fluxamque
 facit; sed prorsus obruit ac labefactat. oculos calli-
 ginosos efficit, ac cæcutientes: genas pendulas;
 artus tremulos ac titubantes. Multaque alia in-
 commoda immodicum vini potum comitantur,
 quorum vnumquodque frigidum est vitium. Nec
 enim vinum (vt Galenus testatur) semper homi-
 nem excalefacit: sed vbi plus bibitur, quam vin-
 ci posset, frigidus morbos parit. Extinguitur
 enim calor natiuus, ac suffocatur, non secus,
 quam si exigue imbecilleque flammæ confertim
 multum olei insundatur. Hæc præfari visum
 est, ne quis existimaret ansam ministrare me, aut
 fenestram cuiquam aperire ad nequitiam. Cum
 hoc potissimum sit in votis, vt homines aut mo-
 deratè bibere consuescant, aut si occasio incide-
 rit vt largius sit bibendum (nam vt habet prouer-
 bium, sacra hæc aliter non constant) ne desint
 adminicula, quibus ebrietatem propulsare pos-
 sint: inter que amara refero, & quotquot hu-
 mores aquosos per vrinam expurgant. Hac
 enim ratione effici solet, vt aliò quam ad caput
 sumi deferantur, ac vinum venas subire prohibea-
 tur, exiccante etiam amarore humiditatem. Sic
 amygdala amara id efficaciter præstant quina se-
 niuæ ante cenam assumpta. Persicorum quoq;
 nuclei

Intemperan-
 tia vini me-
 moria offi-
 cin.

Detemp-
 libr. 1

Proverbia
 coniuale.

Amara ebrie-
 tati ob-
 ruat.

nuclei partem cum ijs effectum obtinent, & filio-
rum Persici arboris expressus succus ieiuno assum-
ptus cyathi mensura, qua facultate pollent & Ab-
sinthij Pontici dilutum, ac nux muscata. Hec
enim omnia meatus recludunt, ac peruios laxos-
que efficiunt, quemadmodum & olei ex oliuis
expressi, aut sesami semine sextans, hoc est, un-
cie duae antelucano haustae; lubricam siquidem
reddit aluum meatusque urinarios dilatat, sic ut li-
quor corpori non inhaereat, sed continenter de-
fluat, modo ne quis esculentis ventriculum plus
satis oneret. Qui enim potationi insistere cogi-
tur, parcius illum cibo uti conuenit: quod si pa-
nis buccellam copioso melle imbutam deuoret,
non inconsulte fecerit. Mel siquidem vini vim
diluit, fumosque acres ac mordaces retundit, atque
hebetat. His omnibus praefertur Brassica Cato-
ni ad fastidium usque nobilitata, quam vulgus Cau-
lis nomine designat, quod nulla stirpium cole sit
amplior. Huius cum plures sint differentiae, illa
ad discutiendam crapulam accommodatior, quae
plus caeteris rubescit, si ex cauliculis dentibus ex-
pressus succus deglutatur, aut eadem cocta inter
prime mense edulta manducetur, quae tamen ma-
ritima, quae Alpibus Zelandicis copiose inuisce-
tur, multo efficacior, tum Portulaca marina, quae
in ijs acetarijs ac condimentis utimur ad appeten-
tiam acuendam. Potus enim, cibi que auiditatem
incitat irritatque, atque insita facultate ac viribus
confi-

Cibus immo
dicus potu-
ribus noxi-
us.

Brassica ex ebri-
etate abli-
tis

Soldanella

conficit. Quo fit vt nulli vinosi halitus vapores-
 que caput tentare possint, vt qui per alium du-
 ctusq; vrinarios expurgentur. Sunt huius gene-
 ris pleraq; alia, que temulentie aduersantur, ac
 ne quis ebrietati succumbat, muniunt: sed omnia
 referre longum esset. Ceterum si quem vino
 obrutum esse contingat, qui ijs praesidijs non est
 instructus (nam vinum, vt Abacuc ait, sapientem
 decipit) illi succurrendum vomitu. Quod Sapi-
 ens etiam consulit: Si fueris ad ingluuiem coc-
 ctus, subduc te, ac vomito. Postmodum testes,
 partesq; genitales aqua gelida macerari debent,
 madidoq; mantili, aut sudario inuolui: feminis
 vero vbera, mammaeq; in eundem modum fouen-
 da. Confestim enim auersis vaporibus, omnis
 vinolentia discutitur. Interim exhibenda acida
 ac subacerva, pomaq; suceulenta ac vinosa. Cu-
 ius generis sunt Arancia malaq; Citria, cerasa,
 persica, oxyacanthae baccae, omphacium, corna-
 queq; infrigidantis reprimentisq; sunt nature, ac
 nonnullam incidendi abstergendiq; vim obtinent.
 Tametsi enim cesset, sopitaq; sit ebrietas vel vo-
 mitione, vel somno; caput tamen etiam postri-
 die indolescit, ac fumis pertunditur. Quem affe-
 ctum Festus Pompeius Heluciu vocat. Que vox lan-
 guidum sonat, semisomnum, atq; hesternovino osci-
 tantem. Tertullianus hanc voce pro affectione vsur-
 pat, qua procliues in somnu reddimur ex pridiana

Cap. 8.
Eccle. 31

Vomitus
et vomitus

Dolor capi-
tis ex hesterna
no meto.

Helucius est
pilis graue-
do ex rapu-
la
Hederne vis
in discoriam
de ebrietate.

332 DE OCCULT. NATVRAR
crapula, cum inquit: Hederæ vis ac natura est
caput ab heluco defendere, vi discussoria atq; ex-
iccante, qua etiam à crapula tutos prestare cre-
ditur, foris capiti admota, vel præsumptis acinis
aliquot, qui coloris crocei sunt.

C A P. XVIII.

Intemperantia potus, quàm cibi no-
centior.

S V N T qui statuunt, potu minus offendi ho-
mines quàm cibo, si horum alter immoderati-
us, supraque naturæ vires ingestus sit. Quod
ea Hippocratis sententia stabilire nituntur: Faci-
lius est impleri potu, quàm cibo: Qui toto celo
errare mihi videntur. Hoc siquidem ille indi-
cat, humidum colligendis restaurandisque viri-
bus potissimum remedium. Extenuatos enim
citissime reficiunt liquida, que licet non similiter
nutriant solidis alimentis; distributionis tamen
celeritate illis longius præstant. Quamobrem
verissima est, nec Hippocrati contraria Cornel.
Celli sententia. Vbi ad cibum ventum est, nun-
quam utilis est nimia satietas, sepe inutilis nimia
abstinentia. Quòd siqua intemperantia subest,
durior est in potione, quàm esca. Quo indicat
immodica vini potione plus detrimenti damniq;
inferri corporibus, quàm cibi ingluvie. Potus
siquidem omnes meatus confestim penetrat, atq;
incoctus venas subit, nervosq; ac cerebrum ten-
tas

Li. 2 aph. 11
Humida &
liquida citius
alunt.

libr. 1.

Ce. h. o. us
explica. us.

lat: Cibus verò in ventriculo hæret, dum concoctus est; qui si oneri est, minimo negotio vomitu excutitur: quod non æquè naturæ procliue ac facile est in potu, argumento quòd canes, feles, glires, forices, si veneno medicatas offas aut buccellas deuorasse contingat, irritata ad excretionem naturæ facultate, nulla molestia euomunt, quod in liquidis factu difficillimum, quo fit vt venena in potu exhibita magis quàm in esculentis, sint noxia, rapitur enim citissime in omnes corporis partes virus, ac vitalia corrumpit destruitq; maxime si ex vino propinetur. Interim cibus immodicus suffocationis periculum adfert, eòq; ventriculus adeo intumescit ac distenditur, vt dirumpi videatur, præsertim ijs qui difficilè ad vomitum incitantur. quocirca moderatio vtrobiq; laudem meretur. Cæterum potione venenata nihil nocentius, modò ne quid pinguedinis subsit: Sic enim virus segnius in venas dimanat aut diffunditur, nec confestim vitalia corripit, citiusq; vomitu excutitur. Ita si quando venenatis potionibus obsistendum, butyrum, oleum ac pinguiam exhibenda, minus enim adherescit venenum aut affigitur corpori, nec venarum conceptions subit vel penetrat, deniq; incitata vomitione euefugio excutitur. qua ratione etiam ebrietati obsistant. alioqui vbi diutius inhaerit, partes internas exulcerat ac corrosione vitiat, sibiq; ad cor vitæ fontem patefacit aditum. Quocir-

Venenæ ita
quida notantur
tissima.

Pinguiam ve-
nenis obli-
tunt.

ca ab assumpto veneno aut cibo aliquo exitiali ac noxio, euitanda reprimentia, acida, acerba, stiptica, quæq; meatus occludunt ac constipant, præ cæteris autem somnus.

Somnus noxius a veneno assumpto & in peste.

Quemadmodum enim qui peste corripuntur, cum somnolenti sint, si se somno & quieti dedant, citius inficiuntur, ac natura segnius contagioni obsistit: ita quoq; in moribus virulentis, ac venenatis potionibus, si somno opprimuntur homines, grauius affliguntur, ac tum virus promptius vitalia corripit.

Simile ab hostili insultu elegans.

Quocirca vellicandi, quò vigiles persistant, ne nihil intus grassetur, atq; ad partes principes deferatur. Quemadmodum enim hostes minimo negotio, nullaq; propemodum molestia vrbes ac propugnacula diripiunt ac diruunt, nullo obsistente, ac ciuibus seu excubitoribus vino somnoque sepultis: ita corpus humanum in morborum insultu, vel assumptis ebibitisq; venenatis potionibus, egré subsistere potest atq; eluctari, quò opprimatur: cum facultates ac potentie naturales oppresso sopitoq; somno corpore segnes sint atque otiosæ, nec se ad expugnandum morbum alacriter accingant. Quo efficitur, ut dent manus, ac cedant succumbantque valentiori, non valetudinis modo, sed vitæ etiam iactura ac detrimento.

CAP. XIX.

Alia vi ac ratione vinû inebriat, aliter que

que homines afficit, quam Sicera
vel Zythus, nobisq; vocata Cereuisia.

CEREBRVM tametsi natura molle sit atq; Quomodo-
nerui a cere-
bro produ-
cuntur.
vdū, ex eo tamen nerui producuntur, velut ex
colo cui lanugo linumq; amexum est, tela, fila-
mentaq; quorum coniugationes in omnes corpo-
ris partes distribuuntur, Ex hoc siquidem prin-
cipio ac fonte nerui in omnia membra deriuan-
tur, velut ex arboris caudice ac trunco ramorum
propago ac soboles in multa germina diffundun-
tur. Sicut a ra-
mofa a bore
Corpus autem vniuersum per eos sensum
motumq; percipit, quibus affectis, parteq; prin-
cipis lesa, illis muneribus priuatur, aut suas facul-
tates ac munia languide perficit; coq; fit, vt e-
brii delirent, vacillentq; ac titubent, quod cere-
brum crassis densisq; vaporibus obnubiletur: Cum
autem omnes madidi, vinoq; perfusi ridiculos,
Comicosq; mores exprimant, tum nulli magis
mouiones agunt, risumq; obuijs excitant, cum
vultum atq; oculos gestusq; spectamus, quam qui
ex Zytho, que nobis biria dicitur, temulenti
sunt. Illi siquidem non in omnem partem cor-
ruunt, sed retrorsum duntaxat, ac supini. Qui
verò ex vino ebrietatem contraxerunt, antror-
sum prouunt, ac proni decumbunt. Sic vt isti
genas, frontem, faciem naresq; mutilent: illi
scapulas & occipitium, vbi in terram deuoluuntur.
Quod ipsam etiam spectare licet, vbi inter pocu-
la somno corripit solent. Ex cereuisia enim vuidi
capite

335 DE OCCULT. NATURAE
capite in ceruices deuoluto, hiantique ore dormiunt. Ex vino autem facie mentoque in pectus inclinato. Ratio est, quod fumi vaporesque ex vino sinciput partesque corporis anteriores occupant. Ex cereuisia occupat partesque posticas obsident. Quo fit, ut isti obliuiosi sint, ac somnolenti, minimeque loquaces ac clamosi.

C A P. XX.

Procero crassoque corpore homines aliquando minus vitales, quam graciles, minusque animosè morbis obluclari. Exiguæ autem staturæ homunciones plerumque vini capaciores, quam obesi, ac serius temulentia tentari.

Moles corporis ingenio officit.

FLACCIDOS esse plerumque vasto obesoque corpore homines, ac morbis minus fortiter obsistere, quotidiana exempla demonstrant. Oneri enim est illis corporis moles, ac spiritus minus viuidi minusque alacres, & erecti. Quo fit, ut ingruente vel lenissimo morbo, vel quouis incommodo, pusillanimes efficiantur, ac suspiciosi, crebroque ingemiscant. Ad primum siquidem insultum animo deijciuntur, illisque mens labascit. Quod si terra marique pericula aduenda sunt, aut sinistri aliquid inciderit, ilico trepidant ac contremiscunt, metuque exalbescunt. id

Id euenit, quòd calorem natiuum languidum habeant, spiritusq; exiles, ac sanguinem minus feruidum, deinde quòd virtus naturalis longè lateq; diffusa sit, quæ in exiguo corpore vnita coactaq; dispersa est præstantior. Quò spectat illa Hippocratis sententia: Qui natura sunt valde crassi, breuiore vita fruuntur, quàm qui graciles: tum altera: Statura corporis longa, neque indocora, nec illiberalis in iuuentute: In senectâ inutilis moles est, & paruitate deterior. Incuruescit enim senescentibus corpus, fitq; graue ac gestatu permolestum. quanquam itaq; hi membris moleq; valent; pusilli tamen insitam vim, naturæq; facultates validas obtinent, multaq; in ijs se proferunt cum animi tum corporis dotes atque ornamenta, magnaq; mentis agilitas, atque acumen ingenij: nec solum mentis alacritate ceteris præstant, vel æquant; sed viribus ac velocitate, tum edendi, bibendiq; robore. Vidi aliquando nanos propemodum ac pumiliones, coactaq; breuitatis homunculos (sed proluxa tamen barba, totoq; corpore hirsuto, quòd intensi caloris est argumentum) cum robustissimis potandi certamen iniisse, quibus, tametsi nemo in huiusmodi factis promeretur memorabile nomen, nec habet victoria laudem, ne tantillum quidem obtulit vini vis: cum alij ita vno essent oppressi, vt obstupescènta mente neque pes, neq; manus aut lingua satis suo fungeretur officio. Horum cau-

Lib. 2.
Apho. 44.

Apho. 54.

Proceri corporis incommoda.

sa non solum consistit in conceptaculorum ventrumque amplitudine ac capacitate, sed in calore nativo, eoque intenso, qui omnia celerrimè conficit, absumentque, tum in firmo validoque cerebro, quod non facillè fumos concipit. Simile enim quiddam ijs euenit, quod lateri ignito, aut candenti ferro, quod liquore subinde irrigatur, vel denique solo arido ac siticuloso. Confestim enim omnem humorem imbibit, aut in tenuem minimèque densum vaporem euanescit, sic ut nihil necesse sit illis lotium subinde reddere, aut vesicam exonerare, cum calor innatus omnia consumat. Quod autem in viris efficit internasitaque caliditas, hoc in mulieribus prestat corporis raritas laxitasq; ac mollities. He siquidem, ubi vino assuetæ sunt, ad prodigium vsque bibaces fiunt, diuq; subsistunt, antequam temulentia succumbant: sed propter laxos patentesq; meatus identidem misturæ coguntur. Quo nomine non immeritò infamia notantur à viris, quibus subolescere soleant illarum sordes atq; ingluuies. Seniculi autem omnium minimè vini copiam perferunt. cum enim arido sint corpore atq; exuoco, caloreq; debili: largiore vini potu offenduntur, moderato autem refocillantur atq; exhilarescunt. Quamobrem cum omnibus, tum maxime senibus curæ esse debet, calorem nativum, quo & comprehenditur humudum primogenium, caloris vitalis & spiritus subiectum ac substantia à semine orta,

Simile ex
candenti
ferro de-
sumptum.

Mulier cur
vini copiam
perferat.

Senes cito
eriguntur
eriguntur.

orta, appositis alimentis, victuq; moderato ac salubri fevere. Illa siquidem sunt secundæ, aduersæq; valetudinis præsidia, ac longioris vitæ seminaria.

C A P. XXI.

Qui mane ientaculum sumunt, si id moderatè fiat, in prandio liberalius edunt, minusq; vino, etiamsi largius bibant, offenduntur: Obiter an multus panis esus sit salubris.

MULTI sunt, qui indicta sibi inedia, ad meridiem vsq; ieiuni persistant. Quod vt non improbo, ita non semper expedire censeo, aut consultum arbitror, vt quis absq; cibo in prandium vsq; perduret, is præsertim, qui calidus est, æsuantiq; ventriculo: vt Cholericus, omnis, & qui vel laboris aliquid subire, operiq; intentus esse cogitur, vel lucubrationi studijsq; insistere. Ex-
Studiosi non
perferunt
inediam.
 tenuantur siquidem illis spiritus vitales, corporisq; vires flaccescunt, ac collabuntur. In hac autem re consuetudini inhaerendum, spectandumque quid ætas cuiusque, tempus, regio, habitus corporis ac consuetudo exposcant. Iuuentus enim anniq; tempus frigidum, ac regio Aquiloni exposita, copioso alimento, eoq; frequentius exhibitio indigent, alioqui corpus diffluit ac consumitur. Senes vero, quiq; in ætatem decrepitam aduenerunt, persistant quidem diutius ieiunio, ni-

Gal. libr. I.
Aphor. 14Senes cibo
se fulesunt.Vinum d'ur-
cu'o haustum
pe n' crosium.

hilq; appetunt, nec ad cibi auiditatem incitantur, sed tamen alimentis subinde refici, foueriq; postulant, at paucis. Ut enim flamma in lychnis copioso affluentique oleo extinguitur: ita senilis calor affatim confertimq; ingestis cibis. Quoniam autem haec aetas dentibus se sulcit, ac tuctur, Prouerbio locum fecit, Senibus mandibula seipionis loco. Quod enim deterit senium, deciditq; natio corporis succo, hoc cibi potusq; adminiculo sarcunt. Illis itaq; ut omnibus sedentarijs, quiq; literis addicti sunt, ac munia publica obtinent, vuae passae, palmulae, ficus, passule Corinthiacae, nucleus pini, pistacia, aranciorum citriq; putamina, Zaccara incrustata, myrobolani melligine conditi, antemeridianis horis assumi possunt, vel alia quaeq; subliquida, quae ventriculum minus fatigant, nec in perficienda concoctione negotium facessunt. Interim quisq; metiri vires debet, proprietaq; naturae conditionem excutere, atq; explorare, quid appetat, quidue respuat, ac auersetur. Hoc autem in primis obseruandum, ne quis diluculo vinum bibere consuescat. Est enim naturae aduersissimum: animi siquidem vigorem hebetat, mentemq; obrubilat, ac nervos afficit. Quocirca sibi quisq; matutinis horis vini usum prorsus interdicit, sed sumpto nonnihil edulij, parcius dilutiusque bibat. Paucissima enim natura mane exigit, tantumq; foueri pauxillo alimento postulat, ne calor naturalis flacc-

flaccescat. Illorum itaq; exemplum imitari par
 est, qui cum post aliquot horas luculentum ignem
 excitato meditantur elixandis assandisq; carni-
 bus, prius nonnullo fomite, aridisq; nutrimentis
 focum instruunt, ne ignis penitus sopiatur, quo
 cum sit opportunum, iustum ignem in coctura
 usum excitent: Sic cum exiguo fomento, ac velut
 succendiculo ventriculus paulo ante incaluit, in
 prandio avidius cibū appetit, ac dilatatis venis vali-
 dius concoquit digeritq; cum plerisq; qui in pran-
 dium vsq; ieiunii persistunt, appetentia euanescat,
 calore vel flaccido, vel tantum non extincto. Ad-
 de quod collapsis oclusisq; meatibus, per quos
 deferri alimentum debet, in medijs spacijs hære-
 at, seriusque in venas rapiatur. Deinde quod
 propter diuinam inedia stomachus noxijs hu-
 moribus, quos ex vicinis partibus allicit, opple-
 tus, cibum respuat, citiq; satiatur. Quo fit vt
 in symposijs meridianis celerius temulentia homi-
 nes corripit contingat, quam si eadem in coenam
 differantur. Nam vt alia præteream, Dimidia,
 vt inquit Plinius, periculi pars est, noctu, hoc
 est, spe somni bibentibus, somnus siquidem ad
 despumandam discutiendamq; vinolentiam adiu-
 mento est. Ceterum cum panis maxima homi-
 nibus alimenti pars sit, omniaque edulia absq; illo
 sint insipida, parumq; salubria, de illius quoq; vsu
 pauca differere insitui. Sunt enim qui huius
 repletionem ac satietatem noxiam esse conten-

Simile a re
 cui naris de-
 sumptum.

Non consul-
 tum diu ieiunium per-
 sistere.

In prandio
 citius, quam
 in coena in-
 ebriamur.

Lib. 13. cap.
 1.

Panis vsus

dant ventriculo, nec minus, quam vinum immoderatus haustum officere, hoc inducti, et puto argumento, quod diu ventriculo inhaereat, aliumque astringat. Ego vero discrimen delectumque statuendum censeo. Siquidem triticeus fermento accurate subactus, beneque elaboratus ac coctus, sanis robustisque corporibus laudatissimus est cibus, ac maxime salubris. Quapropter cuique persuasum esse cupio, edulia ac pulpamenta quaeque non mediocriter panis admixtu condenda. Qui enim parcius pane utuntur, copiosius autem carnibus aut piscibus, corpore efficiuntur laxo, carneque fluida, denique halitu graueolenti ac vitioso: Quocirca esus piscium, quod ij citissime putrescant, plus panis exigat. Videmus autem omnia esculenta promptissime putere ac putredinem concipere, exactoque triduo aut paulo, nisi sale condias, subolida fieri, oues, pisces, carnes, et pulpamenta quaeque: At panis nunquam putredini sit obnoxius, aut aliquid vitiosi odoris contrahit. Diutius enim asseruatus murescit quidem, arefcitque; verum non putrescit. Quo fit, ut qui eduliorum ingluvie se onerant, nulloque aut perpaucis panis esu utuntur, mephitim ex imis praecordijs exhalent, grauique ac tetra anhelitu obuios, quosque feriant. Qui itaque valido vegetoque corpore esse student, atque habitu firmo, moderatum panis esum admittant, praesertim ubi exercitiis laboresque subeundi sunt, rasi enim

Odis facibus qui par-
 ius pane
 vescuntur.

enim fiffiores, baiuli, nauta, vectores, athlete, ac pugiles copiosius se pane alerent, non possent subsistere, tantisq; laboribus sufficere. Tenellis autem corporibus ac valetudinarijs, quiq; inualido flaccidoq; ventriculo existunt, ac meatus habent exiles, parcius contractiusq; panis vsum prescribo, sed liquidis illos reficere, viresq; restaurare pergo, quæ citò venarum conceptacula subeunt. Illorum siquidem corpuscula, utpote tenera ac delicata, solida alimenta respuunt. Quæ omnia exactissime mihi perspexisse atq; obseruasse visus est Dauid rex & Propheta, cum inquit, Efficit munificus rerum parens, ut iumentis pabulum, hominibus cum infirmis, tum sanis alimenta suppetant. Sic ut oleo perfusum corpus nitescat, unguentoq; delibatum recreetur. Ut vino cor hominis exhilarescat, ac discusso merore a lacre erectumq; efficiatur. Et panis vitale robur fulciat ac confirmet.

A egrori cur
pani e uas
respuunt.

Psal. 103.

C A P. XXII.

Nux myristica seu moschata, & Coralius lapis à viro gestata meliorescunt, deteriora verò efficiuntur à femina.

Q V O D mulieri vir præstet huiusq; conditio Vir muliere præstantior, multò quàm illius sit excellentior ac generosior, præter animi & corporis eximias dotes, quibus abunde pollens potensque & clarus est, inanima etiam, & qua vegetante iam vi destituta sunt,

sunt, accrescere augeriq; desinunt, testantur atq; experimentis commonstrant. Siquidem nux myristica seu moschata, si à viro gestetur, non solum vigorem suum conseruat, sed etiam turgescit, magisq; efficitur succulenta: Cum enim inter has illa sit præstantior, quæ ponderosior est, succoq; pingui madescit, atq; vel compressu, vel acicula punctura oleaginem resudat non sine eximio odoris suauitate: has adotes viri calor conseruat ac tuetur, & quod mirari subeat, illam magis speciosam facit, aspectuq; amabilem, ac succo oleoso magis turgidam, præsertim si iuuenilis aduultaq; etatis homines circumferant. Tam suavis enim, gratusq; halitus emanat ex huiusmodi corporibus, effluxusque ac euaporatio, ob caloris natiui temperiem, tam mitis ac blanda, vt nux illam alliciat, eaque imbuta vegetior fiat atq; odoratior. Alitur siquidem, afficiturq; aëreo vapore, auraque tepenti ac subcalida, quam iuuenile corpus expirat, vt re maxime sibi familiari ac cognata. Sic memorie proditum est, Alexandri Macedonum regis vestes gratissimo odore fuisse persusus, non quidem ascititio aliquo externoque suffitu, sed à genuino ac naturali caloris natiui effluuio. Mulier verò cum excrementis abundet, atq; insuaves tristesque halitus ob menstrui profluuij decursum diffundat; omnia deteriora efficit, natiuasque vires atq; insitas facultates depopulatur. Quo fit vt nux myristica exsucca

Nuces multæ
fecatæ vt explorantur

Comment.
li. 2. Apho.
14

Alexandri
Magni vestes
aut odoratæ.

illius

illius contactu efficiatur, leuis, cariōsa, coloreq;
 squallido ac nigricante, qua vi etiam herbis per-
 niciem tabemq; adfert, ac sata strangulat, specu-
 liq; nitorem obscurat. De Corallo par est ratio: Coralus ru-
 bicundior
 fit vii con-
 tactu.
 hoc siquidem in orbiculos elaboratum ac leuore
 perpolitum, si à viro gestetur, rubescit exube-
 rantius quam si hoc gestamine femina decoretur.
 In pallorem enim muliebri consuetudine elan- Mulier Co-
 rallum dete-
 rius efficit.
 guescit ac calore natiuo destituitur, partim ob e-
 manantes ex illa fuliginosos densosq; spiritus,
 partim quòd languidum calorem habeat, ac fri- Quæ Coral-
 lo ruborem
 conciliens.
 gide humentisq; sit nature, quæ qualitates ali-
 quid conseruare tueriq; nequeunt: cum vir calo-
 ris innati substantiam vaporosam, mitem ac
 suauem sit consequutus, ac velut aromatis odore
 imbutam. Quæ ratione & sinapi semen Coral- Sinapi Co-
 rallum rubi-
 cundum.
 lum rubicundum efficit, si illo obruatur, calor
 scilicet ratione, quo tanquam ignita re incalcescit.

CAP. XXIII.

Magna ex parte steriles esse, & in-
 fecundos, quibus spontè semen
 profluit, seseq; polluunt, & qua
 ratione id fiat.

VITIVM est idq; tam fœdum, vt à tem-
 pli aditu, omniq; hominum consortio apud
 Hebræos arcerentur illo contaminati, Grecis
 γορὸπποία, Latinis Seminis profluuium appella- Leuis. 15.
 tum, quo mulieres equè ac viri infestantur. Si-
 quidem

quidem illis præter voluntatem semen effluit nullo propemodum delectamento, nec ulla voluptatis illecebra, aut pudendo rigido erectioe, idque aqueum dilutumque ac tenue. Quo fit ut infecundum sit atque ad excitandas proles inefficax. Ut enim salix frugiperda semen ob caloris penuriam ante maturitatem excutit: Sic istis humor genitalis plus satis frigidus & humidus defluit. Neque enim naturales facultates semen perficere, ac vi prolifica foecundaque illud imbuerent. Quo fit ut excrementitius prorsus sit humor, inchoati imperfectique seminis rudimentum, generandi munere destitutum. Caterum cum hic affectus ex imbecillitate vasorum spermaticorum oriatur, tum aliud quoddam vitium contrahitur ex amplexu Venereo ac concubitu contagioso, si quando cum infectis scortis congressum ineunt. Siquidem purulenta quedam fedaque illuies ab inguine distillat, colore modo livido, modo æruginoso ac porraceo non sine teterrimo odore. Quo fit ut vasa nonnunquam erodi contingat, partesque pudendae mutilari. Ista autem vtiligo humorisque sordidi stillicidium in feminis virulentior est, alboque oui ubi computruit, asinilis, qua interanea pruritu intolerabili instantur, quasi alumine aut salsugine essent imbuta. Quo fit ut omnes morbillosi, quique Venerea lue infecti sunt, impense sint salaces ob putridi humoris acrimoniam, quæ retundi ac mitiga-

Simile ab in
secundis
arboribus.

Genendi
rupper
vocator.
Belg hoc
frædum stillicidium.

Morbo Gallico infecti temper pruriant.

ri concubitu sentiunt, magnaue mali parte se
 leuari. Quocirca cum omnibus suam scabiem
 affricare gestiant, tum maxime illas expetunt ac
 venantur ganeones isti pruriginosi, quas sciunt
 salubri esse beneq; constituto corpore. In has
 enim suas sordes ac saniem profundunt, suoq; pu-
 rulento semine contaminant, cum ipsi nihil ab his
 contagij contrahere possent. Cum enim illi se- Acrimonie
vini infe-
ctis pocula-
ris.
 minis profluuio obnoxij sunt, quod ex lue Vene-
 rea contrahitur, ac contactu concubituq; scedo-
 concipitur, non seminale ac prolificum excremen-
 tum ab ijs profluit, sed virulenta quedam ac con-
 tagiosa eluuius ab inguine destillat, odoris tetri,
 colore non albicante, sed lurido ac virescente,
 que vlcera in pudenda ac primori virge parte
 excitat, sic vt vrina ijs agre prodeat, atq; ob pu-
 rulentam concretionem subinde supprimatur.
 Quod si quando prurire occipiant, ac tentigine
 affici, ac penis seu pudenda pars erigi incipiat, Vrina quib-
bus supra
mictur.
 acerrime cruciantur. videtur enim hoc mem-
 brum, quasi fune distendi propter neruos, qui hu-
 more acri ac mordaci imbuti sunt, quo fit, vt vri-
 ne fillicidio subinde infestentur, cum non conser-
 tim & profuse, sed lente ac sensim lotium prode-
 at intolerando micturientium cruciatu. Contra-
 hitur hoc vitium ex ficosis morbidisq; homini-
 bus, atque attritu contactuque scortorum, qui-
 bus inguina ac pudenda partes bubonibus alijsque
 inquinamentis sunt contaminatæ. Qui morbus
 cum

Inguinum tu-
mores non
reprimendi.

Do'ores ner-
vorum unde.

Morbillofi
omnes do-
rum differen-
tias percipi-
unt.

cum circa obscenas abditasque partes consistat, atq; ex putridorum humorum affluentia scedos tumores excitet, Pudendagra nominatur, vulgo Clapvoren. Si verò contagio se diffundat, ut as- solet, vbi primum contracta labe corpus non ex- purgatur, aut vbi foris non maturantia cataplas- mata, sed discussoria queq; fluxionem reprimant ac referant, non eliciant, adhibentur, tota cor- poris moles vna cum sanguine ac spiritibus infici- citur, totaque humorum collectio in nervos, par- niculos, membranas, musculos defertur, atque intensissimos dolores excitat. qui morbus vernacu- culo Belgis idiomate Pocteu mee de sempieu vo- catur: quod omnia membra doloribus pertusa sint ac dilaniata, ipsaque symptomata, hoc est, quae ex morbi seuitia accedunt ac concomitan- tur, non minores ipso morbo dolorum faeces ad- moueant. Neq; enim vnius generis cruciatu ex- carnificantur, sed multiplices illos diuexant do- lorum differentie, qui tanquam admotis vnicinis ac ferramentis, neruosas partes exquisitissima mo- uendi sentiendique vi praeditas lacerant, ac velut aculeis fodicant, vrgent stimulant. Et cum nul- las non partes interreptent, atq; erratica vagag; incursione inuadant, à doloris inquietudine, nul- laque interposita intermissione, Demicren no- minis hunc affectum vocant, à formica deducto nomine animalculo azili atq; inquieto, quod no- uas subinde sedes persequitur, à qua medici etiam

pulsam

pulsum designant formicantem, ob mobilitatem
 exilem, exhaustis scilicet deiectisque viribus, adeo
 ut homini quam minimum vitæ superesse possit,
 eò se pulsu proferente: cui affinis vermiculans
 à vermiculi motu atq; ingressu, qui non magnam
 etiam recuperandæ sanitatis spem decumbenti
 pollicetur. Et quemadmodum morbus est Ver-
 minatio, qua homines infestari torqueriq; solent,
 ac velut à vermibus dilaniari: ita quoque mor-
 bus est Formicatio, Græcis *μυρμηκία*, que foris
 corpus fœdis tuberculis ac pustulis deformat, in-
 tus verò mordentis formicæ sensum adfert ac
 cruciatum, ita ut subinde sculpturire cogantur
 atq; attritu aliquod leuamen conquirere: ut asso-
 let morbo Venereo infectis, qui nusquam quiete
 consistunt, sed continenter frictionibus insistere
 coguntur. Quocirca appositè nostrates For-
 micationem huic morbido cadaveri accommo-
 dant, non quòd eo nomine hic morbus censi
 debeat, sed quòd pari modo corpora afficiat.
 Hinc Plautus, quoniam multi illo seculo fœdissi-
 mis morbis erant contaminati, nempe mentagra,
 impetigine, lepra, tum plerisq; alijs, qui se in ho-
 nestissima ferè parte corporis proferunt, illis vi-
 tijs deformatos, Formicinos, mucidos, vietos,
 putridos, vlcerosos vocat, quos, ut nostrates di-
 ctitant, si vel leuissime concutias, ab ossibus disti-
 liunt ac dissoluntur, populari ioco Wanden gras-
 te sehadden: à piscibus rancidis, ac putri salsamen-
 to

Pulsus for-
micans.Pulsus ver-
miculans.Vermisatio
qui morbus.
Formicatio
qui morbusFormicatio/
accedens
morbo Gal-
lico.Formicinus
homo.

Simile a ren-
cidi pisci-
bus est po-
putare pro-
nerbium.

Morborum
incredibilis
contagio.
Tumorum in
inguine cu-
rario.

Exemplum
rabidi canis
morsu.

Compendi-
osa morbi
Gallici cura-
tio.

350 DE OCCULT. NATURA B

to desumpta similitudine, quod vel minima con-
quassatione à spinarum contextu decidant. Quo-
circa qui ficosos tumores circa inguina partesq;
abditas ac latentes contraxerunt, vel ex concu-
bitu, vel si vlli contaminato sodali conuixerint,
lectoq; communi sint vfi (nam facillimè hæc labes
olim, quæ nunc sensim exolefcit, alijs affricari
solet, vel esculento, vel halitu, oriq; ac labris ad-
moto poculo) in primis consulo, vt acri vel vino
vel aceto pudenda contactasq; partes abluant,
admixto salis momento, deinde abscessum seu a-
postema, si res poseat, ad maturitatem perdu-
cant, eruptoq; pure ac sanie abstersoris sollecris ca-
uitatem eluant, priusquam cicatrice obducant,
atq; vt in rabidi canis morsu, qui aliquando, quin
scorti, mitior, diutius hiatum apertum sinant, ne
virulento humore intus cohibito postmodum
morbus recrudescat, atq; exasperetur: interim
antequam manum vomice admoueri contingat,
corpus purgantibus medicamentis accurate ma-
niri debet: in quem vsum commodè adhibentur,
epithymus, fumaris, polypodium, sena, caq; con-
fectio, quæ ad hamech refertur: aut quoniam ijs
lotium molliri debet, benedicta laxatiua ex deco-
cto ligni Indici, quod inter Ebeni species refertur:
alioqui nisi huiusmodi subsidijs corpori prospicia-
tur, diffusis vndique humoribus corpus omni
ex parte morbidum fit, ac lue Venerea vndiqua-
que inficitur. Sunt enim duo isti morbi inter
se af-

se affines & cognati, quemadmodum Cancer & lepra. Quod enim Cancer est in parte aliqua corporis, id lepra seu elephantiasis est in toto corpore. Sic morbillosa ista affectio ubi in toto consistit, atque vndiq; diffusa est, foedissimum illum morbum excitat, quem alij Gallicum, alij Neapolitanum vocant: vel quò in tam inlytæ nationis gratiam ac fauorem aboleri possint atque obsolescere contumeliosa illa nomina, quibus ali- quid conuitij subest, lues aut contagio Venerea vnde contrahitur, denominetur. Quæ verò in inguine consistit, ac pudendas partes commaculat, Pudendagra. Cum verò natura mortalium procax sit in alienis miserijs, atque insolenter hu- iusmodi calamitate oppressis insultet, populares passim morbum hunc, cum totum corpus occu- pat, Matris; alterum qui parti peculiaris est, Proverbium in morbis, Filie nomine designant: & quoniam alter ab al- tero pullulat, venustum illum maritum, si dijs pla- cet, aut potius sordidum, sponsum matrem ac ge- locus popu- laris in hov- qui ex Ingu- ne laborant. minas filias sibi in matrimonium ascivisse, iocu- lari licentia dictitant, cum præter inguinum tu- mores corpus vndiq; exulceratum sit, ac tuberi- bus scatcat.

CAP. XXIII.

In morbis excrefcere corpora, atq; in longitudinem produci, licet mi- nus edant, in latitudinem verò di- minui.

Im-

Quid officiat
proceritati.

Cur alii in
longum, alii
in latum ex-
crescunt.

Simile ab ar-
gilla ductili.

IMPUBERES qui plurimo utuntur ali-
mento, minus speciose adolescere, nec in iu-
stam decentemque longitudinem produci, quo-
tidiana experimenta comprobant. Suffocatur
enim calor natiuus atque immodica humiditate
obruitur, quo minus corpora in decoram proce-
ritatem possent effingi. Qui vero moderati
saginantur, ac cibo utuntur parcius, sibique dis-
criminata certaque edendi tempora constituunt,
non magnopere efficiuntur obesi, nec adeps illis,
aut caro augetur: sed ossa longitudinem atq; in-
crementa suscipiunt. Sic videmus adolescentem
ac pueros in longis diutinisque morbis gracile-
scere ac macilentos effici, in longitudinem tamen
eorum corpora proficere ac proceritatem cape-
sere. Quod ipsum fieri siccitatis ratione credi-
derim. Nam ossa cum sicca sint, alimento sibi
familiari ac cognato aluntur. Siquidem cum hu-
mores aegrotis atq; alimenta assumpta, ex calore
et corporis ariditate siccescant: ossa in longitu-
dinem porriguntur, atq; alimenti subsicci ratione
aliquid illis statueret accedit, presertim cum homo
in ea etate constitutus est, in qua corpus, ut ar-
gilla vda ac sequax, produci fingique in longum
possit. Constituta sunt autem vnicuique certa cre-
scendi spacia, ac determinate legitime statueret ra-
tiones ac modi, quibus sensim tacitisque aucti-
bus consequimur vel liberalem proceritatem, vel
indecoram; eaque crescendi vis, qua in longitu-
dinem

dinem augeri corpora contingit, rarò vltra quin-
 tum & vigesimum annum producitur: magna
 autem ex parte intra vnde vigesimum consistit. Qua in die
in longum
corpora
porrigantur.
 Quo fit vt dentes etiam excussi, ab eo amiorum
 curriculo non renascantur, vt nec ossa fracta,
 ac cartilaginee consolidescant, quòd ex proge-
 nitorum semine ille consistant. Pinguescere verò
 atque adiposum obesumq; fieri, non certis tem-
 porum spatijs fieri contingit, sed nutrimenti ra-
 tione, vbi ea affatim ingeruntur. Quod ipsum
 etiam in consistente etate, vel eadem inclinata
 fieri potest. Tametsi enim quis vbertim sagine- Alia vis lon-
gitudinem,
alia laetitiam
nem parit.
 tur, non in longum surrigitur corpus, sed in la-
 tum ac molem dilatatur. Alia est enim facultas,
 qua alitur corpus: alia qua augetur. Illa siqui-
 dem circa alimenti copiam versatur: ista circa
 partes corporis solidas, nempe ossa, neruos, car-
 tilaginee, &c. que si crescant atq; in longum por-
 riguntur, animal quoq; incrementum assequitur,
 tametsi illud macie conficiatur atque extabescat.
 Natura itaq; in producendis ossibus, vnde longi-
 tudo emergit, vi caloris vititur, qua exiccat non-
 nihil humores, atq; alimenta alendis ossibus ac-
 commodat. Neq; enim auctio sine nutrimento
 affluente perfici potest. Vbi enim generatio a-
 nimalis consutata est, vsq; ad etatis vigorem au-
 geri postulat, atq; in longum latumq; ac profun-
 dum ampliari. Deinde quo subsistat ac perdu-
 ret in reliquum vitæ tempus, cuiq; huius decur-

sum nutritio subit, suasque partes obit, qua restarari possent que effluunt, queque ambientis aeris qualitas depopulatur, nulla corpori tamen indulta amplitudine, aut in longitudinem progressu. Auctrix itaque vis ac facultas est que ossa febricitantium, ut ceram, in longitudinem effingit, calore ac virtute seminalis excrementi, que in etatis vigore ad ea perficienda valida est atque efficax. Quod si adolescentes ac pueri ab ipsis incunabulis lacti assuescant, atque exercitationi sint dediti, productiori efficiuntur corpore, staturaque decenti ac speciosa. Siquidem lactis potu atque usu ossa aluntur, quod semini affine est, ac sanguis elaboratus atque exacte concoctus: Frugum nerui, Aquae carnes, quod observare licet in bobus, qui aquis copiosis pinguescunt, ac pabulo humido saginantur. Deinde in Belgis, praesertim Batavis, qui liquore illo gentilitio, quam Cerevisiam vocant, adeo pinguescunt, ut mentum pectori incumbat, ac

Quibus rebus corpus incrementa suscipit.

Perf. Sat. 2. Pinguis aqualiculus propenso sesquipede exte-

C A P. XXV.

An ieiunis, an pransis venam incidere expediat. Et an consultum sit statim ab incisa vena somno se dedere.

Quid

QUID commodi adferat corpori humano
 Venæ sectio, quidue in secunda, aduersaque
 valetudine præsidij ex ea homines consequantur,
 tum quibus, quodue tempore illam adhibere con-
 ueniat, superuacaneum est hic referre, cum ea
 quisq; ex sincero fidoq; Medico discere poterit,
 non ex vulgata ac triviali consuetudine, quam
 nugones quidam inuexerunt, qui nimis rigide a-
 stra potius quam humores obseruant. Cum au-
 tem innumera questiones hac de re agitari sole-
 ant; illam paucis expediam: ieiunisie an pransis
 venam feriri expediat. Equidem cum plerosq;
 meticulosos trepidare videam, ac contremiscere
 in adeunda venæ sectione, ne syncope atq; animi
 deliquio, ut assolet, periclitentur, nonnihil ci-
 bi, ac meracissimi vini pauillum exhibendum con-
 seo. Obseruavi siquidem frequentius animi de-
 fectu collapsos diu decubuisse immobiles, atq; e-
 grè odoramentis crebraq; vellicatione resocilla-
 tos. adde quòd sanguis non confertim nec affluen-
 ter, sed languide ac sensim ieiunis profluat, non-
 nunquam prorsus non erumpat. quòd natura au-
 dè vitæ thesaurum amplectatur, nec sinat illum te-
 mere elabi, ut cui maximam vitalis spiritus vim
 inesse sentiat; qua exhausta, tota corporis mo-
 les languescit, operaq; natura perficiuntur dete-
 rius. Vbi verò aliquid alimenti exhiberi
 contingit, ac moderata corporis agitatione
 sanguis ad fluxionem excitatur, promptius

Cibus & pa-
 tus spiritus
 alimenta.

Cibus offe-
 rendus ante
 venæ sectio-
 nem.

An dormien-
dum, incisa
vena.

Ab incisa ve-
na tempe-
randa extigi-
tur.

Exemplum
eius qui a
somno mor-
te sopitus est.

emanare ac scaturire incipit. Alacres enim atq;
erecti efficiuntur spiritus cibo, potuq; atq; exer-
citiis moderatè adhibito, corpusq; sanguine vn-
dique perfusum efflorescit, ac fit coloratius. Ce-
terum, An incisa vena somno se dedere expedi-
at, discutiendum est. Ego sanè, nisi quis assue-
uerit, aut ex aestu atq; itineris molestia lassitudi-
nem contraxerit, non semper valetudini commo-
dum censeo vernis aestiuisq; mensibus meridianis
nec consultum arbitror, statim ab incisa vena so-
mno indulgere, praesertim si quis vel oppleto ven-
triculo, vel obeso corpore existat. Sunt enim
inter hos, qui pertusa vena ademptoque sangui-
ne vires instaurandas sibi persuadeant, eoque affa-
tim somno indulgent. qui cum somnolenti effici-
antur atq; oscitantes, non sine graui noxa iactu-
raque valetudinis se quieti dedunt. impletur si-
quidem densis crassisque vaporibus cerebrum;
ac vena tra pierumque turgescunt, vt caesura detri-
hiscat, ac sanguis denuò magno valetudinis detri-
mento profluat. Quod apud nos euenisse memini
viro cuidam primario, qui cum iudibus Maif, quibus
serie ac supplicationes triduane indicuntur, in-
cisa eo die vena, in prandio allio virenti, vt mos
est, vinoq; se affatim impleuit: à meridie opple-
to fumis capite, primum somno, postea morte
sopitus oppressusque est. Quamobrem qui o-
ptimè valetudini consultum velit, quo die incisa
est vena, frugaliter victus rationem instituat, et
quoad

quoad eius fieri potest, a somno se cohibeat, qui si vel inuitis obrepat, oculique nictare incipiant, ac sopor omnino excuti nequeat: tantisper tamen differatur, dum sanguinis impetus atq; agitatio resederit: quod post sesquiboræ spacium fieri solet. tunc placide obdormiscere licet, explicitaq; corporis parte, cui incisio illata est, semisupino decubitu, si id sedendo perficere permolestum est, caput in puluinum reclinare. Quod si duabus horis somnus sit productior, vellicari debent, quo se erigant, atque expergiscantur, ne spiritus ingrauescant, ac corpus caliginoso undique fimo opprimatur. Quo fit, vt nauseabundi existant, atq; oscitantiam egre excutiant.

CAP. XXVI.

Physiognomia, hoc est, naturæ, morumq; inspiciendorum ratio, qua ex notis signisq; corporis, animorum motum ac propensionem eliciamus ac dijudicamus, non improbanda. Cæterum quid ex hac potissime obseruare conueniat, scripturæ testimonijs comprobatur.

PLERAEQUE artes illiberales censeri solent, minusque ingenue, quod vanitati atque imposturæ affines sint; quodque obseruatio-

Vultus &
oculi animi
indices.

nes anxias habeant, ac curiosas. At Physiognomias, quae ex facie, oculis, vultu, lineamentis, totoque habitu, corporis animiq; propensionem perspicit, nulla sui parte inter has referenda, et quam à laudatissimis viris studiosè obseruatam exultanque perspicio. Cum autem nulla sit corporis pars quamlibet minuta atq; exilis, quantumuis abiecta atque ignobilis, quae non aliquod argumentum insite nature, et quò animus inclinet, exhibeat, tum omnium signorum notarumq; sunt precipua, quae in facie vultuq; elucent, et qui certissimus est mentis index, in oculorum aspectu ac volubilitate se profert. In ijs enim odium, ira, indignatio, pavor, metus, formido, spes, letitia, modestia, arrogantia, zelotypia, auaritia, emulatio, omnetque affectus animi interni, in externo corporis habitu relucet. Sic Deus conspicatus Cam subtristem, animoq; deiecto ac demisso: Quare, inquit, tristus es, et concidit vultus tuus? Iosephus quoque cum videret captiuitatis collegas tristes, sciscitatus est: Cur solito tristior est facies vestra? obseruabat enim aliquid sinistri ominis residere in mentibus illorum, cuius se certa indicia in externa specie proferebant. Quò spectat illud isaie: Agnitio vultus illorum respondet illis. Quò designat homines sceleratos ex habitu corporis posse deprehendi. Vultus siquidem indicat, quae sint malitia imbuti, quid meditentur, quid moliri gestiant, quo spectet improbus illorum conatus. Plurima

Genesi. 4.

Genesi. 40.

Capit. 3.
Isaie locus
explicatus.

rima eius generis obuia sunt apud Dauidem & Psalm. 34
 Solomonem, quibus nonnullorum nequitiam atq;
 improbitatem coarguit, exprimitq; ex fronte,
 supercilijs, oculis vitro citroq; contortis, demor-
 sis labris, naribus corrugatis, inflatis buccis, in-
 cessu superbo, gestu indecoro, vultu nutuq; mi-
 naci. Vnde Sapiens: Vir improbus & nequam
 graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede,
 digito loquitur, peruersitate mentis machinatur Proverb. 6,
 digito loquitur, peruersitate mentis machinatur
 malum, atq; omni tempore dissidia serit. In ijs
 verò qui placido sunt natiq; ingenio, omnia for-
 me dignitatem exprimunt. Status, incessus,
 accubatio, vultus, oculi, manuum motus omnia
 honestati decoroq; inserviunt, sic vt in facie ac vul-
 tu sapientia, decus, ac probitas, ceteraq; virtu-
 tes reluceant.

CAETERVM licet non omnia exa-
 ctè huius artis presagijs respondent, multaq; ali-
 ter, quam membrorum notæ præ se ferunt, eue-
 niant, idq; vel educationis munere, vel parentum
 industria, aut denique diuino quodam afflatu ma-
 gna tamen ex parte vero sunt consentanea, euen-
 tumq; certum consequuntur. Siquidem in his
 qui visenda aliqua nota insigniti sunt, ars veri-
 tatem assequitur. Vbi enim error circa princi-
 pem aliquam partem consistit, mens quoq; aliquid
 incommodi percipit, suaq; munia inculpate obi-
 re nequit. Sic qui gibbo deformati sunt, modò
 naturale sit id vitium, non aseititium, nec ex

Notæ corpo-
 ris animi
 condicionem
 indica ut.

accidente casuque illatum, improbi ferè sunt, ac malitiosi: quòd cordi totius vitæ fonti ac principio depravatio communicetur. His proximi sunt strabi, cæci, lusciosi, peti, quique in obliquum detorquent oculorum aciem: quòd circa cerebrum natura deliquerit. Surdi verò, muti, balbi, blesique, & qui ob musculorum nervorumque imbecillitatem, linguæ hesitantie obnoxij sunt, non penitus à vitijs immunes existunt, sed ea non magnoperè culpari merentur. Quoniam enim quodque membrum, cui error subest, minus nobile ac generosum, hoc partes primariæ minus afficiuntur. Quod si aliquod corporis vitium, vel cerebro, vel cordi affine sit, horumque alteri proximè assistat: menti quoque ac rationi aliquid erroris infertur, sic ut illa omnibus suis numeris non satis consent, ac plerumque iudicij amissis deliret, atq; in obliquum rapiatur. Quo fit, ut facultates animales suas functiones ac munia inoffensè perficere nequeant. Atqui non semper est necesse, nec consequitur, ut naturæ hominis conditio, mores, studia, instituta, animorum propensiones, mentisque agitatio ad notas externas sit accommodanda, atq; ad lineamenta signaque corporis metienda. Cum multa plerumq; agent ac meditentur homines, multaque mente concipiunt, atq; opere perficiant, cuius ne vllum quidem vestigium, aut minima indicij nota foris se offert, aut diuinandi argumentum exhibet. Po-

Cerebrum
& or a re-
fermat. par-
tibus affi-
ciuntur

test enim esse aliquis enormi corpore, membrisq;
 distortis, sed tamen frugi, atq; ad præclaras ar-
 tes appositus. Rursus fieri potest, vt quis sit
 habitu corporis decenti ac liberali, at improbis
 moribus, vitæque vndique contaminata. Qua-
 propter nemini ob vlla vitia insultandum, nec gib-
 bosi, lufci, claudi, varis repandisque cruribus
 homines, conuicijs onerandi: cum hæc nature vi-
 tia errorisque immutatos cupiant, ac corpus de-
 centius constitutum exoptent. Sunt tamen in-
 ter hos qui hominum dicacitatem in se concitent;
 quod horum nonnullos impostores sint experti,
 versipelles, subdolos, dolosos, ac non solum ob-
 scenus facetijs sed etiam dicterijs salibusq; denta-
 tis abunde instructos: vt omnes propemodum
 sunt, quibus vitata sunt musculose neruoseq;
 partes: sic vt cerebrum mouendi sentiendiq;
 principium, cor deniq; vitalis anime ac spiritus
 fons, ex consensu variè afficiantur, adeo vt ex-
 terna vitia internas facultates immutent, atq; ad
 diuersas actiones instruât incitentq;. Ex his itaq;
 qui nota aliqua insigniti sunt, manauit prouerbi-
 um, **CAVETO A SIGNATIS.** A signatis
 canendum.
 Quo designant rerum humanarum periti decli-
 nandam consuetudinem commerciumq; impro-
 borum; quod quotidiano vsu, atq; experientia
 compertum habeant, fallaces esse huiusmodi ho-
 mines, ac technis dolisq; esse imbutos. Quod
 autem claudi impense salaces sint, abditasq; atq;
 obsc-

in claudos
Proverbum.

obscenas partes inusitatae magnitudinis habeant, proverbum inde natum indicat, Claudus optime virum agit. Omne siquidem alimentum, quod in invalido pedi destinandum erat, circa partes genitales consistit, atq; in semen elaboratur, cuius vis & copia tentiginem movet, atq; obscenis partibus pruritum excitat.

CAP. XXVII.

An aperto hiantiq; ore dormire, an clauso cohibitisq; labris salubrius.

Occluso ore
somnus la-
brior.

NON desunt plerique qui salubre existimant patulo apertoque ore somnum capere. sic enim melius expirari fumos, ac discuti fuligines, animamque hominis liberius commeari, ac minus graucolentiae concipere; subolido enim esse ore, putidoq; anhelitu, qui compressis labris noctem somno transigunt. Ego vero aliud persuasum habeo. Ut enim decubitus in dorsum pulmone septoq; transverso noxius, ut quae affusis humoribus turgescant: sic hianti ore dormire valetudini incommodum: Pulmo siquidem, cum fistulosus sit, per vocalem arteriam, aërem obtutum, qui sub noctem ferè impurus ac turbidus est, copiose allicit, quo spirandi meatus imbuti vel rauocam efficiunt vocem, vel obtusam. Occluso autem ore, spiritus externusq; aër non confertim, sed sensim per nares anfractuosis, sinuoso volumine intro
citraq;

citroq; com meat, atque in pulmonem delabitur
 cordisque calorem temperat. Quo fit vt minus
 fiticulosi efficiantur qui commissis labijs dormi- Vnde Graecis
nocturna.
 unt. Qui enim faucibus dilatatis somnum capi-
 unt, ijs ob acrem halitumq; hinc inde asluentem,
 lingua ac palatum arescunt, potuq; noctu irriga-
 ri cupiunt. Ceterum cum multis solidisq; ratio-
 nibus fulciri haec persuasio possit, tum nulla stabi-
 lius, quam quod longè melius concoctio in ven-
 triculo perficiatur, si quis occluso ore dormiat:
 fouetur siquidem calor naturalis, ac validius cibo
 incumbit. Vt enim olla ac lebetes elixandis car- Stimile a re
culinaria
desumptura.
 nibus destinati, maturius concoctionem perfici-
 unt, operculis obducti, quod nihil caloris, nul-
 lusq; halitus emanet: Sic etiam calor in corpore Anhelitus
cohibitus
concoctio-
nem adiuuat.
 humano coactus cohibitusq; celerius cibum con-
 coquit. Itaque his qui flaccido sunt fluctuantiq;
 stomacho, subinde halitum cohibere consulo, tum
 ijs qui tussi singultuq; identidem infestantur. Hac
 enim ratione calorem excitari contingit, ac no-
 xam discuti. Porro vbi occluso ore noctem trans-
 egerunt, cibiq; concoctio peracta est, tum demum
 cōsulo, vt poppysmate, sonituq; bomboso fumi ac fu-
 liginis expurgētur, quæ medijs spacijs inherescūt.

C A P. XXVIII.

Imprecationes parētū quibus ex se ge-
 nitos execratur, ac maledictis incessit,
 aliquando in euentū est etiamq; rapi,
Bonas

Bonas quoque ominationes, quibus illis felicia ac salutaria quaque exoptant, ad latum exitum esse adiumento, atque ex progenitorum voto omnia consequi.

In tantam delapsa est natura mortalium, exulta humanitate, feritatem, ut non solum in extraneos, sed in sua etiam pignora, quibus optime consultum oportuit, sint crudeles. Quis enim per compita passim ac vicos execrandas voces non audit? quibus suos immaniter diris deouent, atque horrenda quaeque ijs imprecantur: quorum pleraque effectum sortita memini, atque in calamitosum finestumque exitum deuenisse. Quamobrem Plato nihil parentis imprecatione filijs censeat periculosius. Pueri siquidem cum ita uidentes progentiores vident, tamque atroces execrationes in se congeri, obstupescunt, trepidant, perturbantur, ac terrore metuque concussif vel in spasinum aut epilepsiam incidunt, vel furore ac rabie corripuntur, mentemque atque animo alienantur. Tanta enim fit in huiusmodi corporibus spirituum humorumque concursus atque agitatio, ea intemperies, ut sensuum instrumenta conuelli contingat, omnesque animae facultates inuerti. Quo fit ut non solum etas tenera, sed etiam adultior, quae reuerentia ac pudore erga parentes ducitur, repentino terrore, subitaque animi consternatione, tanquam subitane

Lib. 7 de leg

infantes non
exasperandi
suis veron

con-

concussa, magnam rationis mentisq; iacturam patitur, nec minorem in corpore cladem percipiat. Quo mihi optimè institutam habuisse adolescentiam visi sunt veteres Hebræi, qui liberis salutaria queq; precari solent, beneque ominari, ac domi forisque non fortune, sed Dei munere prosperum successum exoptare. Quin et filij officiosè magnaque religione ac pietate parentes colere atque obseruare consueuerunt, summisq; votis, blandimentis, obsequijs, boni ominis voces ac benedicendi formulas extorquere. Hac enim ratione immunes se fore à malis ingruentibus confidebant, ac supremi numinis beneficio, cui cum hi, tum progenitores sua vota nuncupabant, aduersus rerum humanarum casus atque incommoda, summa securitate ac fiducia posse subsistere.

Genesis
Cap 49.
Liberi a patribus instituendi.

C A P. XXIX.

Qui fiat, vt iuxta vulgare prouerbi-um: Nemo propemodum ex morbo, aut longa peregrinatione melior euadat, vitamq; emendationem assumat.

IN O L E V I T opinio quedam ac persuasio in Belgica, que obijci solet ex morbo conualescentibus: Neminem ab ancipiti morbo diutinoque, aut periculosa peregrinatione meliorem effici

A morbo
neq; o amodo
datis.

effici: quod plerumque ita vsuenerit palam est. Ea siquidem est natura mortalium, vt quamlibet seuis morbis diuexata fuerit, quantumuis anxia terra marique peregrinatione, atq; erroribus fuerit agitata, vbi eluctari contingit, profunda subeat obliuio, atq; insistant homines viuere laxius licentiusque, adeo vt posteriora illis sint prioribus

Matth. 12.

deteriora, atq; insequens tempus antecedente deploratius. Id eo mihi euenire videtur, quod magnus sit mentis neglectus, nullusque cultus interno homini adhibeatur, qui insitos errores affertusque vitiosos extimat, nempe Dei amor ac fiducia, eiusque doctrinae cognitio, cui se ratio ac voluntas subijcit, omnesque actiones ad illius amussim exigit. Hec enim efficiunt ac prestunt, vt subducamus nos ab ijs vitijs que in morbis & periculis sumus detestati: alioqui speciosa ille pollicitationes, atq; emendationis vite propositum, multaque alia, quibus nos astringimus, irrita sunt, nulliusque momenti. Nam vbi pristino vigori sumus redditi, ad mores natura recurrit damnatos, fixa ac mutari nescia. Proba ergo vite ratio, rectumque viuendi institutum, quod animo concipimus, nulla re nisi doctrina celesti, ac diuino spiritu perfici potest, qui nisi discusso morbo menti nostre infuderit, non facile resiliemus a concepto emendationis vite proposito, quod non sine latenti afflatu dolor extorsit: sed constanter illi adharebimus, quamlibet multa ad defectio-

Doctrina diuinitus inspirata optimos mores effingit.

Doctrina exlestis mentis pabulum.

defectionem sollicitent. Extat præclara Plinij in Lib. 7.
 nioris epistola, qua ex amici cuiusdam egrotatio-
 ne admonitum se testatur: Optimos esse nos, dum
 lecto sumus affixi: quem enim infirmum aut libi-
 do incitat, aut auaritia sollicitat, non est amori
 deditus, non appetit honores, opes negligit, a-
 nimosque demittit, ac serocire desinit, postremo
 vitam prorsus innoxiam, beatamque destinat, si
 contingat euadere. Itaque arrepta hinc monen-
 di occasione, cum sibi, tum amico præcipit, vt
 tales esse perseuerent sani, quales se futuros pro-
 fitentur infirmi. *Que* quidem exhortatio salu-
 bris est ac frugifera. At ignorabat is, nec com-
 monstrare potuit, quo duce, cuiusque afflatu atq;
 adminiculo hæc essent perficienda. Nisi enim vir-
 tute Dei, eiusque doctrina fuletri nos contingat,
 oblata leuissima quaq; occasione in pristinos erro-
 res labimur, atq; æstus rerum humanarum aliò
 nos deuehit, quam ad integritatem, ac vitæ in-
 nocentiam, moresque probos atque inculpato.
 Siquidem affectus humanus vitæ correctioris pro-
 missa extorsit, non fides, non solida vlla doctri-
 na verbo **D E I** fulta ac stabilita. Ceterum si
 quis rationem naturalem exigat, nulla mihi vide-
 tur magis probabilis, quam quòd ad morbo de-
 fectos certatim consuant congerrones lepidi
 ac festiui, illosque ad iocos, luxum, lasciuiam,
 delicias, omnesque voluptatis illecebras inui-
 tent, incitentque, hinc commessationes ac soteria

Ve animi pro-
 positum soli-
 cem successu
 sum obti-
 neat.

Qua re quib;
 que fiat e-
 mendatior.

in orbem reducta, quibus adeptam sanitatem illis gratulantur: quæ plerumque obscœnis cantibus perstrepunt, distuque pudenda spectantur. Hæc & pleraque alia facile ægrotum ac nutantem animum, sui que oblitum in deteriore partem applicant. His adde cibos delicatos ac delectabiles, qui adauctis humoribus lumbos stimulant, obscœnasque partes sculpturiunt, ac teringine afficiunt. Hinc ad luxum atq; ingluuiem, ad profusas libidines, ad fœdos concubitus, ad enormes atque effrenes cupiditates reditus:

Cibi delicati
libidinis
fomenta.

Iunena's
Bary. 14.

----- Ad mores natura recurrit.
Damonas, fixa, ac mutari nescia.

Cap. 29.

Tanta est enim nature humane ad deteriora propensio ac procliuitas, ut nisi Deus salutis nostre audax, continenter aures vellicet, ac calamitate subinde nos exerceat, omnia in profundam obliuionem deurgant. Sic iuxta Esaiam, Tantum sola vexatio intellectum dat auditui, hoc est, Nemo nisi ingruentibus periculis, obortaque calamitate expergiscitur, atq; aures arrigit: nec unquam frugalis ac moderati victus ratio in mentem venit; aut vlla subit aut concipitur emendatioris vitæ cogitatio, nisi illata clade: aut cum febribus morbisque oppressos, seuissimis doloribus excrucitari nos contingat. Nihil est autem quod hominem à Deo magis auertit, atque alienum efficit, quam rerum omnium affluentia ac prosperi

Proverb.
Affluentia
doloribus

vi successus: Afflictio vna est quæ ad gemitus ac
 suspiria, ad sanctoris vitæ propositum nos reuo-
 cat. Nec cuiquam persuaderi potest displicere
 Deo vitam suam, mores, studia, instituta, nisi
 animus marore aliquo atq; aegritudine, corpus
 morbis identidem affligatur. Ita enim ad sa-
 lutaria quæq; monita ac vellicationes obsurdescit
 animus; sic mens peccandi assuetudine occalluit,
 ut ratiore castigations vel ressuat, vel non ma-
 gnoperè ijs commoueatur, nec vlla resipiscendi
 spes se proferat, nisi acerbiora remedia admoue-
 antur. Hinc illa Dei per Esaiam comminatio:
 Quoniam populus non est reuersus ad percutien- Cap. 5. & 9.
 tem se, idè non est auersus furor eius, sed ma-
 nus illius adhuc extenta, ac denuò ad feriendum Cap. 2.
 exporrecta. Similis est apud Hieroniam queri- Hierem. 5.
 monia: Frustra percussisti filios vestros, disciplinam
 non receperunt. Rursus: Percussisti eos, & non
 doluerunt; attriui eos, & renuerunt accipere
 disciplinam; induruerunt facies suas supra petram,
 & noluerunt reuerti; magnificati sunt, ditati, in-
 crassati, impinguati, & præterierunt sermones
 meos pessime. Quocirca Deus aliquando nos
 premit acerbius, quo ad frugem, mentemq; sa- Alexander
fauciatu
fragilitatem
suam agna-
uit.
 niorem reuocet. Sic Alexander Macedonum
 rex, qui sibi diuinos honores decerni passus est,
 sagitta percussus, conspectoq; effusè promanante
 sanguine, hominem esse se meminit, ac confestim
 ferociam fastumq; remisit. Quò spectat illud Psal-

biographi: Humiliaſti tanquam vulneratum,
 ſuperbum: omne illius robur contriuiſti. Quam-
 obrem cum res maxime ſecundæ exiſtant, o-
 mniaq; ex voto atq; animi ſententia ſuccedunt: ne
 quis proſperitate ſucceſſuq; nimio elatus ſe iactet
 inſolentius, aut immoderate exultet, ſed quiſq;
 ſecum ipſe expendat, ac meditetur res aduerſas,
 damna, clades, pericula, calamitates, morbos,
 infortunia ſingulis momentis cult; impendere,
 eaq; Deum homini nonnunquam inferre ad emen-
 dationem ac medelam, ad erratorum caſtigatio-
 nem, & quò reſipiſcat, certamq; ſalutis ſiſtenti-
 am, erecta in Deum mente concipiat. Quod
 cuiq; teſtatum eſſe vult, ac nullos non attente ob-
 ſeruari, cum inquit: Si dereliquerint filij eius ob-
 ſequium meum, ac mandatis meis non fuerint obſe-
 quuti, viſitabo in virga iniquitates eorum, & in
 verberibus peccata illorum: miſericordiam autem
 meam non auferam ab eis, neque nocebo in veri-
 tate mea: Quibus palam facit, caſtigari nos ad
 emendationem, non ad interitum: quo domitis
 cupiditatibus, cohibitaq; peccandi licentia, ad
 probitatem ac vite innocentiam, ad integros
 atque incorruptos mores quiſque ſe conſerat.
 Eſt ſiquidem Dei in nos animaduerſio, quoni-
 am à paterno affectu proficiſcitur, ſummi amo-
 ris argumentum, ac benevolentie teſtificatio.
 Quem enim diligit Dominus, caſtigat: flagellat
 autem hominem quem recipit. Quos vero Deus
 patit;

Psalm. 88.

Deus caſti-
 gat vs me-
 det.

Proverb. 2

patitur vagari licentius, ac viuere laxius, omni-
 busq; corruptelis inuolui, nec tacito afflatu ab er-
 rore reuocat, quoniam pro desertis habet ac de-
 stitutis. Non visitabo, inquit, nec animadu-
 eram in filios, ac filias vestras, cum fornicati fue-
 rint, nec in sponsas, cum adulterio se contaminant:

Hab. 1. 2.

Osee 4.

ut sunt nonnullæ, quarum etiam nostra etate edi-
 ta sunt exempla, quæ se alijs subiecerunt, ante-
 quam cum sponse, cui paulo ante sollemniter se ad-
 dixerant, congregarentur, ita ut illarum pudici-
 tia à rivali ac competitore expugnata sit, aut
 alius quispiam illam delibârit, vulgo aiunt, *sheproves*,
 antequam peracta nuptiali pompa ac
 celebritate, in torum Genialem se collocarent,
 sponsum amplexuræ. Ita Deus irritatus scelerum
 continuatione, ac peccandi assuetudine, *manum à percuti-
 endo suspendit*, ac sustinet illos
 labi ac corruere in omne dedecus, probrum, i-
 gnominiam, suisq; desiderijs obsequi: quo uiuen-
 di errore primum consequuntur turbulentam atq;
 inquietam mentem, qua nihil homini obtingere
 potest aut calamitosius aut afflictius; deinde præ-
 ter infelicem exitum ac mortem acerbam, in qua
 nihil habent quo se fulciant, sempiternam poenam
 atq; intolerandos cruciatus.

Siquando itaq; homini affluant res domesticæ,
 opes, facultates, diuitie, auri argentique immensa
 pœdera, ædes splendide, sumptuosasuppellex, vestes
 exquisite, quibus omnibus cumulate fruitur, non

Gratiæ do-
 erga Deum

Diuitia non
male, sed ea-
rum abusus.

Deut. 8.

Deut. 32.

quam illi excidat illius memoria ac recordatio, cuius munificentia hæc tam affluenter obtigerunt, atq; oblata sunt. Nihil enim vitij habet ædiu ac vilium magnificentia, pecuniarum, prædiorum, latifundiorum, iugerum possessio; modo vsus spectetur & commoditas: deniq; quod præcipuum est, & potissimum exigitur, si erga Deum ad sit gratitudo, atq; in tenuiores beneficentia. Com-
monuit tale quiddam, ac sedulo inculcauit Mosi-
ludæorum ex Dei præcepto ac traditione legisla-
tor, nequis vnquam admittat, vt in obliuionem
is deueniat cui nos nostraq; debemus. Cum com-
ederis, inquit, & satiatus fueris ciboque exple-
tus, deniq; ædificia splendida extruxeris, atq; ac-
cumularis tibi auri argentique vim, pecudes atq;
armenita, omnibusque rebus auctus fueris; ob-
seruato ne eleuetur aut extumescat cor tuum, &
excidat menti tuæ Dominus Deus tuus, omnium
istarum rerum largitor. Ne quoq; id exprobetur
atq; obijciatur ingratis atq; obliuiosis, Butyrum
de armento, lac de ouibus cum adipe agnorum
& arietum, medullam tritici, & sanguinem vni-
meracissimum affatim illis Dominus attribuit: ve-
rum vbi incrassatus est dilectus, recalcitrauit, in-
pinguatus, satiatus, obesus tactus, obliuioni dedit
Deum conditorem suum, & ingratus fuit erga
auctorem salutis sue. Quapropter huiusmodi
desertoribus atroces minas ac terrores Moses
proponit, multasq; clades atq; horrendas calamita-
tes

tates illis obuenturas denunciât : quo ex his potest fieri documenta capiant, ac perspiciant, vt apud Hieremiam Deus pronunciat, qui in eodem argumento versatur quàm malum sit, quàmq; acerbum atq; amarum reliquisse Dominum Deum suum, nec vllum esse timorem, aut reuerentiam erga ipsum, dicit Dominus Deus exercituum. Cap. 2.

C A P. XXX.

Lapides seu gemmæ terra marique erutæ, vel animantium corporibus exemptæ, qua vi ac facultate polleant, quæue ratione aliquid efficiant.

GEMMIS ac lapidibus non deesse suos effectus, modò ne adulterini sint, ac facticij, eum ratio, tum experientia comprobât. Itaque annuli gestamen, aut monile non minus decenti quàm efficaci gemma decoratum & oculos oblectat, aspectuque gratum est, & vim salubrem in corpus exerit; idq; non abdita solum occultaque proprietate, quam ab astris, vt Marsilius censet, consequitur, sed ab emanante virtute, effluxuque latenti, qua spiritus vitales afficit ac recreat. Vt enim gemmæ ex ambiente aere obnubilantur, densamque auram concipiunt, atq; hilitus copiosos imbibunt: Sic etiam ex se inuisibilem tenuemq; vim eiaculantur ac vibrant. Quan-

Simile a
gemmis.

Turcosa.

Impuri gemmas con-
taminant.

Exod. 28.

quam enim res solida sit, calor tamen natiuus, denique contactus attritus, confricatio vim qua imbuta sunt, elicit, cordiq; ac cerebro illam communicat. Erant siquidem gemmas, qua vulgo Turcosa dicitur, sepius mutari conspexi, atque expalescere natiuoque colore defitui, ubi qui hanc gestat, languescit, aut valetudinarius existit, eandem rursus cum corpore reuiuiscere, ac colorem amabilem, nempe qualis est serenissimi caeli, caeruleum exhibere, ex natiui caloris temperamento. Nec est vlla propemodum gemma, que non mutationem sustineat, si homo vel intemperans est, vel non satis pre dignitate continentiam seruet ac tueatur. Deperit enim illi vis insita, omnisque nitor sordescit atq; obscuratur. Quo fit, vt qui se adulterio contaminant, thorumq; legitimum ac gerialem commaculant, tum qui vago sordidoque concubitu se polluant, nunquam speciosas nitidasque gemmas circumferant, sed fuliginosas & nubilas, tum que inquitamenta contrahant ex foedo halitu, que cum ab illis tum scortis emanant. Contrahunt enim aliquid vitij ex putidis corporibus que virus exhalant, illasque venenato halitu inficiunt: vnde mulieres menstruo inquinatae speculi nitorem obscurant. Caterum si inefficaes essent gemmae, nulliusq; effectus, non tam accurate, tantoq; studio Moses indumentum Pontificis, quod Rationale vocant, duodecim gemmis decorari precepisset; qua-

quarum Ezechiel quoq; ac Ioannes in Apocalyp-
 si meminerunt : in quibus non solum spectari vo-
 luit ornatum ac colorum blandimenta, sed etiam
 vim mirificam effectusq; varios atq; admirandos,
 de quibus cum abunde multa alij, de lapillis no-
 bis instituetur sermo, qui animalium alitumq; ac
 piscium corporibus eximuntur, quorum plerique
 ventriculo, nonnulli capiti inhaerent. Eruitur
 autem incunte autumnis crescenteq; Luna ex hi-
 rundinis ventre lapillus ab ea auicula Chelidonium
 dictus, qui praesentanea vi pollet aduersus mor-
 bum comitalem: valde enim exiccat, absumitque
 humorem tenacem ac glutinosum, qui huic mor-
 bo praebet seminarium. Est siquidem hirundo,
 cuius excrementa Tobie ademerant oculos, cali-
 de siccaq; naturae; quo fit vt in fornacibus ac con-
 camerata testudine ex vdo molliq; limo tam arti-
 ficiosè nidos suspendant, & affigant. Contactu
 enim suo humorem absumunt, coguntq; lutum in-
 durescere. Hinc Medici cataplasmata ex ijs con-
 ficiunt, atque hirundinum combustarum pulue-
 rem in discutiendis gutturis anginaq; tumoribus
 efficacissimum experiuntur. Limaces quoq; ac
 grandiores cochleae lapillos nobis exhibent
 candidos, sublongos, scabros, ima sui parte
 concauos, quos è capite expressos, in mul-
 tos vsus reseruare soleo. Urinam siquidem
 stranguriosis molliuntur, meatusque urinarios
 lubricos efficiunt ac leniunt comminuti atque

Chelidonium
vellicundina-
rius.

Tobie. 2.

Limacius la-
pis quo effe-
ctus pollet.

ex vino exhibiti. Concrefcit id genus lapidis ex
 liquore mucoso, atq; humore lubrico, qui hu-
 moribus facilem transitum perficit. Qua ratio-
 ne & partui auxiliantur hi lapilli: dilatant enim
 laxantque locos, atq; vterum cogunt debifcere.
 Linguae autem subditus vnus aut alter, miram vim
 obtinet in cienda saluâ. Quapropter aridis ac
 fiticulosis in ore volutandum precipio. Vdant
 enim efficit linguam, atq; humore fluitantem, fi-
 timq; ac calorem comprimit. Qua vi & Cry-
 stallus pollet, si subinde aqua gelida maceratus
 ori immittatur. Ex herbis eadem præstant Por-
 tulaca, cucumis, semperuiuum, quæ vulgo bar-
 ba Iouis dicitur. Proferunt & Rubeta seu Bu-
 fones lapidem, qui nonnunquam eius animantis
 imaginem repræsentat, verum annoſe ſunt, diuq;
 in arundinetis vel inter rubos ſentesque ac vepres
 delituerunt, antequam lapis in capite concreſcat,
 aut aliquam magnitudinem aſſequatur. Hæret
 atq; aſſeruat in familia Lemniana Buſonius la-
 pis, qui magnitudine nucem auellanan ſuperat,
 quem multoties expertus ſum tumores atq; infla-
 tiones à venenatis beſtijs illatas diſcutere crebro
 attritu contactuq;. Habet ſiquidem eam natu-
 ram qua etiam beſtia imbuta eſt, vt omne virus
 eliciat conſumatq;. Si enim ſorex, aranea, veſpa,
 ſcarabei, glires vlli parti inſederint, damnumq; in-
 tulerint, conſeſum à noſtratibus ad hoc remedi-
 um concurritur, admotq; parti affectæ lapillo,
 dolor

Lapis Bufo-
 nius.

dolor mitescit, tumorq; subsidit. Multa sunt
 praeterea piscium genera, quorum capiti lapides
 durissimi inhaerent, vt lupo marino, coracino,
 umbra, lucio fluuiatili, mugili, & quorum ma-
 gna hibernis mensibus copia, Callarijs, quos Bel-
 gae Scheluisch nomine indigetant, a scabra cu-
 te ac squamata. Nam qui a colore cinericio, &
 corporis figura Aselli dicuntur, vulgo Cabbellau/
 lapillis magna ex parte carere compertum est,
 praesertim qui in femineum sexum referuntur nam
 ex masculorum capite exeni lapidem candidum
 ima parte carinatum. Omnium genera contri-
 ta, vinoq; exhibita, dolorem colicum compe-
 scunt, ac calculum, qui renibus infixus est, terunt
 ac comminuunt non solum grauitate & pondere,
 vt quidam existimant, sed insita quadam vi, qua
 humorum collectionem dissipant, ac discutunt.
 Carpionis triangularis lapis tritus, sanguinis e
 naribus profluuium sistit ac cohibet, astringendi
 ratione, quod etiam gustu percipis.

See wolf.
 Suoect.
 Scheluisch
 Cabbellian.

Carpioni e
 caute lapis
 eximere

CAP. XXXI.

De somniorum euentibus & quate-
 nus obseruanda, ijsq; adhibenda
 fides.

CV M olim incredibili superstitione ac vanita-
 te, somnia obseruare, ijsq; fidere atq; assen-
 sum adhibere soleant homines: Deus opt. max.
 A4 5 qui

Leuit. 19.
Deut. 13.

Somnia a Deo
aliquando
mittuntur.

Naturalia
somnia ob-
se uanda.

qui neminem torqueri uoluit anxijis dubijisq; rebus ac fallacibus, quae animae tranquillitatem perturbant, uetuit ne quis in his obseruandis esset curiosus, ac temerarias interpretationes confingeret, euentusq; ambiguos comminisceretur. Huiusmodi enim imposturis nonnullos desciscere a Deo atq; ad impios cultus deuolui. Quod si Deus in somno mentes nostras in exquirenda illius uoluntate oscitantes uellicat, animisque nostris salutaria, quaeq; illicitis uerbis ac doctrine consentiunt, inserit; magni ea momenti esse conuenit, summaque ueneratione amplectenda: ijs enim indicat, quid exigat, quidue a nobis praestari uelit eorumque uel illius splendorem illustrant, uel quae ad nostrum commodum, proximiq; emolumentum spectant. Ceterum illa etiam excutere atq; obseruare fas est, nullaq; lex uetat, quae in naturalium rerum ratione consistunt, sic tamen ut non fixis ac stabiliter illis insistamus: cum plerumque coniecturae optatum euentum non consequantur. Imaginationes siquidem & quae per quietem simulachra menti obijciuntur, ex spirituum uaporumq; concursu atq; agitatione excitantur, qui si crassi sint densiq; ac copiosi, aut nulla insomnia animo obuersantur, aut confusae & obscure ea mens discernit ac dijudicat. Quod in temulentis fit, aut quos arctus somnus ex lassitudine opprimit. Quo fit ut somnia plerumq; turbulenta sint, atque obscura. Cum enim, ut Cicero ex Platonis

seruenter

sententia differit, ea pars animi, quæ rationis est De Divinatione
 particeps, somno sopita langueat, atq; altera pars
 immoderato potu ac pastu sit obstupescens: visa
 quædam obijciuntur tetra atq; immania, ut cum
 aliquo nasceri videatur, feræ hominesq; trucidare,
 atq; impiè eruentari, multaq; facere impure
 cum temeritate atq; impudentia. At qui moderate
 victu quieti se tradidere, ea parte animi, in
 qua ratio & consilium consistit, alacri atq; erecta,
 corpore verò nec inopia defecto, nec satietate affluenti
 oppresso; tunc eveniet, ut mens eluceat, & se vegetam
 acremq; ad somniandum præbeat, ac visa tranquilla & veracia
 occurrant. Cuicumque enim operi interdum homo intentus est & occupatur,
 resolutio in somnum corpore, retractat, secumq; versat atq; agit.
 Quod cuiq; pro suo vite instituto evenire, hoc venuste carmine monstrat
 Claudianus:

Lib. 2. præ
 fatensis,

Omnia quæ sensu voluntur vota diurno,
 Tempore nocturno reddit amica quies.
 Venator deserta thoro dum membra reponit,
 Mens tamen ad sinasq; sua lustra redit.
 Iudicibus lites, aurigæ somnia curtus,
 Vanaque nocturnis meta vauetur equis.
 Gaudet amans furto, permutat nautica mercas
 Et vigil estipat querit avarus opes.
 Blandaque lægetur frustra sitientibus agris,
 Irriguus gelido pocula fonte sopor.
 Me quoque Musæum studium super nocte silenti
 Artibus innumeris sollicitare solet.

Nec sanè aliæ obuersantur animo cogitationes
 aut simulachra, ubi corpus optime constitutum
 est,

est, quàm diurnæ actiones ac quotidiana munia. Quòd si quando somnus nec perpetuus fuerit, nec placidus, sed inequalis & interruptus, quem & insomnia à memoratis diuersa comitantur, ac minus consueta visiones occurrant: vel crassis, vt Plutarchus ait, humoribus abundare corpus, vt spiritus intus turbatos esse declarat. Sic temulenti ac febricitantes absurdis insomnijs inquietari solent, adeò vt plerique horrenda spectra se videre imaginentur, Lemures, striges, harpyias & quod melancholicis peculiare, cadauerosus facies vultusque tetricos ac subtristes. Quibus verò bilis flaua redundat, fæces, cædes, incendia, pugnas, rixas, iurgia mente concipiunt. Vt sanguinei tripudia, cantilenas, locos, risus, ac lasciuia quæque. Pituitosi largam aquæ copiam. Quapropter Medici non prorsus operam luserint, si subinde ab ægrotis ac valetudinarijs sciscitentur, qua ratione ijs nox transacta sit, quibus insomnijs mens fuerit exagitata. Illa siquidem morbos affectusque corporis indicant, atque humorum redundantiam commonstrant. Si quis enim sordibus cænoque volutari se somniat, foetidos putridosque humores in corpore coactos, indicium est. Si verò inter odoratos fragrantesq; flosculos versari; sinceris, purosque succos dominari argumento est.

De tñenda
valet.

Somnia z.
gro um &
ebriorum.

Somnia va-
ria pro hu-
morum re-
dundantia.

De anno κλιμακτηρικῷ hoc est scalari & gradario, septimo & nono, quibus annis corpora hominum manifestam mutationem sustinent: Senum potissimè tertio & sexagesimo. Similiter de dierum criticorum ratione, hoc est, iudicijs morborum, quibus Medici indubitanter salutem vel mortem ægrotis denunciant.

AVGVSTVS Caesar, teste Gellio, sibi Lib. 15. cap. 7. gratulatus dicitur, suæq; incolumitati abunde prospèctum existimabat, quòd ætatis annum tertium & sexagesimum euasisset. Is siquidem annus rarò absq; vitæ periculo transigi senibus solet: cuius in Belgica innumera exempla obseruati. Sunt autem duo annorum numeri, septimus & nonus, qui plerumq; rerum vitæq; immutationem ac graua pericula inuehunt. Quo fit ut sexagesimus tertius, qui vtriusq; numeri multiplicatam atque inuicem sibi connexam summam continet, non sine periculorum aceruo ingruat; nouies enim septem, & septies nouem, sexaginta tres constituunt, atq; ob id Climactericus is annus appellatur, quia a septimo orsus, vitam hominis, velut per gradus quosdam, peragat. Itaq; omnes qui per septem, aut nouem annos consurgunt, uecretorij dicuntur, in quibus magna

Annus sexagesimus tertius senibus suspectus

mutationem subeunt homines; nam vel calumniis impeti solent, vel grauissimis morbis diuexari, vel periculis obijci, vel deniq; aliquod perpeti detrimentum ac iacturam vel facultatum vel valetudinis. Hos ergo annorum decursus ac volumina in omnibus etiam etatibus obseruare soles, sic ut impuberes atq; infantes periclitari expertus sum circa annum quartum, septimum, nonum, ac quartum decimum. Omnis enim pueritia C. Celsi teste, circa quadragesimum diem periclitatur, deinde septimo anno, postmodum circa pubertatem. Plurimos autem noui qui etatis anno primo & vigesimo sint periclitati, deinde vigesimo octauo, nec inquam post reuolutum annum vel septimum vel nonum ab encipiti morbo fuisse immunes: qui annorum decursus tametsi non nimis anxie ac supersticiosè obseruandus metuendusque sit viris Christianis; nihil tamen vetat circa ea tempora moderatè, ac circumspèctè vitam victusque rationem insituere, nequa humorum copia conceruetur, que his annis somitem ministret, morborumq; seminaria præbeat. Qua autem ratione per illos annorum circuitus morbi plerumque in crudeſcant, à nemine hæctenus explicatum est. Ego eo id euenire conijcio, quòd certis annorum periodis corpus humanum magnâ humorum collectionem ac redundantiam congesserit, quorum motu atq; agitatione morbi excitantur. Cum enim natura ad immodicam repletionem deuenerit, ac

Lib. 2. cap. 1

Anni non superstitiose obseruandi.

Cum anni climacterici periculosi.

con-

conceptacula humorum plenitudinem perferre nequeant, in morbum erumpere necesse est. Quamobrem omne studium operamq; conferre expediat ad materię exuperantis euacuationem, quod semper vere & autumnō, vel incisione venę, vel purgantibus medicamentis molendum est; hac enim ratione effeceris, ut, post septennale curriculum, aut in quem alium annus Climactericus incidit, morbum non metuas, aut aliquam corporis immutationem pertimescas. Ex hac autem arborum obseruatione mos inoleuit apud plerasque gentes, ut herus fundiq; dominus novos contrahat cum colonis septimo quoq; anno. Eadem ratione siluę ex salice, betula, alno, populo alba & nigra, omnibusq; arbutis, quę vdo molliq; ligno constant, quarto quoq; anno cedi solent: quę verò ex dura materia consistunt, ut sunt quercus, ilex, robur, vlinus, fraxinus, septimo aut nono mutilari truncariq; postulant.

NON dissimili ratione dies criticos obseruant medici, quos si quis ex Hippocratis prescripto exacte ad calculum reuocet, raro illum frustrari continget, aut in predicendis euentibus a scopo aberrare. Est autem Crisis subita in morbo, ad salutem aut mortem mutatio, quę vel quarto, vel septimo, nono denique atq; vndecimo, decimoque quarto solet terminari. Non desunt qui ad Lunę effectum dies decretorios referant. Sic Astrologi morborũ iudicia decretorum, cum Luna consistis

Quomodo
eu causa pe-
ricula anni
Climacterici.

Simile ab
arborum pu-
tatione.

Decretoriũ
dies.

Crisis, seu tra-
ditum de
morbo.

in gradibus, qui vel quadrante, vel diametro mundi à signiferi parte distant, in qua hæreat in morbi initio. Ceterum ad hos radios nunc signius, nunc maturius peruenit ob velociorem tardio-remq; cursum. Crisis autem non omnibus eadem ob diuersas naturas hominum, atq; ætatum, corporumq; discrimen, ac radiorum qui à planetis alijs ad Lunam deferuntur. Si decretorio die luna sit in domo sua, seu exaltatione cum Ioue aut Venere, qui benigni sunt planetae ac salu- tares, bonam fore crifim portendit. Si morbus in humorum plenitudine consistit: bonum est ipsam in radijs tetragonis seu oppositis decrescere. Quòd si temporibus ijsdem Luna Soli iungitur, vel Saturno; inominosum est, morbiq; vel periculum, vel longitudinem denunciat. Quòd si Luna decrescens Saturnum comitetur incipientem iam morbo, aut illum diuturnum indicat, aut lethalem. Sin decrescente sidere idipsum eueniat: citò discussum iri ægritudinem indicat, minimiq; periculosam. Ceterum cum salutaria nominis superstiosè ijs inhaerendum censeo, sed Hippoc. potius obseruationibus insistendum, ut quæ mihi semper visæ sint magis fidæ, minusq; dubiosæ ac fallaces, modò quis exactè omnia experientem non tam in astra, quàm in naturam morborum corporumque atq; humorum qualitatem ac copiam

Astra ad mor-
borum indi-
cia confa-
runt.

copiam refero. Natura siquidem cum morbo
 luctatur, eumq; excussisse laborat. que si in retur-
 denda morbi scuitia torpescat, aut sit inualida,
 primo quoq; tempore, nempe vel septimo, vel
 nono, ad summum decimo quarto die conflictus
 terminatur. Simile enim quiddam ijs corpori-
 bus euenit, quod vrbi archissima obsidione oppres-
 se, que cum non satis instructa sit commeatu,
 alijsq; ad propulsandos hostes presidij, ne mini-
 mum quidem insultum perferre potest, sed post
 vnam aut alteram oppugnationem labascit, atq;
 in hostium potestatem deuenit. Et quemadmo-
 dum nonnunquam intermittitur assultus, impetra-
 to aliquo respirandi spacio, ac rursus redintegra-
 tis viribus acrius pugna incrudescit atq; intendi-
 tur: Ita in acutis morbis vsuuenit; in quibus ob-
 seruamus morbi impetum, vt tempestates ac se-
 uiores ventos consilesce, sed denuo tanta vio-
 lentia renouari, vt natura agrè subsistat, nec
 vita in septimum diem producenda videatur.

CAETERVM cum septenarij nu-
 meri vis & facultas in multis nature rebus sit a-
 nimaduersa, ac viri etiam Ecclesiastici magnam
 virtutem illi subesse persuadeant: Medicorum
 precipue interest accuratè illum obseruare. In Septenarijs
 secunda siquidem aduersaq; valetudine, in dierum
 mensium, annorumq; decursu, ac morborum iu-
 dicijs magnum obtinere momentum quotidiana
 experimenta commonstrant, sic vt etiam qui in
 edis

386 DE OCCULT. NATVRAE
eas mori soleant, septimo demum die mortem
oppetant, aut egré, si aliquid lambant ac de-
glutiant, in novam vitam prorogare possint, so-
pitis extinctisq; spiritibus ac calore humoreque
vitale consumptis.

C A P. XXXIII.

Qua ratione speculum obiecta refe-
rat: Et quid studiosis, quiq; con-
tinenti intuitu oculos fatigant, ni-
tidus speculi laevarum commodi pra-
stet, tum qua ratione hebeicentem
visum restauret.

Mulieres co-
mendandi studio-
sa.

SPECVLA quibus in luxum nostra abuti-
tur, etas formaeque venustatem venantur muli-
ercule, cum ex aduerso se ijs conunt ac polunt,
genasque atq; oculos subio fucis que depingunt, in
meliozem usum excogitavit solertis naturae indu-
stria, nempe vt contemblemur assidue formae hu-
mane dignitatem, diuiniq; opificij praestantiam.

Ibrii & ira-
ti: ipe u a
concienda.

Quamobrem Plato salubri consilio remulentos
adhortatus est, atq; iratos, vt sese in speculo identi-
dem spectarent, confestim a tanta seditate recess-
suros. Quod ipsum Socrates adolescentibus con-
sulere solatus est, quo si essent egregia corporis
forma, ac facie liberali, ne vitijs illam contami-
narent: si vero deformi essent specie, ac statim
minus decora, illam ingenij cultu, morumq; ho-

nestate pensarent. Inuenta itaq; sunt specula,
 teste Seneca, vt homo se ipse nosceret. Multi
 enim ex his consequuti sunt sui noticiam atq;
 optimam vita instituendae rationem: Formosus,
 vt vitet infamiam: Deformis, vt cognoscat vitia
 corporis redimenda virtutibus: Iuuenis, vt ad-
 moneatur defluxuram aetate formam, coq; pa-
 randa viatica, quae auget, non depopulatur
 senectus: Senex ac rugosa anus, vt neglectis car-
 nis illecebris, mortem imminuentem meminerit.
 Ex speculo itaq; natura facultatem nacta est, vt
 seipsam videat ac contempletur, inspectoq; vul-
 tu, fronteq; ac facie, quae multarum rerum sunt
 indices, in sui consideratione versetur, naturaeq;
 propensionem exploret. Ita enim futuri sumus
 proprii corporis physiognomones atq; inspecto-
 res, nostraq; vita, si quae externus habitus com-
 monstrat, poterimus obseruare, atq; ijs mede-
 ri. Sic scite Plautus in Epidico.

Non oris causa modo ho viues equum fuit
 sibi habere speculum vbi os contemplantur suum.
 Sed qui se speculare possunt cor sapientiae.
 Igitur per peccare vt possunt cordis copiam.
 Vbi id insperant, cogitent postea
 Vitam vixissent olim in adolescentia.

Hoc itaq; commodi praestat speculi vsus, vt oculo-
 rum aciem ex continenti intuitu retusam exa-
 cuat, oculosq; lassos restauret. colliguntur liqui-
 dem spiritus visorii, nouisq; a cerebro resilienti-
 bus recreantur. Qua autem ratione speculum
 ex aduerso imaginem referat, a plerisq; dubita-

Natural.
 quasi lib. 2.
 speculi pr-
 cipuus vsus.

Ex speculo
 nostram con-
 ditionem ex-
 ploramus.

Speculum
 quod oculis
 contem-
 pt.

tum est. Alij enim in hoc simulacra esse opinantur, hoc est, corporum nostrorum figuras à nostris corporibus emissas: alij imagines non esse in speculo, sed ipsa aspici corpora retorta oculorum acie, & in se rursus destexa. Itaq; specula res ostendunt per reflexos radios. Reflexio enim à denso est, ideoq; specula postica parte plumbo obducta sunt, ne lumen per vitrum directè transmittatur. Res verò opposita apparet, quòd pars radij mouens oculum, dirigitur in oppositum, ideo totus radius velut in partem illam quasi exporrectus accipitur, quo consequitur vt res oculis exhibeatur. Aduersa autem parte corporis, non auersa imagines refrunt; quòd species quæ à corpore solido per aerem manat ad speculi superficiem, simplex puraq; est. Imagines itaq; in speculo collucent, cum ex eo radij luminosi regerantur; repercussi enim ad oculum resultant, in quo se conspiciunt, & figuram graphicè expressam quisq; intuetur. Non enim per speculum videmus, nec imago formatur in speculo, sed in oculo: speculum tamen adiuuat, cum visum referiat. Atque hæc est causa, cur exporrecti nocte lumen primo intuitu videamus, radijs retrocedentibus, seseq; intuentibus, atq; in se retortis. Hinc collige, cur partes corporis dextræ efficiantur in speculo laeue, & è diuerso. Simile enim quiddam accidit, quod tabule massæq; cereæ aut argillaceæ, in quam si sigillum imprimas, illi-

Speculum
cur ex ad-
uerso inagi-
nem referat.

Simile a sigil-
lis.

dasque in reflexu, contrario modo se partes ex-
 bibent. Quod ipsum etiam in Typographicis
 formulis perspicimus, tum laminis affabre cœla-
 tis, quibus artificiosa monochromata, hoc est,
 effigies nullo pigmento aut colorum fūco delinea-
 tas exprimi videmus, quorum semper partes de-
 extra sinistris correspondent. Caterum quæ ra-
 tione contingat Solem in speculo aquis subdito
 geminatum conspici, quod etiam in nubibus fieri
 solet, portentoso omine, vt imperiti quidam ex-
 isumant, à plerisque non animaduersum est. Sunt
 enim qui existimant Caniculam, aut sidus aliud in
 conspectu constitutum spectari, cum Solis splendor
 omnia astra stellasq; ita obscuret, vt interdum con-
 spici nequeant. Verum duplex exhibetur Solis
 imago, primò aquæ, deinde speculi ratione. A-
 quam siquidem speculi naturam exprimere, om-
 niaque auctiora efficere, præter experientiam
 Virgilius ille Corydon testatur:

Soli geminus
 in pecu. p. 2.
 que sub d. 10.

Eclog. 2. 1

Nec sum ad o informis, nuper me in litore vidi,
 Cum placidum ventis staret mare.

Primò itaque speculi fulgor Solis formam reflexu
 ostentat, deinde aqua, à cuius superficie retor-
 queri Solis radios contingit. Par est ratio de
 face, candela, aut Luna speculo aquæ immerse
 opposita, quæ duplicem rei obiectæ imaginem
 per reflexionem exhibet. Sunt & in alium v-
 sum excogitata specula concaua, quæ Soli oppo-
 sita per reflexionem ignem flammæq; eliciunt, ac

Vrentia spe-
 cu'a.

Archimedis
me^o.abi e
Lactuz.

stipulas, festucas aliosq; fomites ac nutrimenta arida succendunt. Sic Archimides hostium triremes vrentibus speculis incendiisse legitur. In illis siquidem reflectuntur omnes radij Solares extra locum incidentem, atq; ad vnum punctum concurrentes obuia queq; inflammant.

C A P. XXXIIII.

Qua vi & facultate polleat aqua vitæ, seu vinum ardens & causticum vulgo Brande VVyn, & quibus id tutò exhiberi possit: Obiter admirandi aliquot facticij huius liquoris effectus.

EXCOGITATA est superioris ætatis memoria, in vsum ac commoditatem tuenda valetudinis secundæ, propulsandæq; aduersæ, Ars stillatitia, qua ex herbis liquores ac medicatos succos elicimus, quos, tametsi non omnino pares cum his effectus obtinere certum est, nec tam efficaces, vt herbarum dilutum aut decoctum, vel deniq; expressus succus, non tamen prorsus reiiciendi, vt nonnulli factitant, nec censendi omnino inefficaces atq; euaniidi, vnc illorum vis & qualitas non penitus intercidat atq; aboleatur, quod ipsum cum plurima, tum aqua vitæ, seu, vt vo cant, ardens ac sublimata, quod ex generoso nonnunquam vino, plerumq; ex fece cuiusq; villi vapescentis per turbinem seu metam furna-
tiam

Archimedis
Vyn

aqua vite
vntu adyph

Ambicium
vntu

riam primis moderatè excalescit, am exprimitur, *Vini adu-
 explorari potest. Illius siquidem vim mirificam* *Aque vite
 in multis rebus sum expertus. Quamlibet enim* *v. s. p. p. d. d.
 asperum intensumq; gelu existat, liquor is nun-
 quam congelascit, nec in glaciem concrescit aut* *in aqua. v. s. quin-
 cogitur, adeo ut atramentum scriptorium, tum*
pleraq; alia, quibus guttas aliquot admisceri con-
tingit, nunquam frigore constringantur, idq; ob
extremam caliditatem ac tenuitatem, qua est
imbuta. Quod si experiri velis, sincerane sit, *Aqua vite
 an adulterina hæc quinta essentia: mantile aut* *vt explore-
 linteum liquore illo madesacito, ac flammæ ad-* *tur.*
moucto, si confestim inardescat illeso intactoq;
linleo, efficacissima est. Inflammescunt siquid-
dem sudariola aqua hæc macerata, at non
consumuntur. Flamma enim leniter modo peplo
incumbit, nec penetrat; sed lambendo absorbet
cognatū sibi, ac familiarem igneæq; nature liquo-
rē. Quod si vole manus nonnihil imponas, admotā
ex ardenti papyro flamma: ardescit quidem pal-
ma, at manus non vritur. Si verò succo maluæ aut *Plumbum li-
 mercurialis manus oblinas, inoffensè citraq; lesio-* *quefactum
 nem plumbum liquefactū tractare poteris, modo* *vt non vrit.*
celeri motu id perficias. Non est autem in rerū na-
tura plumbo liquido, aut oleo seruido, quid vrenti-
us, adeo vt si cochlear stanneum aut plumbeū oleo *Plumbum li-
 fruenti aut plumbo liquefacto immergas, conse-* *quefactum, &
 sum lique scat ac dissoluatur, quod in fruentiysi-* *oleum ferui-
 ma aqua nunquam effeceris. Oleum enim,* *dum vrenti-
 tima.*

& pinguis quaeq; feruidissima sunt, caloremque maximum concipiunt, sic vt plumbum citissime fluxile fiat, ac liquefeat pinguedinis admixtu, cum aqua prohibeat quò minus calor in plumbum penetret; eoq; fit, vt anguille in craticula toste, vehementer digitos adurant, si incircumspectè versare pergat: adheret enim pingue digitis, ac cutem exulcerat, ardoreq; vesicas ac bullas excitat. Cum autem quatuor sint, quae leuitatis ac grauitatis ratione inter se certent, Vinum, Aqua, Mel, & Oleum: horum omnium leuissimum, minimiq; ponderis est Vinum ardens, quod oleo admixtum fluitat, summisq; partes subit, oleo in imas subsidente. Est enim illi prorsus excòcta terrea omnis concretio, totaque illius substantia ignea aereaq; affecta est. Proximum huic leuitate est oleum praesertim ex lini & sesami semine expressum, quod nunquam praeter ceterorum oleorum naturam frigore indurefcit propter mollitiem atq; insitam caliditatem. Huic liquor succedit ex virentibus herbis ignis vi extractus, & vinum defecatum, quod minimum dulcedinis admixtum habet. Nam vinum exoticum illud, quod Bastardum, & quem nos Sero-pon, aut Zerapium vocamus, omnem liquorem grauitate superat, ita vt dolia illo liquore oppleta demergantur. Aqua caelestis, modo ne sit turbida, eiusdem ferè cum vino ponderis est, nempe ea quae mense Maio caelitus delapsa in multos annos

Quatuor le-
 mis inter li-
 quores.

Oleum lini
 & sesami non
 soepe laesit.

annos referuatur. Mel verò ijs tertia parte pon-
 derosius est. Nullus itaque liquor, qui in aliquem
 usum corpori humano adhibetur, aqua vitæ, quæ
 sic appellatur, quòd vitam fulciat, seniumq; re-
 moretur, aut leuior aut penetrantior, aut quæ
 omnia à putredine, aut corruptione magis præ-
 seruet ac tueatur. Cuius vsus sic inoleuit apud
 Belgas, vt liberalius quàm valetudini commodum
 est, assumant. Neque enim omnibus, aut quouis
 tempore eius potus æquè salubris est; macilentis
 siquidem, siccaq; naturæ hominibus: denique æ-
 state vsus eius admodum perniciosus est; adurit e-
 nim corpora, atq; humorem natiuum depopula-
 tur. Obesis autem corporibus atque humidis,
 quique pituitosis humoribus redundant, nihil in-
 commodat, nam & humores excrementosos con-
 eoquit, & corpora à lethargo, atq; apoplexia,
 morbisq; frigidis vindicat ac tuctur, quapropter
 hibernis mensibus moderatum illius vsus conce-
 do, nempe sesquidrachmam, quæ cochlearis men-
 suram implet, exquisitè Zaecaro edulcatam, ad-
 ictoq; exiguo panis primarij bolo, quò minus vi-
 adurenti cerebrum naresque feriat, aut hepati
 noxæ aliquid, penetrabili feruentique calore in-
 ferat. Foris verò admotum nervis ac musculis,
 membrisque algore oppressis auxiliatur, omnes-
 que affectus dolorificos, qui in frigidis humoribus
 consistunt, compescit ac discutit vi calorifica, ac
 celeritate penetrandi. Quin & apoplecticis lo-

Vinum ar-
 dens quibus
 vsui.

quelam restituit, si seminis cruce & aceti scyllitici momentum illi commisceatur. Quod si id genus factitij vini bis aut ter in alucum stillatitium immissum ignis vi extrahatur, incredibilem vim penetrandi consequitur.

CAP. XXXV.

Argenti viui prodigiosa vis & natura, quod Belgis a mobilitate Quicksilver dicitur.

Su'phur &
argentum
viuum me-
tallorum
principia.

DVO constituta sunt in natura rerum principia, ex quibus constantur ex imis terre visceribus omnia metallorum genera, quorum Sulphur, ut pater, omnia efficit ac molitur. Argentum viuum ut matris vice fungens, ea ex se elaborari patitur ac produci: primum Aurum, mox Argentum, deinde ignobile quodq; metalli genus, ut stannum, plumbum, aes, cuprum, ferrum, omniaq; cum suis primordijs, affinitatem ac naturae cognationem habent. Singula enim igni liquescunt, atq; ad opus quodque ductile accommodari possunt. Hydrargyros autem, hoc est, aqueum istud argentum ac fusile, qua vi & facultate polleat, cuiusque qualitatis sit particeps, frigidene, an calidae: variè inter se disceptant Medici. Sunt qui frigidum & humidum esse contendunt; argumento quod tactu miram frigiditatem membris inferat, eaq; in stuporem ac paralysim

lysim adducat: Alij calido siccoq; effectu esse statuunt, quod penetrabili vi conspiciatur, adeo ut incisa vena eorum qui semel atq; iterum ex morbo Venereo inuncti fuerunt, argentum viuum emanasse conspectum sit. quod ego fieri crediderim, non ex insita aut genuina caliditate, sed quod rebus quibusdam vrentibus vel extinguatur, vel admisceatur, quibus retundi solet atq; hebetari frigida humidaq; qualitas, atq; ignea quedam induci. Est siquidem puluis quidam in vsum Chirurgis circumforaneis, Præcipitatus dictus, quod opus suum celeriter ac præcipitanter peragat, non sine grauisimo corporis incommodo; ardentem enim vim ac deleteriam huiusmodi præparandi ratione asciscit ex Chalcanti, aluminis, & salis nitri mixtura. Ceterum cum argenteus hic liquor dissipatus ac diuisus, ita rursus coeat, sibiq; cohereat, atq; in se conglobetur, vt non tractabilis sit, fingique possit, nec vllis medicamentis misceri, nisi illius mobilitas cohibeatur, excogitavit industria humana aliquot rationes ac modos, quibus id effici possit, eiusq; agilitas domari. Inter quos ille securior est magisq; innoxius, qui salina hominis perficitur, cui momentū cineris, aut pusillū tritura ossis Sepiæ admixum est. Est autem Sepiæ felis marina, cuius osse candido & friabili utuntur aurifices, carne lubrica, sanguine qui atramenti vsu præbeat. Ceterum hoc admiratione dignū est, quod cum omnia quæ ex terra eruuntur,

Puluis præcipitatus.

Felis marium

quam-

quamlibet ponderosa sint, huic metallo inmatent chalybs, ferrum, plumbum, atq; aenea quaeq; solum aurum subsidit, ab eoq; absorbetur, atq; argenteo colore imbuitur, qui nisi igne elui non potest; sic enim in fumum resoluitur, atq; in auras euascescit, teterrima odoris feditate, non sine graui astantium noxa, vt quibus membra obstupescant, neruiq; emolliantur: quod serè in his spectamus qui deaurandis vasis argenteis occupati sunt: neque enim argentum auro obduci incru- stariq; potest, nisi argenti viui ministerio, quo vno obsequiosu fit ac tractabile: nam cum omnia metalla respuat, solo auro afficitur, eoq; se commiscet, fingiq; patitur. Sic saepe experimentum feci in argenti viui sesquilibra, duas plumbi libras imatare, auri vero denarium, vel etiam scrupulum, quae tertia drachmae pars est, demergi. Ex omnibus autem metallis aegerrime adhaerescit argento, aegrè admodum plumbo, difficilime ferro, aeri mediocriter. Huius argentei viuacissimiq; liquoris conditionem aliqua ex parte emulatur plumbum liquefactum. Omnia siquidem illi inmatant, ferrum, silices, testae, ac pleraq; alia quae igni non liquefiunt, naturaq; sunt fluxilia ac fluida: nam cum plumbo liquido nihil sit magis feruidum, aurum, argentum, stannum illi inmatant quidem, sed confestim, vt cera, diffiunt ac dissoluuntur. In eo quoque argento vino affine est, quod in planam tabulam effusum, guttis hinc inde

Nihil absque
argento viuo
inauratur.

inde dispersis, illam lubrica humiditate non im-
buit, nec tabellis inheret, sed incredibili agilita-
te motuq; instabili rursus coit, ac globuli in sese
confluunt ac conglomerantur, eò quòd materia
illis densa sit, coacta, solida, ac continuata, eaque
densitate, vt nihil aeris in se contineat. Quo fit
vt non solum ponderis ratione, sed quòd nihil ae-
reæ substantiæ in se contineat, in inuicem deuolui-
tur. Sic Agallochum seu lignum aloes licet leue
sit, nec vllius ponderis, subsidit atq; aquæ immer-
sum in profundum labitur, quòd compactum sit,
nec illi quidquam inane insit.

Lignum aloes
es licet leue
demergitur.

C A P. XXXVI.

Qua ratione in salis inopia carnes,
aliaque edulia à putredine conser-
uari possint. Obiter Salis, aceti-
que vis mirifica.

SALIS conditura quantopere nobis vsui sit
& necessaria, nemo est qui nesciat. Nam
preter id quod Sal esculenta queq; sapida efficiat,
gustuiq; ac palato gratissima, cibique auiditatem
incitat, tum omnia à putrilagine vindicat ac tue-
tur, præsertim cui omnes limosæ sordes excoctæ
ademptæque sunt. Sic enim micanti colore splen-
descit, illoque tutò condiri queq; possunt, atq; in
multam æstatem asseruari; absorbet enim consu-
mitq; excrementitium omnem humorem, ac co-
git

Quod salis
genus opti-
mum.

git densatq; carnes ac salsamenta quaeq; , ne quid ex ambiente aere putredinis subire possit. Ceterum mirum cuiq; non immerito videri potest fecunditatis atq; expugnandae sterilitatis quandam vim inesse salis; deniq; agros quosdam feraces illius conspersu effici, quod a vero non esse alienum experimento compertum habeo. Obese siquidem mulieres, quae magna ex parte effetae sunt, moderato illius in condimentis usu secunda fiunt, ad conceptui idoneae; abstergit enim omnem viginem, vuluamq; plus satis vdam ac madidam excicat, efficitq; ut genitale semen facilius utero minus lubrico adherescat: aridis autem mulierculis & quibus uterus torridus est, ut fundus & terra siticulosa, humectantia exhibenda, nam salis & acria respuunt. Viris quoq; lumbos incitare, mouereque textigiem Belgae commonstrant, qui cum salitis affatim vtantur, impense salaces existunt. Sic frequens marinorum piscium esus, omniaq; testacea, ostrea, gammari, locustae, cancri, cochleae, conchaeq; marinae libidinem concitant, caliditatis mordacisq; naturae ratione. Quae de causa Aegyptij, Plutarcho teste, a sale, omnibusque salitis abstinuerunt, quod salem Venerem irritare persuasum haberent. Itaq; insipida potius sumenda existimabant, quam condimento omnium suauissimo uti, qui mihi nimis superstitiosè id obseruasse visi sunt, nec satis valetudini consuluisse, cum a corporibus hominum putrefactio.

Sal fecunditate in con-
tra.

In sympol.

factionem Sal arceat, humoremq; alienum atque
 ascititium consumat: adde quod fecunditatis pro-
 gignendeque sobolis genuinam quandam vim insi-
 tam habeat, qua coniugalis foederis societas sta-
 bilitur. Expergeficit enim animi vigorem mo-
 deratus eius vsus, ac non solum in amplexu, si-
 gendisque osculis, sed in omnibus negotijs obe-
 undis reddit alacriores & erectiores. Facundi-
 tati autem auxiliari vel illud argumento est, quod
 immensa vis murium soricumq; in marinis nauibus
 enasci soleat, & quod mulieres salinae conti-
 nenter pruriant, multarumque prolium sint fera-
 ces: vt quibus nautae ac piscatores in portum de-
 lati, sunt adiumento, qui strenue rerum suarum
 satagunt. Hac inducti ratione in nonnullis regio-
 nibus coloni, iumentorum pabulo nonnihil salis
 inspergunt, quò sint ad cibum auidiores, atq; ad
 subeundos labores, gignendumque magis alacres
 & erecti. Agris quoque sterilitatem eo expu-
 gnant, vbi plus satis palustres sunt atque vligino-
 si. Ceterum si oppida, arcesque obsidione oppres-
 sas huius penuria laborare contingat, *salsugo* ex a-
 qua marina consicienda, quum tum demum effica-
 cem experieris, cum ouum aut succinum quod
 vulgo *ambra* dicitur, in illa fluitet. Huic in conser-
 uandis edulijis viribus proximum est *Acetum*, at vi-
 non tam diuturna; nisi enim post aliquot menses
 priori effuso, recens condititijis rebus insindatur,

*Sal agros &
 iumenta fe-
 cunda pra-
 stat.*

Salsugo,

Aceti vis,

mucore

mucore limoq; obducuntur. Quae autem vi facultate polleat, cum ex multis, tum maxime ex eo experiri licet, quod ouum in acerrimo aceto triduo maceratum, aut plus paulo, in eam teneritatem testa mollescat, vt velut tenuis membrana, per annuli angustiam adigatur.

Acetum ouum conuulsi ac corem diuoluat.

Cotricula quoque, aut silex aceto septem dierum spacio domitus, digiti attritu in puluerem resoluitur. Hinc Hannibal quum Alpes sibi peruiat faceret, atque Italiae inhiaret, feruenti aceto saxa dissoluere ac dissilire coegit alterius oculi iactura; tanta est enim ac tam penetrabilis aceti vis, vt saxa corrodat ac comminuat, cuius aliquando experimentum feci in gemma atq; unione seu margarita, sed non admodum sumptuosa, vt erat Cleopatrae Aegypti reginae, quam illa aceto immersam ac liquefactam (nam eius vis aspera in tabem margaritas resoluit) absorbit.

Margaritae aceto maceratae liquantur.

Simili ratione venenis resistit, ac pestilentis morbi contagia repellit: sic vt consulte mihi facere videantur, qui grassante morbo populari moderatum aceti usum sibi familiarem reddunt. Dissipat enim ac discutit vitiosum aerem, & si quid in corpus haustum est, prohibet humores insici ac putrescere. Sic qui venena ore emungunt, ac sordida vulnera exungunt, aceto acri os colluunt. Verum illud studiosè obseruandum est, ne nimius eius sit usus, atque immodicus: nam cerebro siccitatem infert, ac somnum excutit, quapropter aquae rosaceae non-

nihil admisceri iubeo ac pauxillum vini Rhenensis, crociq; momentum; sic enim minus incommodi caput accipit. Eiusdem ferè naturæ sunt, pariq; effectū, quæ impensè acida sunt atque acerba, vt mala citrea, seu Medica, tum quæ vulgo Aurengia, & id genus pomi quod ouali forma Limonis nomine passim innotescit, cui tam acidus inest atque exedentis naturæ succus, vt si huic malo per horas aliquot aureum nomisma inseras, imminuto accisoq; pondere illud extimi deprehendas. Vt autem ista perfici contingit vi algifica, ac frigore penetrabili, quod æquè, ac calor, adurit: sic Aqua ardens in præseruandis rebus est efficacissima. siquidem carnes ac pisculenta quæq; illa imbuta, à putredine tuta sunt, ac vermiculis intacta. Cuminum verò, modò ne desit illius copia, & Caros, vulgo Carui, post salem præsentanea sunt in præseruandis edulijs, si illis confricata recondantur, exiccandi ratione; adeò vt illi qui crebrò ijs vtuntur, pallefcant, atq; exanguës efficiantur, quòd humorem omnem natiuum depopulentur. Mel quoque, & quæ Syrupus dicitur sapore melleo, licet nonnihil ad atrum deuerget, vt Passum quæ Aroba Hispanis dicitur, nonnullam etiam vim obtinent præseruandi, præsertim cerasa, pruna, persica, vuas, omnesque fructus arbuteos: quod ipsum etiam in Omphacio quæ Agresta vulgo dicitur, expertus sum. Omnium autem efficacissimè, si cuiusque generis

Limonis
succus cast-
rosius.

Aqua ardens
Cuminum
Caros.

Mel.
Syrupus.
Passum.
Aroba.

Omphacium
Veringt.

fructus in olla seriatim collocatos, eaq; accuratè operculo obducta, ac pice ita oblita, vt nihil vel aeris vel aque subtagredi possit, in putei profundum demergas: elapso anno omnia recentissima inuenies, saporisq; eximij. Cum enim ab ambiente aere, omniq; vitioso halitu sint remotissima, non est qui corrumpi possint. Humiditas siquidem omnia putredini obnoxia efficit, qua sublata, inductaq; siccitate, non facile quid tabescit. Sic Merluca, que nobis Stockolmæ vocatur (nam Salpa alius est ab illo piscis) tum alij pleriq; vento inaurati in aliquot annos asseru. vt possunt: quemadmodum & panis biscoctus, qui nunquam inuacescit, quod omnis humiditas excobta sit: Intensus itaq; calor, atq; frigus, quoniam ex æquo qualitatem siccitatis inducant, corpora seruant imputria. Hinc elice, qui fiat vt hibernis mensibus, geluq; rigido atq; aspero, minimo offensaculo crus frangi soleat. Siquidem ex ambientis aeris siccitate os fragile efficitur ac rigescit, cum id statu cæli humido lentescat, ac flexile fiat. Quod ipsa etiam obseruamus in candelis ex cera seuoq; confectis.

CAP. XXXVII.

Pallidæ mulieres rubicundis, macilentæ obelis magis salaces, magisq; viri desiderio pruriunt.

MVLIERES ille magis feruidæ sunt, acresq;

Fructus putrescunt
tels' mme
ntque in o la
reconditi d'ia
con eruantur
Merluca
Stockolmæ

Gela, oportet
tuum ad eru
rum fradio
nem.

acresq; in Venerem, magisq; auidæ explendæ vo-
 luptatis, quibus plus caloris insitum est, quod se-
 re vsuuenire solet pallidis ac macilentis, quæq; sub
 fusco colore existunt, habent enim illæ partes ge-
 nitales acri mordaciq; salsugine imbutas, quo circa
 irrigari humectariq; postulant, atq; hinc est quod
 estate feminæ magis pruriunt, ac concubitum ap-
 petant auidius, cum eo tempore ijs calor auge-
 scat, flaccidus autem fiat viris ac languescat. Femine æ-
 tate salaci-
 ores. Quæ
 ratione ruta, thymus, & pleraq; impensè calida,
 libidinem in viris extinguunt, acuiunt autem in
 feminis. In illis siquidem humorem seminalem
 depopulantur ac desiccant: in istis consumpta
 superuacua humiditate atq; vligine, incalescit
 vterus, atq; ad libidinem incitatur. Quæ res ef-
 ficat, vt vino quod calorificum est, assatim im-
 pleri is sexus cupiat. Obscæ autem & rubicun-
 de mulieres, quia affluenti humore perfuse sunt,
 semenq; genituum dilutum habent, cupidine
 languida, magisq; sedata existunt. Itaq; delectum
 viros habere conuenit, nec cuius temerè ac
 precipitanter dexteram iniicere. Quisquis e-
 nim gracili atq; extenuato corpore, vergentiq;
 etate ac deuexa, eam nactus est quæ assidua pru-
 rigine vritur, quæq; lassata non satietur, car-
 nificinam sibi paratam meminert quæ iden-
 tidem incrudescit, ac magis magisq; exaspe-
 ratur: cum viro tanquam hirudo & san-

404 DE OCCULT. NATVRÆ
guisuga continenter adhaereat atque affixa sit, nec
patiatur defesso atque exhausto vllas inducias, con-
stitui, aut tantisper intermitti congressum marita-
lem dum vires collegerit, ac robur virile instau-
ratum sit.

C A P. XXXVIII.

An affluenter atque auide, an sensim
ac parcius, nonnullisque interual-
lis, urgente siti, vel in mensæ accu-
bitu, bibendum sit.

PRÆCIPVA tuendæ conseruandæque
valetudinis ratio in cibi potusq; temperantia
ac moderatione consistit. Quum autem aliàs de
siccò alimento ac panis esu abundè à nobis tracta-
tum est, de potione, & quo cuiq; modo ac men-
sura eam adhibere conueniat, dicendum putauim.
Principio sanis non potest certò aliquid ac deter-
minatè præscribi. Quandoquidem plerique di-
uersæ potandi consuetudini assueti sunt, quam ci-
tra valetudinis iacturam ac detrimentum mutare
nemini proclue est. Optimus ac securissimus
bibendi modus pro sua cuique ætate, pro tempo-
rum ratione, pro inueterata molitæq; consuetudi-
ne, pro vini vehementia ac viribus decernitur.
Sic potus vel vini, vel alterius liquoris sitienti
præscribatur ad desiderium redimendum, & vt ci-
bus in sicco ne sit, nec fluitet, sed moderatè potu
malescat.

marescat. Subinde itaque, modicisq; interuallis corpus potione refocillari debet, ac cibus super-
 infuso liquore identidem macerari, quò commo-
 dius peracta concoctione venas subeat, atque in
 corpus digeratur. Omnis ebrietas presertim
 iugis ac continuata, Dioscor. teste, perniciofa,
 quoniam nerui copioso vino diebus singulis ob-
 fessi dant manus, totiusque corporis compago
 soluitur. Quapropter moderatam esse decet
 omnis liquoris, qui temulentiam infert, potatio-
 nem, in eaque salsamentarios ac lanios nos imi-
 tari par est, qui vbi recondunt in frustra concisas
 carnum pisciumq; partes ac segmenta, salsugi-
 nem per singulos ordines ac series infundunt, di-
 gesta que sale condiunt. Sic nos quoq; modò va-
 letudini consultum cupimus, cibum decenti ordine
 ac quantitate ingestum, potu vbi res poscat, irri-
 gabimus. Inchoata autem coepta que concoctio-
 ne ventriculum potu fatigare noxium est, inter-
 pellat enim ac remoratur naturæ facultates ac fin-
 ctiones, quibus operi insistit, cibumq; concoqui
 atq; elixari prohibet. Vt enim ollæ ac lebetes
 defruescunt, atq; ebullire desinunt offusa aqua
 gelida: Sic ventriculus affluent potione turbatus
 ab incepta concoctione desistit, seriusq; munia sua
 exequitur, ac minus exactè cibum concoquit, vt
 qui ante legitimum tempus inconcoctus vel in ve-
 narum angustias, vel intestinorum laxitatem pro-
 pellatur, quo fit vt cibi vsus fructusq; homini per-
 ceat,

Ebrietas
 Dioscoridi
 detectata lib.
 5. cap. 7.

Simile a la-
 niis.

Incepta con-
 coctione po-
 tu abstinend-
 dum.

Simile arecu-
 linaria.

eat, atq; ex viscerum obstructione, quae humorum putredinem inducit, morborumq; ac febrium seminaria acciri contingat. Quod ipsum ijs quoq; euenit, qui inter initia, primoq; mense accubitu auidè se potu ingurgitant. Prolui enim confestim alimenta contingit, nec diu stomacho inherere. Quamobrem consultum arbitror inter edendum non confestim nec auidè, sed sensim ac paulatim bibendum, quò commodè utraq; misceri queant, pariq; concoctione perfici, illis praesertim qui meatus amplos habent, venarumq; conceptacula laxa. Qui verò ea utuntur edendi consuetudine, ut ad prandij medium à potu sibi temperent, affatim bibere debent, quò potus penetret, ac per cibum vndiq; diffundatur: His quoq; qui ex febre aestuant, potuq; refoecillari gestiunt, affluenter bibendum, verum non impigrè, nec raptim; sed sensim longoq; ac productiore haustu. Sic enim ventriculum vberim humectat, nec potus confestim in vesicam delabatur. Modicus siquidem potus nec sitim resirvigat, nec calorem reprimit, sed magis adauget. Vt enim carbones fissiles in fabrorum vaporario humentibus scopis subinde irrigate inflammescunt ardentius: sic pariori potu accenditur, non sopitur febrilis calor, maiorq; excitatur bibendi auiditas. Qui verò ex lassitudine aestuq; siticulosi sunt, ijs sensim ac placide sedanda sitis

Sensim, non auidè bibendum.

Quibus affatim bibendum.

Ab officina fabrilis simile.

fitis. Sic enim liquor magis adhaerefcit, omnesq; partes aridas humore imbuit. Caterum huic argumento annexere visum est, illos qui vel ex febrili hectica, vel phibisi tabescunt, atq; ex morbis extreme macilentisunt, cibum solidum magis commodè d. glutire, quàm illum liquorem. Pondus siquidem, cibi que grauitas vias iugulares dilatat, meatusque gula peruios facit, sic vt minori negotio delabatur, quod potus efficere nequit. Cum enim partes, ductusque gutturis, qui huiusmodi officijs sunt destinati, collapsi sint, ac subsederint, sic vt latera vtrinque se premant; potus propter tenuitatem, & quòd nihil adferat ponderis, illos agrè dilatare potest, atque inoffense permeare, nisi bibant affluentiùs: hac siquidem ratione debescunt fauces, ac potus defluit. Simile quiddam euenit paralyticis, & qui apoplexia feriuntur. Spiritus enim cum tenues sint ac subtiles, non facile à cerebro ad neruos penetrant. Quò fit vt motus sensusq; illis eripiantur, humores vero qui membra nutriunt, pondere ac grauitate viam sibi sternunt, aditumq; sibi ad partes corporis patefaciunt. Sic radij solares caliginosam densamq; nubem diffecare nequeunt, cum grando facillimè id efficiat. Quocirca non est quòd quisquam miretur, quò fiat vt paralytica membra nutriantur, cum sentiendi mouendique facultate sint destituta; per latas siquidem vias membra alimenta suscipiunt, suaque crassitie sibi viam faciunt, quod ipsum

Cibum ali-
quando com-
modiùs,
quàm po-
tus degluti-
ri.

Spiritus non
aene ac ci-
bu, ad ner-
uos penetrat

Simile à Soli
le & grandie
ne.

Nerui motu
& sensu pra-
disti.

spiritus, tenuitatis ratione, facere non possunt: nerui itaque orbati spiritu animali, membrum motum sensumque adimunt, sed ij per alias vias, quam per neruos nutriuntur, nempe per venarum riuos ac sanguinis conceptacula.

C A P. XXXIX.

Quaecunque propere ac festinanter maturescunt, vel iustam longitudinem assequuntur, celerius intercidunt, nec diutinam ætatem perferunt: quod infantes ac stirpium aliquot genera commonstrant.

Ab arboribus simile.

VT in arboribus, omnisq; generis stirpibus que spectatissime adolescunt, atq; ante legitimum tempus, consuetumq; morem maturitatem assequuntur, citò intercidunt ac confestim elanguescunt: ita quoque in humanis ingenijs corporibus, si que nature dotes ac munera speciosius maturiusq; se proferunt, minus diuturna esse solent, ac festinantius dilabi. Non subest enim solida vis, nec penitus firmis radicibus nituntur, eoque non temerè ad frugem deueniunt. Sic infantes qui citius dētere incipiunt, vt sunt qui ex vteri latebris dentati prodeūt, celerrimè dentes excutiunt. Prima enim illa dentium series ob neruorū quibus deunciuntur, mollitiem minus stabilis est, minusq; firmiter infixæ. Similiter qui citius ingrediuntur ac pedibus insistant, inualidis minusq; firmis cruri

Dentatos
pateri, nomi-
no um.

cruribus esse solent. Contra verò qui tardius se-
 riusque incedunt, ingressu vtuntur firmiori, mi-
 nusq; lapsanti. Quod ipsum etiam obseruatum Præcocia et-
to euzne-
icunt.
 est in his qui præmaturè loqui, vocemq; formare
 incipiunt, postmodum hesitantius loqui, minus-
 que articulatè ac significanter proferre verba.
 Itaque melius est omnia cunctantius procedere,
 tardaq; incrementa suscipere. Siquidem cum natu-
 ra suas vires ac facultates cumulatiùs quàm par est,
 in membra profundat, efficitur vt ætatis accessu
 desit quod illis impertiat. Quo fit vt ille par-
 tes deterius sua munia ac functiones exequantur:
 vt quis nullis viribus aut alimenti confluuiò fulci-
 ri contingat. In omni quoq; stirpium genere ac
 fructibus obseruamus serotina quæq; diutius asser- Seròtini fru-
ctus diuturni
 uari: quæ verò festinantius matureseunt, flaccida
 vietaque fieri ac putredini obnoxia. Celerius si- Properata
minusoleta.
 quidem occidit si sinata maturitas. Quocirca mi-
 nus nobis probari solet in adolescentibus præcox
 ac præmaturum ingenium, tum pleraq; natura mu-
 nia, aut corporis animiq; dotes quæ præter vul-
 gatam consuetudinem, aut quàm ea fert ætas,
 præstantius se proferunt. Tales enim minus vi-
 tales conspici solent, morteq; properata confici. Proverbium
tr u. ale in
pueros præ-
mature,
agiles.
 Qua de re exorta est proverbialis sententia apud
 Belgas, omnia festinantiùs procedunt. Het ghæcter al
 boor yn iæer alleene. Quo designant præter
 solitum, contraq; communem temporis cursum,
 rerumq; ordinem ac rationem pleraq; euenire aut
 perfici,

perfici, desumpta translatione ab infantibus, qui nec dum exacto anni curriculo pedibus insistant, nulliusq; fulti adminiculo hinc inde discursitant, quod postmodum languide perficiunt, atq; ab incepta incedendi consuetudine desistant.

C A P. XL.

Alimenta aliquando vitari ac venenati aliquid contrahere ex bestio-
larum infessu incubituque. Denique humanis corporibus ex diffusis illa in sordibus simile quiddam innasci, nempe mures, sorices, gires, ranas, rubetas, eiusque rei exemplum.

NON solum vitiosi virulentiq; humores ex corruptis alimentis corporibus immasuntur: sed praeter aliquot lumbricorum differentias varij quoq; generis animalcula in viscerum latibus pululant. Obseruatum est enim nostra memoria dissecto mulieris cuiusdam corpore, bestiolas exemptas soricibus muribusq; non absimiles, quas natura ex sordido aliquo excremento quo alimenta erant imbuta, produxisse videtur. Calor siquidem na iuus in materiam illam elaborandam occupatus, non aliam speciem, quam pro subiectae materiae ratione effingere potest; itaque instae vis naturae sui generis animalculum efformat.

Animalculo
rum in cor-
poribus ori-
go.

ac molitur; humida illa substantia opifici obsequen-
 te ac sequaci. Compertum est enim animalcula
 domestica, catellos, feles, mures, forices qui no-
 bis glires dicuntur, atq; id ranarum genus quod
 bufones vocant & rubetas, quum passim ober-
 vant, cellasq; promptuaris depopulantur, ali-
 quando excremento seminali commaculasse escu-
 lenta, que quum homines à sordibus non ablu-
 ant, vel fructibus arbuteis putamina membranas-
 que ambientes non adimant, ex illa vligine que
 cibarijs incumbit, dapesque polluit ac foedavit,
 tale quiddam progeneratur. Quòd si ex putre-
 dine limaces, cochlea, mures; ex fimo bubulo
 scarabei, fuci, vespe; ex aëreo madore, humo-
 reque roscido eruce, papillones, formice, locu-
 ste, cicade progerminant: cui absurdum videri
 poterit, in corporibus hominum ex simili causa
 tale quiddam generari? præsertim cum efficacior
 hic ratio subsit, que huic rei causam præbet ac
 seminarium: Illa siquidem iam memorata ex pu-
 trilagine, non semine licet illi facultate & viribus
 respondeat, cognataque sit atq; affinis, pullula-
 scunt. Ista verò que in humani corporis latebris
 animantur, ex vitali humore, viuoque animante
 profluxerunt. Non itaque alienum à ratione,
 aut anile videri debet hoc quod tractamus pa-
 radoxum, cum tam multa conspiciamus à vtro-
 que, hoc est, spontè, nulloq; animantis congres-
 su ac concubitu enata, idq; ex humore quem circū

Bestiæ
 sordidus
 aer.

Animalia
 spontè nul-
 loque semine
 nata.

Quare mare
piscibus fecundum.

Aphie vulgo
Opierinct.

fusus aëris calor spiritu vitæq; imbuit. Quam numerosa enim præter immensos terrarum tractus spaciosissimi altissimiq; Oceani gurgites piscium genera profundunt, atq; in hominum commoditatem vsunque proferunt? Nihil enim mari fecundius, quod crassioris sit substantiæ, ac spiritu calorifico vndiq; suffusum. In quo cum multa ex semine, tum pleraq; nullius paris complexu atq; adminiculo propagantur. Sic testacea omnia primùm ex limosa vdaq; vligine nascuntur, tum omnes lubrici pisces, præsertim anguillæ, quæ postmodum mutuo complexu multa sui generis examina procreant. Aphie minutissimi pisces ex spuma maris apud Batauos copiosè generantur, vbi post diuturnas siccitates copiosi imbres ingruunt. Siquidem cum ostia Mosæ ac Rheni assiduo Oceani influxu salsescunt æstiuis præsertim mensibus, flumina illa affluentia pluuia diluta atque irrigata pisciculis huiusmodi vndique scatent, qui vbi grandescere incipiunt, inuito complexu posteritati insistant. Cum itaq; multa atq; admiranda natura rerum, cuius vis Dei munere vndique diffusa est, molliatur: nemo anile deliramentum existimet, prodigiosa quedam in corporibus effigiari, cum ligno vermiculanti ac carioso, multisq; rebus inaninis teredines agilesq; vermiculi innascantur, quod æstate in caseis multisq; edulij perspicimus, quæ vermibus vndique scaturiunt. Adde quod ex sordidis hulceribus ac vomiciis vnguium,

guium, pilorum, testarum, ossiculorum, lapidum
 fragmenta eximantur, ex humorum putridorum
 concretu coalita, quin & vermiculos caudatos,
 atq; insolita forma bestiolas vomitu eiectas noui-
 mus, præsertim in his qui morbis contagiosis
 oppressi erant, in quorum lotijs multoties inna-
 tare conspexi minuta animalcula formicis affinia,
 aut ijs præsertim, qui æstiuis mensibus in aqua
 celesti volutari conspiciuntur, quorum nemo non
 morbo Neapolitano, lueque Venerea scedè erat
 contaminatus. Huc itaq; spectat narrationis no-
 stræ series, nequis incircumspectè nulloq; delectu
 cibos ingerat sordidos, nec ab ijs quæ foris acci-
 diunt ex purgatos, ablutosq;. Quod cum plebeij
 negligant, scabie & pruriginosis pustulis trifici
 solent, multisq; vitijs ac cutis affectibus deforma-
 ri. Neq; enim eo conspiciuntur corporis habitu
 & constitutione, ea formæ dignitate, ijs naturæ
 & ingenij dexteritate, nec denique va-
 letudine tam inculcata, qua Patricij ac generosi
 pleriq;, qui nihil mensæ inferri patiuntur; ne pa-
 nem quidem primarium, nisi extima crusta accu-
 ratè deputata ac derasa, reliquoq; eduliorum ap-
 paratu exquisitè decentique munditie instructo.
 Quod ipsum non improbo, modò excluso luxu om-
 nia ad frugalitatem, victusq; temperantiam refe-
 rantur. Ita enim institutam habere decet vitæ
 victusq; rationem Proceres aulicos, vt omnia ad
 salubritatem, ad decus, ad honestatem moresq;

Apostematâ
 rudera ac pi-
 los protin-
 dunt.

Sorcivor-
 men
 aquæ celestis
 estate inna-
 scuntur.

In vidu un-
 dices lau-
 brati de-
 uoza.

inculpato spectent sic, ut fortunæ splendor rerumque successus, atque affluentia, quæ Dei optimæ munere obtigit, non luxui ac profusioni, sed moderationi ac temperantiæ subseruiat. Quod exemplar ipsi exprimit inuictiss. Hispaniarum atque Angliæ Rex totiusq; Belgicæ illustrissimus Princeps Philippus, qui propter amplissimas nature dotes, diuinum quoddam virtutis simulachrum mortalibus exhibet. Cuius maiestati ac magnificentiæ adiumento sunt tot præstantissimi heroes, quorum auctoritate & consilio florētissima regna, vltroque oblata à parente optimo Cæsarulo Cesare latissimæ dititiones stabiliantur.

Philippi
gis la. 3.

CAP. XII.

Solis lunæque vis & natura in constituendis excitandisque temperatibus. Quid denique auræ aërisque mutatio in corporibus animisq; hominum ac spiritibus efficiat. Obiter vnde Oceani fluxus refluxusq; ac reciprocatio, quæ diei naturalis spacio bis conficitur.

Solis & lunæ
effectus in
inferiora.

CERTA minimeque ambigua serenitatis, vel pluriæ, ventorumque signa exhibent Solis Lunæque radij, qui varios subinde colores sibi adsciscunt, vel ex situ loci, cæliq; ambitu, quem perire solent, vel ex obiecti natura, vel re quapiam illis offensa: quos si accurate obseruarent qui imperit

imperite rudique plebi atq; aniculis prognostica
obtrudunt, non ita hallucinari illos ac cæcutire
contingeret, nec credulam turbam vana spe ludi-
ficari. Ex his enim indubitanter prænuñciari

possunt imminentes tempestates ac turbines, &
quis futurus sit cæli status, ex quo vel uberem re-
rum copiam & prouentum, vel penuriam con-
sequimur, multaque alia quæ eleganti carmine

complexus est Virgilius: qui quum fuerit in re-
rum cognitione versatissimus, omniaque nature
opera exactè sit persequutus: animos quoq; homi-
num aliqua ex parte illorum viribus effectibusq;
subijcit. Siquidem pro temporis ratione, pro

occasu siderum, pro aeris ambiens qualitate ac
quadripartita anni vicissitudine homines aliter af-
ficiuntur, alioque modo confututi sunt. Sic cæ-

lo nubilo, auraque densa ac caliginosa, tetrici ho-
mines existunt ac subtristes, somnoq; dediti. Se-
reno verò cæli statu, vernisque mensibus, quum

omnia frondescent, alacres sunt atq; erecti, re-
busque iocosis intenti. Discutit enim humorum
fuliginem, crassosque spiritus qui mentes nostras
obnubilant, aeris amentas, spiritusque exhila-
rat, atq; animo letitiam inserit. Quod venusto

hoc carmine expressit Virgilius:

Verum vbi tempestas, & cæli mobilis humor
Mutare vias, & Iupiter humidus æther
Densas, erant quæ rara modo & quæ tarda relaxas.
Vertuntur species animorum & pectore motu
Nunc alios, alios dum nuncia ventus agebat,
Concipiunt, hinc ille dum concentus agit,
Et lætæ pecudes, & quantes guttore corus.

Virgilii laus
ob rerum
cognitiones

Sicut est
animos in-
mutat.

Lib. I. Ge-
org.

Simile ab æ-
dibus situosiss

Exiliunt enim paulò antè cohibiti spiritus aura placida ac suavi, spiranteq; Fauonio recreantur. Ut enim fumi ac vapores referatis ædibus, ostijsq; patefactis, immisso yndiq; acre, atq; externis subtibus dissipari solent, omnesq; porticus ac vestibula situ pedoreque obducta perspirari: Ita in corporibus humanis omnes graues halitus, & sicut qua corpori mephitis inheret, aut meror animi, discuti contingit atq; euentilari. Itaq; non interne modò cause, insitiq; humores ad sanitatem vel morbum sunt adiumento, sed externi quoq; siderum concursus, atq; aeris auræq; constitutio, ac ventorum qualitas, varias subitasq; mutationes hominum corporibus inferunt; quod singulis momentis in se quisq; experiri potest. Quis est enim, vt animorum affectus præteream, qui imminente tempestate aliqua, aerisq; intemperie, triduo etiam antequam ingruat, puncturas in membris non percipiat, ac dolores pulsatiles, neruorum contractiones, palpitationes, affectusq; alios dolorificos non persentiscat? Clavi siquidem, calli, verruce, cicatrices, glandule, nodi, deniq; siquid luxatum, ruptum, fractum, conuulsam, solutumq; fuerit in aliqua corporis parte, omnia futuram tempestatem presagiunt, quod non sine acerbissimo cruciatu ijs potissime vsuenerit solet, qui aliquid latentis occultiorisq; morbi ex scortorum contagio contraxerunt hi enim ubi ventrigidi spirare incipiunt, doloribus promptius infestantur.

Corpus æ-
ris constitu-
tioni obno-
xium.

festantur. Intenduntur enim nerui, ac rigescunt muscoli, agitatísq; vitiosis humoribus qui membrís infixi sunt, acerrimè cruciantur. Subest enim illis partibus intemperies quædam temperati externæ cognata ac familiaris, quæ carnificinam quandam in intimo membrorum recessu exercet. Qui verò inculpato sunt corporis habitu, firmaque valetudine ac stabili, nihil incommodi, nullosq; affectus sentiunt. Vt enim sutiles quassæq; naues ac rimose, citius tempestati succumbunt, ita morbosa corpora, quiq; vacillanti sunt ac dubia valetudine, omnibus expositi sunt iniurijs, omnibusq; obnoxij incommodis. Si quidem oborta vel leuissima æris intemperie, dolores illis intensos inferri contingit, aut vbi Sol ac Luna inferioribus aliquam mutationem inducunt. Hæc enim sidera præ cæteris vires suas non in humana modò corpora, sed in terrena quæq; exerunt, quorum vis tanta est, adeoque se in immensum porrigit, vt quæcunque cæli ambitu continentur, suum ordinem, ornatumq; ac decus ex ijs capestant ac consequantur, omnisq; rerum series, atque anni tempora horum arbitrio decurrant. Et quanquam superiorum astrorum potentia non sit inefficax, Solis tamen beneficio maxima quæq; perficiuntur. Is enim hunc orbem præcipuè exornat, omniaque concinne disponit ac moderatur. Huius opera propagantur sata, ac fruges maturescunt, cunctaque

Valetudinaris
aure muta-
tionem per-
cipiunt.

An auibus
quassatis si-
mile.

Solis & Lunæ
vis in res in-
feriores.

Georg. 2.

incrementa ac progressus suscipiunt ;
Atque in se sua per vestigia voluitur annus.

Magna sane & Lunæ opera in rerum natura appa-
rent ; verum Solis effectibus posteriora. So-
lis enim beneficio illa fruitur, lucemq; ab illo sor-
titur, sic vt tanta illius pars illustretur, quantum
Sol suo splendore irradiat ; deficit autem lucisque
expers redditur, vbi terræ interuentu lux illi in-
tercipitur. Tunc autem potissimè in terrena vi-

Opposito
p'entium
coniunctio
nouilunium
facit.

res suas explicat, cum vel Soli ex aduerso oppo-
sita impletur, atq; orbiculata efficitur, vel vbi pri-
mum illi coniungitur. his enim dierum spacijs au-
gescunt segetes, conchylia turgescunt, venæ san-
guine, ossaque medullis implentur. Quo si ve-
concubitus ijs temporibus minus officiat. Et

quoniam omnia humore imbuit, fit vt carnes ra-
dijs illius expositæ tabescant, atq; homines somno
vinoque sopiti, pallorem capitibusq; grauedinem
contrahant, ac morbo comitiali afficiantur ; rela-
xat enim neruos, ac cerebrum plus satis hume-
ctat, mentique vi algifica stuporem infert. O-

Austus Osea
ni causa.

ceani quoq; aestus excitare, causamque recipro-
candi illi præbere, non est quod quis ambigat.
Siqu' idem cum perspicimus silenti atq; obscura Lu-
na, eaque vel medio orbe dissecta, vel in cornu
falcata, siue augetur aut minuat, nullos pro-
pmodum fieri aquarum concursus, nec in vllam
altitudinem attolli Oceanum, quæcumq; etiam lit-
tora alluit : Rursum vbi cum Sole congregatur,

Luna mare
concit.

atq;

atq; innouari incipit, aut in orbem circumducta
 plena conspicitur, maximos excitari aestus, flu-
 ctusq; attollit in immensum: quis aliò, quam in
 Luna motum fluxum refluxumq; Oceani referat? Simile a ma-
gneticis vl.
 Ut enim magnes ferrum allicit: sic sidus hoc ter-
 re proximum, mare attrahit, concitatque. Nam
 cum Luna oritur, Oceanus circa illas plagas de-
 uoluitur, nempe Orientales, partesq; Occiden-
 tales deserit: quando verò ad Occasum vergit, in
 illis partibus crebrescunt fluctus; in ijs verò que
 ad ortum spectant detumescunt, idq; affluentius
 vel parcius pro incremento defectuq; lucis quam
 lunares radij exhibent. Quòd si cui libeat in
 Oceano Gallico, nostroq; mari quod se ad Sep-
 temtrionem porrigit, locorum tractus ac spacia
 orasq; regionum metiri, & quos aestus littora
 perferant obseruare, luce clarius perspiciet omnia
 Luna motu aspectuque perfici. Vbi enim hoc si-
 dus exoriens diuersas plagas ac climata collustrat,
 eursumq; suum per celi meatus prosequitur, eò Simile a solis
vi attractio-
nis.
 aestum fluxumq; edirecto deferri contingit, quò
 radios dirigit, & quas terre partes ac littora ex
 aduerso sibi oppositas respicit. Ut enim Sol
 ex humenti gramine humorem elicit, mul-
 tamque aquæ vim ex mari, stagnis, paludibus-
 que absorbet, vnde pluuiarum origo existit:
 vt denique multæ herbæ quæ hinc Heliotropia
 dicuntur, Solis vi ac calore qui humorem allicit,

circumaguntur; eiusq; iter ab ortu in occasum expansis patulisq; flosculis comitantur: ita Luna vi Oceanus modò in hoc, modò in illud littus impellitur, eoq; se inclinat, atq; in illam oram decumbit quò sidus feratur. Cuius rei aliquod dabo specimen, ac quorundam locorum, vrbiumque ac littorum, quæ mare alluit, exempla proferam. Principio quò omnia exactè percipi queant, hoc axioma seu pronunciatum subiiciendum putavi: Lunam semper auersis à Sole cornibus, si crescat, ortum spectare: si decrescat, occasum; quæ triduo plerumque in conuoluta demum lucefcit, ac falcata emicat. Singulis verò diebus ab incremento à Sole remotior ad septimum vsque augescens medio orbe diuisa spectatur, eaque pars illustratur, quæ Soli in Occidentem delato opponitur, illa opaca, quæ Orientali obuersa est. Semper enim Luna crescens Solem occidentem sequitur, supraq; nostrum horizonta conspicitur. Vbi verò decrescit, Solem præcedit, illiq; præuia est, ac supra horizonta antelucano conspicitur, ea semper parte illuminata quæ Solem respicit: eoque efficitur, vt pars incurua atq; in cornua falcata, semper à Sole auersa sit, globosa verò atque in gibbum sinuata, aduersa, Solique exposita. Quarto autem & decimo die, cum ex diametro Soli opposita est, plena perficitur, ipsaque oritur, vbi Sol in Occidentem declinat. Quò fit vt yndique illustretur, Solisque splendorem

Luna & Decursus.

rem quaquaversum recipiat. Decimo septimo die cum Sol oriatur, Luna in occidentem depressa conspicitur. Altero & vigesimo die Sole emerso Luna medias ferè cæli regiones peragatur, eaque pars, quæ ad Solem fertur, lucida est obscuratis reliquis. Deinceps cum singulis diebus cursum suum prosequitur octavo & vicesimo demum die & tertia eius parte, seu horis octo, totum Signiferi circulum absoluit: atque ut annum Sol, ita Luna mensem conficit immutatione per septimanas illi accedente: nam utrumque tempus & post primam apparitionem in dimidium orbem accrescit, & quo inde plenum efficit, atque in rotundum circinatur, septem diebus absoluitur, qui geminati quatuordecim constituunt. Simili modo si inde cum æquali portione diuisa est, ad secundam diuisionem eiusmodi rationem subduxeris, & hos dies reliquosque cum planè

Mensis a Luna Belgis nomen accipit.

ob oculos Luna declinata est, septem inuenies. Quare mensem à Luna immutari perspicuum est, quam vim illa à Solis aspectu consequitur, ex se nullis facultatibus ac viribus imbuta. Vbi verò cum Sole congressum init, aut undique ex opposita face illustratur, vehementes mutationes terræ mariq; inferuntur: argumento, quòd ventos impetuosos excitet, crebrisque fluctibus littora pulset. Obseruatum est autem nostra memoria minimo annorum intervallo iam quartum excre-

luna quarto tempestatas concitat

uisse in immensam altitudinem Oceanum, totamq;

Belgicam dissipatis diuisisque aggerum molibus
 miseranda clade oppressam, idque hibernis men-
 sibus, quibus vis Lunae in concitandis fluctibus,
 ciendisq; tempestatibus, quam aestiuis acrior, sic
 vt semper aquarum concursus ac redundantia vel
 in nouilunium, vel plenilunium inciderit; illeque
 regiones ac climata omnium primo damno op-
 pressa sunt, in qua aspectus influxusq; sideris pro-
 xime ferebatur: mox cum alijs littoribus se ob-
 uerteret, illis quoque aquarum violentia atq; in-
 undatio illata est. Hinc Flandri Oceani seuientis
 incommoda primum sentiunt, ac periclitari
 incipiunt, proximo Mattiaci qui Zelandiae insu-
 lus occupant, mox Brabantii, ac modo hi, modo
 illi portus, fideq; alioqui ac tutis nauium statio-
 nes undarum vi premi solent, sideris motu in cer-
 tos regionum tractus conuerso. Exasperant
 quoq; maris seuitiam Cori ac Circij qui ex solsti-
 tiali occasu impetuosisime in terras decumbunt,
 marinasq; aquas longè lateq; in continentem pro-
 uehunt, sic tamen vt modo in hanc, modo in il-
 lam terrae partem volui fluctus contingat, ac sub-
 eunte quaque regione suas vices pro locorum di-
 stantia atque intersitio, celerius tardiusq; aestum
 concursusque maris perpeti. Quae vt cuique
 exactè innotescant, rem paulò altius repetam.
 Quo die Luna noua conspicitur, quae semper Oc-
 cidenti incumbit, quòd eò Sol inclinet, cuius ful-
 gore splendescere incipit, & quo plena efficitur;
 eodem

Inundatio-
 nes inuente
 hyeme in cru-
 descur.

Circius,
 Norodt
 west.

eodẽm æstus excitari diffundiq; obseruamus, por-
 tusq; primũ vicinos ad certam altitudinem implo-
 ri, ac deinceps versus Orientem ad obuia queq; Oriens Occi-
 denti ob-
 ueritur.
 loca deferrũ, sic vt subsequẽtib; diebus hora v-
 na tardius segniũsque Oceanus moueri incipiat,
 quod sidus in dies ab illo fiat remotius, ac versus
 meridiẽm ortumq; elatum a Sole longius recedat.
 Verbi gratia, Portum Ictium siue Caletum, tum
 Slusas que vrbecula est in Flandriæ consinibus sita,
 Brugis contermina, noua pleraq; Luna summo æstu
 implet hora plus minus vndecima, ea parte illu-
 strata que in Austrum reflexa est: Arnemudæ ac
 Metelliburgi tractus hora secunda seu noctis seu Africus,
 diei, Zirizeæ hora tertia, Luna in occasum bru-
 malem seu hibernum conuersa, a quo Africus fiat
 & Sol Capricornum subit, Bergis sesquihora aut
 duabus serius, Antuerpiæ ac Dordraci Luna in-
 clinata in Aequinoctialem occidentem, a quo Fa-
 uonij seu Zephyri spirant hora propemodum se-
 xta, Mechliniæ octaua, sic tamen vt modò tar-
 dius, modò properantius mare influat, aere
 vel tranquillo, vel ventis incitato. Et cum
 sex horarum spatio versus occasum fertur,
 totidem horis refluit ac subsidit, vsque dum
 sidus nostrum conspectum egressum ijs oria-
 tur qui aduersum nos vrgent vestigia: tunc si-
 quidem denuo exæstuat. Cum verò Luna mediæ
 noctis lineam attigerit, indeque ad nostrum he-
 missphærũ deuenit, rursus in se fluctus residunt.

Itaq; obseruandi locorum situs, & ad quam celi plagam spectent, metiendiq; regionum tractus, atque ijs assurgenti labentisq; sideris cursus accommodandus; hac enim ratione procliue admodum erit, cuiq; regioni fluxum refluxumq; assignare. Caterum nequis cornua spectanda sibi persuadeat, cum ab illa parte nullos affectus obtineat; sed gibbam deuexamq;, quam Sol illustrat, ea siquidem pars, quae soli terraeq; obuersa est, aquam allicit, illosq; portus ac stationes maris affluxu implere satagit, quos e directo splendore suo irradiat. Eo siquidem Oceanus confluit, quò Lunares radij impellunt. Interim haec meminerint qui nauigio iter aliquò instituunt, cum Luna oritur, ac se primum in nostro hemisphærio conspiciendam exhibet, si pars quae à Sole illustratur, in ortum radios reflectat, in his terrarum partibus quae in Ortum vergunt, fluctus in summum excreuisse: rursus si Austro, vel Occidenti se obuertat, ille partes aestum perferunt, exhaustis exiccatisq; Orientis. Itaque si quis ab ortu vel æquinoctiali vel brumali, à quo Euronotus & Subsolanus spirant, in occidentales regiones properat, alto mari summoq; aestu in tractus inferiores deuehi tempestiuum erit. Verbi causa, A Mechlina, Antuerpia, Dordraco, Bergis, Breda, Boscoducis, Delphis, Gouda, & si quae loca ulterius sita sint, pleno iam iamq; refluxum mouitante mari, nauem conscendere expedit. E

Aspectus
Lunæ portus
aestu implet.

contra

contra si quis ab Occidente versus Austrinos sinus tractusq; Orientales cursum instituit, portu vacuo, aestuq; aduentante, ac remeantibus fluctibus in altum deferri debet, sic vt pro locorum ratione obseruet Lunæ decursum, & in quas cæli plagas se reflectat, quasque oras ac portuum stationes respectet.

C A P. XLII.

De lactucæ natura ac viribus, et quibus illa profit vel officiat.

LACTUCA in acetarijs frequentius assumpta, nisi erucam ac nasturtium, tum que Quibus re-
tundi-ur
lactucæ sti-
g dicas. Dragon vulgo dicitur, Ptarmicæ prorsus affinis, admisceas, oculis officit, ac caliginem infert; in-
crassat enim densatq; spiritus visorios, atq; humorem crystallinum turbidum efficit, nisi vino eius vis retundatur. Veteres hanc non initio cœnæ, nec primis mensis inferebant, sed postremo, quod Martialis indicat:

Claudere quæ cœnas Lactuca solebat auerum,

Die mihi cur nostras inchoat illa dapes.

Quod ipsos non citra rationem factitasse censeo: cum enim frigide humentisq; sit natura, à cœna assumpta efficacius somnum conciliat, viniq; feruorem reprimat, atq; ebrietati obsistit inducta cerebro humiditate. Nostra verò ætas salubrius existimat ab eius esu cœnam auspiciari. Siquidem

Lactuca ante
aut post coe-
nam sumen-
da.

Lactuca
quibus vsui.

cum ex prolixiori prandio exigua fere esse solet
ad cibum aueritas, mos inoleuit vt in ipso statim
accubitu fastidienti stomacho lactucis oleo ace-
toq; conditis appetentia excitetur, quin et illum
vsum lactuca prabet, vt ante omnem cibum in
venas delata sanguinis feruorem reprimat, atq;
hepatis cordisq; calidam intemperiem mitiget, ad-
deò vt immodicus eius vsus Venere coarctat, ad
concumbendi desiderium extinguat, vt cucume-
res, pepones, portulaca, caphura. Quamob-
rem affluentiusys prescribenda, qui coelibatui ad-
dicti sunt, ac pudicitiam illaem tueri cupiant,
quò prurire vrig; desinant: ijs verò qui matri-
monij capistris sunt alligati, non prorsus respu-
endus est eius vsus: cum cerebrum illorum ali-
quando ex immoderata Venere contingat sicce-
scere. Verum calorificis herbis retundi debet
eius frigiditas, ne semen genitale plus satis dilua-
tur atq; ad progignendos liberos fiat inefficax,
parumq; idoneum.

C A P. XLIII.

De Hippolapatho herba, vulgo Pati-
entia.

Oxalis.
Zurekel.
Hippolapha-
thi descri-
ptio.

Cum multa sint Rumicis seu Lapathi genera,
duo potissime in esum expeti solent, Oxalis,
vulgo Acedula vel Acetosa dicta, que in acetari-
is appetentiam acuit, ac nauseam discutit; tum
à magnitudine Hippolapathon. Est autem olus
cul-

tulmosum, folijs amplis ac pralongis, caule vbi
 maturuit, rubicundo, radice flavescenti. Eius
 esse facultatis hanc herbam experior, vt carnes,
 atq; edulia queq; quamlibet annosa ac peruetusta
 hac elixata tenerescant, atq; esui reddantur apta.
 Cum enim lubricæ sit humentisq; nature, duris-
 simam etiam vel bubulam, vel gallinaceam mol-
 lit ac macerat. Quocirca apud veteres fre-
 quens eius vsus erat, quod cibos concoctu faciles
 præstet, aluumq; molliat. Eiusdem cum hac fa-
 cultatis est Atriplex, et que à spinoso semine
 Spinacia dicitur, Lampsane Dioscoridis affinis,
 quam designasse puto Martialem, cum in-
 quit:

Vere laudis, & mollibus vtræ maluis.

Deniq; Horatium,

----- Lecta de pinguisimis,

Oliua ramis arborum.

Aut herba lapathi præta amanti, & graui

Malua salubres corpori.

Epod. lib.
 Odes.

C A P. XLIIII.

De salivæ hominis effectu.

SALIVA ieiuni præsertim hominis nulla
 cibi potusque qualitate diluta qua vi polleat,
 quibusque viribus imbuta sit, varia experimen-
 ta commonstrant. Nam lichenæ, mentagram, salivæ vis & effectus. omnisque
 impetiginem, variolas, serpiginem, et si cui parti corporis
 generis pustulas abstergit.

virtu-

virulente bestiole infederint, crabrones, scorpiones, busones, araneae, tum diu plerumque, quo suo contactu tumores dolorificos atque inflammationes inferunt, illius confractione omnes effectus subsidunt ac discutuntur. Insuper et scorpiones interimit, aliasque venenatas bestias conficit, aut saltem insigniter laedit. Insitum est enim illi latens quoddam virus ac venenosa qualitas, quam partim a dentium sordibus atque vlligine, partim ex humoribus vitiosis consequitur. Ad os siquidem ac fauces sumi ex his emanant, ac sputum aliena qualitate imbuunt, quo fit ut nonnunquam saporem amarum, vel acidum, vel subdulcem salivae inesse percipiamus, quemadmodum et sudori.

Sudor & salivae ex humoribus vim fortiuntur.

Salivae quid

Quibus os sicum vel vdam.

veneni naturam obtineant, salivae fontes vitiant. Est autem liquor hic qui ori inmatat, linguamque humectat, ac cibum irrigat, nihil aliud, quam pituitosum quoddam excrementum, quod in ventriculo ex alimentorum succo conceptum, ad cerebrum defertur, atque hinc ad linguam faucesque corrumpitur. Quo fit ut quibus stomachus pituita redundat, os quoque saliviosum sit, atque humore immodico persundatur: quibus vero praecordia aestuant, ac febrili calore torrescunt, lingue

omni prorsus humore destituta est, atque vt terra nimiris solis ardoribus adusta, finditur. Cum itaque salinae qualitas effectusque ex humoribus emergat (ex illis siquidem illam naturae facultas elicit, vt ignis ex herbis stillatitium liquorem) facile miri ratio potest, quare tam prodigiosa efficiat, rebusque nonnullis perniciem adferat. Quod si sani hominis salina ad multa percipitur efficax, adeo vt non modo animalcula quaedam, sed argentum viuum extinguat, atque mobilitatem illi eripiat: quid de ijs statui debet, qui elephantiasis seu lepra, ac morbo Neapolitano, aliisque contagiosis morbis sunt contaminati: Equidem noui complures, qui pustulas atque exanthemata contraxerunt, admotis ori cyathis, quibus insectorum salina adhaeserat propter lentorem et venenatum limum qui dentibus adhaerescit, sic vt ea ratione omnis animalium morsus perniciosus sit, licet nervi aut muscoli illaesi sint, ob salinae contagionem.

Simile ab
herbis di
stillatis.

Leprosorum
salina noxia.

CAP. XLV.

De usu lactis, de colostro ac cremore, illud Belgae biefst, hunc room, indigerant: Tum quae haec coagulari in stomacho prohibent.

Vs vs lactis non omnibus aequè salubris: siquidem qui frigidior sunt ventriculo, ijs accessit,

Lac quibus
vtilis.

Lac calore
in spiffatur
liquetis tri-
gore.

Vinum &
lac commix-
ta vitiosa.

Lac pisces
corruptit.

Colostrum.
Biest.

scit, ac præcordia flatibus distendit: qui verò ca-
lidiore corporis temperamento existunt, ijs ad-
uritur, atq; in nidorosos halitus effumit, capi-
tiq; grauedinem adfert. Et cum lac eius sit na-
tura vt calore densescat ac spiffetur, frigore li-
quescat: fit vt in æstuanti stomacho promptius co-
aguletur, quod ipsum nullare inhibetur efficien-
us, quam melle vel saccharo, salisque momento.
Ceterum cum plerosq; nouerim ex coagulato la-
cte, eoq; in grumos concreto strangulatos, spi-
randi meatu, oborto vomitu, intercluso, incon-
sultè mihi facere videntur lasciuæ aliquot adole-
scentulæ, procique petulei, qui in pomeridianis
symposijs, colostris ac tremore, alijsq; lactarijs se
infarciunt, nec ea vino affatim perfundere verer-
tur maximo valetudinis detrimento. Vinum si-
quidem coalescere facit lac, atq; in casei consi-
stentiam conglobari, quo cum offundatur stoma-
chus, ac repugnantia elaborare ac concoquere
nequeat, omnia ad putredinem deurgunt, ma-
gnarumque ægritudinem seminaria ministrant.
Sic pisces ac lac, omniaque acida lacti admixta,
vinoque perfusa, scabiem ac lepram conciliant.
Omnia enim impromiscuè sic ingesta, computre-
scunt, ac corruptioni efficiuntur obnoxia. Co-
lostris que fixante enixaq; boue in delicijs ha-
bent ganeones, nihil homini nocentius, adeo vt
infantibus etiam triduo à partu lac maternum de-
gustasse perniciosum sit, ac tantum non lethale.

Coit enim ac crassescit in corpore, venasque ac sanguinis riuos obstruit, quò minus commodè atq; inoffense possent alimenta permeare. Lac autem tum sanguinem conereturum dissoluit cyminiū, oxymeles acetum scilliticum, angelica, ostrucium.

C A P. XLVI.

Podagrici cur salaces, atq; in Venerem proni & quotquot in dorsum decumbunt, duroque cubili innuntantur.

QVI articulari morbo obnoxij sunt, magna ex parte salaces esse solent, atque impensius prurire, partim quòd ex diutina assuetudine illi rei assueuerint, cuius immoderato vsu is morbus contractus est: partim quòd identidem ijs nervi rigescant atque intendantur, crebroq; in dorsum decubitu humores ad partes genitales confluant. Pari ratione qui frequentius equitant, tum qui nauium tabulatis incumbunt, atq; in dorsum proleſti durius cubant, in rem Venercam proni sunt ac proeliues; incalescunt enim nervi, qui ad partes generando homini destinatas porriguntur sic vt ex agitatione, influxuque humorum lumbos incitari contingat, ac tentiginem suboriri. Eadem ratione euenit, vt si quis offendat collidatq; pedis pollicē, confestim ex huiusmodi affectu inguen intumescat, ac scrotū, hoc est, rugosum

Plus nimium salaces podagrici.

rugosum illud testium inuolucrum condoleſcat conſenſus ratione, atque ob neruorum venarumq; implexam ſeriem. Vt enim ſi quis forcipem aut ferramentum aliud calenti ignitoq; foco immittat, non ſolum pars igni inſerta igneſcit, ſed etiam ab igne remotior ita plerumq; incaleſcit, vt con- tractari nequeat: ita membri edirecto conſtitu- tis dolor inſertur, affectuq; morbidus vicinis partibus communicatur. Sic à ventriculo, in- teſtinis, vtero, ſplene, hepate caput afficitur, atq; ediuerso cerebro laſo, aut intemperie ali- qua affecto, in ſubiectas ſubditasq; partes malum deriuatur. Atq; hinc eſt quod obſtetrices, licet huius cauſam ignorent, explorare ſoleant in

Are fabrilis
ſimilis.

Partes geni-
tales vel
cundæ vel
aduerſæ vale-
tudinis ſunt
indicia.

Teſtes ſit cci-
di vel erecti
quæ valetu-
dinis argu-
menta præ-
beant.

ex quorum obſeruatione etiam adulti concipere poſſunt, indubitata vel ſalutis, vel interitus, deniq; aduerſæ ſecundæq; valetudinis indicia. Si enim teſtium loculi flaccidi ſint ac languerant, eorumq; appendix deprimitur, facultates naturales concidiſſe, omnesq; vitales ſpiritus qui vitam fulciunt, collapsos eſſe argumento eſt. Si corrugata e- rectæq; ſint abditiæ ille partes, ac mentula ri- geſcat, omnia fore ſalua denunciant. Ceterum quò euentus exactè præſagio reſpondeat, ob- ſeruandum in qua corporis parte morbus conſi- ſtat. Si enim in morbis cerebri, & qui ſupra diaphragma ſeptumq; tranſuerſum conſtituti ſunt, propendent, ac flacceſcant genitalia, ſalutare eſt;

est; vt e contra contracta esse ominosum; inter-
moritur enim facultas vitalis, ac nerui ad suam
originem conuelluntur. Obseruauit autem in
multis, constante etiam mente vigenteque ratio-
ne; ita contractos testes, ac penem virilemque
pessulum resiliisse, vt lotium reddituri illius ad-
miniculo essent destituti. In omnibus autem af-
fectibus qui infernas partes occupant, auspiciatum
est testes esse corrugatos, pudendumque subrigi-
dum; reualescere enim hæc indicant illas partes
quæ naturalibus facultatibus subseruiunt, atque ad
obeundas functiones ac munia denuò accingi, nul-
la siquidem corporis partes citius reuiuiscunt,
discussoque morbo vegetas se præbent, atque
erectas, quam quæ naturæ parens in occulto con-
stituit.

Cerebri &
hepatis affe-
cti præfagi-
um ex testi-
bus.

Genitalia ex
morbo pri-
mum reuiu-
iscunt.

C A P. XLVII.

An exanthemata ac pueriles variolæ,
quæ vulgo *Maselen* dicuntur vino
rubro exigi expugnarique possint:
deniq; lacte bubulo, quæ à mulier-
culis exhiberi solent, cum huius-
modi pustulæ efflorescant.

IN morbis qui in sanguinis ebullitione atque in-
flammatione consistunt, diaphoretica seu dif-
cussoria, exhibenda, quæque humores attenu-
ent, quò commodius per corporis meatus ac spi-
racula

Caltha.
Goudblo:
emen.

Vinum ru-
brum an su-
dorem & v-
rinam molia-
tur.

Acidula queant expurgari, non est quod quisquam
ambigat. Itaque mirari subit qua ratione matro-
ne nostrae, cum hæc pustule eruptionem molitur,
vinum rubicundum exhibeant, quod ple-
rumque astringentis est naturæ, atque humorem
cogit ac densat. Quocirca ego decoctum con-
fici iubeo ex Calthæ floribus crocatis, que vulgo
Calendula dicitur, melissophyllo, anetho, hysso-
po, satireia, ficibus, aniso, & feniculo, quod
cutem relaxat, humorumque collectionem dissipat.
Iniri tamen rationem posse video, qua in offensi-
citraq; incommodum præscribi possit, modo tem-
pestive id fiat, cum scilicet omnis humorum im-
petus ad cutem delatus est; tunc enim eadem ra-
tione propellit, qua illa que comprimendo ali-
um laxant, ut myrobolani, & radix Pontica,
vulgo Rhabarbarum dicta, quibus manifeste a-
stringens vis aliqua inesse percipitur. Itaque a-
stringendi ratione rubellum fuliginem propellit,
atque humores humidos qui medijs spacijs inheres-
cunt, ad extimam cutem deuehit. Sic experi-
or in nonnullis vinum nigrum Hispanicum, quod
a tingendo Tinctore nostri vocant, aluum ducere,
quod tamen dysentericis exhiberi solet, quo al-
uum sistat. Id efficit partim quod ob crassitiam
venas subire nequeat, partim astringendi pre-
mendi que facultate, qua ea que intestinis inhaerent,
prohilit. Pari ratione rubrum vinum quod ca-
lorificum sit, discutendi vi pollet ac sudorem e-
licit

licit. Lac autem nulla ratione exhibendum cen-
 seo, cum febricitantibus sit noxium, prompteq;
 corrumpatur, ac contagia concipiat. Experimen-
 to enim comprobatum habeo, moriente aliquo
 lac liuescere ac corrumpi, omnesq; halitus pesti-
 feros in illud deferri.

Lac corni-
 prelz obno-
 xium.

C A P. XLVIII.

Tonitru ac fulmine vitari vinum,
 eumq; liquorem, quæ Belgis cerui-
 sia dicitur: & quibus id prohibea-
 tur, eorumq; vires restaurentur.

TONITRUM & fulmen noxam inferre rei
 penurie, cellisq; vinarijs, nemo non patrum
 familias luculento suo damno experitur. Si-
 quidem fulmine vapeseit vinum, coloremq; ru-
 fum asciscit, ac genuinus illi sapor aboletur calo-
 re igneo ac vi penetrabili vrentiq;. Ceruisia
 horrendo illo sonitu, motuq; violento ac concus-
 sione acore vitatur, potuiq; efficitur inidonea.

Et quanquam aestiuus calor præcipua causa sit, vt
 liquores acescant, fulmen tamen ac tonitru subi-
 tam mutationem huiusmodi rebus inferunt etiam
 hibernis mensibus, cum æstus pedetentim id ef-
 ficiat. Quod si penora subterranea sint ac con-
 camerata, fornicibusq; ac testudine constructa,
 minus detrimenti poculenta accipiunt, quam si ta-
 bulatis constrata sint. Celerius enim in hæc pene-

Tonitru &
 fulmen li-
 quores viti-
 ant.

Ferrea quia
ratione ful-
mina liquori-
bus arceat.

Phoca.
Zeehouf.

Robigo
Branht.
vigo.

trat aeris auroque intemperies, ac violentius in
dolia cadofque vinarios decumbit. Quocirca
ego istos praemunire soleo antequam tempestas
ingruat, superposita vasi ferri lamina cum sal-
aut silicibus, fulmen enim cum durissimis conflictat-
tur, in eaque potissime vim suam exerit. Nam
rara & tenera intacta relinquit, quod per ea
transitus pateat, nec illis inherescat: eoque fieri
videmus, ut quercus atque ilex durissime celsissi-
maeque arbores fulminis iniurie maxime sint expo-
sita, cum Laurus, quae illi cedit, nec renititur, in-
tacta conspiciatur. Sic experimento potius, quam
ratione comprobatum est Phocae seu vituli mari-
ni tegmen, ob id opinor quod contextu raro sit,
minusque solido, fulmine inuictum esse; similiter &
Aquilam, eiusque exuuias. Ceterum hoc omni-
um scire interest, ac meminisse expedit, ut vale-
tudini consulant: Alimenta fulmine vitata, noxia
esse, ac perniciofa adeo, ut ne canes quidem con-
tacta degustent. inest enim illi vis pestifera ex qua
spiritus venenatus in contacta diffunditur; eoque
fit ut a fulmine adustis teterrimus odor emanet,
quod in aristis confricatis percipimus, quae tactu
fulminis robigine vitata sulfureum odorem nari-
bus offundunt. Atqui cum indicauimus quid ef-
ficiant tempestates haec naturales, & quid damni re-
bus inferant: restat, ut quibus ea restaurari possint,
ac pristino vigori resitui, commonstremus. quod
ipsum non facile effeceris, nisi liquorem in aliud
dolum

dolium transfundas, quod tamen prius defricari debet, deinde decocto foliorum satuiree, thymbræ, lauri, iuglandis, myrti cum hortensis, tum fyluestris, quæ Sagel Brabantis dicitur, feniculi, baccarum Iuniperi, Orminij, quæ triuiali voce Gallitricum dicitur, vulgò Scexley / macerari, exsiccatoque dolio recondi, postmodum vbi in vsum depromi continget, colorem, odoremque ac saporem exhibebit gratissimum. Ceruisiam quoque vbi à genuino sapore degenerauit, aut vbi languescit, medicatis odoratisq; rebus restituimus, ac saporis gratiam conciliamus, nempe Iridis radice, Zinzibere, nuce myristica, seu moscata, gariophyllis, lauri baccis, eiusque aridis folijs, Calamo odorato, origano, beta. Cum enim Brassica vulgò Caulis, vini naturam corrumpat, tum Beta restaurat, quod nitrosa facultate prædita sit, qua efficit ne vinum in mellis lentorem densescat ac cogatur, quod ipsum & Erucæ semen præstat, sed non sine graui valetudinis deficitio: neruos siquidē vi caustica atq; adurenti afficit, morbosq; articulares inducit, vt resinata quedam vina atq; exoticiis quibusdam rebus condita. Nostri enim caupones sulphure cados suffiunt, atque aquam marinam melle coctam infundunt. non desunt qui lac bubulum illi immisceant: alij calcem, arenam, tritosque lapides candidos ex Bentmargo in has oras aduectos dolijs insternunt adiectis aliquot salis manipulis, aut sexseptēmue ovis,

Ve vitiatu li-
quores in-
flaurentur.

Brassica vi-
num cor-
rumpit, beta
instaurat.

Quibus vine
condiri sole-
ant.

434 DE OCCVL. NATVRAE
quibus omnia vitia vini emendari solent, ac sapor
& color in pristinum vigorem restitui; quorum
nonnulla tametsi minus noxia sunt, semper
tamen factitia natiuis ac genuinis deteriora, mi-
nusq; salubria existunt.

C A P. XLIX.

Tempestatis ex marinæ aquæ conta-
ctu præfagia, tum quid portendant
hiberna tonitrua.

OB S E R V A V I sœpius scapha in vltorio-
ra littora deuectus, manu salo immersa, aquas
marinas prorsus egelidas ac tepore imbutas, quod
ipsam tempestates ante triduum imminere por-
tendit, ventosq; impetuosos, ac fluctus validos.
Cum enim in alto remotoq; mari, vnde ad nos
æstus deuehitur, tempestas incubuit, aqua mari-
na concussa atq; agitata feruescit, vtq; manus
complosæ, calore perfunditur, mox ad nos turbi-
nes ac tempestates deuoluuntur, fluctusq; in sum-
mam altitudinem intumescunt. Sic inuente ve-
re tempestates austrinæ herbas & gramina elici-
unt concussu, & agitatione aeris concalescunt.
Similiter si quando hibernis mensibus tonitruum
ingruat, ac celum fulmine coruscat crebrisq; igni-
bus æthera micat: subsequituram tempestatem
ventosq; Typhonicos exorituros, ac seuissimos
in Oceano æstus indicat. Cum enim præter
tenta-

temporis rationem, contraque naturæ ordinem excitatur aeris illa in temperies, necesse est validam subesse causam, quæ illos turbines commoueat: nunquam enim tale quiddam obseruauimus, quin postmodum horrendæ tempestates sint exortæ magnæque aquarum eluuiæ. Fulmen enim & tonitru æstati familiaria sunt, quemadmodum & ardentes febres; quæ si hiberno tempore inuadant ac concitentur ex vehementi id fieri causa oportet, quam prohibere ac reprimere temporis contrarietas non potuit. Quò spectat illud Hippocratis. Minus periculosè ægrotant, *ij*, quorum vel naturæ, vel ætati, vel consuetudini, vel tempori familiaris morbus est, quàm quibus horum nulli affinis cognatusq; existit.

Hiberna tonitrua tempestates præciunt.

Lib 2.

C A P. L.

Pueros rebus pulchris affici, ac rugosas deformesque anus exhorrescere, quocirca cum annosis feminis in eodem lecto non collocandos, multo minus si pedibus ex aduerso, illis sint constituti.

N E M O non mortalium rebus pulchris blandisque ducitur, sed præ cæteris tenella ætas atque impuberes, qui cum viuidi sint ac gesticulost; ignem, faculas, funalia, scintillas ac flammantia

quæq; auidè spectant, omniq; verborum lenocinia, & quæ animum demulcent, spiritusq; erectiores faciunt, captant. Quo fit vt pueri nulla re melius conticescant quamlibet implacabiles, quàm cantilenis, aut cùm lucentia quæq; oculis admoueat, quod efficit igneus vigor, atque ærea lucidaq; substantia, quò fit vt tenebras exhorrescant, aspectuque tetra ac torua auersentur. Sic vbi matrona aliqua verrucosa, vel rugosa annus infantes vlnis gestant, gremioq; fouent, ad primum statim intuitum plorabundi resiliunt. at siqua fortè elegantiori forma, beneq; culta astitit, eò se inclinant, illamq; exporrectis brachijs ambiunt. Quamobrem inconsultè faciunt, qui tetricas aut morosas nutrices conducunt, aut miculis alendos committunt infantes, quæ manus in os tenerum inserant. Cùm enim halitus graui ferè sint ac viroso, hircumq; oleant, fit vt quidquid ex huiusmodi corporibus emanat, ad se alliciant, eoq; efficiatur vt colore giluo existant, ac mustelino, multaque vitia ex illarum accubitu contrahant, præsertim si in decliuiori spondæ parte reclinentur illisque ex aduerso sint constituti.

Pueri deforme
ætas su-
giunt.

Anicularis
halitus pue-
ris noxius.

CAP. LI.

Qui fiat, vt tenella ætas, prægnantes, sacrifici, quique solitariam vitam agunt, ac sedentarij sunt, primo o-
menium

mnium morbis popularibus ac peste corripiantur.

ILLIUS comperio morbis contagiosis, quales autumnis aestiuisque mensibus grassari solent, citius corripitur ac succumbere, qui tenerioris sunt aetatis, atque inuolida, humidoque corporis habitu existunt. Cuius generis sunt impuberes ac sexus muliebris, tum qui otio somnoque dediti excrementorum copiam coaceruant. Hi siquidem promptius periculis sunt expositi, morborumque contagia celerius concipiunt. Ut enim perpolitum tersumque speculum, aut nitida quaeque citissime denso halitu ac fuligine offuscantur: ut denique ignis leuissimas stipulas, atque arida nutrimenta consistam corripit, cum solida serius inardescant: Sic tenera corpuscula ingruente primo populari morbo, ut minus armati munitique milites in bello, conficiuntur; proximè mulieres gestantes uterum non facile consistere atque oblectari possunt, quandoquidem aegre internum onus ferre sustinent, ac iam iam defecturae videantur: quò fit ut inuadente vel leuissimo aliquo morbo, nedum pestis scuitia labascant. Sacrifici verò et moniales, quoniam otio somnoque dediti sunt, nec ulla exercitia, laboresque subeant, aegre aduersus hos morbos subsistunt. Baiuli autem et vectores caeterique plebei, ac vulgus promiscuum, quòd in omni vita victusque ratione delinquant ac sordide

Qui morbis contagiosis primum succumbunt.

Simile a speculo sumptum.

Simile a militibus non munitis armis.

didē viuant, ab huiusmodi quoq; morbis non sunt immunes, tametsi eorum nonnulli ob indurata laboribus corpora serius ijs malis tententur. Ceterum cum pueri in acutis morbis insultum non perferant, tum in mitioribus, aut vbi lenta ægritudine contabescunt, non minus diu quam adulti cum morbis luctantur; infantes siquidem ea habent potestate, quæ prouectiores actu. Infitā est enim huic ætati vis quædam, viæque ac vigor, quæ in multos annos sunt propaganda. Hinc Augustinus, Pueri, inquit, habent perfectionis modum, ita vt cum illa & concipiantur ac nascantur, verum in ratione ac potestate, non in mole. Omnia enim membra insunt semini, quæ sensim emergunt, ac decus iustamque longitudinem consequuntur. Ita ætatis decursu exerit se, atque elucet vis rationis, cæteraque naturæ munia perfici incipiunt. Hinc nostrates dicitare solent, vbi impuberes laudant ac spe lactant: Subest huic puero virile robur, Daer sicut est man iii.

De ciuitate
Dei, cap. 14.

C A P. LII.

Varia naturæ documenta, rerumque diuersarum non inconcinna congeries, quæ cum grata breuitate tractare institui, vno velut fasce complecti visum est.

LIQVOR stillaticius quem ex herbis vi-
rentibus eliciamus, nunquam putrescit, quod
excocta sit omnis terrena concretio, illique insit
aerea quaedam substantia, quo fit vt nullam deco-
ctionem perferat. Si enim igni admota serue-
scat, omni sua vi & facultate destituitur: si qui-
dem cum pura sit & defecata, non habet quod
adimi illi possit, eo que fit vt citius putrescat, ac
mucore obducatur, quam putealis decocta. Sic
cereuisia cocta ex puteali, stagnanteque aqua,
licet turbida sit & inquinata, sapidior est, mi-
nusque acescit, quam ex caelesti & clara confecta.
Turbulenta siquidem siquid habet vitij, excoqui-
tur ac meliorescit. Memorabile est quod Her-
molaus Barbarus ait, Aquam septies putrefactam, In Corol.
purgatamque non putrescere amplius. Quoni-
am, vi opinor, exinanita est atque exempta ter-
restris omnis substantia, prorsusque defecata ab
omnibus sordibus, quae illi putredinis causa exti-
tit. Sic obseruauit Zythi hoc genus quod plebes
Zopenbier vocant, certo anni tempore acescere,
ac postliminio pristino vigori restitui, quod ipsum
in vino exotico euenit Bastardo & Nigro Hispa-
nico, quod mantilia manusque insicit, ac lutea
queque saturato rubore imbuit, vt cerasa Aetia-
na, quae vulgò Morellen appellatur.

DUO sunt liquores humanis corporibus Vinum.
non minus grati, quam salubres, intus Vini, foris Oleum.
Olei: quorum usus si moderatus sit, inculcata va-
letudine

Simile ab in-
nato corio.

Oleum vene-
na retundit.

Oleum cu-
ius liquori
superinfu-
sum putre-
dinem arcet.

Ambra.

letudine homines efficit, tum cruda viridiq; sene-
cta. Ut autem ocrea duriores ac coria quae ri-
gescunt, situq; sunt obdusa, oleo macerata mol-
lescunt: ita corpora hominum, ac potissime se-
num vino persusa, mitiora sunt, nervusq; rigida
ac tetrica. Olea vero atq; vntiones quanquam
apud plerasque gentes propemodum in dissue-
tudinem venerint, eorumq; vsus exoleuit, cum
senum, tum iuuenum corporibus salubriter ad-
hibentur, his enim ea densa praestamus, ne exter-
no ventorum impulsu feriantur ac succumbant,
vel laxa efficiamus, ne interna humorum fuligine
strangulentur. Quin & cutis oleo imbuta ve-
nena respuit, adeo si quis cutem admotis caute-
rijs erodente medicamento exulcerare pergat,
illamq; oleo perungat, frustrabitur, operamque
luserit; non enim adherescunt quae applicantur,
nec penetrant. Intus quoque assumptum viris
acrimoniam retundit atq; hebetat, venasq; subire
prohibet, ac confestim vomitu id exturbat. Ole-
um vino vel alterius generis liquori superinfusum
praeservat, ne vel vapescat, vel corrumpatur.
Siquidem aerem arcet omnesque halitus excludit
quae putredinem inferre possint.

S V C C I N V M festucas atque arida
quaeq; allicit: at oleo oblita intacta relinquit, quae
ratione Ocimum quoq; vulgo basilicon repellit.
Sic magnes allio perunctus ferrum respuit, quod
pingue quiddam allio insit, quo vis eius retundi-
tur, ac minus adherescit.

CUCU-

CUCUMERES & cucurbitæ cum humore turgescant, eoque alantur; oleum ita auersantur ac diffugiunt, vi illi admotæ resiliant, ac sese contrahant. Omnes enim stirpes oleo affuso putrescunt.

Cucumeres
aquam appetunt,
oleum respiciunt.

VITIS si sterile sciat, ac præter pampinos, stolonesque ac sarmenta nihil proferat, lotio acri ac vetusto perfusa, secunda efficitur; cum enim redundantiori humore stranguletur, excitato calore absumptaque excrementitia humiditate in speciosos vberesque fructus protuberat, quod ipsam etiam sit sece vini radici affusa. Male autem nostrates vitis fecunditati consulunt, qui scrobe facta fuliginem ex fumaris derasam circa radicem obruunt: tametsi enim aliquid pinguedinis illi inesse videatur, feruida tamen vrentique virtute perniciem vineæ affert eamque arefcere facit, vi corroderenti.

Vitis vt fecunda efficiatur.

Fuligo fatis noxia.

ORMINVM Centrum galli officinis dicitur, cuius semen festucas, ac puluisculos, aliaque oculis infesta quæ foris incidunt eximit vi attractoria. Siquidem illud oculo admotum per ambitum illius quaquaversum voluitur, assumptoque humore, ac discussa caligine, turgidum egreditur, ac velut tenui membrana obductum. Ipsa verò herba contrita aculeos spinasque extrahit, ac morantes difficilesque partus accelerat: Vino iniecta mentem exhilarat, animique nebulas discutit, ac Venerem stimulat: liberalius tamen assumpta

Gallitricum Scherlen

Ut manus la-
uore perpo-
lantur.

Ut frons &
vbera rugis
deformata
nitescant.

assumpta odoris grauitate caput tentat: Scabras
rugosasque manus molliculas præstant ac leniunt
Altheæ maluæq; decoctum; illis autem efficacius
feni Græci, liniq; semen, quod mihi est oleagine
imbutum. Conficiuntur autem apud nos con-
tuso lini semine, expressoq; oleo fraces, formaque
quadrangulari liba quedam saginando pecori ac-
commoda, quorum si fragmentum aqua celesti
maceres, manusq; illa abluas, pruriginose cuius
vitia emendari percipies, membraque nitida ac
perpolita effici. Frontem quoq; atq; vbera flac-
cida, rugisque deformata expolit lini sex aut a-
murca, addito gummi Arabici ac tragacanthæ,
mastichesq; momento, ac Caphuræ perpusillo,
quod oculis quoq; rubicundis, ac palpebris lippi-
tudine arida vitiatis, atq; hiantibus decorem, ac
spectusque venustatem conciliat.

Cur quidam
febricitantes
non sntiant.

V I S V M est nonnullis prodigij quiddam
simile agrotos membris esse calidissimis totoque
corpore vri, nec tamen vlla siti premi: cum id e-
ueniat eo, quod calor se diffundat, nec cordi vlli-
que parti principi inherescat. Quo fit, ut erum-
pente sudore, cordeque perspirato, ac discusso
calore fumido, qui interna viscera occupabat, si-
ticulosi esse desinant: econtra quibus calor in ex-
timam cutem non erumpit, sed intus delitescit,
intoleranda siti cruciantur, etiam si foris nulla se-
caloris indicia proferant; quæ febres omnium
perniciosissime.

ALBVMEN oui conuassatum calicq; vi-
 ue admixtū vitri fragmenta ferruminat, ac testacea
 queq; ita glutinat, vt dissolui nequeant propter
 lentorem ac tenacitatem glutinosam. Cum enim
 calx cuius liquor, admixta in lapidem indurescat,
 tum maxime albo oui confusa, quod muscosum
 est viscoq; asinile.

Ferruminare
 Soudere.

QVI hortorum cultui deditus est, atque
 uberem ex singulis stirpibus prouentum consequi
 vult, obseruare eum decet, que inter se consen-
 tiant, queque discordent. Siquidem herba alte-
 ra alterius incremento officit. Sic vitis si in bras-
 sica confinito confita sit, vel languescit vel emor-
 ritur. Cum enim vitis succulenta sit, ac brassica
 humoris preauida, omnem succum allicit, ac de-
 pradatur. **Laurus** quoq; et **hedera** viti noxia
 est, eamq; exarescere facit vi calorifica atq; exic-
 cante, quod **Pseudonardus** que **Lauandula** dici-
 tur, pluribus herbis infert intensi caloris ratione,
 vt **Raphanus** ob acrimoniam qua vicina queque
 deurit; quò fit vt temulentie aduersetur, quòd
 vni vim retundat.

Herbæ alia
 aliis aduer-
 santur.

Laurus viti
 inimica.

Raphanus
 temulentie
 obilit.

ALLIA prope rosas confita illas o-
 doratiores prestant, quia alliorum acrimonia
 ac caliditas insitas illis vires excitat atque elicit;
 que enim ex frigiditate languescunt, calore a-
 cuuntur.

Allio rose
 odoratiores
 euadunt.

OLEA medicina est Ciceri, areet enim
 abigitque erucas, que illud erodunt depopulan-
 tur

Olea natu-
 ra,

tur idque odoris gravitate, qua fit ut bestiole illi non innascentur. Cum autem olea amaritudine imbuta sit, brassicam herbasque alias praehionidas marcescere facit, quod ipsum & Origani efficit, Ruta & Cyclaminus facultate calida atque exiccante. Scio equidem multa huius generis perfici occulta insitaeque vi ac totius substantiae proprietate, sic ut non semper ratio miri, aut effectus causa explicari possit; inuat tamen ac voluptati est Philiatro ac rerum naturalium industria, sagacique inuestigatori probabiles rationes comminisci: quas si prorsus non assequitur, non tamen rebus manifestis fidem derogat, nec effectus calumniatur, sed naturam eiusque opificem admiratione prosequitur. Innumera autem sunt quorum probabilis ratio reddi potest. Verbi causa, Portulaca dentium superiori medetur, qui ex acerbis acidisque contractus est, quoniam glutinosi est ac lentore praedita, quo ab austeris affectos dentes, & quibus deuinciuntur, nervos lenit, suaeque viscosa humiditate incommodum facit. Caliditatis autem atque astringendi ratione id ipsum facit salis confricatio, aut si paululum caesi ouilli viridis dentibus conteratur. Exiccata enim, dentesque stupidos stabiles facit, atque ex frigido humidoque aut acido humore labantes sulcu.

Ratio multarum rerum inexplicabilis.

Portulaca dentium superiori medetur.

Officium ut restituatur.

HIS qui obese naris sunt, & quibus olfactus vel vitiatum, vel abolutus est, efficacissimi sunt huius

hunc restaurat Melanthij semen quod Gith apud
 Esaiam vertit Hieronymus, Abrotanum, ruta,
 & quotquot acris vibrantisq; sint odoris. Di-
 latant enim meatum, humoresq; atq; alienos va-
 pores resolvunt ac discutunt. Nihil autem, eti-
 am in senibus expertus sum magis presentaneum,
 quàm Mentham identidem naribus admouere, cu-
 ius fragrantiam manifestè percipiunt, quibus eti-
 iam is sensus ad teterrima quæq; occalluit, omni-
 que odorandi facultas adempta est. Raphanus
 quæ Antonomaticè Radicula dicitur, primis men-
 tis inferri debet. Sic enim edendi aviditatem in-
 citat, ac stomacho minus officit. Quocirca cul-
 pandi sunt nostrates, qui peracta propemodum
 cœna aut prandio illam esitant. Sic enim meli-
 us perfici concoctionem sibi persuadent, cum ven-
 triculo infesta sit, nisi aqua saleq; conspersa cibo
 præmittatur, alioqui graues halitus ructusq; ni-
 dorosos, ac subolidos excitat. Quod si ex ea
 dissectam particulam vino immergas, confestim
 factorem contrahit ac graueolentiam.

Mentha ol
facium reitè
suis.

Raphanus.

FERRO rubiginem euestigio adimit, Tartarus
 illiq; splendorem conciliat oleum Tartari, quod
 ipsum etiam lentigines emaculat in facie, omnesq;
 pustulas fœdas, quæ frontem mentumq; defor-
 mant, abolet vi abstersoria.

Tartarus
Wynsican.

CAPHURA aquæ caelesti commixta,
 illam à putredine tustur ac præseruat odoris fra-
 grantia: similiter & myrrha, atq; Agalochum
 vulgò lignum aloes.

Caphura vlt
putredinem
a liquoribus
secat.

Ff

Succus

SUCCVS quoque Cyrenaicus, qui vulgo Benzoi vocatur, Styrax calamites in ar- cenda à rebus putrilagine, efficacissima sunt. Omnes siquidem vitiatos halitus aurantiq; pestife- ram abigunt, atq; ambientem aërem, qui fere pu- tredinis causa existit, puriorem reddunt, effluxu grato ac suavi, qui ex calida siccaque qualitate emanat.

Thitymali
vires.

TITHYMALI, cuius septem nu- merantur differentie, succus lacteus verrucas de- let vi adurenti & caustica. Siquidem ob inter- sam caliditatem ac vim penetrantem, radicem a- rescere facit, quo factò mox ut scabra quaedam crusta decidunt. Pari ratione Hermodactylus ac Sauna in pulverem redacta, atque oxy- meliti seyllitice, vel succo Calendule com- mista, clavos callosque abolent etiam in por- tibus pudendis, cum à fœdo concubitu contracti sunt.

Verrucæ ut
aboleantur
& clavi.

Vinum quo
minus vape-
scat.

AESTIVIS mensibus ne vinum in congijs cito vapescat, aut calore perfundatur, sed inter propinandum frigescat, in labro aqua gelida oppleto collocentur vrcei, aut capaciora pocula; deinde Sal nitrum, vulgo Salpetera in- sternatur: tanta frigiditate vinum imbui contin- get, ut eam vix dentes tolerant. Huius autem qualitas illum in bombardis strepitum efficit; nul- lo autem sonitu, nec tam valide explodi glandem continget, si is eximatur.

Nitrum li-
quor frig di-
gatem indu-
sit.

SI QVIS dilutius bibere instituit, ac consultum existimat vinum plus satis meracum infusa aqua mitigandum, non id inter edendum moliri debet, sed sesquihora antequam sit accubiturus. Sic enim coalescunt inter se liquores, nec repugnanti qualitate concoctioni resistunt. Vulgari siquidem more diluta, tentant caput, ac rugitus statusq; excitant. Acerba quoque vina ac subaustera dulcibus non commiscenda, nec rubrum candido. Negotium enim facessunt ventriculo diuersarum qualitatum alimenta, cum aliud properantius, aliud tardius in habitum corporis rapiatur. Quapropter hunc delectum habendum suadeo, vt in prandio album assumatur, in coena verò rubrum. Album siquidem promptè delabitur, ac venas meatusq; vrinarios peruios efficit, ac dilatat: rubrum verò modò generosum sit, plus alit, sed adstrictionis est particeps. Quòd si in eadem mensa vtrumq; propinquetur, semper album rubro præmittatur. Cum autem diluendi vini rationem non penitus negligendam censeam, tum illud Plutarchi mihi semper arrisit: Vinum in tempore modicè bibendū potius, quam aqua diluendum: deperit enim infusa aqua.

C A S T A N E A S si quis volet conferuare intactas, nuces basilicas ex iuglande collectas inspergat. Omnem siquidem viginem atque humorem excrementicium, qui cariosas eas efficit, atque euanidas absorbent, situque obdu-

Quomodo
vinum dilu-
endum.

Plutarchi
sententia de
vino diluen-
do.

Castaneæ
qui cruentas

Dianicum.

Anrideron
contra pe-
ficem.Cape natu-
ra ab aliis
herpibus di-
sternitur.Pinguetia
herp.

ci prohibent. Est enim eius natura nux regia
 ut exiccet, humoremq; depascat, unde salubriter
 tōsillis, vuule omnibusq; gutturis vitijs adhibetur,
 in quem usum Diacaryon, hoc est, ex nucibus anti-
 dotum conficitur, quod omnes à capite fluxiones
 sistit ac reprimit. Et quoniam venenis resistit,
 ac venenati aëris contagia discutit: Compositio
 diatesseron, quod ex quatuor rebus conficitur
 sit, à veteribus excogitata est, quæ recipit, Nu-
 ces binas ac totidem ficus, folia ruta viginti, ali-
 quot salis grana; quæ contrita siquis ieiunus sum-
 pserit, eo die à venenis morbisq; contagiosis sic-
 turus est immunis.

C A E P E præter omnium stirpium natu-
 ram decrescente Luna augetur, atq; incrementa
 sumit: crescente minuitur. Id eò fit, quòd Lu-
 na inmodico illam humore strangulet: cum e-
 nim natura succulentum sit, ut omnia bulbacea, at
 natio succo abundè perfusum, Luna crescens hu-
 morem quidem illi adauget, sed calorem immi-
 nuit, qui potissima causa est, ut incrementa stirpes
 capessant. Eadem ratione enormiter pingues
 & obesi steriles sunt, nec progenerant, quòd
 calore destituti sunt, qui excrementum seminale
 fecundum efficit ac prolificum. Atq; hinc est
 quòd cape, aloen, acetabulum, croci radicem
 scyllam, porrum, compluraq; alia natio succo
 turgida in carnario laquearibus affixa progermi-
 nare perspicimus: cum enim succo affatim imbuta
 sint

sint, calore tantum opus habent, vt profiliant, ac se proserant.

FEBRES quæ homines edaces efficiunt, diuturnæ esse solent; itaq; mihi semper visum est melius siticulosos esse febricitantes, quam famescere. Illius enim cum ex flaua bili febris accendatur, affusa humoris copia, sudoreq; exiccato facile mitescunt: Istis qui ad cibum auidi sunt, ex humore melancholico, atque acida salsaq; pituita febris excitatur, quibus humoribus cum ventriculus perfusus est, præter rationem edendi cupiditate ducuntur: quo fit, vt ita affecti morbum alant, fomitemque ministrant, ac diutius cum febre conflidentur. Cum autem tres sint pituitæ species, vt Galenus testatur; Dulcis, Acida, & Salsa, Prima somolentos efficit; altera famelicos; tertia sitibundos. Horum omnium maxime diuturnos morbos parit, quæ edaces homines efficit. Quocirca si illos celerius terminari velis, in morbi insultu cibum subducito.

Famelicis ingruente febre.

Dep'ent.

Vinum quomodo ab acore vindicetur.

VINUM ex ambientis aëris qualitate acescere, æstiu mensis nobis commonstrant. Quocirca in specus subterraneos penitissimaque loca recondi debet, atque accuratè obturari. Quod si ea commoditas desit, lardi carnisq; suillæ salitæ sesquilibram, aut pro dolij amplitudine maiorem lino obuolutam dolio immittas, sic vt dum vinum depromis, semper id desilire patiaris ad fundum vsque, dum vas exhaustum sit: vinum nec

degenerabit, nec vapesct. Omnia enim quae illi vitij aliquid essent allatura, in suillam incumbunt interim arctissime occludi dolij orificium debet, nequid aeris subeat, ac sacco vel sale op-pleto, vel humenti sabulo muniri. Sic enim nec vapesct vinum, nec acorem contrahet.

V T autem vinum subacidum, aut acetum vini naturam adsciscat, porri semine effeceris, aut iniectis pampinis ac capreolis vitis.

Vinum gla-
sinosum vt
instauratur.

V I N V M corruptum ac glutinosum la-cte bubulo modice salito restauratur. Sunt qui calce, sulphure, & alumine id moluntur, quae ne homini infesta sint, ac noxam inferant, Iris radice & grana Iuniperi commiscenda iu-
deo.

Q V O vinum palato arrideat, acceptumq; sit, atq; odore, coloreq; gratum: malum Medi-cum, seu pomum citrium garyophyllis vndiq; sti-patum cado inferas ita vt vinum attingat, eoq; in-
uatet: nam ex ma-dore computresceret; nullum nec rapidum, nec mucidum saporem contrahet, sed palato erit gratissimum.

Ruta Vene-
ris obsidit.
Mustela Ba-
sili-co.
hostis.

R V T A herba cum multis morbis ac-commodari possit, multaeque illam dotes com-mendent: tum illud admirandam eius vim de-clarat, quod mustela basiliscum presentissimi veneni serpentem ruta demorsu praemunita con-ficiat. Ex quo conijci potest, quanta vi polleat contra venena ac morborum contagia.

Medici

MEDICI apud Italos homines facinorosos qui morti addicti sunt, certo anni tempore à præfectis impetrant in dissectionis usum, & quò rei medicæ studiosi in re Anatomica exerceri possint. Itaque ne vltos humores dissipari contingat, aut crassiores spiritus euanescere, omniâq; se aperte proferant, Opij, hoc est, succi Opij vini nigri papaueris binas ternasque drachmas ex vino meracissimo mortem commeritis exhibent, qua potione hausta primum exhilarescere incipiunt, velut risu Sardonio perfusi, mox in somnum soporemq; resoluti, morte sopiuntur; tanta siquidem pernecitate venas ac vitalia corripit, vt dissecto eorum qui opio potionati sunt, corpore, cordi adhaesisse compertum sit.

VINVM aut cereuisia Soli ventoq; exposita si serius acefcant, Sal contusum cum pipere ac fermento subacido commixtum celerrimè id præstant. Quod si properantius id perfici velit, Chalybis partem, aut laterem semel atq; iterum ignitum in vas conijcito, aut Raphani radices immergas; confestim acorem contrahent. Mespila quoq; carna immatura, mora vel ex rubo, vel ex arbore lecta, prunella siluestria hinc inde incisa, cerasa Aethiæ, que foris nigro colore perfusa sunt, intus sanguinolento, sapore acido liquores imbuunt, atque exuberantissimi ruboris colorem conciliant. Quod ipsum etiam præstat anemone flos pratensis, sambuci, ebuliq; acini,

Ve vinum
aut alius li-
quor cito
acefcant.

Morellet.

Pa. rauer et
 rancum no-
 xum.

et violæ altilis quæ gariophylla nobis dicitur, flos spectatissimus. Nam papauer illud erraticum agris frumentarijs familiare, vermiculanti quidem et coccineo rubore liquores inficit: at vsus eius noxius est et perniciosus, sic ut explorandus sit illorum error qui in angina ac dolore laterali huius vel decoctum, vel dilutum, vel denique stillaticium liquorem exhibent, cum astringentis sit naturæ ac narcoticum, hoc est stuporem inferens, nec sputum promoueat.

Zeptost
 ut exploren-
 sur.

ELPHANTIASIS quam lepre nomine passim designant, abominandus fædusque morbus est, eoque extra urbis pomeria ablegantur, qui illo contaminati sunt. Et quoniam aliquando cognitu difficilis est, constituti sunt apud Belgas Critici ac censores qui hos explorant. Ego ex lotio experimentum capio, cui plumbi vsti cineres inspergo: qui si subsidunt, atque in inum vrceoli deuoluuntur, nullum inest corpori huius morbi contagium. Sin fluitent, atque in vrinæ superficiem hæreant, infestum esse statuo. Indicat enim humorum crassitiam, atque adustam corruptamque per corpus vndique diffusam melancholiam.

A. genii viui
 effusus,

SI QUANDO aurifices incrustandis obducendisque auro poculis intenti sunt, argentum in fumum grauesque halitus euanescit. Quod si protenso velamento fumum excipias, is rursus

in argentum viuum coit ac conglobatur, quem-
 admodum funus ex carbonibus in densam cras-
 sang; fuliginem. Quantopere autem res ista
 metallica auro afficiatur, superius à nobis de-
 monstratum est. Id autem admiratione dignum,
 quòd ex morbo Gallico inunctus si aureum annu-
 lum ore gestet, ac dentibus linguaq; hinc inde
 volutet, argentum viuum quod corpori ex vn-
 ctione innatat, in anulum deuolui, sic vt totus
 argenteus eximatur, ac non nisi igni admotus
 pristino nitore restitatur. Quocirca consulo
 huiusmodi ceromate delibutis, vt id crebrò fa-
 ctitent, inhaeret enim ijs magna metalli huius co-
 pia, adeò vt obseruatum sit, incisa vena aliquot
 drachmas profluxisse: atq; hinc est, quòd tales
 tantisper pallescant, & tremuli existant, dum
 aliqua huius metalli portio corpori inhaerescit.
 Quò mirari subit nonnullos scrupuli pondere ex-
 hibere puerperis, quò clementius pariant, anci-
 piti, dubioque experimento; tum pueris etiam
 ad vermes enecandos, quanquam non diffitear pu-
 rum viuumq; argentum ceteris esse innocentius,
 deinde salua alioq; liquore extinctum. Siquidem
 argentum sublimatum ignis vi ex Chalcantio,
 alumine, arsenico, sale, nitro & ammoniaco
 extractum perniciosissimum, cui succedit puluis
 precipitatus rubenti croceoq; colore, quod non-
 nulli empirici dimidij scrupuli pondere deuoran-
 dum ficosis exhibent, non sine faucium ac gin-

Argumentum viuum auro afficitur.

Aurum ficosis salubre.

De argento viuo prodigi quiddam simile.

454 DE OCCULT. NATVRAR
giuarum exulceratione: foris autem vubneribus
contumacibus adhibetur. Aqua autem fortis, qua
aurum ab argento separant aurifices, æque no-
xia. Quamquam non verentur sponse nostræ
tes flauam casariem ea moliri, maximo detrimen-
to ac pilorum iactura; siquidem arcescentibus ca-
pillorum radicibus intempestiuam atque inde-
coram caluitiem consequuntur, nec ullam
spem capillitij: sic corrosio denti
impositum gingiuas
exet.

LÆVI

LÆVINI LEMNII
MEDICI ZIRIZAEIDE NATURAE DI-
gnitate & præstantia.

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

Qua ratione filij parentum probra at-
que ignominiam perferre cogan-
tur, illisque progenitorum scelera
atque iniquitates imputentur a-
deo, vt horum causa, vel famæ vel
rerû fortuitarum iacturam patian-
tur, aut aliqua in corpore animoq;
damna ac detrimenta concipiant.

EXTAT PRAECLA-
ra apud Ezechielem concio, Cap. 18.

vel potius seuera atque ob-
iurgatoria Dei exposulatio
cum ijs, qui causam proge-
nitorum in se deriuari querun-

tur, atq; iniuste posteros plecti parentum nomine.
Quid est, inquit Dominus, quòd parabolam verti-
tis in prouerbium, passim decantantes: Patres co-
mederunt vnam acerbam, & dentes postero-
rum obstupescunt? Vno ego, inquit Dominus, ni

non erit vobis amplius vsus istius prouerbij. Cum-
 que omnes meae sint animae, tam patris quam fi-
 lij: anima quae peccauerit, ipsa morietur. Ita-
 que Deus sublato hoc prouerbio, pronunciat
 quemque in sua iniquitate extinctum iri, nec
 progenitorum scelera, aut ullam ignominiam in
 posteritatem deriuandam, nisi iisdem restigijs in-
 sistant, eadem grassentur via, parentumq; emu-
 lentur vitia. Quisquis enim, vt prolixè toto
 hoc capite differit, contempto desertoq; Deo pa-
 ternos auitosq; mores imitando consecratur, atq;
 illorum improbitatē ac dedecus exprimit, obiter
 se rapinis, vsuris, calumnijs, adulterijs, fraudi-
 bus, fallacijs, captiōibus, idolorum cultu, sec-
 da libidine, alijsq; sceleribus contaminat ac pollu-
 it, nec Dei præceptis nec monitis acquiescit, sed
 salutarem eius doctrinam respuit, eadem qua pro-
 genitores, culpa plectitur, iisdem malis redditur
 expositus. Itaque non patitur Deus parentum
 peccata imputari filijs, aut ullam posteritatem pu-
 niri ob maiorum scelera, nisi paria cum illis faci-
 ant, sed vnum quemq; delicti sui reum futurum,
 vt Cypriano teste, post edomitam legis duritiem,
 Euangelij coruscatione, diuina iustitia non genus,
 sed personas iudicet. Quod si quis nobis obijci-
 at peccatum originis quod Adamus nobis inue-
 nit, quo cuiusque mens iacturam se cit diuini iu-
 minis, voluntate etiam à Deo auersa, facile id di-
 lui potest. Cum enim parens fuerit omnium mor-
 talium

Pueri non
 pleantur
 ob scelera
 parentum.

Peccatum
 originae
 quam labem
 insulit.

talium, atq; ex hoc traduce vitata sit humana natura, hæc labes ac corruptela, naturæq; deprauatio propagatione in omnem posteritatem est diffusa: vt assolet in ijs qui ex morbidis parentibus, ac vitiosis humoribus corruptoq; semine sunt prognati, per omnem siquidem vitæ decursum, hereditarium malum ijs adherescit.

Exemplum
a vitioso
corpore.

Itaque illi peccato potissime sumus obnoxij, non autem alterius generis, quorum alia alijs hominibus peculiaria ac propria, quæ actualia dicuntur, ascititia ac consuetudine aut improborum commercio accersita, non congenita, insitiua, genuina, naturalia, quanquam magna ex parte ista ex superiore emergant ac pullulent. Ita non

Peccata
actiua ia.

semper ea vitia, vel etiam virtutes, quæ parentibus insunt, filijs communicantur, aut ediuerso. Potest enim pater esse idololatra, decoctor, libidinosus, leno, aleator: cum filius frugi sit atq; ab huiuscemodi vitijs alienus. Vt autem ab Adamo hanc labem consequuti sumus, ita eadem nascendi principia nacti sumus maximo enitentium parturientiumque dolore ac cruciatu, eundem non sine trepidatione finem, vitæq; interitum.

Alia aliquando paren-
tum alia filio-
rum condi-
tio.

Itaque eodem nos luto inuoluit illius procreatio, eandemque aspersit maculam. Nemo autem ex tot milibus non eadem perpetrasset, si talis fuisset oblata occasio, si Adami loco constitutus, ijs illecebris blandimentis ac pollicitationibus, ijs illecebris inescari contigisset, ita vt in eundem laqueum ne-

Omni homi-
ni similis in-
troitus est
exitus.

Simile ab
 vero alieno
 oppressis.

mo nostrum non incidisset, non eodem habisset
 luto, si ratione eadem ac modo eisdem artibus ac
 technis mens nostra cepta fuisse oppugnari.
 Quemadmodum autem præter Reges & Princi-
 pes, magistratus ac civium præfecti, quod apud
 Belgas iam vulgare est, Remp. iuvandi studio
 ere alieno onerant, ac se suosq; ciues ac popula-
 res arctissimè obligant, acceptiq; ratione in ar-
 nuam debiti solutionem obstringunt etiam eos
 qui primo quoq; tempore nascituri sunt, adeo ut
 si serius aut malignè perficiatur solutio, apud ex-
 teras nationes detineri possint ac sisti, ita ut non
 sit liberum egredi, aut absq; multa se subducere,
 nisi aut consignata pecunia, aut data fide ac pro-
 missio vadimonio factaq; sponsione: ita simili pro-
 pmodum ratione Diabolo sumus obstricti, ac
 tanquam oberati Adami culpa gravissimo da-
 mnò impliciti. in eum siquidem errorem ac scelus
 inexpiabile illius transgressione sumus deuoluti,
 ut nullus hominum ex eo eluctari potuisset, aut
 se extricare, nisi clementissimus Pater deuictus
 per Iesum Christum diaboli tyrannide in libertate-
 tem nos asseruisset, deletò atq; obliterato expun-
 ctòq; quod aduersus nos erat, ut Paulus ait, chi-
 rographo, siquidem illud sustulit è medio, quo
 nos urgebat hostis, affixum cruci, expoliatoq;
 principatus ac potestates ostentauit palam trium-
 phans de illis, tanquam exutis, deiectis ac de-
 bellatis, condonans simul omnia nobis delicta,
 su

Colof. 2.
 Peccatum
 originis quo-
 modo obli-
 teratum.

sic vt nihil sit periculi, ne in posterum vlli impu-
 tentur prioris vite commissa, modo fide stabiles
 conceptaq; illius fiducia toti tam munifico Do-
 mino inuitantur. Ceterum vt incepta perse-
 quar, contingit aliquo modo filios parentum
 nomine diuexari, ac detrimenta concipere, su-
 isq; facultatibus exui, cum in hereditatem male
 partam, atq; opes fraudibus ac versutijs consti-
 tas inciderunt, que occulto Dei iudicio plerumq;
 dilabuntur, ac vel incendio, vel naufragio, vel po-
 pulatione depercut. Sic vt non patiatur Dominus
 iniquis parentum rapinis ditescere innocios, aut
 diutius huiusmodi bonis frui, que aliorum iniuria
 coarseruata ac congesta sunt. Simili ratione non
 nullos ante diem, ac properata morte confici susti-
 net, cum progenitores illorum nomine plus satis
 sibi blandiantur, nec aliud, quam opes, latifundia,
 honores, dignitates ambitiosos sucososque titulos
 meditentur: ad que illis per fas, per nefas aditu pa-
 tet faciunt, nullaq; erecta in Deum cogitatione aut
 fiducia nihil non moliuntur, quò amplissimo loco
 possint collocari, cum plerumq; Deus premature
 illos ex hac vite statione subducat, nec patiatur diu
 subsistere, atq; inanes parentum spes foueri. Quod
 ipsum Sapientis hac sententia testificari possu. Cum
 Deo placeret dilectus, viuens inter nefarios, trans-
 latus est, raptus est, ne malitia immutaret intel-
 lectu eius, aut fallacia deciperet animu illius: propte-
 rea properauit illu educere de medio iniquitatu.

Iudicium
 Domini in il-
 latis cladi-
 bus.

Quando
 proles da-
 ma concipi-
 unt ob pa-
 rentum rea-
 tus.

Premature
 intertus
 vnde.

Sapient. 4.

Quod

Orbitas li-
berorum a
Deo.

Cap. 9.

Sterilitas &
orbitas a
Deo.

1. Reg. 11.

Quod cum homines videant, non intelligant, in-
quit, huius facti causam, nec ratione inire possunt
mortis tam properatae, atq; accelerati interitus.
Ita nonnunquam euenit, Dei prouidentia, vt be-
rili filio sublato tota posteritatis spes & expecta-
tio, totiusq; familiae columen labascat ac corruiat.
Oseas quoq; nonnullos orbari liberis in scelerosam
vindictam profitetur. Sic enim apud illum Domi-
nus minitatur sceleratis: Auolabit, vt volucris
gloria illorum a partu, a ventre, & a conceptu
hoc est, infœcundi erunt ac steriles, nec ullos scœ-
tus concipient, aut liberos propagabunt: quos si
genuerint, eos interimam, atq; ex hominibus
subducam. Proferunt se innumera, nulla non
ætate, huius rei documenta: cum præcipuos he-
roës, atq; Aule proceres spectemus non solum or-
bari liberis, sed multum æris alieni contrahere.
Quod autem David orbatus fuerit filio quem su-
diuini iudicij ratio. Sequitur enim confestim huius
patrati sceleris tragœdiam grauis vltio ac vindi-
cta, ira diuina non tam in Dauidem, quam in
puerum accensa. Siquidem Deus puerum mor-
bo deplorato afflixit, quo septimo die, vt acutis
morbis assolet, extinctus est. Non enim passa
est extare aut superesse illum prouida Dei iustitia
qui sic prognatus esset: tametsi David, referen-
te scriptura, humi stratus atq; effusis lachrymis,
vt Deus pueri miseresceret, precaretur assidue.

Cum

Cuius rei historia salubre documentum cuique exhibet, ut quoadusque humana fragilitas patitur, ab omni impudicitia se contineat, tum maxime ab earum complexu, quæ legitime atque ex Dei institutione matrimonio coniunctæ sunt. Deinde si quem orbari contingat liberis, ne se vexet, excruciet, dilaceret, nec mœrore, luctu, ac lamentis conficiat. Quæ enim insania, se affligere ob hæc quæ restitui nequeunt, aut in vitam postliminio reuocari? Quocirca laudem meretur Davidis robur, atque affectuum in tam acerbo luctu moderatio. Sublato enim è vivis puero, cum paulo ante squallore esset obsitus, pulvere ac cineribus, gentis illius more obductus, nec ad summum mœrorem quid esset reliqui: confestim omnem excussit mœstitiam ac regali splendore accubuit. Quid verò ad reliquam tragediæ partem attinet, quæ non minus, quam prior, funestum ac luctuosum habuit exitum: Dominus Davidis offensus facinore, atroces minas ac terrores per Nathan prophetam illi denunciat, quod expugnato legitimo toro pudice matrone, extinctoque tam fido duce Vria, male dicendi occasionem ijs dederit, qui alieni erant à Dei religione, ac non solum illius cultoribus insultant, sed in Deum etiam sunt contumeliosi atque iniurij. Cæterum ut reliquam argumenti partem exequar: contingit nonnunquam liberis parentum culpa aliquam notam infamiae vel ignominie

Adulteria
cauenda.
Non n. minus
dolendum
orbis
liberorum.

David morte
pueri non
contulatur.

Adulteria,
non impun-
ta. 2. Reg.
12.

Liberi qui n-
do ferre co-
gantur pa-
rentum pro-
bra.

Qui illi na-
tura es.

Proccritas
hominum.

Homil. 3. in
Matth.

Nemo info-
le'as proge-
nitorum no-
bilitate.

Metamor.
lib. 13.

minie inferri, aliquod probrum aut dedecus im-
pingi: verbi causa, si mater adulterio contamina-
ta est, si bibacula atq; ebriosa, vllaq; infamia ur-
signita, in liberos pars mali deuoluitur. Ita si
quis ex incestu atq; illicito concubitu sit procrea-
tus, aut naturali quidem congressu, sed extra con-
nubij societatem prosemiratus, (vnde consuetudo
inoleuit, vt tales proles naturales vocentur) hu-
iusmodi conditionis hominibus passim insultant
populares, ac conuicijs onerant, vt est natura
mortalium in laceffendo prompta, procax & te-
meraria, quanquam ista criminatio in hominum
deprauatis affectibus magna ex parte consistat,
cum nulla penes liberos culpa resideat. Nec e-
nim puduit Euangelij scriptores in enumeranda
Christi generatione plerosque recensere qui extra
coniugij statum sunt prognati: quod ipsum studio
ac data opera factum interpretatur Chrysostomus,
ac pleriq; alij: ne quis intumescat progenitorum
dignitate ac prestantia, nec animum deiciat, si
humiles atque abiectos sortitus est, aut qui nullis
virtutibus enituerunt, modo ipsi ad res precla-
ras aspirent atque enitantur. Siquidem propria
ac genuina virtus quemq; nobilitat, non aliena ali-
ascititia, que ex progenitorum primordijs mit-
tuatur. Vt enim ignauum nec parentum nec
patrie splendor illustrat: ita nec virtute nec
tium maiorum illaudata vita commaculat:
Nam genus, & proavos, & quæ non fecimus ipsi.

Haud ea nostra voco.

Quo spectat illud Satyrici,

Malo pater tibi sit Therfites, dummodo tu sis
Acacidæ similis, Vulcanique arma caperis
Quam te Therfite simi, em producat Achilles.

Juvenalis
Saty. 8.

Que commonstrant veram nobilitatem ac decus
non tam proavorum stemmate & imaginibus,
quam virtute, quam integritate vite, quam mo-
rum probitate metiendum: denique non despicien-
dos illos quamlibet humili abiectoq; loco natos,
quantumvis vilibus modicisque parentibus ortos,
modo frugi sint, atque ad præclarissima queque
sibi aditum patefaciant. Quod ipsum tota illa
apud Ezechielem concionis series, atque enar-
rata rei amplificatio commonstrat: qua prolixè
sinistra, inconsulta, temeraria, improvida, in-
considerata hominum etiam in Deum iudicia vel-
licat ac reprehendit.

C A P. II.

Quare conualescentibus ac morbo
defunctis primum omnium genita-
lia turgescant, quæq; illis natura in-
sita sunt, nempe concumbendi de-
siderium perficere tentent: ac hac
de re salubre consilium atq; admo-
nitio.

Cum ex morbis conualescunt egroti, non con-
festim vires suas recuperant, aut subito restitu-
untur: Nobilitas
que solida

untur: sed exhibitis alimentis, praescriptaq; salubri diæta sensim resveillantur ac reuiuiscunt: tametsi enim morbus excussus est, ac sopitus febrilis calor, nonnulla tamen adhuc inhaerent corpori debilitatis deiectioneq; valetudinis vestigia, ita ut nulla propemodum pars probe minus suam obeat, suoq; officio perfingatur, ubi ad usus alios quos accommodatur: Sola membra procreandis liberis destinata, partesq; genitales primum vires ac robur concipiunt, atq; obeundis perficiendis munis suis, validas se ostendant atq; erectas, tametsi ita constitutis operam dare Veneri nimis quam perniciosum. Sunt autem certa atq; indubitata recuperatae valetudinis argumenta, namque lasq; in corpore morborum reliquis inherere, quando partes genitales prurire ac tentigine affici incipiunt, tametsi reliquis membris flaccidis ad perficiendos hymeneos, torumq; nuptialium adornandum vires desint, nec tanto labori sufficiant. Quod ipsum hinc euenire ominor quoniam niam obstructione venarum discussa ac patefactis meatibus, hepar ac renes aliq; membra distribuendis alimentis destinata primum oblato cibo persruuntur, ac praeter ceteris instaurantur: quod fit ut vires concipiant, ac spiritu cum naturae tum vitali affatim impleantur, cuius motu ad agitatione abdite obscenaeq; partes turgescunt, despumant in libidinem, cum remotissima membra pedes, brachia, armi, surae, femora, ceruicem

Conualscentibus
Veneri nota.

Cur conualscentes in
venerem
proripi.

gene ferius alimento ac vitali succo perfundantur. Cum itaq; pudenda membra hepatis nutrire, exquisito ac salubri succo fagmentur ac pinguescant: primò omnium conualescunt ac virile robur concipiunt, sic vt oborta etiam leui tatiq; cogitatione inguina indecore intumescant, & qua vi imbuta sint, patefaciant. Cuius rei indicia etiam impuberes proferunt, quibus illae partes, tametsi imbelles sint, & denegata generandi facultas, spiritu tamen distenta eriguntur, atq; ex decubitu in dorsum rigescunt, salubri sanitatis boniq; habitus argumento. Ita licet conualescentibus sint infirmæ fractaq; vires, ac morbo attrita, membra languida, corpus macilentum ac strigosum: pars tamen illa secretiore loco collocata, quæ Ciceroni mentula dicitur, primum recuperatæ valetudinis indicia profert. Eo siquidem præ cæteris alimenta deferuntur propter vicinitatem, & quòd præcipuis membris ea pars connexa est, atq; ex vna venarum atq; arteriarum neruorumq; propagine producta. Quod si morbo defuncti ac conualescentes, maturius quam par est, & quàm vires patiantur, se Veni dedant, exhausto puriore succo ac vitali spiritu, lethaliter affliguntur, omniaq; illis vergunt in deterius. Siquidem sincerior puriorq; alimenti pars ac roscidus humor, quibus membra arida atq; extenuata morboq; exhausta madescunt atq; irrigantur, absorbetur, ac velut lactis cre-

Sanctaris indicia in pueris.

Erectio genitalium sanitatis indicium.

Venus incommoda valetudinariis.

Mulierum
Salacitas.

Proverbum
populi are in
temina.

Prover. 30.

Exemplum
aeneis ar-
boribus.

mor, emungitur: quo fit ut vires quibus non-
hil incrementi accesserat, concidant ac conteran-
tur. De mulieribus vero alia est ratio, quae
conconcubitu minus, quam viri, delassantur, quo
vires ex eo concipiunt, ita ut nonnullae impendit
salaces, huius rei causa aliquando morbum simi-
lent, quod maritos ad amplexus inuitent atque ali-
ciant, adeo ut hinc enatum sit apud Belgas Pro-
uerbium, Matrona egrotata semper aliquid expo-
scit: Mulieri valetudinariae semper aliquid offe-
rendum. Men moet den stecken vro:rens alut wat
bieden. Quo designant non semper mulierum
aut alimentum delicatum exhibendum nauise-
bundis mulierculis, sed aliud quiddam, quod illis
viri maxime gratificari, et quare potissime af-
fici solent ac deliniri, etiamsi exquisitissimis do-
narijs illas studeas demereri: eoque factum est, ut
Solomon os vuluae aut uteri ostium, velut Ori-
fauces, inter ea referat, quae cupiditate existant
insatiabili. Quocirca si optime sibi consultum
cupiunt qui matrimonio sunt addicti, ubi a mor-
bo sunt eluctati, ac reuiuiscere incipiunt, nec se
uxoribus festinanter obijciant, atque emulgendos
prebeant, sed voluptati moderentur potius ut
frenum intempestivae libidini iniiciant; nihil enim
ita constitutis adimi potest, ut nec arboribus te-
nellis, quae truncari putarique recusant. Nam
si redintegrari ac recrudescere morbum contem-
gat: aut subita morte conficiuntur, aut aegeri-

me conualescunt. Quod si validi robustiq; viri
 inito primum coniugio egrè subsistunt, ubi res
 Veneræ frequentius peragitur, atq; vxorum em-
 bolia, vt Cicroniano verbo vtar, sepius fre-
 quentant: quanto magis vacillantis ac cubiæ va-
 letudinis homines deijci contingit, ac debilitari? Venus im-
 modice ve-
 n-
 n-
 statem de-
 popularur.
 argumento quod vxorij, hoc est, qui coniugi plus
 satis dediti sunt, atq; illi obsequuntur, colore con-
 spiciantur mustelino, giluo, buxco, ex angui, plum-
 beo, membris articulisq; fractis atq; enervatis:
 cum alij quibus concubitus perficitur, moderatè
 atq; intra mediocritatem consistit discussio atq; dis-
 sipato fuliginoso vapore, colore florido existant,
 ac facie roseo rubentiq; pigmento perfusa. Est
 quidem cuiq; membro sua vis insita ac facultas at-
 tributa, nempe oculis visus, auditus auribus, nari-
 bus olfactus & odoratio, lingue ac palato sapor
 & gustatus qui ex sensibus omnibus maxime vo-
 luptarius: vesica eiusq; muscoli reddendo lotio,
 intestina deijciendis excrementis inseruiunt: par-
 tes genitales progignendis liberis, perficiendoq;
 concubitus sunt destinata: ita alia membra alijs
 officijs instructa sunt ac dedicata: quorum sin-
 gulis temperantia moderatioq; adhibenda. Si-
 quidem oculi obtutu continuo fatigantur ac cali-
 gine offunduntur: Aures intensiore sonitu ob-
 surdescunt, vt omnibus fabris ferrarijs. Sapor im-
 modico vel cibo vel potu aboletur, omniaq; effici-
 untur insuauis atq; insipida, sic vt etiam sto-
 machus

Venus im-
 modice ve-
 n-
 n-
 statem de-
 popularur.

Cuique parti
 suavis iul

Omne n' m' s'
 um pernicio-
 sum.

Fabri cus
 ur dactis.

Omnia mem-
bra suis of-
ficiis distin-
cta.

machus alimenta respuit atq; auersetur. Nares odorandi facultate præditæ, affusa pituita, ne fragrantissima quidem percipiunt. Partes quoque genitales, quibus singula membra inserviunt, & si fortè illæ defecerint, aut exhaustæ sint, succenturiata adnuculantur (nam ex toto corpore humores ac spiritus eò deriuantur, ac confluant) si immoderata ac profusa libidine defatigantur, non tam ipsæ, quàm tota moles corporis flaccescit ac collabitur. Quocirca in conseruandis naturæ viribus, in roborando firmandoq; totius corporis habitu omnia moderate ac temperanter insituantur, quò quisq; maturè at tempestiuè, nullaq; molestia senescat, ne libidinosa adolescentia animum morosum ac querulum, corpus effectum ac flaccidum senectuti tradat.

C A P. III.

De auræ atq; aeris effectu, tum flatuum ventorumq; nominibus, natura, ac viribus in excitandis morbis ac permouendis humoribus, qui agitati menti damna nonnunquam inferunt.

Aer & ventus valens dicitur vel offitium vel proficit.

DVÆ sunt res aduentitiæ atq; externæ, corporibus nostris non minus infestæ quàm salubres, quæ & valetudinem fulciunt & sanctorum nonnunquam demoliuntur: nempe alimenta

atque aer ipse qui nos ambit, ex cuius agitatione & motu ventus emergit ac flatus quibus, singulis momentis corpora nostra exposita sunt, ac manifestam mutationem suscipiunt. Concipiuntur autem intra corpus nostrum flatus & ventosi spiritus, partim ab externo aeris impulsu, partim ab esculentis & potulentis, quae assumpta flatus pariunt ac ventrem distendunt; ut sunt fabae, pisa cruda olera, rapae, radricula, fructus arborei, mustum, zythus & cercuisia recens, ex quibus orti flatus ventriculo negotium facessunt, atque cum intestinis, tum hypochondrijs seu praecordijs molesta sunt. Hi ut etiam qui inter edendum spiritus subingredi solent, ubi auidè & confertim cibum potumq; ingerunt, ructibus aut emissis postico flatibus discutuntur. Quod si diutius corpori immorantur atq; inhaerescunt, aut vlli parti infixi dolores inferant, foris calorigica somenta adhibenda, intus vero quae discutendis flatibus sunt idonea: ut sunt Cuminum, lauri baccae, anisi, feniculi, cari semen, vinum meracum, nempe Creticum quod Maluaticum vocant.

Vnde Roccus
in corpore

Auide bibere
flatibus cor-
pus distendit.

Quae flatus
discutunt.

His siquidem ventis ludantes agmine faeno
Qua data portata, raunt, ac terras turbine perflant.

Ex Aeneid.

Ceterum cum externi flatus magna ex parte nobis sint infesti, affectuque penetrabili valetudini officiant, de ijs potissime habebitur sermo. Si quidem illi se modo tacite ac latenter in corpus

Ventorum
o.igo.

Ventus quid,

Iean. 3o.

Locus Euan-
gelicus expi-
cauit.

Spiritus diui-
nus aereo spi-
ritu compa-
ratur.

insinuant, modò palam ac violenter ingruunt, atq;
hominibus, armentis, pecoribus, satis nebulisq; tri-
ticeæ, herbis, arboribus infesti sunt, ac damna in-
ferunt. Promanat autem atq; effunditur ventus ex
aere auræq; cõcitata ac commota, quo fit, vt modò
placidus sit, blandus, ac suavis, modò validus atq;
impetuofus pro ratione aeris tranquilli, vel agi-
tati. Sic vt ventus non aliud statui possit quam
effluxus atq; effusio commoti aeris qui vires &
alimenta concipiat ex terræ exhalatione & va-
poribus. Vel, vt Vitruius ait, Ventus est aeri
fluens vnda incerta atq; instabili vi incitata.
Quod ipsum cum designaret Seruator, Spiritus
inquit, vbi vult, spirat, & vocem eius audis,
sed nescis vnde prodeat, & quò se proripiat.
Sumpta siquidem similitudine ab externo flatu
Nicodemum instruit, qua vi, & quàm arcano
effectu Dei spiritus hominum mentes afficiat.
Vt enim spiritus aereus non cohibetur, nec con-
quiescit vllius arbitrio, sed instabilis est & inqui-
etus, suoq; impetu fertur, atq; hinc inde impellitur:
ita vt per omnia diffusus sonitu effectusq; se pro-
deat, non visu; rebus terrenis nunc salutaris, nunc
exitiosus: ita spiritus diuinus tacito atq; ineffabi-
li afflatu humanas mentes pulsat, agit, impellit,
rapit, inflammat, incitat, transformat, atq; ho-
mines ex carnalibus spirituales efficit. Vt ex-

tem mens atque humanus animus diuino spiritu
subsistit ac fouetur: ita corpus hoc spirabile at-
que

que animale externo aere ac salubri aura non minus, quàm cibo ac potu recreatur. Est enim aeris ac spiritus, quem haustu intra corporis nostri recessus concipimus, non minus, quàm alimentorum vsus necessarius: absque istis enim aliquousq; subsistere potest humana natura: nam septenis nouenisq; diebus, vt assolet, inedia tabescentibus, absque verò aura circumfusisq; aere ac flatibus, ne tantillo quidem momento perdurare poterit, quin suffocetur. Quo autem is purior sit ac minus habet contagij, eò corpori salubrior ac magis salutaris. Si enim aer contagiosus sit ac pesulens, cibo vitioso ac venenato est nocentior. Siquidem cibus vomitu excuti potest, ac caloris naturalis beneficio concoqui: at spiritus auraque pestifera non facile domari potest aut confici, vbi intimos corporis recessus occupauit; nam confestim cor ac spiritus vitales inficit opprimitque. Quocirca communis hic aer (qui respirationi subseruit, & cuius adminiculo spiritum hinc inde reciprocantem producimus atq; attrahimus) accurate obseruandus est. Nec minor habenda ratio, in stabilienda sanitate, ventorum, qui ab aere promanant ac diffunduntur, non solum in libero apertoque aere, cui subinde nos exponimus, sed etià in construendis erigendisq; aedibus, in constitutis porticibus, vestibulis, fenestris, ostijs, omnique prospectu, per què in triclinia ac coenacula externi flatus

Inedia quae
do pernicio-
sa quouique

Spiritus vitio-
sus alimen-
to nocentior

Et se utis
in on. tu-
cudi. ianuas

Hippocratis
in peste con-
siliū.

Varronis in
peste con-
siliū.

Lib. 1. cap.
5.

tus se ingerunt, quò salubri aura nos reficiant, non offendant graues atque insalubres halitus. Quod cum Hippocrates in peste quæ totam Asiam depopulabatur, ac Græciam exhausit, studiosè obseruaret, multa hominum milia ab illa vindicauit. Marcus quoq; Varro cum Corcyra esset, in omnibusq; passim ædibus ægroti decumberent, inducto fenestris nouis Aquilone, atque obstructis quæ Austrum admitterent, ianæque permutata, comites ac familiam incolumes reduxit. Sic apud Belgas maritimos, quoniam multæ ciuitates Austro atque Africo sunt oppositæ, homines plurima anni parte ægrotant; ac pituitæ fluxionibus sunt obnoxij. Quò spectat illud Virgij: In insula Lesbo oppidum est Mytilene magnificenter ædificatum atq; eleganter, sed positum non prudenter, in qua ciuitate Ausler cum fiat, homines ægrotant; nam is ventus putredinis causam præbet; cum Corus Circio affinis ab occasu solstitiali spirans, vulgò Noordwest, homines tussunt; cum Septentrio atq; Aquilo, restituantur in salubritatem. Ex quibus liquidò apparet instabiles ventorū impetus humanis corporibus morbos inferre, ac valetudinem deteriorem efficere: quos si euitare atq; excludere licet, minus morbis quemque tentari contingat; aut si fortè ex causa aliqua contracti fuerint, ubi flatibus noxijs aditum præcluseris, expeditiùs sanescent ac consopientur. Veteres, quoniam quæ-

tuor sunt celi regiones ac limites, totidem constituerunt ventorum discrimina, quos eleganti carmine complexus est Ouidius:

Eurus ad auroam Nabachaque regna recessit,
 Perfidaque, & radiis iuga subdita maris ipsis.
 Vesper & occiduo quæ iitora Sole reperiunt,
 Proxima sunt Zephy: o. Scythiam septemque triones
 Hor: fer inuatic Boreas, contraria Tellus
 Nubibus auiduis, pluu: eque madescit ab Austro.

Alij quibus visum est exactius omnia dimetiri, duodecim dinumerant. Nostra verò atas nau: tarum navigatione edoctræ ob vastum ac spatiosum Oceani ambitum marisque mediterranei longissimos tractus, quos & triginta statuunt, eosque in versoria ac pyxidecula nautica, vulgò Compas / exhibitos continenter intuentur, atque intempesta nocte etiam, celo: nubilo ac caliginoso, illius usu & commoditate cursum dirigunt, portusque destinatos assequuntur. Nec est recens aut nouitium inuentum hæc pyxidecula, cum Plautus etiam huius meminerit:

Quin tu quod perit, per ille ducis
 Cape versoriam, recipe te ad herum.

Cæterum viris politicis, qui a nauigandi consuetudine sunt alieni, non tam ventorum numerus, quam natura effectusque excutiendi. Quisquis enim ex Hippocratis præscripto valetudini optimè consultum velit, quadripartitas anni distinctiones (quatuor tempora nostri vocant) obseruet: denique ventos calidos frigidosque, quibus omnes passim sunt expositi. Habent enim momenti plurimum ad tuendam valetudinem, ac morbos

Venti cardinales quatuor.

Metamorph. lib. 1.

Pyxid. nautica duo & triginta ventos statuit.

Trinum. a. 4. scena. 3.

De aere & lo cis,

pro-

Aura & ven-
ti corpora
trauant.

Animus ab
aeris intem-
perie vitatur.

Subsolani
venti qui ab
ortu progre-
ditur effe-
ctus.

propulsandos ventorum concursus & aeris con-
stitutio. Siquidem non tam corpora, quam a-
nimi hominum mutationem subeunt, pro celi ad-
ventorum ratione, ita ut etiam si aliis affecti
sint caelo nubilo ac turbulento, aliter sereno ac
placido, aliter spirante Zephyro aut Favonio,
aliter seivente Austro vel Africo: adeo ut non mo-
do corpora sint agilia, sed mentes etiam cre-
diores, expulsaq; omni morositate, magis tra-
stables, ubi caelum suavi vernantiq; aura, ac ven-
to placido perfunditur. Ceterum quo singula
ad amussim exigantur, Ventorum nomina doctis
ac plebeijs vsitata, condiciones, vires, effectusq;
obiter percensebo: quò quisq; declinare possit,
que nocitura videbuntur, atq; his se tuto obice-
re, que salutaria fore sperat atq; innoxia. Ab
equinoctiali seu vernali exortu, qui perficitur
ubi Sol Arietem subit, Subsolanus progreditur,
Dosi/Germanis, Levante Italis, ventus ma-
gna ex parte salubris, & qui animi mentisque
nebulas discutit, antelucano autem subfrigidi
est, meridie vergenteque in Austrum sole, tepe-
scit ac languidum calorem concipit, nostrates
Lauosi/Soel/vocant, cum corpora non estu im-
modico infestantur, sed flaccido calore tepefacta
languescunt ac nauseant, Belge manustichi vo-
cant, Cor. Celsus atque Cuius Egelidum, cum
inquit,

LIB. I.

Et gelidum Boream, ege idumque Notum.

Aeste

Aestate autem media ubi feruescit Sol, a flum Sub-
 solanus excitat, ac flauam bilem accendit, ex eu-
 ius inflammatione febres ardentes pullulant:
 Hieme vero paulò mitior est, ac minus quam A-
 quilo, asper ac rigidus. Eurus orientali vento
 affinis, effectūq; proximus, ad leuam versus meri-
 diem nonnihil declinat, sic dictus, quod ab auris
 procreandis mouendisq; diluculo, orto primum
 Sole moueri incipiat, vulgo *Dost Sund voss* nam
 in illo cali cardine Apeliote seu Subsolano assistit,
 non longo interuallo proximus. Aestiuus autem
 mensibus feruidus est, vrentesq; febres excitat:
 & quod in Belgica a me sepius obseruatum est,
 grassante morbo aliquo populari, vt illo spiran-
 te assolet, carbunculos ac tumores contagiosos
 in inguine & sub alis parturit, rubentesque pu-
 sculas atque exanthemata quae in extima cute ef-
 florescunt atq; ebulliunt: cum enim tepidi caloris
 sit particeps, admixta scilicet nonnulla humida-
 tis portione, aliquam putredinis atq; inflamma-
 tionis causam sanguini praebet. Hibernis vero
 mensibus intentissimum frigus adferi, quod ple-
 rumque nix subsequi solet, ac rigidissima pruina,
 adeò vt qui huic vento se exponunt, agrè na-
 res, faciem, oculos, genas, a penetrabili vren-
 tique frigore tueri possint: quae vis & Vul-
 turno ascribitur vento violento ac presero-
 ti, quem in eodem ordine nonnulli collo-
 cant, tametsi paulò ab Euro digrediatur.

Euri locus &
 effectus.

Eurus ali-
 quando pe-
 nis causa est.

Eurus hieme
 frigidissimus.

Vulturni na-
 tura.
 Euri omni
 effectus &
 status.

pro-

proximum locum versus meridiem⁹ sortitur. Ex-
 ronotus Zudhooff/ qui aestate magna ex parte
 serenus est, tametsi nonnunquam non modo a-
 ra, sed etiam mentem nebillis ac caligine offor-
 dat: cum enim aliquando turbulentus existat, ni-
 mmo melancholiam adfert, sed que facile discul-
 tur. Siquidem non acer est aut acerbis in cor-
 citandis humoribus, ut pleriq; alij. Ut autem me-

Simile a ma-
 rinis flucti-
 bus vento
 agitatis.

Venti etiam
 animo in-
 tem periem
 adferunt.

Opportuni-
 tas captanda

Ex Virgilio
 desumptum
 Aeneid. lib.
 4.

rum vapores ac fumi sursum delati, mentem di-
 quietam reddunt, animumq; morosum, diffi-
 lem, querulum, præfractum, durum, intrac-
 bilem, adeo ut subsistente illa affectuum intempe-
 ric, non facile ab huiusmodi hominibus que-
 quam impetraveris, aut possis obtinere præfer-
 tim mulierculis aut avaris seniculis: qui cum sus-
 suspiciosi, odorantur plerosq; insidiosa quadam
 civilitate aliquid venari ac captare, quos indigna
 tione quadam repuljos maledictis onerant, nulli
 forte tempestive atq; in tempore, quod omnino
 primum est ac præcipuum, accesserint. Sunt e-
 nim qui dextre sua negotia perficiunt, ac capta
 ta occasione, arreptaq; opportunitate,
 Perreant a-itus, & que mo-ist ma fandi
 Tempora, qui rebus dexte-ri modu-
 Quocirca cum multa sint que nature humane
 conditionem permutare sunt idonea, tum max-
 me ventorum concursus aut eq; instabiles motus
 que

quorum impulsu non modò corpora, sed spiritus animalis incommoda percipit, ipsaque mens intemperie quadam afficitur, adeò vt pro aeris ac flatuum varietate, modò nubila existat ac turbida, modò serena, placida, sedata: quanquam victus vitæq; intemperantia multum momenti adferat in constituendo corporis habitu, fouendisq; affectibus. Inter ventos autem qui hominibus Auster u. a. bilis. maximè infesti sunt, ac valetudini officiant, Austrum refero Zundi, natura efficiturque calidum ac humidum. Eo siquidem flante terra madescit imbribus, atq; humore affatim perfunditur; quo fit vt corpora promptissimè putrescant, atq; humorum corruptelas concipiant; catharos quoq; Auster quos morbos excites. excitat ac defluxus in fauces, vocalem arteriam ac pulmones, hinc coryzæ, raucedines, tusses, morbi comitiales, vertigines, lethargus, apoplexia, lippitudines, surditates, aurium tinnitus, multaq; alia que cumulatè spirante Austro emergunt ac scaturiunt. Obseruari autem sepius diuturno eius flatu grauidas abortire, ac partum excutere, obortoq; immodico profluuio periclitari. Cum enim partes corporis, ligamenta, nerui, musculi, membrane, anse, omenta que gestando Austri incommoda in excutendo partu. oneri inserviunt, flaccescere incipiant, ipsumque vterum concepto humore nimio, lubricum fieri ac sensim dilatari contingat: fieri nequit vt natura onus perferat, ac legitimum gestationis tempus assequatur, præsertim vbi post siccitatem ac squalo-

Auster bilio-
sus non in-
co. 330.

Auster bilio-
sus noxius.

Tussis a j.
quæ hūmō-
re mollietur,
Tussis apueros
stragolans.

res humida tempestas incidit, que cum siccis
ac hūiosis corporibus non incommoda, cum pi-
uētiosis atq; humidis, nempe pueris ac mulieri-
bus, quib; palustria atq; vliginosa loca incolunt,
eum primis noxia: eoq; fit vt insarites atq; impu-
beres implacabili tussi vexentur, quos Boer-
haave vocat, quod singulū quodam prodeū, nul-
lis admittis inducis, aut respirandi spatio. Cuius
enim contraxerit ac laborator, cuiusq; interpo-
sita mora tussim, priusquam eū conuenit, nec
quicquam proficiat, adeo vt intercepto occu-
soq; anhelitu, suffocatio maneat, atq; obtura-
tis spirandi fistulis anima de spiritus qui vltro et-
troq; conuenit ac reciprocatur, postea prodeū
at erumpatq; non sine maximo vitæ discrimine,
nisi natibus viroque genu arctè compressis illud
cohibeas ac reprimas: quo spiritus qui inuaso ac
prepostero tramite sibi viam molitur, atq; alim-
de erumpere gessit, resiliat, assuetisque spiran-
di fistulas repetat. Contrahitur autem hoc iustus
genus ex humore tenui ac fluido, qui non con-
globatur aut concreuit, sed in pulmonis conce-
ptacula effunditur ac diffluit, adeo vt nature vis
ac facultas tam liquidum excrementum nec con-
cretum aut concretum expellere nequeat. Vt enim
gutta aque aut alterius liquoris in tabulam aut
planitiem effusa non coit, sed diffunditur ac disti-
patur, ita vt primoribus digitis prehendi non
queat: ita humor is è capite in fauces ac vocalem
etc.

Simile a re
liquida &
fluida.

arteriam pulmonumq; fibras delapsus subduci ne-
 quit, quanquam natura continent tussi hunc ex-
 cussisse laborat, sed frustra, quoniam ob tenuita-
 tem contactum subterfugiat atq; elabatur: crassa
 quoq; pituita, quae tanquam viscus pulmoni inhae-
 ret, non minus, quam tenuis homines fatigat,
 sed nullo strangulandi periculo. Hos itaq; mor-
 bos ac valetudinis inconmoda Austrii status cor-
 poribus inferunt, multisq; alijs causam praebent
 ac seminarium. Siquidem liquefactis diffusisq;
 vndiq; humoribus tumores articulares, ac dolo-
 res podagrici excitantur, quibus afflicta singula
 corporis partes ad omnes functiones ac munia
 redduntur inidoneae. Quod verò ad internas
 vires atq; animi muera attinet: mens, flante
 Austro, languida est, demissa, stupida, deie-
 cta, somniculosa & quae oscitantè omnia ag-
 greditur. Haec quoq; in rebus inanimatis se
 profert ac vires exerit. Siquidem obseruamus
 spirante Notò in edibus omnia flaccescere ac ma-
 rida esse, lintea, lodices, tegeticulas, stragula,
 papyrum, membranas, chartas geographicas,
 reliquamque supellestem: paludes quoque ac
 stagna, amnes, flumina, Oceanum, turbida spe-
 ctari atque vmbrosa. Spirante autem Aquilone
 omnia pellucida, clara, splendida, desecata, ita
 vt fundus sit conspicuus, omniaque in imo se spe-
 ctanda prosirant. Simile quiddam accidit
 in sanguine & humoribus, quorum serdes

Auster arti-
 culare s do-
 lores mouet.

Auster animo
 grauis.

Auster o-
 mnia obna-
 bitas, Aquilo
 Texnas.

Et feces emergunt Austrinis flatibus, ac menti caliginem inferunt: recondunt vero se ac subsident, flante vel Subsolano vel Zephyro, aliisque ventis placidis perspirantibus. Hinc maxima in animis hominum alacritas, mentisque erectio, ubi caelum Solis splendore nitescit: maxima contractio,

Aer serenus mentem exhilarat,

Noto spirante paludes oide.

animique meror & delectio, si quando aura caliginosa est ac nubila, ventiq; turbulenti seuivul. Simili ratione imminentibus pluviis, spiranteq; vel Noto, vel Africo, cloacae, stagna, paludes, fisticae, latrinae, aliq; loca proluendis sordibus destinata, graues halitus effundunt, atque esculenta quaeque vitiant, ita vt minus diu asseruari possint.

Libonotus & Austro africi natura.

Venti collaterales atque intermedij, qui a meridie nonnihil declinant, ac versus Occidentem hibernum paululum deflectunt, pares cum Austro & Africo vires obtinent, inter quos referuntur Libonotus atq; Austro africus Sundi Sundi west/ ab illa enim caeli plaga proruit ventus turbidus ac nimbosus, non minus corpori, quam animo mentiq; infestus: habent enim eam vim flatibus impetuosi, vt humores in imis visceribus, velut sentinam in nauibus, commoueant: quorum fumis & vaporibus agitata naens, intemperies concipit, affectibus commouetur, incandescit, tumultuatur, inquieta est, ac non secus, quando Oceanus, aestuat ac feruescit, ita vt spiritus quoq;

Genii maliciae ac mali Genij aliquando se tempestatibus ingerant.

gerant, ac faces ministrent, mentique humane
 se tacite ac latenter insinuent, eamq; vexent, la-
 cerent, exagitent. Vulgare est autem apud
 Belgas plerosq; emota mentis, & quibus sensus
 diminuti sunt, aut spiritus animalis vitiosa aliqua
 qualitate imbutus, triduo etiam antequam tem-
 pestates ac venti ingruant, tumultuari, omnesque
 vicos, compita, plateas, angiportus circumire
 ac concursare modo silentes ac taciturnos, modò
 clamorosos, atque obstrepentes, ita vt vulgus dicti-
 ture soleat, Suborituram aëris intemperiem, at-
 que, vt ferè assolet, imminere tempestates, im-
 bres, procellas, turbines. Econtra vbi sudum
 est cælum, ac tranquillum, ventisq; placidum exi-
 sit: omnibus se comes præbent, blandos, suaves,
 affabiles, festiuos, lepidos, sicut tamen vt ridicu-
 los subinde mores ac facetos exprimere non de-
 sinant; ex quibus facile coniecturam feceris,
 quo sint corporis habitu, qua mentis constitu-
 tione.

Africi natur-
 ra.

CAETERVM inter ventos qui in Austri
 confinio constituti, ab Occasu hiberno perflant,
 nullus Africo, vulgò Zuydwest / impetuosior,
 aut procellis secundior; nam tonitrua ac fulmina
 aestiuis mensibus profert, seuasq; tempestates pa-
 rit, adeò vt culmina conuellat, sata prosternat,
 naues in vada ac scopulos illisas, ad naufragia im-
 pellat, aestate tamen, quam hieme, minus diutur-
 nus: vt enim subito exoritur, ac furibundus est;

Fap'x ven-
tus.

Fauoni na-
tura.

Cori de eo
dum qui illi
nines sunt
natura.

ita confestim desinit, ac consopitur: acuit autem
huius iras ventus ille, quem Horatius Iapige vo-
cat, west /yndwest / omniaq; exasperat & sa-
uora efficit: qui etiam magna anni parte statio-
nem suam constanter tuetur, expulsisq; alijs in-
uente hieme continenter spirat, maximo nau-
gantium incommodo: estate autem nicia magis
placidus est, ac minus turbulentus. Qui vero
ad equinoctiali Occasu se proferunt, nempe Ze-
phyri ac Fauonij, west / Italis Ponente, inue-
te vere atq; hirundine prima, placidi sunt, am-
ni, blandi, suaves, quiq; omnia fouent ac recre-
ant: siquidem moderato Solis calore tepescunt,
stirpes ac flosculos eliciunt, omniaq; rediuisa pre-
stant, ac renouant, adeo vt etiam sanguinem ac
sinceros humores, qui hieme delituerunt, pro-
ferant, discussaq; mcestitia atq; animi nebulis, m-
tem hilaritate ac letitia reficiant. Desinente te-
men autumnio, anniq; circuitu in hiemem incli-
nato, venti Occidentales inclementer seuiunt,
terraeq; ac maria, turbulenta tempestate conu-
tiant: in excitandis vero morbis frigidis ac pi-
tuitosis non minus quam Austrini flatus, noxij sunt
ac perniciosi. Venti autem Occidentis ac Septen-
trioni confines ac finitimi tres enumerantur, Ce-
rus siue Argestes, west / uord: west / Circius ab
occasu solstitiali Noordi west / Thracius Noordi
Noordwest / venti omnes validi, qui marinos fla-
tus furenter quatiunt, disruptisque ac conuulsis
eggeribus

Aggeribus Occasum in continenti longè lateq;
 decubunt; duabus autem anni partibus potissi-
 mum vigent, declinante autumno, atque aduen-
 tante vere: præsertim mense Martio; quibus tem-
 poribus grandines, nimbos, procellas, fulmina
 è sublimi deiciunt, ita ut vno temporis momen-
 to, aut per exiguo saltem intervallo tres illi inter
 se conglomerati, proruant, magnaq; detrimen-
 ta hominibus, satisque inferant. Emergunt au-
 tem ex ijs ac plerisque alijs repentini, subitique
 status, qui in conciliatissima aëris intemperie, igni-
 tos globos, ardentesque faces eiaculantur, ut Præ-
 ster, Ecnephiac, veniensq; Typhonicus Paulo A- A. 801. 27.
 postolo infestus. Observata sunt hæc superiori-
 bus seculis, cum alijs, tum maximè Virgilio, qui
 ea hisce versibus complexus est, quæ singulis an-
 ni temporibus non sine insigni clade atq; æmone
 iactura nobis obveniunt.

Quid tempestates autumnæ & sidera dicam,
 Acque ubi iam breuiorque dies, & molior æstas
 Quæ vigilanda viris, vel cum mitior æterum ven-
 se, pe ego, cum flauis messorum induceret arua
 Agricola & fragili iam stringeret ordea culmo.
 Omnia ventorum concurrere proelia vidit,
 Quæ grandam late segetem ab raptibus imis,
 Sublime expulsam eruerent, ita turbine nigro,
 Et pluvia ingenti sata læta, hominumque labores
 Diluunt.

Georg. lib. 3.

Corporibus quoque, quæ non minus, quàm cul-
 mina conuellunt, multos morbos inferunt. Siqui-
 dem

dem vere & autumno, tum praesertim mense Martio, articulis, nervis, musculis, membranis, tendinibus puncturas, rigores, contractiones, palpitationes, lassitudines vlcerosas accumulans, ita ut sic affecti, futurae tempestatis prognostica edant, & qualis sit exortura aeris intemperies, indubitanter denuncient ac praesagiant, nostri *Wierwys* vocant, hoc est, euenturae tempestatis praescios, quales ferè sunt valetudinarij, quique morbida ac ficsa cadauera circumferunt. Et quemadmodum huiusmodi venti morbos ac febres, multaque valetudinis detrimenta adferunt, ac sanitatem vitiant: ita solo fecundo ac fertili, excultisq; agris ad sementem atq; uberem messem efficiunt. Terra siquidem non minus vento rigido perflata, quam pluvia tristi atq; insuavi madefacta, non salutare herbas, sed lolium, zizania, sentes, carduos, lappas, tribulos, & yepres profert, quae sata strangulant, nisi sedulo extirpentur. His proximè adsistit Septentrionalis Noordi/Italis Tramontano, nonnullo ad ortum progressu, Aparctias Noordi / noordt oost/ Aquilo seu Boreas ab aestivo ac solstitiali ortu medium locum tuetur, Noordi oost/Cecias vero Oost/ noordt oost/ ab Aquilone Subsolano seu Apeliota stipatur. Septentrionarius natura effectusque frigidus & siccus existit, magna ex parte serenus, licet aliquando pluuius, mitigat autem Cori ac Circij ferociam: ubi enim plus satis sentit

Valetudinarij
aurae infirmitatis
obnoxii.

Aura rigida
satis noxia.

Septentrionalis venti
natura.

tum est, ac iam propemodum sunt defessi, in ven-
 tum Septentrionalem ferè desinunt, sic vt mox
 aura mitescat, ac tempestas sopiatur: quocirca
 vnicè eo transferri cupiunt hos ventos indigenæ;
 nam si versus Austrum ferantur, recrudescit in-
 temperies ferocius, ac rursus nouas vires concipi-
 pit; quo fit vt quotannis multæ rostrate naues,
 ac vastæ holcades periclitentur, atq; in ipso ferè
 portus aditu in breuia & Syrtes, vadaque cæca ac
 latentia illise dissoluantur, incredibili mercium
 iactura ac dispendio. Quocirca ventus Septen-
 trionalis, non solum Coro & Circio salubrior,
 sed etiam sedatior, atque in concitandis ciendisq;
 tempestatibus mitior: tametsi hibernis aliquando
 mensibus rigidus sit ac violenter spiret, quo fit vt
 catarrhos excitet, pleuritides, atq; anginas, sed
 alia, quàm Auster, ratione. Siquidem spirante
 Noto humores liquefacti, spontè dissoluantur,
 atque è capite in subiectas partes desluunt. Sep-
 tentrionali verò atque Aquilonio flatu, quoniam
 constringi contingat musculos ac membranas, pi-
 tuita exprimitur, quemadmodum complicatis
 compressisq; in pugnum digitis ex spongia aquam
 extundimus. Quacunque autem anni parte hi
 venti spirant, frigore corpora afficiunt, meatus
 conspant, aëris contagia dissipant, coactosq; intus
 calore natiuo concoctioni auxiliantur. Cum au-
 tem Austrini flatus, dissoluta corporis compage,
 membrisque languore ac veterno affectis, homi-

Auster &
 Aquillo di-
 ue-sa ratione
 catarrhos
 mouent.

Simile a
 spongiæ
 compressi-
 one.

nes somniculosos efficiant, oscitantes, staccidos, veteranosos; nauseantes, desides, atq; ad obtundendas vllas functiones aut exercitationes imparatos.

Lib. 3. Apho Tum Aquilonij, Hippocrate teste, agiles praesunt, viuidos, erectos, alacres, gesticulosos, atq; ad quiduis aptos, praesertim quibus habitus est humidior. ijs enim natura nimera ac functiones melius perficiuntur, omniaq; salubrius procedunt, quemadmodum siccis aridissis corporibus humidus celi status salutaris; eo enim nimis frigore rigent, aut vruntur calore. Cum itaq; duo isti venti Auster et Aquilo, illisq; utriusq; fines in tota fere Europa vicissitudines annuiter varias constituant, praeter ceteris hos obseruandos censeo: nullus enim ventorum per totum circuitum spirat constantius: siquidem cessante sopitoq; altero, alter exoritur, suamq; stationem tuetur: tametsi ceteri paulo ante memorati suas vices etiam sortiantur, sed qui celerius conquiescant ac desinant. Quocirca horum utriusq; habenda ratio, non solum in tuenda valetudine, profligandisq; incommodis, sed cum iter ingredimur aut cum terra mariq; nos aeri committimus. Hoc enim longa obseruatione compertum habeo, Aquilonem noctu exortum non esse diuini aut stabilem, nec triuo in ea statione atq; in excubijs consistere: quod Aristotelis teste, etiam Homerus, dum Vlyssis errores prosequitur, indicant,

Auster & A
qui o praec
pti in mo
modo reu.

Tertia lux naquam nocturno Aquilone laborat.

Quod eo fit, quoniam exhalationes ac materiam minus copiosam sit nactus, quibus subsistere possit, ac diuturniores status perficere. Siquidem motus atq; agitatio aeris qui ventum efficit ab eoq; vires & incrementa concipit, debilis est, imbecillis, tenuis, exiguus, ita vt vires desint, quarum adminiculo progredi posset, ac se diutius proferre, efficiq; diuturnus. Vt enim in morbis ac febrilibus humorum copia ac redundantia omnia grauiora, magisque diuturna facit, atq; insultum producit: ita vehemens aeris concitatio, atq; exhalationum vaporumq; qui e terra emanant, creber densusque concursus ventos exasperant, atq; illos cum violentos, tum diuturnos efficiunt. Et quemadmodum ignis confestim extinguitur, vbi arida nutrimenta desiderantur, ac fomites desinant: ita Aquilo, intempesta nocte, vel ipso noctis crepusculo exortus, mox euanescit, ac stationem deserit: eoq; fit vt exercitati nautae non temere Aquiloni fidant ad primum intuitum, nec quidquam aggrediantur, nisi triduanus sit: cum Auster primi diei exortu spem fulciat nautis, diuturnum fore ac spiraturum constantius: Quod itali idiomate Pilote & Admiraldi dicuntur, Prouerbio designant, Νότος πρῶτος, Βορέας τρίτος.

Aquilo quasi do minus diu arnis.

Simile ab insultu febrili.

Simile ab ignis fomites ac nutrimenta.

Pilote seu nauclerientorum obseruantia.

Cui

Andreas ab
Aurea exer-
citus na-
uarchus,

Cui sententia cum esset addictus Andreas
ab Aurea architalassus, hoc est, Cesariana clas-
sis apud Genuenses praefectus, Carolo Imperato-
ri eius nominis Quinto id obseruandum consuluit.
Siquidem cum in Africam expeditionem medita-
retur, ac Caesar ad primum Aquilonis conspectum,
Mauros adoriri tentaret, admonuit alter, non

And ea: ab
Aurea quid
Carolo Cae-
sari consulu-
it.

incitandas triremes, nec classem mari comitten-
dam, nisi Boreas seu ventus Aquilonius triuuum
substitisset. Austro vero ingruente, euestigio,
primaque luce in altum ducendas naues, ac conse-
ssim, nullaque mora, si omnia adornata sint, sus-
que armamentis abunde instructa classis, naviga-
tionem instituendam, velaque exponenda statibus:
non enim metuendum, ne mox desinat, aut mi-
nus futurus sit diuturnus: cum ferè nebulis den-
sisque nubibus fultus, ac caligine stipatus, diuini-
tatis ac constantiae spem prebeat.

Cecias tu-
is nature,

Cecias Orientali vento, minimo intervallo
à dextra proximus, minus Aquilone violentus est,
aut sonorus, nec frigore tam penetrabili, flatusque
rigido, quòd Soli sit vicinior: conuoluit autem
ac conglomerat nubes, illasque conglobatas ad se
allicit, quoniam retortae aliarum nubium vel mor-
annibus, ipsoque Oceani fluxu sepius obseruati,
in quibus non continuato cursu obseruatoque: alueo
fertur ac voluitur fluctus, sed vtrinq; circa litto-
ris oras ac ripae extremitates reflectitur ac retor-
quetur,

Cecias qua
ratione na-
ues trahat.

quietur, auerso scilicet ac deflexo, contortoque
 dextrorsum ac sinistrorsum cursu, nec aliam hu-
 ius rei excogitari posse rationem video. Ex hu-
 ius autem venti natura Prouerbiū manauit in im-
 probos, Mala ad se attrahens, uti Cæcias nubes; ^{Prouerbiū}
 ut nunc passim factitant nocturni oppressores, qui ^{in improbos,}
 conglobati intempesta nocte ædes subruunt, at-
 que excruciato hospite, adactisque domesticis ad
 commonstrandum thesaurum, omnia conuasant,
 ac diripiunt: Xuenelaers/ nunc passim appellan-
 tur, à violentia quam inferunt, ac contorquendis
 hominum membris. Ceterum ut ex rebus natu-
 re salubre aliquod documentum eruatur, hoc cui-
 que persuasum cupio omnes istos aeris ac nature
 effectus à nutu atq; arbitrio summi opificis pen-
 dere, eiusque vi perfici. Siquidem ignis, gran-
 do, nix, pruina, glacies, turbines, ac spiritus
 procellarum obsequuntur verbo illius. Ipse e- ^{Psal. 148.}
 nim mittit ninem sicut lanam, nebulam sicut ci-
 nerem spargit: qui iacit grandinem frustulatim,
 atq; efficit, ut omnia glacie constrata sint, tan- ^{Psal. 77.}
 quam planicies, adeo ut nemo à frigore eorum ^{Psal. 68.}
 possit subsistere: Ipse eadem, incitato flatu, li- ^{Aggzi 1, & 2}
 quefacit, ac confestim in pluuiam resoluit. Ipse
 aufert Eurum, atq; in virtute sua inducit Africum.
 Ipse dominatur potestati maris, motum autem
 fluctuum eius compescit ac mitigat. Ipse produ-
 cit ventum vrentem, & arefcere facit germina
 terre. Patitur quidem Deus mundum hunc,
 atq;

Deus ele-
mentis uti-
tur ad infe-
renda damna

Leuit. 26.

Amos. 4.

Agg. 1. 2.

atque vniuersi naturam ferri, voluq; suo ordine ac modo, vt initio constituit, elementa, sidera, Oceanum, ventorum impetus, veris, aestatis, autumnii, hiemis discriminata tempora, sic tamen vt penes eum horum sit potestas & imperium. Siquidem vbi illi visum est, & expedire videtur, quaedam in scelerum vindictam exasperat, ac seuiora efficit, multasque ciades ac decima horum ministerio hominibus infert, quò mortales sopore oppressas sopitasq; ac delicijs indormientes excitet; sic enim religionis desertoribus minuitur. Quòd si præceptis meis non fuerint obsequuti, persequar vos tabe, morbis, ac febribus, animiq; tædio, ac merore: dabo vobis calum ferream, & terram aeneam, ita vt nequequam ac frustra vires consumentibus neque fruges, neque arbores fructus proferant. Si apud alios expostulat cum populo suo: Excitant vobis ventum vrentem, quo rubigine atque vredine vos affluxi, vestrosq; hortos, oliueta, vineas, siceta consumpsit bruchus & eruca, nec tamen ad me estis reuersi, dicit Dominus: Quò tunc uenit, testis vate alio, Vt terra rorem, pluuia atque imbres denegot, omniaque sata ardore, rubigine, grandine insectentur. Quæ documenta sunt, ac quemq; erudiunt tempestates, nimbos grandines, tonitrua, fulmina, turbines, ex naturalium quidem causarum progressu exoriri, sed quæ recrudescant, atq; homines diuexent atrociter.

ubi, ubi Deus illos castigatos ad frugem reuocat;
 qui ubi resipiscente homine factus est pluuator,
 ac furor mitigatus deseruit, calamitates transfert,
 immutat, cohibet, immutat, omnia; feliciora
 pollicetur; nempe vberem annone prouentura,
 agros fecundos ac fertiles, tempeſtuam pluui-
 am, messem copioſam, vitium vni, vindemiam,
 greges, armenta, pecora que voto respondeant,
 corpus ſalubre ac vegetum, vires firmas, ſacul-
 tates ac res familiares ſtabiles, animum vero im-
 pavidum, tranquillum, ſecurum, quietum, in-
 ſiſtentionem, & qui fiducia Diuinitatis, vnde men-
 tem hauſtam ac libatam obtinemus, non facili ex-
 pallescat metu, aut timore concutiatur.

Deuter. 28.

Pſal. 90.

C A P. IIII.

De pyxide nautica, vulgo *Compas*,
 quam *Plaptus* verſoriam vocat, cu-
 ius obrutu atq; obſeruatione nau-
 cleris vellicatio perficitur: & qua
 vi ac ratione continenter *Septen-*
trioni obuertatur.

Cv m ventorum paulo ante habitã ſit ratio,
 eamque fuſius explicaffe viſus ſim: reſtat vti
 de *Verſoria*, nonnihil proſeram: quandoquidem
 nante huius uſu & commoditate navigationem
 inſtituunt, ac longa maris ſpacia, tractusque
 Oceani immenſos, denique locorum ſituam, ac
 diſtantiã diractantur, & quantum vis per-
 ſectum

Verfora
Septentrio-
nis index ex
vi magnetis

Oleum ma-
gneti vi in
attrahendi
incipit

Verfora ex
quibus con-
det. eiusque
descriptio.

Nauta ele-
p ydris v-
tantur.

actum sit, & quid restet peragrandum exactissime explorant, omniaque ad hanc pyxideculam tanquam amissim, exigunt: quam vim consequuntur ex magnetis aut lapidis Lyaij attritu, qui singulari vi pollet in attrahendo ferro, nisi oleo aut pingui aliqua re oblitus sit, tunc enim id respuit: hic nostratibus *Seylsteen* vocatur, quod eo carsum nautae insatuant, ut securè velificentur. Subest huic pyxidecule rotula: quaedam versatilis, papyracea, plana, circumdata rotunditatis, tenui ac bipartito ferramento suffulta, in cuius centro seu medio turricula aenea acuminata (nam ferrum rei effectum eo loco impediret) affixa est, quae sub aut cuspidi acutissime insistit, eoque hinc inde in equilibrio voluitur, atque ubi conquiescit, pars illa quae liliij imagine inscripta est, & in quam ferramentum magnete confricatum desinit, stabilius Septentrioni obuertitur, polumque Arcticum respicit, quocumque etiam contorto clauo navis impellitur. Produciuntur autem in huius rotulae circulo à centro ad circumferentiam equali distantia duae & triginta lineae, quae & ventos ac portubus distincta commonstrant, ac numeratis reuolutis clepsydri, aut, ut nunc usus est, desinente arena, clepsammis quantum itineris emensum sit, & quid emetiendum, quantoque intervallo à loco quò properant, absint, exactissime dinumerant ac metiuntur. Qua autem vi magnetis

gnes in Versoria hæc perficiat, qui ex aduerso Septentrioni se opponit, eamque cæli partem ob-
 tuetur, non facile ratione expediri potest: quan-
 quam multorum ingenia anxie torserit huius rei
 inuestigatio. Sunt qui in mutuum consensum ac
 concordiam referant, qua alter alteri similitudi-
 nis ratione qua perficitur attractio, mirifice affir-
 ciatur, sic vt magnes odoretur ferrum in mon-
 tibus Septentrionalibus, ex quibus erutus est: Simile a Vul-
turum sagaci-
tate.
 non secus quam vultures, nature sagacitate, ca-
 dauera maxima locorum distantia, biduo etiam,
 vt pleriq; opinantur, antequam cedes facta sit.
 Multa autem perfici occulta, abditaq; facultate,
 quorum non facile ratio miri potest, palam est,
 ita vt effectum: rei conspiciamus, causã vero igno-
 remus. Sic Rhabarbarum & Scammonium fla-
 uam bilem expurgant: epithimum, polypodi-
 on, sena humorem melancholicum: Agaricus
 pituitam: Succinum, Gagates lapis, adamas fe-
 stucas ac paleas allicit. Argentum viuum auro Vn' e herbis
purgandi et
beata.
 afficitur, eiq; maritari gaudet. Quam vim et-
 iam herbis inesse spectamus, ita vt nonnullæ mu-
 tuo complexu ac vicinitate delectentur: aliæ inter
 se dissideant, ac eontactum alterius respuant. Si-
 mili quoq; affectu & inclinatione magnes ista per-
 ficit in hac pyxide, ac Solarijs minutis, quibus i-
 ter ingressi ad solem horas exploramus, vbi ex-
 tremas ferri pars expolita, non rubigine vittata, Solar unguod
soe... com-
monitat.
 hoc lapide confricata est, que semper Septentrio-

Epibata,
cen boots
man.

Cynosura,
vulgo Leye
nautis.

Lib. 4.

ni obuersa polum commonstrat, qui Epibatis,
hoc est, viris nauticis Leye dicitur, quae vox à de-
ducendo nomen sortita est, ut Leye dicitur ductor
& comes itineris, cuius adminiculo cursum diri-
gimus: veteribus Cynosura denominata, atque
Vrsa minor, longo usu & experientia obseruata
aequor sulcantibus, quoniam fixa est, & immo-
ta. Vrsa autem maior Elice vocatur, cuius Ci-
cero in Academicis meminit, huiusmodi prope-
modum verbis: Meas cogitationes dirigo non ad
illam paruulam Cynosuram, sed ad Elicem & cla-
rissimos Septentriones, id est, rationes has latio-
re spatio non ad tenue elimitas, eoq; fit vt errem
& vager latius. Quo indicat suspensum se conse-
ctari ac laxatis velis diuagari latius: tamen si cer-
tior cursus sit, ac minus deuius, qui inspecta Cy-
nosura perficitur: quod ipsum Aratus admo-
nuit:

¶ Phenom. Hic Iouis aliceres Elice, Cynosuraque fulgent.
Dat Graiis Elice, cursus maioribus astris,
Phen cas Cynosura regit, sed candida tota
Ceterior est Cynosura tamen sulcantibus aequor
Quippe huius, totam fido se cardine versat.

Simile Cice-
roni a polo
desumptum.

Desumitur autem Cicroni hic loquendi tropus à
nautarum consuetudine, quorum alij qui exacti-
sime omnia student dimetiri, oculis in minorem
Vrsam sunt defixi; alij qui minus rigide omnia
obseruant, nec in vllis angustijs sunt constituti,
Vrsam maiorem intuentur. Ita Cicero qui non
vult arcta atque astricta consectari, sed latos ac
spacio-

spaciosos Rhetorum campos obambulare, Eli-
cem seu maiorem vrsam sibi, tanquam scopum
desiguit. Ita enim diuagari licet, ac longius pro-
gredi, vt qui nullis certis limitibus concludun-
tur: securior verò est velificatio & certior mi-
nuisq; digreditur extra stationem nauigium, vbi
Vrsa minor, (quæ proprie nostratibus Polus dici-
tur, populari voce *Leye*/ hoc est, ductor in di-
rigendo cursu) inspicitur. Nostri verò naucleri
præter Polum, quem non oscitanter obseruant,
Pyxidem hanc versatilem intuentur, cuius vsu &
commoditate etiam intempesta nocte ac densissi-
mis tenebris, atraq; caligine ciuuo affixi nauem
dirigunt. An autem hæc instrumentum nauti-
cum superioribus seculis extitit, an nostro id æ-
uo excogitatum, non ausim certò pronuciare:
hoc tamen mihi persuadeo, Plautinam illam Ver-
soriã aut eandem esse cum hac nostra, aut illi
affinem: quanquam, vt opinor, hæc Pyxidecu-
la nostro iam tempore magis exculta sit, eliminata,
expolita, omniaque exactius demonstrat. Cum
autem Pœni ac Carthaginienses nauigandi periti
vltra bis mille annos non solum maris mediterræ-
nei portus ac littora frequentarent, sed in Ocea-
num longius progressi, instructissima classe totum
Mauritanie ambitum perlustrarent: verisimile
non est, huius rei vsu illis acuisse: ne commemo-
rè Tyrios ac Sidonios apud, quos, Ezechiele teste,

Ciceronis lo-
cus in Aca-
demis ex-
plicatus.

Verforia an
re-cens in-
uenta.

Carthagini-
enses nau-
gandi periti.

Cap. 27.

Regum 3.
cap. 10.Multa in re-
rum natura
exolefcunt.Ecclef. 1.
Sicut non
aliquid nouum.

maxima olim erat negotiatio ac nauigandi peri-
tia: ac præter hos Solomonis naucleros, qui classe
per mare rubrum ac sinum Persicum deducta,
qua aditus in Indiam patet (Ophir ludæis appel-
latam) immensam auri vim, ac simias, pauones, e-
lephantos, gemmas adferebant, et nunc Lusita-
ni factitant, qui hunc nauigationis cursum six
anni curriculo perficiunt. Quocirca non facile
cuiquam persuaderi debet illis temporibus igno-
ta fuisse hæc velificandi adminicula, præsertim
seculo tam felici, tantisque artificibus industrijs, ac
solertibus facundo. Fieri autem potest, et ob
Barbarorum incursiones, vastitates, cædes, in-
cendia, populationes tam salutare instrumentum
interciderit, extinctis etiam oppressisque artifi-
cibus: rursus, pacatis rebus, ac sopito tumultu bel-
lico, cura atque industria hominum (quorum inge-
nia inuentioni rerum accommodata) postliminio in
usum sit reuocatum. Ita non desunt qui asserant
multa superioribus annis in usu fuisse, quæ nobis
nunc noua videntur, ac recens excogitata: quod
ipsam Solomon constanter asseuerat. Quicquid
inquit, olim fuit, nunc est, et simile illi quod
paulo post futurum: quicquid factum est olim,
nunc existit, et illo intercidente postmodum re-
nouabitur. Obiter nihil sub sole nouum, et si
quid velut nouum ac recens ostendatur, id præseis
seculis aliquando extitit, nec futura est apud po-
steros memoria eorum quæ nunc vigent, quoniam
interi-

interitura sunt, ac vetustate exolefcunt. Sic nonnulla videtur olim fuisse imprimendi ars, vi quibusdam placet, ex vetustis picturis, sigillis, annulis, numismatis, in quibus literarum characteres graphice velut typis expressi conspiciuntur: neque enim illi ætati calatores atq; artifices defuerunt: quanquam, si à veteribus tale quiddam excogitatum sit, ut nemo debita laude fraudandus, fateri quisq; debeat, omnia minus fuisse exulta, nitida, subtilia, elimata, nec tam spectabili literarum varietate exornata atq; expolita. Bombardas quoq; tormentaq; aenea ac ferrea, tum Sclopetas manuales cæteris habiliores, ac magis tractabiles, vulgo Pistoleuon osi Smeruocren quod manu capulo illorum, tanquam clauo, admota, excussisq; è silice scintillis, in obtusos detorqueant, superioribus seculis extitisse nonnulli ex Virgilianis hisce versibus contendunt:

Ars impressoria an vetusta.

Bombardas an olim fuerint.

Aeneid, lib. 6.

Vidi & crudeles dantem Salmonea ponas,
Lum flammæ Iouis & sonitus imitatur Olympi
Quattuor his inuentis equis, ac compada quassans,
Per Graium populo medæque per Egeidæ vibem
Latouans, Diuum que sibi poscebat honores.
Demens, qui nimbos, & non imitabile fulmen
Aere & compedum cursu simulabat equorum.

Quanquam omnia ista dubia sint, nec certi quid de ijs statui possit, ut quæ forte aliud quiddam designent. De versoria verò alia est ratio: cum enim Polus ac Cynosura, oppositis obiectisq; nubibus, atq; offusa caligine, oculis nauigantium se subducatur, nec semper sit conspicua, ita ut periculum

culum vndiq; immineat: certò statui potest in
 tanta olim navigationis frequentia, illi etati non
 defuisse hęc velificationis adiumenta. Nec me fu-
 git Philandrum editis in Vitruuuum commentarijs
 cum primis eruditis, in ea esse sententia, vt erodat
 hanc Pyxideculam, quę chalybis ac magnetis vi
 polum velut indice demonstrat, non ita multis
 retro seculis, in Campaniæ oppido Amalphis fa-
 bricatam. Verum ego existimo id instrumentum
 non inibi, nec eo tempore repertum, aut nostra
 memoria excogitatum, sed interpolatum, hoc
 est, renouatione quadam instauratum, illosque
 artifices effecisse, vt exactè atq; ad amussim, nul-
 laque sui parte claudicante nutanteque perpendi-
 culo seu virgula, verticem celi, hoc est, polum
 qui duplici cardine se prodit, indicaret, quò cir-
 su magis secundo atque optato successu quiqua-
 uersum nauis dirigatur, omniaque ex voto atque
 animi sententia perficiantur. Quocirca veteri-
 bus huius usum non defuisse, atque illius observa-
 tione maris spacia consueuisse dimetiri, Plautus
 expressè his versibus indicasse visus est, arrepta
 etiam nauigandi occasione, si quando res poscat
 ceterem profectionem:

Lib. 10.
 cap. 14.

Philandri o-
 pinio de ver-
 foria.

In Mercat.
 Scen 5.

Si huc item properes vt istuc properas, facias rectius
 Huc secundus ventus nunc est, cape modo verforiam.
 Hic Favonius se enus est, ille Auster imbricus
 Hic facit tranquillitatem, ille omnes fluctus con: iet.
 Ita non est quòd quis ambigat, veteribus eundem
 fuisse huiusce instrumenti usum ac commoditatem.

CAP

Quid canes agat in rabiem, & quo potissimum anni tempore, & qua ratione ijs mederi possis.

CANES fidi hominum custodes, ac familiares domesticique excubitores in rabiem agunt sub aestu & gelu canes rabiant. vel Sole feruido, ac Canicula ardoribus, vel hibernis mensibus gelu intensissimo, quoniam eo anni tempore acui atque acerbari atram bilem continzat, ac virus effundi, quod aspersione contactuq; exitiale est ac deleterium: aestate quidem ferusto. h aestu solis sanguine, qui concepto contagioso spiritu inficitur: hieme verò quod sanguis concretus ac conglobatus, quiq; propemodum coagulatur ac congelascit, computrescat, quoniam corpori inclusus non ventiletur: quo fit, ut ab eo grauis halitus & contagio emanet, qui spiritus vitales viciant ac contaminant. Quocirca Canes aquam exposcunt. huic animanti ijs anni temporibus semper aqua offerenda, quam subinde lambant, praesertim cum per loca aestuosa, vel nimis gelida, exerta lingua hianteq; ore, se viatori itineris comites praebent, quæ sanguis dilui possit atque irrigari, minusque ardore torreri. Columella, quod & Plinius eius nomine non subicit, censet catulorum caudat post diem quadragesimum quam sint editi, castrandæ, sic enim tutos fieri à rabie, hoc modo: Nerus est qui per articulos

Causa crum
 strum. et non
 rabia.

Canis ut a
 rabie prae-
 veat,
 Vermis In-
 guae canis
 eximitur.

Ovillus pedi-
 bu' anagi-
 nis sa concre-
 tio subest.

spinae perrepat usque ad ultimam caudae partem;
 is mordicus una cum postremo articulo prehen-
 sus, (quod etiam nostrates factitare video) aliqua-
 tenus eductus ac protensus abrumpitur, quo fi-
 cto nec in longitudinem indecoram porrigitur,
 nec sedum & enorme incrementum capessit,
 denique ut plurimum pastores asserunt, rabies arce-
 tur, ab eaque tuti sunt. Alia etiam est cautio ac
 provisio, qua obtineri potest, ne canis unquam
 efficiatur rabiosus. Subest linguae catellorum
 nervus vermiculi figura, rotunda teretique forma,
 ut etiam capiti humano, cuius cerebellum desinit
 in speciem quandam, teredini, qui ligno innas-
 citur, quam simillima, hic vermis linguae exemptus
 canes a rabie tutos praestat. Non dissimilis con-
 cretio ovillis pedibus anterioribus ac posteriori-
 bus inhaeret parte qua terram calcant vermiculi
 subrotunda forma, lanuginosa intus ac eremita con-
 gerie, qualis est in rosarum spongiosis ac calycibus,
 quibus semen includitur, molli tenuique lanugine
 implicitum, eximi autem tale quiddam saepius ex
 decoctis eius pecudis pedibus, teredini qui ver-
 miculanti ac carioso ligno inesse solet, aut nucis
 avellanis prorsus affine atque assimilabile. Quod
 si quis aut incuria, aut huius rei ignorantia pedes
 ovillos ediderit, quibus illa concretio non sit ex-
 emptoria, confestum nausea ac stomachi dolore af-
 ficitur, omnique momento ad ructus ac vomitio-
 nem incitatur. Persuasum autem habet promi-
 scua

ſua multitudo, venenofum quiddam ſubefſe huic
 concretioni: quod vt non auſim certo aſſeuerare,
 aut ijs aſſentiri: ita facile crediderim, capillatam
 illam congeriem, pilofamq; lanuginem quæ biſul-
 cis fiſſisq; vngulis inheret, concoctioni officere,
 ac ventriculo negotium facere. Opiliones au-
 tem, paſtoresq; ouium ea ſunt opinione imbuti,
 nullum hoc animante in curſu fore velocius, o-
 mniaque quadrupedia pernitate ſuperaturum,
 niſi tale quiddam articulis, quibus ſe fulciunt, ſub-
 eſſet: qua de re quid ſtatui debeat, non auſim ex-
 ertere pronunciare: hoc tantum teſtatus, obſer-
 uafſe me has pecudes fugitantes, vbi canes ac lu-
 pi prædæ inbiantes, illas infectantur, celerrimo
 quidem curſu ſe ſubducere, ſed non longius pro-
 gredi, ac mox reſpectantes ſubſiſtere, ea, vt o-
 pinor, ratione, quòd præter pauidum animum,
 & meticuloſum, aliquid illas remoretur pedibus
 ſubditum, & quòd anhelofæ ſint, ac pulmonis vi-
 tijs obnoxia: quod indicat arida tuſſicula, qua
 ſubinde infeſtantur: quo fit vt longius producere
 curſum nequeant. Vt itaq; huic pecori tale quid-
 dam ſubefſit quod illi in curſu moram iniicit: ita
 ſub canina lingua ſubdeliteſcit neruoſa, atque vt
 ita dicam, vermicularis quædam congeries, quæ
 à vermibus ſpecie atque effectu quo rabiem inferit,
 λυοσα dicitur, quæ vox & vermem & rabiem
 ſignificat: Vnde Αλυοσον herba dicta, quòd ra-

Onium natu-
 ra in curſu.

Lyſſa vermi-
 culus ſub lin-
 gua Canis.

biem expugnet, ac canū more furiosos ac lymphatos cohibeat, etiam si ab ijs demorsos esse contingat. Quod si catellis sectione id eximatur, nunquam efficiuntur rabidi, nec quenuā lethali morſu impetunt, minimoq; latratu sunt infesti; inflammatur autem huic animanti, atque incenditur sanguis melancholicus, alijsq; circumfusi humores, Cancule potissimum ardoribus, ac concepta ex putredine contagio rabiem furoremque concitat, adeo ut extumescente lingua ac nervo qui illi subditus est, os spuma exitiali ac contagiosa saliuā redderet, quae etiam contactu inficiat. Siquidem cum hoc animal notos ignotosq; indiscriminatim adoriatur, si forte vlli parti spuma aut saliuā adhaerit, etiam citra morſum noxam infert, ac perniciem nisi confestim salsugine eluatur. Cum autem venenati huius morſus multa sint excogitata remedia, tum nullum magis praesentaneum, quam cucurbitulas copiosa flamma affectae parti affigere, mox cataplasma adhibere ex porro, cepe, alio, eruca, centauro minori, absinthio ac butyro salito, melleq; confectum. Urina quoq; impuberis fomenti loco applicata, virus elicit, nec non Opopanax, ruta, sal, ficus, brassica rubenti folio, vna cum melle & butyro pistillo subacta, laeso membro admota. Nulla autem ratione incidenda vena, rapitur enim intempestiuo illo remedio virus in habitum corporis, ac continuo

Canes quando rabie concitantur.

Salua canis rabidi noxia,

Remedia ad rabiem canis.

vitalia

vitæ corripit, humoresq; ac spiritus inficit. Quocirca quæ venenatos halitus dissipant ac discutiant, intra corpus exhibenda, nempe Theriaca, mitridation, allium, scordium, Laser quæ vulgo Magistrantia & Ostrucium dicitur, illique affinis Angelica, quæ laserpitio potestate affinis est, radix Zeduarie, ruta, caltha, melissophyllos, Iridis radix exiccata, inula, ficus, ligni Indici decoctum, ocymum vulgo basilicum, cannula, hyssopus, tymbra, origanum, quorum quodque vi discutioria pollet, seu diaphoretica, quæ laxatis corporis spiramentis atque excitato sudore virus dissipat ac demolitur, nec patitur in venas dimanare. Nostrates qui mari finitimi sunt, atq; Oceanis vis in mo- fu canis.

eani accolæ demorsos à cane rabioso certatim ad mare rapiunt, etiam brutas pecudes, ac septenis vicibus immergunt, non superstitione obseruato illo numero, sed vt efficacius virus eluatur: quo & illud consequuntur, vt omnis aquæ metus, Pauent a- quam tabidi.

idgo Posidæam vocant, qua maxime vrgeri solent, prorsus eximatur: nam sic affecti & aquam appetunt, & expauescunt ob mentis alienationem, & quòd ratione destituti sint; quo fit vt nullo rerum delectu ac discrimine salutaria respiciant, atque auersentur, appetant autem ac ferantur ad noxia; siquidem si bibant affatim, senescunt: quocirca, tametsi aquam omniaque liquida exhorrescant, ad potum tamen cogendi sunt.

Rabdis po-
ru non de-
negandus.

Saliva noxa.

Virus vt ad
interna rapi-
atur.

Dies quadra-
gesimus rabi-
e: expositus
dentoris.

sunt, quò virus minus ad internas partes proper-
ret, ac diluatur. Mirandum autem non solum
venena intus exhibita lethale vulnus instigare, sed
morsus ictusque venenatos, quæ foris inferuntur, sen-
suum tacitoq; ac latenti progressu vitalia corrip-
pere, atque ad cor vitæ fontem partesq; primi-
pes aditum sibi patefacere. Sic saliva eorum qui
elephantiasi, hoc est, vulgari lepra infecti sunt,
canis denique rabidi spuma cuti inspersa penetra-
bili vi perniciem adfert, nisi confestim absterga-
tur, ac locus sale defricetur, adeò vt si partes
neruosas, aut per quas arteriæ deriuantur, lan-
tu morsuque vulnerari contingat, vel sæda spu-
mantiq; vligine inquinari, cordi ac cerebro virus
communicetur, ita vt cor vitiatò spiritum vitali-
deliquio defectuque animi periclitetur: cerebrum
propter affectos nervos, qui ab ipso producantur,
furore atque amentia, mentisque alienatione a-
rabie corripiatur. Si vero partes carnosas, quæ
sanguine ex venis aluntur affici contingat, cum
morsu infestari, mortiferum virus per venarum
riuos ad hepar ac cor, reliquaque membra di-
manat, ac quadragesimo die aut paulò serius re-
bic, metuq; aquæ, ac pauore tentantur. Hoc
autem meminisse expedit, vt dextrè ac felici suc-
cessu affectus huius curatio instituatur, ne temere
patiaris vulnus coalescere, ac cicatrice obducere,
quod etiam in carbunculis ac bubonibus, aliisque
in peste tumoribus accuratè obseruandum; siquid-
am

dem si vel scintilla contagij inherit, incrudescit
 malum, omniaq; efficiuntur seuiora. Quocirca
 sinapismo aut puluere precipitato virus eluen-
 dum; id enim vubius, hiantemq; plagam occludi
 prohibet, atq; efficaciter venenum emungit. In-
 terim per interualla ac leniter humores melan-
 cholici expurgandi, quò furor vel prohibeatur,
 vel mitescat, in quem vsum commodè ex diluto
 aut decocto exhibentur, Sena, polypodium,
 epithymum, helleborus, phillytis, asplenium,
 fumaria, buglossus, & præsertim ea confectio,
 quæ Hamech inscribitur, cum serupo de epithy-
 mo ac fumaria, quæ in caeterorum etiam animan-
 tum morstibus adhiberi possunt, quorum alij alijs
 sunt nocentiores.

Vulnus non
 cito obdu-
 cendum in
 moru.
 Sinapismi &
 puueis
 precipitati
 vis in morlu.

CAP. VI.

De auri natura ac viribus, & quo ef-
 fectu polleat, si quando in sanita-
 tis vsum ac tutelam corpori huma-
 no adhibetur.

INTER ea quæ hominum cura atq; industria
 à terræ visceribus eruuntur, nihil auidius expe-
 tit humanus animus, qui non solidis rebus inhiat,
 sed fragiles, fluxas, incertas, fugaces, caducas
 persequitur ac consecratur, quam aurum: quo
 tamen expleri, aut prorsus satiari nequit, etiam
 si id assatim ac cumulatè sit consequutus. Præ-
 cipiuis autem auri argentiq; vsus in eo consistit
 (nam

Homo cadu-
 cis afficitur.

Auri sacra
 tames.
 Pecuniar vsus
 & ne, effitas.

(nam Respubl. pecunie commoditate, uti corpus nervis, continetur, eaque omnis contractus stipulatio, mundicie, pacta, conuenta, mercatura, negotiatio perficitur) ut necessitati inferuit, atque illa nobis comparemus, quibus subsistit natura mortalium, nec vlla in parte carere possit, ut sunt vestes ac domicilia, quibus a vento nos atque iniuria defendimus, res familiaris ac domestica, victus frugalis ac moderatus, multaque aliis quibus non minus commode, quam salubriter vitam transigimus. Reuocat ad hanc animi tranquillitatem ac frugales rerum usus homines horatius, optimus vitiorum castigatior: ac commiseratius, quid potissimum spectare debeant, quibus ferè auaritiæ vitium necessitatis inuolucris tegitur:

Lib. 1, ferm.
Satyra 1,

Quid inuit immensum te argenti pondus & auri
 Tu tibi detota timidum seponere terra
 Nescis quid valeat numus, quem præbeat usum
 Panis e natur. olus v. m. sextarius adde
 Queis humana sibi doleat natura negatis.

Vfus rerum
 spectandus.

Fragilitas in
 rebus spectanda.
 Natura modici contenta,

Quo indicat omnia referenda ad vsus necessarios, ad vitæ commoditatē, quibus si accedat in cultu nitoreq; corporis decus, ornatus, mundities, que viro propria, dignitas; mulieri venustas: non equidem repugno, modo ne nimium excessu sita sint, nec in luxum ac delicias deuegant, sed frugalitatis ac temperantiæ limitibus concludentur, omniaq; honestati ac decoro inferuiant. Ita enim magna ex parte affecti sunt homines, rebus magnificis ac sumptuosis delectentur:

cum natura facillimis, quæq; minimo constant, placari possit. Cæterum his onusis, de metalli huius natura differendum, quod multis magnisq; viribus imbutum est. Siquidem aurum cumprimis efficax presentissimam vim obtinet in expugnandis seuissimis morbis, atq; instauranda valitudine, ubi illa collapsa est, ac detrimenta acciperit. Nam qui ex Venereo foedoq; contactu labem conceperunt, ac contagione inguinum infecti sunt, eius usu manifesto subleuantur. Elephantiasim quoq; quæ vulgaris lepra censetur, expurgat, aut saltem mitigat: dentes labantes ac minus stabiles, putrique vligine vitiatos firmat, omniaque oris vlcera ac pustulas compescit: ita quibus os olidum est, ac graueolentiam exhalat, consulere solitus sum, vt annulos ex puro ac sincero auro confectos, subinde in ore gessent, præsertim qui ex morbo Gallico inuncti labiorum ac gingiuarum vlceribus infestantur. Virus enim Aurum lepræ expurgat. eluit, atque eruptiones exiccat. Quod si laminas, euriq; segmenta ac bracteos caribus Auri in cibo vius. xis admiscere libeat, atque huius liquamen valitudinarijs exhibere: dici vix queat, quantopere vires ac vitales spiritus erigat. Quo Aurum decoctione non atteritur. circa macie tabeque confectos, aut immoderate Venere exhaustos ac delassatos huiusmodi decoctis reficio, viresque instauro: nec vlla sui parte hac ratione aurum fit deterius, aut attenuatum, immixtumque eximitur, nonnunquam in turbinatum

Sextarius
libram et
uncias octo
complecti-
tur.

Ros solis.

Cardiaci
sudori reme-
dium.

Aurum cor
recreat.

binatum alueum, quem alembicum vocant, calenti foco admotum, conijci iubeo minutatim concisum capum, aut vitulinas carnes, atq; al- quot oui lutea seu vitellos, tribus quatuorve lactis bubuli sextarijs persusa, admixtis vna cum auri purissimi, obrisum vocant, segmentis, aut tor- que aureo, efficacissimis herbis, nempe radice Iringij, scolymi, sisari, cinare, carlini, cardu hortenensis, eaq; herba quae cum muscoso concre- tu fruticetur, a flauo ac rutilanti colore, aureisq; guttis, quae illi insident, Ros solis dicitur, deniq; palmulis, quos dactylos vocant, vniq; passis, exemptis vinaceis, ac pomis dulcibus. Ex quor- rum rerum congerie lento placidoq; igni, stillati- dio quodam liquor extractus, ac triuuum soli ex- positus, in multos vsus asseruari potest. Si- quidem deliquio defectuq; animi sopitos erigit ac spiritus reuocat, exangues, macilentos, tabidos, extenuatos reficit: in Cardiaco vero affectu, ac sudore Britannico praesentanea vi pollet, atq; in resuscillandis cordis viribus cum primis efficax est ac salutaris, si cochleari mensura, aut plus par- to ita constitutis subinde exhibeatur: nec minori commodo atq; vtilitate aurum foris adhibetur, vbi cor ingruente externa aliqua, vel interna a- gritudine periclitatur, nam praeter aspectum au- reorum nomismatum atq; annulorum, qui non- nunquam speciosa atq; amabili gemma decoran- tur, oculosque pascunt ac recreant, si sinistra manu

manus digitus, qui infimo proximus est, in cordis affectibus, auro & croci momento defricetur, hominem sibi restituit, etiam si collapsio animalis vitalisq; spiritu, propemodum exanimatus obmutescat, nec vllum vitæ iudicium proferat: Aurum quoq; candens atq; ignitum, vino immersum, præcipuis membris roboret, ac facultates nativas firmat: nam si quid mali internis partibus adhaerit, abstergit, consumit, abolet, depascitur, partemq; affectam ac morbidam vigore ac vitali spiritu imbuit. Foris quoq; huiusmodi liquor adhibitus, impetigines seu lichenas, lepram, mentagram, porriginem, ozenam, polypon, fœdissima narium vitia, morphæam, omnesq; vitiliginis species, quæ cutem deformant, compescit, ac cohibet: præsertim si huic liquido pigmento aut plasmati nonnihil tartari commisceas, quæ est ex vino in dolijs lapidosa concretio. Omnes siquidem quamlibet fœdas maculas abstergit, narcsq; rubicundas ac verrucosas, mentum, genas, faciem, frontem, (in quibus partibus impudenter atq; indecore, parumq; ciuilitur huiusmodi eruptiones se proferunt) cohonestat.

Auri ignitæ effectus.

Tartarus quid.

C A P. VII.

De grandine porcorum, alijsq; huius animantis morbis ac vitijs, quæ vulgari lepræ seu lazarisimo affinia sunt, vulgo ab infalubri ac morbido corporis habitu Onghans adpellantur:

K h

tur:

510 DE OCCULT. NATVRAR
tur : Et qua ratione hæc contagio
expugnari possit etiam in homini-
bus.

Quæ edulia
ex suilla car-
ne conficiun-
tur.

Leuit. 11.
Deut. 14.

Grando por-
corum quis
morbua.

QVONIAM suillæ carnes passim etiam
apud generosos quosq; eduntur, nec est illa
propemodum familia, cuius mensis succidia non
inferatur, etiam à longinquo petite perne ac pe-
tasones, quæq; ex his conficiuntur tomacula, tar-
ceta, sarcinina: aliquid de huius animantis con-
ditione huic operi inferendum putavi. Cum au-
tem porcus luto ac sordibus delectetur, coenique
volutabra appetat; in primis procurandum, ut
cibus ac cubile illi mundum offeratur, si ex se-
lubre alimentum consequi velis: nam si siliquis
pabuloq; sordido hoc animal saginare pergas,
strumas contrahit ac scrophulas, totoq; corpore
grandinosum efficitur, sic ut caro illius prorsus
insalubris existat ac vitiosa, totumq; corpus infi-
ciat: Quæ causa fuit præcipua ut Iudeis eius esu-
suerit interdictus, ac porcinam degustasse nefas.
Scrophulas autem & strumas ut plurimum circa
collum contrahunt, quoniam voraces sunt & gra-
lofi, ac citra delectum in sterquilinijs quæq; deuo-
rant. Grandinis autem nomine insignitur is mor-
bus, qui totum vndiq; corpus foetidissima labe cor-
taminat: quod caro partesq; interne passim re-
mentis candidis velut grandine persusa sint. Or-
cupant enim singula membra eminentie quædam
subalbide, hinc inde consperse; cuius ceruicibus
se indicia in lingua proferunt, quando porcorum
inimico

immisso in fauces ferramento illos explorant, an
 tuto cædi ac laniari possint. Tale quiddam ele- Leprosi ha-
bent.
 phantici siue vulgares leprosi in facie totoq; cor-
 pore exhibent: nam pustule quæ in extrema cute
 erumpunt, albescunt ex melancholia in cinerem
 deusta. Est quidem caro istius animantis quod
 hoc morbo infectum est, suavis ac sapida; at
 prorsus insalubris ac lepræ affinis, propter succi
 melancholici admixtionem. Sic caro ossibus pro- Caro meln-
cholici succi
particeps sa-
pida est.
 xima non prorsus insipida aut palato insuavis, Quod ipsa melancholici succi sit particeps, nam
ossa ex tali succo concreta sunt & coaluerunt.
 Quod autem homini lepra ac morbus Gallicus
 præstat, id huic animanti Grando ac strumosa
 collectio; sunt enim morbi affines, cognati ac fa-
 miliares, nomine tantum discreti, re effectûq; pa- Quid Aetius
de por is
morbidis sta-
tuit.
Lex de por-
cis macan-
dis.
 res, ut etiam adnotauit Aëtius medicus capite de
 Elephantiasi. Quocirca nequid incommodi ex
 huius animantis esu consequantur homines, salu-
 bri Senatus consulto cautum est apud nostrates, Lex de por-
cis macan-
dis.
 nequa scropha aut porcus mactetur, nisi exerta
 inspectaq; lingua exploratum sit, an ab eo vitio li-
 ber sit & immunis; nam si verrucose se in lingua
 ac faucibus proserunt pustule, ac venæ liuescunt,
 nigroq; colore perfuse sunt, indicium est viscera
 etiam praua constitutione teneri, itaq; aut non
 mactandos iudicant, aut si imprudenter mactatos
 esse contingat, defodiendos Quod si nihil tale ap-
 pareat, pronunciant qui huic censuræ destinati
 sunt, salubrem esse porcum, atq; esui idoneum.

Porcorum ^{se}
tosa cutis adu-
randa.

Porci in sil-
uis vagantes
salubriores.

Mituli, vulgo
Mosselen/
porcis salu-
bres
Flores vini,
potis ac
commodi.

Quoniam autem huic animanti plerumque aliquod vitij subesse solet, quantumvis etiam sanum existat, ob id populares nostri primum enecatos accensis stramentis adurunt potius, quam feruenti aqua elixent. Si quid enim subter cutem inhaerescat labis aut contagionis, id ignis elicit absumentis, quod non aequè facile aqua feruida perficere potest, omnesque sordes eluere. Curantur verò hoc modo inquinatae sues, si stabulum, in quod decumbunt, singulis diebus conueras, atque accuratè emundes, illasque diuagari patiaris. Quae enim siluas ac nemora oberrant, ac glandibus saginatur, magna ex parte inexercitatis ac cubitis inclusis sunt salubriores, minusque morbosa aliqua affectione exposita. Deinde affatim his aqua offerenda, quò se proluant, cui nonnihil salis admixtum est, interim cibo polentario, aut si quid solidi cibi illis exhibetur, admisceri debent lauri baccae contritae. Concharum quoque hoc genus, quae littora oraque maritimae apud nos scatent, mirificalos vocant, vulgò Mosselen / mirificae illas refert, si affluentiore liquamine huius decoctum in obijciatur. Flores etiam vinique purgamenta ac ferulenta proluuies, quae expresso vine succo, ac vinaceis est residua, in expugnando hoc morbo est praesentanea, praeserim si fursur massaque fermentata, vulgò Mout appellata, illi commisceatur. Nostrates autem nec huius animantis, nec hominum quibus porci aliquando edendi sunt, salubritati consulunt. Nam Zythi siue Cerustiae ad-

dam corruptamq; fecem, atq; olidam proluuiem
 que in imo dolij residet, illi offerunt, tum ranci-
 da quæq; nempe poma ac pyra quæ computruerunt,
 ac situ obducta sunt, quibus non liquefcit
 aut dissoluitur grandinosa illa concretio atq; in-
 terna lues, sed augetur potius ac vires concipit. Acetum me-
 lancholicis
 noxium
 Ac dabiliosis
 salutaria.
 Siquidem omnia impensè acida, vt melancholicis
 affectibus qui hic vigent, aduersissima ob refri-
 gerandi spissandiq; vim, & quod humores cogat,
 ac crassiores efficiant: ita biliosis seu cholericis
 cum primis grata ac salutaria. Sic acetum quar-
 tanam auget, tertianam verò mitigat ac compe-
 scit, quoniam bilis feruorem reprimit, ac tanquã
 aqua vinum, diluit. Sunt apud Batauos quorum Batari pisci-
 bus porcos
 sagnant.
 regio piscosa est, atq; aquatilibus fecunda, qui pi-
 scibus illos alunt: quibus vt mirè pinguescunt: ita
 lardo carneq; fluida ac minus solida existunt.
 Quanquam enim hoc alimento porcorum cor-
 pora augetur, ac proceritatem consequantur:
 esus tamen horum insalubris, atq; sapor alienus
 ac exoticus. Scio equidem in hominibus, qui ele-
 phantiasi seu lepra inquinati sunt, vulgò Melan-
 eisch / frequenti ranarum palustrium vsu hunc Ranarum e-
 lu quibus v-
 e l s.
 morbum domari, mitigat enim sanguinis feruo-
 rem, ac melancholice adustionem animalculum hoc
 aquaticum: nam quæ humi repunt, atq; inter fru-
 tices ac rubos nidulantur, quæq; non saliant, sed
 lentè progrediuntur, venenatæ sunt, hos Padden
 nostri vocant: Ranas verò viridanti tergo, ven- Bufones no-
 xii.
 tre albescente, poven oft vorschien / quæ vernis

Crustacea ta-
bidis salu-
bria.

Fluviatiles
Canceri quib.
vrai.

Cancrorum
descriptio &
vires.

mensibus coaxant : cum rubetæ ac bufones re-
ptiles, perexiguum sonum edant. Ille itaq; qua-
agiles sunt atq; identidem subsiliunt, huiusmodi
morbis accommodæ, quarum etiam vsus ex iure ca-
pi heclicis, tabidis, macilentis, extenuatis,
cum primis utilis, quemadmodum etiam testudin-
num quæ à peltæ ac scuti figura Schilpadden
vocantur, Canceri quoq; vulgò Erabben / Asiaci,
Squille, Locustæ marinæ, Carabi, Gammari, po-
populari voce Eceesten / Ereutsen / Saeruaet /
Mituli, Mosselen / Ostrea, Oesters / Cochlea,
Ermecken / aliâq; conchylia ac crustacea, feruidos
adustosq; humores refrigerant ac diluunt; ve-
rum fluviatiles conchæ ac cancelli efficacius ma-
rinis, quoniam istis salsuginis aliquid admixtum
est, qua quidem appetentiam excitant ac palato
gratificantur, sed magis exiccant, quocirca sanis
maritimæ aptiores : inualetudine autem affectis
amnis fluuijsq; exemptæ salubriores. Inter ea
autem, quæ testacea sunt vel crusta integuntur,
precipuan laudem merentur Canceri fluviatiles,
qui non specie sed effectu à maritinis differunt,
dorso elatiore ac subrotundo, quatuor ab utroq;
latere geniculatis pedibus, qui sex distincti sunt
articulis seu internodijs, ima sui parte aculeatis,
quæ venantium manibus pedibusq; velut cuspides
insigunt flexibili agilitate : nam se horum admi-
niculo dextrorsum ac sinistrorsum proripiunt,
vbi insidias subodorantur incredibili sagacitate,
quòd, vt opinor, vel mirè oculati sint, vel auribus
quant

quamlibet enim silenti tacitoq; ingressu illos in-
 secteris ac venando persequaris, subito presenti-
 tiunt, ac confestim se luto obruunt, oculisq; ho-
 minum subducunt. Præter quatuor autē illos pedes
 aut exporrecta vtrinq; brachia, primore parte
 qua oculi prominent ac collucent, duo se profere-
 runt denticulati forcipes, quibus firmissimè obuia
 queq; cōprehendunt atq; atroces morsus captan-
 tium manib. inferunt, ita vt membris affixi, egrè
 auelli queant. Cæterū cum mira sit aquatici huius
 animalculi astutia ac calliditas, tum in eo maxi-
 mē obseruatur solertia, vbi ostreis insidiatur, atq;
 ex ijs escā venatur, siquidem calculos atque lapil- Cancrorum
astutia.
 los patulæ hiantiq; testæ ingerit, ita vt occludi
 nequeat; mox dentato forcipe pisculentam car-
 nem abrasit atq; elicit, illoq; alimento suauiter
 ac secure, nulloq; vindictæ metu fruitur; quod e-
 tiam polypus piscis factitat. Hoc genus Cancri
 tabidis ac macie confectis præsentanea vi auxili-
 atur, vbi accuratè abluti in aqua hordei deco-
 quantur, nec minus singulari occultaq; virtute
 pollent in expugnando exitiali canis rabidi mor- Canceri rabi-
di canis mor-
sum cutant.
 su, Cancris ita in patella deustis ac concrematis,
 vt comminui atq; in puluerem redigi possint, eoq;
 exhibitō cochleari mensura, cum Gentianæ ra-
 dice, ac thuris momento, quod antidoton fre-
 quentius iterari debet, ac per sesquimenssem con-
 tinenter assumi, quo rabies atq; aque pavor pro-
 pulsatur. Hæc de testaceis & quæ crusta integun-
 tur, verbosius à me sunt enarrata, quò quisq;

intelligat, non modò porcorum morbos his expugnari, sed hæc aptissimè melancholice, adustisq; humoribus, atq; alijs plerisq; affectibus accommodari. Verùm inter Cancros, aliòsque crustaceos discrimen statui debet, siquidem fluviatiles extenuatis ac macilentis mirificè adminiculantur, quòd humectent, atq; humorem nativum, quo corpus nutritur ac subsistit, & quem calor insitus habet obsequentem adaugeant, adhibito vino dulci ac calorifico, cuius adiumento concoctio

Ex testaceis
quæ sanis quæ
infirmis ap-
pro. es.

Cancro Mari-
ni effeetus.

perficitur, omniaq; exactè elaborantur. Martii verò qui Oceani vel maris Mediterranei litora perreptant ac crepidines persequuntur, cum sanis, tum ijs qui insalubri sunt corporis habitu ac vitiosis humoribus oppleti, aptiores: nam cum salsugine quadam imbuti sint, ut edendi aviditatem excitant, ita excrementa superuacua excitant, ac putredini humorum obsistunt, quod in carnibus piscibusq; sale confricatis observari potest, quæ diutius asseruantur, ac serius compitrescunt. Quocirca non inconsultò faciliantur

Germani sa-
le & aromatis
delectantur.

taui ac pleriq; Belgæ, tum maxima Germanorum pars, quæ ad Aquilonios tractus deurgunt, quòd sale & aromatis, nempe Zinzibere, pipere, & quod granum Paradisi vocant, vulgò Sveon caustica vi & adurenti, aliud à Cardamomo, affertim utantur. Hac enim ratione minus pituitosi efficiuntur, aut excrementis scatent, minusque, ut ferè conspici solent, opimi atq; monstruosè obest; liquescit enim salitis adeps, ut limax insperso sale.

Simile a sale
quo limax li-
quescit.

CAP. VIII.

Cur Belgæ, vbi nox molestè ac tumultuose parumq; ex animi sententia transacta sit, queritentur Ioannis Baptistæ noctem sibi obtigisse.

NATALIS dies Ioannis Baptistæ, cuius vitæ Luc. 7.
 integritas insigne elogium à Christo promerita est, non solum Iudæis ac Christianis, sed Mauris etiam ac Barbaris, quiq; à nostra religione alieni ac Mahumeto addicti sunt, celebris est Ioannis Baptistæ dies memorabilis.
 & sacrosanctus, tametsi nonnulli huius noctem superstitioso quodam cultu, congestis lignorum aceruis, accensisq; ignibus, vt Corybantes ac Cybeles cultores, strepitu ac furiosis clamoribus transigant, quin & impuberes congestis collisq; ignitis carbonibus bombos ac crepitacula excutunt. Nonnulli gentili superstitione statuae prouoluti, ab epilepsia se tutos fore confidunt, quibus accessit ea persuasio, vt si placide huius Diui statuam ad se possint, nec incondite vociferentur, aut rabiosis clamoribus illi insultent: toto anno ab hoc morbo futuros liberos: Sin Diui caput, quod osculandum offerunt, dentibus lacerarentent, ac maledictis incessere, singulis mensibus quod serè ex lunari decursu euenit, hoc morbo miserè diuexandos, quanquam maximè imposturæ huic rei subesse solent. Et cum hæc gentilitia sacra nocturno tempore perfici solent ex vetusta consuetudine, ne dicam inueterato errore, enatum est Proverbium, vbi nox tumultuose transacta

Proverbium
ex tumultu
nocturno de-
sumptum.

Lib. 15.
Cap. 10.

Matth. 2.

Præpositus
Diaconum cul-
tus.

est, nec ulla pars quieti data, Ioannis noctem
transsegimus, Wy hebben sint Jans nacht gehad:
Hoc est, Tota nox non solum insomnis fuit ac
peruigilata; sed grauis ac molesta, strepitu, tu-
multu, clamoribus inquieta. Olaus Magnus qui
res Gothicas amplissime, licet minus culte, pro-
sequitur, refert natalem noctem Ioannis Bapti-
ste, qui fuit prodromus, hoc est, præcursor atq;
emissarius, aut quoniam vox clamantis sit in de-
serto, præconis Iesu Christi, mirè celebrem esse illi
genti atq; illustrem, magnaque pompa transigi:
Omnis enim generis sexusque homines turmatim
in publicum concurrunt, extractisque luculentis
ignibus atq; accensis facibus, choreis tripudijisq;
se exercent, nonnulli laudes heroum ad lyram de-
cantant, vitia maritorum traducunt, seminarum
dedecora propalant, nullos non scommate, con-
uitijs, dicitarijs, dentatis salibus impetunt, ma-
gnaq; licentia obuios quosq; lacessunt, ac liberius
perstringunt, vt solent olim in sacris Eleusinis:
nam ex Hellenismo siue Græcorum ac gentium
vanitate multi errores vel relictæ sunt, vel in reli-
gionem Christianam irrepserunt. Sic proceres au-
lici & quotquot venationi dediti sunt, Habentium
olim venandi studiosum insanis clamoribus colunt
ac venerantur, adeo vt furore percitos credas,
dum canum latratus ac rabidos sonos imitantur,
obambulante interim patera oppleta vino, aut
perpolito cornu capacitatis sextarij, ex vetusta
& gentili Germanorum consuetudine, teste Ce-
sare

sare libro sexto belli Gallici. Sic homines super-
 sitiosi præpostero cultu Diuis biandiuntur, ac se
 illorum fauorem demereri credunt: cum nec ho-
 rum vitam imitentur, aut mores exprimant, nec
 illa parte ipsorum vestigijs insistant, qui cultus
 Deo ac Diuis est gratissimus. Non minus ridicu-
 los habet cultores Martinus, cuius in pauperes Martinalia
 atq; egenos liberalitas, non ad frugalitatem ac folia.
 munificentiam, sed ad luxum, ad profusas epu-
 las, ad ineptas cantilenas quosq; inuitat. Quod ve-
 rò Ioannis Baptiste sacra tanto tumultu ac super-
 stitione peragantur; hinc emerfisse puto: quo-
 niam historia Evangelica describit natalem viri Luc. 2.
 huius diem letum, faustumq; & plausiblem futu-
 rum quamplurimis: quo non designat externos
 animi motus, cum & inaniter & effuse exultat
 animus, ac gestienti leticia persusus est, sed inter-
 nam ac solidam stabilemq; leticiam que concipi-
 tur ex tam salutari Euangelij pronisso, quo ange-
 lus denuntiat iamdudum expectati Messie ac Ser-
 uatoris, à quo cuiusq; salus dependet, aduentum,
 atq; huius præconem futurum Ioannem, qui pri- Matth. 3.
 mus baptizandi munus inchoauit, quod postmo-
 dum perfecit atq; impleuit Christus, qui baptizat
 Spiritu sancto & igni, cuius vi transformari ho-
 mines contingit, atq; ad cœlestia perducit: conce-
 ptæq; salutis fiducia per mortis illius ac resurre-
 ctionis mysterium illi inseri atq; vniri. Quæ res
 obluccem exhibitam, salutemq; restitutam, non Leticia so-
 vulgari gaudio omnes afficit, magnamq; subsili- lida,
endi

aut cuiquam attribui, nec vllum cultum aut religionem constitui, nisi in ijs rebus, quas Christus ex ore Patris nobis enarrauit: qua de re innumera extant in Biblijs testimonia, nec minora apud Orthodoxos cum Latinos, tum Græcos, quæ dilucidè commonstrant, qua ratione Deus coli atq; adorari debeat, qua Diui ac Christianæ professionis assertores, ac propugnatores inuicti venerari, qui nihil non contumeliarum Christi nomine perpessi sunt, ac sustinuerunt.

C A P. IX.

De Salis conficiendi ratione singulari atq; inaudita, eiusq; natura, effectu, viribus, vsu, & differentijs: Obiter herbarum aliquot maritimarum quæ saluginoso succo imbutæ sunt, & ex quibus sal elicitur, consideratio.

QUANDOQVAM de natura Salis, eiusq; vsu necessario, paulò antè disserui: facturus tamen sum operæ pretium, si vberius ac fufius de salubri hoc condimento, sine quo omnia edulia insipida sunt & insulsa, verba faciam. Principiò hoc cuiq; testatum cupio, præsertim quibus familiarie onus ac rerum domesticarum cura incumbit, tum ijs, qui ciuitates, castra, arces, propugnacula incursionibus exposita, tueri debent, ac præsidio munire, eaq; comæatu instruere, Salem maritimum recens coctum, atq; à sordibus non ita pridem

Sal's habendus de eius

Oceanus &
 hanc magis
 salisfit.

Sal recens ci-
 ro liquefit,
 vetus ferius.

Quo sa'e sal-
 fimenta con-
 se'uantur.
 Triffa quod
 piscis genus.

Sa'is confici-
 endi inaudita
 ratio.

dem expurgatum, asseruandis carnibus piscibus
 minus idoneum. Decoquitur autem atq; appar-
 tur apud Zirizeos, compluresq; Zelandie ciuita-
 tes, aestiuis mensibus cum seruescit Sol, cuius
 maximè salisfit Oceanus, candoris eximij salis
 frixorijs patinisq; capaciorebus aqua marina op-
 pletis, subditis accensisq; glebis bituminosis, no-
 stri Turf vocant, quibus sensim ac paulò melius
 omnia perficiuntur in Salinis, quàm congestis
 sacabo lignorum sarmentis, ob flammam ex fer-
 nacis faucibus periculosè erumpentem. Quod
 mox à tepente foco, aut post dies aliquot in vaso
 depromatur, citò liquefit, atq; in saluginosam
 saliuam dissoluitur, sic vt limosam quandam vlti-
 nem rebus salitis obducat. Ita Sal, qui primùm
 calenti seruidaq; patina aut labro ferreo eximi-
 tur, nec vetustate induruit, aut concretus est, citi-
 citius quàm par est, in salilaginem liquefit, secus
 quàm vetustus; minus aptum iudico salientis con-
 diendisq; edulij. Quocirca qui carnes ac salis-
 fimenta, saperdas, asellos, thinnos, phocas, hales,
 haringos qui sunt thrissarum generis, succidant,
 perennare velit, hoc est, in sequentem annum aut
 multam astatem asseruare, deniq; minus rari-
 in exteras longèque disitas regiones deuehere,
 vetus sal meminerit huic negotio accommodatius.
 Maiores nostri olim salem confecerunt vberrimo
 sanè questu, non ex aqua marina Solis ardore in
 salè concreta atq; indurata, quale ex Hispanijs ac
 Gallijs ad nos perfertur, sed ex maritimis glebis
 exsiccatis

exustis atq; in cinerem redactis, quem infusa aqua minutatim in salem reducebant splendidum ac nitentem. Zel osti zil hout/ populares atq; indigenae denominant à glebis sulfugine imbutis, vnde id elicetur: Nec alio Salis genere tota Belgica ad nostram vsq; memoriam vsa est. Qui conficiendi Salis modus cum inducto externo exolesceret, excogitatus est alius non minus questuosus. Siquidem aducto ex Hispanijs atq; Aquitanico sinu, rudi ac nigricante sordidoq; sale, exempto limo, excocctisq; sordibus, candidissimum id nostrates efficiunt, rebus asseruandis aptissimum. Utuntur quoq; Salinatores nostri alio concoquendi salis modo à superiore non multum diuerso. Nam tertio aut quarto quoq; anno, confracto foco atq; area, den heere vocant, furca cui capacissima sartago ac patina incumbit, subditòque igni incalescit, glebas ac fragmenta quae ex persullante sulfugine ac muria falso liquamine affatim imbuta sunt, in patinam conijciunt, eaq; comminuta salo macerant atq; elixant, post horas aliquot subsidente limosa fece ac sordibus, paxillo candidissimum sal eliciunt. Id genus Elhynhout nominat, vel Elinchout/ quòd glebae inter se collise propter duritiem, vt silices, sonitum clangoremq; edant. Hoc genus Salis vt mensis eleganter infertur, easq; exornat, atque ad multos vsus est efficax: ita conseruandis condiendisq; rebus minus aptum. Ob id bouum tergora ac tegmina coriacea illo sale, vt etiam marino rudi desfricant atq; obruant. Quocirca Senatusconsulto

A sale Silt & Sold, vnde Soldaten Germanice.

Salem Zelam di quomodo cand dum efficiant.

Salis ex glebis confectione

Quid Zelandis Elhynhout.

Senatuscon-
sultum, ne sal
adulteretur.

tusconsulto cautum est, ne quis eius conditionis sa-
lem diuendat, nisi interposito iureiurando attestetur,
se non pro sincero ac natiuo, qui ex maximo
eiusq; muria confectus est, sed pro fossili ac ficti-
tio venum exponere, nequa fraus aut impostura
subesse possit. Nam cum niuei sit candoris, atq;
omnes optimi salis dotes exhibeat, non facile ob-
ignaris internosci potest, nec discrimen obseruari,
nisi ex rebus, quae illo condiri solent, experi-
mentum sumpserint. Citius enim salsamenta ali-
alia quaeq; hoc Sale obruta ac confricata subro-
cida efficiuntur ac subolida, ubi in multam asse-
tem asseruare visum est. Eandem naturam effi-
ctumq; obtinet, quod nostrates, quoniam exigua
infusa aqua marina diutius torretur atq; aduritur,
Braedthout vocant, sal splendidum, lucidum, spe-
ciosum, friabile, crustosum, latis squamosissq; re-
mentis ac laminis stellanti fulgore radiatis, quod
mirè à Flandris ac Brabantis expetitur, cum asse-
duè, tum maxime in usu domestico, siquando
sumptuosius epulis, magnoq; apparatu mensas
instruunt. Cum enim splendescat ac spectabile
existat, oculisq; etiam à longè gratum sit ac blen-
diatur: regales magnificasque mensas mirifice
exornat. Morsibus id rabiosi canis cum melle et
ficaciter adhibetur, scabiem impugnat, tumores
cum fermento, melle, & butyro, atq; adipe saluo
perrumpit etiam illos qui grassante peste in ali-
atq; inguine se proferunt. Ex sale autem cum aqua
marina confecta muria aut salfilago, presentane
vi aut

Sal torridus,
Belgice
Braedthout
ut.

Salis efficacia
in morfu ca-
nis rabidi.

vi ambustis vim igneam, atque vrentem firuorem extrahit, doloresq; intentissimos placat ac mitigat, vel ex puluere bombardico, vel oleo, pice, aqua seruida, prunisq; accensis, præsertim si tenui peplo falsilagine imbuto perustæ partes foucantur. Huiusmodi enim irrigatione ignea vis eluitur, atq; acerrimi cruciatus consopiantur. Male autem consulunt sic affectis, qui frigida ac reprimentia membris applicant, ita enim reseruiunt, non extrahunt nec eliciunt ignitum ardorem, eumq; magis infigi partibus contingit. Quocirca inter initia nihil falsugine efficacius, vulgò Petel / vel recens confecta, vel quæ butyro incumbit, fomenti loco applicata. Cui viribus par Smeagma, vulgò Sapo, Belgicè Zeepe / quo vestibus ac linteis sordes eluuntur, confecto ex eo linimento cum melle & butyro. Aqua quoq; in qua rapa decoctæ sunt, tutò adhibetur, quæ vim magis efficacem concipit, si nonnihil calcis viuæ in illam dissoluas, ita enim lixiuij modo, adhibita ardorè compescit, & absq; morsu desiccat. Cæterum cum aliquot salis genera paulò antè recensuerim: de factiuis illo differendum, quod in legitimi salis inopia, huius vsus nobis præstare possit: vocant hoc genus Arabes Salkali, ab herba maritima, quibus littora nostra abundè scatent. Enascuntur autem apud nos passim aliquot herbae falsuginoso succo imbutæ, ex quibus Sal, si alias denegatum sit, facile elici potest, atq; in domesticum vsus deprimi: qualis est Portulaca marina Halimo affinis; vt etiam ad-

Salsugo am-
bustis vtilis.

Ambusta re-
frigerantia
non exigunt.

Smeagma ama-
bustis idone-
um.

Calx cum
qua raparum
ignito dolo-
re placat.

Salkali Salis
Genus.

Marthioli in
Austria,

Portulace
maritima con
ditura,
Halimi legiti
mi descr. p. 10

Verticulus
quid.

Halimus fa
ltem accet.

monet Mathiolus in eruendis herbis acer & in
dustrius. Hanc nostrates aestate desinente lectam
condiunt, ac muria asseruatam, aut rudi sale obru-
tam in hibernos usus reponunt, vt Hispani oli-
uas, cappares, crithmon, empetron. Excitat enim
appetentiam, ac fastidia nauseamque discutit, si
quando ventriculus pituitosis humoribus oppres-
sus, vel etiam biliosis, cibum respuit. Tota autem
herba, vsq; ad seminis quod minutum est, ac racci-
matim dependet, maturitatem, portulacam illam
prægrandem hortensem ac satiuam refert: quam
Patricij etiam sale rudi ac scabroso obruunt ad
excitandam cibi auiditatem. An autem hæc Por-
tulaca marina Halimi nomine sit designanda, no-
tum statui, cum illa famem excitet, iste arceat. Ver-
rum in alpibus nostris arenosis frutex emergit ad
virgultum duorum aut trium cubitorum altitudi-
ne, oleæ folijs, quæ viticis modo longas habet vir-
gas, lentas ac flexibiles, fronde oleam repræsen-
tans, sed folio minore ac subrotundo superne viri-
di, inferne imaq; sui parte qua terram inspicit at-
albescente ac cesio, fructu folliculari, non dissimili
verticello, ab instrumenti muliebris similitudine;
nam spodyli seu verticuli, vulgò woruel, ima par-
te fusis commodius torquendis rotandisque adhe-
rentur: Qui frutex prorsus ad Plinij ac Diosco-
ridis Halimum accedit, in reprimenda ardentis
fame præcipui effectus; abolet enim appetenti-
am vitiosam atq; enormem, qua ferè mulieres cir-
ca tertium à conceptu mensem infestari solent, &
nonnulli

nonnulli conualescentes, quoniam ventriculus no-
 xijs humoribus atq; acida pituita imbutus sit: quò
 fit, vt canina appetentia diuexentur, ac bulimie,
 hoc est, edendi auiditati, quasi bouem essent de-
 uoraturi, obnoxij, vt femine vitio quod Picatio Picatio mor-
 bus seu Cietu
 dicitur, qua alitis huius more carbones, testacea,
 mali Punici putamina, aliq; esui inepta degluti-
 unt: Quibus vitijs Halimus frutex commodè
 adhibetur, ab effectu nomen sortitus, folijs oleris
 more, cum pingui iure, nullo sale admixto, de-
 coctis, ita enim obtundit subacerbos illos humo-
 res, qui minus naturalem appetentiam excitant,
 quod etiam admorsus ac dentibus tritus prestare
 creditur, vt nonnulla naribus tantum adnota ani-
 mi deliquium discutunt, ac cor fouent & recre-
 ant. Atriplex verò marina colore squallido atq; Atriplex ma-
 rina.
 inamabili, in aggeribus Zelandicis nusquam non
 obuia est: verum non assurgit in vllam altitudi-
 nem, sed sesilis est, atq; humi decumbit, Brassica mari-
 na seu Solda- Brassica mari-
 na seu Solda-
 nella,
 nella, quam nostrates indigenæ malè Portulace
 marinae asscribunt voce gentilitia zoulte nelle,
 à salsuginoso sapore, Alpibus Zelandicis copiose
 prouenit, halimo, crithmo, empetro, anthyllidi,
 tringio confinis ac contermina; gaudet autem i-
 psa aura maris, sed tamen illo non irrigatur, nec
 perfunditur, vt alga, de qua postea. Herba hæc Brassicae ma-
 rinae delicti-
 ptio.
 humi serpit longis flagellis lentis ac vimosis
 cauliculis lacte madidis, folijs rubore persusis, sub-
 rotundis, semine in calycibus subrubentibus nigro,

Herba Kali
aia a Trago.

Kali seu Se di
marini de-
scr. p. 10.

Kali herba
cancros re-
moratur.

loculis incluso, utuntur ea ad deijciendam aliam
iure pingui elixata, quo ob acrimoniam atq; am-
rum salsumq; succum stomacho minus sit infestum.
Ceterum herba Kali Arabibus vocata, nulla apud
Zelandos vulgatio: ex ea siquidem olim mar-
res nostri una cum cespitibus ac glebis salisgig-
sis, ac bitumine quodam imbutis, candidissimam
Salem confecerunt, ea ratione ac modo, quem
paulo ante indicavi. Est autem herba in insula
maris nostri crepidine, quam Oceanus alluit, to-
toq; Zelandie tractu copiosissima, qua ego ver-
micularem vel Crassulam, vel Ayzoon vel Sealon
marinum vocitare soleo; caule palmari, erecto,
firmo, tereti, geniculato, atq; internodijs distanti-
vtrinque multis agnatis cauliculis rotundis, leuore
perpolitis, atq; in se compactis, qui exemplis
videntur, ut equiseti seu caudae equinae, folijs, qui
ex caule singulari emergunt, eoq; stipati sunt, can-
nosus, crassis, succo turgidis, crassitudine crudi-
nobis Nixi dicta, quae inambulantium pedibus
ram iniiciunt, ac gressum remorantur, sonitum
ac fragorem in promouendis pedibus excitant.
radice exigua, gracili, tenuiter capillata. Tota
herba ab ima sui parte ad cacumen usq; eleganti-
ac pellucido virore perpolita est, quae nec hiber-
nis quidem mensibus exolefcit aut emoritur, sic
ut laquearibus aedium affixa absq; ascitio vltro
quore diutissime vireat, ut Aloe: est enim nari-
succulenta, atq; natiua humiditate affata imbuta.
Nostrates, quod Cancris infesta est atq; impedi-
merita.

mento, Erabbequel vocant. Nam cum densius fruticetur, cursum illis remoratur, ac difficilem transitum præbet, ita ut agrè extra hanc se explicare queant, ubi homines illos venantur, atq; ad escam expetunt. Herba hæc pecori ouillo gratissimum ac saluberrimum pabulum est. Nam cum hæc pecudes cæli statu humido hydropisi ac tumoribus strumosis obnoxie sint, nostri deu Boc vocant, huius herbæ pastu recreantur ac malum discutiunt. Est enim salsissima herba, ut quam aduentante Oceani aestu, continenter aqua marina irrigari contingat ac madescere. Quo fit ut subinde conspersa speciosius adolescat ac fruticetur densius. Qui autem hanc in condimenti usum asseruare volunt, consulo ut modicè decoctam aceto minus acri potius, quam muria aut salsugine condiant, aut rudi sale obruant ut portulacam: Cuius usus pituitosis salubrior atq; obesibus, quam biliosis aut macilentis. Subest huic herbæ solo, omnibusq; propemodum agris maritimis: primum terra argillacea, lenta, tenax, glutinosa, quæ contræstata manibus adhærescit, nec fatiscit, aut facile excutitur.

Kali herba
ouus gra-
uisima.

Salsæ herbæ
meden ur
mordis ou-
um.

Sed picis in morem, ad digitos lentef. it habendo, Georg. 2.

Adeo ut ubi vestes commaculauit, agrè eximi eluiq; possit, (E) nostri vocant, à lentore, Brabantii Keem: hanc sequitur bituminosa quedam concretio ac subterranea congeries, Darri, ut alias retuli, vocata, ex qua, tanquam fodinis, glebas eruunt

Eley a ver-
bo Eleuent
deductum.
quod in hæ
rete est.

ruunt indigenæ nigras ac pinguedine imbutas, quæ accensæ, vt aridi cespites, vrentissimos calores excitant, atq; in cineres redactæ, saloq; persuse materiam ac fomentum olim nostratibus præbuerunt consificendi Salis. Sed is modus iam in dissuetudinem venit, ob maximam copiam, quæ ex Gallijs atq; Hispanijs ad nos conuehitur: qui tamen facile in usum reuocari possat, si externus Sal hostili odio denegetur, aut ex quauis alia causa eius copiam nobis deesse contingat. Quocirca non omnino operam me luisse puto, qui exoletum, ac iam pridem antiquatum hunc consificendi Salis modum in memoriam postliminio reuocarem: quo aliquando, si res poscat, instauretur. Ceterum cum in maritimarum stirpium ac fructuum mentionem iniecerim: de Alga nonnihil inferendum. Siquidem hanc impense a me sibi demonstrari optauit Rembertus Dodoneus Medicus Mechliniensis vir in illustranda re herbaria, arteq; medica exercenda sagax & industrius. Eriguntur passim locis maritimis moles ac propugnacula fluctibus opposita in ipso statim aditu, primoq; portus accessu, ex trabibus, sudibusq; rectis ac transuersis, quæ præter saxa immensi ponderis stabiliendo operi iniecta, fascibus ac longurijs, cratibusq; inter se contextis atq; implicatis fulciuntur: refert autem hæc machina eminentis promontorii imaginem, ac nauibus fidam tutamq; stationem præbet. Caput hanc structuram non solum nostrates, sed Itali quoque & Hispani vocant, siue arte consistit, siue

Bitumen Ze,
landicæ Darr,
Salis materia

Rembertus
Dodoneus.

Artificialis
promontorii
descriptio,

Mo'es &
promontoria
Caput vo-
cantur.

natura: eoq; etiam nomine in Cosmographicis descriptionibus designatur. Huic Alga copiosè vndiq; adherescit, quæ tametsi vilis sit & abiecta, quod præter proverbium Virgilius etiam annotavit:

Horridior rufeo, proiecta vilior alga.

aliquem tamen in Medicina vsum habet: siquidè dolores podagricos atq; articulares mitigat, expurgato primùm corpore, inflammationes discutit, in frigidat atque exiccat multò efficacius, vt quam lens seu lenticula palustris, quæ est velut muscosi atque stagnantis excrementu, colore viridi, anseribus anatibusq; gratissimū pabulum. Alga autem cum plures habeat differentias, tum illa quæ nobis vulgaris est, ramosa spectatur, lubrica, carnosa, geniculata, bullis atq; appendicibus prætumidis ac racemosis, quæ primoribus digitis compressæ crepitant, ac sonitum edunt, vt senæ folliculi. Cum autem Alga hæc membraneo folio existat, folliculis turgidis, flatuq; distentis, lucidis, ac leuore perpolitis, magna parte fluitat, atque aquis supernatat, quibus destituta sessilis est, ac flaccescit, sarmentisq; ac sudibus seu pedamentis tanquam iners & ignava incumbit, Color verò huic herbe rufus est, obtusus, fuscus, rarus, qui constat ex mixtura fusci & nigri inter cæsum & flauum, saturata umbrosæq; viriditati affinis: sarmentis verò ac palis qui muniendis aggeribus in littore adacti sunt, tenaciter adherescit tanquam visco aut glutine (nullo radicis adminiculo il-

Alga vilior.
Esiog.

Lens aqua
quid.

Alge descriptio.

Rarus volens
qui.

Secunda Al-
gae species.

Lib. 6 c. 13.
h'ito ani-
malium.

Muscus ma-
rinus tracto-
sa concretio.

lita atque implicata) ita ut aegre auelli queat. Al-
tera Algæ species, quæ marine aquæ subest, et
stagnis ac paludibus vltia, eaq; stipata se fulcit, sfo-
lio feniculaceo est in capillamenti tenuitatem ex-
tenuato, colore inamabili, muscoso quodam ac
villosa concretu, nostrates woex/ nonnulli wox
vocat, quæ retibus ac sagenis vna cum gamma-
ris ac minutis pisciculis, alijsq; purgamentis sub-
ducitur. Phycos verò aut fucus marinus Algæ
affinis est, illiq; forma atq; effectu par, ut Aristo-
teles sentit, & illo posterior Plinius. Muscus au-
tem aliud ab ijs statui debet: Quorum vna spe-
cies non solum littoribus, sed etiam rostratis na-
uibus adnascitur, vbi ex longa peregrinatione in-
portum sunt delatæ quibus non tam muscus &
alga, quam testacea quæq; tum Echinus piscicu-
lus adherescit, quæ nauigia remorantur, ac cur-
sum retardant: ob id nostrates scopis asperioribus
defricant, & ferramentis vncis atq; incuruis de-
radunt, quò carina vincta ac leuore perpolitata fe-
ratur concitatius, totaq; velificatio perficitur
celerius. Est autem vulgare hoc musci genus in
Oceano Belgico copiosissimum, colore virescente
te atq; herbaceo, quod tamen in flauum aut sub-
luteum elanguescat, ut æstate desinente vni-
pampini aut arborum folia, nulla radice fulsum
aut subnixum, tenacitate tamen quadam solo,
cui incumbit, affigitur, vel extremis littorum oris
ac marginibus expansum, emergente mari attol-
litur, ac subsidente demittitur. Caterum muscus
ma-

maris, qui à Dioscoride describitur, ab hoc pror-
sus diuersus; siquidem ea herba censei debet, aut
fruticosa concretio, ac villosa congeries, tenuibus
festucis, cauliculis exilibus, ima parte lignosis,
folliculis capillaceis, crispis ac cirratis, colore in-
cano ac cinericeo, vetustate rubicundo, odore
vt Abrotano, aut Absynthio marino, cum graui-
tate iucundo, verminosis & qui lumbricis infe-
stantur, efficax & presentanea, redacta in pulue-
rem herba, eaq; denarij aut drachme pondere
ex vino exhibita; est enim pari effectu cum ab-
synthio Scriphio seu marino, illiq; affinis & co-
gnata, vbi primum emergit atq; emicat, si nume-
rosa folia, ac fruticantes cauliculos, sin circinatas
cirratasq; sinitias spectes, Corallinam circum-
foranei vocant, quoniam Corallio, qui in mari Li-
gustico, alijsq; littoribus retibus subducitur, ad-
herescat atq; implicata sit. Sunt autem apud Ze-
landos Belgarum extremos, quos Matiacos Ta-
citus vocat à sociali concordia, vt paulò post ex-
plicabo fusius, longè lateq; ex porrectæ planicies,
atq; ab aggerum descensu, vberima pecori sagi-
nando pascua, in quibus se proferunt variae herbarum
species, Empetrum, Crithmum, Kali seu Sedum ma-
rinum, Atriplex, Portulaca, Brassica marina, Ha-
limus, Ononis seu testa bouis, flore purpureo ac
ramusculis aculeatis atterendis calculis accom-
moda, Alga, Corallina fruticulus. Rhamnus verò
arenosis dumosisq; collibus familiaris est tricubi-
tali altitudine, quibusdam locis arborefcens, vt

Corallina a
Corallii a m-
plexu herba.
Zelandi
Matiaci
dicitur a socia-
li concordia.

Thamni de-
scripto.

Psalm, 57.

Davidis lo-
cus explica-
t.

Paliurus, quae minus fecunda, ramis rigidis ac
frangi contumacibus, oleae folijs, sed angustiori-
bus, superne viridibus, ima sui parte qua terram
spectat, albicantibus, baccis seu acinis rotundi-
tate ac magnitudine myrti aut pise Romanensis
in se numerosa congerie racematim compactis,
ac ramis arcte implicatis affixisq; perexiguo pe-
tioli appendice, colore flauescente ac luteo, ma-
turitate crocato, sapore acido ac peracerbo-
rum affatim saliuam elicit, ac febricitantibus se-
tim compefcit, unico intus nucleo aut vinacco,
non lapidoso, ut corno aut oxyacantha, hoc est
spinae illi acute, quae mense Maio, ubi omnia flo-
rescunt, spectabilis est & odorata, aut, Crescimo,
quae vulgo Berberis dicitur, sed qui dentibus si-
cile atteratur: quod vero dumetis atque arenor-
sis locis peculiaris, Zelandis duxu bejnen voca-
tur: Adornantur autem apud nos hoc virgulto
coenacula ac triclinia ineunte autumno, quo haec
luteo colore suffundi incipiunt, atque in multam
hiemem spectaculo sunt, oculosq; reficiunt, ut
acido sapore nauseanti ac fastidioso palato gratifi-
cantur. Meminit huius fruticis David, qui multis
locis appositissimas similitudines ad persua-
sionem profert in religionis negotio, ex natura
rebus concinne petitas: Antequam spinae vestrae
inquit, adoleuerint, atq; obdurescant in Rhamni
conteret ac conuellet vos Dominus, & liquefecit
re faciet, ut limacem ac partum abortiuum. Quae
designat improborum factiones, tyrannidem,

nas, potentiam, conatus, molimina irrita fore, atq;
 inualida, nec ad inferenda incommoda, vllis viril
 instructa, à Rhamno desumpta similitudine, fru-
 tice vbi adoleuit, aculeis infesto, Nam ineunte vere,
 tener est, mollis, tractabilis, ac minus noxius. Sunt
 autem in locis hisce maritimis conplures herbæ
 ac frutices, quarum nonnullæ à littoribus remo-
 tiores, auram quidem marinam concipiunt, at sa-
 lo non persinduntur, aliæ subinde irrigantur ma-
 ris aspergine, siquando exundat Oceanus, vt hi-
 bernis mensibus assolet Luna vel plena, vel pri-
 mum inchoata: quò fit, vt omnes stirpes maritimæ Maritimæ
he b: i qua
lidæ,
 squalido sint colore, atque incano, tum minus
 quam hortenses, floridæ, nec virore tam grato
 atq; amabili: quarum tamen nonnullæ translata,
 ac cultu edomita, spectatiores euadunt, ac fron-
 descunt virentq; speciosius. Simile quiddam per- Simile a for-
dulis opifici-
bus.
 spicimus in cerdonibus, pistoriibus, qui furno ad-
 stant, carbonarijs, fabris ferrarijs, aurificibus
 qui argentum inaurant, quod argento viuo per- Opificia
quædam co-
lo: em homi,
ni immutatæ,
 ficitur, in ijs qui stannum, æs, cuprum, plumbum
 cudunt: qui omnes suo se colore produnt, ac non
 natium, sed ex emanantibus vaporibus ac circum
 fuso aëre alienum atq; ascititium exhibent, ita
 vt pleriq; eorum colore buxæo, mustellino, luri-
 do, giluo, fusco, fuliginoso conspiciantur: qui si a-
 liud vitæ genus asciscant, ac deserto plebeio, pa-
 tritio more viuere inceptent, confestim alius oris
 decor ac species, alia in facie ac vultu, totoq; cor-
 poris habitu dignitas elucere incipit, tametsi fere
 quæ

quidam referant veteris opificij vestigia, quibus
olim erant assueti: quod ipsum etiam in seruis, an-
tilis, rusticis obseruamus, qui ad herilem dignita-
tem emergunt, in quibus serè aliqua elucet ac se
profert plebeia conditio.

LÆVINI LEMNII
MEDICI ZIRICAEI
DE NATVRAE DIGNI-
tate & præstantia,

LIBER QVARTVS.

C A P. I.

De vi effectuq; Lunæ, cuius motu
impellitur Oceanus, & quid mori-
bundis ac morbo deploratis ob-
uenire soleat, vbi cum morte lu-
cantur, atq; è vita emigrare inci-
piunt, ex accessu recessuq; Oceani
ac Lunæ decursu, cuius vires effi-
caciùs, quàm cæteri, percipiunt
atq; experiuntur maritimi.

Genes. 1.

Va vi polleat sidus hoc non
Et illustrande attributum,
familiare nobis ac praxi-
mum, cuius vis animalium
corporibus incumbit, atq;
humores agitat, superius
& emor

demonstratum est. Verum cum mirè sit efficax
 non solù in concitandis ciendisq; tempestatibus
 ac fluctibus marinis, sed etiam in infrendis ex-
 asperandisq; morbis, nempe apoplexia, lethar-
 go, stupore, epilepsia, paralyti, hydropisi, cathar-
 ris, ac pituitæ fluxionibus, paulò accuratius de
 huius natura differendum, eoq; magis quòd Bel-
 gæ Oceani accole eius vim efficacius percipiant,
 quam qui ab illo sunt remotiores: cum enim pro-
 xime consistant, illoq; sidere in Occidentem incli-
 nato, propius illustrentur, nec vlla obstant vel
 nemora, vel montes: manifestè vim Lunæ conci-
 piunt, ac humidis illius radijs affluentius made-
 scunt atq; irrigantur. Nam vt Plinius ait, Luna
 semitaem ac molle, nocturnumq; sidus, humorem
 mouet quidem: at vt Sol, non attrahit, cunctaq;
 humifico spiritu implet, ac turgida efficit, quo fit,
 vt qui regiones humidas frigidatq; occupant, ex-
 crementis ac pituita scateant, ac subinde tusti,
 raucedini, coryza, multisq; alijs fluxionibus ac
 catharris obnoxij sint ac infestentur, præsertim
 otiosi, ignaui, sedentarij, & qui rarius exercita-
 tioni aut labori insistent, in quos propter humo-
 rum redundantiam Luna potentius vim suam ex-
 erit, ita vt isti præ cæteris eius motibus effectibusq;
 sint expositi. Nam baiuli, nautæ, vectores, agri-
 cole, compluresq; alij laboribus assueti, qui ex-
 citato austroq; calore natiuis excrementa siqua d-
 ceruata sunt, consiciunt, minus huius sideris in-
 commodo afficiuntur, nec magnoperè illius vim
 per-

Luna vta
 quos morbos
 atq; ac.

Lib. 2. ca.
 100.

Otiosi ex har
 ris obnoxij.

Otiosi lunæ
 effectibus
 expositi.

percipiunt. Ceterum ut quae longo à me usu atq;
 experientia obseruata sunt, prostram, quam vni
 naturae parens, qui visibus nostris omnia accom-
 modat, Lunae attribuit, praeter nocturnam illam sa-
 ciem ac clarissimam lucem, qua mutuato à Sole
 lumine, mortales illustrat, praeter ea quae conchy-
 lijs, ostreis, piscibus, satis, herbis, arboribus ve-
 rementa confert, obiter indicabo. Plinius et
 Aristotolis sententia, nullum animal in Oceano
 Gallico, nisi aestu recedente, expirare aut exur-
 gui asserit: cuius sententiam ut non ausim con-
 tentiose improbare aut refellere, ita hoc cuius-
 testatū esse volo, non exacte omnia illius opinio-
 ni respondere: cum nonnullos deprehenderim
 ex decursu aspectuq; Lunae, Oceani accessu atq;
 aduentante aestu expirare: plerosq; in recessu
 ac subsidente fluxu opprimi. Siquidem in mar-
 timo Belgicae regionis tractu, pro humorum
 redundantia ac defectu, diuersam obseruo emi-
 grandi conditionem ac modum. Alij enim ex
 Lunae decursu, cuius impulsu fertur Oceanus, et
 tumescente fluctu, alij subsidente, vel intereunt,
 vel conualescunt, humoribus scilicet spiritibus
 motu atq; aspectu sideris, vel agitatiss vel sopiti.
 Sic in pronuncianda Crisi, hoc est, deferendo iu-
 dicio quod vel mortem vel salutem denunciat,
 omnes quos morbis tentari obseruo qui in humo-
 rum plenitudine consistunt, ceu pulmonis inflam-
 matione, pleuritide, angina, apoplexia, lethar-
 go, morbisq; pituitosis atq; intercutaneis, quos

Lib. 2. Histo.
 cap. 98.

Ohesi in aestu
 maris acce-
 dente peri-
 clicantur.

bus corpus intumescit, atq; hydrope suffocatur, Luna plena atq; orbiculata, aestuq; exundante extinctum iri pronuncio, aut saltem plerosq; eorum pro morbi ac corporis conditione ac natura manifestam alterationem subituros subsequente subita sudoris vel sanguinis eruptione, vel ex quavis parte aliqua humoris redundantis euacuatione ac profluuto. Hecticos verò, hoc est, tabe, marcore, siccitate, nutrimenti defectu obnoxios, deniq; silicernia, decrepitos ac capulares senes, silenti luna, fluctuq; subsidente, interituros denuncio. Et quò plenitudinis aut defectus causa maior aut minor in corpore consistit, eò vel serius vel citius morte sopiuntur. Ita qui aquis distenti sunt, qui corpore opimo existunt, atq; obeso, si accipi dubioq; morbo, et qui ex humorum redundantia contrahitur, corripuntur, statim accedente aestu ac vergente in plenilunium aut nouilunium fidere opprimuntur. Nonnulli ubi fluctus iam medium obtinent: alij cum in summo confiterit Oceanus, vitæ finem imponunt. E diuerso qui sicco sunt aridoq; corpore, macilenti, strigosi, squallidi, exangues, extenuati, subsidente labenteq; aestu, atq; in Occidentem conuerso fidere sensim placideq; obdormiscunt. Eorum nonnulli pro virium defectu, defluxu medio: nonnulli extremo portuq; vacuo. Nec solim agrotorum corpora ab externis hisce causis afficiuntur, sed etiã qui inculpata sanitate fruuntur. Lunæ vires effectusq; percipiunt: verum quò quisq; magis ab optima temperie de-

Sicci & aridi
in Oceani
defluxu mor-
untur.

Sani æque ac
agrosi, vitæ
percipiunt
vires.

deflexerit, eò promptius doloribus infestatur, atque auræ Lunæq; mutationibus fit obnoxius, præsertim ubi huiusmodi corporibus vitiosi putridiq; humores subsunt. Sic luna vel inchoata primum, vel plena, atq; in orbem circinata, flanteq; vento rigido, muscoli, membrane, nervi, panniculi, tendines, rigescunt, ac contracti contortiq; doloribus acrius concitantur. Hæc de Luna vi atq; efficacia, motuq; Oceani nemo ut vana aut anili figmenta respuat, cum nihil illo certius, nec veritati magis consentaneum: siquidem huic rei fidem facit experientia, illiq; ratio suffragatur etiam in ijs quæ inanima sunt & sensus experta. Nam pelles setosæ ex vitulo marino seu phoca detractæ rigescunt, ac pili eriguntur accedente maris aestu: rursus demittuntur ac flaccescunt, eo subsidente, quod & Plinius non subicit. Tale quiddam etiam in terrestribus quadrupedibus observamus, quarum pleræq; in arboribus victum venantur; nam Sebellinæ atq; Armelinæ pelles, si in arce reponantur, illasq; vestibus imponeris, post triduum plus minus in summum emersisse videbis, præsertim Sebellinas, vulgo Sebel. Cum enim animal id agile sit & inquietant non dissimilis ferè mobilitas tegmini detractæ inhaeret, præsertim ubi Aquilonio flatu, hibernis siccitatibus ac gelu rigido avulsam est. Nam illi animantium pellis æstivis mensibus detractæ

Pellium quæ
tundam na
tura in eri
gendis pilis,

Pelles quan
do an manti
bus detra
hendæ,

ris, cunctulis pantheris, leopardis, lyncibus, hircinis, felibus, vulpeculis, sciuris, mustelis, & quædam

Martes; vierras vocant & foinas, tum plerisq;
 alijs; ex quibus in hibernos vsus tegumenta confi-
 cinus, magna ex parte pili defluunt; quoniam illorū
 radices non fixē inhaerescunt, hiante scilicet la-
 xaq; cute, quo fit, vt huiusmodi pellibus suffulta
 vestes, à blattis ac tineis citius infestentur, quòd
 intempestiuè, nec opportuna anni parte à corpo-
 ribus exēptè detractaeq; sint. Quocirca inconsultè
 faciunt, qui aestiuis mensibus flanteq; Austro vel
 Africo, culcitrās, lodices, tegeticulas, aulea ac
 tapetas, vestesq; cultiores in feriarum festorumq;
 dierum vsum repositas, ac decorem asseruatas,
 quas nuptiales Mattheus vocat, Australi potius
 auræ, quàm Aquilonari ventilandas exponunt,
 aërique humido obijciunt, cum frigore ac siccita-
 te celi obdurescant tegmina, & indumenta
 quæque meliorescant: tali siquidem ratione ver-
 miculos, teredines, tineas, blattas, quæ vestimen-
 ta depopulantur, ac vel corrosione vel attritu
 vitiant, exarescere contingit & aboleri. Frigi-
 da siquidem & sicca asseruandis rebus accom-
 moda, tum crebra concussio ac conquassatio, quæ
 puluerulenta quæque ac situm mucoremq; discu-
 tit. Nam quæcunq; immota arcis ac loculis con-
 cluduntur, nec perflari contingit, aut flatibus
 agitari, putent, sordescunt, olida efficiuntur, ac
 detrimenta concipiunt, atque indies efficiuntur
 deteriora. Nec etiam nocturno tempore cubili
 imponi debent, aut lecto admoueri: nam sudor
 qui ex tepenti madidoq; per nocturnam quie-

Cap. 21.
 Quid vesti-
 bus tineas
 innasci pro-
 hibeat.

Tapot lecti
 palles deteri-
 ores efficit.

tem corpore emanat, atq; expirat, in vestes atq; indumenta, contactasq; chlamydes assumitur, sic ut tepore quodam ac corporis exhalatione imbuta ac perfusa, materiam corruptionis concipiant. Calida enim et humida progene-

Quae qualitas
vermiculos
progignat.

Aestate etas
& corpora
bestiarum sca-
tent.

Zelandia
cuniculis fe-
cunda.

rands sordidis animalculis idonea, quo fit ut aestivis mensibus, aurasq; subtrepida, conclavia, edes coenacula, triclinia, arcae, cellae, promptuariae, horti, limacibus, cochleis, vermiculis, cunicibus, muscis, culicibus, erucis, crabronibus, vespis, scarabeis, corpora verò pulicibus, ac pediculis lendibusq; scateant, quae hibernis mensibus minus conspicuntur, aut infesta sunt. Omnes itaq; hirsute illae crinitaeq; bestiae, tum quae tenera molliq; lanugine contactae sunt, ex quibus sumptuose pelles ac tegmina conficiuntur, in frigidis portibus, quam calidis regionibus degunt, eoque minus patiuntur pilorum defluuium, quòd contractior sit cutis, ac condensa astrictaq; frigore pellis: quo fit ut pilos tenacius amplectatur, nec citò defluant, aut in auras diffusi evanescant. Sic apud Zelandos in ipso propemodum Oceani aditu immensa conspicitur vis cuniculorum, quae tota Brabantia post solstitium autumnale usque ad veris initium alitur: nec leporum exiguus numerus magnitudinis inusitatae, carne non minus salubri quam suavi, et quae (ut ridiculi quidam nugantur) non falfescat. Oberrant autem in monticulis ac collibus arenosis nonnulla sui parte Septentrioni, aut Occidenti solstitiali,

non arte, sed natura oppositis, ita vt ex aeris frigiditate, atq; arena siccitate saluberrimi existant, ac mirè agiles multò magis quàm in caueis passii ac saginati, præsertim si sanguine humano alantur, vt Chirurghi quosdam factitasse audio apud plerasq; nationes, qui sanguinem, quem hominibus nonnunquam morbidis incisa vena adimunt, huiusmodi bestiolis obijciunt: quo quidem mirè saginantur et pinguescunt, sed alimento insalubri atq; hominibus noxio. Syluestres itaq; in quieti, exercitati, instabiles, palantes, esui salubriores, quorù etiam pellis ac tegmen densius est, multisq; crinibus fixius inherentibus magis obsitù.

Cuniculi hu-
mano san-
guine pasci
insalubres.

CAP. II.

De Zelandiæ insulis, ac gentis huius natura, conditione, moribus, origine: & quantum commoditatis atq; emolumenti huius regionis fundus ac soli vbertas exteris adferat, compendiosa ac diludica descriptio, in qua obiter refricatur rerum gestarum memoria, multaq; naturales causæ explicantur.

CVM tam multa proferat Zelandiæ regio, quæ exteris etiam ad vitæ vsum ac commoditatē conducunt ac sūt necessaria: miror à plerisq; hanc tantā abiectā ac despicatā censerī. Nam præter insignes atq; immensū fastigiatas lauros (vt à telluris beneficio exordiar) ppolititis maturitate baccis ve-

Zelandici soli
vbertas.

Rubea radix
& alumen
durabili co-
lore pannos
imbuunt.

Regi Hisp.
Philippo gra-
ta Zelando-
rum mundi-
cius.

nustas, quae Brabantis denegatae sunt: praeter effi-
caces & salubres herbas, cum medendis morbis,
tum esui accommodas: praeter Sal candidissimum,
quod civium industria conficitur: praeter Rubiam,
garansam Gallis, nostris Meedecrappe nomina-
tam, adornandis pannis, ne color deflorescat, e-
umq; intumescant, necessariam: praeter tri-
ticum quo nusquam gentium candidius aut magis
ponderosum: praeter tot salsamenta ac vento
induratas saperdas: praeter immensam piscium
copiam, quae quotidie recens aduecta, in omnes
Europae partes distribuitur, vrbes exhibet ele-
ganter extructas, atq; in ijs aedificia splendida, re-
domestica ac supellectile concinne exornata, ita
vt omnia passim nitida conspiciantur, culta, ex-
polita, quod vnice nuper admiratus est illustrissi-
mus Hispaniarum Rex Philippus Belgij princeps,
& quibus superatus erat, Proceres aulici. Accedunt
his omnibus portus commodi, fideq; ac-
tute nauium stationes, omni nationi expositae,
atque ad frequentandas remotissimas regiones,
quocunq; terrarum cursum instituere libeat, aptis-
sime, nec illi negotio desunt exercitati naucleri
ac viri nautici, quibus omnes Oceani recessus sunt
explorati. Quanta vero soli vbertas, quam pin-
gues ac glutinosae glebae, quam feraces ac secundi
agri, quam numerosi armentorum pecudumq;
greges, non facile vlli fidem feceris, nisi propius
illi sint conspecta, vti etiam vberissima saginando
pecori pascua, non solum intra exprorectos agge-
reb

res ac ambitus, sed etiam extra littora, in ipsa Oceani crepidine, in quibus oberrant pecudum aliquot myriades maximo negotiatorum emolumento, quæstusq; vberissimo, non solum supra vulgarem magnitudinem, sed saporis etiam delicati atq; exquisiti, soli ac graninum beneficio, quod saluberrimum ijs pabulum suppeditat, adeo ut exteri quoq; summopere ijs delectentur, ita ut Vitiligatores, hoc est, qui sectandis litibus dediti sunt, nullis donarijs (modò aurum demas) aduocatis ac procuratoribus melius gratificentur, quam si villosas huiusmodi oues ac Zelandicos verueces illorum culinae inferant: tum demum enim res illis cordi esse incipit, ac cause insistant: quibus si accedat caseus ouillus virere persusus, inusitate magnitudinis, atq; immensi ponderis nihil adferri potest ad rei commendatione gratius. Tali siquidem condimento irritari solent ad potum ac repotia etiam saturi, ac vino affluentiore paulò antè persusi. Da aeris autem Zelandici clementia non ausim multa polliceri, ut qui nonnullis partibus sit paulò asperior, & quam vicinarum gentium minus salubris, præsertim æstate ob paludum & stagnorum graues halitus & quòd regio arboribus minus consita. Hoc tamen habet commodi, quòd contagioni ac pestiferis morbis minus sit obnoxius, ac ferius inficiatur: at infectus immaniter in hominum corpora grassatur, nec facile conquiescit. Ut enim lignum durum agrè quidem ignescit ac

Aduocati
numeribus
afficiuntur.

Caseus viridis appetentiam auert.
Aer Zelandicus qualis.

Zelandicæ aer ex, ferius inficiatur.

Simile ab igneis rebus.

Aqua in Ze-
landia quædam

Ziriza pu-
eros salubres
habet.
Zelandia an-
tiquis
veteribus
cognita.

Lib. De mo-
ribus Ger-
manorum.

Zelandi calli-
di & indu-
strii.

Vnde Ze-
landia Mat-
taci dicitur.

flammam concipit, at incensum difficile restin-
guitur: ita corpora Aquilonijs flatibus ac marina
aura indurata minus promptè virus concipiunt,
peste verò correpta egrè hanc excutiunt. Aqua
quoq; putealis in insulis non ita pridem ex mari
vindictis, parum sapida est aut salubris, ac vel
falsæ qualitatis, vel vliginosi fundi, saporisq;
ingrati particeps. Tametsi in ciuitate Zirizea
putei existant, qui ne aque quidem fluuiali ce-
dant, aut liquore pluuiæ sint inferiores. Regio-
nem hanc maritimam veteribus olim non fuisse
incognitam ex Cornelio Tacito colligi potest,
non hoc equidè, quo nunc innotescit, nomine, sed
ex vsu ac vulgata alloquendi consuetudine ac
compellatione, qua populares atq; indigenæ
inter se sunt vsi: itaq; Mattiacorum illos nomine
designat, cum inquit: Est in eodem obsequio
Mattiacorum gens, Batauis similis, nisi quod ipsi
terræ suæ solo acrius animantur. Quo indicat, ta-
metsi Batauis siue Hollandis à cauitate terræ sic
denominatis vicini sint ac finitimi, ita vt inter il-
los referri debeant, vulgari tamen nominis ap-
pellatione discretos, atq; Oceano propiores ma-
gis feroces esse, vt reuera sunt, ac viribus, inge-
nio, solertia, versutijs, calliditate, fallacijs, captio-
nibus, negotiandi peritia, ac conquirendi in-
dustria superiores. Quod autem Mattiaci
nominentur, non à loco aut duce aliquo, sed à
populari appellatione, atque vsitato loquendi
more enatum est nempe à Maet/ que vox
in

in quotidiano sermone ac congressu familiari, omnium apud nos actionum, contractuum, periculorum, ac totius voluntatis, consilij, laboris socium comitemq; sonat, omniumq; rerum quas inter se exercent participem ac consortem. Ita omnes gregales, venalitij, confodales, & quotquot inita societate, fido firmoq; animorum consensu facultates ac copias suas in commune conferunt emolumentum ac questus spe, ex nautarum consuetudine, quorum maxima in ijs regionibus copia, *Mattiac* voce gentilitia ac vernacula nominantur, hoc est, coniuncti ac sociati. In magistratu vero, aut dignitate aliqua illustri, vel Consulari vel Senatoria, omniq; munere publico questura, aedilitate, pupillorum tutela, testamentorum procuratore, alijsq; functionibus *Wonnout* sese vocant etiam qui apud nos consulatu funguntur, quod Latinis collegam sonat. Ex vetusta itaq; consuetudine ac vulgato loquendi more, quem inter has gentes obseruabant Romani, cum in ijs regionibus versarentur, illasq; terras sibi vectigales at tributarias facerent aut in societatem ac tutelam Romanae potentiae assumerent, *Mattiacos* vocabant: ut qui apud Germanos *Herman* nominatur, *Arminum*, atque apud *Cesarem* in *Commentarijs*, *Ambachs heeren* / *Ambactos*. Eo enim nomine designant *Belge* illustres aliquot viros, penes quos est summa rerum, atque

Collega quae nomina *Zelandis* dicitur.

Lib. 4. belii Gallici. Ambacti quae *Zelandis*.

in coloniae alicuius seu municipij ambitu, vllq;
 territorio, dominatus. Nam Zelandiae nomen
 recens est, ac veteribus incognitum, à terra ac
 mari conflatum, quasi dicas terram ac solum
 maritimum: mari enim vndiq; cingitur, multisq;
 insulis distincta est, nempe quindecim, tanetsi
 paucis abhinc annis magnam cladem huic regio-
 ni Oceanus intulit, cuius seuitia atq; immanitate
 magna Zelandiae pars diuulsis ac dissipatis fundi-
 tus aggeribus, salo oppressa est, atq; mari equa-
 ta: subsistunt tamen insignes aliquot insulae, qua-
 rum tres praecipue cum Oceani aestu continen-
 ter luctantur, atq; immensis sumptibus (quod
 non facile Principi, aut qui illius vices obeunt,
 persuaderi potest) aduersus barbarum hoc atq;
 indomitum elementum aegrè se tuentur. Inter
 has primùm ex alto in portum delatis se offert
 VValachria vel ab eius cultore sic denominata,
 vel vt conijcio, à Gallis qui hanc oram frequen-
 tabant, qui Belgica voce etiam nunc Walen vo-
 cantur, impuberes eorum Waeltens/ aut ab ea
 Britanniae parte, in qua versus Occidentem con-
 sistunt, VValli apud Angios praecipue nobilita-
 tis viri, à Gallis etiam oriundi, quod idioma illo-
 rum adhuc indicat. Insula haec ab ortu Bra-
 bantiae obuersa est, à meridie Flandriae, ab Aquilone
 Bataviae siue Hollandiae, ab occasu equino-
 ctiali Britanniae, in qua breuissimus est traiectus,
 et à qua parte primus in Oceanum ingressus
 quocunq; terrarum visum sit nauigationis cur-
 sum

Zelandia in-
 sulis fecun-
 da.

Vvalachria
 vnde dicta.

VValachria
 eius.

sum dirigere. Præbet enim Arnemuda Metel-
 liburgi municipium, tutissimum omnibus por-
 tum fidamq; nauium stationē: nam hic præcipue
 classis quamlibet numerosa instruitur in quem-
 cumq; Oceani tractum velificatio perficitur. Cum
 autem hæc insula præter fundi aliquot appendices
 serius illi annexas (Polders nostri vocant) octo
 miliarium ambitum conficiat, vt etiam Scaldia,
 cui intra centū annos iugerū tria millia auulsa sūt,
 cultissimis aliquot pagis ac villis distincta sit, tum
 vnum habet emporium negotiatorum frequen-
 tatione celebre cum primis ac illustre Metelli-
 burgum à Metello præcipue nobilitatis ac Con-
 sularis dignitatis apud Romanos viro id nomen,
 vt pleriq; opinantur, consequutum, cum ego
 à Burgo, hoc est, munito atq; eminente castro
 aut arce rupeq; inaccessa, quale apud Romanos
 Saxum Tarpeium, denominatum putem, quod
 in insule huius meditullio, ac velut centro con-
 sistat. Que loca occupare solent ac præsidio
 munire duces præfectiq; regionum, quò ex edi-
 tiore loco tanquam è sublimi specula, ac velut in
 excubijs collocati omnia spectarent, atq; incur-
 sionibus hostium obsisterent. Hinc enim apud
 Belgas emerisit Burgimagistri, & Burgrauij
 dignitas, quòd penes hos sit summa potestas, &
 loci illius præfectura. Nec tamen diffiteor,
 quin ad huius Conditore referri possit, à quo tali
 loco hoc propugnaculū contra hostiles impetus sit
 erectum. Distat autem à Metelliburgo versus

Metellibur-
gum empori-
um.Quid Germa-
nis
Burgh.

Flissinga civi.
tas.

Africum seu Occasum hibernum, intervallo sexdecim stadiorum quae bis mille passus conficiunt, aut bina miliaria, vrbecula exiguo quidem murorum ambitu, sed arte ac natura munito quae parte mari obuersa est, quae strenuis piscatoribus atq; exercitatis naucleris, quos Pilotas vocant, referta, Flissinga nominatur, non Vlyssaea ab Vlyse, vt quidam nugantur, producta origine, sed ab vrceo aut lagena potius, quod poculi genus fictile, superne angusti oris est, ne imprudenter liquor effundi possit, in medio distans ac capaciore ventriculo, qui circa inum gracilescit ac sensim extenuatur, Belgis Ecu Slessche nominata. Cuius imagine, Ciuitatis huius vexilla ac manipuli, quos etiam nauium malis in vertice erectos conspicimus, insigniti sunt. Cum autem loci huius incolae suauiter se poculis reficiant, nec ab ijs etiam abhorreant feminae, aliquando in hoc certamine viris robustiores, ab amplexu lagena, qua singulariter afficiuntur, eamq; identidem exhaurire gestiunt, nomen hoc consequuti sunt, aut idipsum sibi a potandi consuetudine asciuerunt: quae quidem inter hos inoleuit, non vt inebrientur, sed inter se exhilarescant, atq; animi nebulis discutiant. Sunt enim complures in hac regione tetrici, maesti, superciliosi, melancholici, qui affectus a Brabantis ac Flandris sunt alieni, vt quos non triste Saturni ac Martis, sed letum & salutare Iouis & Mercurij sidus infortemat, eoq; fit vt Zelandi qui percipiunt excutiendas illas

Lagena quale
poculi genus.

Nomen a re
natum Flis-
singa.

Zelandi cur
poculis
additi.

illas animi molestias, Geniales esse studeant, atq;
 affluentiore potu has animi carnisficinas oppri-
 mere. Versus ortum æquinoctialem Scaldie
 opposita, abest à Metelliburgo pari propemo-
 dum distantia ac totidem passibus Campoue-
 ria ciuitas, per angusto moenium ambitu, paucis Veria ciuitas
 abhinc æuis Scotorum frequentatione cele-
 bris, nomen id à freto obtinet, quòd ab ea lit- Veria ciuitas
 toris ora in vltiorem Campe ripam ac si- vnde dicta.
 num, qui Noortbenelandie annexus est, trans-
 ferri homines solent. Primus enim portus,
 æ nauium cymbarumq; statio, à qua conscensa
 nauis aut scapha traicimus, Vex Belgis dicitur,
 alijs. *Wact*: Latine *tractus* & trans-
 uectio. Huius Aquilonem versus aut ab ortu Scaldia insu-
 solstitiali opposita est Scaldia à præterlaben- la a flumine
 te Scaldie flumine sic nominata; que cum mul- sic dicta.
 tis populosis pagis ac colonijs distincta sit, plu-
 rimas exhibeat rusticanas villas, pleraq; vrba-
 na atque antiquæ nobilitatis prædia ac palatia,
 vt *Haemstedium*, & *Renisse* affinem *Moer-*
mondam tum præter *Brouersauiam* non igno- Zirizæa
 bile municipium: Ciuitas *Zirizæa* à conditore quando pri-
 que anno redempti orbis 849. imperante *Lo-* mum erecta.
thario primum in formam ciuitatis edificari
 cocepta, ac moenium ambitu muniti, ex par-
 uis initijs in eum splendorem adacta est, vt nul-
 la clarissimarum ciuitatum sit inferior. De
 qua hoc citra omnem ambitionem, aut
 immo-

Zirizai lie-
seris afficiuntur.

immodicum erga patriam affectum, ausim testari, plurimis illam viris eruditis, præclarisq; ingenii secundam esse ac feracem, negotiatoribus prouidis ac sagacibus refertam, quibus ex re frumentaria ac lectissimo tritico, ex niuei candoris sale, ex rubio seu garansa, salsamentorum ac piscium copia, armentorum pecudumq; immensa vi quaestus accedit vberimus. In re familiari ac domestica, omnia elegantia, nitida, expolita, mensa frugalis ac moderata, nec unquam prodigaliter sumptuosa: in mercatura exercenda nemo non ciuium solers atq; industrius, lucri avidus ad rem attentus, in tenuiores tamen atq; inquilinos inopia pressos liberalis ac beneficus, in ceteros verò hospitalis, blandus, comis, affabilis, candidus, atq; absq; omni simulatione ac fucata specie nulli non obuius et expositus: in pietate ac Dei cultu religioni quàm superstitioni propior. Quòd verò ad populares ac loci huius indigenas attinet, nusquã gentiũ tam dextri tantaq; sagacitate in odorãdis explorandisq; impostoribus captiosis, fraudulentis, subdolis, insidiosis assentatoribus quamlibet scite adulentur, palpent, blandiantur, aures titillent ac scalpturiant, adeò vt non facile horum technis, fucis, fallacijs, versutijs decipiantur, sed illas e uestigio deprehendant;

Zelandi a-
sturi.

Dignoscere cauti,

Perf. Sat. 3.

Quid solidum crebet, & pietæ tectoria lingua,
Nequa subarato mendosum tinniat auro.

Vt assolet ijs quibus aliud clausum in pectore, & aliud

liud in lingua promptum. Ab hac dijudicandi peritia emerferunt in Belgas aliquot (exhibita aliquando populari Comœdia) hæc vulgata dictoria, dictante morione, nequis offenderetur: Brabantus hilaris, festiuus, ridiculus, in scenicis Comicisq; moribus immodicus: Flander mulierosus, salax, intemperans, libidinosus, petulcus, lasciuus: Hollandus simplex, improvidus, incautus, infacetus, iners, segnis, somniculosus, stolidus, ac minime astutus. Zelandus callidus, vaser, versipellis, astutus, subdolanus, captiosus, versutus. Qui affectus etiam ingrauescente ætate ac senectute vires concipiunt, seseq; efficacius proferunt, nisi domita nature propensione, atq; institutione aliter condocefacta ad meliorem frugem perducatur. Siquidem infimæ plebis ista sunt vitia, ac gentilitij mores, non patriciorum aut virorum illustrium qui liberaliter educantur. Cum autem omni nationi sui adsint affectus ac vitia, mores, propensiones, studia, hoc est, instituta, quibus se quisq; applicare solet, tum huic quoq; genti, à qua nihil humani alienum, non desunt genuini insitiq; affectus, ad quos nature inclinatione feruntur, partim ex circumfuso aëre, qui manifestò corpora afficit; partim, vt alimenta prætereant, ex parentum natura, auitisq; moribus, ac vulgari vitæ consuetudine, quæ aliquando ita inoleuit ac menti infixæ est, vt vix eximii quæ: quo fit (si patricos demas, qui nusquam non eniti ac doctrina expoliti sunt) vt gregaria

Belgarum inferiorum aliquot propensiones.

Hollandi

Mores gentilitij plebi peculiariter.

Omnes nationes suis vitiis imbuta.

Patriciorum conditio diuersa a plebe.

ac promiscua multitudo passim inhumana sit, rudis, agrestis, ferox, crudelis, indomita, atque a civili vite consuetudine aliena, quascunq; etiam nationes excutias. Verum quò inueteratus error, ac deprauati mores, qui ab incunabilis ac prima infantia inolescere animis nostris incipiunt, ita ut eos velut cum lacte nutricis suxisse videamur, eximantur: progenitorum munus ac officium est (quod nostrates nunc seculò præstare enituntur) ut ex se procreati liberaliter instituantur, eumq; animo cultum ac fomenta adhibere curent, ut exuta nativa instig; feritate, ad omnia humanitatis officia inclinentur. Ut enim sylvestres arbores cura atq; industria hominum mitescunt, immanes bellue officio ac molli tractatione mansuescunt ac circueantur: ita quoq; humanus animus non profusus ferreus aut adamantinus flecti potest, atq; ad artes humaniores, ad probitatē, decus, virtutē, pietatē, religionē informari. Quae res effecit apud nos, ut piscatores gens rudis ac pelago assueta, quorū apud Zirizeos supra quingentos esse constat, præter hos, qui nondum satis adulti in huius negotij tirocinio versantur, paulò post in nautas ac veteranos assumendi; ea sint morum ac vite integritate, ut nunquam inter illos vlla contentiones, iurgia, simultates, dissidia exoriantur, nec unquam inter se lites consecretentur, aut iure cum aequalibus contendant, ita ut magistratus nunquam nisi in urgentissimis causis se horum

Infantia in
 1678
 1678

Si mille a feris
 & arboribus
 sylvestribus.

Zirizea pi-
 scato:ibus
 fecunda.

controversijs interponat, sed omnes inter sese
 coactis conatijs dirimunt ac confopunt. Nul-
 lum inter suos gregales tolerant mendicium, ac
 probro ducunt, si quis ex consociatis ostiatim
 sibi emendicet, aut quid aliud eblandiatur: quin
 ipsa piscatoria societas, & qui inter illos est pri-
 marius, quem Decanum vocant, singulis quibus
 res domi angusta est & contractior, quàm ut
 familiam alant ac sustentent, ex communi erario
 suum dimensum constituit, ita ut non desit quo
 famem frugaliter ac liberaliter solentur. Cum
 autem tam numerosa multitudo piscatu se exer-
 ceat, ac paulò longius in Oceanum progressa, vi-
 sum in mari venetur, si quando parca & mali-
 gne piscari contingat, nullus unquam horum
 se vexat aut excrutiat, nec cuiquam malè preca-
 tur, sed omnia placidè ac sedatè perfert melio-
 rum spe atq; fiducia. Ista autem animi modera-
 tio in hominibus tam incultis, non præscriptis
 legibus, aut sapientum doctrina, mentibus illorum
 impressa est, sed instinctu ductuq; naturæ, ac ra-
 tionis iudicio concepta, quo discernunt, quæ ho-
 nestati ac decoro deseruiunt, quæq; illi sunt aduersa.
 Ceterùm ut ad Scaldem recurrat oratio, Fluius hic
 in Veromanduis vetusto adhuc nomine cognitus,
 geminis fontibus progressus, per Nervios, nunc
 Tornacos, per Gandauum urbem celebra-
 rimam, quæ mihi prima tirocinij rudimenta

Nantatum
 a. ud Z. II.
 2205 v. 12
 conditio.

Piscatorum
 apud Be gas
 affectum
 moderat. o.

Ductus natu.
 ræ quid effi-
 ciat.

Scaldis fluii
 origo & de-
 curius.

Gandauum
 studiorum
 alumna.

Antuerpian
Scaldis ex
ornat.

Scaldis per
Flandriam
decursus, cur
de Honte di-
citur.

Cæsar lib. 6
Comment.

Zirixi ex-
ercitati nau-
re.

Scaldæ fre-
mirus, quan-
do tempesta
rem denun-
ciat.

contulit, reliquosq; Flandriæ tractus diffunditur, ac mox Antuerpian delatus, urbis menia alluit, portumq; inibi insignem, ac clarissimam nauium stationem exteris exhibet; deinde paulò longius progressus, bipartito cursu Brabantiam ac Flandriam à Zelandia discriminat: siquidem sinistra in Austrum contortus ac deflexus, Flandriæ oras ac littora persequitur, alioq; nomine insignitus de Honte à latratu ac fremitu vocatur, quo per Zuytbeuelandiam ac Vualachriam in Oceanum occidentalem patet aditus, ac rursus in has oras accessus: dextra verò relictis Brabantie finibus continuato cursu, seruatoq; veteri alueo per Scaldie insulæ littora violento vastoq; gurgite in Oceanum deuoluitur, atq; ex vetusta appellatione Scaldis nominatur, Belgis vsitato nomine Schelt/ Gallicè le scault, vnde insula hæc Scaldia denominata, vulgò Schouwe. Cuius fluij præcipuum alueum, profundumq; gurgitem (Canael nautæ vocant) quem naues confectari debent, ne vadis inhæreant, ac sisti contingat, etiam hac tempestate indigenæ exactissimè exploratum habent, suoq; illum nomine designant, commonstrato loco, à quo ante multos annos Oceani ostia subire solet, ac fluctibus marinis immergi, ita vt ne intempesta quidem nocte, nostrates nautæ ab hoc deflectant, aut in diuersum rapiantur, vt aliquando vsu venire solet velificandi imperitis, insigni mercium ac vectorum detrimento. Exaudiuntur autem hisce locis fragores ac strepi-

tus horrendi vel subsidente in imum fluctu, vel
 ubi rursus æstus aduentare incipit, ac ventorū vio-
 lentia exasperatus Oceanus fluuio obnuitur: quod
 ipsū potissime vsuente solet, ubi post Aquilones,
 Austrini flatus ingruunt; ita vt accolæ percepto
 plusquā miliaris intervallo Oceani ac Scaldæ si eni-
 tu, tempestatē imminere ante tridūū pronuntient.
 Cum autē angustiora olim essent Oceani ostia, mi-
 nusq; vasti ac patentes in continentē aditus, con-
 spectius in mare Scaldis ferebatur; siquidē incru-
 descende quotannis æstu marino, ostia faucesq; di-
 latari contingat, ac sinus laxiores effici, vt gulosis
 affolet, qui immodico potu se proluunt, quò sit
 vt flumē hoc affluentiori salo obruatur, nec facile
 decursus eius, quo in Oceanū effunditur, conspici
 queat. Non desunt qui nominis affinitate decepti,
 eam speciem Aselli piscis, qui mihi aliquando Plinij
 visus est Callarias, ex hoc fluuio nomen obtinere
 credant, atq; à Scheli/ Scheinich denominari,
 quòd in Oceani ostiis, in que flumen hoc se exo-
 nerat, vel hamo vel retibus subducatur: cū à
 squamis potius, vulgò Scellen (nam Scel-
 len testaceis attribuantur, non piscibus) appella-
 tum censeam, quibus densius contextus obdu-
 ctusq; est, ac velut lorica munitus: eoq; fit, vt
 cum elixandus est (nam torrerī recusat) cultro
 deradi debeat ac desquamari, secus quam Asellus,
 vulgò Cabbellian/ lauore perpolitus cuteq; mol-
 li nec squamosa, nec etiam in ipsis Oceani fauci-
 bus, quas influit, capitur, sed in alto longeq; re-

Simile a gu-
 losis, quibus
 fauces dila-
 tantur.

Scheluisch
 Piscis unde
 denominatur

Asellus piscis
 Cabbellian.

moto mari. Tametsi non ignorem, pelagios
 aliquot pisces aliquando fluminis ostia subire,
 dulcis aquæ illecebra, qua mirè pinguescunt, si
 Salmones, qui ex Britannico Scoticoq; sinu, ad-
 verso annie in Rhenum ac Mosam penetrant; ut
 etiam Trisse, alose, lactie, vulgò *Elvi*/magiles,
 Harder, acipenser vel sthrutio. Anguille vera
 contra quam marini pisces, salsam aquam appet-
 tunt, qua gustata mirè agiles efficiuntur, suntq;
 lubrici, atq; esui salubriores; quo fit ut circa
 tarrhactas (nostri *Silsen* vocant à claudendo)
 quo apertis valuis aquam, qua hibernis mensi-
 bus agri opprimuntur, violento impetu in mare
 profundunt, inusitatae magnitudinis anguille
 massis ac sagenis exinantur, verum de his ali-
 quando uberius, ubi Conrado Gesnero viro
 cum primis erudito paria fecerim, atq; hosi-
 ti loco Compendium de piscium triualibus no-
 menclaturis illi dedicatum absolvero. Cete-
 rum flumen hoc, qua parte Scaldie oras attingit,
 atq; hinc in Oceanum illabitur, Orientales regi-
 onis hulus insulas ab Occidentalibus discriminat,
 quarum quæ ad Ortum spectant, *Beoesterichelt*
 indigenis vocantur: quæ verò Austro ac Flandrie
 obuersæ sunt, *Beweesterichelt*/ quasi superiorem
 ac inferiorem, aut citeriorem atq; ulteriorem
 dicas, quorum alij cis Scaldam, alij trans Scaldam
 consistunt. Designantur autem his nomi-
 nibus duæ insignes *Quæsturae*, quibus Prætoris
 etiam dignitas, ac *Dictaturæ* potestas attribuitur

Anguille
 salis aqua
 delectantur.

Conradus
 Gesnerus
 laudat.

Ze'landia in
 duas Quæ-
 sturas diuisa.

est, sic ut harum præfectis ius ac fas sit tota passim regione (præter ciuitatum municipia, quæ consulum tutela ac præsidio subsunt) Regio dominatu facinorosos coercere, vagos ac palantes corripere, nebulones ac mendicos validos, sicarios, oppressores in vincula conijcere, ac tormentis exploratos in iudicio capitis arcessere, quò omnia passim quieta sint & pacata, & nequis iter ingressus aliquid hostile metuat. Obiuit hoc munus multis annis inculpate; eòq; præclare ac magna laude functus est nullius offensione illustr. vir Hieron. a Seroskerka, Equestris ordinis Heros, multiq; alijs nominibus suspiciendus. Adauget verò socii decus & amplitudinem pari generis splendore ac nobilitate magnificus vir Iudocus Iudocus a Vueruia, rei agrarie in insula nostræ ambitu præfectus non sine maxima amplissimarum dignitatum expectatione. Excitauit elapsis aliquot retro sæculis fluuij hic decursus inter Zelandos, qui in eodem sunt cum Batauis comitatu, & Flandros, acerrimas contentiones ac eruentas pugnas. Appellat autem atq; veneratur vtraq; natio suos Principes Comitum nomine, adiectis aliquot speciosis titulis: qui Dominatus hinc emerfit, quòd præcipue nobilitatis viri Imperatores ac Cæsares in aduandis periculis comitantur, suamq; operam sedulo illis præstarent, vniq; Grauen. Que potestas ac nominis amplitudo Iustiniani tempore primum inoleuit, eamq; appellationem consecuta est. Deinde sub

Hieron. a
Seroskerka

Iudocus a
Vueruia,

Comites vni-
de dicti,

Berengario & Otthone competitoribus ad posterios deriuata, proximum apud Imperatorem confessum ac comitatum obtinuit. Anno autem Domini 863. imperante Carolo Caluo, apud Batauos illisq; affines Zelandos hic principatus primum constitui cepit, ac Comitatus nomine designari, primusq; Comitatus nomine inauguratus Theodoricus filius Sigisberti principis Aquitaniae, qui annos octo & triginta in eo dominatu versatus, successorem Theodoricum secundum herilem filium constituit, à quo ad nostra vsq; tempora haec Regia potestas longa heroum serie ad inuictissimum Hispaniarum regem Philippum deuoluta Comitatus nomine censetur, eiusq; prouinciae principes Comites appellantur. Si qui a-

Duces vnde no nea sortiti
 pud Brabantos ac plerosq; alios potestate regia existunt, Duces vocantur, à deducendo in hostilem agrum exercitu, vulgò Hertoghen/ quasi dicas exercitus ductores. Cùm autem Flan-

Guido Dampetra Flan-
 drie comes.

nis esset audus, ad occupandas aliquot Zelandiae insulas animum induxit: itaq; primo Vualachriam sibi subicere ac vectigalem facere meditatur, inductoq; in hanc ditionem exercitu (nam facillimus erat traiectus) illam incursionibus, incendio, igni, ferro depopulatur ac vastat, tandem Metelburgium obsidet, ac per facilem (Harault nostri vocant) ad deditionem sollicitat: cùm in id non admodum paratos promptosq; sentit ciuium animos, ad motis arietibus, factoq; vno aut altero

Metelburgium expu-
 gnat.

insultu

insultu ciuitatem expugnat. Gulielmus Batauorum ac Zelandiae Comes eius nominis tertius, cum ciuitati subsidium adfert, Zirizæis supatus, quibus maxime fidebat, duobus vno die prælijs victus, sanguine madidis vexillis (vnde emerferunt Zirizææ ciuitatis insignia sanguinolento colore perfusa) Zirizæam, qua nulla tunc munitior, aut Principi magis deuota, properè cõtendit. Guido victoria elatus, relicto intra Metelliburgum præsidio, in Zirizæos omne belli robur conuertit, quos dum sesquimensem obsidione premit, maximis damnis afficitur. Siquidem oppidani continua eruptione, magnam stragem Flandris intulerunt, multosq; captiuos in ciuitatem adduxerunt; tandem impetratis vtriusq; consensu inducijs, cõcessaq; sex hebdomadis belli mora, Guido in Batauos expeditionem molitur. Elapsis inducijs Zirizæi collecto milite, instructaq; classe in Vualachriam confestim traïciunt, caesisq; ac prosligatis Flandris ciuitatem in potestatem redigunt ac perexiguo accepto incommodo, in sedes suas se recipiunt. Princeps Batauorum ac Zelandorum Gulielmus eius nominis tertius, percepta tam insigni victoria, ciuitatem Zirizæam maximis honoribus afficit, multisq; priuilegijs, congiarijs, donatiuis muneribus exornat. Guido verò Flandriæ Comes re apud Batauos male gesta, acceptoq; vulnere in Zelandiam secedit, deinde paululum recreatus ad oppugnandos Zirizæos, à quibus ereptum Metelliburgum indignatur,

Vexilla Zirizææ
Zirizææ iubra-

Zirizæi Metelliburgum expugnatum Comiti restituerunt, Zirizæis vtriusque partæ priuilegia.

tur, animum intendit. Itaq; coacto numeroſo exercitu, tametsi vltra ſeſquimensem bis ab hac eſſet repulſus, atq; infectare decedere ſit coactus, ruruſus illos laceſſit, atq; arctiſſima obſidione preſſos continenter oppugnare non deſinit. Cum autem oppidani in extremis eſſent conſtituti, atq; in ſumma difficultate, in maxima reru inopia verſarentur, nullis tamen vel blandimentis, vel minis ad deditiorem impelli potuerunt; tametsi iam ſeptimum meſem præter incendia atq; immiſſas in ciuitatem faeces, omni tormentorum genere, arietibus, catapultis, teſtudinibus, fundis, baliſtis, alijsq; machinis, quarum illo ſeculo frequens uſus, terra mariq; oppugnarentur. Cum itaq; in anguſto res eſſent conſtituta, omniq; præſidio deſtituta ciuitas, opportunè Rex Galliarum Philippus, cognomento Pulcher, nulla interpoſita cunctatione aut mora Ioannem Payderoſum ducem præfectumq; maris, ac Reginerium Grimaldum Genuenſem, inſtructa claſſe, atq; adornatis aliquot longis nauibus, quæ quòd remis frequentius quàm velis incitantur, triremes vocantur, Zirizæam a-mandat, utq; obſeſis ſubſidio adſint ac mature ſubueniant, cohortatur: illi nihil cunctati Regis mandato obſequuntur, omniaq; euſſigio perficiunt: quos ubi in excubijs conſtituti, è ſublimi atq; eminente ſpecula, à qua in mari latiſſimus proſpectus, aduentare, nec procul abeſſe denuntiant, conſeſſim Guilielmus Batauiæ ac Zelandiæ princeps, Regis ſororius, conſpecta primùm nauo

Francorū
rex Zirizæas
ſuo eua.

Triremes
vulgo
galeen.

naue prætoria, deinde numerosa longo agmine
 classe, quas ipse in eum usum instruxerat naues,
 illis adiunxit, collatisq; copijs atq; unita classe
 Flandros adoriri atq; opprimere statuit, oppida-
 nis etiã re inasperata in spem victorie erectis, qui
 recintegratis viribus longa obsidione attritis, rur-
 sum in hostem animantur. Cum autem stat in pro-
 cinctu acies, ac classis omnibus armamentis accu-
 ratè instructa in hostem incitanda, è statione mo-
 ueri incipit: Flandri (vt nulli desunt astus militares
 ac stratagemata) nauem quandam sarmentis, fa-
 scibus, scandulis, stramentis, stipulis, aliq; fomite
 atq; aridis nutrimentis, que citò flammam conce-
 piunt, constratam, oleo, pice, sulphure, seuo, ad-
 ipe perfundunt, eamq; accensam aestu ac vento se-
 cundo in aduersam classem dirigunt. Cum autè na-
 uis flammis corusca hinc inde hæeret, ac subinde
 vadis implicita lentè progredieretur, ita vt Ocea-
 nus propemodum in summo consisteret, ac iam
 iam refluxum meditareretur: ecce de repente
 quod singulari Dei prouidentia factum credi par-
 est) ventus mutata statione in Aquilonem impelli-
 tur, ac remeante maris fluxu flammifera nauis re-
 torta, Flandrorum classem inuadit, omniq; ex par-
 te incendia miscet: complures, ne flâmis absone-
 rentur ac concremarentur, in mare desiliunt, ac pe-
 riculū periculo commutât, vitamq; natandi peritiam
 redimunt. Turbatis hac clade Flandrorū rebus no-
 strates remis velisq; in illos irruunt. Illi nihilo facti
 segniores, restincto qua licet, incedio, reliquas naues

Nauale præ-
 lium.

Flandrorum
 virtus.

naues flammis intactas, omneq; exercitus robur acriter hosti opponūt. Certatū est initio ancipiti dubioq; Marte à meridie ad emergentem vsq; Solem, ita vt ne nox quidem, quæ ea parte anni, nempe Idibus Augusti subiustris est, praelium dirimeret. Nostrates æquo loco constituti, ventoq; ab ijs auerso ac subsidente Oceano, igni, ferro, faculis, accensisq; sarmentis ac sudibus hostibus terrorem incutiunt, multosq; arduos, globos ac faeces in hostium naues ijs comburendis prouoluunt. Interim oppidani reseratis portis factaq; eruptione maximam illis cladem inferunt, ac Flandrorum impetus in nostros retundunt ac reprimunt, mulierculis etiam in hostem ita effertis, vt non minus fortiter et animose, quam viri se illis opponerent. Tantus in eo conflictu fragor, strepitus, clamor, vociferatio, ululatus fuisse perhibetur, vt pleriq; testati sint plusquā trium miliarium interuallo horrendos illos clamores fuisse exauditos. Quod nemini supra fidem vi-

Nocte omnia late exaudiri.

In mari tonitrus longissime exauditur

deri debet, cum in mari editus sonus, aut excitatus fremitus incredibili distantia percipiatur, praesertim tacita silenteq; nocte. Cum enim nihil obstet, vel nemora, vel montes, aut in calum erecti scopuli: clangor per æquoris planiciem, velut patentem atq; vndiq; exporrectum campum, longè lateq; se diffundit, ac per aera voluitur. Cum autem tota nocte miseranda strages, ac cedes horribilis sit edita: diluculo rebus desperatis, victi fusiq; Flandri in hostium potestatem rediguntur.

guntur. Desiderati in ea pugna Flandrorum octo plus minus milia, capti præter gregarios milites, quorum non facile numerus iniri potest, Guido Dampetra Flandriæ Princeps, ac cum illo innumeri proceres aulici: direpta signa militaria, pelles, tentoria, manubiæ, multaq; opima spolia atq; exuuiæ cum Principe ac captiuis in ciuitatem relata sunt. Tota autem classis, quæ illis numerosa erat, suisq; armamentis affrabrè instructa vel quassata & conuulsa, vel incendio absumpta: reliqua in hostiũ potestatem redacta. Hac itaq; memorabili clade afflicti Flandri de componendis rebus, captiuisq; redimendis consilia incunt, quæ documento Principibus esse debent, qui alienæ ditio- nis sunt auidi, ac finitimorum possessioni inhiant, nõ tenta dās bello vicinas regiones, vbi nulla subest legitima causa, aut iusta belli origo: quæ etiam si existat, præstat omnia potius experiri, nullasq; non conditiones pacis admittere, quàm arma in manus arripere. Cæterum soluta iam ciuitatis Zirizæ obsidione, confectoq; bello, quod euenit anno Domini 1303 Idibus Augusti, qui dies erat Laurentio sacer, ne parta ex tam atroci ac cruento bello victoria, annorum decursu obliuione obrueretur, aut ciuium animis excideret, decreta sunt solennes atq; anniuersariæ supplicationes Deo immortalis, easq; Senatus quotannis eodem, quo hæc peracta sunt, die, ac periculo exempta ciuitas, in sempiternam rei memoriam continuari voluit, quod à posteris nunquam inter-

Guido Flan-
drorum Co-
mes captus.

Non temere
suscipiendum
bellum.

Non inuaden-
das aliorum
ditiones.

Aduersa quae
a se derunt,
aliquando
animo repe-
tenda.

missum est: Quin & impuberes, qui scholas pu-
blicas frequentant, atq; in palestra literaria ver-
santur, hunc diem festum habent, ac feriantur,
permissa ijs ludendi licentia: ita rei geste recor-
datio posteritati tanquam per manus traditur:
quod cuiq; civium innotescat, menti q; fixius inhe-
reat, in quanta angustia vite q; discrimine ver-
sati sint olim progenitores, cum pro aris & fo-
cis, pro coniuge ac charis liberis acerrime decer-
tant, suoq; Principi strenuam fidamq; operam
praestare conantur. Interim hanc praecipue do-
ctrinam exhibet posteris, eosq; commonescit
rei huius annua continuatio, ut rebus afflictis ac
desperatis, ad Deum op. max. mentem erigant,
atq; ab eo salutem, patriam obsidione liberam,
prosperos rerum successus, victoriam incurrentem
summis votis exoptent: quod vnicè factitasse le-
gimus Abrahamum, Moysen, Dauidem, Ezechiam,
Iudith, compluresq; alios, qui huiusmodi praesidijs
victoriam sunt consequuti. Ceterum cum Scaldia,
in eaq; sita Zirizæa frequentius ab externis li-
cessita sit, ac bellis quassata, tum insularum nulla
vnde dicat. nus Suytbeuelandia, quæ à solo Austro oppo-
sita sic denominata est, spatiosissimo amenissi-
moq; versus Flandriæ ac Brabantiae oras tractu
exporrecta, tametsi paucis abhinc annis maxi-
mam iacturam passa dimidio iam sit angustior.
Romersualla
caucas. Ab hac auulsa est ciuitas non ignobilis Romer-
sualla, quam nullis excultam agris, nullis exorna-
tâ pomerijs, Oceanus vndiq; alluit, ita vtonica salis
nego.

negotiatione subsistat. In Occidentali verò insu-
 le parte sita est Goesa ciuitas, perexiguo
 quidem murorum ambitu, at splendide atq; af-
 fabre extructa, ciuibus morum ciuilitate perpoli-
 tis. Est præter hanc insula quedam Brabantie
 contermina, exiguo tantum freto discreta, in qua
 consistit Toletum à vestigali & portorijs ita ap-
 pellatum, vetustum oppidulum: à quo non pro-
 cul abest Martinianus agger, Principis Ayrasi-
 ensis municipium, locus amœnus atq; arboribus
 vndiq; consitus, in quibus maxima alitum, præ-
 sertim ardearum copia nidulatur. Sunt præterea
 minutæ aliquot insule, minusq; celebres, vt Du-
 uelandia à columbarum frequentia sic denomina-
 ta, Gareda à fida nauium statione, Plateffa, tum
 pleræq; aliæ non ita pridem ex mari vindicate,
 quarum descriptionibus inherere superuacaneum
 puto, cum edita nuper Zelandiæ Topographia
 singula exactè exhibeat, quæ spectator curiosus
 per otium oculis poterit dimetiri. Quod verò
 ad gentis huius originem spectat, constans fama
 est, atq; indigenis per manus tradita à Gothis
 ac Danis hanc profuxisse, præsertim ab illa in-
 sula Cimbrica, quæ in Dania Zelandiæ nomine
 inscripta est, in qua spectatur celeberrimum
 Emporium Hafnia, vulgari nomine Coop-
 manshauen / à portu negotiatoribus fre-
 quentato, qui hanc terram cultoribus vacuam,
 oppositis erectisq; aggerum molibus in insulas
 redegerunt, atq; extructis primùm Casis,
 minu-

Goesa ciuitas

Toletum Ze-
landiæ ciui-
tas
Martianus
ciuitas.Hæstius
dijstZelandorum
origo.Zelandia et
pud Danos,
Hafnia,
Coopmans-
shauen,

Zelandiæ
Ba. a. 10. ap-
pendix.

Æstuaria
quid.

Æstuarium
be. o. He ga-
ram. perung. a.

minutisq; atq; angustis tugurijs, sementi, ac pascuis reddidere idoneam. Erat enim Cesaris etate, magna terræ huius pars, quæ non aliud quam Bataviæ appendix est, inculta, nec unquam ad ferendi usum vomere proficissa, aut fossione subacta, sed æstuarijs ac paludibus impedita, ita ut etiam nunc Hollandia plurimos undiq; lacus exhibeat, adeo ut pedestria passim itinera illis concisa, cymbis omnia transigenda sint: quod ipsum etiam Zelandis vsuenerit in æstuarijs, quæ nihil aliud sunt, quam loca extra intraq; litora marinis fluctibus exposita. Siquidem effuso in ipsa mediterranea salo, aquam affluenter concipiunt, ita ut hibernis mensibus omnia inuia sint, nec nisi scaphis ea loca adiri queant. Quod verò solim extra aggeres ad maris usq; crepidines atq; extremas oras multis iugeribus longè lateq; exporrigitur, ex alluione coaceruatam crebris fluctibus æstusq; tūdatur, ac nonnunquam extumescēte Oceano, ut assolet, luna vel plena, vel primium inchoata, fluctibus obruitur: subsidente verò, rursus emergit, ita ut loca paulo editiora, quæ eminent, suavissimo pabulo pecudes reficiant. In huiusmodi receptacula se olim conferre solent impuberes ac mulieres, omnisq; ætas ad bellum inidonea, vbi Romani Belgicam incursionibus infestarent, erat enim tutissimum ibi perfugium, quod aditus accessusq; esset difficilis. Sunt enim ea loca, quæ nostri Stallen / vel potius Stallen / hoc est, caulas ac pecorum stabula vocant,

cant nostro etiam tempore multis incuruis voraginibus, ac verticosis fossis, per quas Oceani æstus voluitur, (nostrates Ereten vocant) impedita adeo, vt equitem armatum, si imprudenter atq; incaute in illas inciderit, absorberi atq; obrui contingat; quo fit vt loci huius viæq; ignavis istac penetrare perniciosum sit. Sunt autem multis Zelandiæ locis herbidiæ planities ac viridantiæ floridæq; prata nullis cincta aggeribus, quarum vsus in ijs regionibus nunquam defuturus est: cum que a parte vna abradi auelliq; contingit, alteri alluione adijciantur, ita vt nunquam extruendarum insularum materia huic regioni deesse possit. Horum quedam à virenti gramine ac leta pabulatione Saxlen indigenæ vocant: que verò parcius gramine virescunt, nec vberem adhuc pabuli copiam suppeditant, à pascendo vellendoq; Scerven vocant. Ex his vbi aliquot iugerum milia conglobari contingit, insulas effigere nostrates tentant, ac cum vetuste tum recentiores ope humana ex ijs rudimentis coagmentatae sunt ac coaluerunt. Multi olim solli huius vbertate atq; agrorum specie illecti, expulsis veteribus colonis atq; inquilinis, terram hanc inuaserunt, eiusq; possessionem armis sibi vendicârunt. Non defuerunt atavorum memoria, qui Batauis ac Zelandis infesti, has insulas in suam ditionem ac potestatem redigere sunt aggressi; sed due istæ nationes inter se consociatæ, semper hostibus fortiter resisterunt, quo fit

Voragines
Zeandicæ
vulgo
Eretien.

Bataui Ze-
landis consociati.

vt

ut ad hanc usq; etatem utraq; gens eodem utat^r
 dominatu, eisdem legibus, eadem iuris equita-
 te, eodem sit in hostes animo. Fuisse hanc gentem,
 que Zelandiae nomine insignita est, Batauis con-
 finem ac proximam, eiusq; regionis partem atq;
 appendicem, ex C. Casare præter alia, ijs verbis
 colligi potest: Mosa ex monte Voseuo profluit,
 ac parte quadam Rheno recepta, insulam efficit
 Batauorum, neq; longius ab eo milibus passuum
 in Oceanum insluit. Rhenus autem ex Lepon-
 tijs, qui Alpes incolunt, oritur, ac longo spatio
 citatus fertur, atq; ubi Oceano appropinquat, in
 plures diffluit partes, multisq; ingentibus insulis
 effectis in Oceanum insluit, quarum pars magna
 a feris barbarisq; nationibus incolitur, quæ pi-
 scibus & ouis autum viuere existimantur, a qui-
 bus Rhenus multis capitibus in Oceanum insluit.
 Quibus verbis mihi graphicè describere videtur
 Batauos Oceano septentrionali viciniore, tum
 illis conterminos Mattiacos seu Zelandos, quo-
 rum insulas & qui in Occidentali Belgica ea-
 dem sunt cum ijs conditione ac natura, paulò
 post his verbis designat: Pars in siluis, pars in
 continentes paludes profugit: qui proximi Ocea-
 no erant, hi in insulis se occultauerunt, quas e-
 stus efficere consueuerunt: quæ reuera nullæ aliæ
 sunt q̄ am Zelandicæ. Quotquot enim sunt in Bel-
 gico Oceano circumfusa insule, tali modo cõstate
 congestæq; sunt, ita ut primum natura consi-
 stant; deinde arte muniantur, ac paulatim
 cultura atq; industriis hominum in fructiferos
 fundos

Com. belli
 Gallici. 4.
 Mosa origo.

Rheni origo
 & decursus.

Com. 11. 6.

fundos ac speciosos agros, cultaq; noualia redigatur. Ea est autem apud nos rerum vicissitudo, vt minimo annorum decursu ac temporis interuallo magna incrementa hæc regio suscipiat, rursus maximam iacturam ac detrimenta patiatur, nec vlla res vices rerum humanarum, aut varios instabilesq; motus melius demonstrat, quam Zelandiæ insule, quarum prosperi successus ac res secunde aestuario fluxu & refluxu nunc huc nunc illuc voluntur. Nulla est apud vllas nationes amona, aut res frumentaria otiam lectissimi tritici vberior, ita vt bina iugera Zelandica plus emolumenti cultori ac colono adferant, quam quatuor Brabantica, minus tamen tuta est fidaq; apud nos huius rei possessio: cum singulis momentis, præsertim hibernis mensibus, flante Corro & Circio, ex maris seuitia periculum imminet. Vnde enatum prouerbum ab ijs, qui optime rebus suis consultum cupiunt, atq; ijs tuto frui exoptant, laudari Brabantici aeris clementiam ac soli stabilitatem; Zelandici vero fundi redditus atq; annonæ prouentum: quod ita efferunt vulgari sermone, Brabantische lucht / Zeusche reuten. Nostra siquidem & auorū memoria centiū plus minus iugerum milia in insule formam redacta, atq; aggeribus vndiq; cineta, dissipatis conuulsisq; in immensum congestis molibus inundate Oceano non sine maximo incolarū interitu salo oppressa sunt. Rursus indigenæ erectis nouis insulis, quod nostrates arebro faciūt, vbi herbiæ ac grammosi campi se proferūt, semeti ac culture sedulo insistent,

Zelandia
mutacioni
obnoxia.

Prouerbia
Belgicum
de Brabantia
& Zelandia.

ita ut paucorum annorum spacio, affluentium omnium rerum copia, supra quam credi possit, ditentur. Sic apud Zelandos insultibus marinis continenter expositos, nihil stabile, firmum diuturnum, & cui tuto posses fidere aut inniti. Siquidem loca portuosa, quae nauibus fidam tutamque stationem olim praebuerunt, vadosa efficiuntur, ac vel arena vel limo oppleta, ne minima quidem nauigia admittunt. Rursus littora nullis portibus distincta, nullisque nauibus frequentata, facta eluione commodissimos portus consequuntur, facilesque aditus atque accessus nauibus exhibent: quod fit, ut negotiatio hominumque concursus & frequentia non vni loco perpetuo sit addicta, sed aliquando ob portus commoditatem, ac loci situm aliud demigret ac transferatur. Sic Zirizea, nostra etiam memoria numerosa classe instructa, non solum onerarijs nauibus, sed rostratis, & quae ex Homeri appellatione, Holcaedes voce Belgis usitata nominantur, praeter Hispaniarum ac Mauritaniae oras, longinquas versus Aquilonem regiones frequentabat, nempe Noruegiam, Daniam, Riualiam, Rigam, Gedinum, vulgo Danne / Stocholmiam illustrissimae Suetiae regis ERICI auspicijs nunc celeberrimae nauigatio, ut sunt vices rerum humanarum, Hamsterodamum modo translata est. Quamquam ciuitas Zirizea rebus omnibus ad commoditatem atque usum vitae necessarijs, cumulate fruitur, non minus affluenter, quam cum exteris negotiatoribus

Magna apud
Zelandos
rerum & vicif-
situdo.

Holcas genus
nauigii va-
stum vulgo
hulca.

Holmia Sue-
tiae regia.

bus esset celebris, ac commitantium vtrò citroq; multitudine frequentata; siquidē exterorū hominum concursus, nundinatio, mercatus, locorum celebritas, aliquando improuiso dilabuntur ac concidunt, vel exorto hostili externoq; bello, vel concitato populari tumultu, aut cuiusdam seditio: confestim enim quotquot alieni sunt ab eo loco, se subducunt, atq; incolumitati suae consulunt. At ea negotiatio, quae excluso omnifanore inter ciues & domesticos perficitur, facto etiam ab exteris vel inquilinis compendio, quæstusq; liberali, stabilis est, firma, solida, minusq; inuidiæ exposita. Quod si aliunde calamitas ingruat, cum ciues & domestici intrepide infractoque animo subsistunt, nec facile patrias sedes, aras, focos, coniugem, charosq; liberos desertos patiuntur, aut suis finibus egressi, se suaq; alienis cedunt. Videntur autem Zivizæi in tanta rerum humanarum mutatione, atq; ex alia in aliam vicissitudine, quæ diuina prouidentia perficitur, commodis suis solerter consuluisse, atq; incerta certis commutasse. Cum enim populares velificandi sint peritissimi, vbi non satis succederet negotiatio illa nautica quæ transmarinis mercibus perficitur, mutata nauigandi ratione, piscatu se exercere cœperunt, vberissimo quæstu, ac nemini damnoso, adde nullo prorsus naufragii metu, nulla rei familiaris iactura, nullaq; fœnoris aut vsuræ infamia. Reliqui verò ciues compendia quæstusq; honestos ac minimè inuidi-

Mediocritas
felicitatis
laudanda,

Prouidentia
diuina omnia
administrari.

osos sectantur, ex ijs, quæ terra in usum hominum
 cumulata atq; affluenter effundit, quibus illi neu-
 tiquam defraudato Genio, liberaliter fruuntur, ac
 præter laudabile institutionem, amplissimâ liberis
 hereditatem, paterniq; nominis ac memorie pa-
 trimonium relinquunt. Ceterum ut exteris
 innotescat, qua terræ cæliq; parte constituta sit
 ciuitas Zirizæa, & quantum ab eleuatione poli
 digrediatur: dimensi sumus polum Arcticum si-
 ue Borealem supra Zirizææ horizonta extolli
 vno & quinquaginta gradibus & quadraginta
 septem minutis, in eamq; altitudinem verticem
 illum produci: longitudinem verò perfici vi-
 ginti quinq; gradibus, quo efficitur, ut cum Sol
 non adeò auersus sit, nec longius ab insula di-
 grediatur, sed duobus æquinoctijs ac totidem
 solstitijs illam moderate illustrat, Indigenæ
 solis beneficio minus stupida, obtusaq; ingenia
 sortiantur, verum faceta, urbana, festiua,
 pleraq; ex auræ marine afflatu salsa & vitiosa
 quadam dicacitate contaminata, qua de re
 suauiter nuper philosophatus sum cum Hiobo
 Nicolaidæ viro sagaci atq; industrio, qui cum
 strenuè Reipublicæ functionibus incumbit, il-
 lamq; summa ope fulcire nititur, integros in-
 corruptosq; ciuium mores exoptat. Et si quid
 vitij ex Oceani halitu & salsuginosa vicinia
 contraxerint, institutionis industria corrigere.

Qui fit vt senes ac prouectioris aetatis homines, cum minus robustos, tum tetricos plerumque; liberos progenerent, vultuque; tristi atque inamiceño, & qui rarius exhilarescant.

Qui inclinata vergenteque; aetate, vbi iuuenilis ardor deforbuit, matrimonio se addicunt, magna ex parte liberos procreant mæstos, morosos, tetricos, tristes, inamabiles, taciturnos, vultuque; toruo ac facie minus blanda: quod non eadem Iuuentus fuerat.
Senes aridi. ratione in venerem incalescant, eamque; operam impendant procreandis liberis, quam iuuenes succulenti ac vegeti. Siquidem aetas feruida ad peragendam huiusmodi Comædiam instructior. Cum enim flaccidæ sint senibus vires spiritus exiles, corpus humoribus sanguineis exhaustum, facultates naturales languidæ, eaque; vis quæ ab illis promanat, ac diffunditur in excitandæ prolis usum, inefficax atque inualida, modicisque; viribus imbuta: fit vt minus viriliter connubiali officio perfungantur, ac multa in ijs, quos progenerant, desiderentur: quod indicatur in ea disceptatione, quam cum Esdra Genius habuisse describitur. Esdræ. 4. Interrogat, inquit, genitricem, vt tibi expediat, cur quos nunc parit, non sint eis pares, qui ante te nati sunt, sed statura minores: & dicit illa tibi, alios vigente aetate conceptos editosque; esse, alios deficiente utero: quo fit vt qui senectutis tempore producuntur, graciles existant, tenelli, imbecilles, inualidi, improce-

vi, & qui minus viriæ, minusque; roboris obtineant, Cur uentus
maius val di, quod

quod naturae vires senio collapsae sint, ac natura-
les vitalesq; spiritus imminuti: quo etiam euenit,
vt animus demissus existat, & deiectus, mens mi-
nus agilis, viuida, alacris, erecta, quoniam omnia
parcius contractiusq; sunt consequuti, nisi forte
genitores blandi atq; hilares, ac moderatè vino
concocti progenerandis liberis operam im-
pendant. Visi sunt enim seniculi aliquando in-
ter se iuuenari ac lasciuire, suaq; habere blandi-
menta, ac vernis mensibus in amplexus ruere. Si-
quidem ea pars anni equis etiam effretis (vt habet
Prouerbiū) hinnitum extorquet, quo Belgae
inducunt, neminem tam deuexae aetatis esse, qui
in amoenissima illa anni parte, qua se omnes natu-
rae vires exerunt, aliqua erectioris animi indicta
proferat: quo efficitur, vt si in congressu
mulierem conceptu impleri contigerit, exactis
nouem mensibus infantem edat blandum, elegan-
tem, suauem, floridum, generosum, viuacem, a-
gilem, gesticulosum. Quod si progenitores etiam
in aetate iuuenili, mente nubila, minusq; placida (vt
pleriq; morosi factitant) procreandis liberis ope-
ram impendant, omnia in deterius deuergerint,
omnesq; affectus, & qui inter coniugatos exoriri
solerint tumultus & intemperies in foetum deuol-
uuntur, ita vt cōceptus, gestatio, partus, nutritio nō
decenter nec naturae ordine perficiantur, ac pue-
ri multa corporis vitia mentisq; errores ex per-
turbatis animi motibus contrahant, quorum o-
mnis culpa in parentes transferenda, qui huic
natu-

Cur nonnulli
deiecta men-
te:

Prouerbiū
ab equis ef-
fretis.

Ver spiritus
etiam effretos
erigit.

Affectus pa-
renum in
sauium tran-
sit.

naturæ prauitati causam præbent ac seminarium. Quocirca qui liberorum suorum incolumitati optime consultum cupiunt, atq; illos tractabiles esse exoptant, moribusq; placidis ac sedatis: hoc imprimis efficere curent, vt in coniugij societate & amplexu maritali omnia moderate transigantur, ne quid incidat aut suboriatur, quod vllas intemperies, turbas, tumultus, nebulas excitet. Omnia enim in pullulantem factum recidunt, atq; infantem ad similes mores informant, parentumq; notas ac vestigia imprimunt. In similes causas refero, quod proles (vt vocant) naturales, hoc est, qui extra legitimum ac conubialem torum sunt procreati, diuersa existant ab alijs naturalibus, conditione, moribus: quorum qui à generosis parentibus ac patricijs profluxerunt, animo ferè excelsa conspiciuntur ac sublimi, multisq; ac magnis dotibus exculsi, mira ingenij sagacitate, prudentia singulari, iudicio exacto, præsertim quibus parentes subsidio sunt, atq; ad liberalem institutionem adiumento, sic vt aliquando columnen familie in his consistat, atq; omnibus qui illis vel sanguine vel affinitate conuncti sunt, decori atq; ornamento. Cui rei ea ratio mihi subesse videtur, quòd omnia largè atq; effusè ex paternis lumbis ac visceribus sunt consequuti, nec in furtiuo illo ac clandestino concubitu parce, ieiune, tenuiter, sed affluenter naturæ munera illis infusa sunt. Cùm enim vterq; auidè se explere libidine gestiat, ac prodigaliter in amplexus atq;

Puerorum!
malitia paren-
tibus impu-
tanda.

Affectus in
satum trans-
iunt.
Naturales
pro es
quas vulgus
vocat.

Cur filii na-
turales quos
vocant, illis
ereciores.

Amor paren-
tum in
filios, & e di-
uerso vnde
emerge.

Sublimis
est vis ad
summa eniti-
sur.

lanensis
Sary. 3.
Paupertas
sapientiam
for ita.

oscula proruat, totisq; viribus ac profuse in pro-
paganda sobole incumbit, fit, vt omnia, quae in
conceptu necessaria sunt, cumulate perficiantur,
nec quidquam in hoc negotio desideretur; eoq;
euenit, vt cum nati parentum indolem exprin-
mant, ac multa ab ijs sunt consequuti, incredibi-
lis sit vtrobiq; amor & propensio, ac singulari-
ter erga se mutuo afficiantur. Ex qua vi etiam
emergit in hac sobole alacritas mentisq; erectio,
tum generosus quidam affectus animi, quo tales
indignantur extra decus limitesq; matrimonij se
esse prognatos, ac deesse sibi aliquid praeter ceteris
quod ad honores ac dignitates publicasq;
functiones attinet. Quae res efficit, vt se modis
omnibus extra contemptum vindicare nitantur,
atq; illam notam, quam imprudentes quidam
impingunt, quibus aliquando foedior atque adul-
terio contaminata propagatio, probitate vite
ac morum integritate aboleant. Qui vero hu-
ius status ac conditionis homines, plebeijs mo-
dicisq; parentibus orti, educationis subsidio de-
stituti sunt, rei familiaris inopia non facile ad
praecelava eluctari possunt, atque humo se attolle-
re. Siquidem, vt is ait,

Non facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi,

Tametsi enim paupertas sapientiam sortita sit,
vt habet Prouerbum, multarumq; artium in-
uentrix existat, clarissimis tamen ingenijs
obest, quod minus ad summa provehantur.

C A P. III.

Qui fiat, vt laurus quam nonnulli Zelandiæ denegatam asserunt, nulli quàm huic regioni speciosior existat, & qua ratione effeceris, vt contra gelu atq; hiberni frigoris iniuriam, intacta subsistat, nec emoriatur.

Mirantur plerique in maritimis oris eaq; parte Zelandiæ, quæ à præterlabente fluuio Scaldia denominatur, tam speciosas immensasq; Lauros frondescere: cum regio frigida sit, atq; ipsa arbos argentes frigidofq; tractus respuat. Cui nature miraculo eò magis obstupescunt, quòd non solum omnium horti ijs scateant, ac perenni virore, perpetuâq; fronde in maximam proceritatem assurgant, sed baccas etiam prostrant oblongas, colore nigro perpolitas, non minus efficaces ac salubres in discutiendis flatibus ac dissipandis humorum collectionibus, quàm quæ à calidis regionibus huc afferuntur. Sentit quidem Laurus aliquando cæli iniuriam, atq; hibernis mensibus sub aspero intensofq; gelu, frigore periclitatur, sic vt folia, caudex, rami aliquando arescant atq; emoriantur: at radix nihil sentit incommodi. Quocirca Laurus supernè emortua, radicibus extirpari eruiq; non debet, sed detruncari; nam ineunte vere, ac paulò etiam maturius rursus reuirescit. Quod

Laurus qui
bus nascitur
delectatur.

Laurus frigus
inimicum
presertim,
radici.

Laurus densum solum exigit.

Nix liquefacta stirpibus noxia.

Cineres herbas a gelu tuentur, Acci & fecis cum cineribus compatio. Laurus cur Brabantis negata.

autem in eam altitudinem ac fastigium in hac regione assurgat, efficit terra vbertas, atq; incredibilis soli fecunditas, densiq; ac compacti fundi natura, quae ex pingui tenaciq; gleba constat, adeo vt ob telluris soliditatem frigus per gelicidia ad radicem penetrare nequeat. Nihil autem stirpibus nocentius, aut magis deleterium, quam nix aut glacies liquefacta, si quando soluto gelu, eorum sulicidio radices perfundantur, praeserim vbi defluente humore, rursus frigus exasperari, fluidumq; liquorē congelari ac congelascere contingat. Sic enim terra relaxata algidissimū humorem combibit, quo radix imbuta marcescit, atq; emoritur. Ne autem huiusmodi incommodo stirpes afficiantur, nec frigoris iniurijs sint obnoxia, superficies soli, in quo consistunt, stramentis inspersisq; cineribus munienda; sicut enim insita caliditate terram cineres, ac gelu rigidum penetrare prohibent. Siquidem, vt, acetum & sex vinita carbones ac cineres igne qualitatis sunt participes. Ceterum quod Brabantis reliquisq; Belgis laurus vel denegata sit, vel parcius apud hos fruticetur, non aeri, cuius mira clementia ac salubritas, sed solo ascribendum, quod aridum est, sabulosum, leue, inane, ita vt facillimē frigus admittat, nec arbori solidum alimentum, quo pinguescit, conferat; eoq; efficitur, vt in ijs regionibus laurus humilis sit & improcera, tum baccis destituta: cum in ciuitate Zirixae a telluris beneficio in eam proceritatem assurgat, vt

duarum decempedarum altitudinem superet, densa circa radicem fronde, multiq; emergentibus stolonibus seu fruticibus, quibus stipata à frigore se tuetur ac munit. Quocirca illa frutificatio, Stolones. water- schoten. & que ab radice frondescit ramosa propago adimi aut resecari non debet, illo siquidem munito sulta, non facile frigus concipit; nam foliorum iactura ineunte vere instauratur, modò radix illa sa persistat, ac frigore geluq; intacta.

C A P. V.

De corpore neutro, hoc est, quod nec sanum, nec ægrotum statui possit, sed vacillanti dubiaq; valetudine existat, atq; inter vtrumq; fluctuet.

Medendi artem olim à veteribus in tres partes fuisse diuisam in confesso est. Primò in eam, quæ præsentem sanitatem fouet ac tuetur, omniaq; aduersæ valetudinis incommoda sedulo propulsat. Secundò in eam, quæ rationem complectitur, qua præmuniri ac præseruari corpus possit, ne facile in morbos collabatur. Postremò in illam, quæ morbos corpori infestos ac quibus vrgetur ac premitur, discutit: Tres quoq; Tres conditiones corporis humani. statui in humanis corporibus constitutiones: quanquam superuacaneæ his de rebus inter Medicos contentiones: Vnam valetudinis secundæ, cum corpus inculpate degit atq; inoffensa valetudine fruitur, illiq; nihil vitij subest, aut vllum

morbi vestigium: Alteram valetudinis aduersa
 atq; inclinata, quum discutiendis morbis reme-
 dia sunt adhibenda. Tertiam, quae anceps &
 ambigua, in qua species quidem sani hominis se
 profert, ut improbis fucata vitae integritas, sed
 cui affectio quaedam subest, ac delitescit, quae pro-
 celiuem facit propensumq; ad decumbendū. Cuius
 habitus duas obseruo condiciones inter se diuer-
 sas: Vnam eius, quia morbum discussit ab
 eoq; eluctatus est, sed tamen debilis existit, inua-
 lidus, exhaustus, gracilis, extenuatus, enervatis
 fractisq; membris: quae valetudinis incommoda,
 neglectis medicamentis, somno, atq; appositis ali-
 mentis instaurari postulant. Simile enim quida-
 m huic euenit, quod viatori, qui è latronum ma-
 nibus elapsus adhuc palpitat ac contremiscit, nec
 prorsus ex tanto metu ac vitae discrimine, in quo
 paulò ante versatus est, restitutus sit, aut ad se re-
 diit, quod Christus eleganti similitudine expres-
 sit, sed amicorum solatio recreatus, sensim re-
 uiuiscere incipit, ac pauorem pedetentim menti
 excutere: ita aegrotus tametsi depulso morbo,
 exspatiari inceptet, omniaq; mitiora existant,
 tamen nonnulla morbi vestigia adhuc corpori
 inhaerent, nec quae comitari solent accidentia, pe-
 nitus exempta, sopitaq; sunt. Altera huic af-
 finis constitutio, paulò est deterior, quae quidem
 in speciem, primumq; fronte homo sanus appa-
 ret, nec omnino valetudinarius, sed qui corpus
 circumferat vitiosis sordidisque humoribus opple-
 tum.

Simile ab hy-
 po. riii.

Valetudinarii
 alii lecto af-
 fixi, alii inam-
 bui antes.
 Simile a via-
 tore in itinere
 re oppresso.

Luc. 10,

tum. Quocirca Galenus victum statuit eorum qui Thera. 7.
sunt sani, qui egroti, ac qui reualescere incipiunt.

Est enim conualescentium victus ratio media inter eam, quae sanorum est propria, & egrotantium. Siquidem ijs dieta seu victus ratio praescribitur tenuis, parca, frugalis, moderata, ita ut temperantiae limites non excedat, cum ne leuissimum quidem errorem perferant, secus quam validi ac robusti, qui ne maximis quidem offenduntur. Sic infantibus ac impuberibus alimenta quidem administramus, sed non ea ratione ac modo, quo adultis ac prouectioribus, qui succidiam ac bubulam, solidosq; cibos non respuunt, ut etas tenera, cui ut amictus corpori, calcei pedibus, ita pro corporis modulo, victus & medicamenta accommodanda. Et quanquam recentiores quidam in re Medica non minus, quam nonnulli in religione superstitiosi, corpus neutrum sustulerunt, nec id statui patiuntur: aliquid tamen de hoc commentari visum est. Siquidem tale quiddam natura rerum, quotidianus vitae vsus & consuetudo, congressusq; familiaris, atq; amicorum colloquia designant. Hinc enim emerferunt sodalium istae ac congerronum voces, siquando sciscitantur, qua quis sit valetudine, qua fruatur sanitate, ut corpus constitutum est, quo loco, statu, conditione res nostrae consistant, quem habeant successum, sat in omnia salua, prospera, felicia.

Natura eius
que adno-
tanda.

Corpus neutrum a
tunt nonnulli

Formae per
consandi de
valetudine.

Qui-

Quibus loquendi formulis singulae nationes ultro
 citroq; se compellere solent, siquando de rebus
 amicorum solliciti, qua sint valetudine aut succes-
 su, percontantur. Tametsi autem horum ple-
 riq; morbo sunt defuncti, alij, quibus hic imminet,
 nondum culcitrae puluinisq; affixi, non tamen vel
 inter sanos vel aegrotos referri censeriq; debent,
 sed cum utriusq; sint participes, in neutrum, hoc
 est, duorum extremorum medium: ut fuscus color,
 qui ex albi nigriq; mixtura constat, ut pubertas
 inter puerilem ac virilem aetatem, media. Cum
 enim sani hominis more, naturae munera ac fun-
 ctiones minus cumulatè obeant, nec ex aegroto-
 rum consuetudine lecto incumbant, membrorum
 usu ac ministerio destituti, non possunt vel sani
 hominis, vel aegroti nomen promereri, sed ex po-
 populari ac vulgata consuetudine Neutri appellatione
 designari: proferunt in ijs se nonnullae naturae
 facultates ac munia, sed languidè, oscitanter, re-
 misse: incedunt enim atq; inambulant, sed tardè,
 gressuq; subinde labante atq; inclinato, ita ut ob
 virium imbecillitatem vel scipioni sit imitendum,
 vel ullius humeris incumbendum, ut ijs, qui cum
 sint natandi imperiti, corticis aut suberis subsidio
 utuntur. Pari modo de somno ciboq; ratioci-
 nandum, siquidem accumbunt, ac se appositis fer-
 culis reficiunt, at non ea appetentia atq; edendi
 aviditate, qua validi, quibus optimum condimen-
 tum fames: dormiunt ac somno refocillantur, ve-
 rùm minus placido, profundo, diuturno, ut sani
 qui

Simile a co-
 loribus &
 pubertate.

simile a na-
 tandi usu.

qui exercitatione defatigati, totam noctem quiete transigunt. Est autem eorum conditio, qui a morbis reuiuiscunt, atq; humoribus noxijs sunt liberi, potior atq; optabilior, illorum quibus aliquid latentis occultiq; vitij subest, ac corpus vel ex Veneris contagio, vel alia vite intemperie, intus & foris fœdis ficosissq; tumoribus contaminatum, qui in speciem, primaq; fronte sani apparent, ac pro ijs se ostentant, cum humoribus vndiq; prauis scateant, atq; omni ex parte morbidum sint. Quin isti in seipsos crudeles, atq; in alios iniurij, morbum dissimulant ac diffitentur, ita vt omnibus se symposijs ac sodalitijs ingerant, atq; aliorum poculis labra rancida admouere non vereantur, suaq; nulli non obtrudere, ac ebibenda offerre; hac opinor, ratione permoti, vt si omnes eodem succo perfusos esse contingat, eadem scabie inquinatos; nemo ab illorum consuetudine ac familiaritate abhorreat. Huiusmodi homines morbosos, qui simulata fictaq; sanitatis specie obuijs imponunt, his versibus Persius perstringit:

Morbos
& debiles
dispar con-
ditio.

Morbillosi
sanos inhi-
cunt.

Ilia subter
Cæcum vulnus habes, quod lato baltheus auro
Protegit vt maui, da verba, & decipe neruos.

Sat. 44

Rursus alia Satyra, assumpta Medici persona, hunc notat qui morbum dissimulat, nec sustinet inter valetudinarios referri, sed cum medico rixatur atq; illius consilium non sine contumelia respuit, illiq; tanquam deteriori morbo implicito insultat:

Hæc

Satyr. 3.

Heus bone tu palle, nihil as, videas tamen istud
 Quicquid id est surgit tacite tibi urea pelis.
 At tu deter us pale, ne sis mihi tutor,
 lampridem hinc sepelli, tu tellas. petge. tacebo.
 Tuigidu hic epa, satque albo venire lavatur.
 Co. ture su phu ea. ente xha ante mephites.
 Sed tremor inter vna sunt calidumque eripientem
 Excursit e hantus dentes crepuere tetecci,
 Vnca cadunt laxis hinc pulmentaria labris.

Eccle. 18.

Cuius conditionis homines hac nostra etate
 nusquam non obuij sunt, quibus cum in facie, vil-
 tu, oculis, totoq; habitu se morbi proferant, illos
 medendi peritis non detegunt, sed magno vale-
 tudinis dispendio fouent ac nutriunt: qui cum al-
 te radices egerunt, ac penitus infixi sunt, egre
 extirpantur. Quocirca salubriter nunquamq;
 commonefacit Sapiens, vt mature remedia mor-
 bis adhibeat: Satius enim principijs mederi, quam
 fini. Quò spectat illud Persij,

Sat 9.
 Principio
 et libendum

Helleborum frustra, cum iam cutis agra tumebit,
 Poscentes videas. Venienti occurrere morbo.

Quod ijs sedulo inculcari debet, qui cum nu-
 tanti atq; inclinatae valetudini tarditate quadam
 supina, ac damnosa procrastinatione non prospici-
 unt, eamq; fulcire negligunt, deploratis morbis
 implicantur. Quamobrem qui in confinio
 morbose affectionis constituti, non prorsus in-
 tegra sanitate fruuntur, sed corpus neutrum,
 hoc est, nec prorsus salubre nec insalubre con-
 sequuti sunt, sed inter sanitatem & morbum
 medium, accurate incolumitati suae inuigilent,
 facili-

facilimus enim ad deteriora lapsus. Cæterum
 que de corpore neutro differuntur, præter alia
 etiam ad aëris ac cæli conditionem referri pos-
 sunt. Aura enim aliquando salubris, pestilens,
 mediocris: cælum modò serenum, modò nubilum
 et tempestuosum, modò tolerabile atq; inter
 vtrumq; constitutum: quod etiam in ventis mari-
 nisq; fluctibus spectari potest. In affectibus
 quoque humanis, atque animi motibus tale quid-
 dam obseruare licet. Sunt enim illi moderati,
 vehementes, turbulenti, concitati, mediocres,
 remissi, sedati; ita vt non omnia semper vno
 cursu atq; eodem tenore volui versariq; contin-
 gat.

C A P. VI.

De videndi ratione atq; oculorum a-
 cie, & cur nonnulli remotissima
 quaq; acutè cernant, cum ad pro-
 xima cæcutiant atq; hallucinentur:
 alij propius admota exactè videant
 etiam minutissima, longius verò si-
 ta etiã eminentes moles ægre per-
 spiciant. Et cur oculus dexter magna
 ex parte sinistro obtusior, minusq;
 lucidus; obiter de coloribus oculo-
 rum, ac plerisq; alijs, quæ animi ar-
 gumenta proferunt: obiter hebe-
 scienti visui remedia.

Inter multa magnaq; natura munera ac dotes
 am-

Mentis præ-
stantia,

Videndi ori-
go a cerebro

Simile a gem-
ma auro illu-
strata.

Caput læ-
sum visul
officit.

Cerebro re-
gia potestas.

amplissimas, quibus homo à Deo opt. max. cumu-
latè exornatus est, nihil mente præstantius ac ma-
gis diuinū, cui cum omnes sēsus inferuiāt ac famulē-
tur, tum præcipuè loquendi videndiq; ministerio
vtitur, vbi vires suas explicare visum sit. Hoc enim
potissimè feris præstamus, quòd sensa mentis di-
cendo expromere ac consilia verbis explicare li-
ceat; ita in oculis non prorsus sita cernendi vis,
sed duæ sunt velut fenestræ animi, à sede mentis
ad oculos perforatæ, quarum intentione ac remis-
sione, mobilitate ac constantia, animi motus,
mentisq; conceptus ac cogitata indicantur. Con-
sistit quidem videndi facultas in oculo seu pelluci-
do humore illo crystallino, qui vt ab aqueo liquo-
re irrigatur, quem albugineum ab oui albo vo-
cant: ita vitreo innatat atq; insertus est, ipsamq;
pupillam, hoc est, aciem qua cernimus, radian-
ti fulgore illustrat non secus, quàm insignis ac lu-
cida gemma annulum: itaq; oculis visio attribui-
tur, non vt loco primario, sed vt instrumento atq;
organo; nam cerebrum per nervos visorios illis
spiritus infundit, quibus videndi facultas perfici-
tur. Læso enim affectoq; cerebro (nullo etiam
consistente in oculis incommodo) hebescit visus,
atq; acumen oculorum offuscatur: quod ebrijs,
deliris, febricitantibus peculiare est. Hac itaq;
ratione oculis, qui ex tribus humoribus quatuor
membranis constant ac conflati sunt, videndi fun-
ctio ascribitur. Siquidem illi cerebro ac menti,
penes quas summa potestas, obsequuntur, ab ijs
enim

enim dimanant ac profluunt per nervos opticos, seu visorios, spiritus lucidi, puri, defecati, tenues, splendidi: quibus, modo ne officiat aer caliginosus ac deprauata oculorum constitutio, exactissima visio perficitur. Quod si illi imminuti sint, obscuro, turbido, exiles, obtusa efficitur, minusque acuta oculorum acies: emergunt autem ex horum temperie varij videndi modi ac rationes. Siquidem cui spiritus copiosus est, & ad amissimum purus, tersus, nitidus, atque ut speculum, perpolitus, is ea, quae eminus consistunt, perspicue videt, ac discernit. Vbi enim is humor exacte elaboratus est, tenuis sincerusque ex hoc halitus seu lucidus spiritus emanat, quo potissime visio perficitur, ac distantissima perspicitur. Siquidem cum multus sit & copiosus animalis spiritus, subtilis, tenuis, ethereus, longissime producit oculorum aciem, omniaque acute cernit, nec facile, obtutu continuo, aut fixa intentione defatigatur, quae vi pollet calidus & humidus, vulgo sanguineus. Cui vero paucus subest spiritus, sed tamen purus nec nebulis obductus, is res quidem propius sitas clare videt & diiudicat, certumque delectum habet; at distantes pauloque remotius constitutas minus dilucide perspicit. Paucus enim modicusque spiritus facile dissolvitur atque evanescit, nec in longinquum prospectum producere potest. Quo fit, ut quibus videndi organum lucido quidem, sed modico spiritu imbutum est, minutissimos etiam literarum aptos inoffense obseruent,

Visus enim exactissimus.

Sanguineis fortis visus.

Biliosus acutus
t. is visus.

Spiritus cras-
sus quem vi-
sum efficit.

Spiritus hu-
midus & mo-
dicus quia em-
visum efficit.

Sp. it. s. ra-
tus & tenuis
v. u. off. it.
Consp. ei. ia
quando v. u.

at paulò remotius distitas moles, aut eminentes
è mari scopulos minus exactè perspiciant, quod
calido & sicco corpori seu bilioso euenit. Quod
verò nonnulli propius admota tenuiter vident,
remota verò nihil prorsus, ex spirituum inopia
& crassitie prouenit. Vbi autem spiritus copi-
osus exsistit, & crassus, paulòq; densior, diu qui-
dem homo intendit oculorum aciem, atq; absq;
vlla fatione fixè & incommuenter in res ob-
uias oculos desigit, easq; primo obtutu cernit
quidem, sed non ad vnguem ac distinctè discer-
nit: nam crassities acutè visioni officit, quod in
frigido & humido habitu seu pituitoso obser-
uari potest. Cui verò humidus est & modicus
spiritus animalis, qui videndi instrumento in ser-
uit, is nec exactè propria, nec prorsus remotiora
videre potest; nam pauci spiritus citò euane-
scunt, & dissipantur: crassi verò videndi functio-
nem impediunt, cum radij qui ab oculorum lumi-
ne promanant, in obiecta non defrangentur, nec
species rerum, quæ foris in oculum influunt,
ab eo concipiuntur. Rarus autem spiritus, te-
nuis, exilis, tenebrosus, qualis est senectutis exhau-
stis, ac morbo extenuatis, debilem visum efficit,
aut propè nullum. Quocirca consulte faciunt,
quòd conspicij debescenti visui opitulantur:
ijs enim omnia maiora apparent, ac spiritus vi-
sorijs instaurantur, atq; in vnum collecti, minus
euanescent aut dissiliunt: verum non consulo vt
viri plus satis maturè illis assuescant, siquidem il-
lis

lis desituti, prorsus cæcutiunt. Quod enim hi caligant ac cæcutiunt, ex spirituum inopia ac defectu euenit. Quocirca & specula visum resistunt, quoniam reflecti ac retorqueri radios contingit, ac spiritus robur concipere, nouis subinde à cerebro eò se conferentibus. Sicut autem præter iam enumerata complura alia, quæ caliginem oculis offundunt, ac visionem vel vitiant vel impediunt; nam si pupillam à sua sede dimoueri contingat, aut plus satis dilatari, contorqueri, contrahi, immitti; rei ex illata plaga, inflatioq; vulnere, casu vel contusione, tumor atq; inflammatione oboriatur, videndi facultas insigniter afficitur; oculi quoq; emissitij ac prominentes, quiq; immoderate protuberant, vel deniq; vbi profundius constituti sunt, nonnullam visioni tacturam inferunt, nam prominentiores ab externo lumine afficiuntur, ita vt in lucido aere & solis splendore minus exactè obiecta conspiciant, immodica enim luce offenduntur: sublustri verò cælo, aut nubibus obducto, melius ijs visus perficitur; ita fit, vt quæ cominus posita sunt, perfectè videant; eminentius autem sita obscure: ijs verò quibus profundi sunt oculi ac delitescunt, minusq; extra palpebras se proferunt oculorum orbis, contraria obveniunt; illi enim propius admota, minus perspicue; distantia verò inoffense cernunt: quo fit, vt vbi remotiora oculis dimetiri visum sit, coniuuentibus ac semioclusis oculis id perficiamus: ita enim coacti ac conglobati spiritus longissimè radios

Specula visum
opitulantur,

Quam multa
vix efficiunt.

Oculi prominentes, & re
conditi cernuntur,

Reconditi &
protuberantes
oculi
ratione di
uersa videntur,

suos diffundunt. Hinc vsuuenit, vt clauso com-
 pressoq; oculorum altero, ac protenso, velamen-
 to quod splendorem arcet atq; aerem opacum
 efficit, intentius ac fixius aciem in obiecta diriga-
 mus: quod in tractandis balistis, sclopetis, arcibus
 obseruare licet. Si quidem ocluso sinistro o-
 culo, spiritus affluentijs in dextrum conflunt,
 visumq; efficiunt intentiorem, ita vt hac ratione
 sagittarij colliment, et quem intuentur scopum,
 assequantur ac configunt. Quo spectat illa Per-
 sij ironia:

Ex sagittarijs
 videnti ratio
 erua.

Sat. i.

Scit rendere verbum
 Non secus ac si oculo in iram dirgat vno.

Cur gemina
 videntur,

Quod autem nonnulli gemina conspe-
 ctare videantur, efficit oculorum in varias partes
 distractio. Cum enim oculorum radij non ad
 idem rei obiecte punctum se dirigant, sed in diuer-
 sa rapiantur, ac spiritus, qui temere rerum spe-
 cies concipit, inordinato vagoq; motu hinc inde
 fluctuet, dupla exhiberi videntur: fenestrata au-
 tem diuisa, dissecta, rimosa conspici videntur,
 vbi papillae pars suffuso concreto humore offu-
 scatur: densi quoq; vapores ac fuligines e ven-
 triculo in cerebrum delatae, varias imagines ac
 species rerum visui inserunt, ita vt aliquando o-
 mnia in gyrum flecti, voluiq; ac rotari videan-
 tur; nonnulli festucas, culices, muscas, scarabeos,
 araneas, lemures, striges, spectra, obuersari ocu-
 lis imaginentur, quos affectus parit crapula, in-
 gluuies, temulentia, humor melancholicus, que den-

Cur diuisa
 speciantur,

Oculis cur
 absurda ob-
 uerantur.

densissimis fumis cerebrum obrubillant. Ceterum quod dexter oculus sinistro sit obtusior, in se quisq; experiri potest. Id efficit in aucta etate crassior densiorq; spiritus, & quod ferè ex dextri lateris incubitu vapores nocturni eò deriuentur ac confluant: in senectute verò magis siccessit oculus dexter, ac calor hepatis humores, qui visioni adiuuiculantur, depopulatur: sinister autem humidior est, nec in eo facile vel spiritus extenuantur, aut humores arescunt. Cum autem cor vitæ fons primum animari incipiat, aut vitale effici, tum postremò moritur, ac diu etiam corpori exemptum animantibus palpitat: Oculi verò qui postremò perfici creduntur, primò adempta mobilitate, mortis argumenta proferunt, atq; præ ceteris emoriuntur, quòd spiritus ingruente morte extinguantur atq; euanescant, vel ab oculis ad cerebrum mouendi videndiq; principium resiliant ac retrahantur. Ceterum de causis colorum, qui in oculis se proferunt, nonnihil huic argumento inferendum. Emergunt ij ex circumfuis humoribus, quorum qualitas, copia, defectus, tenuitas, crassities, mistura, varias diuersasq; in oculis colorum species ac discrimina passit, nempe nigricantes, ceruleos, cæsius, glaucos, caprinos, rufos, flauos, fuluos, pallidos, puniceos, luteos, virides, rubicundos, igneos, flammantes, sanguineos, purpureos, croceos, aureos, lacteos, albescentes. Proueniunt autem nigro colore perfusi oculi, quorum aspectus gratiosam

Oculus dexte sinistro obtusior.

Cor primum vitæ, vitium moriens

Oculi primum moriuntur.

Coloris oculorum diuersitas vnde emergit.

Vnde nigri oculi emergant.

venustatem, modò supercilia pari pigmentò tincta sunt, homini conciliant) si quando spiritus visibilis debilis est, humor verò copiosus, densus, subobscurus, umbrosus; ita ut astantis aciem ob humoris abundantiam ac profunditatem non transmittat, aut penetrare patiatur: nihil enim luminis, quod ex oculis nostris emanat, in illius visum, qui nobis ex aduerso consistit, infertur, sed radij velut repercussi ac retorti resiliunt. Sic in fontibus ac cisternis altisq; ac profundis puteis, aqua nigricanti colore apparet, ac speculi visum præstat, retorta ob aque densitatem, oculorum acie, & in se rursus deflexa, repellit enim visum nostrum, eumq; nobis remittit. Sunt autem nigricantes oculi eius conditionis & nature, ut interdum acutè cernant, quoniam meridiana lux subobscuris atq; umbrosis oculis se ingerit, ac spiritus agitat, illosq; lumine perfundit. Nocturno verò obtusè minusq; acutè videndi munere funguntur, quia externo lumine destituti sunt, quo humores ac spiritus moueri debent, ut visus acuatur. Quibus verò humor qui oculis subest, transparentis quidem est, & pellucidus, sed vna cum spiritu paucus, exilis, debilis, ipsi cæsi oculi seu glauci, conspiciuntur, hoc est, ex ceruleo & albo contemperati: quali colore sunt laminae corneae translucide, ex quibus laterarum conspiciuntur, tum nocturnæ & quorundam animalium oculi. Qui autem huiusmodi colore oculos habent insignitos, interdum debi-

Aqua cui nigra in fontibus.

Oculi nigri qua videntur facultate.

Oculi cæsi unde & qua funzione videndi.

Lamine corneæ glaucæ colore.

debiliter & confuse cernunt, quia diurna lux ac Solis splendor, spiritus visorios miras firmos dissoluit ac dissipat: noctu vero, quoniam videndi organa genuina insitaq; luce illustrantur, coacto ac conglobato spiritu, obuia quæq; dilucide vident. Scintillant enim in tenebris huiusmodi oculi, ac collucent, tum velut astra micantia, radijs coruscant, ita vt præter homines, multa animalia, non tam venandi sagacitate, quam videndi facultate instructa, ex nocturnis tenebris nihil sentiant incommodi, aut vlla sui parte afficiantur, cum diurna lux illis officiat, ac visionem offuscet; quod in noctuis, nycticorace, respertilione, scilibus, soricibus, muribus, gliribus obseruari potest, quibus lux meridiana videndi functionem labefactat, nocturnæ tenebræ exacuunt, argumento, quod si factas, candelas ac signalia illis noctu obijctas, obcæcantur. Quocirca nautæ nocturnis navigationibus non adeo intensum Lunæ splendorem exoptant, sed sublustre calum, modicisq; ac raris nubibus obductum. Sic enim longius se porrigit oculorum acies, ac radij à luminoso obiecto minus dissipantur aut euanescent. Cæruleus vero in oculis color, ex albo & viridi conflatus, cæteris humidior est, sed minus nitidus, tersus, perpolitus. Quò fit, vt ob crassiorem humiditatem qua persusus est, atq; exiguos spiritus, minus acuta visione sic affecti polleant, in acre præsertim lucido, quo cum primis offenduntur. Quòd si humor & spiritus temperie quadam inter se

Qui oculi nocturni ac.

Animalia nocturna.

Cæruleus oculorum color quem visum facit.

Oculi & vi-
sus moderate
constitutus.
Oculorum
color & actus
qua ratio-
ne, variatur.
Simile a nup-
pidus in oculo-
rum a colo-
ribus.

Lib. I. cap.
Oculorum
colorum me-
dicamenta
immutant.

Consilium in
oculis in cau-
tas.

Pleniendo
aut manitio
obseruanda
in oculis lo-
uendis.

moderata existant, color inter albedinem & nigrorem clarius elucet, quo exactissime videndi munus perficitur. Variantur autem pro aetatis ratione oculorum colores pro humorum ac spirituum crassitie, tenuitate, copia, defectu: quod ipsum etiam in serpium folijs perspicuum est, quae ubi primum emergunt, flavescent: deinde maturitate virorem concipiunt: rursus senescente stirpe, in caeruleam ac luteam demutantur. Sic infantibus in lucem primum editis caesi sunt oculi, glauci, caerulei, virescentes; aetatis accessu ad nigredinem deurgunt: senectute vero, ut crines, albescunt, vel ad subglaucum degenerant. Medicamentis etiam diuersos colores oculis induci, Dioscorides ex aliorum sententia prodidit. Vsa enim auellanarum putamina atq; in cineris speciem redacta, caesiorum oculorum pupillas infantibus denigrant, ex oleo sincipiti infusa atq; inuncta. Ventus quoq; aeris auraeq; constitutio, regio, morbi, affectus ac perturbationes animi, immoderata Venus, inedia, somnus & vigilia immodica, crapula, oculorum cum colores, tum spirituum atq; humorum qualitates immutant. Quocirca moderata victus vitaeq; ratio insituenda, ne videndi organum (quo nihil nobis ab opifice attributum praestantius) aliquo incommodo afficiatur. Quod si ex humorum defectu atq; ariditate caligare oculos ac caecutire contingat, vel spiritus visorij inedia, in errore animi, fletu, vigilia, labitudine, senio, immodico concubitu, intempestiua lucu-

lucubratione exhausti sint & attenuati; quæ vires
 instaurant, atq; oculis fomenta ministrant, adhi-
 benda: ut sunt oua recentia, vina dulcia, vna passæ. Oculo exhaustos quæ
oua it.
 amygdale dulces, pistacea, castaneæ vel elixatæ vel
 molliter tostæ, rapæ, quarum vis ob flatum copi-
 am in cerebrum assurgit, ac mirificè spiritus vi-
 sorios euanidos reficit: quod ipsum etiam præ-
 stant alitum cerebella, quæ se volatu exercent, ut
 sunt passeruli, miliarie, frigilli. Inconsultè fa-
Ruta oculis
aliquando
noxia.
 ciunt, qui citra delectum, nulloq; adhibito di-
 scrimine, Rutam, Chelidonian, vulturum, miluo-
 rum, accipitrum sel, quæ mordaci sunt & adu-
 renti facultate, oculis adhibent, depopulantur si-
 quidem ac depascunt spiritus & humores, quibus
 visio perficitur: cum ista non incommodè admo-
 ueri possint, quibus ex humorum redundantiâ o-
 culli caligine sunt offusi, tum quibus suffusiones &
 glaucomata visum eripiunt atq; oculos defor-
 mant. Ruta & Che-
lidonia quan-
do oculis sa-
lutaria.
Raphanus &
rapa oculis
grata.
 Dissolunt enim concretos crassosq; hu-
 mores, qui spiritus à cerebro eò deferri prohi-
 bent: ita omnia quæ abstergunt atq; extenuant,
 huic rei perficiendæ accommoda: ut sunt Rapha-
 nus seu vulgaris radiculi, quæ appetentiam acuit,
 feniculi semē, & folia, radix, eufragia, stœchas &
 quæcumq; cerebrum à crassis vaporibus expur-
 gant. Allium &
quæ virosa
sunt, oculis
icitonica.
 Quocirca studiosi qui oculorum admi-
 niculo suas lucubrationes perficiunt, allium, cepe,
 porrum, & quæcumq; graui odore imbuta sunt,
 atq; halitu viroso obuitos feriunt, atq; infesta sunt,
 sedulo euitent. Officiunt enim hæc oculis ac me-

morie, omnibusq; sensibus detrimenta adferunt.

Viridia oculi
los leuatur.

Qui verò laboribus indurescunt, atq; exercitatio-
ni sedulo insistant, nihil horum illis incommodat.

Smaragdi
viror, vulgo
amoraus, o-
culus gratus.

Foris autem que oculos recreant, aspectuq; gra-
ta sunt, obijciantur, vt sunt viridia queq; quorum
innumeris species & discrimina campi, silue,
horti, nemora suppeditant: Ex lapidibus verò

Smiragdi viror insatiabilis, & quo oculi exsa-
turari nequeant, tum Prasius, Topasius, Iaspis, Cy-
anus seu caruleus, Eranos, vulgo Turcosa, & La-
zurium, quibus colliguntur, non euanescent spiri-
tus visorij, atq; acumen oculorum exacunt. Ce-
terum quòd ex oculorum obtutu, nonnulli animi
propensionem, mentisq; indicia eliciunt: non e-
quidem improbo. Sunt enim horum indices,

Oculi animi
indice.

internosq; affectus, cogitata, conceptus, etiam si
lingue cesser ministeriũ, foris proferunt: ita non-
nullis comitas, modestia, mansuetudo, placabilitas,
clementia, probitas in oculis vuluq; elucet,
multaq; alia placide ac sedate mentis argumenta
se offerunt. Alijs fastus, arrogantia, superbia, fero-
cia, calliditas, versutia, iracundia, inuidia, odi-
um, ira, indignatio, formido, timor, elatio, lætitia,
gaudium, meror, desperatio, ex oculorum obtutu
perspicitur. Medici quoq; in morbis studiose o-
culorum constitutiones contemplantur. Si e-

Argumenta
anui ex o-
culis.
Oculorum va-
ria dispositio

nim rubore persusi sunt, aut sanguineis filamen-
tis striati, ex cerebri inflammatione furorem ac
phrenesim indicant. Quod si liuescant, ac plum-
beo nigroq; colore persusi sint, caloris natui ex-
tius.

tinctionem vitæq; interitum denuntiant. Instabi-
 les autem, pernictantes, mobiles, inquieti, incon-
 stantes mentis alienationem & delirium desi-
 gnant. Languidi, humentes, flaccidi, lachrymis
 persusi, tenebrosi, tremuli, rigidi, vibrantes, tundi-
 di, caui, conditi, obtusi, coniucentes, præter diuer-
 sos animi affectus, in sanis, tum in ægrotis non si-
 ne vitæ pernicie, cerebri intemperiem ex humo-
 rum copia vel defectu, caliditate aut frigiditate
 commonstrant. Lusci verò, pæti, strabones, ^{Lusci quæ ani-}
 qui obliquo sidere, lumisq; oculis obtuentur, præ- ^{mi conditiõ-}
 ter contortos atq; in diuersum conuulsos muscu-
 los, huius naturæ errorem consequuti sunt.
 Quod vitium quoniam circa cerebrum mentis
 domicilium vel potius regiam consistit, vt foris
 nonnihil oculos deformat; ita animum quoq; qui-
 busdam vitiosis affectibus imbuat. Sunt enim
 harum pleriq; quibus deest educatio, versipelles,
 vasti, subdoli, captiosi, lubrici, ad circumueniendũ
 astuti, ac miris strophis instructi. Sic Belge, si-
 quando vllum designant qui ijs notis insignitus
 est, *En sijn gast/En loos ende listig schalek/
 En boos wiche* vocant, hoc est, obliquũ, distor-
 tum, veteratorem hospitem, cui non tutò possis
 fidere, vt qui technis, dolis, fallacijs, captionibus,
 præstigijs, imposturis, fucis omnia sua negotia
 persiciat, alterius dispendio ac detrimento, suo ve-
 rò luculento commodo. Cuius conditionis ad na-
 turæ sunt participes, quotquot ex præcipua ac
 primaria corporis parte aliquo vitio sunt implicati
 nempe

Proverbium
 ex oculorum
 obtutu in na-
 sarlos.

nempe capite, corde, hepate: de quibus in Physiognomia vberius tractatum est libri secūdi capite 36.

C A P. VII.

Ratio cur nonnulli mutilis truncisq; ac decurtatis membris nascantur, alij geminis, quæq; redundant ac superuacanea sunt, nec vlli vsui inferuiunt.

Vheras materis geminata profert.

Partus de praua ynde.

Nasci quosdam geminis agnatisq; membris, nempe digitorum, pedum, brachiorum, capitum appendicibus articulatim nonnunquam distinctis, quotidiana exempla demonstrant. Vt autem deformes ac monstrose species ex vitioso corruptoq; semine, atq; vteri praua constitutione promanant, astris etiam in huiusmodi partus vires suas conferentibus: ita ex humorum redundantia ac seminalis excrementi copia duplicatae corporis partes producuntur, gigantis imaginatione in tale quiddam elaborando occupata. Si quando enim is sexus, qui leuissimis affectibus concutitur, eosq; infans imprimit, aliquid animo menteq; concipit, aut dupla oculis obuersari imaginatur, ex humorum concursu ac confluente, qui in eas partes circa, quas versatur imaginum conceptus, decumbunt, geminatas ac superfluentes particulas, aut alterius speciei emolitur ac conicit. Iste etiam absurde imaginationes in animantibus obseruantur. Sic nuper ouicula prolixi, capite Phocæ seu vituli marini, conspe-

Et marina bellua. Sic anno superiore ouis & vitulus gemino capite conspecti sunt, & ego gallinam vidi & contrectavi quatuor pedibus & totidem alis. Cùm autem feminis in conceptu, totoq; gestationis decursu variae species ac rerum simulachra, animo concipi soleant, ac nonnunquam dupla se offerre ex suffusis crassis vaporibus, aut cum distractis diuisisq; spiritibus qui in pupillae punctum dirigi debent, affundi ac disseccari cernendi aciem contingat, omnis affectio in pululantem factum deuoluitur, ac nonnullis partibus affabre elaboratis, secundarias ac superuacaneas affigit. Tam efficax enim est imaginandi vis, vt si quando mulier oculos ac cogitationes in rem quampiam desingat, tota naturae facultas, eaq; visque formationi foetus insistit, concursantibus undiq; humoribus, quos habet obsequentes, eò confluunt, atq; operi perficiendo seculo est intentae; quo euenit, vt nonnunquam diuersas insolitasq; formas, membra duplicata, particulas atq; appendices superuacaneas emoluitur, insuetasq; membra corpori affigat. Ex defectu vero humorum, atq; alimenti fomentiq; penuria, aut vbi naturales facultates in elaborandis articulis sunt inualidae, suisq; viribus minus instructae, imminutis mutilisq; membris produci homines contingit, aut quarundam partium vsu ac ministerio destitutos. Et quanquam natura vberem nonnunquam propagandae sobolis materiam sit nata, suisq; viribus ac facultatibus affatim existat in-

Dupla quàm do obuerlantur.

Imaginatio in multis ere qui efficiat.

Vnde membrorum defectus.

stru-

Manus ac pre-
des unde
trunca & mu-
tila.

Simile ab ar-
boribus in la-
cosis locis
consistit.

Rei gestae
paratio

structa, illā tamen subinde impediri contingit, quō-
minus omnia exactē perficiat, ac venustā corpo-
ris formam, decentesq; articulos exprimat atq; ef-
fingat, ita ut infans aliquando in lucem prodeat
parte aliqua trunca atq; inelaborata: fit enim pie-
rumq; ut uterum consequatur angustum, splenem
induratū ac callosum, coxendices eminentes, atq;
introrsus retortas, aliisq; obices & obstacula,
quae infantem adollescere prohibent, atq; omni-
bus suis numeris absolui; tenere siquidem corpo-
ris partes ob tantas difficultates atq; impedimen-
ta dilatare se ac diffundere nequeunt, oblatoq;
alimento frui: sed sibi contingit ex cohiberi, quō-
minus in speciosam atq; utilem articulorum for-
mam excrescant ac proferantur. Simile enim
quiddam huic rei obuenire mente concipio, quod
arboribus, quae in saxoso solo consistere sunt, ita ut
radices se undiq; diffundere nequeāt, sed obstacu-
lo impeditae retorquentur, atq; incuruescunt, re-
pulsaeq; resiliunt. Sic in corpore humano cum
infans effingitur, vel loq; angustia vel alimenti in-
opia, aut calli cuiusdam obiectum obstat, quō mi-
nus membra articulatum distincteq; efformari
queant. sic puellam vidi non ignobilem trun-
ca ac tuberosa manu, quam cum contrectandam
mihi exhibuissent parentes, deprehendī digitorū
contactu articulos qui naturae munere erupturi
erant, intus conuolutos, atq; in se retortos, ita ut
nullam digitorum effigiem exhiberent, siquidem
omnes membri huius partes, tum osculorum
sc-

series & connexus, quibus manus complicari vel expandi solet, vitrò delinisse comperti sunt, Siompeu nostri vocant. Ita errorem hunc ac naturæ vitium inde contractum pronunciaui, quod ea vis ac facultas quæ formationi foetus insistit, omnibusq; suis partibus consummare hominem nititur, aliquo impedimento prohibita sit, quò minus articulos potuerit perficere: atq; in speciosam decentemq; manus formã producere: cum enim mater splenis duritiei esset obnoxia, ac femelle in id latus, nempe sinistrum, declinaret, ex affectu eius visceris, cui partes illæ tanquam scopulo ac cautibus illis incubuerunt, informem atq; indecoram speciem sunt consequuta.

C A P. VIII.

An indusia, vulgo camisia, tegumenta, lintea febricitantibus mutanda. Et an statim à morbo conualescentibus barbam radere, aut capillos adimere expediat. Tum in quibus morbis pedes abluere consultum sit.

Si quando in morbis contagiosis ac pestilentibus carbunculi, ac bubones aliæq; ut assolet, pustularum eruptiones in extrema corporis parte se proferunt, nunc eminentes ac verrucosæ, nunc planæ ac sessiles, pro humorum crassitudine ac tenuitate: colore modò plumbeo, lurido, nigro, luteo, viridante, versicolore, quæ deteriores: modò rubicundo, florido, albescente, quæ securiores

qua-

quarū omnes species ac differentias in morē illis ac
 variolis, Belgis Pocken et Maczelen denomina-
 tis, perspicimus: in ijs inquam, omnibus papula-
 rum generibus lintea, culcitras, pulvinaria, tege-
 vari coloris, tuniculas, indusia, tegumenta subinde mutanda con-
 sulo, ac recentia substituenda, sordidaq; corpori
 exemptas vestes vento atq; aura flatibus identi-
 dem exponendas, quò contagio & grauis halitus,
 quibus ex infecto corpore tegumenta imbui con-
 tingit & contaminari, discutiantur. Siquidem
 cum multi tetri ac perniciosi vapores seu fuli-
 gines ex huiusmodi corporibus emanant, quae
 vestimenta, quibus aegrotus integitur ac fouetur,
 concipiunt, sit ut decumbentes circumfusi undiq;
 aerem hauriant, imbibantq;, ac singulis momen-
 tis noua recentiq; contagione ac labe inficiantur,
 volutantur enim in sordibus tanquā seropha aut
 lutulentus sus in volutabro coeni. Quod ipsum

In morbi au-
 gmento nihil
 inuouendum

atenus obseruari velim, quatenus morbi seu ita
 mitescat ac sopiatur, ipsaq; concoctio ac crisis per-
 acta sit, hoc est, certa atq; indubitata se salutis in-
 dicia proferant, quae commonstrant vires cor-
 poris morbo superiores, ac perexiguas intus re-
 sidere morbi reliquias: tunc enim lintea atq; indu-
 sia soli aut luculento igni exposita, caletudinar ijs
 subijci iubeo, aut ea vni ex domesticis salubri cor-
 pore biduo induenda praecipio, aut cubili eius
 insternenda, quò concalescant, nec ab humani
 corporis calore sint aliena, ipsaq; inuouatio ali-
 quid incommodi aegroti adferat, aut vlla sui par-
 te mor-

te morbum exasperet: hac enim ratione aut errore potius efficitur, ut illa, quæ consanuisse videbantur, recrudescant. Quocirca cum istis tum alijs, qui mitioribus etiam obnoxij sunt, instanter præcipio, quò confestim affectus ad stratū properet, ac primò quoq; tempore insultus sopiatur, ne inquieti sint, iactabundi, instabiles, tumultuosi, nec aeri locoq; frigidò se identidem exponant, ut sunt, qui in ancipiti ac periculoso morbo expansis brachijs, diuaticatis exporrecisq; cruribus hinc inde se deuoluunt, ac sudorem, pustulas, apostemata, vomicas, abscessus, tumores, reliquasq; humorum collectiones, quæ erupturæ sunt, repellunt ac reserunt. Siquidem frigidus aer corpori circumfusus fluxiones sicut Motus & itatio corporeis agrotis noxia. ac reprimat, easq; mature scire prohibet: Calor uerò ac fomenta calorifica, meatus ac spiramenta recludunt ac relaxant, utq; se fuligines ac vapores proferant ac discutiantur, efficiunt. Quò mihi non in consultò facere uidentur, qui contracta primùm morbi contagione, ac pestifero halitu, corpus luculento igni exponunt, ut undiq; sudore madescant ac diffuant, citra tamen uirium defectum, aut animi resolutionem ac deliquium, sic ut eodè momento expurgato infernè corpore, deiectaq; aluo, ea intrò sumant, quæ conceptam intra viscera contagionem dissipant ac discutiant, antequam radices agat, penitusq; uirus infixum esse contingat, atq; ipsum cor tum partes præcipuas occupet, eò enim malum confestim

Simile ad
be ob'essa.

Purgatio, ve
nē in illo-
nem praece-
dat.

Quae a peste
praeservant
ramque de-
moluntur.
Qui mo ho
oppressi a
desse cogun-
tur.
In contagio
sis morbis
sudor elicien-
dus.

properat. Ut illi, qui urbem obsidione premunt,
arces ac propugnacula, ac ducem exercitus pri-
mum inuadunt, reliqua enim euestigio cedunt ac
dant manus. Cum itaq; corpus periculoso an-
cipitiq; morbo tentari occipit: si res vene inefsi-
onem, si purgationem exposcat, mature illa ad-
hibenda sunt, sic ut primum atq; inter initia alii
purgatio precedat, mox subsequatur vene sectio,
deinde ea adhibenda quae cor propugnent as-
munt, ut sunt Theriaca, & Mithridation ex
vino aut syrupo de fumaria, epithymo, violaceo
aut alio quodam diluto, ut naturae conditio ex-
poscet, aut exercitato Medico expedire visum
sit, in quo mirè illum oculatum esse par est, nec
a scopo aberrare. Ex decocto verò, presenta-
nea sunt Scordium, quod alij odorem refert, Ze-
landis copiosum, Caltha quae sudorem elicit, me-
lissophyllos, seu melissa, ficus, caepe rubicundum,
Spondilij radix, quae angelica ac laserpitio sine
ostentio, viribus ac facultate par: inter quae princi-
patum obtinet Zedoaria radix, non cariola, casta,
cuanida, inodora, modò cum vis passis, & quas
Corinthiacas vocamus, tum momento glycyrrhi-
za dentibus attrita diglutiatur: Hac enim
ratione etiam se munire possunt, atq; illesos pra-
stare, qui morbo pestilenti infectos adire cogun-
tur, illosq; in spem meliorem erigere, ac metum
animis eximere, tum fiduciam mentibus illorum
inferere, quales sunt ministri Ecclesiae, medici, obi-
rurgi, obstetrices. In huiusmodi autem tumo-
rum

rum eruptionibus, quas expedire maturius proferri non consultum arbitror inter initia pauimenta frondibus ac vitium pampinis aut capreolis, caricibus, rosis, myrto, salice, populo, virentiq; gramine consternere, aut aceto aquaq; perfundere, nisi ex immodico sudore virium sit defectio, talia enim humores resiliere cogunt, ac cutem meatusq; corporis densant atq; obscurant, qui referandi potius sunt, quò halitus contagiosi expirent ac dissipentur, quod ipsum calida potius fomenta quàm frigida præstant, nonnunquam naribus adiuuenda, quæ spiritus recreant, animamq; calore immodico languidam instaurant, vt sunt rose, violæ, garyophylli, caphura, vinum, buglossus, borago, nymphaea, succinum, mala citria, Cotonæa, quorum pleraq; etiam intro exhiberi possunt vino incocta, vel saccharo perfusa, aut in aliam condimenti formam reducta, adiecto croci ac cinamomi momento, quò illa odor et sapor e cordi ac palato magis gratificentur, et spiritus collapsos efficacius erigant. Quanquàm enim medici non temerè quidquam circa ægros inuolare soleant, ac ne latum quidem vnguem à ratione discedere, in nonnullis tamen ijs obsequuntur, vbi crisis peracta est, hoc est, certa se salutis argumenta proferunt, magnaq; humorum pars vel sudore excussa est, vel sanguinis aut alui profluvio commode exhausta: tunc enim aliquando illis vel vina, vel aquæ frigide potionem haud grauatè admittimus, tunc stragula, lectulos, tegumen-

Quando eos
nacula fron
de adornan
da.

Odores spiri
tus instaurant.

Medici alii
quando æ
groti grati
ficantur.

Sudor quādo
maturius e-
rumpit.

Simile a fu-
mosi adibus

Simile a de-
spumandis
maribus.

ta, conclaue, triclimum mutari sinimus, quae ante
statum ac vigorem morbi, ante crisin ac conco-
tionem concessa, presentaneam vitae perniciem
erant allatura. Siquidem lecti tepor, & quae
corpori adhibentur fomenta, febrilem calorem
maturius euocant atq; eliciunt, tum deniq; ad su-
doris ac pustularum eruptionem sunt adiumento,
ita vt viscera, quae intus fumis ac densis vaporibus
erant oppressa, relaxata per calorem cute ac
spiraculis, subleuentur ac respirent; hac enim
ratione expedita putredinem discuti, oppilatio-
nem auoliri, febrem conquiescere ac sopiri, o-
mniaq; mitiora effici contingit. Vt enim in ca-
niculo aut triclinio fumo oppleto, conuiuie suffo-
cari videntur, atq; oculorum iacturam perpeti,
nisi reseratis ostiis, ac patefactis fenestris, fumus
ac fuliginosi vapores dissipentur, atq; in auras
diffusi euanescent: ita quoq; in humano corpore
cor strangulari videtur ex densis nebulis & humo-
rum caligine, nisi laxatis meatibus ac spiramen-
tis, fuligo & vaporosi spiritus erumpant & fo-
ras promanent. Et quemadmodum in elixandis
carnibus sordes & quae ebullunt strigmenta
(Broem nostri vocant) adimi debent, omniaq;
accurate despumari, ne edulia contaminari con-
tingat, atq; inquinamentis quibusdam seu eluue
pollui: ita inter initia per sudorem, vomitum, ve-
nae incisionem, alui profluium, congesti in cor-
pore humores expurgari debent, antequam se-
per venas diffundant, arterijsq; penitus inhere-
scant

scant ac sint infixi. Tunc enim ut maculae, quae diu
 vesibus inhaerunt, aegre elui possunt, nec ita
 facile extra sua conceptacula, in quibus insede-
 runt, exturbari. De barbae vero adparatu, nam in
 eo viri decor & ornamentum consistit, & qui in
 capite capilli frutificantur, quibus quoque robur
 quoddam virile inesse testatus est Samson, nec
 non omnibus seculis plerique alij, qui affatim cri-
 niti hirti que sunt, hoc communitos quosque volo,
 ne etiam sani saepius barbam ac capillos ad vi-
 uam cutem deradi sibi patiantur, aut caput lotio-
 ne defatigari. Depopulatur enim nimius eius
 rei vsus vires atque homines effeminatos mollesque
 praestat: quin & spiritus ac calorem natuum re-
 soluit atque extenuat, maximamque audaciae ac con-
 fidentiae partem in aduendis periculis cordi de-
 trahit, quanquam subinde caput defricare aspero
 rudique velamine, barbam demulcere ac liquamine
 aliquo abstersorio macerare, oculis claritatem
 conciliat, mentemque reddit erectiorem, valetudi-
 narijs quoque, aut qui paululum modo conualue-
 runt, non consultum arbitror, statim a recupera-
 ta sanitate nouaculam cultrumque tonsorium ad-
 mittere: siquidem humorum fluxiones irritat, &
 si quae forte in corpore morborum reliquiae resi-
 deant, illas mouet atque agitat, recentemque febrem
 ut incendium sopitum exuscitat: ex huius enim
 rei innouatione, non minus morbi recrudescunt,
 aut febres residuae postliminio excitantur, quam
 ex cibi potusque nonnulla intemperantia, aut subu-
 larum indusiorumque mutatione.

Simile a nas-
 culis, elu en-
 dis.

Barbae rasi non
 aliquando
 noxia,
 ludic. 16.

Fricatio ca-
 pitis oculis
 conuert.

Pedum lotio
quanto ad-
hibenda.

Balnea quan-
do adhiben-
da.

Pedum lotio
quando no-
na.

E Adem ratione in morborum initijs pedes non abluendos censeo, præsertim in decocto herbarum, quæ vi attractoria pollent, ut sunt arthemisia, pulegium, caltha, parthenium, vulgò matricaria, tanacetum, lauri folia. Nec balnea quoq; adhibenda, nisi expurgato corpore morbi furor mitescat, ac concoctionis signa appareant, ipsiq; humores fluitantes excretioni sint idonei, alioqui in partes aliquas principes irrumpunt, atq; instabili motu hinc inde fluctuant. Quocirca quando pedes abluere expediat, obseruandum, aut ab hoc negotio desistendum: in quo imperita multitudo magno suo periculo peccat, cum nullo delectu aut discrimine id facitet, atq; in ipso statim morbi insultu lotioni pedum insistet. Nam si morbi supra septum transversum consistant, aut fluxiones e capite in pectus distillant, pedum lotio malum exasperat. Ita si quem pleuritis infestat, pulmonis inflammatio, angina, tussis, dolor lateralis, coriza, branchos, raucedo, catarrhus à pedum lotionem prorsus desistendum, nec vlla ratione hoc remedium tentare expedit, aut consultum est, defluit enim in subiectas partes humor, omniaq; exasperat, ac seuiora efficit. In morbis verò qui ab infernis partibus procedunt, quas diaphragma determinat, nempe stomacho, ventriculo, splene, hepate, utero, vesica, renibus, intestinis, tuto magnoq; comodo id tentari potest, præsertim si ex ijs partibus vel animi defectus & deliquium, vel alius quiuus affectus sub-

oria

oriatur, in quibus etiam fricationes ac ligaturæ
 adhiberi possunt, tum coxendicibus cucurbitula
 affigi, aut si res venæ sectionem exposcat, in pe-
 dis pollice, aut circa malleolum, aut poplitem
 sanguis adimi. Hac enim ratione, ut in ouillo
 pecore,

Fricationes &
 ligaturæ
 quando vti-
 le.

Profuit intensos ætus auertere, & inter
 ama ferire pedis salientem sanguine vezam.

Georg. 3.

In tremore autem cordis ac palpitatione, in
 cardiaca syncope, in anhelitus constrictione, ac
 pectoris angustia, in gutturis ac faucium tumo-
 ribus manus vellicari debent, ac digiti consfricari,
 præsertim is qui infimo proximus est, atq; auro
 vinciri solet, vena media in brachio incidenda ea
 parte, qua dolor se porrigit, cucurbitæ scapulis ac
 brachijs affigendæ, cute etiam profundius scari-
 ficata atq; incisa; modò corpus sanguine ex humo-
 ribus redundat atq; oppletum est: nam macilen-
 ti, exhausti, extenuati, fomentis, vino, somno, o-
 doribus recreari debent ac refici, ut quibus ni-
 hil adimi possit aut decidi.

Manus quan-
 do vellicandæ.

Macilentis
 nihil adimean-
 dum.

C A P. IX.

Quod mira naturæ vi, atq; incredibili
 efficacia singulæ herbæ singulis
 proprijsq; membris ac corporis
 partib9 auxiliètur, atq; aliæ in alias,
 vires suas peculiari effectu proferât.

Q V O quisq; magis erga Opificem qui sin-
 gulari quadam ratione in vsum atq; ut
 utilitatem hominum omnia produxit, affici-

Mirabilis
Dei in ope-
ribus suis.

Herbz singu-
li membris
consecratz.

Membra sibi
salutaria ali-
quibus.

atur, naturaeq; solertiam quam ab illo conse-
quutus est, admiretur ac suspiciat, demonstran-
dum duxi, quam commodè & apposite, quamq;
salutari effectu herbae, quarum aliae medicamenti,
aliae alimenti, quaedam utriusq; usum obtinent, singu-
lis membris ascriptae sint & assignatae, ita ut illa-
rum vires ad eas corporis partes deferantur, quibus
natura sunt accommodatae. Itaq; stirpes hoc insti-
tum habent eaq; vi sunt imbutae, ut nativae facul-
tate nonnullis membris subueniant atq; admi-
culentur, sic ut praeteritis alijs, ad illa se conse-
rant, quibus sunt destinatae, ipsaq; membra auidè
non solum nutrimentum, sed medicamentum e-
tiam sibi salutare & proprium alliciant, eoq; fru-
antur. Sic aliae lateri, septo transverso, pectori,
vocali arteriae, siquando aliquo illa affectu op-
pressa sit, adhibentur: Aliae spleni, icori, renibus,
intestinis, utero, vesicae, capiti, cerebro, oculis, na-
ribus, auribus applicantur, ac medellam conse-
runt. Nonnullarum herbarum effectus ac vires
in nervos, ossa, medullas, musculos, ligamentos, chor-
das, membranas penetrant ac deferuntur, eximia
quadam vi, eaq; cuiq; membro peculiari ac pro-
pria, quae iuvandis firmandisq; aut expurgandis
ab excremento ijs partibus sunt imbutae, ita non-
nullae herbae certa membra respectant, illisq; subleuā-
dis dedicatae sunt & attributae. Siquidè affecto ic-
cori Eupatoriū, agrimonia vulgò vocata, Cicho-
riū atq; scridis species, inter quas vulgaris Scari-
ola refertur, Sonchos, cicerbita, oxalis, hieraci-
um.

um, vbi calida intemperies noxam infert, mirificè
 auxiliantur: vbi verò frigida affectio huic visceri
 subest, anisum, absinthium Ponticum & vulgare, Epate que
con'erunt.
 cassutha; Folli, Rhabarbarū, Chelidonia, Scammonium,
 quæ flauam bilem deorsum, ac partem,
 ad intestina, partem ad vesicam propellunt: Spleni
 qui velitibus ac cursoribus moram inijcit, vbi
 intumescit, hemionitis, asplenium, philitis, hoc Spleni que
con'erunt.
 est, vulgaris Scolopendria, polipodium, seu filicula,
 capparus, tamarica amygdalæ amare, nuclei
 persicorum, in expurgandis excrementis,
 ac conciliando huic visceri robore adminiculatur.
 Stomacho ac ventriculo, menta, macer, Cerebro que
conueniunt.
 mastiche, Zinziber, & quicquid ex his possit
 confici. Cerebro rosmarini flos, acorus germana,
 virgiliana amaracus, sampsuchus, vulgò maiorana,
 & bethonica, Stechadis vtrāq; species, nux muscata,
 Pæoniæ bacca & radix, fruticulus Pectori, am-
ca,
Cordis que
accommoda.
 qui viscus dicitur. Pectori ac pulmōni hyssopus,
 satureia, thymbra, marrubium, tusilago, scabiosa
 ve psora, glycyrrhiza, hordei decoctū, vna pas-
 se. Cordi crocus, cinnamomū, margaritæ seu vnio-
 nes, rose rubentes, citria mala, corallium, hyacinthus,
 aurum, gariophylli, ceruini cordis os, panis recentis
 etiam odor, vinum generosum & meracum,
 quo cor exhilarescit ac recreatur. Renibus saxifragia,
 empetrum, crithmon, litho Renibus que
conueniunt.
Vt ero que
apta.
 sperma, vulgò milium Solis, vesicaria, solani species
 acino in cerasij speciem rubenti atq; orbiculato,
 daucus, apium hortense. Vt ero verò par-

Neruis quæ
auxiliantur

thenium: vulgò matricaria, quòd vuluam exter-
gat à sordibus, sabina, calamentum, pulegium, cu-
nila, tymbra, gallitricum, vulgò Scexley. Sic
quædam in remotissimas intimasq; partes pene-
trant, atq; ad neruos deferuntur: vt hermodacty-
lus, verbascus odoratus, vulgò herba paralytica,
erythrodanum seu rubea, quæ ossa pecudum san-
dicino rubentiq; colore imbuunt, si quando herbam
virentem depaste sunt, intacta etiam radice quæ
rutila existit; quod etiam in elixis decoctisq; eius
pecoris carnibus perspicitur & in ouis quæ
rubicundo colore radice huius decocto fucantur,
vt glasto, vulgò weet/ceruleo: cartamo, croco, &
ochra luteo. Sic quod succinum marinum vo-
cant aut sperma ceti, vulgò walscot/ ossa fracta,
rimosa, fissa, hiantia, ferruminat seu consolidat,
cui medicamento eam vim inesse experior, vt so-
lidas etiam pixides quibus asseruatur, penetret
ac rosido quodam madore aut sudoriferis guttis
irriget. Sic pissasphaltum facticium, quod
Arabes mumiā vocant, ad casus, plagas, ruinas,
ad loca rupta, contusa, confracta, diuulsa præcla-
re adhibetur, si quidem resinata illa cum carnibus
ossibusq; humanis concretio, obstactes, myrrhe
aloes, croci, aliorumq; aromatum mixturam, qua
obruui ac conditi heroum cadauera solent: quod
in Christi corpore factitatum legimus; solidandi
astringendiq; vim consequitur. Sic ediuerso quæ-
dam diaphoretica, hoc est, discussoria vi humore
resolunt ac sudorem prouocant nonnulla, genui-
na

Succinum
marinum.

Mumiā fra-
guris apta

Que vrinam
soluantur.

na insitaq; facultate vrinam molliuntur, ac calculos a'terunt, vt petroselinum seu apium domesticum vel hortense, daucus, fefeli, ammi, lapis Iudaeus sanguis hirci, ligusticum, complurag; alia. Quedam oculis visum acuiunt, vt euphrasia, feniculus, chelidonium, ruta. Alia praesentanea vi venenis obsistunt, vt Zedoarium, laserpitium, scordi-
 um, allium, theriaca, mithridaticum, tum alia Quae venena depellant.
 quaedam Galeno miris encomijs decantata. Quedam vi specifica seu occulta proprietate, non ele-
 mentari qualitate succum sibi familiarem expur-
 gant. Sic radix pontica vulgo Rhabarbarum & Ad P' fontes. Quae h'lem expurgant.
 Scammonium flaua luteamq; bilem edueit. Sena, Melancho-
 polypodium, epithymus, helleborum atram, & lic incommoda.
 succum melancholicum. Cnicos, vulgo carthamus, Quae pituita a exturbant
 agaricus, mercurialis, esula, & septem Thithy-
 mali species pituitam & aquosos humores. Fu-
 maria, Cassia, Calindracia, vulgo fistularis viola, d. fecantia.
 pruna Damascena, buglossus sanguinem a secu-
 lenta eluue expurgant. Omnia autem medicamen-
 ta quae purgandi vi pollent, similitudine totius Simplicium libro 3.
 substantiae, vt Galenus testatur, atq; occulta pro-
 prietate formaq; specifica, haec ipsa perficiunt. A ius qualitat' in herbis effectus, a lius substantiae
 Non enim virtus elementaris, quae consistit in ca-
 lidi, frigidi, siccit' & humidi temperamento, effi-
 cit, quod medicamentum vomitum excitat, ac
 vel hunc vel illum humorem educit, sed similitu-
 do totius substantiae, quae caloris impulsu ac coele-
 sti vi incitata humorem sibi familiarem & affinem Simile simili gaudet.
 ad excretionem impellit. Sic Galenus attractionem

Substantiae similitudine fieri asserit, qua indicat similitudinem quandam ac cognationem inesse vtriusq; substantijs, & eius quod purgat, & quod purgatur: porro cum quod purgatur, pituita sit; id quod expurgat, pituitosum sit necesse est: quo indicat inter humorem ac medicamentum similitudinem esse ac conuenientiam, naturaeq; consensum, qui qualitatibus primis non ascribatur, sed substantiae. Alia itaq; ratione herbarum vires explorandae sunt, quae qualitatis vi, hoc est, caliditatis, frigiditatis, aut humiditatis ac siccitatis ratione aliquid efficiunt, & quae totius substantiae proprietate, effectusq; caelesti, seu influxu siderum suam vim in corpus exerunt. Illae enim quae corporis qualitatem immutant, ratione ac iudicio explorandae: illae vero quae quantitate atq; exuberantiam humorum expurgant, experientia atq; usu quotidiano erucndae. Ita in prioribus iudicium & delectus: in posterioribus experimentum exigitur: quorum alterum, ut Hippocrates ait, difficile alterum fallax & periculosum. Sic purgantia medicamenta & quae humores e corporibus exturbant, aut deniq; venenata quae corpori perniciofa sunt & infesta, quibus nonnullae gentes, ut alicae ferro, in corpora illorum quos extinctos cupiunt, grassantur, usu & experientia exploranda sunt, non enim caliditatis ratione id efficiunt; alioqui piper, cardamomum tale quiddam praestarent, sed insita vi ac genuina proprietate. Cui sententiae Hippocrates assentiri videtur, cum inquit, Pharmacum cum in corpus ingressum est, pri-

Ratio & experientia exiguntur in
artibus.

Lib. de natur
humani

primum id quod omnium sibi maximè secundum naturam familiare, cognatum, simile, affine est, attrahit atq; educit, deinde reliquos etiam humores agit, eosq; ad excretionem impellit. Ut enim stirpes quæ sibi maximè naturali propinquitate coniuncta sunt, alliciunt, eaq; succo fruntur, atq; in alimentum transmutant: ita quoq; medicamenta quæ expurgandis humoribus sunt destinata, ad similia deferuntur, eaq; vel per infernas vel supernas partes exturbant. Quocirca nemo ut anile ac ridiculum respuat, quod asserimus, suo cuiq; membro peculiare herbas esse consecratas atq; addictas: cum Cantharides quibus est natura exulceratrix, si foris cuti admoueantur, nullas partes internas, Galeno teste, præter vesicam exulcerent, adeò ut per stomachum & ventriculum inoffense ac citra lesionem deferantur, per hepatis meatus ad vesicam penetrent, nec illi parti, præterquam vesicæ exulceranti vi infesta sint. Sic succus papaueris nigri, & cicuta cordi ac cerebro; Lupus marinus pulmone perniciem adfert: quanquam omnia venena, nisi vomitu excutiantur, aut antidotis retundi atq; hebescere contingat, sensim ad cor penetrant etiam fors adnota, quod rabidi canis morsus & salina quæ vulnere inhaesit, commonstrant: nam penetrabili vi, erosa primum cute, ad præcipuas partes vitus deuehitur, ac rabiem concitat. In similes causas referri debet, quod magnes ferrum, gages & succinum festucas & quisquillas, aliq;

Simile a terra & semide

Cantharides
 exulcerans.
 Ad Pisonem

Venena etiam fors adnota cor percutit.

ven-

Siderum vis
humoribus
incumbit
Siderum vis
metallicis in
cremento est

venti ludibria allicit. Siderum quoq; influxus in
res sublunares infernasq; vim suam efficaciter ex-
erit. Sic Mars flammam bilem concitat, Saturnus me-
lancholiam exasperat, Luna pituita incremento
est, Sol & Iuppiter sanguini dominatur. Planeta-
rum quoq; vis metallis, lapidibus, gemmis, her-
bis ac stirpibus omnibusq; subterraneis incumbit,
auro, argento, aeri, ferro, plumbo, stannio, &
quicquid è terrae latebris vel in usum & commo-
ditatem, vel in luxum & delicias erui solet; quo-
rum quodq; vires & incrementa à peculiari as-
tro consequitur.

C A P. X.

Amicitia &
inimicitia
terrum.

Sexum inesse stirpibus, atq; alias alijs
affici.

VT homines non eodem sunt ergo omnes af-
fectu atq; animi propensione, tametsi id na-
turae ordo ac communis vitæ conditio exigat,
sed sympathia quadã, hoc est, mutuo cõsensu erga
plerosq; afficiuntur, illosq; habent deuinctiores:
ab alijs verò latenti tacitaq; atq; arcana discordia
distant ac diuelluntur, nec sustinent in vllam vel
amicitiæ vel familiaritatis partem ascisci: Sic
stirpes & inanima quaedam, insita occultaq; na-
turae inclinatione, nonnulla fouent & amplexan-
tur, alia hostili odio auersantur, ac refugiant. Vt e-
nim ex innumeris pauca referã: Argentũ viuũ au-
ro ita afficitur, seseq; illi sic circumuoluit, vt nullus
eius metalli color appareat, adeò, vt non nisi i-

Argentum
vinum auro
afficitur

gne atq; aqua forti eximi exteriq; possit, ac pri-
 stino nitore restitui. Magnes ferrum rapidè ad se
 allicit, nisi oleo oblitus sit, nam tunc ob leuorem Magnetis
natura.
 respuit, nec eius vis in ferrum penetrat. succinum Succini natu-
ra.
 gagates, adamas attrahendis paleis ac festucis de-
 lectantur, omniaq; præter Ocimum, vulgò basili-
 cum, ad se rapiunt. In animantibus Delphinus pi- Delphinus in
hominem
amor.
 scis incredibili erga homines, atq; præcipuè im-
 puberes est affectu, illisq; colludere gestit, ac miris
 blandimentis gratificari. Lacerta, vulgò *Escisse* Lacertæ ergo
hominem,
studium.
 viridanti ac porraceo tergo, conspecto homine,
 mirè gesticulosa est, caudæq; agilitate, ac crebro
 motu, ut canis animal domesticum, pueriliter blan-
 ditur, atq; à latitante in herba serpente ructur. Ele- Elephantus in
hominem
obsequium.
 phantus hominis consuetudine vnicè frui exo-
 ptat, illiq; in omnibus (modò blandius compelle-
 tur, nec acerbius instes) obsequitur atq; ad quid-
 uis paratus est, aliàs calcitrosus & retrogradus.
 E diuerso lupus cum homini, tum omnibus ani- Crocodylus
la hymæ,
proverbium.
 mantibus inhiat. Crocodilus, de quo prouerbium,
 Crocodili lachrymæ, homini insidias struit, ac
 deuoratum decerptumq; deplorat. Hyæna
 que infidiosa calliditate atq; astutia vocem homi-
 nis imitatur, eumq; dilacerat. Ceraustes corniculis
 armata bellua tribui Dan ascripta, Draco, Hydra,
 Dipsas, cuius morsus, siti atq; inexplebili bibendi
 auiditate hominè exoruciat. Coluber, aspis, vipera, Deus horis
bestiis homi-
nes vexat.
Genes. 49.
 scorpius, multæq; aliæ nocentes bestie homini po-
 tissimè insidiantur, atq; venenatos morsus ac lethi-
 feros aculeos insigunt. Vtitur autè plerumq; Deus ho-
 rum

Ezech 5. *rum ministerio ad castiganda hominum scelera,*
 Herbis cog- *cum illius verbo ac voluntati minus obsequantur.*
 gnatio & *Cuius rei multa extant documenta in Bi-*
 effinitas. *bliorum historijs. Ceterum herbis quoq; con-*
 Cucumerum *sensum inesse ac naturæ cognationem, deniq; dis-*
 natura. *sidium ac discordiam plurimæ demonstrant. Si-*
quidem cucumeres aquam appetunt, eaq; affluen-
tius irrigari postulant, adeo ut si paulò remotius
ab hac absistant, eò repant atq; enitantur: E-
contra oleum respuunt atq; auersantur, eòq; per-
fusi gracileseunt atq; emoriuntur. Vitis verò
in oleæ confinio consütui gaudet, atq; eius insiti-
onem admittit, illiq; maritari exoptat. Quercus
verò & olea inter se aduersissima tanto & tam
percinaci odio dissident, ut si altera alterius ra-
mos attingat, incuruescant, ac retorti resiliant,
alioq; se inclinent. Sic vitis à lauri vicinitate
abhorret, quoniam hæc umbrosa sit, suaq; calidi-
tate illius incremento officiat: pari est affectu
erga Brassicam, quæ Caulis nomine vulgo imo-
tescit, quòd succum terræ depopulatur, quo de-
stituta vitis arefcit, utraq; enim stirps humoris est
præauida. Itaq; stirpes alie altarum affinitate
& cognatione delectantur, mutuoq; ramorum
aut coliculorum amplexu recreantur: alie à-
verse se subducunt, nec vlla ratione vntri susti-
nent. Sic resinata quedam, & quæ pingui sub-
stantia constant, inter se consentiunt, hinc pix o-
leo cluitur, etiamsi vestes sericeæ, holosericeæ seu
villosæ, quæ flueta vulgò vocantur, deniq; cocci-
nea

Vitis oleæ
amica,

Quercus o-
leæ aduersa
strix.

Laurus viti
inimica,
Brassica viti
inimica,

Pix oleo alu-
ent.

nee, oſtrina, vermiculata, quæq; purpura ac
 murice tractæ ſunt, ex ea nauos ac maculas con-
 traxerint. Omnia enim huiusmodi inquina-
 menta ac ſordes butyrum ac oleum tam nitide
 eximunt atq; emaculant, vt ne veſtigium quidem
 vllius lituræ appareat. Sic Smegma & qui Sa-
 po vulgo vocatur, quo lintea conſtricata lotione
 niteſcunt, ex oleo, pingui fuligine, butyro ranci-
 do, cineribus piceæ arboris conſciuntur. At-
 qui vt inter tot ſtirpium genera tantus eſt con-
 ſenſus & conſpiratio, vt inuicem ſe amplexari ac
 tetigiſſe geſtiant: ita inter eiufdem ſpeciei herbas
 ſexus diſcrimen deprehenditur. Eſt enim inter
 has coniunctio, & quaſi quædam coniugij ſocie-
 tas & communicatio, ſic vt plantæ in alterius, cui
 afficiuntur, conſinio conſtitutæ ſpecioſius adole-
 ſcant, ac ſine cùm fructu tum frondatum pompa
 ſpectatioribus: languēſcant verò & contrahantur,
 ac nonnunquam intercidant, cùm ab iſis diuiſæ
 ſunt, ac diſſociatæ. Atq; hinc emerſit, quod
 herbe quædam, aliæ maris, aliæ femine nomine
 deſignantur: femine quidem, quæ minus habent
 viriū ac roboris, frigidaq; atq; infœcunda humidi-
 tate imbutæ ſunt, quo ſit, vt ſuo tempore flore-
 ſcant quidem, ſed propter caloris inopiam aut
 debilitatem, fructu, baccis, acinis, ſemine deſitutæ
 ſunt; ita quæ poſt floſculorum deſluuium nihil ta-
 le exhibent, ſed exile quoddam atq; inane fru-
 ctus rudimentum, quod ob caloris penuriam, ac
 nature impotentiam non perficitur, in femineum

Butyrum &
 o cum ordes
 eximunt.

Sapo vnde
 conſicitur.

Sexus n ſtir-
 pibus.

Quæ herba
 ic in na, quæ
 mas.

Frugiperdæ
 ſtirpe.

sexum referuntur: Maris verò nomine inscribuntur, quæ magis spectabiles sunt ac speciosæ, pompæq; atq; apparatu foliorum ac frondium luxuriant, tum spectatissimè adolescunt, ipsaq; maturitate, fructum ac semen proferunt, quo propagari possint, ac reuiuiscere; quod ipsi alteri sexui denegatum est, nisi forte maris vicinitate

In herbis affe-
ctus venere-
tis.
L. h. 3 cap. 4
pa ma acaua
v. 8

blandoq; amplexu fecunditatem ascescat, illiq; maritata in semen & fructum protuberet atq; intumescat, quod in palma persici Plinius testatur. Siquidem femina afflatu halituq; promanante à masculo concepit, ac fertilis fecundaq; efficitur: nutante ac prona blandioribus comis, in marem femina, quæ sterilefcit mascula arbore excisa; itaq; non sine maribus gignere feminas

Simile a galli-
nis & femi-
nis quibus
mas decet.

Arabes confirmant, concepto flore ac lanugine, aut aliquando puluere insperso feminis. Simile enim quiddam huiusmodi stirpibus eucnit, quod gallinis quæ oua quidem absq; galli opera edunt, sed quæ animari formariq; in pullos nequeant, quantumuis gallinæ incubitu foueantur atq; incallescant. Nec dispar est ratio in mulieribus, in quarum uteri conceptaculis ex sanguine ac seminali excrementi consuetudo massas quasdam conglobari ac concipi contingit citra viri ministeriū aut adminiculū, sed quoniam virile adiuumentum desideratur, ac causa efficiens, quæ formam ac vitam ministrat, spirabilemq; vim conuert, abest, tota illa concretio ac congeries in-

Femina in fo-
me massas
edunt.

formis

formis est atq; inanimata. Quocirca herbe vegetante vi præditæ non minus, quam animantes, quæ lubrico vdoq; semine se propagant, generandi vim ac vitalem spiritum aliæ in alias transfundunt, mutuoq; complexu ac concubitu fruuntur, atq; id ipsum tacito quodam nature consensu, ac latenti occultaq; inspiratione, quam ab æris solisq; calore consequuntur, ac genitali mundi spiritu, quo stirpes vireseunt, fouentur, germinant, animantur, florent, ac semina fructusq; concipiunt & proferunt: quæ vis toti mundo, omnibusq; eius partibus infusa est, qua cuncta continuata perenniq; serie subsistunt. Scitò itaq; Theophrastus, tum alij rei herbariæ indagatores in marem ac feminam stirpes discriminant, ratione qua semine fructusq; fecundæ sunt, aut esse te & steriles. Sic Pœonia maris nomine insignita dehiscentibus sensim corniculatis folliculis ac siliquis, hic baccis atro colore perpolitis, illic rubentibus ac coccineis spectabilis est, atq; oculos reficit non sine præsentanea expurgandæ epilepsie efficacia: quo blandimento femina destituta est. Mandragora quoq; femina vel sterilis est vel fructu exili. Mascula verò amabile blandumq; atq; odoratū pomū profert, gallinacei oui vitello simile, cuius aviditate atq; illecebra Rachel passa est Liam Iacobi patriarchæ concubitu potiri, quo et Ecclesiastici quidā scriptores opinantur, fecunda effici posset & conceptu impleri. Cui rei nulla mihi naturalis ratio subesse videtur nec verisimile est,

Spiritus
mundi omnia
fecunda præ
stat.
Lib. 3, cap. 9

Pœoniæ se
men pecca
tissimum.

Cantic. 7.

Genes. 30,
Augustinus
in Genesi 24.

Mandragora
an conce-
ptum perit.
at.

Simile a ru-
sticis.

simile ab au-
lico qui in
sulicium de-
generat.

Mandragoram sterilitatem expugnare, cum in-
signiter refrigeret, nisi forte calido atque aestuanti,
torridoque utero, quem conceptui idoneum, ut et-
iam impense humidum testatur Hippocrates, prodesse statuas, illumque ad temperiem reducere;
vel etiam quod somnifica vi ac soporata, retinen-
di seminis vim vuluæ conferat. Huiusmodi et-
iam sexus discrimen in lauro, palma, corno, olea,
viola lutea, quercu, multisque alijs observari po-
test, quarum quæ maris nomine designantur, flo-
ribus, fructu, semine, fecundæ sunt: quæ verò se-
mine, sterilescunt atque effecta conspiciuntur. In-
ter siluestres quoque et urbanas seu hortenses cu-
ra atque industria hominum excultas nusquam non
tale discrimen spectatur, sic tamen ut siluestres et
quæ sponte emergunt, cultu edomitæ in urbanas
ac domesticas transeant. Ut enim rusticus quam-
libet impolitus et rudis, si in aulam transferatur,
cultisque vestibulis adornetur, ac victui delicato
assuescat, diutino usu et consuetudine in aulicum,
virumque generosum transit, licet aliquando non-
nulla rusticani incultique hominis vestigia se pro-
ferant: ita quoque herbae agrestem conditionem, natu-
ramque siluestrem exuunt, culturae beneficio, atque
hominum industria. E contra urbanae atque hor-
tenses stirpes siluestres ac degenerant, nisi diligens
cura ijs adhibeatur, non secus quam generosi a-
liquot procures, qui inter rusticanos homines
versantur, frequenti inurbanorum commercio,
ab auita nobilitate, a moribus ingenuis, a liberali
edu-

educatione, ab heroica maiestate, à vitæ omitate
desciscunt atq; ab humano civiliq; cultu ad feram
atq; agrestem viuendi conditionem deuoluuntur.

Et quemadmodum hortenses herbe ac frutices
spectatioribus sunt industria cultuq; hominum
atq; magis mitescunt, quàm siluestres; ab istis tamē
emerferunt ac propagatae sunt, ita vt in easdem
rursus deficient nisi excolantur. Ex his conie-

cturam facito studiosè lector, quid cum in rebus
omnibus, tum in homine potissimam momenti
conferat cultus atq; educatio, quid corporis ac tu-
ende valetudinis cura, vt vtriusq; partis salus &
incolumitas subsistat ac conseruetur, qua profu-
cto nihil homini obtingere potest optabilius.

C A P. XI.

Murænae quas Belgæ Pricken vocant, in
fumario exiccatae, redæ atq; arden-
tis facis vicem vsuq; præbent, si
accendantur.

Murænae, Lampetris quæ à sugendis lamben-
disq; petris hoc nomine appellantur, form^a
figuraq; corporis sunt affines, licet magnitudine
impares, pisciculi lubrici, longo teretiq; corpore,
minutis illis anguillis quæ Belgis Uel vocantur
(quam Palmæ procerior est) asumiles septem fo-
raminibus leua parte distinctæ. Porrigitur au-
tem ijs pisciculis à capite ad caudam non spina vt
reliquis, sed nervus cartilagine mollior, quo fle-
xuosa ac viuaci agilitate se conuoluunt, agitant,

Herbe silue-
stre priores
hortensibus.

Ab herbis ad
homines re-
ducenda
cultura,

Lampetra
vnde nomen
sortita.

Murænae de-
scriptio.

Murenis in
Cuda spiritus
vitalis.

Murene ex-
secratur in ar-
de curat.

intorquent, in gyrum flectunt, contrahunt, dilatan-
tant, subsiliunt, gesticulantur prorrepunt,
ac serpendo progrediuntur. Nam spiritus vi-
talis in extrema caudae parte consistit, qua peri-
muntur potius, quam contuso capite. Belgis
autem Pricken vocantur, quoniam acuminato ro-
stro nauium tabulatis, nassis, saganis, hominumque
corporibus mordicus adherescant, ut hirudines,
atque omnia, documento seuitiae, morfu appetant,
pungant, stimulent, decerpant, dilanient; sic quod
stimulas admoueant, atque aculeatos dentes infi-
gant. Pricken vocantur. Pisciculus hic experi-
mentum nobis exhibuit, non cuius, ut opinor,
obseruatum, cui etiam naturalis ratio subest, ac
fidem factura est, si experiri libeat. Praebet e-
nim pisciculi hoc genus, quod inuersae candelae
formam ac speciem exhibet, faculae aut funalis ac-
censi usum ac commoditatem, ubi in hypocausto
aut vaporario exiccatur, ut mos est Belgis, halle-
ca seu trissas atque haringas, salmonem, succidiam,
pernas, armos, ouillos, coxendices, petasones, to-
rtacula, sarcinina sumo indurata, aut Aquiloni, ri-
gidoque alicui vento exposita, in multam aestatem
asseruare; itaque ad motus igni pisciculus, aut fomite
aliquo accensus, ut sunt stipulae, aut stramenta
quaedam sulphure oblita, quorum commoditate
candelas sebaceas, cereos, tedas, funalia accendi-
mus, flammam confestim concipit atque inardescit,
eoque tanquam face accensa, discussis nocturnis te-
nebris, aedes passim collucent in heri, ac familiae
ver-

vernarumq; ministerium. Cum enim resinata
 quadā pinguedine imbutus sit, atq; ambienti ad-
 pe vndiq; perfusus ac conspatus, ita ut etiam in-
 craticula tostus, angullæ more, citissimè flam-
 mā cōcipiat, ac tractātis digitos deurat, in fumā-
 ti camino exiccatus congestis bituminosis glebis
 & respitibus, non minorem commoditatē, quā Murzenz feli-
 na neruus. B
 non 95
 candele, aut funalis accensi flamma exhibet. Cum
 enim neruus, qui spinæ loco illi per tergum pro-
 ducitur, elychnij, hoc est, contorti funiculi vicem
 præbeat, cui tanquam basi erectæ flamma incum-
 bit, illiq; sōmitem ministrat concreta pinguedo,
 ac seui ambientis incrustatio, sit ut igni aut flam-
 mæ admotus, luminosa faes cœnacula illustret, ta-
 meti si propere lique scat, nec tam diuturnum eius
 rei vsu præbeat, quā candele ex bubulo o-
 ulloq; adipe cōfectæ, quæ minus diffluunt, ac seri-
 us absumuntur. Quocirca vbi funalia, tede, ce-
 rei, faes, candele, lucernæ, aliq; luminaria de-
 sunt, in horum inopia, pisciculi huius vsu & com-
 moditate vti licebit, præsertim si eo tempore sint
 exiccati, quo adiposi efficiuntur & pinguescunt;
 quod in eunte vere ipsoq; Martio ac Aprili fieri
 consuevit, deniq; appetente autumno, hoc est,
 duobus æquinoctijs, quibus nullus caloris aut fri-
 goris excessus est.

C A P. XII.

De ouo à Gallo edito, & qua ætate,
 atq; annorum decursu id proferat;

Murzenz que
 ter pore p
 gu el ano

deniq; quid ex eo progeneretur :
tum de lapide Gallinaceo, & Actite
gemma.

Gallus leoni
for. et labilis

Gallus inter cicures et masuetas alites prece-
teris animosus atq; erecta rubentiq; crista in
vertice insignitus, crocitate sonitu, plausuq; alarū
leoni ferarum generosissimo atq; impauido for-
midinem terroremq; incutit: hic tanto virium
robore creditur, vt non facile subigendis gallinis
defatigetur aut lassescat, quamlibet id sepius fa-
ctitet. Et cum omne animal a coitu, peractaq;
venere contristari soleat, atq; animo contrahi, so-

Vecus omne
anima me
stam efficit
prater gal-
linam

lus hic exhilarescit, ac cantu alacritatem spiritus
testatur: vbi verò decrepitus esse incipit, ac sene-
ctute confici, quod nonnullis septimo, nono, aut ad
summum decimo quarto euenit, pro virium vel
robore vel imbecillitate, aut etiam concumbendi
assuetudine, qua nulli non animantium nature vis
deijcitur atq; enervatur, ouum profert aestiuis
mensibus, ac Caniculae sideris exortu, ex putrefa-
cto, opinor, seminis excremento, aut humorum
colluuię, conflatum, forma nō oblonga, vel ouali, vt
gallinis assolet, sed rotunda atq; orbiculata, colo-
re modo luteo, buxco, flauescenti, versicolore,
lurido, ex quo produci Basiliscum, Latine Regu-
lum nonnulli opinantur, veneratam bestiam, ses-
quipedali magnitudine, triplici frontis apice,
tanquam regio diademate insignitam, erecto in-
festiq; corpore, atq; oculis vibrantibus, quibus
obuios

Gallus quo
te nore
ouum eiecit

Basilisc de-
cripto.

obuios halitus contagione conficit. Vulgus in Ana Galli
ouo Basilii-
cus prodeat
tota Europa ea opinione est imbutum, ut ex hoc
ouo Basiliscum prodire statuat, si quando à rubeta
seu busone fortum sit: quod an fabulosum & com-
menticiium, non auisim certò pronunciare: hoc ta-
men experientia comprobatum habeo, gallum Rei gest e
narrat o de
Galli ouo,
incubatu id ipsum perficere. Ita nostra me-
moriam in ciuitate Zirixæa, atq; insule huius am-
bitu duo annosi galli agrè etiam fustibus abacti,
ab oui incubatione abigi depelliq; potuerunt: ita
quoniam ciues eam persuasionè concepissent, ex
huiusmodi ouo Basiliscum emergere, ouum con-
terere, ac gallum strangulare visum est. Quod
autem gallus ouum concipiat, suoq; tempore, hoc
est, vndeigesimo die rupta testa excludat, inqui- Gallo vnde
concret o o
ui.
sitione dignum. Ego ex conglobata intus con-
cretionem putri, ac calore alitis circumfusa testa
tale quiddam prouenire imaginor, præsertim cum
à concumbendi vsu & consuetudine desuescit;
tunc enim excrementum intus cohibitum coagu-
latur atq; indurescit in ouum, quod vbi vel ab i-
pso gallo, vel alio animante foueri contingit, vene-
natus ex eo vermis, aut alia quedam virulenta be-
stia producitur, quam Basilisci nomine designant,
quod serpentis genus Africæ alijsq; præcistis ac
siticulosi regionibus peculiare. Vt autem lum- Simile a ver-
m cu orum
natura,
brici & vermes humanis corporibus inuascun-
tur, atq; ex humorum putredine, calor benefici-
cio animantur ac viuacem agilitatem concipiunt;
vt vespe, scarabei, crucæ, muscæ ex fimo bubulo,

alijsq; putridis humoribus enascuntur: cureuliones in tritico, teredines in ligno, glandæ, nucibus auellanis, casco, caloris atq; ambientis aeris ministerio featurunt: sic ex hoc ovo venenosus vermis aut alterius generis nocens monstruosq; bestia Basilisco non absimilis erumpit, quæ contactu, afflatu, halitu, expiratione, sibilo obuijs infesta sit atq; exitiosa. Sic ex spina humana putrefacta medulla anguem progenerari memorie proditum est. Naturam autem ac conditionem Basilisci, qui ex venenato alimento nocendi vim concepit, clarissimi quiq; scriptores depingunt, eiq; accuratius, quod visu, halitu, sibilo cernitur, infestus sit, ac mortem inferat: cum alij serpentes nisi cominus contactu ac morsu, sparsosq; veneno corpus inficiant. Sic Lucanus cum multa serpentum genera describat, tum Basilisci naturam his verbis prosequitur:

Anguis ex
spina homi-
nis.

Libro 9.

Ante venena nocent, late sibi submouet omne
Vulgus, in vacua Basiliscus regnat æna,
Sibilaque effundit eunctas terrena pelles.

Quo indicat, Regulum visu obuios quosq; percutere, ac venenoso halitu inferre mortem, antequam venenum corpori propius admoueat. Quod autem vulgus existimet, ac serid sibi persuadeat, in nostris regionibus tam perniciosum nocentq; serpentem aliquando produci busonis incubitus ac nonnunquam in subterraneis antris ac specubus Basiliscos inferre mortem hominibus, si quando in ea loca se conferant, anile censeo; cum halitus virosi pædor, situs, graueolentia, fecditas
quo

Quae à tetrìs horridisq; locis emanant, spiritum
 interceptant, atq; hominem nonnunquam strangu-
 lent, quod etiam aliquando venenatas bestias, quae
 in huiusmodi latibulis delitescunt, perficere non
 est quòd quis ambigat. Testantur scriptores qui ^{Basil sei sibi}
 dam eruditi in Saxonia Basilisci quoddam genus ^{nebras.}
 siluestre passim conspici, capite acuminato, colore
 flauo, longitudine dodrantali, hoc est, trium pal-
 marum, inusitata crassitudine, ventre maculoso, ^{Basil sei in}
 multisq; candidis punctis insignito, tergo ca- ^{Germania.}
 ruleo, cauda turbinata atq; incurua, hiatu rictusq;
 oris, pro corporis proportione, immenso: qui ser-
 pentes an inter Basiliscos referri debeant, non
 ausim certò pronunciarè: neq; enim impunè se il-
 lis opponerent agricole, qui intrepidè fustibus ac
 tridenti vel furca illos adoriuntur, nulloq; perce-
 pto incommodo, aut halitus contagione confici-
 unt. Sunt autem aliquot serpentum genera quae
 caulas & stabula sinestant, atq; armentis veneno
 infesta sunt, nempe Hydra, Aspis, Coluber, Vipe-
 ra, Basilisco nocendi feritate ac malitia affines.

Quod venusto hoc carmine expressit Virgilius:

Saepè sub emortis praesepibus, aut mala taeta
 Vipera deliuit, calumque exterrita fugit.
 Aut recto assuetus Coluber succè tere, & vmbrae,
 Pectus acerua bouum, pecorìque a pargere vitus
 Est etiam ille maior Calabris in saltibus anguis,
 Squammea sublato conuouens pectore terga.
 Atque notis longam maculosus grandibus a uum,
 Signa a colit ripisque habitat, hic piscibus atram
 Improbus ingluuiem, tan sive loquacibus exp'et.
 Postquam exhausta palus, teraque ordine deli scunt,
 Bedit in sic uis, ac flammantia lumina torquens.
 Sentit agris, asperque siti, atque ex er tus rellu
 Yohitur ad solem, & linguis micat oze exsulcis.

Geor. 3.

Hort

Hæc & pleraq; alia Serpentum genera
 non deesse Germaniæ existimo, ut etiam ali-
 quam Basilisci speciem, sed quæ non tam exitia-
 li ac pestifero veneno imbuta sint, quàm quæ in
 Africâ torridisq; regionibus nidulantur ac sta-
 bulant. Ab horum scuitia atq; immanitate sa-
 cratissimi olim vates multis locis appositisimas
 similitudines desumpserunt. Siquidem Esaias
 ad Basilisci partem alluisse videtur, cum inquit,
 Concepto facinore nequitiam pepererunt, oua
 aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt:
 qui comederit de ouis eorum, morietur, &
 quod confotum est erumpet in Regulum. Quo in-
 dicat illos in re nihili, nulliusq; momenti anxie
 laborare, & quidquid moliantur, noxium esse ac
 damnosum: doctrinam quoq; eorum plenam esse
 virulentis, ac venenato halitu perniciem adferre
 auditoribus: obiter quidquid ab ijs prodit ac pro-
 manat, ut à Basilisco ac venenosis bestijs exitiale
 est & perniciosum. Solomon quoq; vini in-
 temperantiam, quæ mentem in furorem subinde
 rapit, ac lethaliter afficit, noxijs insectisq; serpen-
 tibus comparat: Non intuearis, inquit, vinum,
 quando flauescit, & cum splenderit in vitro co-
 lor eius: ingreditur blandè, at in postremo mor-
 debit ut coluber, & tanquam Regulus venena dis-
 fundet. Ut autem lupus obuijs vocem adimit
 aut raucedinem afflat, habitus qui ab eo proma-
 nat, contagione: ita quoq; Basiliscus afflatu ac si-
 bilo, tanquam emisso iaculo, paulò etiam remo-

Cap. 59.

Esaiæ locus
explicatus.

Prouerb. 23.

Simile a lupo
quæ vocem
adimit.

tiores conficit. Nec solum homini, reliquisq;
 animantibus insidiatur atq; infestus est, sed etiam
 fruges ac sata contactu suo foedat ac polluit. Nec
 est vllum animantis genus, quod aduersus hunc
 serpentem subsistat, nisi mustela, quam Belgæ cen
 wejel vocant, quæ rutæ esu munita atq; armata,
 intrepidè illum aggreditur, atq; extra cauernas
 ac latebras in quibus delitescit, protractum conte-
 rit: nisi mustela de mortuo serpente confe-
 sam se subducat, passuq; rutæ rursus reficiatur,
 ipsa quoq; ex aeris ambientis contagione ac foe-
 ditate suffocatur. Quocirca non inconsultè
 faciunt, qui in cultura hortorum huic herbæ
 præcipuum locum attribuunt, cum præsentanea
 vi venenis obsistat, nec vllum serpentis genus sub
 huius vmbra se recondat. Ita si quis Mandra-
 goram, cicutam, hyoscyamum, cerusam, papaue-
 ris nigri succum tum pleraq; alia, quæ immodi-
 ca frigiditate stuporem inducunt, assumpserit, Ru-
 tæ succo eiusq; ex vino decocto, reuiviscit, ac ma-
 lum discutit. Cicuta quoq; qua Socrates ex-
 tinctus legitur, aut si quæ sint argenti frigidaq;
 naturæ, quæ papauer, lactuca, portulaca, vim ru-
 tæ si quando affluentius assumpta fuerit, retun-
 dit ac reprimat: siquidem Ruta effectû feruido
 atq; vrenti, corpori noxam infert copiosius as-
 sumpta. Sic obseruavi grassante morbo popu-
 lari, ac seuiente peste, quotquot rutam aceto im-
 butam identidem naribus admouerent, quò aeris
 contagia dispellerent, pustulas in suprema infi-
 maq;

Mus etia Bâst
 lisco ostis
 capit. 1.
 Pl n. lib. 8.
 cap. 21.

Rutæ vis;

Ruta frigida
 venit a cb.
 tundit.

maq; labri parte contraxisse, exulcerat enim fo-
ris adnota, atq; vlli parti affricata, vesiculas ex-
citatur; quamobrem carbunculis & bubonibus, a-
lijsq; tumoribus, qui in peste se proferunt, com-
modè adhibetur, elicit enim virus, nec patitur in-
tro resiliere venenatos halitus. Sic ex fermento &
cri ac salito, contusa ruta, ficubus, cantharide, cepe
& scylla tostis, calce viua, sapone Gallico, ammo-
niaco, & theriaca momento emplastrum confi-
ci iubeo, quod affectæ parti maturè admotum,
confestim delitescentes ac reconditos tumores
perrumpit: intro verò exhibitis antidotis quæ
contagiosam fuliginem à corde dissipant ac discu-
tiunt, inter quæ presentanea theriaca & Mithri-
daticum, drachmæ aut sesquidrachmæ pondere,
pro ætatis ratione aut virium robore, ex vino
propinatum, aut decocto florum Calthæ, quæ Bel-
gis ab aurato luteoq; colore Soudibloemen no-
minatur. Cæterum cum monstruosus hic galli par-
tius, ex cuius ovo Basiliscum emergere vulgus o-
pinatur, nullos nō terret ac formidine cōcutit, tum
lapis alestorius, hoc est, gallinaceus omnes afficit,
atq; à nullo non expetitur: siquidē hoc gestamē vi-
rile robur adauget, ac cum fortitudinem, tum in
rebus aggrediendis confidentiam adfert, eximi-
tur autem ex castrati galli, hoc est, Capi cui ter-
stos exesti sunt, ventriculo, tenui membrana aut
pellicula inclusus, quarto à quo in spadonem &
eunuchum desciiuit, anno: gemma hæc colore est
pellucido, crystalli specie, magnitudine fabæ. Cre-
do

Ruta corpo-
ri adnota
adurit.
Emplastrum
ad tumores
pelligentes.

Quæ cor a
fuligine libe-
rant.

Aleatoria
gemma quid
praestet.

Capo vnde
gemma inna-
scitur.

do autem hanc ex seminali excremento concre-
 scere ac conglobari caloris naturalis adiumento.
 Cum enim natura semen elaborare in hoc alite
 non desinat, licet inefficax atq; inualidum, ac vi-
 res desinat ad profundendum excoctum liquorem La lapide
 f. it in vteru
 bus.
 in lapidem is durefcit. Sic lac in mamillis lapide-
 fcit, ubi non emungitur, atq; in apostematum col-
 lectionibus, lapidosa quedam congeries ac con-
 cretio aliquando eximitur. Ut autem gēma a le-
 storia viris fauorem conciliat, atq; apud mulieres Alc horiz
 gemmæ vis
 in viros.
 gratiosos efficit, deniq; in proferendo virili robo-
 re, quod in congressu maritali ac geniali thoro
 exigitur, si quando procreandis liberis operam
 impendunt, validos robustosq; præstat: Sic Ac-
 tites lapis in aquilæ nido repertus, resonantibus Actites lapis
 qua vi polle-
 at.
 intus minutis lapillis, feminis lubricis concipien-
 di vim confert, alligatus pectori aut sinistro bra-
 chio, per quod a corde versus digitum anrula-
 rem minimo proximum arteria decurrit: quibus
 partibus si toto gestationis tempore, gemma in-
 cubat, foetum fulcit, nec vllus est abortus, aut
 excutiens foetus formido aut trepidatio. Ediver-
 so parturientis foemori adnotus, expeditum faci-
 temq; partum procurat, nulla propemodum eni-
 tendi difficultate aut angustia. Quæ res mihi ex-
 perimento comprobata est: cum enim heroina
 quedam toto gestandi vteri decursu, hoc a collo Experimen-
 tum in marro
 na gemma
 Actice.
 gestamine, commoda valetudine vsa esset, par-
 tuq; instante gemmam adimere, atq; à pecto-
 re amouere, neglexisset, sensit ilico pa-
 riendi

riendi difficultatem, infantemq; tardius desilire: ita detracta à collo Actite gemma, eaq; admodum foemori, interna parte non procul à pube, leuement placidumq; partum consequuta est: itaq; matronis salutarem eius gemmae usum indicant, & quando vel pectori, vel foemoribus applicare cõuenit.

Vteri natura.

Qua autem vi ista perficiat, si quis forte requirit, discendiq; est auidus: ego attrahendi facultate tale quiddam prestare censeo, eadem qua Magnes ferrum, Gagates & Suceinum festucas ac pallas allicit. quod nemini absurdum videri debet, cum vterus exquisita sentiendi vi polleat, atq; rebus odoriferis ita afficiatur, ut si eas naribus admoueri contingat, assiliat ac sursum enitatur, adeo ut suffocatio mulierculis ac virgunculis maturis imineat, nisi confestim amoueantur, & infernis

Quibus foetibus quibus odorata admouenda.

puerulisq; partibus applicentur, prope enim deorsum retrahitur, ac resilire incipit. Quocirca praegnantibus & quae gestant vterum, supernè fragrantissima quaeq; exigunt, quo spiritus recreentur, & foetus sursum enitatur: alijs autem quae pruriunt, ac viri desiderio tenentur, graeco-olentia foetidaq; naribus, pubi verò & foemoribus suaueolentia applicanda, praesertim ubi in vteri suffocatione strangulantur. Quod si deorsum feratur vulua ac concidat, infernè quae tetri odoris sunt, alliganda, supernè quae grato suauis afflatu collapsos spiritus erigant. Quod si seculum ac praepostere ista tententur, exasperari malum contingit, ac grauissimè hunc sexum affici,

nisi viris subiciantur, sic ut præter acerrimos dolores animi deliquis periclitentur.

C A P. XIII.

De mulierũ natura, conditione, moribus: & cur is sexus, vbi incanduit, ac riores, quàm vir, iras cõcipiat, ac rixetur enormius, multisq; alijs affectibus impotentius succumbat: Obiter quem sensum habeat illud Sapientis Hebræi, Melior est iniquitas viri, quàm mulier benefaciens.

Eccle. 25.

QVod non solum Comici poete, Oratores Philosophi à sincera religione alieni, sed etiã sapientes ac vates Hebræi Dei cognitione affatim imbuti mulieres passim insectantur atq; exagitant, quarundam improbitas promeretur & nequitia: quanquam non omnes eodem succo perfuse, nec pari existunt acerbitate atq; amarulentia: sunt enim matrone quædam, quæ educationis beneficio multis magnisq; naturæ dotibus exornate atq; insignite, præstantissimis, viris non cedant, nec sunt inferiores: licet promiscua multitudo, ac gregaria mulierum colluuias, procax sit, stolidi, serox, etiam in reges imperiosa, lubrica, varia, mutabilis, & quod ad carnis illecebras, ac cupidinis incitabula attinget, indomita libidinis, & quæ lassata non satietur, sic tamen ut aliæ ali-

Mulieres ab
omnibus s ri
ptoribus pro
secundantur.

Eccle. 3. cap 4

is in hos affectus sint propensiores, ac magis prone. Cum autem tam multa passim huius sexus vitia conspici soleant, ac multi matrimonio addicti, de mulierum natura & conditione querentur, multaq; indignè perferre se ac perpeti apud alios deplorent, nonnullis occasionem præbent, ut ab hoc vitæ instituto abhorreant, atq; à feminae societate intimaq; consuetudine se subducant potius, quàm morosam, querulam, amarulentam, atrocem, acerbam perferre cogantur, illiusq; imperio ac minis subijci. Verùm cum naturæ ordo, vitæq; necessitas, tum propagandæ successionis amor & propensio hominem impellat, ut posteritati consulat, ut sociam atq; adiutorium asciat, consultò faciunt, qui matrimonium adveniunt, quò indiuidua societate ac mutuo animorum corporumq; consensu, vitæ cursum placidè ac suaviter transigant. Ad enim exigit humane vitæ conditio, nisi prorsus natura repugnet, nec aliud suadeat corporis habitus & constitutio. Quò spectat illa Metelli Numidici apud Romanos laudata concio, qua ciues (ne Respublica concidat) exhortatur, ut uxorem sibi quisq; deligere pergat: Si enim (inquit) sine uxore vita transigi posset, non inuiti omnes ea molestia atq; incommoditate liberari exoptarent: sed quoniam ita natura comparatum est, ut nec cum illis satis commodè, nec sine illis vllò modo vivere possimus, salutem perpetuam potius, quàm Reipublicæ incolumitas subsistat quàm breui voluptati consulendum. Quòd si femina

Matrimonii
incommoda.
Deus cur
conjugium
instituit.

Ge II. lib. 1.
cap. 7.
Metelli di-
ctum de uxore
dandæ.

mine ministerium in negotio domestico ac rei familiaris administratione magnum usum ac commoditatem sanis ac validis præstat: profectò valedinarijs illius opera cum primis utilis est & necessaria. Siquidem, Sapiente teste, vbi non est Eccles 36. sepes, diripitur possessio: & vbi deest mulier, ingemiscit egrotus, qui aliena ope indiget, atq; alterius fiduciari debet ministerio. Fida enim vxor strenue officio suo fungitur, illiq; rerum domesticarum ac familie cura sedulo incumbit, tota mente & cogitatione in maritum assidue desixa, adeo vt si quid incommodi conceperit, si qua Matrimonij commoda. clades illata est, si morbi urgent, si animus maritæ ac deiectus est, maximam calamitatis partem in se transferre cupiat, illius enim incommodis non secus quam proprijs condolens atq; afficiatur. Quod ipsum efficit mutus animorum corporumq; consensus & conspiratio, qua ex Genes. 2. geminato in vnũ ac velut singulare corpus homo coalescit ac conglutinatur. Hinc scitè Horatius; Lib. Carm. 1. ode 13.

Felices ter & amplius,
Quos irrupta tenet copula, noxialis
Diuisus querimonis
Suprema citius soluet amor die.

Ceterum mulieres omnibus affectionum ac perturbationum generibus esse obnoxias, illiq; immanè incandescere atq; efferrari, etiamsi Mulieris in temperies semperaxi similis. leuissima causa subsit, quotidiana exempla testantur, ita vt non minor sit mulieris furor & intemperies, quam cœli atq; aeris, vbi tempestatibus, fulmine, tonitruis exasperatur: quod præter alios sapientie affectatores Hebræos, etiam quotidiano vsu ac vitæ consuetudine habuisse exploratum,

illorum scripta abundè testantur: opinor enim domestica illos ac familiari intimaq; necessitudine expertos esse, & condocefactos, quid improba ac malitiosa mulier, si quando irritata sit & laesita, moliri soleat, quas tragedias excitare, quàm effuse effervescere atq; aestuare. Sic enim quidam illorum inter cetera concionem suam prosequitur, desumpta similitudine à venenatis infestisq; belluis; Summum vulnus est animi tristitia, summaq; malitia, nequitia mulieris: quoduis esto vulnus, dum ne sit vulnus animi, quævis malitia, dum ne sit mulieris rabies & nequitia. Nullum colubri capite nocentius, nulla ira muliebrentiam superat. Commorari leoni ac draconi

Eccl. 25.
Mulier quales
an mal.

magis expedit, quàm mulieri nequam atq; improba. Cùm autem mulier à viro emerferit ac producta sit, animal placidum, mite, blandum, mansuetum, molle, imberbe, cuteq; glabra ac leuore perpolita, & quod tractari à viro gestiat, illiq; subijci; mirari subit, unde illi tanta ferocia, ac rixandi libido, affectusq; tam enormes atq; effrenati. Ego verò hæc omnia ex animi impotentia, mentisq; ac iudicij imbecillitate in hoc sexu euenire coniecio: quo fit vt mulier ira accensa sibi excidat, atq; extra potestatem constituta, cupiditatibus suis moderari nequeat, aut perturbatos animi motus minus coercere, aut ijs rationementisq; iudicio obsistere, more pueri aut infirmioris ætatis, que cum sit rationis ac consilij inops,

Mulieris fragilitas vnde.

Gestit

Colligit, ac ponit tenere, & mutatur in horas. Horar. in arte poet.

Siquidem mens mulieri minus, quam viro robusta, aut fortitudine fulta, animus prudentia tenuiter stipatus, oblata leuissima, nulliusq; momenti occasione frenum rationis excutit, sic ut rabidi canis more, decori, suiq; oblita, indiscriminatim, nulloq; delectu notos ignotosq; adoratur ac laceret. Quod si quis naturalem ratio-

Mulier cur subito incan-
descat.

nem exigat, hanc ego huius rei causam refero, quod mulier molli sit carne, laxaq; ac fluida, sic ut bilis incensa confestim se per corpus diffundat, ac sanguinis circa cor subitam ebullitionem excitet.

Vt enim ignis leuiore sumpulas citius corripit, ac sublimem flammam excitat, sed que cito conquiescat ac sopiatur: ita quoq; mulier celeriter ira inflamatur atq; ignescit, mirisq; modis tumultuatur: verum fremitus ac vociferatio in corpore minus forti atq; animoso, tum etiam humido confestim mitigatur ac reprimitur, omnisq; ardor & ira effusis lachrymis diluitur, ac velut infusa aqua deferuescit: quod in quibusdam etiam viris effeminatis perspicimus, quorum magnanimitas ac ferocia puerili more in lachrymas ferè desinit, vbi aduersarius acriter se illis opponit.

Simile ad ignis rebus.
Mulier cito irata, cito placabilis.

Quod si quis proprius rei huius causam explicari velit, ac rationem magis exactam exigat: ego nullam propriorem excogitari posse video, quam humoru virus ac colluuiem, quam singulis mensibus ex lunæ decursu congerit atq; expurgat.

Mulier cur irata lachrymatur.
Viri qui cito in lachrymas proueni.

Furor vultus unde emergat.

Vbi enim illam irritari contingit, vt leuissimè
 assolet, tota illa humorum sentina agitata effu-
 mat, ac per corpus diffunditur, sic vt cor & ce-
 rebrum huius fuligine ac fauillis affici contingat,
 ac spiritus tum vitales tum animales, qui ijs par-
 tibus deseruiunt, inflammari, eoque fit, vt mulieres
 irritatæ, iuniores præsertim (nā aniculae effæte,
 pacatiores ob menses resides) rabiosè latent ac
 vociferentur, complosisq; manibus indecoros ge-
 stus ac fremitus proferant, & cum ratio in ijs mi-
 nus vigeat, iudicium debile sit & exile, mens in-
 ualida, acrius effrangentur, nec prorsus impetus a-
 nimi cohibere possint. Et quò quæq; in eo sexu
 viliior est, eò magis tumultuatur atq; effruescit
 ira implacabili. Hinc plebeijs & prostitutis (nam
 patritiæ aliquando decoro inseruiunt, tametsi
 plerumq; corrugatis naribus obmutescant, nec
 viros responso dignatur proncken Belgæ vocant)
 quoniam corpus ferè obtinent vitiosis humoribus
 contaminatum, summa impudentia pari malitia
 coniuncta est, ita vt velut furijs agitata, nec con-
 silio, ratione, pudore, monitis, blandimentis, qui-
 bus etiam feræ mitescunt, coerceri possint, quò
 minus fremant, atq; ab insaniis clamoribus desi-
 stant, adeò,

Anus minus
 ixe leantur,

Tereat.

Heaut. S. 4. 1.

2. 4.

Neque ius neque bonum, aut æquum sciunt.
 Melius, peius, profici, obli, nihil vident.
 Nisi quod libido suggerit.

Sic sui oblitæ fidem, decus, pudorem, famam, pro-
 bitatem, pudicitiam, existimationem vilem ha-
 bent, ac periclitari patiuntur. Quò spectat illa de
 huma-

humana conditione Salomonis inuestigatio. Reuo-
 caui animum meum ad ea eruenda quæ ratione
 & iudicio atq; experimento assequi possunt,
 quò exploratum haberem improbitatem homi-
 num illorum, insaniam, furorem, amentiam Et in-
 uenio amariorum esse ipsa morte mulierem, quæ
 vna est instar venenatorum multorum, & cor ei-
 us simile retibus multis, & manus vinculis. Labo-
 ravi ad hanc usq; horam, vt mulierem aliquam
 bonam & cordatam inuenirem, nec successit; ex
 mille enim viris vnum tolerabilem inueni, ex mul-
 le autem feminis nullam. Nec prorsus aliena est
 ab hac, illa in Prouerbijs percontatio, Mulierem
 strenuam, industriam, fortem, sedulam, cordatam,
 quis inueniet: quasi dicat, non facile in vlla regio-
 nis parte, in remotissimis terrarum angulis reperiri
 probam ac moratam feminam, quæ si fortè se
 offerat, aut commonstrari possit, equari eam pre-
 tiosissimis gemmis, nec vllas merces, quamlibet
 raras ac sumptuosas, huic conferri posse aut com-
 parari. Ceterum quoniã in hoc argumentum in-
 cidi, ac femine conditionem excutiendam suscepti,
 obiter discutiendum, quid illud Sipientis desi-
 gnet: Melior est iniquitas viri, quam mulier bene-
 ficiens. Cui sententiæ hunc subesse sensum inter-
 pretor, vt vir etiam ignauus iners, somniculo-
 sus, negotiãdi omnisq; mercaturæ ac rerum gerenda-
 rum rudis atq; imperitus, paulò dexterius negotia
 sua perficiat quam mulier præceps & temeraria,
 quæ inani sapientiæ persuasione, atq; inconsiderata

Ecc'el. 7.

Rara avis mu-
lier bona.

Prouer. 31.

Salomonis
locus expli-
catus.

Eccle. 25.

confidentia nihil non aggreditur, omnia quam
vir, deterius perficit. Vir enim sui diffidens,
cunctanter ac circumspicte, aliorum fallus ad-
miniculo, quos in consilium asciscit, singula confi-
cit atq; exequitur, ita vt successum optatiorem
consequantur, quam si eadem a semina arrogan-
ti, ac sapientie opinione turgida, vt ferè conspi-
ci solent, tententur. Siquidem huiusmodi mul-
lieris conatus & industria, magna ex parte in
deterius deurgit, quod ita effirri solet vulgato
idiotate, Nec quaesite van cen man is betex dan

Proverbium
De gratia in
feminas.
Cui femina
magna ingen-
dia.

hoc believan cen vromwe: hoc est, Si quid operis
muliebri industria absolutum perfectumq; sit, mi-
nus laudis promeretur, quam viri rude & in-
choatum, ob mentis scilicet & consilij inopiam
tar ditatem atq; hebetudinem, ob caloris natura-
lis defectum, & quod animus languidus humide
materie incumbit atq; immersus est, sic vt segni-
us se proferant facultates anime, atq; ad res ge-
rendas sint inidoneas, parumq; apposite. Quo-

Romanorum
lex de senibus
Pro Murena

circa Romani, quibus summa fuit ornanda stabi-
liendq; Reipublice cura, matronas, Cicerone te-
stata esse voluerunt, nec vlla civili administra-
tione fungi. Paulus quoq; qui mentes homi-
num indefesso labore ad solidam fidem instruit,
ac sedulo pietati informat, mulieri ob animi im-
potentiam, hoc est, affectum a temperantia ac
moderatione auersum, in cætu confessusq; solenni
sipientium imperat, nec patitur vel concionandi

Pauli de senti-
ere pr. ce-
ptum.

munus obire, vel in comitijs questionem mouere 1. Cor. 14.
aut suffragijs interesse, vllamq; proferre sententi-
am. Cum autem tanta sit muliebris nature
fragilitas imbecillitasq; & imperfectio, vt Plato
non citra sexus huius contumeliam, ei ferè men- Platon's sen-
tearia defe-
mina-
tem adimat, ac vix hominis nomen promereri
censeat, aut nominis huius honore dignetur, ta-
men Paulus, qui rerum domesticarum tranquilli-
tati paterno affectu consulit, illi suum honorem
exhiberi vult, nec prorsus despici, aut abiectam
vilemq; censeri, cum paripropemodū sit condi-
tione ac dignitate, eiusdemq; muneris cum viro
particeps, nempe ex eo ab opifice desumpta. Ita
vir imago & gloria Dei est, teste Apostolo, 1. Cor. 11.
Genes. 2.
mulier viri gloria: non enim est vir ex muliere,
sed ex viro mulier, cum non propter mulierem
creatus sit vir, sed propter virum mulier. Cete-
rum neq; vir sine femina, neq; femina sine viro in
Domino, qui sic temperat ordinem vniuersi, vt Ephc. 2. 5.
Colof. 3
mulierem subditam viro esse voluerit. Quem-
admodum enim ex viro femina, sic vir per fe-
minā in generandi ratione ac producendis libe-
ris: ita vtrobiq; ostenditur societas subsidiaria, ac 1. Pet. 3,
mutua vtriusq; opera, amor, consensus, conspira-
tio. Quocirca equum esse Petrus censet, vt
mulieres maritis sint obsequentes, illi verò se
commodos præbeant ac faciles vxoribus, vt vasi
infirmiori, leuiore errores condonent, offensi-
unculas remittāt, ad multa conuiueant, ac mussent:
non enim par est, vt vir plus satis in sexum fra-
gilem

Adulterium
muliere in-
delectabili ma-
cula.

Moechi
adulteria Io.
so gludine
proverbiaii.

Mulieres
vnde moro-
sa.

Mulier quan-
do paucior.

Ecclesiast. Io.
eus explica-
tus.

gilem ferax sit, imperiosus, amarulentus, modo in officio persistat: nec ullam pudicitiae iacturam sibi inferri patiatur, quae macula tamen si viro, ubi resciscit, plus indignationis, quam dampni adferat, ut moechi didicant, nunquam tamen ea labes in muliere elui potest, aut illatum vulnus obduci, quanquam Christiana charitas, ac maritalis amor non nimis rigidus esse debet, aut inexorabilis: cum penes Deum sit reconciliatio, ac diuinum nomen scelere, impietate, idololatria exasperatum precibus ac poenitentia placari solet, atq; ante aeternae vitae errores ignoscere, ubi ea animus respiciens despicit ac detestatur, concepto seruatoq; melioris vitae proposito. Caterum magne molestiae pars in hoc sexu ex gestationis tedio, ex lactandi nutriendiq; molestia oboritur: non minima ex suppressa cohibitaq; mensium scaturigine: quae si stato fixoq; tempore profluant, iracundiae atq; acerbitalis aestus excutitur, auersa à corde & cerebro fuligine, tristici; halitu discussio, qui sursum effumare solet. Quam verò placidam ac blandam experietur uxorem maritus, ubi Genialis torus identidem exornatur, ac concubitu amplexuq; frequenti hic fundus excolitur, ijs qui matrimonio addicti sunt, notius est, quam ut multis verbis amplificari debeat. Quanquam autem verbosius, pauloq; susius Sapiientis Hebraei paradoxum, hoc est, inopinatum, atq; alienam à communi sensu, vulgataq; consuetudine sententiam explicasse videri possim, aliam tamen interpretationem

tationem cōminisci posse video, ita ut is sensus eruatur: potior est nequitia viri, quā proba quidem mulier, sed quæ postmodū causa sit infamiae, & ex cuius commercio nascatur dedecus, hoc est, præstat cum viro improbo contrahere, aut negotiari, quā cum muliere fucata rem habere: tamen si enim in speciem, primāq; fronte probitatem ac decus præ se ferre videtur, nec aliquid sui aut fraudulentæ foris ostentare: postmodum tamen inconstantem experieris, versipellem, capciosam, lubricam, fallacem, fraudulentam, atq; imposturæ intentam, ita ut si vir quispiam alicui imponat, aut in negotio quenquam defraudet, fraus & impostura viri, iustitia sit, præ mulieris nequitia ac fallacia. Similes loquendi formulæ passim in Biblijs obuiæ sūt. Sic Deus apud Ezechielē exaggerat Hierosolymæ scelera in immensū, & Ezech. 16, iustificatam Sodomam ac Samariam pronuntiat ab ea: quo indicat ipsam sceleratiorem esse, illasq; gentes superare improbitate, nequitia, nefandisq; sceleribus, ita ut Samaritani & Sodomitæ insonites videri possint, si illi comparentur. Sic in opionum prauitate, ac stabiliendo pernicioso dogmate aut secta, alius alio nocentior ac magis perniciosus; ita ut nonnulli heretici orthodoxi videri possint, ac salutarem sanamq; doctrinam proferre, si cum alijs conferas, qui magis absurdas, impias, blasphemias, execrandas opiniones stabiliunt: quod etiam populariter efferi solet, Dese is een Goddelijc ende heyligh

Ezechielis
locus exp̄-
catus,

Inter hominē
alius alio
nequior.

heylich man by den andern; hoc est, tamen si uterq;
nequam est & improbus, tamen si ad equitatis
normam, ad iustitiæ amissum omnia exigere velis
ac metiri, alter innocens statui posset & absol-
uendus, si cum alterius sceleratissimis facinoribus
conferatur. Ita etiam alius alio superstitiosior,
atq; à sincera religione ac pietate, cultiq; diuini-
tatis remotior, ac magis alienus:

Hor. lib. 2.

Sermonum
Ignorantia
veri errores
paris.

Sic plerunque agit aures in se-
cra veri, & Palam: e rar certo de tran-
ine peil e He sinistra sum. hic dext-
orsum abis vnus vtrique
Error, sed variis illudis partibus omnes.

Ita virum æque ac feminam inuoluit error, nequi-
tia, dedecus, improbitas, sed ista magis detestabi-
lis & execranda. Sic melior est nequitia viri, quam
mulier benefaciens, hoc est, si Belge dicat, De
deuchteen vrouwe is eggher dan eens mans boos-
heyd. Quo pro uerbo exaggerant malitiam eius se-
xus, ut si vitia vitij componantur, ac fraudes, im-
posturas, fallacias, technas excutias, longè graui-
ora sint, ac præponderent quæ à muliere, quam
quæ à viro procedunt.

C A P. XIII.

Cur ouum duobus extremis vertici-
bus, quibus oblonga atq; angustio-
re sui parte (ut polus Arcticus &
Antarcticus) subnixum fulcitur, di-
gitis aut complicatis palmis com-
minui frangi; nequeat, quamlibet
pre-

premas. Et cur aceto acri maceratum, in tractabilem teneramq; membranam mollescat: deniq; id ipsum aqua vitæ, hoc est, vino ardenti immersum, non secus quam ferrum ab aqua forti, consumatur.

Si ouum in acerrimo aceto maceres quatuor aut potissimè septem dierum spatio, pro liquoris illius acrimonia, putamen eius seu testam in eam membranæ teneritatem attenuari experieris, vt per annulum qui humanis digitis gestari solet adigatur. Pari ratione atq; effectu ouum aque vitæ immersum absumi atq; in nihilum redigi, experimento comprobatum, sic vt etiam aceto persusa silex, ac Tophus lapis, cuius opera cementarij parietes incrustant, & cisternæ conficiunt: quale Belgis Teras vocatur, liquefeat atq; in puluerem resoluatur. siquidem vtriq; liquori consumens igneaq; vis subest, ac penetrabilis, que solida queq; depascit ac conterit: quod fit vt qui horum vsu affluentius vtuntur, vt etiam salis immodico & cumini macilentos efficiantur atq; arecant, prorsusq; extenuentur, adeo vt impuberum incremento officiant, & quominus in decoram longitudinem adolescant, prohibeant. Depopulantur enim humorem nativum, cuius adminiculo in spectabilem decentemq; proceritatem corpus assurgat. Sic humores salsti, mordaces, vrentes, nitrosi membranas in corpore, carnem, musculos, nervos, ossa solidâ

Ouum in aceto lique-
fere.

Tophus
Teras
gypso affinis

Quid homines macilentos efficiat.

Humores
prauioffa
cottoant

Simile a verlida, & que lapidosa sunt duritie, vt dentes &
 miculis. capitis ossa petrosa, erodunt, atq; vt eruce cau-
 les atq; holera, vt vermiculi ac tereclines lignum,
 arugo ferrum, exedunt, ac cartosa efficiunt. Cete-
 rum ouo crudo tam solidam infractamq; inesse
 firmitudinem, qua parte in longum ac geminos
 vertices se porrigit, vt ne à robustissimo quidem
 viro comminui possit: si cui explorare libeat, non
 vanum aut commenticium experietur: nisi enim
 in obliquum nonnihil inflectas, atq; in latus incli-
 nes, non cedit prementis articulis, nec collisum
 durissimo obiecto frangetur: siquidem ita reuti-
 tur testacea illa firmitas, vt rumpi, aut soluta com-
 page disilire nequeat, etiam si quis compressis
 manibus omne robur, omnesq; vires adhibeat: la-
 teribus enim stipatum, vndiq; se fulcit nec intor-
 quetur, aut inflexum lentescit. Sic sudes, ligna,
 trabes, ferramenta erecta, ac sublime constituta,
 immensa pondera sustinent, nec incurvescunt aut
 inflectuntur. Cum autem huius rei non sint igna-
 re villaticae mulieres, quae mundinarum diebus vr-
 bes frequentant, ac merces alimentarias oppida-
 nis adferunt, oua in canistris non semper prona,
 aut in aluam depressa, in quam fere sponte decum-
 bunt, sed erecta ac resupina constituunt, ita vt an-
 gustior pars, quae virimq; turbinata est, sublimis
 existat atq; eminentior, quod ea ratione ab ijs
 perficitur, quo minus collidantur, ac pondus im-
 positum perferant, quibus etiam partibus ouum
 sup. innata: sulfugine aut aqua aluminosa immersum flui-
 tat,

tat, quemadmodū etiam succinum, vulgò Ambra.

C A P. XV.

Luna mira naturæ vi singulis mensibus, secus quàm alia altra, singulas corporis partes sanas latenter & tacite, valetudinarias manifeste, nec citra doloris sensu perreptat, illisq; modò duobus modò tribus diebus inhæret. Obiter an in ea parte, cui

Sidera res in
ternas regunt

fidus incūbit, tutò vena incidi possit. Sidera vim suam in res terrenas effundere, ortus & incrementa rerum, totiusq; mundi vniuersitas demonstrant: neq; enim otiosa est, iners, ignaua natura rerum, sed viuida, alacris, erecta, effeax, magnisq; viribus ab opifice, cuius verbo omnia vigent ac subsistunt, instructa. Nec solum ad oblectandos pascēdosq; oculos (tquam inanis pictura) exhibita nobis tam spectabilis cœli species, astrorum decursus, ordo, continuatio, series:

Genes. 2.
Psalms. 31.

sed vt aliquē ex his effectū atq; vtilitatē consequamur. Siquidē Deus qui præter oblectamentum ac contemplationē tanti operis quam ex his concipimus ac cumulātē fruimur, ad vsum singularem omnia condidit, ipseq; stirpes, maria, amnes, flumina, metalla, gemmas, lapides, & quæcunq; vel è terra eruantur, vel eius superficiem exornant, ac varietate rerū distinguunt; ipsaq; hominum corpora atq; insitos humores cœlo subiecit, sic vt ex astris aliquam agitationem ac motum impulsioq; percipiant, atq; effectum experiantur.

Terrena ac
stis obse
quuntur.
Natura rerum
astra his subie
cia.

Nam

Mens ab a-
stris libera.

Paulus Rom.
ca. 7.

Vulnera ex
effectu Lu-
næ lethalia.

Singula mem-
bra Lunæ mo-
tus percipiunt.

Nam mentes humanas à cōcretionē mortali soluta
tas ac liberat solus Dei spiritus, à quo decerptæ sūt,
impellit atq; incitat, nec vllum ijs cum astris
commercium aut societas, nisi forte consensus &
conspiratio corporis, cuius ministerio ac subsidio
cuiusq; mens atq; anima vitur, aliquando oblu-
stante ratione, transuersa rapiatur, ac corporis
voluptatibus obsequatur. Ceterum cum Luna
fidus sit homini familiare ac proximum, terræq;
citimum præ ceteris in corpus humanum vim
suam exerit, ac per singulas partes peculiari vi
effectuque voluitur, non sine acerrimo nonnun-
quam cruciatus sensu. Si quid enim latentis oc-
cultique vitij illi membro subest, doloribus acer-
bè concutitur ac dilaceratur vellicante illas partes
Lunæ vi, aut agitatæ humoribus qui illi infixi
sunt, ac tenaciter inherescunt. Ita omnes morbi,
affectus, intemperies, Lunæ vi asperantur atque
incrudescent, vbi articulis insidet, adeo vt vulnera
egre sanescant, aut cicatrice obducantur, ac non-
nunquam lethalia efficiantur, si quando illi
membro illata sunt, cui incumbit. Pari ratione
caput, fauces, pulmo, pectus, hepar, lien, renes, ve-
sica, intestina, tum neruose partes incommodiati
percipiunt, aut in ijs intemperies ingrauescit,
subsistente in ijs visceribus fidere. Sic pectus
astrictum est & arhelosum, nerui, membrana,
musculi contrahuntur ac rigescunt, vbi hæc Lu-
na decurrit. Humores enim quibus omnia mem-
bra imbuta sunt & aluntur, cum salubres, tum in-
salubres

salubres, tum insalubres & vitiosi, Luna motibus effectibusq; expositi sunt & subditi. Ceterum cum Lune decursus magna ex parte damna ac detrimenta corporibus infirmis ac valetudinarijs inferat, in controuersiam ac disputationem vocari posuit: An in ea parte, qua consistit ac moratur Luna, vena incidenda, nam in hac re pleriq; meticolosi sunt, nec tale quiddam tentare audent, etiam si morbus urgeat, atq; huiusmodi presidium confestim exposcat. Ego verò intrepide magna; subsidij morbiq; propulsandi fiducia mature id aggrediendum iudico: acuti enim celeresq; morbi nullas admittunt inducias, nullas moras, aut deliberandi spatia: sed vt hostes in bello, vt incendiū in aedibus, pestis in vrbe, in agro ac segete rubigo & depopulatio, grassantur atq; in perniciem properant. Nec quis etiam deterri debet, aut ab incepto desistere, etiam si aduerso aut maligno sidere id tentari videatur. Sic in pleuritide, angina, pulmonis atq; hepatis inflammatione, neglecta astrorum anxia obseruatione, ac siderum aspectu, mature ad venæ sectionem properandum, etiam in ea membri parte, quam Luna occupat. Vt enim ingruente tempestate, ac seuentibus ventis nauclerus etiam astu aduerso, ventoq; minus secūdo celerrimè saluti prospicit, ac fidam tutamq; stationem ac portum remis velisq; consequi tentat: vt deniq; agricola vel sementis vel messis tempore properè ac festinanter, pluuie metu, omnia perficit, matura enim sa-

An pars in qua luna est ferro tentanda.

Simile ab externis e. Jani tacibus.

In acutis morbis negigen da ast a.

Simile a nau- ratum incur- soria.

Ab agri o- larum. u. u. strati. m. e.

tio sepe decipit, sera semper: ita quoque Medicus
 ratione atque experientia fultus, prima quoque oc-
 casione atque opportunitate quam potest expedi-
 te, salutare remedium adhibere satagit, ad humo-
 rum redundantiam, morbi quoque ferociam potius,
 quam ad astra intentus. Sunt quidem observationes
 caelestium corporum decursus, quos Deus in si-
 gna et tempora, in annos, dies et menses con-
 stituit, sed exclusa temeraria pronuntiandi vani-
 tate atque impudentia, quam Esaias ac plerique alij
 insectantur atque impugnant, prorsusque indignan-
 tur illos de cuiusque fato, hoc est, re quae cuique ex
 Dei ordinatione constituta est et designata, illique
 impendet, de hominum successu, et quid illis ob-
 venturum sit, indubitanter atque exerte pronunti-
 are, suamque sententiam proferre. Non desunt
 primarii ac praecipui nominis viri, cum quibus
 mihi aliquando fuit disceptatio, qui rerum publi-
 carum progressus et incrementa, vel etiam de-
 fectus atque interitus, religionis immouate vel in-
 stauratae mysterium, et qui eius causa exoriuntur
 tumultus, et persecutio, quorum magna pars ad
 infantes, hoc est, qui pie viuere volunt in Christo
 Iesu, deuoluitur, ad siderum aspectus ac reuoluti-
 ones referunt, cum propagatio Euangelij, quo
 per spiritum Domini fides, et qua illi inuitimur,
 fiducia in mentibus nostris accenditur, ex diuini-
 tatis arbitrio, ac voluntate patris aeterni pendeat
 ac profecta sit, quae ab omni aeternitate, ut Pau-
 lus ait, apud Deum, qui vniuersa per Iesum
 Christum

Genes. 1.
 Quae enim
 obseruanda
 sunt.
 Cap. 47.

Hier. 10.

2. Timo 3.

Ephes. 3.

Christum condidit, abscondita fuit, ac suo tempore reuelata ijs quos heredes consortesq; promissionis constituit per Christum. Sic patefacta veritate, visum est illi coruscante Euangelij ac verbi sui luce, nullo nō tempore extirpatis erroribus, superstitione, idololatria, impietate conculsata, sincerum cultum inducere, suiq; agnitionem hominum mentibus inferere: quod ab illo conceptum decretumq; & ante mundum conditum, ac cælum sideribus illustratum. Quocirca desinant qui astris plus nimio inhaerent, nec altius assurgunt, aut cogitationes suas ad Opificem referunt, res cœlestes, hoc est, mentem atq; animum siderum inclinatio- nibus subijcere; tametsi enim sanguis ceteriq; humores, spiritus quoq; cùm naturales tum vitales astrorum vires influxusq; manifestò percipi- ant: mens tamen atque anima ab archetypo di- uinitatis deprompta, nec siderum vi impellitur, nec ulla ab ijs vel incōmoda vel cōmoda percipit: nisi fortè consensu quodam cum corpore affici- statur.

Mens siquidem in homine, ratio, intelligentia, voluntas, fidei cognitio, & qua Deo innitimur fiducia, religionis amor, & ve- neratio, qua summus Dei cultus subsistit ac continetur, ab æterna illa mente atque immuta- bili emergit, ac promanat, nec humanus animus vi- alia, quàm afflatu numinis ac diuini spiritus insti- tutu ad optima queque ac salutaria incitatur.

Religio non
altri, sed Dei
spiritui sub-
iicitur.

Mens astro-
logis De-
um cogitat.

Humore &
deribus ex-
pafit.

Mens huma-
na ab aliis
astris.

Mentis ho-
nora Dei spi-
ritu non ab-
retris impell-
tur

Sic cum ceteræ animantes naturæ impetu serantur, solus homo ratione ducitur & consilio, modo intra conditionis suæ limites consistat, neque prorsus à dignitate & præstantia, quæ à Deo excultus est degeneret.

C A P. XVI.

Consilium quo iuuenibus gratificari soleo, ut mature pubescant, venustaq; lanugine mentum decoretur: Obiter graminum fruticumq; cum crinibus ac capillis non incita comparatio.

Pueri venu-
sti iuuenes
villæ v. deti
geopran.

Imberbes mi-
nus v. ti es
cententur.

Puelle nobiles que primo quoq; tempore maritis destinari cupiunt, hoc potissimum habent in votis, ut in decentem venustamq; proceritatem adolescant, ac iam mature apteq; matrimonio censerî possint, atq; à prociis ambiri. Iuuenes verò hoc exoptant, ut alicuid virilis roboris consequantur, ac mature pubescant, mentumq; speciosa barba decoretur. Hoc enim persuasum habent præter Belgas, ceteræ nationes, glabros atq; imberbes minus virilis roboris obtinere in præstanda Venere ac procreandis liberis, ita ut pleriq; grauati suas filias ijs elocari sustineant: tametsi aliquando secus res habeat, atq; imberbes, quiq; nulla lanugine criniti existunt, in congressu maritali viros præsent, licet frequentius caloris naturalis inopia illis vires lan-

langucant, ac facultates naturales flaccescant, speratæq; prolis desiderio frustrentur. Cæterum qui barbatuli videri affectant, alendæq; barbæ studiosi sunt, sæpius illam segetem sibi adimi patiatur, quò laxatis spiramētis, atq; agitatione crebra excitato calore, qui humorē elicit, affluentius pili crumpant: quòd vernis potissimum mensibus tentari debet, quò anni tempore calor & humor in corpore augetur, atq; in illas partes diffunditur.

Barba vel
adoleſcat, sæ-
pius radenda

Vbi enim sæpius barbam reſecari contingit, vt gramina, densius frutificantur pili ac caſaribus, habent enim crines rationem cum gramine ac virgultis, quæ crebrius detonsa ac demessa celerius succrescunt, ac se proferunt vberius. Quocirca iuuenulis, qui nullo sunt barbæ apparatu, nec virili specie, nouaculamcultrumq; tonsorium identidem admouendum suadeo. Siquidem si mentum ac supremum labrum subinde aqua egelida madescat atq; elixetur, excitato calore & humore qui in eas partes confluit, crinita efficiantur, ac pilosa. Cæterum quo glabri ac depiles, hirsuti efficiantur atq; eleganti comptaq; barba nitescant, remediū aliàs à me descriptum in libro, de corporis habitu, quò iuuentus maturius venusta lanugine cohonestari queat, ac supremum infimumq; labrum siluescere, quò socero non displiceat generi cui filia destinanda, quæ nonnunquam non minus appetens est, auidaq; sponsi, quam sponsus illius, plerumq; in rem voluptuariam, quam in dotem intentior.

Capillorum
ac graminum
comparatio.

Lib. ca. 7.

Barbam quæ
prestant.

passim obuia sunt, minimèq; operosa, mel statuo,
 butyrum salis expers, succum cape rubicundi, ra-
 dicem arundinis internodijs distinctam, colore
 candido, sapore mellito, axungia melis, vulgò ta-
 xi, vel Das/vrst, leonis, radicem brionia, beta,
 raphani, lepidij, lilliorum alborum, iridis: ex ijs li-
 nimentum confici potest, nam mentum eo deli-
 butum primum teneram lanuginem profert, post-
 modum densam promissamq; barbam, que na-
 premature canescat, aqua frigida potius cui mo-
 mentum vini admixtum sit, irrigari debet, si quan-
 do adornari illam contingat: nam calida aut ege-

Aqua calida
 canam bar-
 bam de faci-
 em rugosam
 efficit.

lida, hoc est, que tepescit, & rugosam faciem ef-
 ficat, & præproperè canitiem accelerat, sic iuue-
 nibus aqua calida barbam confestim elicit, pro-
 uectioribus verò incanam reddit. Cæterum eu-
 nuchis vel natura, vel quibus testes execti sunt, o-
 mnia frustra tentantur in emolienda barba, ob ca-
 loris inopiam, qui humores excitare, nequeat.
 Quo sit, ut voce exili existant & feminea, tum
 corpore glabro, licet antea criniti essent.

Funuchi e ur-
 imberbes.

C A P. XVII.

Quatenus, aut qua ratione medicina
 conseruatrici in peste atq; aeris
 contagione adhiberi debeat, tum
 quæ hac vi affectuq; polleant.

Obseruavi in Gallia Belgica, grassante peste,
 ac seuientibus morbis alijs popularibus
 complures diu inuictos substituisse atq; illesos ad-
 uersus ingruentis mali contagia, quorundam au-
 tido-

lidotorum vsu ac consuetudine: cuius generis sunt
 theriaca Andromachi, Galeno miris encomijs ce-
 lebrata, Mithridaticum, scordium, zedoaria, an-
 gelica, aserpitium, cui affine ostrucium herba im-
 peratoria, vulgo Melyter wortel/ aut Magi-
 strantia. Verum vbi illos peste corripere continge-
 ret, nulla remedia tam efficacia excogitari po-
 tuerunt, quæ morbum discuterent: quamlibet e-
 nim præsentanea antidota adhiberentur, omnia
 frustra tentata sunt, nec successit curatio. Siquidem
 cum valida esset ac furiosa veneni vis, quæ muni-
 tum vallatumq; antidotis corpus inuasit, illisq;
 præsijs in tuenda valetudine nihil effectum sit,
 nulla erat aut perexigua in reliquis medicamen-
 tis spes, sic vt re propemodum conclamata,

Quæ pestis
 oblitiscunt.

Præsentanea
 caute adhi-
 benda.

Vna salus visis nullam sperare salutem.

Vrg. lib. 2.
 Aeneid.

Quocirca vbi me ad illos acciri contingat,
 exquisitissima remedia eaq; duplicato pondere
 exhiberi curo, vt, iuxta prouerbiū, malo nodo
 malus adhibeatur cuneus, ac primum roborato
 corde, omne virus ad extimas corporis par-
 tes elicio, nulla tentata in eiusmodi affectibus
 (nisi aliter expedire visum sit, & res exigat) ve-
 ne sectione, ne contagio, vt in fumanti igne a-
 gitato assolet, latius se diffundat; maiorq; in
 corpore ad præcipuas partes, ad quas omnes
 venarum atque arteriarum riuus producun-
 tur, veneni fumus atque exhalatio se pro-
 ferat. Quamobrem cum imperita vulgi

Alquando
 in peste non
 incidendam
 venam.

Non omnium multitudo, etiam plerique patricij, nullo delectu
 coa iſta in re ac discrimine omnium conſilia admittant etiam
 medea ad- cerdonis ac proletarij, magno valetudinis detri-
 mitenda. cimento, hoc cuique perſuaſum eſſe cupio, ubi
 regionem inuaſit morbus peſtiferus, vel
 ex acris contagione, qui omnes indiscrimi-
 natim, cum nobiles tum plebeios corripit, vel a-
 limenti vitio, aut comacatus inopia, qui popula-
 res vexat, ne quivis temere ijs antidotis aſſue-
 ſcat, quibus uti ſolent, atq; in corpus admittere
 peſte contaminati, ne deſint poſtmodum remedia,
 quibus illa expugnari ac confici poſſint: ſed victus
 temperantia, & frugalitate ſedatisq; affectibus
 ſe munit ac tueatur. Hac enim ratione ſubſti-
 tiſſe legimus Socratem in ſeuiffima peſtilentia ac
 vaſtitate, qua totam Graeciam atq; Aſiam exhau-
 ſit ac depopulata eſt, ea uſus moderatione vite
 ut a tanta clade liber perſtiterit & immunis. In-
 terim non improbo (quod ipſum crebro factitare
 ſoleo) lenioribus remedijs imminenti malo obſiſte-
 re, ac ne ullam contagionem concipiat, corpus
 obdurare ac praemunire, ita ut nemo extra limen
 prodeat, atq; acri ſe committat impaſtus aut ie-
 iunus, modo intemperantia atq; ingluives ex-
 cludatur, rebus autem odoratis ac redolentibus,
 aqua roſacea, vino, aceto, floribus ſambuci ac ru-
 benibus roſis medicatis, os, nares, oculos, aures,
 manus, faciem perfundere, atq; irrigare ſalubre
 eſt: fauces fouere attrito coriandro, cinnamomo,
 zeduaris, garyophyllis, mali Medici cortice.
 Haec

Peſtis ex aere
 omnibus
 communis.

Peſtis ex pra-
 uo cino pe-
 bi peculiaris.
 Socratis tem-
 perantia.

Sani ut con-
 tra peſtem
 ſubſiſtant.

Præſeruativa
 in peſte.

Hæc enim ambientis aeris contagia dispellunt, que vtrò citroq; reciprocante anhelitu cor ac vitales spiritus inficiūt. Ego verò cum grassate peste, nusquam non intrepide succurrenda plebis ac ciuium studio, me conferrem, illis præsidijs ac potissimè Mali citrei, aut eius quod citranguli aut limonis nomine passim innotescit, attrito dentibus succulento putamine recens dissecto, me munire soleo, ac coniecta in Deum opt. max. fiducia, pestiferos halitus discutere, nihil enim huius pomi cortice, succo, semine magis efficax ac præsentaneum. Quod Virgilius etiam non subicit:

Media fert tristes succo s, tardumque saporem,
 Felix mali, quo non præstantius vllum
 Pocula si quando sæua infecere nouerit,
 Auxilium dabit, & membris ager atra venena.
 Flos apprime tenax: ananas & olentia Medi
 Ora fouent illo, ac senibus medicantur anhelis.

z, Georg.
 Mali Medici
 aut citrei
 vires.

Fortissima autem illa antidota expugnande pesti, consuecisciendiq; venenis dedicata, parcissime deglutire soleo. Corporis siquidem habitum, eiusq; qualitatem, que in calidi, frigidi, humidi, sicci mixtura consistit, immutant ac destruunt, & si qua subest corpori humorum redundantia (nisi prius adhibita purgatione) illam vndiq; diffusam inflamant, atq; accensa bili febres vrentes excitant.

C A P. XVIII.

Cui rei assignanda tanta in numerosissima hominum multitudine, formæ dissimilitudo, ac tam multiformis diuersaq; in facie, vultu, oculis,

lis, species: ita vt nonnunquam ne
 vterini quidem partus conformes
 sint ac sibi assimilentur.

Difsimilitu-
 do hominum
 eut asseribenda.

Imaginatio
 mulieris mul-
 ta mo itur.

Vicia natura
 corrigi pos-
 sunt.

VT in natura rerum mira ac spectabilis varietas; ita quoq; in specie formaq; humana, colore, vultu, oculis, lineamentis, oris habitu & constitutione innumerabilis mirandaq; dissimilitudo ac dispar conditio. Hanc cum nonnulli ad siderum influxum referant, ego aptius magisq; appositè ad feminis naturam ac matris imaginationem referendam censeo. Siquidem cum mulier in ipso conceptu totoq; gestationis tempore, ac nouem mensium decursu multa animo concipiat, ac singulo momento in diuersas cogitationes rapiatur, oculis quoq; in obuia quæq; continenter defixis, sit vt que in oculos influunt ac cogitationi infixius inhaerent, in foetum deuoiantur. Cum enim natura muliebris sollicitè formationi foetus instat, nec aliud quam decentem formam atq; effigiem meditetur, omnesq; vires eò conserat, si qua species aut simulachrum oculis influat, aut mente concipiatur, in pullulantem embryonem deriuatur ac confluit. Interim matres iam recens in lucem edito infanti operam sedulo impendunt, quo corpus concinnum, elegans, venustum, lepidam, speciosum, membris articulisq; distinctum consequatur. Nam puerile corpus vt cera & argilla sequax est ac tractabile, omnemq; in partem flecti potest. Itaq; si os distortum est, atq;

inde

indecorè constitutum, fingunt, conformant, resti-
 tuunt, vultum componunt, faciem (si ea tetrica
 sit & torua) blandam perficiunt, speciosam, ama-
 bilem: oculis decorã venustatẽ conciliant, atq; ex
 glaucis seu cæsis, quos serè impuberes obtinent
 humiditatis ratione, nigros efficiunt copioso la-
 ctis vsu, ac potissimè si nutrix calidæ naturæ exi-
 stat, ipseque infans in loco opaco ac subobsuro
 contineatur: nam luminosum conclaue, ac sole vel
 lucuento igni illustratum, tenellis oculis officit: Vt oculorum
 oves nigre-
 s. an.
 lusciosos verò, patos, strabos, atq; in obliquum
 obtortos oculorum orbis in suam sedem reuo-
 cant inclinata in oppositam aduersamq; partem
 oculorum acie, ita vt muscoli obtutu contrario
 in naturalem situm reducantur, retortiq; resili-
 ant: nares resimas ac collapsas contractatione
 placida ac molli erigunt atq; instaurant: Aquilinas
 verò ac rostratas premendo ad decentem
 figuram reducunt, ita vt nasi perpendiculum à
 fronte ac supercilijs ad supremi labri lacunam,
 tanquam gnomon & recta linea, vt solarijs aut
 horologijs assolet, nec extrorsum nec introrsum
 defixa, porrigatur. Similiter si labra tamida sint
 obesa, quod Aethiopum generi familiare, vt nasus
 sinus ac depressus, arte ea tractant, atq; identi-
 dem premunt, quò attenuentur ac subsidant: pari
 ratione mentū vel propensū, vel contractū, fron-
 tē, caput, genas, supercilia deformata, in decoran-
 speciẽ confingunt, atq; artifici habilitate decenter
 conformant, ita si qua parte claudicat natura
 atq;

Nasi forma
 que decora.

Vnde corporis
 deformitas.

Vnd. cor-
ris de formi-
gas.

atq; ab optima absolutaq; formatione alienata est, ut sunt nonnulli obtorto collo, varis repandisq; atq; incurvis cruribus, aut gibbo deformati, huiusmodi errores in etate tenera faciliè corriguntur, ac mēbra obliquè torta, luxata, suisq; sedibus mota, cura atq; industriā hominum instaurantur. Sic efficit nutricum sedula sollicitaq; cura, ut infantes speciosè adolescant, nec ullis membrorum vitijs reddantur obnoxij, pleriq; verò matrum incuria ac supina negligentia non solum in deformem ac despicatam speciem degenerant, sed gibbosi, claudi, lufci, torui, aspectuq; inamabili efficiuntur, atq; ab humani corporis dignitate ac prestantia desciscunt. Nonnullæ nutrices plus satis sedule atq; officiosè impuberum ijs partibus que micturientibus ac reddendo lotio inseruiunt, queq; aliquando propagandis liberis futuræ sunt vsui aliquando etiā operā impendunt, quò mature pubescāt, nec à spe prolis excidant, & matrimonio addicti pudore suffundantur, si minus strenuè officio maritali persungi contingat, cum obseruent acerbis contentiones atq; intemperies hac de causa inter affines exoriri, ita ut subinde genero diuortium minitentur, nisi se virum præbeat, ac melius nuptæ gratificetur: quanquam hoc molle & effeminatum nutricum officium improbare soleo, cum impuberes hac vellicandæ mentule ratione intempestivè ac præter etatis rationem, cum nondum virili robore polleant, in Venerem incitantur, eaq; præsidia consumant, eos

Nutrices
notantur.

humores ac vitales spiritus profundant, quibus postea validos vegetosq; liberos possent procreare: cum intempestiua Venere vel nullos vel stacidos proferant, minusq; vitales. Quocirca <sup>Præmaturæ
eneris in-
commoda.</sup> consultum arbitror, ne præmaturè ex se natos coniugio alligari patiantur, nisi vires robustæ sint et confirmatæ, vllumq; in matrimonij societate insultum perferre possint, quod ipsum, etati tenebre denezatum est, siquidem prima quaq; impressione labascunt atq; curantur, præstat enim ut sponte sua, ipsoq; naturæ impulsu abdite partes turgescant potius, quàm aliqua illecebra incitate.

CAP. XIX.

Multa animantium, piscium, alitum, insectorum genera absq; semine progenerari, vt etiam herbas: multaq; animalia atq; auiculas infolita ratione ac modo absq; mutuâ masculi opera concipere.

Multa emergere ac propagari in natura rerû sponte, nulloq; alterius complexu aut fortuna, ex sordibus ac putredine, vt glires, sorices, cochleas, limaces, erucas, bruchos, vespas, crabrones, cimices, ranas, blattas, bufones, anguillas, in corporibus humanis vermes, licet intus semine scateant, quo postmodum numerosa sobole se propagant, quotidiana exempla commonstrant. Inter herbas quoq; multæ ex limosa terræ pingue-

Multa ex
sordibus
enata,

Quae corni-
cule ore con-
cipiant.

Galeus piscis
ore parit, &
quis alii.

guedine atq; vligine progerminant nullo spar-
so semine, ac commissis solo, subactaq; serobe
plantarijs: vt sunt zizania, lolium, vrtica, oleaster,
alga, & quae inuissa sponteq; virescunt gramina. Ita
sunt apud Belgas corniculae, quas monedulas vocat
petreas, quod in prae ruptis saxis atq; excauatis
petris, non in arboribus nidulentur, vulgò *Excen-
trauwe*/ quae se non ineunt caeterarū alitum mo-
re, quod passim in gallis multisq; alijs auibus ob-
seruamus, quae in dorsum insilientes compressoq;
femellae corpore, Venerem perficiunt: sed incon-
niuentibus fixisq; oculis sese obtuentur, ita vt fe-
mina ex maris oculis obtutu continuo lacrymas
ac rosidas guttas eliciat, quas absorbet, atq; ex-
ijs, vt existimant nonnulli, concipiunt. An verò o-

re concipiant ac pariant, vt apud nos Sepia,
Squilla, Loligo, Locusta, Polypus & Galeus piscis
plebeius, vulgò *Hare/ cute scabra*, qui ore foetum
etiam in foro piscario euomit, non ausim
certo statuere. De Galeo verò pisce nihil ex-
ploratius nec magis compertum, ore illum foetum
effundere. Cum enim nuper rusticus quidam
aliquot Galeos vili pretio emptos humeris ge-
staret, spectantibus ciuibus ac popularibus, ere-
pserunt ex hiante ore aliquot pisciculi, ita vt
rusticus à plebe irrisus, ac fastidio affectus erga
pisces, illos in sterquilinum abijceret. Est autem
Galeus alterius differentiae, loeuore perpolitus,
cuteq; molli nec scabrosa, qui circa umbilicum
debiscente ruptaq; aluo foetum excutit, ita vt
longo

longo amento maternis visceribus adherescat.
 Audiui enarrâtes piscatores fide dignos, vidisse se
 recens è mari exemptos subductosq; Galeos di-
 latatis faucibus, orisq; hiatu senos septenosq; pi-
 sciculos eiecisse mirè agiles, ita vt confestim in
 mare coniecti se natatu exercerent: quemad-
 modum videmus pullos testa exemptos scalpturi-
 re ac rostro queq; impetere. * Hoc autem ad-
 miratione dignum, cum Galeus piscis per oris
 hiatum pariat, pisciculi aluum maternum identi-
 dem subeunt, vteriq; latebras repetunt, ac sub-
 inde intra viscera se recondunt, mox lusitantes
 erepunt: quod Plutarchus admiratus Galei pater-
 na quadam, inquit, indulgentia nulli animalium
 palmam cedunt, ova primùm mox animalia a-
 quatilia, numeroso partu non foris, vt cetera,
 sed in seipsis edunt educantq; ac gestant in utero
 velut secundo quodam partu, ac vbi adoleue-
 rint euagari patiuntur, ac rursus per os recipi-
 unt, incolendumq; corpus præbent, atque inibi
 tantisper hospitium ac refugium, cibumq; indul-
 gent, dam ex sese præsidium sit, & natandi pe-
 ritia penitus sint instructi, quod quo expedite
 consequamur, & ludere & natare docent, tum
 voluere se atq; agilitate insuescere, quò tutius ad-
 versus marmas belluas periculo se subducant.
 Sunt autem in nostro mari multa Galeorum
 genera, quorum alij alijs artibus sunt in-
 structi, inter hos Galeus glaucus a colore, Bel-
 gis Sprinckhaye dictus, quòd incredibili agilitate

De industria
animalium.

quatuor cubitorum altitudine è mari exiliat, ac
 celerrimo cursu extra periculum se subducit, ne
 præda ac laniena pateat. Est nobis etiam
 Galeus maculoso ac variegato tegmine, velut
 nigris guttis insperso, nostrates *Speckel* eide hæc
 vocant, quemadmodum videmus canes & equos
 maculis infuscatos: hunc noster Gesnerus sub can-
 cule saxatilis nomine depingit. Aduehitur etiã in
 forũ piscarium Galeus Centrina, vulgo *Speckhano*,
 quasi dicas, lanceatos aut aculeatos galeos, nã duo-
 bus in dorso aculeis armati sunt, quibus hominibus
 periculoso vulnere infesti sunt: nostrates aculeos
 hos argento inclusos expurgandis dentibus ac-
 comodant. Hæc de aquatilibus que ore concipi-
 unt, & pariũt nostratibus cõpertissima. De corni-
 cularũ verò cõceptu, qui ore, vt fertur, perficitur,
 cum ille columbarum naturam mihi exprimere
 videãtur, que rostro subinde se basiant, ac quodã-
 modo oscula figunt, vt proci amasijs aut no-
 uis nuptis. Vnde in illos qui satis inter se in-
 uenantur ac lasciuunt, atq; identidem in oscula
 atq; amplexus prouunt, Columbare prouer-
 bium iactari solet, ac Columbatim se inire atq;
 amplecti: quod Belgicè *Duuebecken* / à colum-
 barum gestũ, dici solet, ita vt ineunte vere illa sint
 Veneris præludia ac velut proemia. Non de-
 sunt, Plutarcho teste, qui mures citra virilem o-
 peram concipere ac grauidos effici asserant, si
 crebrò salem lingant. Virgilius quoq; hinc
 rei

Columbare
 columbatim
 prouerbiũ

rei quiddam non ab simile memorat de equa-
rum conceptu:

Sili et ante omnes furor est insignis equarum.
Continuoque audis vbi subdita flamma medullis,
Vere magis (qua vere calor red tot ibi) dicitur
Ore omnes verba in Zephyrum stant rupibus altis,
Exceptrae que leues auras & laepe sine vllis
Coniugis ventis grauidae, mirabile dicitur,
Disflant.

Geor. 3.

Non dissimile quiddam equino generi e-
renit, quod nonnullis famelicis qui nidore culinae
saturantur, atq; alimentorum penuria odoribus
reficiuntur, aut puellae nubile, cui cum amasio frui
negatum est, illu tacite fouet gremio, illum animo
menteq; etiam absentem concipit, ita vt ex crebra
imaginatione massam quandam infirmam concipi-
piat, conglobatis collectisq; in ijs partibus hu-
moribus, qui conceptui inseruiunt, quae infirmis
concretio imaginaria Venere perficitur, nullo
conceptu, viriq; opera.

Simile a fa-
melicis.Imaginar-
a
venus quid
in vtero mo-
liatur.

CAP. XX.

Manus vel alia corporis partes frigo-
re geluq; aut pruinis obstupescen-
tes ac rigidae, vt resoluantur, ac ca-
lore rursus imbutae reuiuiscant.

Contingit aliquando caelo aspero atq; incle-
menti, stantq; hibernis mensibus Aquilone,
aut vento alio rigido, quo omnia passim concre-
ta conspiciuntur ac congelata, hominibus etiam
manus, partesq; alia corporis intolerando cru-
ciatu

Frigore ob-
risesunt cor-
pora.

ciatu obrigescere ac stupore affici, ita ut emortuæ decidant, vel sectione adimi debeant, atq; ut arescentes rami, detruncari, ne pars sana inficiatur. Vbi autem tale quiddam incidit, ut ijs assolet, qui per loca gelida ac pruinosâ iter faciunt, aut illisa naue, tabulatis insident, ac fluctibus hinc inde iactantur, non confestim sic affecti igni admouendi, sed paulò remotius ab hoc collocaudi, ne dolor repentino atq; immodico calore exasperetur atq; incrudescat. Interim affectu partes placida mitiq; frictione demulcendæ defricantur manu oleo chamæmelino, aut anethino vel amygdalino persusa, mox aqua e gelida fouendâ, aut lacte bubalo tepenti ac recens multo, cui incotta sunt lauri folia viridia, que oleosa sunt, rosmarinus, salvia, stechas, spica celtica vel lauendula, quo renocari sanguis possit, ut partes emortuæ reuiuiscere. Omnia autem hæc sensim perfici debent, ne dolorem irritari contingat. Nemo autem, opinor, non aliquando in se expertus est, quàm acerbo dolore articuli neruorum ratione, qui exquisitissimo sensu polent, afficiantur, vbi intensiore ac penetrabili frigore rigescunt, vel extincto vel refugiente ad vitæ partes sanguine, ita ut primò frigoris occursum rubescant manus, mox frigescente sanguine lutescant atq; emoriantur, vitali spiritu ac sanguine destitute. Quocirca molli agitatione vellicandi articuli, atq; admouendum liquamen, in quo decocta quadrupedum intestina, pedes, sarcimina, omasa, quod in omnibus vrbibus passim obuium est

Frigor in
membris
et
villis.

Membris
frigore op-
pressis que
reuiuiscuntur.

est ac parabile: in quo liquamine, vt etiam lacte
 bubulo elixari possunt herbe paulo ante memo-
 rate, quò postliminio calore viuifico membra im-
 bui queant, atq; instaurari: fouent enim membra
 huiusmodi fomento ac roborant, doloresq; mi-
 tigant, vt etiam thermæ, hypocausta, æque
 dulcis balneæ partes quoq; sic affectæ, modò ne
 prorsus frigore rigescant, ac nonnullis sanguis
 subfit, aqua gelida immersæ eaq; subinde irriga-
 te, in pristinum vigorem restituuntur, ac ser-
 tim incalescere incipiunt: per antiperistasmum enim seu
 contrarium expulso frigore calor inducitur: quod
 ipsum experiri quisq; potest, contractata niue
 aut glaciæ, confestim enim manus feruescunt ac
 rubore suffunduntur. Sic poma congelata, in
 aquam frigidam demersa ad naturam suam rede-
 unt, totaq; illa congelata concretio liquefcit ac
 resoluitur. Ita glaciæ in puteum demissa, eue-
 stigio liquefcit ac diffunditur. Sunt enim aque
 puteales hibernis mensibus calore quodam imbu-
 te, vt penuaria ac subterranei specus: æstiuis verò
 mensibus intensissima frigiditate. Caterum
 quò ab internis etiam partibus ad externas calor
 ac vitalis sanguis propellatur, intus exhibendæ
 sorbitiones ex vino ac calorificis rebus confectæ,
 quibus natiuus calor, vt ignis sopitus, exuscitari
 posset; propinandum quoq; ex vino lectissime
 theriacæ momentum, foris corpori appli-
 candæ lagenæ stannæ aut fictiles aqua calida op-
 pleatæ, in qua herbe incoctæ sint que sudorem eli-

Nix & aqua
 gelida calori
 excitant

Putei vate
 frigidissimi
 calidi.

Lagenæ cor-
pori applica-
re sudorem
eliciunt.

Naufrazi qua
ratione in-
fluendi.

Potio saluta-
ris qui mari-
nam hausc-
iunt.

Veterata cu-
ti ex aqua
salia linimen-
tum.

ciunt, ac corporis spiramenta relaxant, et sunt
feniculus, apium palustre, ligusticum, olusatrum,
& smirnum, lauri folia, melissa, angelica, ruta,
origanum, satureia, &c. quod ipsum etiam in pe-
ste factitare soleo: quo à corde omne virus &
contagio discutatur. Quod si quis à naufragio
in littus eiectus, præter membra artusq; frigore
rigentes, aquam etiam marinam assatim hausc-
rit, quæ urinam affluenter prouocant, illi exhibenda,
& ne salsugo internas partes exulceret,
potiunculam confici iubeo ex hordso, sicubus, &
uis pastis, semine anisi, feniculi, eiusq; radice, ac
rubenti cicere, addito radice glycyrrhizæ mo-
mento: hæc enim marinæ aquæ ardorem atq; ac-
rimoniam retundit, partesq; exulceratas lenit
ac mitigat. Quod verò ad cibi rationem atti-
net, omnia salsa, acida, acerba, acris euitentur:
Aqua mellis, lactis bubuli potus cum modico sac-
chari, ne coaguletur, præclare ijs auxiliatur.
Ptisana & quicquid ex hordeo conficitur vel in-
sorbitionis, vel pulmentarij aut cremoris mo-
dum mirificè confert. Quòd si cutis foris (et
assolet) ex vrenti salsugine erodatur, linimenta ex
recenti butyro, adipe suillo non salito, axungia,
anatis, anseris gallinæ, unguento rosaceo, atq; e
populo nigra, vulgo Popelue/ admoenda.

C A P. XXI.

Vnde exoriantur atq; emergant in
homine conscientia stimuli: & an,

vt affectus & animi perturbationes humoribus ascribendi: an in animo menteq; ac voluntate consistant.

Conscientia, hoc est, bonorum malorumq; in cuiusque mente testificatio, que recordatione quadam actorum, recte facta approbat, vitiosa ac nequiter transacta arguit ac detestatur, omnibus a Deo insita est. Ita pura atque integra mens nullius sibi criminis conscia ex bene actae vitae recordatione emergit; perturbata autem, tumultuosa, pauida, inquieta ex scelerata vitae consuetudine oritur, seseq; vel inuitis profert, sic vt nonnullos in desperationem ac diffidentiam impellat, vt Cain, Saulem Regem, Iudam: alios in spem ac fiduciam consequendae salutis erigat, vt Dauidem, Petrum, Magdalenam. Homo itaq; angore quodam mentis atque animi cruciatu afficitur, si quando conscientia patrati sceleris memoria animo obijcit, vindictaeq; metu terret ac concutit, quibus stimulis mens nonnunquam in Deum erecta, vt in filio prodigo contigit, resipiscit, ac discussa trepidatione, tranquillitatem consequitur, sic vt mens rursus exhilarescat atq; erigatur, ac diffuso per corpus sanguine, erectisq; spiritibus, qui paulò ante sopiti erant, color efflorescat, qui tabescente corpore, contractoq; merore animo, extinctus erat atq; exanguis. Cum enim se proferant vitia affe-

Conscientia
quid.

Conscientia
vis.

Timor quando salutis ac
resipiscendae
causa.

Et usq; animi in vultu ac corporis habitu, siquar-
do aliquid latentis occultiq; facinoris in mente
residet, huiusmodi fr̄e homines oblata vel le-
uissima occasione expallescunt, tumultuantur, æ-
stuant, contremiscunt, suspiciosi sunt, gemitu-
taciturni, suspiciosi, exanimis, varijsq; cogitatio-
nibus distrahuntur, quòd vt David ait, peccatum
tugiter animo obuersetur; ita vt non pro voto
aut animi sententia exeuti possit aut obliterari
admissi criminis recordatio, sed subinde recrude-
scat ac redintegretur. quò spectat illa Dauidis
precatio, cum in tali affectu esset constitutus, atq;
huiusmodi fluctibus æstuq; iactaretur: Redde mi-
hi letitiam salutaris tui, ac spiritu principali con-
firma me. Tum illa cum animo suo exposulatio
vel potius deploratio, Quare tristis es anima mea
& quare conturbas me? spera in Deo, quoniam
adhuc confitebor illi. Rursus parta animi tran-
quillitate, discussoq; merore, Introito anima in
requiem tuam, etenim Dominus benefecit tibi;
dedisti letitiam in corde. Ita si omnia nobis a-
liter peracta sint, quàm equitas exigit, ac prau-
voluntas ipsaq; in malum inclinatio, aliò quàm
intellectus concipit, mens dictat, suadet ratio, im-
pellitur, postmodum exeruiat animum hominis
malè actorum recordatio. Cum alij septi ac
muniti conscientie fiducia, ac mentis secure testi-
monio fulti, nihil metuant aut exhorrescant, nec
ingrumentibus etiam calamitatibus, peste, bello, fra-
me, rerumque penuria, persecutione, ty-

Psal. 70.

Psal. 41.

Psal. 4.

Conf. sent. &
fiducia quid
efficiat.

Vanorum seuitia deiciatur aut labascant: tamen
 si enim ea sit humanæ nature fragilitas, ut nemo
 non inopinato insultu concutatur, cuius rei Christi Matth. 26.
 speciem edidit, iam iam immolandus: vir ta-
 men integer & qui propugnatore Deo niti-
 tur, impauidè atq; intrepidè aduersus imminen-
 tes tempestates subsistit, illoq; munimèto ac presi-
 dio se fulcit ac tuetur. Sic David angustijs undiq;
 circumseptus, inuictum infractumque animi ro-
 bur periculis opponit. Spiritu siquidem

potenti fultus ac vallatus, confidentius loquitur: Psalm. 26.

Etiamsi consistat aduersus me castra, non timebit
 cor meum; etiamsi exurgat aduersus me præli-
 um, in hoc ego sperabo. Similiter Job:

Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo. Im-Cap. 13.

pij verò, seclerati, fontes, nefarii, facinorosi, ta-
 met si septi sint ac stipati magna clientela, muniti
 opibus, aucti latifundijs atque amplissima agro-
 rum possessione, rerumque omnium affluentia fru-
 untur, carnificinam tamen animi percipiunt, om-
 nia metuunt atque exhorrescunt, ipsaque mens
 conscientia scelerum tanquam gladio, ut Sapi-
 ens ait, pungitur. Cum enim subit animum

maleficij recordatio, confestim tanquam furij Prover. 12.
Lex naturæ
quid.
 agitati, contremiscunt, pallefcunt, circumspic-
 unt, omniaque vel tuta timent. Est e-

nim cuique natura insitus delectus rerum,
 iudicium, boni malique discrimen impres- Rom. 2.
 saque Dei notitia, quam Paulus appellat le-

gem, seu instinctum ductumq; naturae, qua ferimur ad honesta, auersamur turpia, attestante, et is ait, cuiusq; conscientia, & cogitationibus inter se accusantibus aut etiam excusantibus. Magna itaq; in omni vitae actione vis & effectus conscientiae, sic ut homo quamlibet atrociam illi impingantur, constantiam tueatur, semperq; in proposito susceptoq; consilio persistat, nihil metuat, non contremiscat, aut ullis iniuriis concutiatur, si nihil commiserit: qui verò aliquo crimine contaminatur, aut libem aliquam in mente conceperit, poenam continenter ante oculos versari imaginatur, paratumq; interitum. Timor enim, quo & sanguis se recondit, ac spiritus consopiuuntur, ex peccatorum conscientia exortus, homini mentem eripit, ac vultum totiusq; corporis speciem immutat: ita etiam in medijs delitijs, in tripudijs, in symposijs, in amplexu coniugis carnificinam ac morsus animi experiuntur: cum vitae integritas omnia pacata efficiat, tranquilla, placida, quiesca, minimeq; turbulenta aut tumultuosa. Quod unum argumento esse potest, mentem hominis à Deo profluxisse, illius vi incitari, illius spiritu & afflatu impelli; deniq; superesse à morte animam, quae reuolutis annis, ubi supremo Iudici cum hominibus disceptare visum erit, corpus postliminio est amplexura. Mane autem atq; antelucano magis elucet ac se profert conscientiae vis ac stimulus, dissipatis flumis ac discussso fuliginoso vapore, quo mens ex hesternis ac pridianis vel actionibus

Conscientia
speciem cor-
poris immu-
tat.

Argumen-
tum validum
immortalitatis.

Conscientia
quo diei tem-
pore se pro-
fert.

vel

vel epulis, symposijs, cruditate, crapula, ingluvie,
 alea fuit oppressa, ita vt eo potissimum tempore
 subeant animo antea cogitationes, eaq; in
 mentem recurrant quæ detestari solet vel impro- Car mane se
 profere con
 scientia.
 Psalm. 7.
 Esai. 50
 Esai. 50
 Eccl. 30
 Psalm. 62
 bare. Sic Propheta, Mane exaudies vocem
 meam. Mane adstabo tibi & videbo, quoniam
 non Deus volens iniquitatem tu es. Mane ma-
 ne eriget mihi aurem Dominus: De mane vigi-
 bo ad te. Iustus tradit animam suam, vt vigilet
 ad Deum, qui fecit illum. Deus Deus meus
 ad te de luce vigilo. Ita euigilatis, ieiunis,
 impransis, abstemijs magis se ingerunt con-
 scie mentis affectus, ac Deus diluculo aurem
 homini vellicat. Quis enim vino obrutis, cra-
 pula, ingluvie, ebrietate oppressis cultus adferri
 possit, aut salutaris vel admonitio vel afflatus ad-
 hiberi? Ita noui plerosq; quibus cum identi-
 dem suboriri soleat ac repullulascere rei malè a-
 ctæ recordatio, vino assatim se obruisse, ne obre-
 peret animo, ac tacite se insinuaret facinorū me-
 moria: quanquam postridie malum recrudescere-
 ret, ac mentem ob cruditatem seuius infestaret. mi te ab
 egrotis.
 Simile enim quiddam ijs euenit quod morbo in-
 fectis, qui non detegunt, sed celant hulcera ac tu-
 mores, quibus scatent; quo fit vt acerbius intus di-
 laniari illos contingat, ad quod exemplum alludit Psalm. 37
 David, cum inquit: Quoniam tacui, inueteraue-
 runt ossa mea, dum clamarem tota die: ita pec-
 catum, terror anime, mentis inquietudo, consci-
 entie angustia confessionem sceleris extorsit, &

Quibus deest
conscientia.

tamen non induci potui, vt commissum scelus
confiterer, ac pœnitentia id expiarem. Cete-
rum multum momenti adferunt in permouenda
mente, in excitandis sopiendisq; conscientie mo-
tibus vitæ institutio, corporis habitus, insiti humo-
res. Sic nautæ, milites, bauli, caupones, trapezi-
tæ, vsurarij, lenones, pleriq; negotiatores seu mi-
nuti mercatores non magnoperè mouentur
conscientie impulsu, ita vt eam largam sint con-
sequuti, & qui, vt laxiora ac patientiora retia,

Simila regi
bus.
Matth. 23.

omnia transmittant, colantes culicem, camelum,
vt Christus ait, deglutientes. Nonnulli solitarij
atq; vmbra vitæ addicti, plus satis anxij sunt,
ac trepidant timore, vbi nullus timor. Sic super-
stitiosos plusquam par est aut res exigit, consci-
entia motus agitat, nec inanem persuasionem si-
bi eximii patiuntur. Ita melancholici præ cæteris
anxij sicut, Cholericj ob humorum tenuitatem &
feruorem, vitæ habent conscientiam, eamq; vel
excutiunt vel extenuant, vel obliuione obruere
tentant. Sanguineis non magnoperè cordi est il-
le animi motus, nec assurgit vlla in mentem trans-
actæ vitæ cogitatio: quò spectat illud: Scribis
contra me amaritudines, & consumere me vis
peccatis adolescentiæ meæ. Quæ enim nobis
in ætate iuuenili insolenter transacta sunt, nec
magnoperè commouebant, ea in senectute, in
morbis, in calamitatibus, ingruente clade aliqua
recredescunt, ac menti, tanquam rattones
expunctæ atq; oblitteratæ, obijciuntur vt ijs
qui-

Iob. 13.
Ipsi locus
expunctus.

quibus cum olim multum eris alieni constat
 sit, ac iam pridem rerum creditarum solutio ani-
 mo excussa, rursus appellari incipiunt, atq; ut de-
 bita refundant, iure adiguntur. Phlegmatici au-
 tem desides, ignavi, veterinosi, socordes ne cogi-
 tant quidem, quid sit conscientia, nec eorum
 mens aut incalescit, aut vllis stimulis excitari po-
 test ad ea concipiendâ quæ salutaria sunt, ut pote
 immodica humiditate immersi. Impij, qui in pro-
 fundū sunt demersi, quæ vel a verbo vel Dei cog-
 nitione alieni existunt, omnia contemnūt, irrident,
 subsannant. Nonnulli intermedij palliant, excu-
 sant, tergiuersantur, aliò transferunt: quod ipsū de-
 precatur David, nec in eum errorem deuolui ex-
 optat: Non declines cor meum in verba malitiæ
 ad excusandas excusationes in peccatis. Multa
 itaq; conscientie lumini officiunt, idq; obumbrant,
 adolescentia, crapula, ingluuies, intemperantia,
 amor, nox, delicia, voluptates, quæ omnia pudor-
 is ac modestiæ frenum excutiunt. Sic Plautus,
 Nox, vinum, mulier, nihil perniciosius homine adolescentulo.

Cui Ouidius consonat,

Nox & amor, vinumque nihil moderabile tuadent,
 Il. a pudore vacat, Bacchus Amor que metu.

Amor, lib. I
 Eleg. 6.

Siquidem consultores illi parum salutare ad de-
 teriora animum rapiunt, mentemq; à sanioribus
 consilijs auertunt, & si quis horum conscientia
 an pungnat ac stimulet, si ad optima quæq; impel-
 lat atq; exhortetur; contemnunt, negligunt, tr-
 rident, cauillantur, omniaque obnubilant, ele-
 uant, extenuant, ac causantur iuuentutem, ac
 floren

Iuuentus con-
 scientiam ne-
 gligita

florentes annos, genialiter nulloq; nubilo transi-
 gendos: postremò cogitationes tetricas able-
 gandas, atq; in senectutem transferendas: ita cum
 rationis documenta respuant, ac conscientie di-
 ctamen caullatione illudant, ad voluptatis amuf-
 sum potius, quam ad æquitatis ac moderationis
 normam omnes suas cogitationes exigunt. Vnde
 apositè Solomon, Adolescentia vana, præceps, te-
 meraria, lubrica, incogitans, improvida, inconsi-
 derata, & quæ illam comitari solet, voluptas &
 delitiæ fugaces atq; euanidæ, nonnunquam damno-
 se & quæ luctuosum funestumq; exitum conse-
 quantur. Quoniam autem huic ætati serè co-
 mes sit imperitia, incogitantia, consilij inopia, ob-
 id minus perspicit quæ ipsi salutaria sunt, frugife-
 ra, fructuosa. Est etiam nonnullis qui in consi-
 stenti ac firmata ætate constituti sunt, & penes
 quos summa rerum publicarum, ac religionis co-
 lumen consistit, aliquando errore & caligine in-
 voluta conscientia, ita vt plerumq; non omnia
 exactè atq; ad amussim dometiantur aut excuti-
 ant, aut adhibita in consilium ratione, iudicio,
 delectu rerum, Dei verbo ac spiritus diuini affla-
 tu negotia sua perficiant, sed nonnunquam illos
 impellat vel affectus humanus, vel principum fa-
 uor & gratificatio, quod Paulum factitasse le-
 gimus: vel etiam stabiliende superstitionis inue-
 terate error, & inolita vitiosa consuetudo, quæ
 irrepfit non bonorum consensu & auctoritate,
 sed imperitis plebis errore, quam tamen nemo
 tam

Recluf. 11.
 Adolescentia
 consilij in.
 ops.

Hominis
 non consci-
 entie motu,
 sed affectibus
 ducuntur.

tanquam legem ac regulam vitæ, aboleri sustinet
 & obsolescere: quo fit ut in delectu rerum, in bo-
 ni maliq; discrimine, in erigenda instaurandaq; ac
 propaganda sincera religione ac Dei cultu bal-
 lucientur ac cæcutiant, præsusq; à scopo aber-
 rent, magno conscientie detrimento. Sic Iude-
 is persuasum erat se obsequium præstare Deo,
 cum in illos faurent qui Christo nomen dede-
 rant. Pari impulsu ac studio incitatus Paulus
 Christianis infestus erat, illosq; minaciter perse-
 quebatur, zelo quidem pietatis, sed qui errore
 involutus esset, & qui, ut Apostolus ait, non se-
 cundum scientiam perficeretur, hoc est, non iudi-
 cio, non ratione, non excussa cognitaq; causa, ut
 Gamaliel factitavit, non animaduersa cognitaq;
 Dei voluntate, non spiritus diuini impulsu atq;
 afflatu, quem probari vult expresso Dei verbo,
 atq; an ex eo profiscatur, explorari: itaq; erra-
 tuse est in delectu religionis non affectu & pro-
 pensione pietatis, quod spiritu diuino, qui certa
 atq; indubitata mentibus hominum ingerit, ef-
 fenti desituti. Sic videtur via homini iusta (ut
 Sapiens ait) & nouissima eius ducunt ad mor-
 tem. Cuius rei specimen nobis exhibet Pau-
 lus ex persecutore factus præco ac propugna-
 tor assertorq; Euangelij Christi, qui se misericor-
 diam consequutum profitetur, quod ignorans se-
 cerit per incredulitatem, & quo in eo ostende-
 ret omnem clementiam Christus Iesus, ad expri-
 mendum exemplar ijs qui credituri essent in i-
 pso,

Errores fan-
 ueterati a-
 gre eximun-
 tur,

Ioan. 16.

Act. 9.

Rom. 10.

Act. 5.

1. Ioan. 46

Prover. 14.

1. Timoth.

ipso, ad vitam æternam. Hæc autem de conscientie motu videbuntur fortasse quibusdam verbosius à me amplificata, præsertim cum hoc argumentum ad sacrarum literarum professores atq; Ecclesie ministros spectet, quorum interest, & munus exposcit, cuiusq; mentem salubri exhortatione tranquillam ac pacatam efficere, animoq; pauores eximere. Verum cum hi affectus, qui ex conscientie mentis angore emergunt, valetudini officiant, ipsiq; spiritus atq; humores vitiiati, huic rei fomenta ministrent: Medici quoq; officium est huiusmodi perturbationes menti eximere, ut ijs sublatis corpus omnibus suis numeris inculpate subsistat. Operosum enim est atq; admodum difficile corpus à sanitate collapsum restituere, atq; instaurare, vbi mens vitiorum ac labe conscientie contaminata est, vbi sensuum organa ac spiritus animales, ac vitales sunt vitiiati. Nec minus molestum est viro Ecclesiastico animo medelâ adferre, vbi corpus vitiosis humoribus oppletum est. Si quidem ob arctissimam vtriusq; partis cognationem & consensum, animi vitia redundant in corpus, corporis verò morbi in animum mentemq; transferuntur. Exemplo sunt lymphatici, melancholici, phrenetici, amentes, deliri, ebrii, apoplectici, veterinosi, paralytici, maniaci, lunatici, tum pleriq; alij, quorum morborum affectus ex cerebri intemperie oriuntur; quocirca capiti, quod mentis sedes est, tum vtriusq; partis sanitati accuratè prospiciendum.

Animi & corporis consensus.

C A P. XXII.

Ad quatum mensem hominis gestatio in utero producat, partusq; tempestiuus censei debeat. Obiter de corporis humani formatione, quove dierum aut mensium numero foetus absoluat, ac vitalis existat. In qua narratione omnia tractatur accuratius, quod hinc acerbae contentiones exoriantur, non solum in legitimo congressu, sed alia quavis geniali solutaq; Venere.

Quum magna subinde contentiones ac controversiae inter plerosq; suboriri soleant de gestationis ac partus tempore, ac querententur nonnulli, qui sinistram opinionem de his concipiunt, quas olim vel in matrimonium, vel vite societatem asciscunt, non expletum legitimum pariendi tempus, sic ut aliquando in suspitione deveniunt vel pellicatus & violatae pudicitiae, quodq; alijs furtim corporis sui potestatem usurp. fecerint: non inconsulte visum est hac de re nonnulla commentari, eoq; magis quod Iurisperiti, qui lites dirimunt, huius rei iudicium Medicis deferant, illamq; causam per illos transigendam statuunt. Sic enim Paulus Iurisconsultus, lib. 19. Responsorū: septimo, inquit, mense nasci perfectū partum iam receptum est, propter auctoritatem doctissimi viri Hippocratis, & ideo credendum est eum qui ex iustis nuptijs septimo mense natus est instum esse filium.

Iudicium de
ventro in
prae
ciendo Medi-
cis de'ertur.
Digesti t. c. 2.
de statu ho-
minalis.

Lib. 3. ca. 6. Tractat hoc argumentum Gellius, sed hominum
 Lib. 7. ca. 7. opinione potius, quam rei veritate, aut naturali
 ratione nixus, ut qui nullum certum tempus pa-
 riendi statutum existimet, idque ex Plinij authorita-
 te, qui decimotertio mense quendam gestatum in
 utero pronuntiat. Ceterum quod ad septimum
 mensis attinet, noui complures apud Belgas
 Septimi men-
 sis partus
 vitales. maritimos etiam gemellos, qui ad extremam de-
 uexamque aetatem crudo ac viridi corpore men-
 teque vegeta deueniunt. Quocirca futilis est,
 nulliusque momenti illorum persuasio, qui septimi
 mensis partum in absolutum minusque vitalem sta-
 tuunt et non nisi exactis nouem mensibus, infan-
 tem omnibus membrorum numeris consummatum
 in lucem producendum. Sic exorta est nuper
 Narratio
 contentionis
 de prole su-
 scitata. apud nos non leuis sane uelitatio, sed atrox et
 cruentum certamen, funestaque ac luctuosa dimi-
 catio, ob expugnatam pudicitiam cuiusdam vir-
 gineae, non ambiguae quidem fame aut nominis,
 sed cerebri imbecillis aut vacillantis, quaeque mentis
 iudicio minus polleret, quarum pleraque omnium
 citissime labascunt, minusque fortiter aut animose,
 vel minus, vel insidiosis blandimentis obsistunt aut
 obluantur, secus quam serocule quaedam puella
 et clamose, quae se unguibus et dentibus ulei-
 scuntur, ac strepitu inficiatorem integritatis abi-
 gunt. Acrius autem magisque acerbe in hac tra-
 gœdia incruduit deceptatio, quod pater qui ex
 ea prolem suscipit, vel concubitus extorsisse
 ferebatur non id aduersarij sunt criminati tanta
 acer-

acerbitate, vt illum ad cruciatus exposcerent, &
 tormentis explorandam rei veritatem contende-
 rent) constanter factum pernegaret, atq; nec vte-
 ri vestibula primosq; aditus ingressum, aut per-
 fregisse hymena integritatis velamen, nec pror-
 fus intimos vteri recessus penetrasse, per sacra
 (qui iudicijs præesse, ac sacra tractare sit solus.)
 acierare se paratum confidenter pronuntiauit.
 Quocirca nulla ratione pater designari suscipuit,
 nec prolem sibi addici passus est, inter alia eo
 quoq; innixus argumento in sui innocentiam,
 quod infans vix septimo mense eoq; inchoato pe-
 tui, quam expleto in vitam productus sit, mem-
 bris omnibus exactè elaboratis, præter vnguium
 appendices, quos obseruamus in noni etiam men-
 sis partu nonnunquam deesse ac desiderari, præ-
 sertim vbi grauida immoderatiùs salsamentis v-
 tuntur, aut salem liguriunt, vt est is sexus in ap-
 petendis salsis & acidis maximè procliuus. I-
 taq; non septimi mensis partum euincere con-
 tendit, sed noni, eoq; supputato mensum decur-
 su, atq; obseruata temporis ratione, alium inqui-
 rendum patrem, qui paulò antè cum illa congres-
 sum iniuerit, eiusq; consuetudine sit vsus. Quum
 verò ex sententia iudicù infans conspiciendus ex-
 plorandusq; Medicis exhiberetur, accita obstetri-
 ce, atq; honestis aliquot matronis, quarum vna
 patricia vndeuiginti liberorum parens erat, &
 cui non semel septimestris partus editus, nec
 prorsus expletum septimi mensis curriculum:

Stupri illati
 iustitatio.

Quando in
 fanti vngues
 desunt.

Pronuntiatum est ab ijs, non excussa facti, causa, nec ulla habita ratione patris, hunc ne an quem aliū deputent septimi mensis partū esse, qui septē et viginti septimanis in utero sit gestatus. Quod si in nonū mensem proferri potuisset, futurus erat infans magis solidis firmisq; membris, atq; ipsa compages seu structura corporis magis compacta ac coagmentata, minusq; dissoluta, erat enim os pectoris, quod velut scutum ac munimentum cordi incumbit, Belgæ Doriptate vocant, deniq; cuspiformis cartilago, quæ stomacho imminet, eminentior quàm natura fert, nec in planum redacta, sed incurua ac turbinate mucrone, vt conspici solet pullorum gallinaceorum thorax, qui iuente

Vngues vnde vere, ac præsertim mense Martio, excluduntur.

Vngues quoq; huic infanti qui sexus feminei erat in manibus deerant, atq; extremi digitorum articuli, in quibus ex cutis musculosa et cartilaginosa materia vngues leuore perpolui indurescent, vix tenues quasdam notas et exigua vesigia exhibebant, non cornea duritie, sed mollissimæ membrane tenuitate. In pedum verò articulis nulla se prostrebāt unguū indicis, quod ille partes non tanto calore imbutæ essent, quanto manus, atq; à corde caloris fonte remotiores; nexa, beneficio caloris qui à corde diffunditur, omnia conspectiora in digitis exhiberent. Itaq; Medici obseruatis multis naturalibus, causis, solidisq; rationibus sulti, nullius partis vel fauore vel inuiriæ

Medico-
v. m. de partu
pronuntiat-
o
nu. ius vel
fauore vel in-
iuria.

iniuria, ita vt patiatur reo, si actori visum fit, constare suam innocentiam, vitæq; & morum integritatem, pronunciauerunt astantibus iudicibus, quibus ea res demandata erat ab ijs qui apud Belgas in Aula Bruxellana Regis Hispaniarum vices obeunt, non noni, sed septimi mensis partem statuendum, producto gestationis tempore per septem & viginti hebdomadas, qui partus etiam septimestris censeri debet, tamen si non prorsus expletus sit, atq; vna aut altera septimana desideretur, atq; aliquot adhuc dies ad complementum restent. In hoc autem negotio Luna circuitus obseruari debet, qui quatuor septimanis, hoc est, plus minus octo & viginti dierum reuolutione perficitur, quo temporis decursu, agitato Luna vi sanguine, menses mulieribus decurrunt, quibus defluxis, uterq; à menstruo profluuiio defecato, vt plerumq; quinto die assolet, vel septimo, si ab eo dierum numero vir femine congregiatur, conceptum maxime naturalem perfici contingit, adeo vt post septimi vel noni mensis decursum infans in vitam productus, saluberrimus existat, ac nullis morbis, quibus infantia exposita esse solet, obnoxius. Multis enim morbis ætas puerilis infestari solet ob sanguinem menstruum conceptus tempore utero inherentem, vt sunt hæc sequata, hoc est, eruptiones floride,

Luna menses
constitit & in
puerperis.

Post men-
strua conce-
ptus natu-
rales.

Epilepsia
morbus pue-
rili.

vulgò varioli & morbili, Belgicè Maeselen endē
 Peorten / atq; rubentes vel luidæ pustula, quæ
 ex menstrua illuuit contractæ in extrema corpo-
 ris parte se vere & Aestate proferunt, his accē-
 dit *ἰζία* seu morbus comitilis & caducus,
 qui hinc Belgis vallende sicte nominatur. Quæ
 morbum, quoniam plures differentias haberet
 supersticiosa gentilitas olim in certos Diuos re-
 ferre solet ante lucem Evangelicam mortalibus
 exhibitam, quum ex naturalibus causis, atq; præ-
 sertim ex spumosa tenaciq; pituita excitetur.
 In ore quoq; tenelle ætati ipso ferè vitæ aditu v-

Alcola quid

ligo quedam palati ac faucium huleuscula inna-
 scuntur, Alcolam Arabes, Græci ἀκόλα, Belgæ De
 Spronck vocant. Subter linguam verò *Azuro*

Ranula quid

ῥανούλα, vulgò Ranula, Belgicè Span are / quæ
 vel incisione, vel vngue, vel salis frictione, aut, ut
 ego factitare soleo, vbi ferrum metuant, oxyme-

Fungosum
caput.

lite Scyllurico aboletur, ne ijs addam *ἰδύου φέρον*
 hoc est, caput, tumore fungoso ac pituita turgi-
 dum, multasq; alias humorum collectiones ex vi-
 tioso lacte ac menstruo sanguine constatas, quæ
 etiam adultam ætatem comitari solent, ac quum
 iam consanuisse visa sint, identidem recrudescere.

Simile ab
agricoltatione

Quocirca quum in agricultura ac satione, tum
 in adeundo concubitu, excolendoq; fundo mulie-
 bri ac procreandis liberis, etiam ex Mosis præ-
 scripto, obseruandus est Lunæ decursus, cuius vi-
 statis vicibus menstrua feminis vel desunt vel
 subsistunt. Perficitur autem Lunæ ambitus e-
 men-

mensis Zodiaco septenis vicenisq; diebus, & ter-
tia diei parte, qui dies plus minus quatuor septi-
manas complexi, Lunarem mensem constituunt,
praesertim si id tempus eximas, quo sidus hoc oc-
cultatur nec fit conspicuum. Siquidem triduo
plus minus in coitu, hoc est; ut vulgò dicunt, in
coniunctione morata inuisibilis est, quo tempore
nondum in haec terrena vim suam exerit, nec ea
mutare est idonea. Verum ubi conspici in-
cipit, hoc est, noua existit, & quum in orbem cir-
cinata est, hoc est, quum Soli ex aduerso oppo-
sita, plena apparet, mirificos effectus in conce-
ptu ac plerisq; alijs rebus obtinet: nam & fru-
menta segetesq; adauget, conchyliis implet, car-
nes laquearibus affixas, radijs suis in tabem re-
soluit, somnoq; sopitis vel diutius sub eius lumi-
ne moratis, pallorem tremoremq; ac capitis gra-
uedinem inducit, pueris epilepsiam, stuporem, pa-
ralysim adfert, multaq; alia perficit, non quòd cæ-
teros planetas potestate superet, sed vicinitate.
Siquidem in infimo orbe collocata ac terra pro-
xima ortus & incrementa rerum moderatur, sic
ut huius effectum post seminis conceptionem et-
iam foetus in utero materni sanguinis irrigatio-
ne augetur ac vegetetur. Totum quoq; gestatio-
nis curriculum siue diebus, vel mensibus, vel septi-
manis metiri ac dinumerare libeat, ut grauidæ
ferè supputant, ad Lunæ motum exigi referrig;
debet. Explicat autem vires suas in corpore effi-
catus, vel quum primum cum Sole congressa illu-

Luna quos
die us cir-
sum perficitur.

Vide Gale
num de die-
bus decreto-
ris.

Luna sidus
terrae proxi-
mum.

Gestatio in
fantis ad Lu-
næ eurtum
referenda.

strari incipit, aut quā in orbem conglobata, plena conspicitur: medio autem orbe diuisa, minus virium obtinet, minime omnium quum falcata est sensimq; deficit & obscuratur. Eo enim tempore nullus in Oceano concursus aquarum, nulla in corporibus humanis humorum reduntantia, nulla in ossibus medullarum collectio, ita ut tunc expediat tenellis corpusculis à concubitu desuescere atq; indutias sibi imperare. Ego autem multoties grauidis ac pregnantibus placidum facilemq; partum denuntiare soleo, atq; illarum mentes in optimam euitendi spem erigere, si quando Luna noua aut plena parturire occipiunt, praesertim quum Lune vis pubi incumbit aut inguina femoraq; occupat; nam sidus hoc singula membra percurrere, usq; biduum, nonnunquam triduum insidere alias testati sumus. Quum enim circa illas partes moratur, uterus vidus & lubricus promptius debiscit ac dilatatur, ipsiq; infanti expeditum exitum perficit. Quod si Luna senescente atq; imminuta partus inciderit, laboriosus ferè esse consuevit, magnoq; conatu ac molimine elidit. Hec quoniam saepius à me obseruata sunt, nec à ratione aliena videtur, huic argumento adhaerere visum est. Ceterum quum Lune vires aliqua ex parte sumus complexi, hoc in mentem reuocare expedit, quod paulo ante monui, etiam in excitandis tempestatibus, ac constituenda aeris temperie nullas vires proferre, nisi à Sole illuseretur, atq; amplissimum, illud sidus sua facie

Quando partus placidus

Partus quando laboriosus

suosq;

suosq; fulgore illam irradiet, quo efficitur vt minimo effectu polleat, primo ipso cum Sole congresserunt ubi tertius, aut potissimè quartus dies elucescit, manifesto vel tempestatem portēdat, vel serenitatem polliceatur, ita vt quartus dies totius mensis temperiem vel intemperiem constituat. Quos Luna Solisq; effectus eleganter his versibus expressit Virgilius obseruata colorum varietate qua ex aeris terraeq; exhalationibus suffundit solet.

Prognostica
ex Luna

Luna reuertentes quum primum colligit ignes:
 Sinigrum obscuro comprehendit ne a cornu,
 Maximus agricolis pelagoque parabitur imber,
 At si uiginaum suffuderit ore ruborem,
 Ventus erit uento semper rubet autem Phœbe,
 Sin ortu in quarto namque is certissimus auctor)
 Pura, nec obtusis per eorum cornibus ibit,
 Totus & ille dies qui nascuntur ab isto,
 Exactum ad mensē, pluuia uentoque carabunt.

Geor. lib. 1.

Totidem versibus Solis potestatem complectitur, qua res mortalium, ac non solum corpora, sed animos quoq; hominum immutat.

C A P. XXIII.

De hominis procreatione utilis & iucunda narratio, in qua illustratur altera argumenti pars.

Quum multos in naturæ rebus, præsertim quæ ad corporis humani structuram attinent, hallucinari ac cæcutire contingat, multa que nugamenta adferre soleant de formatione foetus, eiusq; situ, de gestationis tempore, & mensium decursu:

atq; an septimus mensis tempestivus ad partum statui debeat, atq; is sit vitalis: consulto me facturum sum arbitratus, si obiter hominis formationem explicare aggrediar. Est enim divini huius opificij artificiosa constructio, omniumq; membrorum, quae vel foris se proferunt, atq; oculis conspicienda exhibent, vel intus ad singularem usum delitescunt, elegans & concinna conformatio.

Humani corporis origo Semini humani efficitur

Constat autem Homo ex utriusq; sexus semine, ac primis septem diebus confluentis materno sanguine, in oui speciem coalescit ac conglomeratur. Subest vero vis & facultas formatrix divino quodam caelestiq; munere, semini, quod spiritu vitali atq; aethereo abunde imbutum, atq; undiq; persusum, effigiem formamq; foetui imprimit, sic ut singula membra, totaq; corporis moles, quae tanto mensium decursu perficitur, ac sensim in decentem speciem decoramq; hominis figuram absolvitur, in eo consistant, & quodammodo adumbrata sint. Quod etiam observavit atq; admiratus est David rex maximus, divinorum operum contemplator unicus. Constituantur autem à Medicis, qui naturam humanam intimè sunt contemplati, quatuor discriminata tempora, quibus hominis formatio perficitur.

Quatuor formatio-
nis in
fractis tempo-
ra.
Primum,

Primum, quum ab inito statim congressu amplexuq; mutuo seminis naturam obtinet, quoniam tempore conceptus & genitura dicitur, Quoniam semina inter se fermentata coalescunt, ut cremor & velut lactis quaedam concretio: quod

ita designat Iob: Nonne sicut lac mulsisti me, Cap 10.
 & sicut caseum me coagulasti? Hic conceptus
 ac seminum maris & feminae coalitus & conglo-
 batio: (modo ne effluxus oboriat, ut lubrico feri-
 bantiq; utero assolet) prima septimana perficitur.

Secundum formationis tempus constituitur, quum natura uteriq; facultas suis viribus atq; Secundum.
 insita vi vasa manifestam seminis mutationem efficit, adeo ut tota substantia carnea potius & sanguinea, quam seminalis conspici incipiat, idq; duodecimo ferè aut decimo quarto ab inchoato formationis die. & quanquam hac concretio, massaq; carnea sanguine aestuanti ac calido reddidat, rudis tamen est & informis, nullamq; membrorum figuram, nulla lineamenta exhibet, nam corporis partes præcipue nondum distinctam formam sunt consecutæ, quo fit, ut nulla hominis species aut figura conspiciatur, sed rudimentum tantum & inchoatio humani opificij, infantem effigiare condiscantis. Exemplum à Similitudines
ab opificibus
 figulis desumi potest, (imitatur enim ars naturam) qui ex vasa tenaciq; ac tractabili argilla imaginulas aliaq; testacea confingunt, primum informia atq; indigesta, mox artificiosa tractatione figurata. In pictoribus, tale quiddam observare licet, qui primum rudiori penicillo vel deniq; carbone aut creta susceptum opus adumbrant, A pictoribus
simile.
 Belgæ Beverpen vocant, mox expoliunt ultimamq; manum admovent, sic ut quæ antè horrida visa sunt, abdita, inculta, opaca, obscura, um-

Simile a statu-
tua. 115.

De fatiōne si-
milit.

Simile a ter-
ra e fecundita-
te.

Tertium.

Quartum.

brofa, mox nitida, per amœna, collustrata conspi-
ciantur. In statuarijs quoq; atq; opificibus argen-
tarijs tale quiddam imaginari licet, qui vel res vel
lignum rude & impositum dedolant, atq; exca-
vatum manubrio, adhibitaq; ascia poliunt, atq;
opus affabrè cœlatum exhibent. Par est ratio
prorsusq; huic rei affinis satio, quæ sparsa humi
semine perficitur: id enim terræ gremio molli-
tum ac tepesfactum vapore sensim adolescit, atq;
in stirpem emergit, fructumq; profert & semen
omni illi ex parte simile. Ut itaq; terra ferti-
lis & fecunda complexu suo semen fouet, atq; ei-
usdem speciei stirpem vnde prognatum est, eli-
cit: sic uterus mulieris, nisi prorsus effectus sit, ex
recondito in ipso semine fœtum effingit atq;
emolitur, statq; tempore, hoc est, exactis vt plu-
rimum nouem mensibus, hominem sexu maris
vel feminae, ea qua progenitoras sunt, forma ac
specie in lucem producit. Cæterum vt reli-
quam instituti nostri partem exequar:

Tertium statuitur construende fabricæ
tempus, cum euidenter & perspicuè se profe-
runt tres ille partes principes. Cor ex quo
arteria emergunt, Cerebrum, ex quo vt filamen-
ta quedam ex colo, nerui producuntur, Hepar,
ex quo venæ propagantur. Quibus elaboran-
dis ab ipso conceptus tempore ad decimum octa-
uum primū mensis diem vteri facultas insistit atq;
occupata est.

Postremò autem quod tempus ad vigesi-
mum

mum octauum aut trigefimum diem porrigitur,
 extrema membra articulata atq; exquisitè elab-
 orata conspiciuntur, ac iam pullula, scire ac pal-
 pitare foetus incipit, à quo diuini progressu,
 quoniã omnes artus discreti sunt, totumq; opifi-
 cium exactè formatum conspicitur, non amplius
 foetus aut embryo, hoc est, pullulans concretio,
 sed infans aut puer indigiriari incipit. Mares
 autem vt plurimum trigefimo die perficiuntur:
 Femine quadragesimo secundo aut quinto. Quod
 autem masculi properantius absoluantur, caloris
 ratione id euenit, qui humorem et mollem ce-
 ram, extendit, diffundit, dilatat, suaq; vt fingit for-
 matq;. Sic calor & vigor corporis, ipsaq; na-
 tura alacritas maribus trium mensium spatio, fe-
 minis quatuor motum accelerat: quo tempore e-
 rumpentibus etiam capillis & virgibus, agitari
 infans in utero ac calcitrare molitur, ita vt graui-
 de motum non obscure percipiant, ac nausea ci-
 biq; fastidio infestentur, deniq; absurda quedam
 edulia, atq; à natura aliena appetant, rudera, car-
 bones, testas, putamina, non desunt que crudos
 pisces, armosq; viriles appetant. Sic noui que
 spirantes anguillas, ac congnos dentibus attri-
 tos frustulatim deuorarent. Sunt tamen multe
 patritie, que huic affectui atque enormi appe-
 tentie non sint obnoxie, vt quibus minimũ ex-
 crementi aut vitiosi humoris in corpore accruc-
 tur, secus quam plebeijs, que voraces sunt multũq;

Mares em-
 citus quam
 feminae so-
 luantur,

Infans q; za-
 de mouetur,

for-

Sordidi humoris ac feculenti sanguinis in conceptaculis internis congerunt, ex quibus circa tertium à conceptu mensem nausea, fastidium, ructus acidius, ac præter naturam multarum rerum desiderium & aviditas excitatur. Conspicuitus est mihi superioribus annis Burgis civitate Flandrorum abortus gemellorum trimestris, sexus masculini, qui ex huiusmodi afflictu, negataque requa piam, cui grauida auidè inhiabat, excussus est. Erat autem digitali aut paulò plus longitudine, pariq; crassitudine, membris omnibus exactè elaboratis, nec vlla sui parte mutilis, adeò vt se oculorum orbis nigricante pupillæ puncto insigniti, nares, aures, digiti discreti, umbilicus, mentula, femora, surae, tibiae, tali, & quibus forma pedis distinguitur, digitorum articuli perspicue se spectanda exhiberent. Cum autem infantium vterq; palpitarret, atq; indubitata certaq; vite argumenta præberet, ad sacrum baptisma concursum est, quo peracto nullū amplius vite indicium præferabant. Ceterum quem habeat in vtero situm infans, obiter indicandum. Gestatur in aluo materna longo amento umbilico amexus, vt pomum petiolo suo affixum arbori, per quem venæ umbilicalis adminiculo, purissimi sanguinis scatebra alitur atq; nutrimenta capessit, non per os ac labra, quæ nondum illi vsui sunt ad edendum, vt nec podex aut vesica ad egerendum. Vena siquidem umbilicalis à matrice orta, iecur, diuisa eius parte, ingreditur atq; in venam

Exemplum
abortus gemellorum,
in vtero.

Situ infantis
in vtero.

nam portæ terminatur, à qua sanguis purissimus per vasa seminaria in uterum deriuatur, quo efficitur ut sanguis & spiritus tanquam auxiliares & succenturiatæ copiæ, continenter deorsum ferantur, ne quando horum aliquid desideretur. Per hos itaq; venarum ductus, atq; arteriarum riuos, qui ex corpore materno emergentes, in uterum deferuntur, atq; mox vmbilico insiguntur, fœtus alitur, ac facultate seminis, quod uteri calore fouetur, ac sanguine irrigatur, omnibus suis membris, spatio temporis perficitur. Infans autem in media uteri capacitare ac velut centro libratus suslinetur, totus in se conglobatus, atq; oblongo velut productu in orbem conuolutus, ita ut capite paululum inclinato, mentum pectori, talos calcesq; natibus, manus genis; oculisq; applicet, crura verò ac femora incuruato poplite sursum elata, inum ventrem attingant. prior aduersaq; corporis pars, nempe frons, nares, facies dorso materno imminet, capiteq; deorsum inclinato oculos ad faciem versus nonno⁷ hoc est, os caudæ quod ossi sacro annexum Belgæ de Suet vocant, in partu vnâ cum osse pubis dehiscit ac relaxatur, quo fit ut plerumq; mares proni prodeant, aut capite nonnihil in obliquum inflexo, ut facies conspici queat: femelle verò aduerso situ magna ex parte collocantur, ita ut egressu resupino, ploratuq; edito cælum obtuantur. Verum hæc non semper ordine nature procedunt, cum multi contra naturam partus eueniant,

Partus eorū
est naturæ or
dine.

ueniant, ac nonnulli infantes non semper capite
 praeuio se proferant, atq; in longum exprorecto
 corpore, manibus femoribus applicatis exitum
 affectent, sed alij pedibus nonnunquam distortis
 vel diuaticatis, osuo se obuoluunt: nonnulli in-
 flexa ceruice, contortoq; in obliquum capite,
 manibus exprorectis, ac natantium more ex-
 pansis, pronisq; humeris prociidunt, magno suo
 & emittentis periculo, nec minori obstetricum
 anxietate & molestia. Quum autem omnia de-
 center, naturaq; ordine procedunt, infans ex-
 plecto gestationis curriculo eruptionem molitur,
 seseq; inclmans deorsu uoluitur. nec enim diutius
 in his latebris delitescere potest, quam illi per
 umbilicum alimentum suppetat, ac calor cor-
 dis absq; externa respiratione possit subsi-
 stere. Quocirca grandior factus, alimenti lu-
 cisq; est auidus, atq; aerem captare nititur adeo,
 ut ruptis membranis atq; inuolueris, quibus ob-
 ductus ac contra attritus munitus erat, acerrimo
 parturientis cruciatu in vitam producat, idq;
 non solum ob astricta minusq; laxa uteri vesti-
 bula, sed quod haec calamitas & pariendi angu-
 stia ob Adami atq; Euae lapsum a Deo inuecta sit,
 illiq; hoc onus impositum, viro quoq; in non mi-
 tiorem miserie sortem deiecto. Magna autem ex
 parte nono mense uterus debiscit relaxato osse
 pubis, parturiente pro virili emittente, quae quod
 grauat, excutere nititur, infante insita vi, ductuq;
 naturae crumpente: quo adiumento in partu
 mor-

Vnde labor
 parturienti.
 Genes. 3.

mortuo, aut inualido mulier defuita est. In-
 fans enim viuus atq; alacer non minus, quam mu-
 lier operi infistit, atq; aeri inhiat, auramq; capta-
 re nititur. *Ceterum sunt complures, qui ex-
 cto completoq; nono mense in decimum de-
 ueniant, quos partus decimestres Hippocrates* Decimestris
PARTUS.
 vocat inchoato quidem decimo mense Lunari,
 qui viginti octo diebus perficitur, non prorsus
 finito. Sic Sapiens decem mensibus in utero Sapient. 7.
 se conformatum memorat, atq; ex sanguine si-
 riq; semine coagulatum, voluptate concubitum
 comitante. Pari ratione qui iam expleto se-
 nto mense (in quo partus nulla ratione vitalis
 existat, quod membrorum firmitas desideretur)
 septimum sunt ingressi, atq; vel duas aut tres se-
 ptimanas in eo sunt constututi, septimo mense e-
 diti dicuntur. Eadem est ratio in supputandis
 hebdomadibus & mensibus, qui certo dierum
 numero terminantur, siquidem elapsa antece-
 dente septimana vel mense, atque insequente in-
 choata, ab hac desumitur temporis ratio, illiq; ge-
 stationis curricula ascribitur, atque ab eo men-
 se quem pregnant ingressa est, aut partus inci-
 derit (vt assolet vel septem vel nouem Lu-
 ne cursibus) dinumeratio sumitur. Par est
 ratio de annorum supputatione vel à Christo in-
 carnato vel passo, ita vt inscriptio obseruetur in-
 sequentis anni, etiam primi mensis initio.

obli-

Partus septi-
mi mensis
cur vitalis.

Simile a du-
ce in litix.

Simile ab eui-
gilatis.

obliterato neglectoq; præcedente. Quod an-
tem septimi mensis partus vitalis existit, non
præter rationem est, sed certa huic rei causa sub-
est. Siquidem infans eo tempore visita vi ac
naturæ ordine circumagitur, ac conuoluit, lo-
cumq; suum mutat, ac commodiorem captat. Et
quemadmodum militiæ Dux vel angustia ac diffi-
cultate loci, vel commeatus aut rerum necessaria-
rum inopia, exercitum aliò transfert, sic tamen vt
in metandis mutandisq; castris miles continen-
ter in excubijs agat, ac velut in procinctu consti-
tutus ad omnem euentum belli, atq; inopinatum
impetum, insultumq; hostium erectus sit atq; ex-
peditus: ita si illo temporis momento, quo septi-
mo mense is naturæ motus cieri solet, pariendi
tempus inciderit, atq; vtrò citroq; collatis viribus
infans in lucem prodeat, citra omnem dubitatio-
nem vitalis est. Simile autem quiddam huic infan-
ti euenit, quod noctu euigilatis solet, qui se in a-
liud latus deuoluunt, ac molliore culcitæ partem
minusq; pressam captant: quibus siquid inopina-
ti obueniatur, aut à re quapiam repentina inter-
PELLARI coningat, quo minus se denuo in lectum
deuoluant, confestim cubile deserunt, excessuq;
somnia, tametsi aliquid noctis reliquum est, ad
ea peragenda quæ urgent, ocyus se accingunt: a-
lioqui si somno oppressis præter opinionem aut
spem aliquid euenierit, tumultuari illos cõtingit ac
contremiscere omniaq; confuse ac nullo ordine
vel aggredi vel persicere, ita vt res nec felicem
nec

nec optatum exitum consequatur: ut in octauo
 mense assolet, in quo impetrata quiete denuo re-
 fucillari incipit infans, ac materno hospitio ei-
 usq; alimento perfuit. Sunt quidem nonnulli
 septimo mense, edui, corpore flaccido minusq;
 firmo, & qui calorem natiuum languidum obti-
 neant, sed nutricum cura atq; industria suli diu Simile a fru-
 ctibus ma-
 turandis.
 subsistant, vitamq; in multos annos proserunt. Si-
 mile enim quiddam ijs euenit, quod pomis alijsq;
 fructibus arboreis, qui prematuris vel decidunt vel
 decerpuntur, quos arboratores qui ex his qua-
 sium venantur, recondunt, stramentisq; fouent, ac
 paleis obruunt, quo tempestiue maturescant, atq;
 esui reddantur idonei. Siquidem huiusmodi
 infantes opera studioq; matrum, aut quibus alen-
 di committuntur, vires concipiunt, atq; adhibi-
 tis fumentis robur consequuntur: quo subsidio vi-
 tam in multos annos prorogant. quod nulla rati-
 one obtinetur in octimestri partu, qui rarissime
 vitalis esse solet, quod sedatus sopitusq; sit motus
 ille nature & agitatio, que ex certa causa exci-
 tari consuevit, septimo mense cum a matre, tum
 ab infante. quocirca ab inquietudine septimi Octimestris
 partus non
 vitalis.
 mensis lassus, vires colligere incipit, atq; ad pre-
 fixum gestationis tempus in materno gremio
 resoueri. Quo fit, ut si oborta aliqua vel in-
 temperie vel perturbatione, infantem sedibus
 stauisq; suis exturbari contingat, lethale exi-
 stat, propter causam extraneam atq; a nature Saturnus in
 tanta graue
 ordine alienam, quam etiam Saturnus sidus fera-

le ex noxium exasperat, suaq; frigiditate infanti
vires deijcit: quamobrem ad nonum mensam in
sua statione consistere salutare est, quò vires colli-
gat, iustumq; robur assequatur. Quum autem
nonus mensis aduentare incipit, infans alimenti
inopia subsidit ac deorsum deuoluitur, vteriq; re-
libula primosq; in lucem aditus persequitur, atq;
exitum affectat: nonnunquam in ipso partendi
calore ac festinatione, impetu quodam per libri-
ca labitur, ac debiscente vtero, nullo obstetricis
admaniculo, dicto cuius (ut pomum maturum le-
ui attactu) decidit. Quod ijs potissimè vsuuenit,
quibus vterus amplissimè dilatatur, atq; infans o-
mnia simulatè est consecutus, suisq; viribus a-
bundè instructus. Nam quae stricli oris sunt, in-
fantemq; gestant valetudinarium vel imbecillum,
difficiliter enituntur, ac laborioso conatu, sum-
mosq; molimine partum excludunt. Ex hac
pressura atq; enitendi difficultate desumit appo-
sitissimā similitudinē Seruator, suosq; animat atq;
vnicè solatur, ne animo deficiant ac labascant ob
calamitates ac clades illis Euangeliij causa inferen-
das, cum exemplo parturientis, mceror in effu-
sam solidamq; letitiam ac sabitum gaudium sit
commutandus: itaq; periculum imminere indicat,
anxietatē, tristitiam, trepidationem, sed has o-
mnia confesum exorto inopinato gaudia, ac su-
uissima Spiritus paraeleti consolatione discussum
iri. Impijs autem minatur passim Deus, ac de
sumpto ex partu exemplo, inexpectatum ac re-
pen-

Iohan. 15

Mort'ea
partus angu-
e. 2.Ex partu &
pariente ex-
empla.

pentinum interitum imminere denuntiat. Sic enim illorum mentibus apud Esaiam terrorem inquit: *Vlulate, quoniam prope est Dominus* Cap. 13.
dies, quasi vastitas: virorum cor tabescet, & manus dissoluentur, terrores, cruciatus, & dolores illorum animos occupabunt & vexationibus correpti, parturientium ritu dolebunt & ingemiscant. Cap. 4.
 Hieremias quoque quum Israelitas in summo luctu atque extrema calamitate constitutos describit: *Vocem, inquit, audio, quasi parturientis, angustias & cruciatus primo partu enitentis, qui fere inuictis acerrimus esse solet, quod nunquam tale quiddam incidit, aut huiusmodi laborem sint perpeffa.* Sic etiam regibus Deus formidabilis est & tremendus, quum aduersum illum cristas erigunt, ut apud eundem Prophetam de Iochimo regeluda refertur, quæ in eas angustias coniecit, ut dolorem & anxietatem perpeffus sit, Cap. 22.
Hierem. 48.
 qualis conspicitur dolor parturientis. Militum quoque Moabitarum animis (tameffsi hoc genus bonorum ferox sit & impavidum) eam trepidationem ac pauorem iniecit, qualis est animus parturientis feminae, quæ dissoluitur ac liquescit, nisi adstantium solatio fulciatur, nisi matronarum subsidio subleuetur. Est autem apud Esaiam elegans Cap. 26.
 cum primis ac consolatoria coniecto, ornata exultaque insigni comparatione: *Propheta siquidẽ illos qui afflicti ac castigati resipiscunt, ductique penitentia ad Deum confugiunt, parturienti comparat, quæ in angustia constituta, atque enitendi*

difficultate non sine vite discrimine oppressa, ad tantum opem implorat, ac diuotis undiquaque oculis, suspirijs, gemituq; ac lamentis subsidium ac solamen exposcit. Sic enim concionis huius seriem prosequitur, vt obiter quaedam delibem:

Esat locus explicatus.

In semita iudiciorum tuorum suspirauimus te Domine, & memoriale tuum in desiderio animæ nostræ. Anima mea desiderauit te in nocte, sed & in spiritu meo, & præcordijs meis, de mane vigilabo ad te. Quo testatur se imitari Domino, ingruente calamitate, & aduotis flagellis, in eoq; spem fixam habere, atq; oculos intentos, deniq; memoriam Dei impressam esse animo suo, totaq; mente atq; anima inuigilare mandatis illius, ac nullo non tempore meditari in salutari illius doctrina, non solum media luce, sed intempesta etiam concubiaq; nocte, atq; antelucanis horis. Quid autem obliuiosos ad hunc

Amittio religiosos facie

mentis feruorem impulit, ac tam solidam fiduciam extorsit, mox subiicit: Domine, inquit, in angustia & tribulatione rebusq; aduersis ac deploratis, nominis tui maiestas & amplitudo in mentem venit, tuiq; subit memoria ac recordatio: res afflictae ac desperatae tacito tue diuinitatis afflatu atq; impulsu ad resipiscentiam nos pertrahunt. Sicut quæ concepit, quum instat tempus partus, clamat & vociferatur: ita facti sumus coram te

1. Thess. 4.

Domine. Paulus quoq; socordes atq; osecitantes ad excubias ac vigilandi industriam extimulat, atq; parturientis exemplo in Dei aduentum

expe-

expeditos paratosq; esse vult. irruit enim vt sur-
 & nocturnus oppressor, dies illius, & tanquam
 dolor repentinus parturientis. Hæc studiose le-
 stor, quoniam non prorsus ab insucuto aliena
 sunt, visum est adijcere: quò quisq; ex ijs aliqua
 vitæ documenta desumat ac consideret, quàm lu-
 calentas appositasq; similitudines sacri rates suis
 concionibus accommodent, ex notissimis naturæ
 rebus depromptas. quod eò obseruant studiosius,
 quò auditorum animis efficacius insuant, ac con-
 cepto emendationis vitæ proposito, alacri prom-
 ptq; voluntate ad frugem, Deiq; cultum se con-
 ferant.

C A P. XXIIII.

Quoto ætatis anno puellis pube-
 scentibus concubitus desiderium excitetur, & conceptui effici-
 antur idoneæ. Rursus quando pro-
 uectioribus fœcunditas desinat, ac
 desinentibus menstruis vterus ste-
 rilescat. In qua narratione virilis
 quoq; naturæ conditio excutitur.

Qvo optimè consulant pudicitie virginum
 suarum progenitores, illorum interest curi-
 ose obseruare, quando expediat, aut sit tempe-
 stiuam ex se progenitas, aut quarum ijs cura in-
 cumbit, elocare ac coniugio destinare. Est e-
 nim is sexus fragilis, ac sollicitantibus vndiq; ad
 defectionem præcis, ad ruinam procliuus. Mul-

tis autem argumentis huius rei propensio, ac nature puellaris inclinatio deprehendi potest. Si quidem pubescente corpore, ac profluētibus statuto tempore mensibus, ut assolet decimoquarto aut quinto etatis anno, alijs serius, alijs maturius pro cuiusq; habitu & constitutione, semen auge-
 scit, ac sanguis, qui non amplius in corporis augmentum assumitur, redundans, rei Venereae imaginationem menti infert. quocirca in etate nubili constitutae se comunt ac poliunt, oculosq; ad genus non solum speculo, sed iuuenibus continenter obijciunt, seseq; spectandas exhibent, adeo ut a prociis demulceri tractariq; cupiant, ac blandius appellari, oculis eius rei causa in obliquum detortis, atq; in amafios suauiter coniectis. que res efficit, ut oborta tentigina, atq; intimarum partium titillatione, prurire vrig; incipiant, atq; impotentius ad concubitum incitari. eoq; sit ut plerumq; excusso pudore, nec obseruata voluntate parentum, qui aliquando tardi sunt & difficiles in conferenda dote, aut agrè illas abs se ducendi patiuntur, vltro se prociis offerant, subijciantq; magna cum pudicitiae iactura, tum totius profapia infamia & dedecore. Vnde nostratibus proverbium iactatur, periculosa merx virgo nubilis maturaq; viro, *Nype dochters Zorhelheete ende broosch waere*. Quamquam quod ad continentiam attinet, virginum quam viduarum conditio Belgis commendatior. Tale enim spargitur de his dicterium, *virgines in amore stabiles & sedatae*.

Virgo cultus
 illustra.

Virgines ma-
 gis eloan-
 dia.

Virgines tra-
 giles.
 Proverbium
 de virginibus.

data mentis: Viduae tumultuose, lubricae, instabiles Procrebim
 inquietae, nec vnus mentis aut sententiae. De ma- in viduas.
 edem cenensum: de weduwen hebben den diuel in/
 ob degustatas, opinor, rei Venerea illecebras,
 quae animo conceptas auidius expetunt, quam
 virgines, quibus nunquam ille voluptates deli-
 bate sunt, ipsiusq; Genialis thori sunt expertes
 & ignare. Caterum quum virgines decimo quar-
 to aetatis anno aut paulo serius aliquod specimen
 edant maturitatis, defluentibus iam mensuris,
 conceptioni apte efficiuntur, quae vis illis porri-
 gitur ad annum usq; quadragesimum quartum,
 nonnullis quae valido sunt corpore & vegeto, ad
 quinquagesimum quintum saecunditas produci-
 tur, vt in nostratibus aliquando obseruauimus. Scio e-
 quidem fluxum mensuram in nonnullis boni
 habitus vltius proferri, verum id rarum est,
 nec semper ex naturali causa humor ille excre-
 mentitius profluit. Quocirca exploranda illorum
 sententia, qui existimant, vt muliebris profluuij,
 ita conceptus indefinitum esse terminum, nec sta-
 ta his rebus fixaq; tempora posse assignari.
 Quamquam enim nonnulla anno sexagesimo huic
 fluxui sint obnoxie, non tamen ex naturali
 causa is provenit, sed ex affectu aliquo contra
 naturam oborto, qui etiam partum excutit. Si-
 quidem ira, indignatione, excandescencia, subitaq;
 atq; inopinata consternatione dehiscere contingit
 edceptacula ac meatus referari, sic violento humo-
 ri concursu tale quiddam prolui contingit, pleriq;
 ex casu & ruina conuulsis venarum fibris. Quum autem

Mulier quae
 do primam
 saecunda effi-
 citur.

Mulier quae
 do menses
 desinat.

Aniculae non
in senibus se
addicant.

magna ex parte mulieribus circa annum quadragessimum quintum, aut ad summum quinquagesimum menses subsistant, ac nulla ex harum consuetudine soboles sperari possit, praeter naturam rationem faciunt, quae se iuuenibus in matrimonium addicunt, aut viri, qui tales aniculas pecuniarum auiditate ambiunt, aut in coniugium adsciscunt. Frustra enim vtriusque opera insuntur non secus, quam si ieiuno, sterili, arido, ac strigoso agro generosum semen committatur. Tolerabilius est, si senex succulentus ac vegetus, crudam viriditatem se iuencule addicat. Nam ex ea societate aliquod sperari potest posteritatis oblectamentum: cum vir nunquam tam effectus, tamque exhaustus, et exoletus censeri soleat, quin prolem excitare possit. Ceterum quae sit viri natura, et quousque se proferat vis procreandae prolis, obiter indicandum. Cum autem adolescentibus plurimum calidi sit innati, ut Hippocrates ait, circa aetatis annum 16. aut plus paulo aliquid virilis roboris concipiunt, abditaeque partes pubescere, ac mentum decora decentique lanugine ornari incipiunt, quae naturae vis atque ardor propagandae sobolis indies magis magisque augetur atque incrementa concipit usque ad annum 45. aut quinquagesimum: atque in 65. desinit. Tunc enim magna ex parte flaccescere virile robur, et semen infecundum effici incipit, extinctis spiritibus naturalibus, et arescentibus humoribus, ex quibus caloris beneficio semen confici solet. Sunt quidem

Vir quoniam
fecundus.

dem nonnulli validi robustiq; senos, quibus adolescentia continenter ac moderatè transacta est, qui ad septuagesimum annum sæcundi sunt, & imperagendo concubitu viriliter subsistunt; quorum multa exempla Brabanti, Gothi, & Succis suppeccant. Sic enarrantem audiuimus Nauclerum quendam fide dignum, quum Stockholmie Rei gestæ nat ratio. negotiaretur, imperante Gustavo patre inuictissimi Regis Sueciæ Erici qui nunc rerum potitur, se accitu regis interfuisse nuptijs viri cuiusdam centum annorum, qui in matrimonium adscuerat triginta annorum sponsa, ex qua complures illum sustulisse liberos indubitata fide memorabat, erat enim vir (vt sunt in ea regione plurimi) admodò cruda viridiq; senectæ, vt vix impleuisse annum quinquagesimum videretur. Apud Tungros Brabantianof. atq; in Campania Brabantica, ubi mira acris clementia, & gens temperans & frugalis, inauditum non est, sed propemodum vulgare, octoginta annorum viros virgines non admodum annosas in coniugij societatem adsciscere, atq; ex his proles excitare. Quocirca annorum numerus viro nihil officit ad procreandos liberos nisi prorsus ætatis iuuenilis incontinentia, exhaustus sit vigor, ac genitales partes effactæ emarcuerint. Vnde Belge in exoletos atq; intempesua Venere fractos prouerbio luam, Dreech Proter hium in exoletos. Smile a caballis exhaustis. heught proech ghunle/a caballis admissarijs desumpta comparatione, qui si vel frequentius vel maturius equas ineant, citissime consenscunt,

nec ullis munijs bellicis accommodari possunt.
 Quid autem discriminis sit inter viros & mulie-
 res, & vel cause vel rationis subsit, quod mulier
 citius steruescat quam vir, ac profundere semen
 desinat, si quis fortè requirat, calorem natuum
 designo, quo vir præcipue pollet. Siquidem quæ
 mulier virum humoris copia vincat, ut menses in-
 dicant, & corporis mollities; tum vir illam infi-
 to calore superat. Calor autem præcipuus est,
 qui humores concoquit, atq; in seminis substanti-
 am immutat, cuius alimento destituta femina, præ-
 guescit quidem ætatis accessu, ac sterilitatem con-
 sequitur secus quam vir, cui calore liquefcit pin-
 guedo, ac dissoluitur humores, verùm eius bene-
 ficio in semen elaborantur. Huic rei etiam ascri-
 bo, quod mulier minus virium obtineat, minus pru-
 dentia & consilij, minusq; ratione polleat, nec ea
 sit dexteritate in rebus gerendis qua vir.

Vir calidior
 femina.

Vir diutius
 secundis
 quam emina

C A P. XXV.

Qui potissimum alij ab alijs morbo-
 rum contagia concipiant. Et qua
 ratione efficiatur, ut infantes con-
 ualescant, exhibitis nutrici medica-
 mentis.

Quam morbi contagiosi obrios quosq; infi-
 cetur, tum in nullos se citius diffundunt, quan-
 quorum natura multum inter se habet affinitatis,
 ut sunt parentes & liberi, sorores, fratres, consan-
 guinei, quibus seve vltro citr q; periculi imminet
 ac de-

ac labes aspergitur. Et quò quisq; sanguine con-
 iunctior ac magis propinquus, eo celerius ab al-
 tero malum concipit, propter sympathiam, hoc
 est, naturæ cognationem atq; spirituum & humo-
 rum consensum. Quocirca grassante peste ac scui-
 entibus, passim morbis popularibus, denunciare
 soleo. si quæ propinquus, vt absistat, paulòq; re-
 motus ab ægroto se subducant, ne pestifero halitu
 infici contingat, qui notos potius & consanguine-
 os, quàm exteros ignotos, corripit, tametsi reli-
 qui, qui assistant, à periculo non sint immunes. Par
 est ratio de nutrice, puerosq; uberibus inhiante. æ-
 grotante enim nutrice tota vis morbi in infantem
 deuoluitur, ipsaq; nutrix subleuatur ac malum di-
 scuit. Quò enim morbi vis per venas sanguinis in
 conceptacula diffunditur, atq; ex ipso, sanguine
 exactè confici atq; elaborari licet soleat, infans im-
 purum minusq; sincerum alimentum elicit. Quò fit,
 vt tota vis morbi in infattem decumbat, quòd san-
 guis qui lactis substata est, sit infectus, ac febrili
 qualitate imbutus. Quocirca cõsestim ab lactat, ne-
 quid morbi contrahant, ac vitioso succo inficiant-
 tur. Mulieres quoq; nutricantes nonnunquam à
 lactante puero morbos contrahunt, sed qui non
 sint tam exitiales, quoniam non tanta vis mali aut
 contagio ab infantibus promanet, quàm à nutri-
 cula, cui sanguis magis seruet, & plus putredinis
 concipit. In discutendis autem puerorum morbis
 (quoniam ea ætas medicamenta respuit atq; auer-
 satur) eo vt or stratagemate & astu, vt nutricibus
 ea prescribam atq; ebibenda offeram, statim enim
 diffi-

Consanguine-
 ci. o contagi-
 um concipi-
 unt.

Nutrices in-
 fantibus mor-
 bos adiciunt

Pueri morbo-
 di nutrices,
 inficiunt.

rudiendis Corinthijs, qui quum non essent subli- 1. Cor. 3.
 mioris doctrine capaces, velut adhuc infantes la-
 cte aluit, hoc est, sermonem suum deiecit ad illo-
 rum captum & imbecillitatem: Ita exercitatus
 peritusq; medicus singulos tractat pro natura sue
 conditione, eaq; offert que prosint, nec minima
 sui parte officiant. Huiusmodi autem rationi-
 bus & exemplis obturare os soleo sciolis qui-
 budam, qui non sustinent aliquid medele adferri
 infantibus, senibus, puerperis, & quibus ex partu
 vires delecte sunt, quorū nemo non summa cura
 saluari debet, ac commoda victus ratione, vsq;
 medicamentorum salubri ac minime noxio in
 pristinum statum reduci. Sic non veritus sum
 puerperis triduo etiam a partu angina aut pleu-
 ridae correptis venam incidere, atq; exhibita
 potione pectorali sputum promouere. Circa
 pregnantis quoq; si quando acuto morbo corri-
 piuntur, magna adhibetur consideratio, ne vel i-
 psa, vel foetus periclitetur, si res vene sectionem
 vel purgationem postularet, illam moliri studeo,
 iuxta Hippocratem, a quarto mense vsq; ad septi- Lib. i. Apho-
rif. 4.
 mum, idq; in supernis brachij partibus, nulla ra-
 tione circa pedes, femora, aut talos seu malleolos,
 quibus ne cucurbitulae quidem admoueri debent,
 ne abortus periculum immineat. Impuberibus
 etiam peste correptis, aut acuto morbo oppressis,
 salutaria remedia mature adhiberi curo, atq; o-
 mnibus modis vite fontem cor muniri, & viti
 morbi a principe parte auoliri. Obiter in
 huius-

huiusmodi tenellis corporibus accuratè vires fouende morbusq; deiciendus. Mala est enim Medicina, ubi aliquid naturæ perit. Quocirca Medicus aut profit, aut ne noceat, inò omnibus modis prodesse studeat ratione artis; quod facile consequetur, si omnia recta ratione atq; ex artis præscripto exequatur.

C A P. XXVI.

De pelle seu plumoso tegmine vulturis; quod mira vi pollet in corroborando ventriculo, atq; excitanda cibi auiditate, paulò efficacius, quàm zinziber; cuius natura quoq; hic exprimitur nò cuius obseruata.

QUUM multa sint, quæ foris admodum ventriculo robur adferant ac concoctioni admittuntur, tum nihil efficacius aut magis præsentaneum, quàm vulturis tegmen vel detracta pellis, ceterarum pellium modo subacta ac concussione complorata. Est autem hæc ales, ut Niluus, rapacissima atq; inexplebilis edacitatis, ita ut hæc Belgæ ab imbandis cadaveribus, & quòd semper famelica prædam venetur, Ghier vocant, à cuius natura auaros & qui habendi cupiditate sunt inflammati, Ghierich nominant, Latine Vulturios. Quum autem eius sit conditionis ac naturæ hæc, ut omnia auide appetat, & inoffensè consummat, tegmini eius ea vis infusa est, ut ventriculum humanum fulciat, ac fastidioso nauseantiq; stomacho vires appetendi & concoquendi cibi conferat,

ferat, quin & alui profluvium cohibet, & vomitum compescit, sed diverso modo ventriculo applicatum. Hoc enim experimento comprobatur habere, ut si quis tegmen e corpore alitis exemptum, arteq; pellicea concinne elaboratum, subactumq; flaccido ac languenti ventriculo admoveat, fluxum sistere, ac leuitati intestinorum auxiliari, praesertim si eo situ applicetur, ut plumosa pilorum congeries deorsum spectet: quemadmodum in suffultis vesibus, secundo, ut ita dicam, flumina, pelles palmademulceri solent. confortat enim fouetq; calorifica vi, & adstringendi ratione facultates seu potentias naturales, quibus alimenta ^{Potentia} naturales, ^{naturales,} attrahi contingit, retineri, concoqui, & expelli: tres quoq; ventriculi tunicas nervosas, & totidem fibras, Rectas, ut Galeno placet, quae attrahendi munere funguntur: Obliquas, quae retinendi vi polent; Transuersas, quae concocta foras propellunt, corroborat, utq; suo officio persungantur, efficit. Ceterum tegmen id contrario aduersoq; situ collocatum acuminis piloso sursum exprorecto, atq; in sublime nitente, vomitum compescit, deorsum detractis stomachi musculis, quibus cibum amplectitur & retinet. In huiusmodi autem affectibus, quibus vel superne vel inferne partes infestari solent, non dissimule quiddam moliri soleo. Sic si vomitu os ventriculi iniungi iubeo, deorsu producta manu versus umbilicum: In fluxu vero alui a pede sursu reducta palma: quod ipsu etiam factitare soleo, si quando mulier uteri affectibus est obnoxia. Sic in matricis

ut vocant, strangulatione, qua suffocari videtur femina, vaporibus sursum delatis, vel venam circa talos incidi iubeo, vel coxis cucurbitulas affigi, omniaq; auerti ac deorsum ferri curo, vel intellecto clystere, aut alio subditis balanis, seu, ut vulgo vocant, suppositorijs. In procidentia verò veteri ubi omnia deorsum feruntur, tanquam resoluta corporis compage, supernas partes ligamentis adstringi, vberibus cucurbitas affigi, vel venam humerariam pertundi iubeo, quò omnia in contrarium reuellantur. Intus quoq; in iam memoratis affeclibus exhiberi possunt, que morbi conditio exigit. Sic flaccido & nauisanti ventriculo, vel ubi minimum cibi appetit, aut egrè assumpta alimenta concoquit, præter vna aliquot generosa & calorifica, ut sunt Hispanica & Cretica, Zinziberis radix succosa, melle condita, Croci gingiber gheconsu/ Belgæ vocant, præclare concoctioni auxiliatur, ac flatus ex cruditate & humoribus putrosos contrarios dissipat. Quæ circa & oculorum caligines ex densis crassisq; humoribus à stomacho sursum delatis natis dissipat. Nerviis hanc in opsonijs & condimentis præscribo, præsertim vltigioso vdoq; stomacho obnoxijs, alijs qui ex tybi vel cereuisiæ immodica potione, dolore vel gravitate ventriculi, crebrisq; ructibus infestantur, aliquot ramenta cum momento salis deuoranda præcipio. Dici enim vix queat quant operè inflationes & tormina mitiget. Accendit quidam vritiq;

Zinziberis
efficius.

Zinziberis
timida ex
citata.

primo gustu hæc radix linguam, verum nullam
 sitim excitat: sed quum saluam & pituitosum
 vndiq; humorem e capite, faucibus, stomacho eli-
 ciat, linguam vdam præstat, ac saliuali hu-
 more fluitantem. eoq; fit vt nulla vel
 siti vel siccitate os afficiat. Quo-
 circa magno commodo se-
 ptentrionales Belgæ
 huius radiceis vsu
 ventriculum
 fulciunt.

De occultis naturæ miraculis

FINIS.

Zz LÆVI-

LÆVINI LEMNII
MEDICI ZIRIZAEI

PARAENESIS SIVE
exhortatio ad vitam optimè institu-
endam, summis pariter atque infi-
mis salubris cum primis & fru-
gifera, siue corporis siue
animi incolumitati
prospectum
cupiant.

C A P. I.

In Deum per Christum potissimè de-
figendos oculos, mentemque eri-
gendam.

Vn' te peten-
do salus.

Deus fons
bono:um.

QVISQVIS SA-
lutis suæ est avidus, sibiq;
optimè consultum cupit,
atq; in hac vitæ statione, ijs
excubijs adversus imminen-
tes casus, & quæ singulis
momentis ingruunt incom-
moda, intrepidè atq; inconcusse subsistere ex-
petat: in Deum opt. max. ac cælestem Patrem
per Christum defigat oculos, atq; mentem, quæ
ab hoc vberissimo fonte dimanavit, continenter
habeat erectam, nec aliò respiciet, aut conspectu-
tur

tur salutis præsidia, sed huic vni fidat atq; inni-
tatur, illum colat, veneretur, suspiciat, ac salu-
taria quæq; Mediatoris fiducia ab illo deposcat.
Deinde sedulo excutiat atq; attentè secum ipse
meditetur, quanta Deus erga genus humanum
usus sit munificentia, quibus ornamentis ac na-
ture dotibus hominem instruxerit, qua illustra-
uerit dignitate & amplitudine, in quod decus &
honorem opificium hoc è terra conflatum eue-
xerit.

Magnificen-
tia De erga
homines.

CAP. II.

Quanta homini contulit rerum opi-
fex Deus.

Q Vum forma atq; externa corporis huma-
ni species, celsa illa quidem & erecta in
celum, quò condiscat ad suam originem directos
habere oculos, præ cæteris animantibus spectabi-
lis sit atq; artificiosè decenterq; expressa, tum
interna effigies illum mirificè exornat, quò ad
imaginem ac similitudinem Dei sit conformatus,
hoc est, representet ac referat opificis sui essen-
tiam, atque ad eius naturam proximè accedat.
Que vis excellens ac diuinitus illi infusa tota in
anima ac mente consistit, ex archetypo ac diuini-
latis sacrario deprompta. quo diuino munere
consequitur homo, vt ratione, iudicio, intelligen-

Duplex ho-
minis effigies

Genes. 5

Homo Dei
similitudo

2. Cor. 3.

Quid hominem ab illius fecerit.

Loquela singulari Dei donum.

Gratitudinem Deus exigit.

Psal. 15.

tia imbutus, doctrine celestis efficiatur capax, conceptaq; Dei notitia, ac fidei lumine illi mutatur, ac totus in illum transformetur. Præter alias autem insignes prærogativas hoc in primis consequutus est homo, ut quum Deus cetera animantia ἀλογα sinxerit, hoc est, muta ac ser-

monis vocisq; usu destituta, illi loquendi munus indulset, quo communicare alijs sensa mentis atque animi conceptus possit indicare, & quod omnium est maximum, Deoq; gratissimum, ut conditorem, cuius notitiam per fidem mente conceperit, voce celebret, summisq; laudibus profequatur. Hic enim ratione non solum illustratur nominis illius maiestas & amplitudo, sed etiam pro ingenij humani modulo nonnulla rependitur accepti beneficij gratia, ac profertur erga tam munificum Patrem grati propensiq; animi testificatio. Quum autem Deus bonorum nostrorum non egeat, nihil aliud à nobis exigit, quàm amorem & gratitudinem.

C A P. III.

Deo nihil homine charius, omniaque in eius usum creata.

Deus hominem mire afficitur.

Q Uum autem Deus vnicè afficiatur erga hominem, atq; huius animum mentemq; in qua elucet eius diuinitas, multis magnisq; ornamentis

mentis illustravit, tum etiam, externis donis atq;
 amplissima possessione rerum quas natura Dei
 ministra affatim profundit, cumulatè illum instru-
 xit, illiq; totius vniuersitatis præfecturam ac prin-
 cipatum attribuit, etiam infimo cuiq; cerdoni ac
 plebeio, qui non minus fruatur Creatoris mun-
 ificentia, totiusq; mundi amœnitate spectabili cum
 primis ac visenda, quam Regum quouis copijs o-
 pibusq; affluens, ita vt in hoc spatiosissimo orbis
 teatro versetur, non vt exterus quidam & inqui-
 linus, qui à mundanarum rerum possessione sit
 alienus, sed vt kosmos & habitus, hoc est, mundi hu-
 ius ciuis ac municipalis, omniumq; rerum, quas
 terra complectitur, dominus. In illius enim
 usum, commoditatem, obsequium omnia creata
 sunt, quæcunq; cæli ambitu, terræq; ac maris com-
 plexu continentur: quod ijs versibus David ope-
 rum Dei admirator vnicus testatur.

Omnia in
 vsum homi-
 nis condita.

Homo mun-
 di præfatus.

Domine Dominus noster, quàm admirabi-
 le est nomen tuum per vniuersam terram.

Psa'm. 8.

Quoniam exaltata est magnificentia tua
 supra cælos.

Quid est homo, quòd eius sis memor; aut
 filius hominis, quòd eius rationem habeas!

Minuisti illum paulum à Deo vel Angelis:
 gloria & honore coronasti illum, & præfecisti eum
 operibus manuum tuarum.

Omnia subiecisti pedibus eius, &c.

Quibus verbis commonstrat, quanti esti-

met Deus post Christum, hominem, quantaque sit apud illum eius existimatio, cui naturæ vniuersitas subseruiat ac sit obsequiosa, adeò vt non solum res omnes creatæ commodis vsibusq; eius sint expositæ, sed Christus etiam huius causa se morti subiecerit, cuius fauore ac meritis pater omnia nobis affluenter donat.

Rom. 8.

C A P. IIII.

Quanta esse debeat hominis erga Deum gratitudo.

Hominis reconciliatio.

Illud autem præcipue hominis erga Deum non vulgarem amorem ac venerationem excitare debet, quòd quum à Deo esset alienatus, atque ob violatum eius præceptum, in sempiternam mortem deiectus, pater cælestis, singulari Christi fauore ac meritis, in gratiam receperit. Christus siquidem humane cladis misertus, hominem suo sanguine expiatum patri reconciliauit, ac denicta morte, excussaq; scuisimi hostis tyrannide, cui erat obstrictus & velut obaratus, in libertatem postliminio asseruit, atq; in regni cælestis hereditatem restituit, sic vt, teste Paulo, non amplius simus alienigenæ atq; hospites Dei, sed ciues, & heredes, deniq; amici ac domestici eius, super Apostolorum ac Prophetarum fundamentum extructi summo angulari lapidi Iesu Christo,

per

Ephes. 2.

per quem accessum aditumq; habemus in vno spi-
 ritu ad Patrem. Quocirca quum quisq; nostrum
 salutaris doctrinae adminiculo per fidem ac lava-
 crum regenerationis Christo sit insitus, atq; , vt
 Paulus ait, per renouationem Spiritus sancti, quem Tit. 3.
 effudit in nos opulente, gratiam & hereditatem
 consequutus: par est, ipsaq; salutis nostrae in- 2. Timo. 1.
 stauratio exposcit, vt omni spe ac fiducia in tam
 munificum patrem, eiusq; filium Iesum Christum,
 qui mortem & peccatum aboluit, collocata,
 illi nos submitamus, illi nostram vitam, mores, Deo vita no-
 studia approbemus, summaq; animi puritate, mo-
 ribus sanctis & inculpatis, precatione assidua ac
 seruenti illum nobis deuincire, illiusq; fauorem ac
 gratiam demereri enitamur.

C A P. V.

Baptismus quid homini conferat,
 quid moneat.

Q V O N I A M autem Baptismus seu sacra Baptismus
 lotio primus est in Ecclesiam coetumq; ac quod officia
 confessum fidelium ingressus, ipsaq; ianua & ve-
 sibus, hæc in spem ac fiduciam salutis nos de-
 ducit. per fidem enim & poenitentiam, hoc est,
 antea vitæ detestationem mortificato corpo-
 re, menteq; renouata, Christo inserimur, qui et
 nini nostri labores ac vitia, adhibito externo hoc

simbolo, abstergit, eluit, abolet, infuso menti-
 bus nostris Spiritu sancto, per quem concepta
 certitudine salutis, confidenter clamamus Abba
 pater. *Que geminata atq; identidem duplicata*
inuocatio tam est efficax & presentanea, ut o-
mnia à munifico patre consequatur, modò quis
sua vota ac preces, suas postulationes ac suffragia
per Christum eò dirigat. Hoc enim duce ac me-
diatore, qui nobis gratiam suo sanguine prome-
rui, nihil non eorum, que nobis salutaria sunt,
obtinemus, nec unquam orationes nostre irritæ
sunt aut inualide. Neq; enim obsardescunt au-
res tam munifici patris ad illorum preces, quibus
redimendis filium suum unigenitum im-
pendit.

1. Iohan. 5.
 Jacobi 1.

Oratio per
 Christum ef-
 ficax.

C A P. VI.

Post Deum in proximum proferenda
 charitas.

Deut. 6.
 Levit. 7.
 Marc. 12.
 Luc. 10.
 Charitas. et
 ga Deum.

QU V V I autem in Deum, cui nihil non de-
 bemus, & in quem omnes humane vires,
 que in mente, corde, anima, spiritibus consistunt,
 effundi debent, potissimè proferenda charitas:
 tum verò in proximum, hoc est, eiusdem cum v-
 no quoq; nostrum nature & conditionis amor di-
 rigendus non contractior aut remissior, quam quo-
 quisq; nostrum seipsum complectitur, sic ut o-
 mnes illi non gravatè operam suam præstent, & si

si quando res poscat, ac se offerat occasio (quam etiam captare par est) subueniant egestati atque assistant consilio ac opibus. Hic enim est positimus fidei fructus, ac sincera minimeq; fucata Christiane professionis testificatio.

Amor erga proximum.

C A P. VII.

Quanta esse debeat erga Parentes liberorum pietas.

C A E T E R V M cum omnia Deo, plurimum patriæ & amicis, tum verò non parum multa parentibus debemus. Quis autem cultus & veneratio ijs præstari debeat, nihil necesse est operosius præscribere; quum cuiq; natura sit insitus amor & propensio erga suos, etiam Ethnicis, teste Christo; sic ut is affectus (etiamsi præstetur officium) non laudem promereatur, sed crimen effugiat. Hoc tamen ab ineunte ætate sedulo cuiq; inculcandum, ut parentes, quorum opera ac ministerio vitæ primordia lucisq; huius auctus est consequutus, inimicè impenseq; diligat, ac summo amore prosequatur, sic ut illis in omnibus, quæ dicat ratio atq; exigit æquitas, morem gerat atq; obsequatur, quemadmodum Christus subditus legitur Mariæ matri & Iosepho. Est enim Deo grata pietas, & obsequium cultusque parentibus exhibitus: quod etiam studiose

Matth. 5.

Proles parentis affertur.

Prover. 23.

Luc. 2.

Exod. 20. prescriptum est cum in veteri, tum nouo testa-
 Deut. 5. mento. Scitum est illud Pittaci philosophi,
 Matth. 15. Qualia stipendia parentibus intuleris, eadem a
 Ephc. 5. filiis expectato. Quod spectat illud Christi, lat-
 tus se proferens, Qua mensura metimini, eadem
 metientur vobis alij. Ex huius enim rei errore
 ac negligentia plerumq; euenit, vt parentes ex-
 periantur suos liberos contumaces atq; immori-
 geros, minusq; obsequentes, sic vt proles iam ad-
 ulte progenitorum monita respuant atq; asper-
 nentur, idq; merito, ac iusta nonnunquam talio-
 nis vindicta, quod se parum commodos praebu-
 erunt suis maioribus, atq; in illos fuerunt contu-
 meliosi.

Matth. 7.
 Marc. 4.

C A P. VIII.

Qualem se quemque praecptori exhibere conueniat.

Praecptori
 honor debe-
 tus.

PRAECEPTORIBVS, qui te in-
 stituunt ac mentē doctrinae studijs expoliunt,
 non minorem quam parentibus honorem exhibe-
 to. Sic Iuuenalis maiores laudat, illorumq; Ma-
 nis fausta boniq; omnis precatione prosequitur,
 quod singulari fauore & beneuolentia praecpto-
 res aequae ac parentes essent complexi:

Sat. 7.

Dent, inquit,
 Dii malorum vmbrae tenentem & sine ponere terram,
 Spiritantesque crocos, & in vna perpetuum ver,

Qui

Qui præceptorem sanæ voluerit parentis
Esse loco.

Sic Fabius commonescit discipulos, ut præ-
ceptores non minus quam ipsa studia ament, & Lib. 2.
Cap. 10.
parentes esse non quidem corporum, sed menti-
um credant. Paria enim sunt atq; eiusdem pro-
pmodum nature, nasci & insitui. Alterum
siquidem corpus procreat, alterum mentem in-
format. Inst. dicitur
mentem eo
ornat. Quòd si progenitores humanitatis stu-
dijs imbuti, instituendis formandisq; suis liberis o-
peram impendunt, vel si ijs adminiculis destituti,
adhibito præceptore erudito ad consequendam
sapientiam atq; eruditionem sunt adiumento; ni-
hil illis conferri potest ad decus & ornamentum
virtutis vberius. Hac enim insituenda vitæ rati-
one non solum exornatur mens præstantissimis
virtutibus, integritate vitæ, morum probitate,
continentia, mansuetudine, placabilitate, mo-
destia, humanitate, iustitia, temperantia, comi-
tate; sed etiam vltro accedunt ac deseruntur pro-
pmodum inuiis ac repugnantibus opes, dignita-
tes, honores, ad quæ illis eruditio aditum pate-
facit.

CAP. IX.

Quibus potissimè in humana societate
honor exhibendus & reuerentia.

QVVM cuiq; pro sua dignitate atq; ordi-
ne honor deferri debeat, ut etiam Paulus
pre-

Rom. 13.

Leuit. 19.
Senes hono-
ran li.Quibus ho-
nor d. feren-
dus.Rom. 13.
Magistratus
honorandus.Ministri Ec-
clesiæ hono-
randi.

1 Tim. 5.

Rom. 12. 13
Philip. 1.

præcipit, tum præcipuè senectuti, prouectæq;
ac canescenti ætati; quò omnes properant, hoc
officium præstari par est. Sic ex Dei instituto
Moses: Coram cano capite assurge & honora
personam senis. Obseruari hoc etiam Lycur-
gus Lacedæmoniorum legislator statuit, qui ma-
ximum honorem non diuitum & potentum, sed
pro gradu ætatis senum esse voluit. Nec sanè
vsquam terrarum senectus honoratior. In hunc
ordinem referendus Magistratus ac Consularis
Prætorique dignitas, cuius prudentia atque au-
toritate Reip. incolumitas subsistit, omniaque per-
ficiuntur tranquilla ac pacata. His accedunt quot-
quot sunt spectatæ probitatis, ac mature ætatis
viri, vel proceres ex illustri familia oriundi, aut
etiam literarum studijs excolti, ac doctrina orna-
mentis perpoliti.

Illis verò qui Ecclesiæ ministerio ac sacris fun-
ctionibus insunt, formandisq; mentibus, ac cor-
rigendis deprauatis hominum moribus singularè
operam impendunt, primas potioresque partes
in hoc negotio atque officij huius obseruatione
defero. Sic Paulus presbyteros, hoc est, qui
grauitate morum, senili prudentia, vitæ inte-
gritate prælucent gregi, ac salubri doctrina, pu-
roque ac sincero Euangelici sermonis pabulo fa-
melicam turbam pascunt, duplici honore dignos
illos conferenda, non solum pro ætatis ratione
reue-

reuerentiam, sed ea subsidia etiam, quibus frugaliter ali possint, ac rem domesticam necessaria suppellectile habere instruant.

CAP. X.

Quid præstet Homini institutio & qualis ea esse debeat.

MAGNI refert qua quis ratione instituat, quocirca quum primum ætas disciplinarum est capax, atque ad studia literarum apposita, mature liberalibus atq; ingenuis artibus imbuatur. Iis enim potissimum natura hominis ad probitatem fingitur, atque humanitatis cultu perpolitur. Auspicatissimum autem institutionis initium ab informandis moribus sumitur. Quamobrem adolescens studijs destinatus, primum mores componat, deinde eloquentiam ac dicendi peritiam addiscat, quæ male (vt Plinius ait) absque moribus concipitur. Petior est enim ratio honestè viuendi, quam politè ac disertè loquendi: Ipsaque vitæ integritas, quam eloquendi peritia optabilior: quanquam hæc coniuncta atque indiscreta esse conueniat, denique alterum alteri adminiculari. Pari modo de verborum rerumque delectu ac iudicio ratiocinandum. tamen enim rerum, quam verborum cognitio optatior, res tamen dilucidis aptisque ver-

Institutio
quid h. mini
præstet.

In Epistola

Paranda rerum & verborum uocatio.

bis explicandæ: Quin ipsa vitæ præcepta, quæ animo cultum adferunt, mentemque informant pietati, licet per se honesta sint ac salutaria, plus tamen (vt Lactantio & Fabio visum est) ponderis ac momenti obtinent ad persuasionem, quoties pulchritudinem rerum claritas orationis illuminat. Efficacius enim in animos hominum influunt, quæ vi sua instructa sunt, & dicendi artificio illustrata. Et quanquam non minus anxie verbis inhaerendum (vt scioli quidam fastidant rerum cognitione destituti) præstat tamen eloquentiam dicendique ornatum prudentiæ coniungere: ne verba obsoleta, barbara, inepta, exotica in loquendi usum irrepant, quibus obscuratur potius, quam nitescit quamlibet sententiæ oratio. Quòd si verbis comptis ac miuidis sapientia desit, nec vlla subest sententiarum grauitas, laudari potius meretur indiserta prudentia, quam futilis ac stulta loquacitas. Est autem Cicerone teste, eloquentiæ, vt ceterarum rerum, fundamentum sapientia. Scitè illud Horatius, quod in omni professione cuique imitandum,

Lib. 1. C. 1.
Lib. 1. C. 3.

Vitanda barbaries.

Lib. 2. de Orat.

In arte poetica,

Aur prodesse volunt, aut delectare Poetae,
Aut simul & iucunda & idonea dicere verba.
Omne tu in punctum, qui miscuit utri e dulci,
Lectorem delectatio, pariterque monendo.

Sacra verò Scriptura sancti Spiritus afflatu prodita nullis humanis præsijs indiget. Ea siquidem non eloquentia, non verborum ornatu mentes afficit, sed arcana quadam ac diuina vi

animos hominum allicit ac transformat. Quod ipsum quum testatem esse vellet Corinthiis Paulus Apostolus, Quum, inquit, primum vos ad-rem, atque oracula Dei vobis patefacerem, nullo orationis apparatu, aut sapientie eminentia usus sum, nec sermo ac predicatio mea fuit in persuasorijs humane sapientie verbis, sed diuina potentique demonstratione, vt fides vestra non consistat in sapientia hominum sed Dei potentia. Quibus verbis non reijcit verborum ac sententiarum grauitatem, qua affatim instructus erat, nec sibi adimit persuadendi vim & efficaciam, qua adhibitis firmis rationibus, atque appositis verbis, hominum animos ad veritatis cognitionem pertraxit: sed commonstrare voluit professores Evangelicos non eloquentie viribus fidere, aut verborum lenocinijs conciliare sibi animos hominum, sed spiritu & virtute Dei. Itaque loquitur Paulus sapientiam inter perfectos, sapientiam quidem non seculi huius, neque principum seculi huius, hoc est, Oratorum qui abolentur, & quorum euanescent orationum fumi, sed loquitur sapientiam Dei in mysterio reconditam, que efficacius afficit mentes hominum, atque acriores insigit aculeos, quam vlla humana doctrina accuratissimis verbis culta atque expolita. Viuis est enim sermo Dei & efficax, vt is ait, & penetrantior quouis gladio ancipiti, pertingens vsq; ad diuisionem anime & spiritus, compagumque

1. Cor. 2.

Pauli mens explicatur.

Sacra Scriptura non inuana.

Heb. 4.
Sermo Dei ignitus.

¶

- & medullarum, & discretor cogitationum & intentionis cordis. Sic Deus apud Hieremiam
 Cap. 23. Numquid non sunt verba mea quasi ignis, & quasi malleus conterens petras. Agnouit idipsum
 Psal. 118. David, qui vine & flammam verbi Dei in animo est expertus: Ignitum eloquium tuum vehementer.
 Prouer. 30. Et Solomon, Omnis sermo Dei ignitus clypeus est omnibus sperantibus in se. Quocirca non
 censeri debet ignorantibus otiosa & insipida doctrina Christiana, quæ tam cœlesti ac salutari virtute mentes hominum imbuit. Non autem
 Prophetae re- fuisse disciplinarum rudes sacros vates, sed rerum
 rum cogniti- ac verborum cognitione exactè instructos, vel
 one imbuti, illud argumento est, quod passim in Biblijs ext-
 tent tot insignes parabole, tropi, metaphore, collationes, locutiones figuratæ, similitudines ex-
 animantibus atque herbis, totaque natura rerum, que latissimè patet, desumptas, quibus Prophe-
 tarum conciones nitescunt atque illustrantur sic, ut nihil tale obuium sit in humanis disciplinis, nec
 vsquam se offerat tanta verborum ac sententiarum maiestas, que mentes humanas possit affice-
 re, atque ad complectendum tam salutaria dogmata incitare.

CAP. XI.

Vnde morum integritas, atque optima vitæ præcepta petenda.

MO-

MORVM integritatem ac salutarem in-
stituende vitæ rationem ex decretis Christi,
cui sumus nutriti, ac nomen dedimus, fidiſſimè
percepies, cuius doctrina eò efficacius mentem
hominis afficit atq; transformat, quòd diuini spi-
ritus afflatu prodita nihil mundane fecis ami-
xtion habeat, nihil anilis superstitionis, quæ est
umbra quedam & siccatæ religionis species, re-
deleat, & quod omnium maxime est salutare, ab
idololatria, hoc est, adulterio & pernicioso cul-
tu, qui alteri quàm Deo attribuitur, remotissima.
Quocirca cuiuscumq; vitæ generi ac viuendi insu-
to te addicas, quodcumq; studiorum genus arripias,
in quo meditaris consuescere; in Dei verbo et-
iamq; placitis te exerceas, atq; ab ineunte etate sa-
lutarum eius doctrinam amplectere. Animus e-
nim humanus ab ipsa infantia verbo Dei imbutus,
eiusq; presidio velut sepimento vallatus, aduersus
omnes cupiditates ac vitiorum monstra alacriter
infractisq; viribus subsistit ac se tuetur. Hinc sa-
lubriter Hieremias, Bonum est homini, si assum-
pserit iugum Domini ab adoleſcentia sua. Ad-
oleſcens enim, Solomone teste, quam viam est in-
gressus, eam in etate senili non deseret. Cui il-
lud Cypriani affine, Nec repente nec perniciouser
excutitur, quod diu usurpatum, senio vetustatis
moleuit. Quibus enim à prima infantia quisq;
insuevit, ea ingrauescentibus annis non facile ex-
cutere poterit. Hinc ex inueterata consuetudi-
ne tot passim senes temulenti, salaces, libidinosi,

A Christo in-
stitutionis
in tria lumen
da.

Aetas tenera
optimis as-
lueſcat.

Thronor. 5.

Prover. 22.
Cypriani
sentent. 16.

Iob. 20.

Iob sententia explicata

Manne a vitis resilienda.

Ephes 5.
Colos. 4.

Pauis locus explicatur.

ita ut iuxta Iobi sententiam, ossa illorum impleantur vitijs adolescentie sue, hoc est, prater eorum atq; etatis rationem lasciuant ac libidinentur, sic ut ab inolitjs vitijs nequeant desuescere aut extricari. Sunt quidem nonnulli, qui vbi adolescentia deserbuit, atq; ardor iuuenilis restitutus est a vitijs, quibus ea etas obnoxia esse solet, resiliant atque ad frugem moresq; inculpatos se conferant. Sic Cicero in oratione pro Celio, Multi & nostra & patrum memoria summi ac clarissimi viri fuerunt, quorum quum adolescentie deserbussent cupiditates, eximie virtutes, confirmata iam etate, extiterunt. Verum ut id nonnullis euenisse constat, qui vel anteaetate vitae tadio, vel afflatu diuino, aut deniq; exhortatione ac monitis amicorum ad saniozem mentem reuocati sunt: multi tamen opinione celerius sublatis, emendationis vitae proposito sunt frustrati, sic ut illis damnosa fuerit procrastinatio, ipsaq; occasio resipiscenae elapsa sit, priusquam detestatis vitijs salutare vitae institutum potuerint amplecti. Quamobrem praestat, remota omni cunctatione, excolenda vitae laborem impendere, atq; a teneris, optimis assuescere potius, quam in longum differre melioris vitae occasionem. Inculcat id ipsum pluribus locis Paulus Apostolus, atq; in huius aui decursu prouide & circumspicte ambulandum consulit, non ut insipientes, sed prudentes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Quibus verbis commonescit singulos, ne in hoc vitae

vite stadio sinant elabi opportunitatem consequende salutis, sed singulis momentis oblatam arripiant, eamque redimant omnium rerum dispendio, ne oscitantes atq; incautos præter expectationem opprimi contingat. Christus quoq; passim socordes ac somniculosos ad excubias ac vigilantiam excitat, illosq; multis exemplis hortatur, ut saluti suæ inuigilent, velut strenui atq; exercitati milites, qui in statuo præsidio collocati, semper in prociectu stant, nec vnquam remittunt custodiam aut excubandi industriam, ne quis inopinato in castra irrumpat. Vtitur hac Metaphora Abacuc, Super custodiam vel speculam meam stabo, & figam gradum super munitiorem & contemplabor quid dicat nubi. Assumit sibi personam excubitoris, qui tacite obseruat hostium insultum atq; insidias, tota mente & cogitatione in Deum defixus, cuius fiducia se hosti opponit, illiq; aditum præcludit. Adducit autem Seruator appositissimas similitudines, quibus quemq; nostrum officij sui commonefcit, a castrensi vigilia & excubijs, à fure atq; oppressore nocturno, à parientis repentino subitoq; dolore, à Sponso qui progreditur ad exornandas nuptias, à Heri ac Patrisfamilias latentis tacitoq; aduentu, à ingruente calamitate & bello, ab imminente fame ac vastitate, à ficu pratuberante ac proferente grossos suos, à mortis & iudicij die; tum plerisque alijs, quibus nobis aures vellicat, atq; ad obseruandam salutem nostram

Galat. 5.

Math. 13.

Lucæ 12.

Christus ad excubias excitat.

Cap. 2.
Abacuc locus explicatur.
Simile a castrensi vigilia

Lucæ 12.

Math. 24.

1. Theff. 5.

2. Pet. 3.

Lucæ 12.

Math. 25.

Marci 11.

Luc. 2.
Ad iuuentutem
Christi ad-
data.

Christi ad-
iuentutem
exemplar.

attentos reddit. Exhibitum est adolescentibus in ipso statim ætatis progressu salutare insituer-
da vitæ exemplum à Christo, qui proficiebat etate
& sapientia coram Deo & hominibus, apud
quos illum gratiosum ac fauorabilem reddidit
modestia, ac morum integritas, quem in primis
imitari par est, illiusq; exemplo civibus ac popu-
laribus studium operamq; suam approbare. Quod
autem natus annos duodecim apud viros corda-
tos indolis sue specimen exhibuit Iesus, multaq;
opportune atq; appositè sit loquutus, interroga-
tus placidè ac modestè responderit citra iactantia
aut fastus ullam speciem, quæ vitia precocis ac
confidentis ingenij puberibus inesse solent. Ma-
gnam huic rei rationem subesse interpretor, ut
scilicet iuuenilis ætas, sumpto à Iesu exemplo, pri-
mo quoq; tempore indolis sue aliquod argumen-
tum proferat, ac vel parentibus vel civibus non-
nullam virtutis inchoatæ spem præbeat.

Quum autem opus sit ductore aliquo, qui
velut indice viam comonstret, qua progredi
possis, atq; optima vitæ exempla consuetari, o-
biter comonstrabo, quas artes amplecti conue-
niat, quibus autoribus te addicere, quò solidam
eruditionem assequaris, atq; ad summa, vel illis
proxima, prouehi possis.

C A P. XII.

Qui autores ad expoliendam linguam
mentemq; exornandam vsui, & quæ
artes potissimum amolendæ.

AVTORVM eum delectum habeto, vt
 probatissimos tibi legendos atq; imitandos
 proponas. Insipientis est enim in imitatione atq;
 emulandi studio non optima quæq; sectari. Edo-
 cut nos idem natura rerum ipsa jactio, in qua le-
 ctissimum triticum mandari terræ ac sulcis com-
 mitti solet: ipsaq; solerter excogitata insitio vel
 inferendi industria, in qua surculos maxime gene-
 rosos ac feraces in alienam arborem inferimus.
 quod etiam obseruari solet in exprimenda pictu-
 ra, Musica, poësi, arteq; Oratoria, in quibus æ-
 mulator curiosus exactissima quæq; atq; ad un-
 guem facta imitari nititur. Hoc ipsum Paulus
 Apostolus obseruari vult in ijs, quæ ad pietatem ac
 dona spiritus spectant, vt ad ea adspirent atq; eni-
 tantur, quæ inter hæc sunt potiora ac præcipua.
 Quisquis enim tali ratione vel studio vel vitæ
 cursu instituit, nunquam illum insumptæ operæ
 vel impensi laboris permitterit, quod ijs serè vsu-
 uenire solet, qui superstitiosum vitæ genus ample-
 xi sunt, aut quibus sermo incomptus, nec doctis
 vsitata loquutio magno tædio dediscenda. Quò
 mihi meritò laudanda videtur studiorum alumna
 & nutritrix Italia, doctaq; Græcia, quarum institu-
 tum Gallia ac Belgica imitari non desinit, quòd
 etati teneræ optima quæq; proponat. Hac e-
 nim ratione efficitur, vt adolescentes puritate
 verborum, ac sermonis elegantia imbuti, rerum
 cognitionem maturè consequantur.

Optimi qui-
 que imitandi
 sunt ab in-
 sitione arbo-
 rum.

1. Cor. 12.
 Pauli exem-
 plo ad sum-
 ma emulen-
 dum.

Italix & Gre-
 cix laus.

De Ethnicis scriptoribus censura.

Quæ
linguam expo-
sunt, am-
plicanda.

QV AN QV AM non desint parum æqui-
perum aestimatores, qui autores profanos (et
minus appositè nominant) exagitent atq; explo-
dant, nec vlla ab ijs peti velint exempla, vel ex-
policandæ lingue, vel vitæ instituentæ, non ta-
men illos despiciendos iudico. Sunt enim Poe-
tae, Oratores, Comici, Tragicæ, Historici studio-
se iuuentuti ad rerum verborumq; notitiam, ad
artes liberales atq; ingenuas, ad solidas discipli-
nas adiumento, atq; ad eas expeditum facili-
aditum patefaciunt.

Politiore
literæ quid
praestent.

Merito autem magnâq; ratione hæc studia,
humanitatis ac politioris literaturæ elogio insi-
gnita sunt, quòd teneram ac pubescentem æta-
tem comitate ac mansuetudine, moribusq; placidis
imbuant. Ex ijs etiam proeuctiores matu-
rasq; ætatis viri concipiunt honesta oblectamenta,
vitæq; tædia, quæ serè negotiosos inuoluunt, di-
scutiunt. Quæ res effecit, vt præter alios scri-
ptores orthodoxos, Diuus Basilii cognomen-
to Magnus, nepotes suos ad Oratorum ac Poe-
tarum lectionem sedulo inuitarit.

In epistola ad
Nepot.

C A P. XIII.

Poetæ officium, & quid studiosæ iu-
uentuti atq; etiam adultis conferat.

QV AM

QVAM sit exactus linguae & morum institutor Poeta (Oratori similitudine) quo nomine designatur artium liberalium vitaeque institutor de P. acceptor) Horatius eleganti carmine commensurat,

Poeta institutor.

Lib. 2. epist. ad Augustum,

Os tenerum pueri balbumque Poeta figurat, Torquet ab obscenis iam nunc sermonibus aurem, Mox etiam peccata praeceptis format amicis, Asperitatis, & mundi corrector, & ira, Recte facta refert, orientia tempora notis Instruit exemplis, inopem solatur & aegram.

Poeta exactus morum institutor.

Tum alia quaedam praecepta salutaria inculcat tenellae aetati, non seuerè, non minaciter, non imperiosè, ne ab instituto resiliant: sed blandè, placidè, suaviter, eaque moderatione atque artificio tractat, quo stabularij ac domitores generosos equos palpo & popismate assuefaciunt subsistere, atque artificij pedum agilitate, insultare solo, ac gressum glomerare superdum.

Virg. Gen. 015. 3.

Nec solum ista studiorum oblectamenta adolefcentibus spiritus animique vigorem excitant, sed etiam prouectioribus vsui sunt, si quando ab asperitate forensi ac grauioribus seriisque rebus respirare liceat. Antiquissimum autem fuisse Poetarum genus, ac prisca seculis laudatum, praeter Theophrastum Cicero & Fabius testantur. Nam illos constat incultos ac vagos, agrestesque homines ferarum ritu palantes inciuilem vitae societatem contraxisse: quod venusto carmine expressit Horatius,

Poetae antiquissima. Lib. 10. c. 1.

Siluestres homines facer inter praesque Deorum Caedibus & vitæ fado deseruit Orpheus.

In art. Poet. Poetae etiam.

Dicitur oñ hoc sen te tygres, rabidosque leones.
 Dicitur & Amphion Thebanæ conditor arcis.
 Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda.
 Ducere quo uellet. Fuit hæc sapientis quondam
 Publica priuatis sece nere, sacra profanis,
 Concubitu prohibere uago, dare iura mariti.
 Oppida molire, te gas in sider e uigno
 Hic honor & nomen diuinis uatibus, acque
 Ca minicus uenit.

C A P. XV.

De historiæ ufu uutilitate.

QUVM historia, hoc est, rerum gestarum
 quida narratio non minus habeat utilitatis,
 quam oblectamenti, ac præter amœnitatem le-
 ctionis, uberrimum prudentiæ fructum adferat:
 par est, ut in hac se quisque studiosè exerceat.

Vfus historiæ

Quem autem usum fructumq; habeat historia,
 Titus Linius sic obiter indicat, Hoc illud est præ-

Ex Linto hi-
storiz com-
mendatio,

cipuè in cognitione rerum salutare ac frugiferum,
 Omnis te exempli documenta tanquam in illustri

Zenonis de
historia sen-
tentia.

posita monumento intueri, Inde tibi tuæq; Reip.
 quid imitere capias, inde secundum inceptu, secundum
 exitu quod uites. Sic cum quidam à Zenone

De Oratore.
Ciceronis de
historia iudi-
cium,

sciscitaretur, qua quis ratione felix effici possit:
 si, inquit, in superiorum ætatem intendat oculo-

los, hoc est, si maiorum res gestas, si ueterum
 monumenta intueatur. Est enim historia, Cice-

rone teste, lux ueritatis, temporum custos, uita &
 stabilimentum memoriæ, magistra uite, nuntia

ueterum, in qua omnia describuntur ornate &
 copiose, summaq; ut par est, fide ac ueraci rerum
 gesta-

gestarum narratione. Aperiunt autem sacra
 Biblia amplissimum historiarum campum, ac su-
 p̄sissimas rerum gestarum narrationes exhibent,
 in quibus salutaria documenta atq; ad vitam insti-
 tuendam idonea exempla desumi possunt, quo-
 rum pleraq; stupenda Dei iudicia oculis mentique Biblia salu-
 tares histori-
 as exhibent. obijciunt, & quemq; nostrum commonefaciunt,
 quam sit detestabilis Deo idololatria ac diuini
 verbi contemptus, nullaq; affici erga ipsam re-
 uerentia, atque aliunde conquirere salutis prae-
 sidia.

CAP. XVI.

De Comœdia.

HISTORIAE affinis est Comœdia
 humane vite speculum, in quo quisq; mores Comœdiæ
 vltus. affectusq; suos atq; expressam quotidianæ vite
 imaginem sub alterius persona perspicit ac con-
 templatur, suaq; vitia aut virtutes obseruat, iocun-
 dando genere, vt Cicero ait, eleganti, urbano,
 ingenioso, faceto, quo exercitij genere omnes fe-
 re nationes in suo quæq; idiomate vtuntur, magna
 nonnunquam licentia ac dicendi libertate, sic vt
 iuxta Horatium, libertas in vitium excidat, quod Comico tum
 licentia. in sectandis vitijs plerumq; sint acerbiores: neq;
 enim populares tantum atq; infimæ sortis homi-
 nes notant, sed in frequentissimo ciuitatis teatro
 optimates ac viros primarios exagitant, rhyth-
 misq; asperioribus perstringunt. Qui si citra
 vllam

Comædie
moderatio
adhibenda.

vllam contumeliam atq; infamie labem, minusquo
seditiosis versibus tale quiddam moliantur, atq;
in illos tantum, qui id sunt promeriti, linguas ex-
acuunt, tolerari posse videbitur, quò mortali
illi contacto hucere resipiscant, suiq; officij ra-
tionem habere meminerint. Belgæ hanc Co-
micam licentiam Satamentum vocant, vt Rhyth-
micos concentus & modulationes, quibus fabu-
lam suam peragunt, Ann offi Dichien.

Quædam di-
cisse oportet.

Hæc autem oblectamenta atq; ingeniorum
ancientates tempestiue primisq; annis didicisse
oportet, prouectioribus non addiscere. nam flo-
ride ætati congruunt ista studia, quibus tamen
maturior ætas, vbi superioribus annis ea degu-
stavit, aliquando se oblectare ac reficere pote-
rit.

Nulla ætas
ad discen-
dum se a.

Salutaria verò, quæq; ad virtutem, ac pro-
bitatem profutura sunt, non pudeat adulta, imò
ne deuexa quidem atq; inclinata ætate discere.
ad ea enim consequenda nullum tempus vel se-
ram, vel intempestiuum est, vt nec resilienda à
vitijs.

C A P. XVII.

De eloquendi dicendiq; peritia, quæ
nulli non, cuiuscunque sit idioma-
tis, vsui est & necessaria.

Eloquentia
vbius vsui.

R H E T O R I C A siue ars Oratoria, cu-
ius nomen est aptè, distinctè, ornateq; dice-
re,

re, ac lectissimis verbis, grauibusq; sententijs auditorum animos allicere atq; inflammare, illis precipue utilis & necessaria est, qui concionandi munus obeunt, qui Remp. administrant ac Magistratus funguntur officio, aut in Consulari dignitate vel Prætorio ordine constituti sunt, qui in militari discordia ac castrensi fremitu, tumultuq; populari ac seditione ciuili versantur, quorum interest atq; autoritas exposcit incondite multitudinis animos furore accensos, regere consilijs ac maiestate verborum mitigare. Neq; enim semper minis, terrore, vi, sæuitia, ferro, supplicijs coercendi subditi (nisi res cruenta remedia exposcat sedande seditionis) sed placidis verbis, oratione medicata, vultuq; ad grauitatem ac constantiam composito, ab improbis conatibus ad officium reuocandi. Eadem prudentia ac dextertate vti decet patrem familias erga domesticos, & præceptores erga tumultuosi ingenij discipulos.

Eloquentia
seditiones
sopiansur.

CAP. XVIII.

Ad quas disciplinas nobis aditum patefaciant humanitaris studia.

CONFERVNT autem humanitatis studia seu liberales discipline non solum ad ex-
poliendam linguam verborum lenocinijs atque
orationis illecebris, sed ad artes utiles & ne-
cessarias, Phisicam, medicinam, Iurispru-
dentiam, & in qua precipue conquescit

Literæ pol-
tiores, studis
exornant.

Christi Philo-
sophia.

Et solatia concipit humanus animus, Philosophiam non equidem humanam, sed caelestem, qua Christo duce Dei cognitionem, amorem, fiduciam concipimus. Omnes enim artes, in quibus se exercet humana industria, huc referri debent, atque in hunc scopum dirigi. Non sunt haec consequenti mundanae sapientiae professoribus, qui a veritate devij, falsa pro veris, inania pro solidis, ficta pro sinceris, dubia pro certis, pro salutari- bus noxia hominum mentibus ingerunt: quod afflatu diuino sint destituti.

Tres disci-
pli-
nae potiss-
ime viles.

Cum autem inter ceteras, tres potissi-
me sint disciplinae quae non solum professoribus
decus & emolumentum adferunt (tamen si id non
magnopere spectari debet) sed etiam popularibus
usui sunt, atque ad vitam commodè transigendam
adiumento: quam amplecti velis & cui natura
his appositus, mature deliberandum. Theolo-
gia, hoc est, diuinarum rerum scientia, afflatu Spi-
ritus sancti prodita, mentem informat pietati, &
qua ratione Deus coli debeat, ac quisque salutem
consequi, demonstrat, quae (modo pure tradat-
ur) tanto potest se intervallo reliquas artes relin-
quit, quanto sunt diuina humanis, solida caducis
potiora. Nullus scientiae ea pars omnibus ad sa-
lutem consequendam est necessaria, quae mentem
fide imbuit operibus charitatis exornata, ut aliis
suis sumus testati. Per hanc enim, Christo du-
ce, accessum aditumque habemus in vno Spiritu ad
Patrem. Medicina praescripta frugalitate ac
victus

Theologiae
vile.Quae pars
Theologiae
omnibus
vile.Medicina
vile.

victus temperantia, rerumq; salubrium usu valetudini prospicit ac morbis medetur. Hec, Plutarcho teste, sic est de numero artium liberalium, ut politie splendore, incunctate nulla sit inferior. Mercedem autem vberissimam confert suis studiosis, nempe prater rei familiaris amplificationem, corporis salubritatem, omnium rerum possessione praestantorem.

De tuen.
valetud.

Quid autem cum oblectamenti, tum utilitatis adferat herbarum contemplatio, earumq; virium cognitio, quid ex dissectione corporis humani membrorum, omniumq; partium observatio, non facile cuiquam persuaderi potest, nisi usu & exercitatione id sit expertus. Iuris civilis prudentia summo semper in honore extitit, cuius munus est regere consilijs vrbes, fundare legibus, emendare iudicijs,

Amena herbarum contemplatio.

Iuris prudentiae utilitas.

Consilere in medium, ac reor. suorum ree scilicet, Parcere subiectis, & debentate superbos.

Quem ordinem si quis contemnendum putat, is, ut ait Cicero, reuellit non solum vincula iudiciorum, sed etiam utilitatis vitaeq; communis. Huius presidio fulciri Remp. conspicimus, omniaq; inter ciues & populares tranquilla praestari & pacata, idq; sacratissimarum legum auctoritate, qua Princeps ac magistratus iustitiam exercet, acceptaq; a Deo potestate (ut Paulus testatur) maleficos ac facinorosos supplicio afficit, bonos tuetur. Quocirca vult Deus singularem honorem & obedientiam praestari Regibus, &

Pro Caesio.

Juris prudentiae Cicero laudata.

Ius civile Christo ac Paulo probatum Rom. 13.

qui

qui Remp. administrant, modò equa præcipi-
ant, nec à verbo Dei aliena.

C A P. XIX.

Certo fixoque disciplinæ generi in-
hærendum.

Certo disci-
plinæ generi
inhærendum.

Inusta Mi-
nerua nihil.

Indefesse stu-
diis insisten-
sum.

C V M nonnullis ita allubescant amœniora stu-
dia, vt in ijs consenscant atq; immoriantur,
nec ad solidas disciplinas se conferant: consultum
arbitror, vt qui frugem eruditionis percipere
exoptat, nec oleum operamq; perdidisse, id di-
sciplinæ genus adsciscat ad quod natura maximè
sit idoneus, ne inuita Minerva, hoc est, repu-
gnante natura, ac sinistro Genio aliquid aggressus
videatur: deinde eius artis studio, cui se addi-
xit, sedulò incumbat, totoq; impetu, ac summa
contextione ad metam properet, quò decurso
studiorum spatio plenam perfectamq; eruditio-
nem (modò id obtineri queat) assequatur. Ce-
tera verò studiorum oblectamenta per interualla
ac successiuis horis, velut à labore respirans de-
gustet, ea tamen lege, vt ad solitum munus pen-
sumq; diurnum se conferat, atq; animus ad inter-
missa studia reuocetur.

C A P. XX.

Quæ studia & occupationes operosæ
ac minus frugiferæ, quæ noxiæ &
perniciosæ.

CAVEN-

CAVENDVM autem, quod in nonnullis disciplinis quidam faciunt, ne magnum studium multamque operam in res obscuras ac difficiles easque non necessarias conferas, sed in rebus honestis ac cognitione dignis multum opere curaque te ponere iure laudauerim. Occupantur enim nonnulli quibusdam studiis, omnemque suam industriam in ijs collocant, que multum habent tedium, multumque anxietatis ac molestiae, minimum vero laboris impensi fructum. Ut sunt curiose nimis observationes & astrorum iudicia ex Chaldaica vanitate petita, quibus freti professores temerarij indubitanter pronunciant, quid cuique euenturam sit, quo fato natus, quis illi futurus rerum euentus, quem quisque habiturus successum, nunquam adhibita in consilium Dei prouidentia, cuius arbitrio mundum hunc vniuersum constat administrari, quorum temeritatem ac fortuitas praedictiones exagitat Esaias, atque illos irridet, qui ab ijs responsa petunt, atque ab huiusmodi impostoribus oracula sciscitantur. Sic enim illis insultat: Stent & saluent te aruspices caeli, qui contemplantur sidera, & supputabant menses, ut ex ijs annuntiarent ventura tibi. Similiter Hieremias, iuxta vias gentium nolite discere, & a signis caeli nolite metuere, que timent gentes: quoniam leges popularum vanae sunt, hoc est, apodixes seu demonstrationes eorum fallaces sunt & futiles. Quibus verbis sacri vates non prorsus damnant aut explodunt Astrologiam que, siam habet vsum & utilitatem, sed huiusmo-

Infrugifera
studia reicienda.

Astrologia
quatenus
exercenda.

Cap. 47. 44

Cap. 10.
Astrologiae
vanitas im-
probata Pro-
phetis.

Astrologia
non prorsus
explodenda.

Artes que
damnosæ.

1. Reg. 28.

di professoribus insultant, qui diuinationum fucis atq; imposturis imperite plebi imponunt, ac credule turbæ fumos offundunt, inani rerum expectatione. His affines sunt vauitates Chiromantice, que inspectis manuum lineamentis mira nugantur: sumi atq; imposturæ Alcumistica, quibus nugatores persuadent, se vertere rerum species atq; argentum & aenea queq; in aurum æmutare. quibus accedunt artes ijs deteriores Necromantia, que mortuorum corpora è sepulchris exciri solent, atq; ab ijs responsa peti, vt Phytomissam factitasse legimus, que vt Sauli gratificaretur, Samuelem e mentita fictaq; specie spectandum exhibuit.

Huic affines sunt Hydromantia & Pyromantia, que per aquam & ignem perficitur: multæq; aliæ prestigiæ Dæmonum, atq; incantationes Magicæ, Ariolatio, Aruspicina, Augurium, Auspicium, hoc est, Diuinationes & que ex inspectione extorum auiumq; cantu ac garritu sumuntur presagia.

Incantatio
damnosa.

Inter hæc maleficia ac veneficæ artes re-ferro, quibus etiam in Belgica nonnullæ Stryges ac Saggæ vicinorum armentis atq; ouillo pecori detrimenta damnaq; inferunt, atq; illis Dæmonum ministerio lac ac butyrum depeculantur, mesesq; & vinea depopulantur, ac conterunt. Quæ & maribus virile robur eripiunt, ac velut emasculatos ad congressum Senialem reddunt impotentes atq; inualidos: quod mihi aliquando que-
si

sunt viri robusti ac lacertosi, qui se deplorabant in
 eunuchos ac spadones degenerasse magno suo pu-
 dore, vxorumq; damno, quibus ego medelam
 atq; amuleta adferre studui, admotis herbis, quæ
 ad tales præstigias, Dei munere efficaces sunt &
 presentaneæ.

Huiusmodi autem fascinationibus fatigare
 ingenium, non solum superuacaneum & inutile,
 sed etiam exitiale & damnosum; nam legibus di-
 uinis & humanis morte plectuntur, atq; ad pa-
 lum alligati ignitis fascibus exuruntur, qui malefi-
 cas vllas artes Cacodæmonum opera exercent.
 Quæ autem ratione incantamenta abigenda, ex-
 pugnandaq; sint, in calce libri indicabimus, vbi
 de Mæstate nominis I E S V tractabitur, ne hic
 ordo atq; orationis series interrumpatur.

Deut. 18.

C A P. XXI.

Non minus animo mentique prospici-
 endum, quàm corpori.

C V M autem homo ex corpore & anima
 conflet & conflatus sit, omni prouidentia
 vtriusq; partis incolumitati inuigilandum. Ani-
 ma potissimam hominis pars est, Corpus animæ do-
 micilium. Illius imperio, huius seruitio ac mini-
 sterio magis utimur. Vtriusq; igitur non segni-
 ter habenda ratio. Si enim damus operam, ne
 sedes nostræ palustres sint & vliginosæ, ne te-
 stum & culmina pluuiæ ventisq; exposita rimis

Culeus ani-
 mo & cor-
 pori impem-
 denus.

Simile a re-
 bus dome-
 sticis.

fatiscant; ne deniq; vestes ac tegumenta situ ob-
ducta minusque ventilata tineis blattisque scate-
ant: quanto magis corpori prospicere par est:
cuius vitia animum quoq; per consensum ac lege
consortij afficiunt, atq; vltro citroq; commeant.

Nam

Horat.

Corpus onustum
Externis vitis, animum quoque pręgrauat vnz.
Atque afficit humo diuinę parti - ulam autę.

Cui illud Sapiientis affine, Corpus quod cor-
rumpitur, aggrauat animam ac sensum deprimit
multa cogitantem.

Corpori itaq; aliquid tribuendum, cuius
fulturis (vt Plinius ait) animus ipse sustentatur.
Observauit id Paulus, qui Timotheo interdicit
1. T. mo. 5. aqua, moderatum vini vsam pręscripsit, quo ful-
ciret stomachum, atq; in Euangelij propagatio-
ne esset alacrior. Corpus enim inculpate con-
stitutum, animo commodius subservit, nec menti
in altissimarum rerum contemplatione officit, aut
est oneri.

Animę pa-
bulum.

In primis autem menti prospicere, illique
cultum adferre conuenit, quod nulla re efficitur
melius, quàm firma ac stabili in Deum fiducia,
quę in certissimam immortalitatis spem hominem
erigit, atq; animo metum mortisque formidi-
nem eximit. Vt autem cibus corpori alimen-
tum: ita Dei verbum pabulum ac fomentum
animo, quo vno concipitur in mente pax & tran-
quillitas, qua nihil homini in huius vite cursu o-
ptabilius

ptabilis aut expetendum magis. Quanto autem diuexentur angore ac mentis inquietudine impij, quam seuam experiantur animi carnificinam facinorosi, etiam externus habitus corporis indicat. Est enim nequitia vltrix sui sic, vt quam semel occupauit mentem, nunquam securam esse patiatur, sed continenter perturbatibus exagitet. Quod etiam Esaias eleganti similitudine ab aestu, marinisque fluctibus desumpta expressit: Impij cor tanquam mare exaestuatur, & redundant fluctus eius in lutum & conculcationem, hoc est, mens illorum, qui sceleribus contaminati sunt & nequitijs polluti, tumultuosa est, turbulenta, inquieta. Cui verò vita suaui esse possit & iucunda, aut animus tranquillus & placidus, qui corpus circumfert foedissimis morbis inquinatum, & mentem obscenis vndique vitijs obsitam & deformatam? Quamobrem cum magna malorum pars à vitiosis animi affectibus emergat, omnibus modis ijs absistendum, ne quid incommodi corpus ab ijs concipiat. Pari cura & studio istud à morbis vindicandum, ne à corpore in animum aliquid labis aut contagionis transferri contingat. Cum enim humores prauis ac vitiosi cerebro tetros fumos inferant, ad multa mala mentem impellunt atque incitant.

Impij inquieti.

Cap. 57.

Affectus vitiosissimi menti officiosus.

Humores prauis mentem obnubilant.

CAP. XXII.

Bbb 2 Qua

751 E X H O R T A T I O
Qua ratione corpori subueniendum,
vt inculpata valetudine subsistat.

Ve lis fruga-
litas.

SANITATEM tuetur, ac morbos pro-
pulsat frugalitas ac victus temperantia, adhi-
bita earum rerum moderatione, quæ ad stabilien-
dam valetudinem, viresq; firmandas sunt neces-
sarie.

Art's Medi.
85.
Res quæ va-
letudini con-
feruat.

Appellantur autem istæ Galeno, cause con-
seruatrices, quòd habitum corporis conseruare
sint idoneæ, modo ijs commodè atq; opportunè
vtamur: Recentiores, res non naturales vocant,
non quòd præter naturam existant, sed quanti-
am extra corpus constitutæ, nec nobis, vt hu-
mores, insitæ, usu effectusq; naturam eiusq; facul-
tates incommodo aliquo afficiant, si sinistrè pa-
rumq; aptè adhibeantur. Huiusmodi sunt cir-
cumfusis nobis aer, cibus & potus, somnus &
vigilia, repletio, inanitio, affectus motusq; ani-
mi, quorum quodq; corpus humanum ad sui con-
seruationem ac tutelam exigit. Quoniam au-
tem potissima sanitatis pars in salubri dieta con-
sistat, studiosè obseruandum, quid in ea corpo-
ri vel prosit vel officiat.

Et quum non minus fœda sit, quàm noxia
ac perniciofa valetudini ingluuies, tantum cibi &
portionis sumendum, quantum naturæ necessitas
exigit, vtque vires corporis alantur, non oppri-
mantur.

Est enim victus moderatio in omni studio-
rum,

rum, magnarumq; rerum occupatione, in per-
 fectendis elucubrandi laboribus, in obcundis mu-
 nijs publicis utilis cum primis & necessaria. Ea Moderatio
 victus est ity-
 diosis vitis.
 siquidem valetudinem firmam constituit, ea spiri-
 tus cum animales tum vitales, qui cerebro &
 cordi ascripti sunt, alacres reddit atq; erectos,
 ita, ut quæ quisq; mente conceperit, expedite,
 nullaq; molestia perficiat atq; exequatur. Luxu
 autem atq; intemperantia vitæ acciri morbos, im-
 pediri studia, honestas omnes cogitationes flacce-
 scere, non progredi lucubrationes, labascere
 mentis alacritatem, vigorem animi extinguere, ho-
 minesq; ignavos effici, inertes, socordes, somni-
 culosos, nec ad res vllas præclaras eniti, quotidia-
 na exempla demonstrant. Quocirca qui studio
 literarum se addixit, atq; eruditionem affectat,
 ita moderetur rebus suis, ne quid pro cupidita-
 tis arbitrio fiat, sed appetitus rationi pareat, o-
 mniaq; ad usum vitæ ac naturæ necessitatem refe-
 rat. Exigit id ipsum à suis professoribus Chri-
 stus, eosq; huiusmodi verbis ad temperantiam re-
 vocat, Videte nequando grauentur corda vestra Christus stru-
 galitatem
 imperat.
 Luc. 21.
 crapula & ebrietate, atq; huius vitæ curis, su-
 bitusq; vobis ingruat ille dies, tanquam laqueus
 enim superueniet in omnes, qui sedent super faci-
 em totius terræ. Quæ concione insigit homi-
 num animis sobrietatem, atq; excutit rerum ter-
 renarum amorem, in cog; negotio illos persiste-
 re vult ad extremum vsq; vitæ diem, nequid de-
 terius illis obuenciat. Scitum est illud Cornelij
 Celsi,

Lib. 1.
Vitandafas-
tiasas.

Celsi, Vbi ad cibum ventum est, nunquam utilis nimia satietas, sepe inutilis nimia abstinentia. neque ex satietate fames, nec ex fame satietas, & immodica ingurgitatio idonea. Quamobrem inconsulte faciunt, qui post pridiana epulas ac symposia mensasque Gentiles postmodum immodica inedia se macerant ita, ut defectu animique deliquio nonnunquam corripiantur, atque odoriferis reficiendi sint. Alij à ieiunio atque antecedentis diei inedia affluentius quam par est, cibo potuque se onerant adeò, ut nisi relaxentur, disrumpi videantur.

Liberalius
aliquan'o
recumben-
dum.

Liberalius autem nonnunquam cenare, ac cum equalibus tempestiuus conuiujs se reficere, nihil habet vitij, nullaq; ratione improbari meretur, modò omnia moderatè perficiantur, atq; intra mediocritatem, intra temperantiae limites consistant. Huiusmodi enim laxamentis discutitur maror & mæstitia, que ex nimia intensione menti nebulam ac caliginem offundit, ipsosque studiosos extenuatis exhaustisque spiritibus melancholicos efficit, tetricos, taciturnos, morosos, atq; ab omni sodalitate, ab omni consuetudine ciuili alienos, qui affectus à Philomusis, uirisq; politicis ac literarum candidatis alienissimi esse debent.

C A P. XXIII.

Cibos ex Dei liberalitate ac munificentia, magna gratitudine ac gratiarum actione sumendos.

Quoniam

QVONIAM autem ex Dei munificen-
tia rebus creatis affatim accumulate frui-
mur, omniaque à mundi exordio in vsum ac com-
moditatem hominum consecrata sunt: in ipso sta-
tim mensæ accubitu antequam manum patinæ aut
dimentis admoueri contingat, in vniuersitatis
Opificem erigenda mens est, atq; alacri viuidaq;
precatone impetrandum, vt ea, quæ sumpturi
sumus nobis per fidem salutaria efficiat, atq; ad
alendum fouendumque corpus efficacia. neque
enim in edulij atque obsonijs nutriendi vis consi-
sit ac vegetandi potentia, sed in verbo Dei, quod
tali virtute illa imbuit. Quocirca ad Deum o-
mnia referenda sunt. Sic præter Paulum Pru-
dentius commonstrat, à quo victus vitæq; substi-
dia peti aut sperari debeant, nempe à Deo patre,
à quo per Christum omnia consequimur. Sic enim
preces eò dirigit,

Christe prius genitore potens,
Huc nitido precor intuitu
Flecte saluiteram faciem,
Fronte serenus & irradiæ.
Nominis vt sub honore tui
Has epulas liceat capere.
Te sine dulce nihil Domine,
Nec iuuat ore quid appetere.
Pocula ni prius atque cibos.
Christe tuus favor imbueris,
Omnia sanctificante fide.
Fercula nostra Deum sapiant,
Christus & induat in patinas,
Sera, ludicra, verba, iocos,
Denique quod sumus atque agimus
Tua superna regas Pietas.

In cibo, Dei
agnoscatur
munificencia

A Deo cibus
nutriendi
vini obtinet.

1. Timot. 4.
Rom. 14.
1. Corin. 9.

Cathemæ
Lib.
Prudentii
hymnus, in
mensæ accu-
bitu.

Matth. 26
Mar. 14.

Instauratis cibo viribus ad gratiarum actionem Christi exemplo nos incitat. nam Servator absoluta cœna non, nisi hymno dicto, à mensa se subduxit, quò agnoscamus ab opulenta largaq; Dei manu omnia proficisci, atq; eius munere nobis esse salutaria. Sic autem gratiarum actionem prosequitur:

Prudentii
gratiarum
actio.

Passis visceribus, ciboque sumpto,
Quam lex corporis in ocula posuit,
Laudem lingua Deo patri rependat,
Sic non muneribus tuis refecti,
Largito Deus omnium honorum,
Grates reddimus, & facimus hymnos.

Matth. 6.
Lucæ 11.

Sunt huius generis complures precandi formula apud probatissimos autores, atq; etiam in Biblijs ejaculationes passim obvia: verum nulla ad impetrandum efficacior, quam quæ à Christo præscripta est. Huc enim referri debet, atq; ab hoc fonte promanat, quidquid vel petitur vel mente concipitur. Constat illa quidem verborum paucitate, ac sex septemue concisa membris, sed quæ tam sit fecunda refertaq; mysterijs, ut omnia in se complectatur, quæ vel ad Dei gloriam, vel nostram necessitatem usumq; spectant, vel etiam proximi emolumentum.

C A P. XXIIII.

Quomodo hospitalitatis habenda ratio.

QVOD

QUOD ad conuiuarum hospitumq; ratio-
 nem attinet, aut illorum qui symposia ac
 commessationes alterius sumptu captant & ve-
 nantur, prudentem ac circumspēctum quemq;
 esse decet. Primum hospitalitatem, quam præ-
 ter ceteros Apostoli collaudant, ac Paulus in E-
 piscopo exigit, cuiq; curæ esse par est, ac mode-
 stis ciuibus ædium vestibula ac cenaculorum adi-
 tus patefactos. Est enim, Cicerone teste, cum
 primis decorum, hominum illustrium domos pa-
 tere illustribus hospitibus. In quo humanitatis
 officio, ut vitetur ambitio atq; ostentatio, appara-
 tus, personarumq; respectus, Christus conuoca-
 ri voluit inopes atq; egestate oppressos, nulla spe
 redituri muneris aut impensi beneficij compen-
 satione, nisi à patre caelesti, qui omnia cum fæno-
 re refundit. Verùm quum sint impudentes qui-
 dam atq; attritæ frontis, qui deuorato pudore ac
 verecundia vltro se conuiujs ingerunt, beneque
 pasti nonnunquam insalutato hospite tacite se
 subducunt: conuiuarum discrimen delectumq; ha-
 bendum censeo sic, ut modesti admittantur ac fru-
 gales: gurgites verò, liguritores, belluones, pam-
 phagi, mensarumq; asseclæ, qui præter heri vo-
 luntatem impudenter irrumpunt, atq; vltro se in-
 gerunt, oclusis foribus arcendi sunt, aut ciuilita-
 te quadam ablegandi, vel si id obtineri nequeat,
 obijciendæ ijs in cenaculo ascriptæ insigniores
 aliquot sententiæ ac scite dicta, quæ illos officij sui
 commonefaciant, in quem vsu cum aliâ, tum

Hospites
fouend.

Rom. 12.
1. Timo. 3.
Tit. 1.
1. Pet. 4.
Heb. 13.

Inopum ha-
benda ratio.
Luca 14.

Hospitum
habentis
delectus.

istud in triclinio postibus affigi potest, illisque
spectandum exhiberi, quò pudore suffusi memi-
nerint decori.

Carmen con-
uiuæ elegans.

Vis conuiuia mæx ac cubare mense?
Hæ serua paradoxa, Neminem nec
Dentatis salibus nec inuido ore
Suggi a, appo' tiv' tibi pa a um
Apra. Quem nequeas probare, noij
Nec t' aducere, nec calumniari.
Aequa es cyathos caue propines.
Frontis pone minas seuerioris,
Es p' ofer Veneres, ioccos, lepores,
Grates solue Deo. Hospiti repende
Quod non messu t' in suo nouali,
Hæc tac, si cepias bis esse gratus.

Proverbum
conuiuale.

Non autem negligendam hospitum con-
suetudinem, ac conseruanda humanitatis atque a-
micitiæ iura, Prouerbum indicat, Salem & men-
sam ne prætereas: Quum enim veteres vltro ci-
troque inter se conuiuia agitarent, huiusmodi
symbolis fouebant alebantque semel initam ami-
citiã, atque illam communi mensa constablie-
runt. Quocirca antiquitus proditiõis ac per-
fidie insimulari solent, qui Salem & Mensam es-
sent prætergressi, hoc est, Amicitie tesseram
confregissent, ac violassent fœdus intimamq; vitæ
necessitudinem, qua sale & pane inter se erant
deuincti atq; eiusdem mensæ participes. Ad hoc
symbolum spectat Dauidis illa querimonia, qua
Christi personam restruens, amicum ac familiarem
proditiõis ac perfidie insimulat, idque honesti
specie ac simulato fictoque pietatis prætextu.
Sic autem cum illo exposhulat: Etenim homo
pactis.

Ps. 40.
Iohann. 13.

pacis meae, in quo speravi, cui fidebam, & qui
 mecum edebat panes, hoc est, conuictor erat,
 mensaeque eiusdem consors, extulit super me sup- Davidis lo-
cus explicen-
sus.
 plantationem. Tolerari, inquit, posset, ac mi-
 nus indignè ferri, si quis hostis denunciato per
 faciales bello, aperto Marte me esset aggressus:
 ut illum mihi fraudes, dolos, insidias struere, at-
 que aduersum me ceruices erigere, calceque pe-
 tere, qui cum mihi intercessit intima familiaritas,
 ac solitus sum arcana omnia communicare, into-
 leranda res est, & quae perferri nequeat. Sic
 Christus huiusmodi facti indignatione commotus,
 Qui edebat, inquit, mecum panem, is sustulit
 aduersum me calcaneum suum: hoc est, hostis do-
 mesticus, quo nullus perniciosior, clancularijs ac
 clandestinis me consilijs opprimere meditatur;
 metaphora sumpta ab amicis in speciem primamque
 fronte blandis, sed insidiosis, mentequae venena-
 ta, qui latenter hominem feriunt, ac postico cal-
 cem impingunt sic, ut quis malum intulerit, ob-
 seruari nequeat. Belgae prouerbiali figura A- P. uerbum
n. insidiosus.
 uersa cuspide ferire dicunt, hoc est, non à fron-
 te sed à tergo atque auersa corporis parte, van
 bochten / ende met de cronne pycke siecken.
 Hinc affinis alia Davidis exostulatio, qua que-
 ritur ab illo sibi inferri damna, cuius summa fa-
 miliaritate usus est, atque arctissimo Amicitiae fœ-
 dere coniunctus sic, ut omnium consiliorum fuerit
 particeps, & tanquam intimus ac primarius ami-
 cus secretorum conscius. Sic autem rei atrocitatē
 exagitat,

Psal. 54.

Davidis lo-
cus expli-
catus.Simile ab
oleo & bu-
tyro.

exagitat, Quoniam si inimicus maledixisset mihi, sustinuissem utiq;. Et si, qui me oderant, ex-
xissent se contra me, abscondissem me forsitan
ab eis. Sed tu homo unanimis, dux meus, &
notus meus, qui simul dulces mecum capiebas
cibos, & in domo Dei versati sumus cum consent-
su &c. Versus sunt pathetici, hoc est, pleni
affectibus, quibus se grauiter magnaq; indigna-
tione ferre declarat, quod qui haecenus fidi amici
speciem praebuit, infestissimum esse hostem ex-
periat, ac latenter taciteq; perniciem moliri.
Quo autem graphicè depingat exprimatq; ho-
minem versipellem & subdolum, qui specie qua-
dam asimulate amicitiae ac virtutis, vultu, ocu-
lis, sermone, blandiatur amico, quum intus in
eius perniciem virus & venena foueat, hoc ad
perfidiae crimen adijcit, Mitiora sunt butyro ver-
ba oris illius, quum in corde eius instruatur bel-
lum, Molliores sunt sermones illius oleo, quum
sint re ipsa gladij & iacula. Quae similitudine
designat fucatos ac malitiosos amicos, qui aliud
in pectore clausum habent, aliud in lingua prom-
ptum, quiq; altera manu panem ostentant, alte-
ra lapidem ferunt. Cuius prodicionis specimen
exhibuit Iudas Iscariotes, & post hunc pleriq;
alij, qui ab ipso edocti sunt, ac fraudulenta exem-
pla sumpserunt.

De rei familiaris ac domesticæ cura,
eiusque administratione.

QVOD ad Oeconomicam, hoc est, rei fa-
miliaris administrationem attinet, quæ, Ci-
cerone teste, ministra est ac famula corporis: in
ea stabilienda ornandaq; quemq; industrium esse
debet ac prudentem sic, ut eius amplificatio ad
vsum vitæ necessarium, ad commoditatem, ad or-
natum referatur, non ad luxum ac delicias, non
ad sumptuosas mensas atq; immodicos ferculorum
apparatus, quæ opes, quamlibet immensas, exhau-
runt atq; attenuant. Quocirca in exornando
conuiuio mensaq; instruenda præ ceteris obser-
uanda frugalitas ac victus moderatio, omniaque
evitanda gula ac libidinis incitamenta, denique
bellaria delicatiora, quæ ferè secundis mensis in-
ferri solent cibo satiatis, quò denuo edendi cupi-
ditas incitetur. Hæc profusio vitæq; luxus præ-
ter id, quod facultates imminuit, ac morbos pa-
riat, etiam vbi vino incaluerunt, luxuriæ fomen-
ta ministrat, ac lumbos incitat, partesq; abdi-
tas atq; obscenas tentigine afficit, quæ prurire in-
cipiunt, atq; ut Apostoli verbo utar, vri, hoc est,
potentius ad Venere[m] incitari. Quamobrem
Paulus nihil pro cupiditatum arbitrio fieri vult,
sed omnia ad necessitatem vsumq; naturæ referri,
non ad luxum ac voluptatem, corpori, menti-
que damnosam. Nemo autem ita obsurdescit
ad naturæ sensum, ut corpus suum exosum habe-

Rei domesti-
cæ procuratio.

Ciborum ap-
paratus vi-
tandus.

Ephes. 5.

1. Cor. 7.

Rom. 12.

Ephes. 5.

re sustineat, quin, ut Paulus ait, enutrit ac fouet illud, ut Christus Ecclesiam. Quo exemplo imitatur Apostolus maritos, ut uxores suas ament, eamque curam adhibere studeant, quam quisque suo corpori adhibet, atque illis præstet quod Christus Ecclesie sponse vnice adamata præstitit. Ceterum in rei familiaris administratione ac stabilienda firmandaque domestica ne quid illa detrimenti patiat, ita omnia moderanda sunt, ne vel prodigi aut profusi hominis nomen incurras, aut plus satis parci, aridi, tenacis.

Modus re-
bus adhiben-
dus.

Conseruatur quidem res familiaris parsimonia, eaque augetur & incrementa concipit: verum non in eam angustiam illa contrahi debet, ut defraudes Genium, ac te tuosque inedia conficias: quod sordidi quidam opulenti factitant, rursus ne, ut decoctores assolent, parta profundas ac patrimonia dissipet, ascitisque aliquot huius notæ ac farine sodalibus, qui ad hæc perficienda exhortantur ad classicum canunt, abligurcat.

Prouerbium
fr. galice. em
commen-
dans.

Ut autem iuxta Terentium, Necessè est sumptum faciat, qui querit lucrum: ita iuxta Plautum, Non potest constare questus, si illum sumptus superat. Quam sententiam Belgæ ita efferunt: *Etlet vee ringhe naer v uringhe.* Quo indicat ita moderandum sumptibus, ne immodica profusione rem domesticam imminui continuat, sed æqualis ac par sit census expensique ratio. Quocirca industrii Patrisfamilias officium est, pro tempore velut ex promptuaria cella quedam depromere, & quum
res

res possit, recondere. Etenim, ut habet proverbium, Sera in fundo parsimonia. Non est autem à nostro instituto, nec à Reip. commodo, Damnosa est sera parsimonia. ac rerum domesticarum conseruatione aliena Lex quam Amasis Aegyptiorum rex promulgauit, Soloni Atheniensium Legislatori etiam usurpata, quam cautum est, teste Herodoto, ut populares atq; iniquilini singulis annis apud prouinciarum Praefides demonstrarent, unde uiuerent, & qua re sibi victum compararent. qui id proferre non possent, nec testarentur se legitime uiuere, morte plecterentur. Qua edicti seueritate coercere uoluit otiosos, ne ad latrocinia ac pradaones illis pateret aditus: quò ferè deueniunt, quibus alca, Lex Amasis contra otiosos. sortis, computationibus paterna hereditas de-cocta est, ac funditus exhaustum patrimonium. Ex his emerfisse opinor apud Corinthios Legem sumptuariam contra prodigos & qui suas facultates temerè profundunt, aut sumptuosius magisque effuse conuiuuntur, quam res familiaris ac prouentus annuus exigit. Quam quum Diphylus apud Athenensem referat, ac Latinis uersibus expresserit Erasmius, de omni disciplinarum genere optimè meritis, non grauabor adscribere, quò Magistratus rationem modumque ineat, qua effici possit, ut ciuitates ac suburbana praedia minus infestentur à uolentis grassatoribus, qui interdum ac noctu facultates quietasq; hominum possessiones diripiunt, ac corpora immaniter excruciant nisi confestim thesaurum proferant. His autè uersibus exprimitur legis huius sententia, Hoc

Lib. 1. Hist. terpe.

Lex Amasis contra otiosos.

Lib. 6.

Lex sumptuarii Corinthiorum.

Hoc lege tantum est hic apud. Ob inthos.
 Si quempiam oblonare semper splendido
 Videmus, hunc rogamus, vnde viuat, &
 Quid faciat operis: Si facultate habet,
 Ut reditus harum soluere expensas queat,
 Perpetimur illum pestiui suis bonis,
 Si forte sumptus superas ea qua possidet,
 Prohibemus huic, ne faciat hoc in posterum,
 Ni parsat, iam plectitur multa grau.
 Sin sumptuose viuit is qui nil habet,
 Tradunt eum tortoribus. Proh Hercules,
 Nec enim licet vitam absque malo vilo degere,
 Talem scias, se est necesse aut nobis
 Abigere praedam, aut fodero miros adiuu.
 Aut hae parantum iungier co mmercio.
 Aut in foro agere sycophanta, aut perfidum
 Praebere testem. Nos genus hoc mortalium.
 Elicimus has ex vrbē, velut purgamina.

2. Theff. 3.
 Paulus igna-
 uos extimu-
 lat ad indu-
 striam.

Pauli ad fu-
 res ad noni-
 tio. Ephs. 4.

Non minus seuerus est officiorum exactor Paulus
 Apostolus, qui praecipit vt ignaui atq; otiosi ex-
 cusso veterno, operam manuarijs opificijs impen-
 dant, quibus se & domesticos alant: quod tam
 rigide obseruari voluit, vt ijs alimenta denega-
 ret, qui non insisterent labori, atq; ad constabili-
 endam rem familiarem essent intenti, sed tan-
 quam fuci, qui apum laboribus & mellificationi
 insidiantur, ex aliena liberalitate & munificen-
 tia viuerent atq; otiantur, nullo opere, nisi re-
 rum curiositate occupati. Ad hanc disciplinam
 ac censoriam seueritatem Paulus etiam fures re-
 uocat, qui aliena compilant ac depeculantur; quos
 non solum commonefacit, vt ab aliorum opibus
 manus abstineant, sed quae honesto labore parata
 & conquisita sunt, egenis subleuandis impen-
 dant: ita siquid labris aut macula contractum sit
 ex

ex re aliqua infami & pudenda, bonis operibus ac liberalitate in tenuiores clui potest. quale exemplum editum est in Zachæo, qui fœnore parta Luc. 19. distribuit egenis. Hac enim ratione efficitur, ut antea a vitæ errores & vitia virtutis compensatione obliterentur, mutatis scilicet in diuersum affectibus, exutaq; inolita naturæ prauitate ac vitiosa consuetudine.

C A P. XXVI.

Somni ac vigiliæ moderatio.

STVDIOSIS virisq; politicis inter cetera habenda somni & vigiliæ ratio. Hac enim si moderata sint & tempestiuè adhibeantur, Somni & vigiliæ moderatio. plurimum commoditatis adferunt in stabilienda firmandaque valetudine. nam præter id quod eorū alacre præstant & vegetum, tum mentem quoq; reddunt ad obeunda quæuis munia ac functiones erectiorem. Somnus autem immoderatus atq; immodicus stupidos reddit homines, ignauios, socordes, obliuiosos, & qui non facile emergant atq; ad præclaras vllas artes eritantur. Quocirca huiusmodi conditionis homines ad exercitationes ac subeundos labores excitandi, quò torporem veternumq; excutiant, atq; aliquid libero homine dignum meditentur.

Quod ad meridianum diurnumq; somnum spectat, non consulo vt iuuentus illi assuescat, nisi

Somnus me-
ridianus
quando no-
xius.

Pandiculæ
quid sit.

He'ucus nau-
seolus affe-
ctus.

Meridiano
senibus com-
moda.

lassitudo ex æstu ac labore contracta vires afflix-
erit, aut nox pridiana intempestiuis vel vigilijs
vel symposijs transacta sit: tunc enim citra in-
commodam admitti potest meridiatio: alias me-
moriã labefactat, mentemq; obnubilat, & præ-
ter capitis grauedinem, oculis caliginem adfert,
præsertim vbi cibo oppleti decumbunt. quibus
hoc quoque accedit incommodi, quòd sopore ex-
eusso nauseabundi sint atq; oscitent, passusq; bra-
chijis pandiculentur, hoc est, membra quaquã-
uersum distendant, diffuso vndique per corpus va-
porum concursu, ex languida quadam affectione
& febrili rigore, quem vaulujs nostrates vocant,
Latini veteres Helucum. Que vox designat vel
à crapula vel meridiano somno nauseantes ac flac-
cidos, quique subinde ad oscitandum impellun-
tur.

Senes verò & qui in etate maturã consi-
stunt, tutò meridari possunt, hoc est, prandio
absoluto, modò nonnihil interualli intercedat, se
somno dedere, præsertim æstiujs mensibus celoq;
feruido, quæ aeris intemperies homines somno-
lentos efficit, quo tempore ea comoditas ca-
ptanda est, vel in sedili collocato corpore, vel in
culcitram composito, capite sublimius pauloq;
erectius in puluinum inclinato. Tali enim som-
ni laxamento spiritus cùm naturales tum vita-
les, à quibus spiritus animalis, qui cerebro in-
sidet, simenta concipit, instaurantur ac reuini-
scunt.

Vigilia

Vigilia autem intempestiva cum omni etate
 si noxia, tum senectuti nocentissima, ut etiam in-
 edia, quorum utrumque cerebro siccitatem adfert, Vigilia ex-
siccant.
 ac prater phrenesim & delirium quod inducit,
 totum corpus aridum efficit, squallidum, strigo-
 sum.

Quod si immodica vigilia, vel inedia, vel
 intempestiva lucubratione, aut etiam nimio la-
 bore, aut immoderata Venere vires attrite sint
 ac spiritus exhausti, consumptoque succo vitali ma-
 cies contracta humido alimento ac somnificis po-
 tionibus vires reficienda, quales sunt lactuca, spi-
 nachia, malva effectum par, atriplex, buglossus,
 & quae vulgo borago dicitur, semen papaveris
 recentis, nymphaeae flores, vulgo nenuphar, vel

lilium aquaticum & palustre, Bataui seu Hollan- Somnificae
que cere-
brum hume-
ant.
 di plompen vocant, est waterlelien, quibus acce-
 diunt violarum flosculi, nuclei pini, amygdala

dulcia, pistacea seu fistici, ordeii cremor, vuae &
 passae, & Corinthiaca illae minutis acinis, vina-
 ceis immunes, dactyli seu palmulae, mala Medi-
 ca seu corticis citri Zaccaro aut melle conditi. his
 enim nativus ac vitalis humor reficitur, ac cere-
 brum mentis sedes velut roseo humentibus vapo-
 re perfunditur, ac suavi halitu irrigatur, ex quo
 emergit somnus placidus ac quies minus turbulen-
 ta aut tumultuosa.

Quod si quis sit natura som-
 nolentior, nec illi incalescat animus ad res vllas
 praecelaras, continenter exercitationi ac labori in-
 sistat, vitet cibos omnes frigidae humentisque Somnole na
ut excita a
cur,
 facultatis, eosque assumat, qui vi calorigifica-
 tur,

humores superuacuos, in quibus consistit somni causa, exiccant: quales sunt hyssopus, rosmarinus, salvia, origanum, amaracus, vulgò maiorana, cunila seu tymbra, brassica rubicunda, Zinziber, piper, nux muscata, gariophylli, & pleraq; alia, quæ cerebrum vaporoso ac fumo humore oppletum releuant, mentemq; densis vaporibus obnubilatam erigunt, atq; ad concipiendas honestas cogitationes alacrem reddunt atq; expeditam.

C A P. XXVII.

Quid adferat commodi vel incommodi repletio & inanitio, denique alius vel adstrictior vel relaxior.

E A D E M quoque alijs rebus, quæ valetudini vel prosunt vel officiant, adhibenda moderatio: quales sunt repletio & inanitio, quæ scilicet corpus cibo potuq; reficitur, vel humoribus oppletum euacuatur. Vt autem frugalis esse debet ac temperata studiosis virisque politicis vitæ ratio: ita non nimis tenuis & parca, ne spiritus extenuentur: quibus & id accuratè obseruandum, ne alius sit adstrictior, aut plus iusto laxior. Vtrumq; enim (si modum excesserit) valetudini æque noxium. Si enim plus nimio profluat ac sit citatior, corpus aridum reddit ac strigosum, somniq; paucitatem infert, atq; inducta cerebro siccitate, memoriam imminuit: sin verò nimium arefcit

Moderatio
cibo adhi-
benda.

Ventrem
quæ laxan.

rescat ac sit coactior, memoriam obnubilat, atque oculis caliginem inducit, somniaque tumultuosa ac turbulenta efficit, crassis densisq; humoribus ad cerebrum delatis. Quae autem ventrem aluumq; placide molliunt, sunt violae, lactuca, spinacia, a triplex maluae congeneres, quam veteribus in eum usum commendatam Martialis indicat,

Herbz quae aluum lubricam praestant.

Exoneratura aluum mihi vellica maluas, Attulit, & varias quas habet hortus opes.

His accedunt buglossus, & quae vulgò bo-rago dicitur, cheraphyllum vel gingidium, vulgò teruel/beta, blutum, pruna Damascena, vuae passe & Corinthiacae minutis acinis, mora, ficus. Medicamentosa quae id praestant, sunt Mercurialis, fumaris, polypodium, senna, Rhabarbaron, carthamus, epithymus, castia, marna seu mel aerium concretum. nam scamonea, tripolium seu turbith, mezercon, &c. vires deiciunt. quocirca non nisi validis ea exhibentur, cum malo nodo malus querendus sit cuneus. Si autem ventrem magis lubricus est, quam valetudini commo- dum, sisti potest crebro usu menthae rubicun- de, & quae in officinis passim obuia est, ex ea confecta mellagine vel syrupo. Ventrem quoque adstringunt ac corroborant cotonea tenera longine mala, & quicquid ex ijs conficitur, rose rubentes. ijs accedunt mespila antequam vliginem sint perpeffa ac tenerescant, corna lapidoso quidem intus nucleo, sed non insuavi insipidoq; sapore,

sapore, eoq; acido atq; adstringente, Ribus Ponticum, nostrates Ribes vocant, quod appetentiam mirè excitat ac nauseam discutit, ipsiq; stomacho retinendi cibi vires confert, præsertim æstiuis mensibus, vbi biliosus humor aluum proluit, ac fluxum prouocat, in quem vsus succus eius saccharo concretus, quem Rob Auicenna vocat, præsentaneus; nam aluum plus nimio profluentem cohibet, atque appetendi vires languidas erigit, cibiq; auaritatem excitat, vt etiam mala punica, vulgò granata, rubentibus intus atq; angulosis acinis sapore modò dulci, modò acido.

Rob quid
Auicennæ.

C A P. XXVIII.

Studiofis virisq; politicis sæpius meatus, per quos excrementa deferuntur, expurgandos.

Meatus expurgantur
excrementis
destinati.

NON frustra Deus humani corporis opifex tot meatus ac vias expurgandis humoribus proluendisque excrementis condidit, ne scilicet ex horum redundantia obrui hominem, atq; emanantibus ab ijs vaporibus suffocari contingat. Sic caput per nares, aures, palatum se emungit atq; exonerat serreatu ac sternutamento: Pectus & pulmo per vocalem arteriam tussi pituitam elicit: Stomachus seu ventriculus vomitu ac ructibus sentinam exhaurit: Intestina per aluum se expurgant, ac postico emissis flatibus à sordibus feculentis

lentis cloacam proluunt: Renes. & vesica per
 meatus ductusq; urinarios lotium deriuant: Cor-
 poris autem superficies per cutem porosam ac
 multis minutisque foraminibus peruiam filigines
 ac sudoriferos halitus discutit. Quocirca cum
 corpus inculpate consistere nequeat, nisi singulae
 partes bene constitutae sint, suoque officio citra
 offensam fungantur: danda cum primis opera,
 ne quis error aut intemperies suboritur, quae or-
 ganorum actionem vel vitiet vel reddat deterio-
 rem, horum enim ministerio mens ipsa vitur as
 res praeclaras perficit. Si morbus aliquis infe-
 stat, si caput grauedine tentatur, si pituita mo-
 lesta est, si calculus, aut stranguria seu urinae stel-
 licidium vexat, si caligo ac lippitudo oculos vitiat,
 si manus aut pedes articulari morbo tentantur,

Si mala quem scabies, aut morbus regius urget.

Horat. in
 arte.

minus expedite sua munia ac functiones obit aut
 exequitur humanus animus. Quò mihi consultò
 facere videntur, qui valetudinis rationem habere
 curant, ac corpus eiusq; partes ab omnibus ex-
 crementis purgatiores efficere. Sic enim mens
 ipsa magis nitescit atq; ad quasuis actiones reddi-
 tur accommodatior. Magna mortalium pars
 neglecto omni cultu, nec obseruata valetudinis
 ratione, opibus inhiat, ac studio comparandi
 conquirendiq; est intenta, quum tamen Sanitas
 sit auro potior, nec ulla res animi tranquillitate
 optabilior. Confirmat id versibus hisce Hera-
 tus,

Valetudo au-
 to potior.

lib. 1.
 col. 13.

Si ventri bene, si lateri est, pedibusque tuis, nil
 Diuitiæ poterant regales addere matas.
 Non domas, aut fundus, non æris acetuus, & auri
 Aegroti domini deduxit corpore febres,
 Non animo cura.

Et quò quemq; ad frugalem & moderatum re-
 rum usum reuocaret subijcit,

Valeat possessor oportet,

Si comportatis rebus bene cogitat vti.

Lib. 1.
 Epist. 2.
 Eccl. 30.

Hebraeus Sapiens per omnia huius verbis sic con-
 sonat, Præstat pauperem esse sanum & firmam
 valetudine, quàm diuitem malè affecto corpore.
 Sanitas & bona habitudo est omni auro præstan-
 tior, & validum corpus immensis opibus. Nulle
 meliores sunt diuitiæ, quàm sanitas corporis, nec
 vllum oblectamentum maius, quàm animi lætitiæ
 & gaudium cordis. Quocirca non est metien-
 da felicitas opum affluentia aut prospero rerum
 successu, sed corporis mentisq; inculpata sanita-
 te. Ille enim demum & viuit & valet, qui ho-
 rum commoditate inoffensè fruitur.

Sap. 4.

C A P. XXIX.

Præcepta salubria non minus animo
 quàm corpori idonea.

TR I A feruntur vulgò saluberrima, quæ
 quemq; obseruare par est, Vesci citra
 saturitatem, Non refugere laborem, Na-
 turæ semen conseruare. Quibus opposui
 totidem insaluberrima, quæ præter morbos
 præma-

prematuram senectam accelerant, morteq; pro-
 perata homines conficiunt, Crapula disten-
 di, Ignavia torpescere, Immodica Reb is natu-
 ra modus
 adhiben Jus.
 Venere eneruari. Quum enim frugalitas, pro-
 ligata ingluvie, salubre corpus constituat, exer-
 citatio, excusso otio atque ignavia, id ipsum agi-
 le reddit & expeditum, tum si ab equino genere
 documenta sumere liceat,

Nulla magis animi vires in iustitia firmat, Vrg. lib. 3
 Georg.
 Quam Venerem & caeli stimulos auertere Amor's,

Siquidem intemperans ac libidinosa ado-
 lescentia effectum corpus senectuti tradit. Quo-
 circa cum in adolescentia, tum maxime in sene-
 ctute moderandum cupiditatibus, ac luxuriae pra-
 cludendi aditus, quae ut iuventuti turpis; ita, Ci-
 cerone teste, senectuti foedissima ac maxime in-
 decora. Ut enim in bello ac castris opus est vi-
 ribus, opus agilitate, opus robore tolerandis fe-
 rendisq; laboribus: ita in amore ac praestanda Ve-
 nere vires exiguntur ad subeundos nocturnos la-
 bores, ad deuoranda matrimonij tedia, ad per-
 ferendos vxoris procacis atq; imperiosae mores.
 Quamobrem nec senibus bellum, nec amor con-
 uenit, quod utraq; res multas circumferat diffi-
 cultates, molestias, incommoda, ad quae senescens
 etas impar est, atq; ijs perferendis inidonea. Ex-
 pressit id eleganti carmine Ouidius:

Militeat omnis amans, & habet sua castra Cupido,
 Atque, crede mihi, militat omnis amans.
 Qui bello est habilis, Veneri quoque conuenit atas.
 Turpe senex miles, turpe senilis amor,
 Lib. 1, Amor
 Aleg. 9.

Militiæ species a non est, discedite seque,
 Non sunt hæc timidis signa tuenda viris,
 Nox & hiems, longæque viæ, sæuique labores
 Mo libus istis caenis & do. or omnis adest.

Quis autem non perspicit quàm sit indecorum,
 exoletum, rugosumq; semen iuuenili more oscula
 figere, atq; in amplexus proruere? cum ad per-
 agendos Hymenæos sit inhabilis. Sic rectè So-
 phocles, qui etate confecta à quodam interroga-
 tus, vtereturne rebus Veneris: *Dij meliora, in-*
quit, libenter verò istinc tanquam à domino agre-
stia & furioso profugi.

C A P. XXX.

Existimationis ac famæ habenda ra-
 tio.

Famæ habenda ratio.
 L' b 1, offic.
 Matth. 16.

MODIS omnibus efficere studeas, ut tu-
 ciæes optimam de te opinionem concipiant,
 tuæq; existimationi ac nomini laudabile testimo-
 nium deferant, deniq; præclarè de te sentiant atq;
 honorificè loquantur. Nec obseruare pudeat,
 qua persuasione populares tui erga te sint imbuti,
 quo animo affecti. Negligere enim quid de se
 quisq; sentiat, aut loquatur, non solum, ut Cicero
 ait, arrogantis est, sed etiam dissoluti. Sic Christus
 seiscitatus legitur ab Apostolis, quam opinionem
 de illo conciperet promiscua multitudo, quos ru-
 mores de ipso spargerent, quid denique de Messia
 ipsi sibi persuaderent, non ambitionis aliquo aut
 gloriæ aucupio, sed ut periculum faceret, an au-
 ditis

ditis tot salutaribus concionibus, conspectisque
 tot miraculis, sublimius ac magnificentius de illo,
 quam vulgus sentirent. itaq; hoc percontatus est, Christus au-
 ram popula-
 re non ca-
 prauit.
 quò ab ijs eliceret solidam professionem fidei; at-
 que exploraret quantum profecissent in doctrina
 caelesti, quæ nihil habet fuci aut vanitatis, nihil fal-
 laciæ vel imposturæ, vt calumniati sunt Pharisei;
 sed prorsus salutaris est & sincera, ab ipsa verita-
 te, ipsoq; iam dudum expectato Seruatore Dei filio
 prolata. Professio
 fidei Quod cum Petrus summi patris affia-
 tu omnium nomine exertè esset professus, atq; indu-
 bitanter pronuntiasset Iesum omnis salutis auto-
 rem, illiusq; fiducia genus humanum redemptionem
 consequi, Christus Petri professionem diuinitus
 illi inspiratam collaudauit, eamq; immobili fun-
 damento innixam confirmat inuictam fore & in- Decori ha-
 benda ratio.
 expugnabilem. In quauis actione, omnibusque
 dictis ac factis memineris decori, & quid maxi-
 mè deceat, id enim honestatis ratio exigit: vnde
 scitum est prouerbum, Caput artis est decere
 quod facias, hoc est, quod nature sit aptum, atq;
 ingenio moribusq; conueniens, Dat vvel voc-
 sht eude beaemi. Compendiaria atq; expedita
 via est ad solidam gloriam, si te talem praestis,
 qualis haberi velis, quod obiter monet Hora-
 tius,

Tu recte viues, si curas esse quod audis.

hoc est, quod diceris, & quod de te ciues ac popu-
 lares testificantur, qui si te virum probum atq; in-
 tegrum

Qua ratione
 affectanda
 gloria.
 Li. 1. epist. 17.

tegrum existimant, rectè quidem, modò ne ijs fucum facias, nec imponas honesti specie, ut personati quidam histriones, qui primo intuitu spectatæ probitatis apparent, cum versipelles sint atq; improbi:

Perf. Sat. 7.

Nam fronte potius

Asiutam vapidò seruant sub pectore vulpem.

Silen. ii tu-
cum prami-
um.

Memineris duas præcipuas esse virtutes, quibus adolescentes potissimè solent commendari, Fidem & Taciturnitatem: quibus si accedat Pudor amabilis pubertatis color, quem candore suffusus rubor velut ornatus quidam commendat: nihil ad decus ingenuitatis ac modestiæ accedere potest magis fauorabile aut gratiosum. Quisquis autem hac indole, ijs adolescentiæ ornamentis destitutus est, aut horum iacturam fecerit, perditus & profugatus censeri solet, summaq; improbitate atq; impudentia insignitus. Quocirca non

Pudor adole-
scentes com-
mendat.

Ego illum perisse puto cui quidem periit pudor. Commendat enim supra quàm dici queat adolescentem pudor & verecundia adeò, et non temere ad frugem deveniant, aut aliquam de se virtutis aut probitatis spem polliceantur, in quibus nulla elucet aut se profert pudoris significatio. Sic Diogenes cum adolescentem quendam pudore suffusum conspiceret, atq; erubescere; Confide, inquit, fili, huiusmodi est virtutis, probitatis, modestiæ color. Similiter cum apud Terentium Mutio optimam spem de filio conceperet,

Ingenitatis
a g men-
tu.

ret, Erubuit, inquit, silua res est. Est autem
 innocentie argumentum ac testificatio pudor &
 confessio, si quando deprehensa est in ijs quæ non
 destinata malitia commisit: Nequitie autem im-
 pudencia atq; obstinatio. Nec enim verentur in-
 uenes quidam confidentissimi viros etiam graues
 inconnuentibus fixisque oculis obtueri, ac dene-
 gare factum, etiamsi id palam sit, nec inficiari
 queat. Vt autem sine inuidia laudem inuenias,
 & amicos pares, Assuesces, vt Comicus ait, o-
 mnes perferre ac perpeti,

Confidentia
 v. iosa.

Quibus eam verfaris, atque vna te iis sedere,
 Eorum, modo honesta sint, obsequi stultis,
 Aduersus neminem, nunquam te præponens v. li.

Terentius
 Andr. Actus
 1. Scen. 12

Est enim generosa mentis & modesti animi ar-
 gumentum, plurimum facere, minimum de seipso
 loqui, vt Iugurtha apud Salustium factitauit, se-
 cus quàm Thrasones ac iactabundi milites, qui se
 insolenter efferrunt, suarq; facinora magna o-
 stentatione prædicant. Cum autem nulli non
 sit odiosa ventosa iactatio, nemo sibi de ingenio,
 eruditione, opibus blandiatur, suarq; munera am-
 bitiose prædicet, sed ita actiones suas modere-
 tur, vt submissè ac modestè de se sentiat ac loqua-
 tur; ne vt Paulus ait, alios despiciere ac fastidire
 videatur. Commonefacit id ipsum præter alia his
 versibus Horatius,

Iactantia &
 diosa.

Rom. 12.

Lib. 1. Epi-
 stol. 19.

Arcanum neque tu scrutaberis: vilius vnquam,
 Commissis: que reges & viro torrens & ira,
 Nea tua laudabili iudicia, aut aliena reprendes.

Nunquam in animum induxeris, vt aliena cala-
 mitati

Calamitosis
non inful-
sandum.

mitati insultes, ne inimici quidem, sed condole-
scas potius, eiusq; sortem commiseratione dignam
deputes. Ille enim sunt vices rerum humanarum,
vt multi ex summa felicitate atq; amplissima rerum
possessione, ad inopiam ac miserandos casus de-
uoluantur, finestumq; ac luctuosum exitum non-
nunquam sortiantur. Rursus alij ex infimo loco
ac miseranda seruitute ad opes, ad honores, ad
dignitates & imperia prouehuntur. Quod ti-
bi fieri nolis, alteri ne feceris. Ad hanc enim
amissimam exigi vult omnes nostras actiones ac stu-
dia Christus, cum inquit, Omnia quaecumq; vo-
lueritis vt faciant vobis homines, sic & vos illis
facite; hoc est, prestate cuiq; honorem, decus,
subsidiu, ceteraq; humanitatis officia, que quis-
que sibi exhiberi velit. Ne sis in profereudo
sermone præceps, temerarius, inconsideratus;
denique effcito, ne lingua mentem præcurrat,
aut effutias per iugulum rediveras voces, que ali-
quando recoquende sunt. Sunt enim multi, qui-
bus cum versamur, lubricæ fidei, ac silentij minus
tenaces, qui non solum, quæ incautius cuiquam
exciderunt, eliminant, sed obtreffatione ac ca-
lumnijs existimationi ac famæ proximi officium,
labemq; aspergunt. Quocirca Horatius salubri
consilio quemq; instruit,

Eccle. 10.
Matth. 7,

Præcipi-
antia linguae
improbanda

Epist. 17.

Protinus vt moneam siquid monitoris eges tu,
Qui de quoque viro, & cui dicas, sape videto.
Percontatorem fugito, nam garrulus idem est,
Nec retinent patule commissa ueliter aures.
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.

Quibus versibus quemq; commonefacit, vt
confide

consideratè ac parcè de alijs loquatur, nec quidquam temerè effutiat, quod illi aliquando fraudi esse posset, atq; aliquid detrimenti adferat; denique Coryceos atq; exploratores obseruandos, qui omnibus se sodalitijs ingerunt, ac subodorantur quod ad Censores ac Criticos deferant, ita vt nemini tutum sit de vlla re mutire, nec liceat in tanta temporum infelicitate palam & exerte profiteri, quæ mens distat, suadet ratio, etiamsi veritati ac sinceræ religioni sint consentanea, idq; metu delatorum, quibus etiam præmia atq; honores decernuntur, quò magis oculatos auritosque se præbeant in explorandi negotio infamiam primis ac detestando, vt quos etiam exosos habent, qui illorum vtuntur ministerio. Placet enim nonnullis proditio ac delatio: sed ijs eius rei artifices inuisi sunt, licet officium quod præstent, pro tempore sit gratum. nam illos vt lubricæ fidei suspectos habent. Testatum fecit id Augustus Cesar, apud quem cum insolentius sua merita iactaret Rhymirales Thracum rex: proditione inquit amo, Proditorem detestor. Sic vt Iulius Capitolinus refert, ab imperatore Antonio Pio quadruplatores extincti sunt, hoc est, id genus hominum, quod ex accusatione quartam bonorum partem consequi solet, Belgæ hi iusmodi conditionis homines Aenbringers vocant, qui eò magis inuisi sunt summis pariter atque infimis, quòd in dictis factisque omnia exasperent, & quam pro rei veritate, faciant atrociora. Quocirca

Fatificas
damnosas.

Verpriers.

Corycei, vulgo Verpriers obsequandi.

Quadruplatores omnibus odiosissimi Augusti dictum de proditione.

Marcus

Marcus Imperator.
Capitolinus.

In Persa.

Parasitus delatore minus noxius.

Marcus Philosophus imperator calumnijs quadruplatorum intercessit, apposita falsis delatoribus infamiae nota. Saturio parasitus apud Plautum infame ducit ac detestabile quadruplaturam exercere, ac mauult parasitando pascere ventrem ex maiorum suorum insituto, quam quadruplatorem agere, atq; huiusmodi ratione distescere, bonisq; aliorum ac vitae inhiare. Quamquam id genus officiorum non magnam laudem mereatur apud cordatos, qui non patiuntur sibi a parasitis atque assentatoribus auriculas assui, illorumque blandimentis ac lenocinijs mentem eripi.

C A P. XXXI.

Laudabilis dissidiorum pacificatio.

Contentiones sapientia

SI QV I D simultatis ac contentionis inter illos ciues aut consodales inciderit, probi viri officium est pro virili illud sopire, offensiones diluere, dissidia, ne acerbius in crudebant, componere, dirimere lites & controuersias, sedare discordias, sarcire concordiam, pacem inter contentiosos ac dissidentes conciliare, fidumque ac sedulum pacificatorem se hominum altercationibus offerre. Quod humanitatis officium non minima beatitudinis parte collocat Seruator, qui huius rei studiosos filiorum Dei elogio condecorat. Ab hac & plerisque alijs virtutibus, quibus charitas, hoc est, studium de omnibus bene

Math. 5.
Pacifactor
laudem meretur.

ne merendi ornatur, alienissimi sunt turbulenti quidam ac tumultuosi homines, quibus cum odioso sit atq; inimica omnis pacificatio, prauitate quadam animi omnia perturbant, rebusq; exulceratis non medentur nec fomenta adhibent, sed exasperant, atq; ut habet prouerbum, Oleum flammæ adiiciunt, etiam cum reges ac principes irritari contingit, quorum animus natura generosus ac ferox magis magisque illorum malefantis consilijs accenditur atq; inflammatur: quo hominum genere nihil detestabilius aut execrandum magis, praesertim ubi religionis negotium agitur, a quo decet omnes vitiosos affectus esse remotissimos: ne asperitate ac seuitia alienari potius hominum animos a studio pietatis, quam lenitate allici contingat. siue enim veterem consuetudinem stabilire visum sit, siue sublatis erroribus, qui sensim irrepserunt, aliquid innouare, ac religionem ad fontem reuocare, omnia iudicio ac sano consilio perfici debent, adhibita ratione, ordine ac modo, nequid tumultus exoriat, ut superiore anno in Belgica euenit, in qua distractis in diuersas partes ciuium animis, Religio vi & armis propagari coepta est, quæ res funestum exitum est consecuta. Delatore non minus damnosus obtrektor virulentus, qui probris, conuicijs, calumnijs, contumelijs immerenti perniciem adfert, ac lingua venenata conficit. quod genus hominum his versibus & notat, & vitandum Horatius præcipit,

Regum animus vitabilis.

Obtrektoris fugienda.

Lib. Ser. 1. Qui non desent hic alio culpam, sicutos
 Sat. 5. Qui captat riu. hominum, tamamque dicacis.
 Fingere qui non visa potest commissa tacere
 Qui acquit, hic niger est, hanc tu Romane caueto.

Prouerb. 4. *His affinis est illa Solomonis admonitio, Remo-
 ue à te os prauum, & labia detrahentia procul
 sunt à te. Et paulò inferius: Cum detrecta foribus
 ne commiscearis, quoniam repente consurget
 perditio eorum. Fuisse autem spectatissimis vi-
 ris iniusam ac detestatam obtrectandi rabiem, sa-
 cri scriptores passim testantur, ipsiq; Augustino a-
 deo odiosam, vt Carmen hoc in cenaculo affi-
 xum obtrectatoribus obijceret, coq; ijs os ob-
 turaret,*

Carmen Au-
 gustino vsur-
 patum
 Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
 Aut quem delectat lubrica verba loqui,
 Aut plenis cyathis lepidis fatigare sodales,
 Hanc mensam vctitam noverit esse tibi.

*Hæc enim ratione illos ablegauit à suo conuiuiu ad
 contubernio, qui aut ingluuie, aut maledicendi
 studio delectantur, vel etiam impudicos obscæ-
 nosq; sermones mensæ inferunt.*

C A P. XXXII.

*Nemo insolescat rebus prosperis, nec
 deijciatur aduersis, sed Dei se pro-
 uidentia fulciat.*

CUM in humana vita nihil sit stabile ac diuturnum, nec omnia semper uno tenore, ac continuata perpetuaq; serie decurrant, sed vicissitudine quadam nunc felicia blandantur, nunc mutatis rebus premant aduersa: ea constantia atque equabilitate stabilienda mens est, vt non insolescas rebus prosperis, nec deiciaris aut succumbas aduersis, sed quocumq; res humane se inclinant (vt leui aliquando momento assolent) semper Dei verbo, eiusq; prouidentia te fulcias, cuius arbitrio mundum hunc administrari constat, eiusq; voluntate omnia perfici, ad quam omnis euentus successusq; prosperi & aduersi referri debent, non ad fortune inconstantiam ac temeritatem. Absit enim vt qui Dei scientia ac cognitione sunt imbuti, aliquid casu aut fortuito fieri sibi persuadeant, quam precipua rerum omnium causa in Deum sit referenda.

Stabilitas
laudata.

Prouidentia
Dei fulcien-
da mens.

Fortune va-
cabulum
Christianis
explosam.

CAP. XXXIII.

Vitanda curiositas.

ALIENARVM rerum ne sis curiosus observator: sed in hoc seculo incumbas, vt tuam vitam corrigas potius, quam insecteris aut observes alienam. Paulus quoq; Apostolus seculo cuiq; inculcat ne foris intentos habeat oculos, sed se oculatum ac vigilantem prebeat in rebus domesticis, ac attentè obseruet, nequid committatur, quod ab exteris merito possit improbari.

Observatio
alienae rei
improbatur.
1. Corin. 9.

*Alienis autem res ac negotia, quæ ad nos non at-
tinent, non vult magnopere cuiquam curæ esse,
aut anxie obseruari, etiam siquid erroris commis-
sum sit. Sunt enim nonnulli à professione Chri-
stiana adeo alieni, vt sana consilia respuant, illos-
que habeant exosos, quorum opera ad sanio-
rem mentem reuocentur: vt morbidi ac ficosi qui-
dam, qui salutarem fidemq; medicum despiciunt,
ac malunt in vitiosis humoribus sordescere, quam
medelam salutiferam admittere. Quocirca quum*

Simile a me-
di. 15.

Alienis nego-
tijs non te
immisceas.

non semper consultum sit omnibus se negotijs im-
miscere, nec expediat in alienis rebus esse curio-
sum, Belgæ sententiam hanc prouerbialem Ar-
delionibus obijciunt, *Lutiel onder swinsmaect bet
el bredis / hoc est, Plurimum sibi parat tran-
quillitatis, qui alienis negotijs se non ingerit.*

1. Theff. 4.

Foris oculati,
domi exsi.

Hinc Paulus Thessalonicenses ad proprias occupa-
tiones & negotia reuocat, nec patitur illos in a-
lienis rebus esse curiosos. Mirum autem est,
quàm sint perspicaces pleriq; in exterorum nego-
tijijs, quàm oculati in excutiendis obseruandisq;
rebus alienis, quum sua negligant, totaq; mente
ac cogitatione foris peregrinentur, quum domi
vt Lamiæ, cæcutiant, ac sint talpa magis cæci.

Perf. Sat. 4.

St. nemo in sese e-ntat del-cherere, nemo?
Sed præcedenti spectatur manica tergo.

Ser. 1.
Sat. 3.

Quales præter Persium, etiam Horatius per-
stringit,

Quum tua præuideas oculis mala i'ppus inunctis:
Cur nam corum v'ris tam cernis acutum,
Quum aut aquia aut terpens Epidaurius?

Davi.

Denique te ipsum.
Concede, num tibi qui vitiis nesciis e in
Natura, aut et non eo fuerit doctus a. namque
neglectis vrenda Fuit inna. ita agris.

Quem amos
in deestiam
dus.

Quum autem hoc philantis vitium magnam
humana menti cecitatem adferat, eamq; nebulam
animo offundat, vt multi vitijs suis blandiantur:
Christus acerbe in illos inuehitur, qui in aliorum
vitam ac mores potius, quam in suos aefigant
oculos, & qui festucam, hoc est, minutissima
nullusq; momenti errata curiosius obseruant, ea
que exagitant in immensum, quum trobem, hoc
est, crassissima vitia sua nec obseruent, nec excu-
tiant.

Matt. 7.
Luce 6.

Prove tium
expicatum
de estu a ac
tia e in ocu-
lis.

CAP. XXXIII.

IN VESTITV MODERATIO.

VT autem in apparatu conuiuij spectanda fru-
galitas, ac victus temperantia; ita quoque in
vestitu ac cultu corporis eadem habenda modera-
tio sic, vt nihil ad luxu vanamq; ostentationem, sed
omnia ad naturae necessitate, vsuq; vitae ac com-
moditatem referantur, quibus si accedat decor &
ornatus non prorsus exquisitus, omnia tolerari
posse video. Quum autem sexus femineus pra-
ceteris expoliri coniuq; gestat, ac decentius or-
nari, quod venustatem formaeque gratiam sibi con-
ciliet, Petrus Apostolus matronas commonefa-
cit, ne immodicos sumptus impendant mundo
muliebri, nec crispis intortisq; crinibus, non au-

Vfus rerum
spectandus.

Femine cul-
tus auida.

1. Pet. 3.

ro, gemmis, torquibus, armillis se oculis spectantium exponant, sed habitu modesto, cultuq; sobrio ac minus operoso maritis suis gratificentur, illorumq; fauorem ac beneuolentiam captent, vt veteres illæ Heroine Rachel, Sara, Rebecca, Susanna factitabant. Multos autem noui & nostra & auorum memoria, qui sumptuoso vestitu eoq; subinde ascitis exoticis quibusdam formis renouato, deniq; operoso serculorum apparatu ad mendicitatem atq; inopiam redacti sunt, irrisi etiam ab illis, qui ipsis ad profundendum patrimonium fuerunt adiumento, & qui dolis, technis, fraude, fallacijs, captionibus ab ijs aliquid corraserant adeo vt ne teruncium quidem impenderent subleuandis miseris, quos ad xenodochium redegerant, & extremam rerum penuriam. Ceterum cum tot passim conspiciantur prodigi ac decoctores, rerumq; suarum profusi, atque alieni appetentes: nulli mirum videri debet, tam multos passim obuios obratos, atq; ere alieno oppresses, non solum plebeios ac populares, sed proceres etiam aulicos & heroes gestamine Regio insignitos, qui defraudatis nonnunquam pupillis ac viduis, a quibus pecunia corrasa est, nulli quidquam numerant, ne viui quidem, nedum mortui, cum plus quam animam habeant oppignoratam ac creditoribus obnoxiam, ita, vt mox ab extincto corpore omnia eorum bona preconiis voci subijciantur, ac creditores de preferentia decerent.

Genes. 16.

Profusio vi-
sanda.

Aer alienum
conatum,

Nemo sortem sibi designatam despicat.

EA sorte ac conditione, que tibi in hac vite statione atq; orbis huius theatro obtigit, contentus esto, eamq; pro tempore moderate feras ac toleranter, quamcumq; etiam personam sustineas, quo loco, quove ordine ac statu consistas. Exigit tale quiddam à Corinthijs Paulus inducto in concionem ingenui ac serui, circumcisi ac præputiati, nupti inuuptiq; exemplo, ac singulos hortatur, ut equo animo sortem suam perferant, nec ob ullam vite conditionem à suscepta semel religione Christiana deficient. Esse enim, ut apud Timotheum profert, vberem magnumq; que sua pietatem cum animo sua sorte contentos. Sunt autem nonnulli, quos cum conditionis sue pœnitent, ac status, in quo versantur, sit perturbatum, illum immutari exoptant, atq; in alium magis idoneum transferri, quod si ex animi sententia aut pro voluntate obtineri nequeat, aut non prorsus expediat, non est quod se macerent, aut marore contabescant, sed omnia placidè ferant ac sedatè, nec Deo rerum omnium moderatori repugnent aut obloquantur, qui singulari sua providentia mundum hunc administrat, rebusque humanis optime consulit, non solum, ut Cicero ait, universis sed singulis. Quod etiam David multis

Sua cuique
sors placeat.

1. Corin. 7.

Quisque in
sua vocatio-
ne consistat.

1. Tim. 6.

Inconstantia
improbatur.

Deus terrens
moderator.

Psalm 120

locis inculcat, tum præcipuè, cum inquit, qui fingit sigillatim corda hominum, qui intelligit omnia opera eorum. Quocirca hoc persuasum esse cuiq; decet, Deum rerum omnium esse moderatorem, ac nihil non geri eius arbitrio, nutu, voluntate; deniq; obseruare, qualis quisq; sit, quid agat, quid committat, qua mente, quo affectu ac pietate religionem colat, quid cuiq; expediat, aut sit salutare. Quamobrem si quando non omnia votis nostris respondent, atq; optata nos frustrantur, quisq; tamen in sua vocatione, quam illi assignauit Deus, subsistat, donec fauor & benignitas summi Patris aliud ac rebus illius statuatur. Ipse enim pro voluntatis sue imperio vices rerum humanarum mutat atque ordinem inuertit. Ipse erigit à sordibus abiectos, illosq; illustrat dignitate, honore, potentia. Ipse arrogantes atq; elatos, fastuq; turgidos deiecit, atq; è felicitatis folio deturbat. Ipse mulieres steriles & effœtas secundas efficit, ac numerosa prole gestientes. Quocirca quisq; placidè suam sortem perferat melioris assequende spe ac fiducia, totusq; Deo imitatur, atq; in illo conquiescat, cui potissimum rerum humanarum cura incumbit. Quò spectat illud Esaia cap. 30. Hæc dicit Dominus Deus sanctus Israël, in silentio & spe erit fortitudo vestra *swycht ende verwacht.* Quibus verbis turbulentis & inquietis animis diffidentiam excutit, atq; hortatur, vt ipsi tacitè ac securè expectent Dei opem ac subsidium. futurum enim

4 Reg. 20.
Ezai 38.
Iosue 10.

Psal'm. 110.

Psal'm 112.

Ezai locus
explicatus.

enim, ut suo tempore consequantur quod optant, modo ne diffidant illius promissis: tamen si autem aliquando serius auxiliatur, non frustratur tamen anhelantes auida sua spe atq; expectatione. Quum autem Horatius, rerum humanarum observator Ser. 1. Sat. 1. curiosus, perspexisset homines in ratione atq; instructo vitæ, quod semel essent amplexi, tam inconstanter ac turbidè iactari, nec ullam illorum animis inesse firmitatem et constantiam, sic ut suam quisq; conditionem insudiat, ac cum alterius immutare exoptet mercator, miles, agricola, iurisperitus. Sic enim sciscitatur,

Lib. 1. Ser.
Sat. 1.

Qui sit Mercenas, ut nemo quam sibi forem
Sua ratio de erit, cui fors ovis erit, Ita
Contentus vivat, laudet diueta sequentes?

Quod postmodum eleganti prouerbio prosequitur, ab armentis desumpta Metaphora:

Optat epi ppia bos piger, optat arare caballus.

Quo notat humanis ingenijs insitum, ut proprie sortis pœniteat, eamq; cum aliena mutam cupiat, et inexperta expertis ducat potiora. Huius inconstantiæ ac leuitatis, qua mens fluctuat, rationem alio loco subijcit ex oblectatione ruris atq; vrbis exorta altercatione. Alter enim res urbanas populique frequentiam ac strepitum laudabat, alter solitudinem ac res rusticas, siluarumq; amœnitates duxit potiores. Sic enim inter se disceptant,

Lib. 1.
Epist. 14.

Nostris nos-
met pœnitet.

Rure ego viventem, tu dicis in vrbe beatum.
Cui placet alterius, sua mihi iam est odio fors.

Ddd 5

Epist. 14.
Stultus

Sua tus uterque locum inmeritum causatur inique.
 In culpa est animus, qui se non effugit unquam.

Animus in-
 constantia
 causa.

Simile ab
 estu maris.

De transg.
 animi.
 De vita soli-
 taria.

Simile ab ijs
 qui in mari
 ignescunt.

Recte mea quidem sententia Poeta animum in-
 fat, atq; omnem culpam in illius temeritatem at-
 que inconstantiam reijcit. Quum enim animus
 humanus affectibus, non ratione ducatur, ac non
 secus, quam naus aestu marinisq; fluctibus, agi-
 tetur: omni momento in diuersa rapitur, ac va-
 rias cogitationes concipit. quo fit vt quodcumque
 vitæ aut instituti genus amplectatur, non stabili-
 ter in eo perseueret, sed identidem aliud quod-
 dam meditetur, quod futurum sperat commodi-
 us: cum status aut conditionis mutatio affectus
 non excutiat, aut curas eximat, vt quas non rebus,
 sed animis hominum inesse consiet. Sius enim
 solitudo in frequentiam cuiq; permutetur, aut
 paupertas in opulentiam rerumq; omnium copi-
 am transferatur, nihilo futurus est animus paci-
 tior, quod turbidos animi motus rationi minus
 obsequentes non exuat. Simile autem quiddam
 huiusmodi hominibus euenit (vt Plutarchus &
 Basilus testantur) quod ijs, qui Oceano vasta que
 mari se committunt, vt in optatum aliquem por-
 tum prouehantur, illi enim non minus in magna,
 quam parua nauis, nausea, vertigine, vomitu affli-
 guntur sic, vt nec in hac aut illa ijs remittatur
 vomendi desiderium: quoniam bilis & pituita in
 corpore redundantia utrobique illos comitatur. Sic
 in mutando vitæ instituto nemo consequitur animi
 tranquillitatem, nisi prorsus affectus excutiat, ac
 ratione

ratione omnes suas actiones moderetur. Unde appositè Seneca, Primum argumentum compositæ mentis existimo, posse consistere ac se-cum morari. quocirca gaudeo, inquit, Lucili, te non discurrere aut diuagari. Nusquam enim est qui ubique est. Quamobrem nihil prodest mare traicere, aut vrbes mutare, aut modò hanc, modò illam stationem consecrari. Si vis ista, quibus vrgeris, effugere, non alibi sis oportet, sed alius, hoc est, mentem compone, affectus vitiosos excute, ratione, consilio, prudentia omnes actiones tuas ac studia moderare. Et enim, vt is ait,

Ad Lucillum
Epiſt. I.

Quid men-
tem ilabiatur

Cælum non animi in euntant qui trans mare currunt.
Ceterùm aduersus tumultuosos affectus, qui animum in varias diuersasq; partes distrahunt, ita vt leui momento à suscepto consilio resiliat, verbo Dei eiusq; salutari doctrina depugnandum est. Hæc enim vagum ac palabundum animum, stabilem præstat, suaq; sorte ac conditione contentum: sic vt eam nec deserat nec fastidiat, aut alteri ambitiosè nimisq; auidè inhiet.

CAP. XXXVI.

Improbiorum consuetudinem ac familiaritatem vitandam.

IMPROBORVM commercia vt pestem Lib. 3. de ira
fugito. Sumuntur enim, vt testatur Seneca, à con-
uersatione mores, atq; vt contagiones in corpus:
ita

Probis qui
q̄ e alluescat

1. Cor. 15.

Idem probi
gandi.

ita vitia verbis in animum transfiliunt, mentemque
contaminant. Sic ut non tam valetudini profici
aura salubrior, quam animis parum firmis in bo-
norum contubernio versari. Documento sunt im-
manes ac feroces belluae, quae consuetudine con-
uictaque hominum mansuescunt ac cicurantur.
Quomodo & probitatis conditio, ut suos
sectatores virtute imbuat, integrisque moribus ex-
ornet: ita quoque improbitati ac nequitiae insitum,
ut suos cultores deprauet ac vitijs contaminet.
Quocirca Paulus Apostolus, ne quem abduci conse-
quenda immortalitatis, a salutis spe, a fiducia conse-
quenda immortalitatis, a morum integritate; stu-
diosè commonefacit pietatis cultores, ne eam o-
pinionem mente concipiant, ut sibi persuadeant,
nihil superesse hominis a morte, sed quidquid est
huius opificij, prorsus ut muta pecora interire.
quod impij atque a Deo alieni sedulo imprudenti-
bus inculcant, ac pernicioso dogmate mentes du-
bias a salutari doctrina, a re certa ac minime am-
bigua auertunt. Quomobrem modis omnibus
abducit Christianos Apostolus ab illorum conuer-
satione, qui parum cautos subdola doctrina in
errorem pertrahunt: sic enim Menandri Senario-
lo exhortationem suam illustrat,
Corrumpunt bonos mores colloquia praua.

C A P. XXXVII.

Linguam cohibendam non solum ab
obscenis verbis, sed etiam otiosis.

QVVM autem à Christo culpari audiamus
 verba otiosa, hoc est, infrugifera, superua-
 canea, friuola, fatilia, quæq; nulla vel audientis
 vel proferentis utilitate proferuntur, sic vt de ijs
 bi die iudicij rationem sit exacturus: quanto ma-
 gis, vt Paulus ait, detestandi sermones spurci &
 scurriles, obscena festiuitas, facetiæ illiberales,
 urbanitas indecora, quæ morum integritati im-
 pense officiant: deniq; scommata dentata, sermo-
 nes mordaces, quæ cum acrem sui, memoriam in
 animo relinquunt, atq; aculeum, vt auolantes ve-
 llye, infigant, odiorum ac similitudinem sumenta
 ministrant, sic vt res aliquando reciproca dicaci-
 tate ac figuratis obliquisq; dictarijs vtro citroq;
 retortis, in cruentum certamen deueniat, atque
 insipientibus nonnullis acerba odia irasq; impla-
 cabiles suscitet, quæ intimo animo conceptæ ac
 cordi tenacius impressæ, tum maxime recude-
 scunt, cum obliterate atq; expunctæ videbantur,
 penitusq; obliuioni data. Dissplicent autem su-
 pra quam dici queat Paulo Apostolo dissidia ac
 maledicendi rixandiq; rabies, ac studiosè commo-
 nesfacit Galatas, vt ab ijs vitiosis ac teterrimis af-
 fectibus abstineant, nec patiantur inter se incru-
 descere morsus dentatos ac virulentos, nec vlla
 conuicia aut obtrectandi libidinem: ne quum al-
 ter alterum arrodit, mordet, exagitat, alius ali-
 um belluarum ritu consumat ac dilaniet. Idipsum
 agit apud Corinthios, quos amanter per nomen
 Dei Iesu Christi ad mutuam concordiam inuitat,
 illosq;

Matth. 18.
 Otio a ver-
 ba que.

Ephel. 5.

Sermo f. ur-
 tius vitan-
 du.

Dentati mōē
 sus vitandi.

Cap. 5.

1. Cor. 1.

Similitudo
v. 1. 2.

Ioan. 15.

Coloss. 3.
Ephoss. 4.

Lingua cohi-
benda.

Cap. 4.

Pauli salu-
bris exhor-
tatio.
1. Timo. 3.

Tis. 1.

Paulus in o-
mnibus de
eorum ob-
seruari vult.

illosque hortatur, ne odijs ac similitudinibus inter se dissideant, sed consentiant, sintque eadem mente, eadem sententia. Sumit hoc exemplum Paulus à Christo, qui tot modis suis dilectionem ac charitatem mutuam inculcat, quæ una est vinculum perfectionis, ac una multarum legum. Nihil enim opus legum calcariibus, ubi exprompta est benivolentia, atque erga proximum ardens suique prodiga Charitas. Quoniam autem ex incontinentia lingue finestæ tragœdiæ ac graves in- multus exoriri solent, præsertim cum alter in alterum virus acerbitalis suæ euomit: salubriter Colossenses Paulus instituit, & quæ moderatio verbis adhibenda, obiter indicat, Sermo vester cum omni gratia sit sale conditus, ut obseruetis, quæ ratione oporteat cuique respondere, hoc est, sermo non sit in letitiam aut locum effusior, ne in lasciuiam recidat: nec seuerus, asper, amarulentus, ne audientes offendat, abigat, alienet. Omnis oratio humanitatis gratiam respiciat, ac prudentiæ sale sit condita. Vnde etiam in Episcopis & ministris Ecclesiæ exigit mansuetudinem ac lenitatem, nec susinet subditos obiurgari inclementius asperiusque tractari. Quum verò Paulus in omni actione vitæ, in dictis ac factis omnia ad decori atque honestatis amussim exigat ac metiatur, ipsaque lingue intemperantia, præter obtrectationem & maledicentiam, præter calumniam & conuicia, turpitudine ac verborum obscenitate sinceræ purasque mentes insiciat: hæc quoque

quoque vitia animis hominum eximere sudent. Sic cum linguam Ephesiorum format ac mentem componit, Nullus, inquit, sermo spurcus aut vitiosa oratio ex ore vestro prodeat, sed que bona est ad edificationem, quoties opus est, ut det gratiam audientibus, hoc est, ut instruat auditores, ut aliquem fructum atque utilitatem illis conferat. Et quoniam vitia omnia inter se connexa sunt, atque aliud ex alio pullulat, quod nihil mali in animis hominum resideat, Omnis, inquit, amarulentia, tumor, ira, odium, vociferatio, maledicentia tollatur a vobis cum omni nequitia. Estote autem alij in alios benigni, misericordes, condonantes vobis mutem, quemadmodum et Deus per Christum condonavit vobis. Id ipsum etiam prolixè Romanis inculcat, ac precipit ut dilectio non sit simulata, ut odio prosequantur, quod malum est, ut per fraternam charitatem ad mutuo diligendas sint propensi, ut honore alius alium præcedat, hoc est, in exhibendo subsidio ac præstando officio alius alium vincat, ut tempori se accommodent, ut se sustineant, ut bene loquantur de ijs qui illos insultantur, nec male precantur aut diris deuoveant, ut eodem animo alij in alios sint affecti, ne arroganter de se sentiant, ne malum pro malo rependant, ut cedant iræ, nec seipsos vleiscantur, ut inimicum officijs pietatis obrutum ad redandum inflamment. Hoc est enim vrere aduersarium, ac carbones ignis coaceruare in caput illius.

Cap. 4.

Vitium
vnum ex
alto pullulatBeneuolen-
tia alterius
erga alterum
fouenda.

Cap. 12.

1. Corin. 8.
Hebræ. 12.Deut. 32.
Prouer. 27.

par esse censet, ut quisq; omnia humanitatis officia in omnes exerceat, an singulis sit exposuit. Multum enim, Cicerone teste, conciliat hominem homini affabilitas comitasq; sermonis, atque obsequium, beneq; merendi studium amicitiam parit stabilem ac diuturnam, quæ cum inter Ethnicos mutuum amorem foueat, illam decet esse ardentiorē in ijs, qui Christi scdere sunt deuret.

Lib. 1. off.

Humanitatis
officium nec
se certent
Christiani.

C A P. XXXVIII.

In verbis omnique actione vitæ detestabilis fucus ac simulatio.

VERA semper proferre condiscas. Nam mentiri, perplexè, intricatè, confusè, titubanter, simulatè loqui ac tergiuersari seruire est ac libero homine indignum. Quocirca grauius & seuerè Paulus Apostolus, Quæcumq; sunt vera, quæcumq; decora & honesta, quæcumque iusta atq; æquitati consentanea, quæcumque pura ac sincera, quæcumq; ad alendam concordiam ac commoda, quæcumq; boni nominis, hoc est, laudabilem famam atq; existimationem conciliant, siqua virtus, & siqua laus, hoc est, siquid virtuti coniunctum sit & laudabile: hæc cogitate, hoc est, hæc vobis cordi sint, hæc animis vestris continenter imprimite, hæc oculis assiduè obuersentur, hæc menti penitus infixæ sint, eaq; pro virili contendite assequi, ac vita moribusq; exprimeret.

Philip. 4.
Pauli salubris
exhortatio.

primere: & Deus pacis erit vobiscum. Siquidem, ut idem ait, *is qui diligunt Deum, omnia adiumento sunt in bonum, hoc est, felicem successum consequuntur.* Rom. 8.

CAP. XXXIX.

Philautia, hoc est, cæcus amor sui excutiendus, atque inanis doctrinæ persuasio.

Cum non minimum officiat studijs, eorumque progressum retardet ac remoretur maturius concepta eruditionis opinio: cum primis cauendam ne vel in literarum studijs vel quauis arte quam tibi perdiscendam proponis, eam persuasionem mente concipias, ut illa te assequutum existimes, à quibus es remotior, aut quæ tibi sunt incognita parumque explorata. Sunt enim plerique philauti, hoc est, sui amantes, qui sibi de eruditione plaudunt ac blandiuntur, nec quidquam ad consummatam vel doctrinam vel pietatem deesse opinantur, atque ad metam deuenisse se, quum vix medium iter sint emensi: quo efficitur, ut multa præclara ingenia rebus maximis destinata, nunquam ad summa deueniant. Quod cum Fabio esset perspectum, hoc in primis à professoribus exigit, ut aut sint eruditi, aut se non esse agnoscant. Nihil enim peius ijs qui paulum aliquid vitæ primas literas progressi, falsam scientiæ persuasionem

Doctrinæ
persuasio ab-
olenda est
animo.

Lib. 1. ca. 8.

Ludimagi-
sui imperii.

Conſonato
res indocti.

Medici im-
petri.
Opinio ſet-
entis rolen-
da.

ſuaſionem induunt, nam & precipiendi peritiſ-
cedere non dignantur, & iure quodam poteſta-
tis, quo hoc genus hominum intumeſcit, magno
ſupercilio imperitiam ſuam alijs inculcant. Non
deſunt etiam noſtra etate, qui impudenter ad con-
cionandi munus aſſerunt, cum in hac paleſtra ſint
inexercitati, nec ullis inſtructi dicendi viribus,
nulla rerum cognitione imbuti, nulla ſacrarum li-
terarum peritia inſtructi. Quo fit ut auditores
audi nullo ſalutaris doctrine pabulo reficiantur,
nulla concipiant verbi Dei ſolatia, nulla animæ
ſomenta, ſed tantum meras nugas atq; aniles ſu-
perſtitiones imbibant. In eundem ordinem il-
los refero, qui nec ratione nec experientia ſulti,
medendi prouinciam ſibi adſciſcunt, artemq; me-
dicam magno mortalium detrimento, ac valetu-
dinis iactura exercent. Cum itaque tantum da-
mni adferat ſecundis ingenijs inanis ſuiq; oſtenta-
trix doctrine perſuaſio: modis omnibus eniten-
dum ſtudioſis, qui ſolidam eruditionem affectant,
ut adſcitis omnibus præſidijs ac ſtudiorum admi-
nentis ad ſumma properent, ſublata reiectaque
omni adeptæ eruditionis opinione, adeo ut ſi ali-
quò uſque ſint progreſſi, non temere ab incepto
deſiſtant, aut pedem referant, ſed tantiffper pro-
grediantur, dum metam attigerint, decurſoq;
ſpatio palmam conſequantur, aut illi proxime aſ-
ſiſtant. Nunquam ſtulta illa & præclaris inge-
nijs damnosa opinio mente concipiatur, aut ani-
mo inſideat, ut cum adhuc in limine primoq; aditu

te resubulo eruditionis consistas, iam persunctum
 te discendi munere existimes, eaq; assequutum, a
 quibus longo interuallo ab sis, ac sis remotior. Ea
 enim persuasio hoc in animis hominum efficit, ut
 longe extra metam desideant, omniaq; remissius
 agant, nec progrediantur, ut socordes & igna-
 vi, qui cum in stadio decurrant, non alacriter
 nec expeditè ad palmam properant, sed subinde
 respectantes resitunt, palmamq; sibi intercipi pa-
 tuntur, magno suo pudore & dedecore. Hac
 autem in re Pauli exemplum imitari par est, qui
 in functione Apostolica atq; illustranda propagan-
 daq; doctrina Euangelica, in qua omnium salus
 consistit, ingenuè quidem fatetur se non assequu-
 tum quod consecraretur, verum nulla interposita
 mora aut cunctatione, viriliter cursum suum per-
 ficere, totoq; conatu ac molimine iuxta præfixum
 scopum eniti ad supernæ vocationis palmam, hoc
 est, beatitudinem, quæ a Deo per Christum cuiq;
 proposita est, sic ut ipse quæcumq; a tergo trans-
 missa essent, quibusq; persunctus videbatur, obli-
 uisceretur, nec ea prorsus in mentè reuocaret: ad
 ea verò alacriter totoq; impetu se conferret, quæ a
 fronte essent, atq; adhuc peragenda restarent, post
 habitis reiectisq; omnibus, quæ illū ad metam præ-
 fixam ac præmium immortalitatis properantē pos-
 set remorari. Huc spectat illa Christi concio, Nemo
 qui admota manu aratro post tergum respexerit,
 aptus est regno Dei. Quæ similitudine desumpta
 ab arandi colendiq; agri industria, commonefacit
 suos,

Philip. 8.
 Pauli locus
 elucidatus.

Lucæ 9.
 Christi salu-
 taris concio.

suos, ut in salutis negotio quod quisque est aggressus, ac semel arripuit, persistat ac progrediat, donec summum sit assequutus, nec desleat animum ad res fluxas ac caducas, aut ab incepto resiliat, aut altorsum raptatur: sed rem bene inchoatam perficiat. Damnosa est enim in re salutaris ac seria tarditas ac procrastinatio, atq; in suscepto negotio lentus progressus ac minus alacris. Paulus quoq; huiusmodi itineri accincto non vult cursum impediri, ullamq; moram iuici, exemplo desumpto ab ijs, qui in populari certamine praeium affectant, quorum nemo non paratus sit omnia aut facere aut pati, vitamq; suam pro laude pacisci, quò palmam plausumq; populi assequatur. Horatius Poeta quidem ethnicus, sed optimus morum institutor, cum obseruaret, quantum damni adferret rebus gerendis tarditas & cunctatio, à re infami desumit exemplum exhortandi ad res salutaris ac fructuosas,

1. Cor. 9.

Simile 2 pugilibus.

Virg. lib. 5.
Aeneid.Lib. 1.
epist. 2.Exemplum a
grassatore
nocturno.

Ut ingulenti homines, surgunt de nocte latrones,
Ut te ipsum serues, non expergisceris? atqui
Si nolis sanus cures hydropicus, & cur
Quae laedunt oculos, testinas demere, si quod
Est animum, differ: curandi tempus in annum
Dimidium facti, qui bene cepit, habet.

Lib. 2. de
Re ne.
amoris.

Eandem sententiam sic exprimit Ouidius,

Ut corpus redimas, ferrum patieris & ignes,
Arida nec sitiens ora leuabis aqua.
Ut valeas animo, quidquam tolerare negabis?
At pretium pars haec corpore maius habet.

Christus quoque in eodem argumento versatur,
nostramq;

nostramque industriam acuit, atque ad excubias
 quemq; exstimulat, a villicis iniquis parumq; fi-
 dis, a furibus ac nocturnis perfossoribus proou-
 sta parabola. Ut enim illi suis commodis in-
 tenti sunt, ac quamuis occasionem captant, vt
 aliquid corradant, aliquid suffurentur, atq; alie-
 na depeculentur: ita par est vt quisq; saluti sue
 inuigilet, nec elabi sinat commoditatem, qua tem-
 pestiue ac suo tempore ea sibi comparare possit,
 que salutaria sunt, mentique atque animo pro-
 fura.

Math. 24.
 Luc. 12.

CAP. XL.

Familiarium atque amicorum habenden-
 dum delectum ac discrimen.

NE quosuis temere nulloq; delectu & discrimine in familiaritatem adsciscas, sed eos, quorum explorata est virtus, ac spectata vitæ probitas. Id monet Prouerbum, Ne cuius dexteram inieceris: Quod Belgicè sic effertur, *Eiet wie ghynder handt neemst/ desumpta similitudine à choreis ac tripudijs.* Nam iuuenes in deunda saltatione non cuius manus porrigunt, sed iudicium delectumq; puellis adhibent vel plebeijs vel patricijs: quod etiam in vitæ societate ac contrahenda amicitia cum primis obseruandum. Sunt enim nonnulli rerum humanarum imperiti, qui cum sinceros amicos à fucatis discernere nequeant, quosuis indiscriminatim in fa-

Amicorum
 habendus
 delectus.

Prouerbia
 tripudis
 sumptua.

Non cuius
fidendum.

Eccle. 8.

Amicitia
immortalis
esse debet.

Libro. 12.

Amicitia
mortalis
est.

miliaritatem intimam admittunt etiam inexploratos, quos postmodum scycophantas experiuntur atq; impostores. Quocirca ut omnibus fidum te præbere decet: ita nemini temere fidere, nisi ut habet prouerbum, cum quo modium salis consumpseris, hoc est, diutinam vitæ consuetudinem habueris, ac cuius mores atq; ingenium cognitum exploratumq; habeas. Quò spectat illud Sapi-entis Hebræi: Extraneo ne arcana commiseris. nescis enim quid pariat, hoc est, quid monstri aliat. Non cuius homini mentem tuam patefacias; ne fortè falsam gratiam tibi referat, & postmodum conuictetur tibi. Hominum autem leuitas & inconstantia efficit, quò minus amicitie federa sint perpetua, multique hac de causa sibi persuadent, ita habendos amicos, quasi aliquando inimici sint futuri: In hostes quoq; atq; inimicos ita exercendas simultates atque odia, quasi diluta suo tempore inimicitia, in gratiam fidamque vitæ societatem sint recipiendi. Sic Martialis deterret à nimis arcta vitæ consuetudine:

Si vitare velis a cetera quedam,
Et tristes animi cauere morsus,
Nalli te facias nimis sodalem,
Gauderis minus, & minus dolebis.

Non est tamen à ratione aut humana natura aliena illorum sententia, qui censent simultates atq; inimicitias debere esse mortales; Amicitias vero, quæ fida quadam animorum societate, ac voluntatum consensu

consensu constant, sempiternas. Neq; enim effugunt leuitatis atq; inconstantie crimen, qui temere amicitie vincula dissolui patiuntur. Quocirca Cicero censet amicitias, que minus probentur, sensum dissuendas, non violentius praecidendas.

Offic. 2.

C A P. XLI.

Ne temere te cuiquam sponforem offeras.

NE praecipitanter & inconsidèratè te cuius sponsorem offeras. Sponsioni enim noxa praesto est. Nam qui pro altero fidem suam interponit, periculo se obijcit. Altero enim fallente, plectitur vades, illiq; exoluendum quod pro alio spondit. Quocirca Solomon rerum humanarum peritissimus filium à sponsionis facilitate deterret: Fili mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneam manum tuam, illaqueatus es atq; irretitus verbis labiorum tuorum, captusq; sermonibus proprijs. quamobrem properè, inquit, effcito vt liberari possis à manu proximi tui. Ceterum non nimis rigidè istud obseruari debet, cum nonnunquam in urgentissimis causis, amicis obsequi conueniat, atq; ijs quibus natura legibus sumus obstricti, gratificari, nostramque fidem ac facultates, nonnunquam etiam vitam pro ijs exponere, sic tamen vt nemo illorum causa à recto dimoueatur, nec quid agat quod honestati sit contrarium, quemadmodum

Sponsioni
damnum
subest.Prouer. 6.
Solomon a
spondendo
deterret.

Amico ouatenus obsequendum.

monet prouerbium, Obtemperandum amico, sed vsque ad aras, hoc est, non transfugas religionis iura; neq; enim fas est amico obsequi conscientia danno aut pietatis iactura.

CAP. XLII.

Assentatores quos vulgo Pluymstryckers vocant, vitandi.

Assentator perniciolosus.

Adulatoris & amici discrimen.

Pro. 27.

Esaie 30.

Eunuch.

2. 2.

3. 12. 2.

Parasiti conseru.

CUM Assentatio atque adulandi peritiam seu potius vafricies artificioso quodam verborum aucupio homini minime fucato facile imponat: com monitum te volo, ne assentatori aures patefacias. ac eius blandimentis ac lenocinijs deleniri te patiaris. His autem notis sincerum fidumq; amicum ab improbo & fucato adulatore discernas. Ille enim liberè ac grauius, cui optimè consultum cupit, officij sui commonescit, quod Solomon in præcipua amicitia parte collocat: Iste seite assentatur ac palpat, singula approbat, applaudit audientis erroribus, omniaq; donat illius auribus, ac non modò ad voluntatem, sed etiam ad nutum ac vultum verborum blandimenta accommodat. Exprimit huius conditionis homines graphice apud Terentium Gnatho, qui parasiticam disciplinam instituit, & qua ratione animos hominum sibi deuincire solet, his versibus indicat. Eà genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt, Nec sunt, hos confessor, hisce ego non paro me vt rideant. Sed

Sed his vltro arideo & eorum ingenia admiror simul,
 Quidquid dicunt, laudo, id rursus si negant, laudo id quo-

que,
 Negat nego, ait aio, postremo imperavi egomet mihi
 Omnia assentari. Is quæstus nunc est multo vberimus.

Quocirca cum omnibus detestabilis sit & odiosa
 adulatoria blandiloquentia, quamlibet tenuis sit
 atque angusta res familiaris: nunquam te vlli pa-
 rasitum Gnathonemq; præbeas, aut assentari in
 animum induxeris. Parit quidem aurium titil-
 latio fauorem nonnullorum, sed euanicum mini-
 meq; diuturnum. Emergit aliquando ex eo que-
 stus vberimus, verum infamis ac probro coniu-
 ctus; postremo vbi fucus detegitur, artifici dam-
 nosus, sic vt nemo ingenuus ac liberaliter educa-
 tus hanc notam sibi imprimi sustineat. Assenta-
 toribus affines sunt veteratores quidam & versi-
 pelles, qui vulpina calliditate atq; astutia ad cir-
 cumueniendos fallendosq; simplices miris strophis
 ac technis sunt instructi, atq; hominum facultati-
 bus & vxoribus, vt Hyæne & Crocodili, inhi-
 ant, in speciem primaq; fronte blandi, sed qui
 postmodum damna inferant, ac perniciem moli-
 untur. Sunt huius farine subdoli quidem & ver-
 suti, sed mirè officiosi, atq; ad omne obsequium
 parati, qui eo consilio, eaque mente atq; inten-
 tione se in familiaritatem ac vitæ consuetudinem
 insinuant, quò aliquid ab ijs corradant ac com-
 pilent. Nam captata vndiq; opportunitate ad
 conuasandum aliquid oculos manusque habent in-

Parasitorum
 in da amicitia.

Ars vetera-
 totia.

Insidiosa ci-
 uilitas.

tentas. Quocirca non temerè cuius fidei, dum,
nisi edito fidei ac probitatis specimine.

C A P. XLIII.

Præcepta quædam ad bene beateque
viuendum accommoda.

CVM multa tradantur à viris disertis ad be-
ne beateq; viuendum documenta, tum Mar-
tialis quædam complexus est ab honestate non
prorsus aliena, quibus velut indice demonstrat,
qua ratione vita commoda transigi possit, ac non
modò corporis valetudini, sed mentis etiam tran-
quillitati consuli. Sic autem ista prosequitur:

Quibus re-
bus constet
vitæ felicitas

Libro. 10,

Vita n quæ faciant beatiore n,
iucum hinc Martialis, hæc sunt.
Res non parca labore, sed relicta,
Non ingratus ager, focus perennis,
Lis nunquam, roga rara, mens quæta,
Vires ingenua, salubre corpus,
Prædens simplicitas, pares amio,
Coniuctus facilis sine arte mensa,
Nox non ebria sed soluta curis,
Non trillis thorus, atramen pudicus,
Quod sis esse v: is, nñ li: ue malis.
Su: unum nec metuas diem, nec optes.

Dei provi-
dentia rerum
moderatrix,

Plato. 30,

Has vitæ commoditates si non prorsus ex voto
aut animi sententia obtinere queas: non est quod
te maceres aut merore conficias, sed ad Dei vo-
luntatem, eiusq; providentiam, quæ vna est re-
rum humanarum moderatrix, omnia referas quod
etiam factitavit David in ijs, quæ illi obuenire so-
lebant, prospera vel aduersa, quorum nihil non
eius potestati subijcit, nullo casus aut fortune re-
spectu:

pectu: sic cum omnem vitæ suæ decursum illi attribuit, In manibus tuis, inquit, tempora mea: hoc est, pro tuo arbitratu nostra omnia decurrunt.

Pii fortunam non agnoscunt.

CAP. XLIIII.

De exercitatione, qua defatigatæ vires instaurantur, cum animi tum corporis.

Cum natura humana subsistere nequeat, nisi subinde respiret atque aliquo laxamento reficiatur; nonnulla illi laboris relaxatio indulgenda, ne corporis animiq; vigor staccescat, atq; immodica occupatione obruatur. Ut autem somnus placidus ac tempestiuus membra lassæ ac labore confecta irsturat ac reficit: ita quoq; animus studijs aut lucubrandi molestia defessus, spiritusq; exhaustus ac sopitos erigit reparatq; intensiois remissio. Veteres, siquando à Reip. functionibus ac forensi negotio conquiescere licuit, rerum rusticarum amœnitate se oblectabant, atque ex agriculturæ studio non minus commodi, quam voluptatis conceperunt. Nam præter silvas & viridaria aspectu gratissima, præter loca consita septaq; arboribus, atq; ornata virgultis, præter villarum ac prædiorum commoditates, amœnosq; secessus, ex feraci ac benè culto fundo, ex speciosa messe, prouentuq; annuo questu consecuti sunt cum iustissimum tum vberriuum. Utilitas enim honestati ac iustitiæ conuncta à nullo improbari potest. Omnium siquidem rerum, vt testatur

Respiratio a labore utilis.

Agriculturæ oblectat. 9.

Lib. 1, offe.

Cicero

Lib. 1. off. Cicero, ex quibus aliquid exquiritur, nihil agricultura melius, nihil uberius, nihil homine libero dignius. Sic ut Hesiodus senserit nihil esse tam regale & magnificum, quam agrum colere, ac rusticandi studio occupari.

Agricola tanquam ex vinculis extracti, rus se contulerunt. Hic enim multa se offerunt, quibus statis vicibus possis oblectari. Nunc enim putandis truncandisque arboribus se tempus offert & occasio: nunc inserendis in alienam arborem surculis verblandum inuitat: nunc tempestiuum vineas colere, atque adulta vitis propagine altas maritare populos;

Virgil. 1. Georg. Nunc capere feras laqueo, nunc fallere visco. Atque etiam magnos canibus circumdare saltu, Insidias auibus moliri, incendere vepres.

Exercitatio. Est autem aucupium & venatio iuuenili atque adulto corpori salubris, aptaque exercitatio, nec prorsus improbanda, modo ne quis nimium illi rei sit deditus, omnemque operam impendat insectandis laniandisque feris, neglectis rebus feris, ac domestica administratione. Oblectare vero se tabulis Geographicis, atque intra Musei limites peragraré longè lateque exporrectos mundi ambitus, ac remotius disitas regiones oculis ac circino dimetiri potius, quam magna rei familiaris iactura corpore foris peregrinari, animum mirifice reficit. Inter Chartas Cosmographicas refero artificiosè elaboratas expressasque picturas vel

P. Aur. oculos pascit ac reficit.

vel coloribus adornatas, vel uoxuque uatius, hoc est, nudas nulloq; pigmento aut fūco delineatas, quæ non inani spectaculo oculos efficiunt, præsertim si absit superstitio, ac nonnulla ad virtutem & pietatem documenta exhibeant, ut sunt ea quæ sacras historias complectuntur. Vnde non inscite veteribus Pictura muta pœsis dicta: Pœsis verò loquens ac uiuida minimeq; muta pictura. Musea mente a oblectat
 Hœnesta est autem ac cumprimis iucunda Musica oblectatio, qua animus ubi languescit, maxime erigitur ac reuiuiscit. Hæc uocum concentu atque instrumentis modulatè resonantibus non solum aures sonorum suauitate permulcet, sed sonitu per arterias undique diffuso, spiritus cum uitalibus tum animales excitat, discussaq; animi caligine ac nebulis, mentem agilem reddit atq; erectam. Quo effectum est, ut Pythagoras animum cithara excitare soleat, ubi euigilasset, quò esset ad functiones obeundas ac diuturna munia expeditior: & quum somnum peteret, rursus testudine lenire mentem, quò affectus redderet sedatior. Sic Epaminondas princeps Græciæ concinnè fidibus cecinisse legitur, totaq; Græciæ, Cicer. 1. Tuscul.
 Cicerone teste, summam eruditionem sitam in uocum neruorumque cantibus censebat, & qui eius artis esset imperitus, habitus sit indoctor. Sic Veteres musices studiosi
 præfiscis sæculis inter regales mensas Herouum Diuorumque gesta ad lyram decantari solent. Ita apud Virgilium,

Cithara crinitus Iopæ

Lib. 1. Aen

Personæ

Personat aurata, docuit quæ maximus Athlas.
 Hic canit errantem Lunam, Solisque labores,
 Vnde hominum genus & pecudes, vnde imber & ignis,
 Arcturum, pluiasque Hyades, geminosque Triones,
 Quid tantam Oceano properent se tingere Soles
 Habeant, vel quæ tardis morantibus obitet.

Lib. 1. Act.

Hebræi ob-
 lectamenta
 musica non
 respuerunt.

1. Reg. 16.
 David instru-
 mentis musi-
 cis Deum
 honorat.

4. Reg 3.
 Heliseus mu-
 sica afficitur

Ecele, 32.

Similia ex
 musicis sonis
 & gemmis.

Recll. 40.

Non defuisse Hebræe genti huius oblectamenti v-
 sum, magnisq; viris illam exultam atq; in pretio
 habitam, præter alia, Davidis historia common-
 strat. Nam vates ille sacros hymnos ad lyram
 decantare solitus est, animumque Saulis furi-
 bundum ac maligno Genio, araq; bile exagita-
 tum, modulatè resonante cithara permulcere, ac
 Regem ad saniozem mentem reducere. Helise-
 us quoq; vates importuna regum interpellatione
 exasperatus, accita psaltria, harmonia, concen-
 tuq; Musico animum composuit, ac depulsa omni
 perturbatione, sopitisq; affectibus affiatu diuino
 perfusus, vaticinari incipit, ac tribus regibus e-
 uentura predicere. In conuiujs quoq; Musicos
 adhiberi solitos, sacra Biblia passim testantur. Sic
 Sapientis desumpta similitudine à gemmis auro de-
 coratis, Sicut Carbunculus, inquit, aurum ex-
 ornat: sic concentus Musicorum in conuiuio cum
 moderata vini potione. Et quemadmodum, vt
 idem ait, Smaragdus, cuius pellucidus est & in-
 satiabilis viror, vulgò Amaranth, aurum commen-
 dat, sic modulatio Cantorum in iucundo conuiu-
 uio. Verùm nequis plus satis huiusmodi illecta-
 mentis insistat atq; occupetur: quid huic oblecta-
 menti præferri debeat obiter ita indicat, Vnum est
 Musica

Musica mentem ac cor exhilarant, sed utroque magis studium sapientiæ. Improbat quidem Esaias vinolentos & qui commessationibus continenter addicti, Musicis instrumentis suaviter se oblectant, sed ea ratione quòd nulla ijs habeatur opificis ratio, nec quidquam eorum, quibus affluenter & cumulatè fruuntur, ad Deum refrant, Esaias vinolentos increpat. Cap. 5. à cuius munificentia omnia profluunt. Sic enim illis minitatur, Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt vino aestuetis. Cithara, lyra, tympanum, & tibia in conuiujs vestris: & opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis: hoc est, non habetis oculos mentemq; in illum erectam, à cuius munificentia ac liberalitate hæc proficiuntur. In eodem argumento versatur Amos Propheta, qui huiusmodi minis lasciuos ac profuse viuentes vellicat, Væ qui opulenti estis in Sion, ingredientes pompaticè, qui decumbitis in lectis eburneis, ac lasciuitis in stratis vestris, qui canitis ad sonitum psalterij, bibentes vinum in phialis, atq; vnguento optimo delibuti, nec quisquam vestrum inopum calamitate afficitur, Amos vinolentos vellicat. aut condolefcit afflictorum miserie: nulla habetur tenuiorum ratio aut respectus, nulla exhibetur Deo tantorum beneficiorum gratitudo. Quocirca oblectamenta Musica atq; inter hæc moderatus vini ac feruoriorum vsus, quo spiritus sopiti ac languidi eriguntur ac reuiuiscunt, quo fumi melancholici dissipantur, nihil habent vitij, nec ab yllo tetrico culpari

Cap. 6.

811 EXHORTATIO

Exercitatio
minus labo-
riosa

Hortorum
in cintras
reficit ani-
mum.

Aestate opa-
cum frigus
captum lum-
Apricari hie-
me, per am-
num
Apta fru-lio
tis exercita-
tio.

culpari merentur, nisi illorum abusu atq; assiduitate profunda obrepit diuinarum rerum ac salutis obliuio. Inter exercitationes mitiores, minusq; molestas aut laboriosas, uectiones referuntur, quae vel equo, vel vehiculo, aut etiam nauigio perficiuntur, nec non ambulationes subsidiales, quas hortenses arae ministrant, ac longius exportectae pergulae iugataeq; vineae, sic ut sub fornice virici ac pampinis virentibus concamerata testudine non minus salubris sit, quam amoenae deambulatio. Et si qua forte inter deambulandum obrepit lassitudo ac fatigatio, non desunt in excultis hortis topiaria, atq; umbracula, sub quibus captare opacum frigus, aestumq; discutere liceat. Vbi vero apricari visum sit, atq; aeri libero apertoq; se exponere, in patenti campo aut eminenti editoque loco id perfici poterit. Ut autem studiosis virisq; politicis inter moderatas ac salubres exercitationes apta est clara ac vocalis lectio, vsusq; declamandi: ita validis ac robustis luctatio, balistarum ac paruae pile vsus, Galeno libello edito, approbatus, certamen gladiatorium & equestre, quibus calor nativus augetur, ac corpus robur concipit, sanguine per membra undiq; diffuso: quo fit ut exercitatis color efflorescat, ac cutis suavi undiq; rubore perfundatur. Ceterum hoc meminerint qui in huiusmodi palaestris se exercent, ut omnia moderatè perficiantur, ne agitationes violentae ac tortuose membrorum luxationes inferant, hoc est, nequa corporis

poris pars à sua sede disiliat, aut operosius agitato flexoq; in gyrum corpore, à loco dimoueat. Atqui vt non statim à sumpto cibo mens laudis est defatiganda, quò ventriculus commodius concoctioni insistat, nec diffundi ac dissipari calorem natium contingat: ita nec liberalius pransis, ciboque differtis nimij labores subeundi.

officiunt enim concoctioni motus violenti & in-
compositi, omnesq; agitationes corporis immoderate crudos ac semicoctos cibos in venas rapiunt, qui oborta oppilatione ac putredine, morbis seminaria ministrant. Vetustus ludus Astragalismus seu talorum iactus qui osculis ouillis, laeuore perpolitis perficitur, Belgæ Dickelen vocant, quibus nostrates puellæ nondum nubiles aut maturæ viro lusitant, eosque nouæ nuptæ statim ab inito coniugio despiciunt. Adolescentuli autem Tali quodam genere inter se decertant, quod bouum pedibus eximitur, Eten Belgæ appellant eoque se exercent certo anni tempore, vt etiam nucibus & crepitaculis, quæ exercitamenta puerilia paulò prouectioribus vilescunt atq; habentur despiciata, sic vt iam exephebis egressi indecorum ducunt, parumq; generosum huiusmodi nugis occupari. Nam puerili more, vt Horatius ait,

Violentus
motus con-
coctioni
officit.

Astragal[is]-
mus quid.

Talorum ex-
cus.
Puerilis
exercit[us] so-
multiplex.

Lib. Ser. 2.
Satyr. 3.

edificare casas, p[ro]stello adiungere mures,
ludere par in par, equitare in arundine longa
si quem delebat barbarum, amentia versat,

Ceterum diuersi sunt tali ab aleis, quæ Belgæ
Tertlingb/

fff

Aleæ a Ta-
lis diuertiæ.

Trochum vocantur. nam illi quatuor lateribus con-
stant, aleæ sex; quarum abusus tam frequens est
in tota Europa, ut pleriq; crebro harum vsu pa-
trimonium profundant, exhaustisq; facultatibus,
ad inopiam redigantur: quum talorum vsus apud
nos ad puellas deuolutus, nullam rei familiari ta-
cturam inferat. nam illis vel tædium temporis di-
scutiunt, aut siquando feriari liceat, pro re non
magni momenti decertant, nempe castaneis, auel-
lanis, aciculis, fibulis, alijsq; nonnullis apopho-

Trochorum
agitatio,

retis. Trochi autem agitatione ac celerrimo
illo turbinis in gyrum atq; orbem decursu, adeo
ut motus conspectum fugiat, fallatq; oculos, ado-
lescentes se alacriter exercent, idq; hibernis men-
sibus, quò incalescant. Quod genus exercita-
tionis veteribus etiam in vsu fuisse testatur Persi-
us, illoque se ac plerisque alijs impensè delecta-
tum.

Satyra 3.

Orea si hile
genus, ut no-
strum n quo
n ducantur
sum, spreca
Belgicæ

Iure etenim id summum, qui dextere senio ferret,
Scire erat in votis, damnosa cunicula quantum
Raderet, angustæ otio non latet oreæ,
Neu quis calidior huiusmodi torquere flagello.

Huius puerilis instrumenti Virgilius quoq; memi-
nit, ac Lauriæ mentem ex Turni amore furijis
agitata, elegantissimis versibus turbini compo-
nit, eamque non aliter rotari, quam trochum
flagellis scuticisque hinc inde subactum, Belgæ
Top vocant. Sic autem rem prosequitur:

Virg. lib. 7.
Aeneid.

Tum vero iniecit ingentibus excita mensuris
Immensam, sine more turislynphata per vibent,

CaB

Cen quondam torto volitans sub verbere turbo.
 Quem pueri magno in gyro, vacua antea circum
 Intenti iudo exercebant, ille actus habena
 Curta: is tertat spatium, lupet inscia turba,
 Impubisque manus mirata volubile buxum.
 Vant animos plage, non cusu segn oratio
 Per me: hanc vires agit, populosque feroces.

Elegans
 Virg. cœsti-
 ptio.

Huiusmodi ludis ferè ætas puerilis occupari solet:
 Adultior verò & quæ iam pubescere incipit, de-
 centiores expetit. In omni exercitatione, ex
 qua corpus atq; animus aliquid commodi consi-
 pit, semper decori atque honestatis habenda ra-
 tio.

Sic Sallustio laudata Iugurthæ indoles, cùm
 nondum ambitione ac regnandi cupiditate esset
 deprauata. Is enim vbi primùm adoleuit, pol-
 lens viribus & decora facie, sed multò maximè
 ingenio validus, non se luxui aut inertie corrup-
 pendum dedit: verum, vti mos illius est gentis
 equitare, iaculari, cursu cum equalibus certare,
 & cum omnes gloria anteciret, omnibus tamen
 charus esse, plurimum facere, minimum de se
 ipse loqui.

Ingenitæ
 indoles.

Iuuentutis
 exercitatio.

Alearum, chartarumq; ludos, & si qua sint
 alia otiosorum hominum oblectamenta, vt rem
 maximè damnosam atque infamem fugito. In
 huiusmodi enim ludis non artis peritia viget, sed
 fraus, fallacia, dolus, astutia non habet locum ra-
 tio, consilium, sapientia, sed casus, fortuna, temeri-
 tas. Complectitur autem alea omnem ludum fortu-
 næ mutabilitati subiectum, tesseræ, pyrgum, fritil-
 lum, latrunculum, omnemq; iactum talarium, adeò

Infames ludi.

Alea quid,

vt in minutissimis etiam rebus ac puerili negotio improbetur, si vel crebrò fiat, vel fallaciter, vel contentiosè. Sic scitè Martialis;

Libro 14.

Alea parua, nuces, & non dimmosa videtur,
Sape cinaen pueris abstulit illa nates.

Questus non
dolosus lit.

Quamobrem cum omnia ferè in huiusmodi certamine cupide, improbè, dolosè peragi soleant, ea moderatio adhibenda, vt oblectationem potius, quàm quæstum sectemur. Nam incautos parumq; oculatos à subdolis emungi argento contingit. Et quanquam nonnulla lucri spes in talibus exercitijs animum hominis titillet, victoremq; soletur præmium: non tamen spe nimis auida, aut lucri cupiditate quidquam facere decet. Instituitur autem exercitatio, ac ludendi licentia conceditur; non lucri, sed valetudinis atq; oblectamenti ratione, & quò animus defatigatus respiret, nouasq; vires ad subeundos denuò labores concipiat.

Aleatorum
conditio.

Ea est autem Aleatorum natura & conditio, vt vbi semel illa prurigo & scabies animum occupauit, agrè excuti queat. Solicitantibus enim vndiq; eiusdem farine hominibus, singulis momentis damnosæ illas voluptates repetunt. Quod vitium etiam scortatoribus insitum. Quocirca salubriter Ouidius:

Sperne lusum, vexat mentes insana cupido,
Et reuocat trepidas alea sepe manus.

Nelli

Nulli mea quidem sententia improbari debet conquirendi industria, ac rei familiaris amplificatio: sed lucrum sectari par est quod utile sit & honestum, ac nullius iniuriæ damnoque coniunctum. Scitum est prouerbum Plautinum, Ad suum quemque questum equum esse industrium potius, quam callidum. Nam res sinistrè atque improbè conquisitæ, præter id quod infamiam parant, minus etiam diuturnæ sunt aut stabiles, sed facillimè dilabuntur, ut opes fallacijs, dolo, sycophantijs, captionibus, versutijs, denique scenore, talis, aleis partæ. Quamobrem quos habes studiorum sodales, omnibus modis à rebus improbis abducere pergas, atque ad honestatem, ad decus, ad virtutem esse incitamento. Hoc enim humanitatis officium non solum apud cordatos viros laudem promeretur, sed Deo etiam gratum acceptumque est: quod ita apud Hieremiam testatur Dominus: Qui separauerit pretiosum à vili, quasi os maum erit. Quo designat illum palmarium quiddam præstitisse, ac proximè ad Deum accedere, diuinosque honores promereri, qui vel seipsum vel proximum (Deo enim nihil homine charius, aut maioris pretij) à vilissimis rebus, à vita sordida ac contaminata, ab itinere deuio abduxerit, atque ad vitæ integritatem, moresque inculpatores autor sit & instigator. Quo spectat illud Iacobi Apostoli: Fratres si quis inter vos errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, sciat se à morte reuocasse peccatorem, ac saluam fecisse animam illius.

Dolose per-
ea esse dila-
buntur.

Cap. 17

Hieremiæ lo-
cus explicat
tus.

Cap. 5

817 EXHORTATIO
CAP. XLV.

In rebus gerendis, rationem in consilium adhibendam.

IN quavis actione, omnibusque vite negotiis sic omnia ratione ac consilio moderanda, nequid pridie agas, cuius te postridie poeniteat. Turpe est enim aliquid committere, ut re peracta cogaris dicere, Non putaram. In quem seopulum minus impinges, si nihil temerè ac precipitanter agas, sed omnia consideratè, maturè, prudenter ita, ut ad rationis amussim singula exigas. Sic rectè præcipit Sallustius, Priusquam incipias, consulto: & ubi consulueris, maturè factò opus est. Et Cicero, In omnibus rebus, siquid aggrediare, adhibenda est preparatio diligens. Quò spectat proverbiùm, Festinus lentè: & Sat citò, si sat bene.

Non putaram
v. tio con un-
ctum,

Nihil præci-
pitanter a-
gendum.

Lib. 1. offi.

CAP. XLVI.

Quæ dubitas, ne feceris.

NIHIIL agas, quod animo scrupulum in-
ijcere possit, ac dubitationem inferre, sic ut
ambigas, æquumne sit, an iniquum quod aggre-
di paras. Aequitas enim, ut Cicero ait, lucet
Lib. 1. offi. c. ipsa per se, ac cum virtuti tum honestati coniun-
cta est: Dubitatio autem iniustitiæ alijsq; vitijs af-
finis est. Huic consentaneum est illud Pauli,
Beatus

Beatus est, qui seipsum non iudicat in eo, quod probat; hoc est, qui in adeundo aliquo negotio non sentit tacite reclamantem conscientiam. Quam sententiam tametsi de ciborum delectu, & vitando offendiculo scripsit Apostolus, ut superius sumus testati: alijs quoque rebus oppositè accommodari potest. In omni enim actione cum quid agimus nulla firmitate, nullaque animi constantia, sed vacillante mente & dubia, iudice conscientia damnamur. Quidquid enim non proficiscitur ex fide, qua Deo approbamus nostram mentem, ipsaque refragante conscientia, vitiosum est & peccato obnoxium. Siquidem cum quis rem per se non malam, hæsitans, mala sit, necne; committit tamen, declarat se rem nefariam commissurum, si occasio inciderit, aut opportunitas sit oblata. Vera autem pietas ac solida sapientia fide stipata, diuinoque Spiritu fulta, omnia scienter dijudicat, nec quidquam aggredi sustinet, quod ullam mali speciem præ se ferat, aut mentem ac conscientiam aliqua aegritudine possit contaminare.

Rom. 14.
Dubitatio
nenti in a-
gendo scrupulum in-
iicit.
Pauli locus
explicatus.

C A P. XLVII.

Virtutis ac vitiorum præmia.

Q U O D Cato senior commilitonibus inculcare solet, id cuique menti infixum esse conuenit: Si cum labore præclari quiddam egeris, & quod honestati sit coniunctum: labor abit, honestè factum

Fff 4 remanet.

Voluptas
momentanea

Virtus
aeterna,

Proverbum
in degeneres.

Platonis ex
hortatio ad
VICIUM.

Sententia D.
Gregorii.

remanet. Si cum voluptate mali quidquam commissum sit: voluptas, ut res momentanea, cito auolat atq; euanescit; improbitas verò & nequitia, ut indelebile vitium, perpetuò adheret. Quo spectat proverbum, Qui semel scurra, nunquam paterfamilias. Quisquis enim semel in re infamum, existimationis ac probitatis iacturam fecerit, non facile probi viri elogium consequetur, quamlibet etiam ditescat, aut opulentus efficiatur. Non dissimili ratione extimulavit iuvenes Plato ad felicitatem consequendam, proposita virtutis ac voluptatis vitiose imagine. Huius enim momentaneam dulcedinem atq; illecebras subita penitentia, angor animi, mens inquieta, dolor perpetuus comitatur. Illius verò breues labores & aerumnas pacata mens, tranquillius animus, securam conscientia, deniq; solidum æternumq; gaudium subsequitur. Quo spectat illa sententia, Momentaneum est quod delectat, æternum quod cruciat.

C A P. XLVIII.

A Deo sumenda omnium actionum
nostrarum initia.

A Deo petenda
actionum
primordia.

Q V I D Q V I D aggredi meditaris ac perficere, Deum opt. max. in consilium adhibeto. ita siquid tractare instituis, siqua obire munia vel priuata vel publica, illius numen implores, quo afflatu suo optima quæq; ac salutaria inspiras

spiret. Dicit enim vix queat, quid adiumenti adferat ad felicem operum successum, omnia actionum nostrarum auspicia, omnia vota ad Deum referre. Nam sinistrè ferè atq; inauspicatò procedunt, quæ tali non sunt inchoata principio. Hinc illa Dei apud Esaiam comminatio, *Vae filiis Cap. 10.* desertores, qui consilium initis, & non per me, qui ordinini telam, & non per spiritum meum. Quibus verbis infelicem parumq; prosperum successum illis denunciat: quòd aliunde quàm à Deo salutis præsidia conquirant, nec illum in consilium adhibent, ab eoq; responsa petunt; cui omnia submituntur; & penes quem consistit totius orbis dominatio & imperium. Per hunc enim, ut *Deus actio-* Solomon ait, Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt; per hunc principes imperant, & potentes decernunt iustitiam, illius est *nes nostras moderatur.* consilium & æquitas, illius prudentia, fortitudo, decus, potentia, qua in imperio consituti suas ditiones stabiliunt, ac subditos in officio continent. Quocirca cum Dei arbitrio ac voluntate omnia perficiantur, atq; ipse sit primaria rerum *Prouet. 8.* causa: ab eo felicem operum successum, ab eo salutaria quæq; atq; ad bene beateq; viuendum necessaria, summis votis petenda. Quod nobis Christus inculcat, cum inquit, Primum querite regnum Dei & iustitiam eius: cætera vobis ultro *Deus prima-* ex illius munificentia obuenient, ac velut auctarium *ria rerum causa.* adiicientur. Est autem auspiciatissimum diei

initium quod à rerum caelestium contemplatione,
à doctrina Evangelica, ab illustranda Dei maiestate sumitur.

CAP. XLIX.

Diluculum auroraque matutina ad componendam mentem, atque animum in Deum erigendum, aptissima.

Aurora præ-
parationi apta.

NULLA est diei pars ad erigendam in Deum mentem accommodatior, quam antelucana. Tunc enim animus discussa noctis caligine, est erectior, atque ad concipiendas salutares cogitationes aptior. Factitasse id sacros vates Bibliorum codices passim testantur. Sic David in angustia constitutus, Deus Deus meus ad te de luce vigilo. Manè adstabo tibi & videbo. Cap. 27. Mane oratio mea præueniet ad te. Sic Esaias, Erigit manè, manè erigit mihi aurem Domineus, ut audiam tanquam magistrum, hoc est, monitorem qui oscitantibus aurem vellicat. Rursus, Anima mea desideravit te in nocte, sed & in spiritu meo & præcordijs meis de manè vigilabo ad te. Quibus verbis Propheta indicat, totam mentem, omnesque animæ vires ac facultates, spiritus cum vitales, tum animales, & quidquid illis infitum est, in Deo iugiter esse defixum, sic ut nulla temporis pars absque illius recordatione transigatur, sed omnia dicta factaque & siqua animi subit cogitatio, in Deum transferatur.

Esaiæ locus
explicatus.

Exacto die exigenda à mente diurnarum actionum ratio.

OMNIA negotia diurnasq; actiones, & quid quoq; die dictum factumq; sit, vespere ab animo reposcas. Sic consummato die, antequam te quieti dedas, exige à te peracti diei rationem, atq; interrogato animum tuum: quod hodie malum sanasti? cui vitio obstitisti? qua parte melior es effectus? quid incrementi accessit pietati? quis in virtute factus progressus?

Exigenda à mente actionum nostrarum ratio.

Quo prætergressus? quid peccatum in tempore? quid non?

Cur isti tacto deus affuit? aut ratio illi?

Quid mihi præteritum? Cur hæc sententia sedit.

Quam melius miseratus fuit? miseratus egentem?

Cur aliquem fracta pensanti mente dolorem?

Virg. in virg. bon.

Dici vix queat, quam tranquilla sit futura ac

pacata mens, quam quietus æ placidus somnus,

ubi concepto emendationis proposito, huiusmodi

di cogitatione animi nebulas discussis. Cum

autem diurne actiones & quæ interdum oculis ob-

versantur, somno nonnunquam officiant: studio-

se elaborandum, ut honestis occupationibus dies

transigatur, nequid menti obijciatur, quod no-

cturnam quietem possit interturbare, aut turbu-

lentiam efficere.

Concipiendum quorundam die emendationis propositum.

Actiones diurnæ honestas sunt.

Nemo vitijs suis blandiatur, aut malefacta extenuet.

Vitia non extenuanda.

Plalm. 140.

Davidis locutione explicata.

Prover. 18.

SI QUID insipienter actum sit, atq; aversa à recta ratione voluntate commissum, quod honestati ac decori aduersetur: nunquam in animum inducas, vt errori blandiaris, aut crimen excusatione extenues. Parit enim confidentiam peccati excusatio, atq; iterandi commissi occasionem ministrat. Sic cum David obseruasset, quantum prauitatis ex hoc mentis errore pullularet, Non declines, inquit, cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Quibus verbis precatur, vt longè absit ab ipso mala mens, malus animus, quo improbi imbuti scelera sceleribus accumulunt, suaq; flagitia diluunt atq; extenuant, nec in se ullam culpam transferri aut derinari patiuntur. Qua cæcitate ac mentis caligine efficitur, vt vbi animus semel vitijs ocealluit, ac cupiditate se deuinxit mala, in dies magis magisq; in deterius prolabatur ac corrumpat nulla emergendi spe. Quò spectat illud Solomonis, Impius cum in profundum peccatorum deuolutus est, contemnit; hoc est, nihil admississe se habet persuasum, nec magnoperè commouetur patrati sceleris aut nequitie enormitate. verum vt idem ait, hunc sequitur confusio & ignominia. Quo indicat illum eam existimationis iacturam subire, eam infamie labem consequi, vt non facile in posterum probi ac laudati viri nomen.

men promeretur. Pari malo implicati sunt, qui ubi deliquerunt, atq; in peccatum aliquod prolapsi sunt, non agnoscunt scelus, nec id confiteri sustinent, etiamsi confessionem extorqueat conscientiae carnificina, sed silent ac conticescunt, omniaque obliuione obruere meditantur. Simile enim quiddam ijs vsuuenit, quod pueris, qui a rebus interdictis non abstinent, praesertim ubi sperant fore clam, nec a parente id rescitum iri. Cuius rei exempla edita sunt in Adamo & Cain, eorumq; posteris, in quos hereditaria labe est transfusa. Proinde qui animi tranquillitati optime consultum capiat, nec ullam perpeti carnificinam, non pergat abs se commissa vel inficiari, vel silentio inuoluere, sed Deo patefaciat. Agnatio enim peccati, & errati confessio veniam impetrat, omnesq; animi sordes ac maculas eluit, abstergit, abolet. Reticentia vero & tergiuersio malum exasperat, causamq; rei reddit detriorem. Quod in se expertus David: Quoniam tacui, inquit, inueterauerunt ossa mea, cum clamarem, tota die, extorsit quidem cruciatus & doloris intolerantia clamorem atque eiulatum, sed non delicti confessionem expressit, mox tamen admissum crimen Deo detegere meditatur, quem certo scit promptum ac facilem ad condonandum peccatum, ubi quis ex animo respiscit suaq; vitia detestatur. Itaq; sumpta fiducia, Dixi, inquit, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Is

Impio decal-
lescit scelere
animus.

Simile a pu-
rii natura.

Peccati agni-
ro peccatum
expungit.

Reticentia
malum ex-
asperat.

Psalm 38.

Dei facilitas
in remitten-
do.
Cap. 69.

Cap. 18.

est enim amor & propensio Dei erga homines, illa placabilitas & mansuetudo, ut ubi respicere meditantur, confestim illis peccatum remittat. Quod per Esaiam ita indicat: Et erit antequam clament, ego exaudiam, & adhuc illis loquentibus aurem accommodabo. Quo indicat promptam & expositam suam munificentiam ac fauorem, ut etiam si homo mente concipiat emendatioris vite propositum, statim illi admissum scelus remittat: Sic apud Ezech. Quocumq; tempore peccator ingemiscet, iniquitatum eius non recordabor amplius.

C A P. LII.

In Deum transferendum quidquid nobis boni obtigit.

Qui quid
homini obti-
git, in Deum
transferen-
dum.

a. Cor. 4.

SI QUID tibi in fragili hoc ac caduco corpore, vitaq; momentanea ac fugaci obtigerit splendidum, regale, magnificum, si adsint latifundia atq; suburbana praedia, si opes affluant & diuitiae, easq; exornent decus, honestas, amplitudo, dignitas, gloria: si mens imbuta est multarum rerum cognitione ac scientia, nec desit prudentiae coniuncta sapientia: corpus dentque salubre ac vegetum, aut si quid ijs accedat amplius: omnia haec munificentissimo Patri Deo ferat accepta, a quo quidquid est boni, promanat ac profluit. Reuocat huc Paulus inflatum atq; inani persuasione turgidum, illiq; sui fiduciam his verbis eximit

eximit: Quid est, quod non accepisti? quod si ac-
 ceperis, quid gloriaris, quasi non acceperis?
 Id ipsum etiam urget, ac nulli non inculcat apud Cap. 5.
 Hieremiam Dominus, Non glorietur sapiens in
 sapientia sua, nec glorietur fortis in fortitudine
 sua, nec diues in diuitijs suis: sed in hoc glorietur,
 quisquis gloriatur, nosse & scire me. Qui glo- 1. Cor. 1.
 riatur, inquit Paulus, in Domino glorietur, a quo, 2. Cor. 10.
 quidquid est bonorum, affatim ac cumulate su-
 mus consequuti per Iesum Christum, qui factus est
 nobis a Deo sapientia, iustitia sanctificatio, salus,
 redemptio. Quò autem nemo sibi plaudat ac Omnia
 nostra bona
 a Deo pro-
 manant.
 blandiatur, seseq; effrat insolentius de externis
 internisq; donis, commonescit Paulus, gestare
 nos thesaurum hunc in vasculis testaceis, hoc est,
 fragili ac moribundo corpore; quò cuiq; innotescit,
 hoc Dei virtuti atq; eminentie ascriben-
 dum, non hominis viribus: Vt autem quidquid
 est in homine lucis, quidquid sapientie, quid-
 quid virtutis aut iustitie, Deo asseri debet, ac
 Patri luminum, a quo omnes dotes, ac munera de-
 scendant, vt Iacobus Apostolus testatur: ita quid- Cap. 11
 quid est in mente humana vitij aut nequitie, quid-
 quid caliginis ac cecitatis, quidquid prauitatis ac
 corruptele; id omne nostræ voluntati malitiose
 ascribi debet, nec vel minima culpa in Deum trans-
 ferri. Peccatū enim ac diuini mandati transgressio, Omnia
 nequitia
 nostra
 a fundatur.
 Sapien. 2.
 omnis generis arumnas, calamitates, morbos cum
 corporis tum animi, postremo mortē inuexit om-
 nemq; procliuatē ad nequitiam menti inscut.

Delectus & consideratio habenda in eligendo vitæ genere.

Deliberatio
in eligendo
vitæ genere.

Lib. 1. offi.

Errore non
voluntate
quidam de-
viant.

IN deligendo vitæ genere quod amplecti statu-
is, & in quo ad extremum meditaris conqui-
escere ac pacatè consensuisse, hoc in primis spe-
ctari debet, vt consideratè omnia aggrediaris,
nec temerè te alicui instituto addicas, a quo post-
modum, si pœniteat, non liceat resilire aut ex-
tricari. Qui enim etate immatura nec satis ex-
plorata excussaq; naturæ propensione, aliquod
vitæ genus arripiunt, illiq; se perpetuò adfirm-
gunt, vitam agunt inancenam, plenamq; tædij
& molestiæ, siquando (vt plerumq; assolet) il-
los capiat instituti satietas, aut se sentiant serundo
oneri impares. Quocirca ne quis inconsultè si-
bi laqueos iniiciat, antequam aliquod vitæ insti-
tutum amplectatur, deliberandi spatium sibi
constituat, quem potissimùm vitæ cursum conse-
ctari velit, cui se addicere. In qua deliberatio-
ne, vt suadet Cicero, ad suam cuiusq; naturam
consilium omne reuocandum est, quo adhibita
omni cura constituendæ vitæ, stabiliter in susce-
pto negotio persistat. Multi enim optima pe-
tentés, non tam voluntate, quàm cursus errore
falluntur, atq; à scopo, quem Christus nobis præ-
fixit, deuij ad superstitionem, hoc est, fucato
religionis speciem deuoluuntur. Quin à Christo
potissimùm

potissimum petenda sunt salutis praesidia, quo v-
 no duce in hoc mundi salo ad optatum portum
 prouehimur. Ipse est ostium quod nobis aditum 1029. 10.
 accessumq; patefacit ad Patrem. Ipse est via,
 veritas & vita, à quo nos auertere nititur Sata-
 nas, qui transformans se in Angelum lucis per
 improbos doctores falsa pro veris, dubia pro cer-
 tis, fucata pro sinceris, pro salutaribus noxia men-
 tibus hominum ingerit. Hæc fuit prima hostis no-
 stri impostura, qua Adamum adortus est, atque
 illius menti fumos & caliginem offudit, incauto-
 que ac nimis credulo specie veritatis imposuit, sic
 ut in omnem illius posteritatem eadem moliri non
 desinat, atq; abolito sincero Dei cultu ac saluta-
 ri religione, superstitionem, idololatriam, fuca-
 tam doctrinam, institutiones vitæ ancipites &
 periculosas inuehere, deniq; nullas non admoue-
 re machinas, quibus humanum genus extincta lu-
 ce veritatis, sopitoq; fidei lumine, à Dei cog-
 nitione abducat, ac menti cæcitatem densamq; ca-
 liginem inferre conetur.

A Christo
 petenda
 salus.

Adam speria
 veritatis de-
 ceptus.

Diabolus a
 sana doctrina
 mentes ab-
 ducit.

C A P. LIIII.

De legitima Matrimonij societate.

MATRIMONIUM legitima est atq; Matrimonij
 definitio.
 indiuisa maris ac femine coniunctio, à Deo
 instituta, partim ad domandas libidines, atque
 euitandos illicitos vagosq; concubitus, partim ad
 G g g libero-

Ll. 12. ca. 1.

Genes. 2.

Coniugium
vltus.Coniugium
non se vete
deuendum.Coniugium
multos ener
gat.

liberorum procreationem. Est autem, vt præter Paulum Columella ex Xenophontis Oeconomice prodidit, maritalæ coniugium natura excogitatum, vt non solum iucundissima, verum etiam vtilissima vitæ societas inueatur, & ne genus humanum temporis decursu spectaret ad interitum, marem femine, infusa diuinitus benedictione, legitime coniunctum esse voluit, vt ex indissolubili copula non deesset homini mortali adiumentum, quo præter amorem gignendæ sobolis, mutua vitæ ac fortunarum coniunctio illos deumcitet. Quocirca cum coniugij portus sit tutissimus, atq; humano generi, cui natura insitus ardor ac propensio propagandæ sobolis, fida statio; non malè is consuluerit suæ tranquillitati, qui huc se conferet, præsertim vbi ætas adoleuit, ac virile robur sit consequuta. Inconsultè autem faciunt, nec satis pro ætatis ratione, qui præmaturè atq; intempestiuè tale quiddam aggrediuntur, non exploratis viribus, excussa; naturæ firmitate. Sunt enim nonnulli propemodum impuberes, qui vel temeritate quadam inconsulta, vel lenonum instigatione, aut etiam parentum impulsu, qui opinæ doti inhiant, hæc iugum subeunt, quorum nonnullos noui, necdum absoluto anni curriculo, flaccidos atq; elumbatos, omnig; vitali succo exhaustos, sic vt vires illis labefactatas ac collapsas, erigere atq; instaurare fomentis simi coactus. Quocirca ne pueri, aut paulò prouectiores pueris procreandis incumbant,

quisq; vires suas ipse metiatur atq; explo-
 , quid valeant lumbi, quid ferre recusent. Qui
 em connubio se addicere meditat, id potif-
 obseruet, vt ex honesta familia non tam
 (tametsi id non respui debet) quam in-
 nam, honestam, pudicam, ac verecundam,
 necq; moratam in vite societatem adsciscat. Mu-
 enim (vt Conicus ait) si bene morata est,
 lata est satis. Scitum est illud Alcume-
 apud Plautum, quod singulis virgunculis &
 tronis infixum esse debet, Non ego mihi do-
 duo esse, quæ dos dicitur: Sed pudicitiam
 pudorem & sedatam Cupidinem, Deum me-
 parentum amorem, & cognatum concor-
 diam, Viro morigera, atq; vt munifica sim bo-
 , præsim probis. Quocirca parentibus so-
 elaboreandum, ne sexus iste fragilis, atque
 rumam proclius, præsertim vbi nubilus esse
 incipit, ac maturefcere, aliquid labis concipiat,
 ullam pudicitie iacturam patiat, sed ad de-
 & virtutem suas filias instituant, atq; ad vite
 integritatem moresq; inculpatos sint incitamen-
 . Non desunt progenitores quidam impro-
 , qui malè consulunt virginum suarum integra-
 . Nam illas domestacis exemplis corrumpunt,
 q; ijs ad temulentiam, audaciam, impudentiam
 aperunt. Quo efficitur, vt sensim con-
 descant pudorem exuere ac pudicitiam vena-
 lem habere, sic vt eam facillimè expugnari
 patiantur, aut non magnoperè obsistant callido

Honesti fa-
 milia obser-
 uanda in ad-
 eum 'o con-
 nubio.

Amphi.
 ad. 2.

Consulen-
 dum puella-
 rum fragili-
 tari.

Puellis nulla
 danda occa-
 sio lapsus.

Errores in
adeundo
conugio
commisi.

Coniugio
in epti x
stumbes.

Mature om-
nia agenda
in adeundo
conugio.

virginitatis insidiatori, cuius contactum, oscula, titillationes non exhorrescunt, nec admodum grauatè aut repugnanter admittunt contrectantium blandimenta. Inter multos errores ac vitia, quae committi solent in adeundo statu conubiali, tria potissimum mihi culpanda videntur, ex quibus multa incommoda emergunt. Primum quod magna mortalium pars precipitanter atq; inconsideratè, nullaq; matura deliberatione hoc vitæ genus aggrediatur, idq; ea etate, quae huic rei minus apta est. Deinde, quod nonnulli serius ac minus tempestiuè se matrimonio addicant, atque ubi iam defloruit etas, atq; anni ingrauescunt, hoc onus subeant. Postremo, quod dispari coniugio alligari sustineant, sanus morbide, iuuenis qui doti inhiat, anicula, quod à naturali societate alienum; senex adolescentule, quod non proprius cui parari potest, nec naturæ ordini et statui contrarium, cum multis senibus crudis ac viridi senectæ non desit facultas procreandæ prolis, quod mulieribus amosis atq; effæctis denegatum. Ut autem meritò improbatur in etate iuuenili, quae coniugium animo concipit, nimia celeritas et festinatio: ita in prouectioribus cunctatio ac tarditas. Qui enim præmaturè ac properanter hoc capistro se allegari patiuntur, non satis firmo validoq; corpore, nec aduèctis viribus, non diu in hac palestra subsistunt, sed post vnum aut alterum insultum labascunt ac conuelluntur. Qui verò procrastinando legitimum nubendi tempus præter-

eterlabi patiuntur, atq; in longum differunt
 contrahendi matrimonij consilia, vitam agunt te-
 nentem atq; inamocnam, vel nonnunquam vago
 illicitoq; concubitu se polluant: quod tot passim
 coxi, morbidi, distorti, lippi, incurui, poda-
 rici tumidis inflatisq; cruribus commonstrant;
 hos si postmodum, vbi eius vitæ pertesum est,
 legitimo connubio alligari contingit, in magnas
 molestias ac tædia se coniiciunt. Nam cum ex-
 hausti sint atq; exoleti, viribusq; attritis ex ante
 Veneris intemperantia, & sibi graues fiunt,
 nouæ nuptæ spes ac desideria frustrantur.

Robusta
 aia: matri-
 monio allue-
 scat.

CAP. LV.

Omnis societas, quæ non consistit in-
 tra coniugij limites, vitiosa, atque
 à legitimo matrimonio aliena.

CUM impudicitiam atq; obscenos illicitosq;
 amores Christus & Apostoli detestantur, atq;
 à regno Dei excludendos pronunciant, qui se ad-
 ulterio aut scortandi libidine contaminant, non
 video quo se colore tueri possint, qui matrimo-
 nium perosi, liberè ac suauiter soluteq; viuere
 meditantur. Non desunt enim qui extra coniu-
 gj cancellos vni amasiæ pro tempore se addicant,
 non satis decorè, nec mente tranquilla, aut pa-
 rata conscientia. Sectantur illi quidem commo-
 ditatem vitæ, vt sibi persuadent, nec vlli se ad-

Matth.
 Hebre. 13.

Illiciti amo-
 res & concu-
 bitus.

Quid his neci-
dit qui fo-uta
Veneri se ob-
lectant.

Concubitus
extra matri-
monium
conscientiam
onera.

Nallus vi-
flatus mole-
lia cates.

dicere sustinent, à qua non possint resilire ac di-
verti. verùm acerbiora aliquando experiuntur,
magisq; indigna perpeti ac perferre coguntur ab
amica imperiosa ac procaci, quàm ab ea, quæ ali-
cui legitime addicta adscitaq; est vxor. Quam
hoc accedit mali, quòd huius generis sexus
diutina vitæ consuetudo audaciam pariat, ac con-
fidentiam, adeò vt siquem eius satietas capiat,
atq; illam ablegare cupiat, non sine tumultu id
perfici queat. nam cælum terræ miscent, vbi in-
cidit diuortij mentio, aut cum exorta aliqua in-
temperie ex ædibus exclusum iri se metuent.
Exempla abundè multa suppeditant familiares illæ
& domesticæ, quas in vitæ societatem adsciscunt
sacrificuli, à quibus interdicto legitimo matrimo-
nij vsu, cælibatus exigitur, res cum primis ope-
rosa atq; immense molis vegetis ac succulentis.
Quapropter toto errant cælo, atq; in humane
societatis delectu prorsus hallucinantur ac cæcu-
tunt, qui existimant illos commodè & pacatè vi-
uere, qui ab vxore liberi, aliquam domi alant,
aut foris venentur, quæ se oblectent, ac cuius
consuetudine, cum lubet, fruuntur. cum plerum-
que præter mentis inquietudinem, ac conscien-
tiæ carnisficinam plus tædij & molestiæ, plus ze-
lotypæ ac suspicionis à conducticia ac tempora-
ria amica suboriatur, quàm legitima ac fida vxo-
re in perpetuum vitæ societatem solenniter assum-
pta. Et quanquam in hoc statu, vt plerisq; alijs,
dulcia sunt permixta amaris, acerbæ suanibus, leta
tristibus

tristibus, nubila serenis, nec desunt huius vitæ instituto similitudines, contentiones, iurgia, zelotypiæ affectus, (ut nihil est in quouis vitæ genere omni ex parte beatum,) non est tamen vlla culpa in matrimonij ordinem transferenda. Tametsi enim plurima incommoda hoc vitæ genus comitentur, magnâq; sollicitudo, cura, anxietas illos habeat occupatos in educandis alendisq; liberis, ut Paulus testatur, in constabilienda re familiari ac domestica: omnia tamen mitigat ac condulcorat amor mutuus atque ex Dei institutione liberorum procreatio. Sunt autem pueri delicti ac singulare oblectamentum matrimonij, quibus augetur ac fouetur amor coniugalis, magnâq; vltro citroq; concipitur solatium. Si verò præter voluntatem atq; animi sententiam, nullam propagari sobolem contingat, ac differri in aliquot annos postritatis spem. sanctè tamen colenda matrimonij fides, fouendaq; mutua vitæ societas sic, ut alter alterum fulciat, ut in consilio consistat arbores fructifera vineam, quibus sulcata ac velut maritata affixaq; clauiculis assurgit in immensum, ac spatiosissime se propagat. Ut enim vitis destituta pedamentis ac stataminibus, caedua est, atq; in terram procumbit: ita quoque matrimonium ac res familiaris corrumpitur, nisi mutua viri ac mulieris, opera fulciatur. Quod siquid vitij subsit huic societati, siqua intemperies, suspiciones, tumultus, dissidia: hominum affectibus ac morsitati potius, pa-

1. Cor 5.

Proles delicti
tix matrimonio
ni.Orbitas pla-
cide ferenda.Vitis & ma-
trimonii com-
paratio.Affectus ho-
minum, non
naturæ gula
pauci.

quam huic institutioni ascribendum. Sunt enim ista non coniugij, sed deprauate naturae ac turbulenti animi vitia, à peccati originalis labe contracta, in quam omnis culpa transferenda est.

C A P. LVI.

Qua ratione obtineri possit, ne mors homini natura pauido sit formidabilis.

Non si len-
dam rebus
caducis.

Christi fidu-
cia mortem
minus formi-
damus.

Rom. 8.
2. TIMO. 1.
Galat. 4.

CUM in rebus humanis nihil sit fixum ac stabile, sed omnia fluxa, fragilia, caduca, ruinosa etiam spectatissima quaeque: non est quod quis ea magnoperè admiretur ac suspiciat, illisque plus nimio afficiatur. Quin potius mente atque animo in supernas sedes erecto, res solidas atque aeternas spectet ac meditetur. Quisquis enim concepta in Deum Patrem per Christum Iesum fiducia, certa spe atque expectatione immortalitatis ducitur, non est, quod metuat imminentes casus et incommoda, non est quod pertimescat morbos, calamitates, pericula, mortem denique, quam illi potissime exhorrescunt qui spiritu Dei destituti sunt, nec ulla notitia Diuinitatis imbuti. nam qui in Deo fiduciam suam collocant, diuino spiritu fulti, intrepidè infractoque animo contra omnes aduersitates subsistunt. Neque enim, ut Paulus ait, accipimus spiritum seruitutis aut timiditatis, sed spiritum adoptionis, spiritum potentiae et dilectionis,

nis, per quem confidenter clamamus Abba Pater. 1. Iohan. 4.
 In hoc, inquit Ioannes, perfecta est Charitas
 nobiscum, vt fiduciam habeamus in die iudicij.
 Timor non est in Charitate, sed perfecta Chari-
 tas abijcit omnem timorem. quoniam timor cru-
 ciatum adfert seu trepidationem. Quocirca vt
 omnem metum ac mortis formidinem menti ex-
 cutiamus, & siquid aliud trepidationem inferre
 posset, omnes nostras cogitationes, spem, vota,
 fiduciam in munificum Patrem conijciamus, atq; Christus deus
est mortem
Coloss. 2.
 in Iesum Christum, qui nos suo sanguine expiauit,
 atq; a peccato mortisq; tyrannide in libertatem
 asseruit, deleto expunctoq; quod aduersus nos
 erat chirographo, quo Diabolo eramus obstricti
 & velut oberati, Belgæ vocant In hem ghehou- Simile ab
are alieno
oppressis.
 den/Teghens hem verbonden. Quò autem Chri-
 stus pauidas ac meticulosas mentes fulciret, o-
 mnemq; spem ac fiduciam in ipso constitutam de-
 clararet, Confidite, inquit, ego vici mundum. Iam
 princeps mundi iudicatus est, hoc est, qui mor-
 tem inuexit, morte mea depulsus est, ac iudicio Iohan. 16.
Iohan. 12.
 condemnatus, exutusq; nocendi potestate. Ve-
 nit princeps mundi huius, & in me non habet Christus Sata-
næ formida-
bilis.
 quidquam. Quibus verborum solatijs indicat,
 Satanam, & quos habet in hoc mundo per pec-
 catum confœderatos, nihil obtinere potestatis
 vel in Christum, aut illius membra, que fide illi ad-
 herent, atq; insita sunt. Hæ salutares ac viuide
 conciones hoc efficiunt in mentibus hominum, qui Consolato-
riæ sententiæ
 illius presidio inuituntur, vt excusso mortis me-

tu, alacriter aduersus ingruentes quasuis tempe-
 states se muniant, ac præstent inuictos, magnâq;
 confidentia in has voces erumpant: Oculi mei
 semper ad Dominum: quoniam ipse euellet à la-
 queo pedes meos. Dominus illuminatio mea,
 & salus mea, quem timebo? Dominus protector
 vitæ meæ, à quo trepidabo. Si consistant ad-
 uersum me castra, non timebit cor meum, non
 timebo millia populi circumdantis me. Si exur-
 gat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo.
 Etiam si ambulauero in medio umbræ mortis, non
 timebo mala, quoniam tu mecum es. Etiam si
 occiderit me, in ipso sperabo: hoc est, si mihi
 obijciat horrorem mortis, ac vita sim spoliandus,
 illi tamen fidam, qui sua providentiâ rationem mi-
 bit, qua me seruet; Dominus auxiliator meus,
 non timebo, quid faciet mihi caro. Et illud
 Hieremiæ, Ecce ipsi dicunt, ubi est verbum Do-
 mini? veniat. Et ego non sum turbatus, te pa-
 storem sequens, & diem hominis non desideravi,
 tu scis, hoc est, non expecto aliunde, quàm à te
 subsidium; sic ut illos, qui mortem nuntiantur, pro
 nihilo ducam nec pertimescam. Non sis tu mihi
 formidini spes mea in die afflictionis meæ, pau-
 cant illi non paueam ego. Eodem ardore fidei
 inflammatus Paulus, ac Dei præsidio innixus con-
 fidenter pronunciat, nihil vsquam esse tam for-
 midabile aut horrendum, quod possit pijs men-
 tibus metum incutere, aut à Dei amore ac fiducia
 illos diuellere. Nam certò mihi persuadeo, inquit,
 quòd

Psal. 29.

Psal. 26.

Psal. 3.

Psal. 22.

Iob. 13.

Psal. 117.

Hebr. 13.

Cap. 17.

Hieremiæ
locus expli-
catus.

quod neq; mors, neq; vita, neq; angeli seu inuisibiles substantiæ, neq; principatus, neq; potestates, neq; instantia, nec futura, nec vlla alia creatura separare nos poterit à dilectione Dei, que est in Christo Iesu Domino nostro. Ita Paulus constanter pronunciat illum, qui Deo Patri per Christum insitus est, intrepidè subsistere contra omnes terrores, undecumq; inciderint, contra incursum & fremitus hostium, contra mortis horrorem, quem vel inimici intentant, vel etiam morbi, aut nature lex infert. Cùm itaq; nihil efficacius metum ac tredidationem mortis humanis mentibus eximat, quàm Christo duce, firma in Deum fiducia, qua concipitur certissima resurrectionis spes atque eternitatis expectatio: huc properent ac contendant omnes, hanc salutarem doctrinam singuli amplectantur ac foueant, insigantq; animis, hac se in periculis, aut vbi extrema imminet, fulciant, hæc pacatam ac tranquillam conscientiam reddant, huius meditatione dolorem animi diluant, ac mærorem luctumq; quem ex orbitate vel parentum, vel liberorum concipiunt, discutiant. Huc spectat viuida illa Pauli cõsolatio, qua expectatione resurrectionis ac certa eternitatis spe fulcit Thes-
 salonicenses, illosq; lachrymas cohibere vult, nec lugere amicos e viuis sublato, more gentili. Nolo vos ignorare fratres de ijs qui obdormuerunt (velut somno, non morte sopiti) ne dolorem concipiatis, vt ceteri, qui nullam habent reuiuiscendi spem. Si enim credimus Iesum mortuum, & reuixisse, sic

Rom. 8.

Pauli fiducia
omnes acuit.
Psalm 50.Quid mortis
metum ex-
imat.

1. Thess. 4.

Mortuos
non lugen-
dos more
gentili.Mors
somnia.

sic & Deus eos, qui obdormierunt, per Iesum adducet cum illo. Rursum cum Philippenses à rebus terrenis abducit, atq; ad solidas reuocat, No-

Phil. p. 3.

stra, inquit, conuersatio in caelo est, ex quo expectamus Dominum Iesum Christum, qui transfigurabit corpus nostrum humile, & conforme reddet corpori suo glorioso secundum efficaciam,

Quibus meritis mortis aff. utendus.

qua sibi potest subijcere omnia. Quo sermone suadet Paulus, vt se consolentur ac fulciant in afflictionibus, amore ac desiderio aeternitatis, atque in huius vitae certamine nihil pertimescant quod illos possit auocare à potiore vita, ad quam nobis viam patefecit Christus resurrectionis potentia. Quocirca cum ad extremum vitae diem de-

In Christum d. figendi oculi,

Coloss. 3.

1. Ioh. 2.

1. Timo. 2.

Esaie 50.

Ephes. 2.

uentum est, ac mors imminet, quae nulli non formidabilis est, nisi Christo se fulciat, aut vbi sanis beneq; constitutis subit aliqua huius rei cogitatio, vel si premit egestas, morbi calamitas, ceteraq; vitae discrimina: ad Christum omnia nostra vota, spes, desideria referamus, qui morte sua poenas nobis debitas exoluit, qui nobis condonauit omnia peccata, qui est propitiatio pro sceleribus nostris; qui est aduocatus, vt Iohannes ait, & interpres apud Deum Patrem, qui est conciliator Dei & hominum; & qui, vt Paulus ait, exposuit seipsum redemptionem ac victoriam pro omnibus. In eo constituta est salus, vita, resurrectio. Per hunc accessum aditumq; habemus in vno spiritu ad Patrem. Per illius effusum sanguinem consequuti sumus redemptionem ac remissionem

missionem peccatorum. Quoniam in ipso complacitum est Patri inhabitare omnem plenitudinem, & per eum reconciliare cuncta erga se pacificata per sanguinem eius. Cum itaq; habemus Pontificem maximum, ut autor ait ad Hebræos, qui penetravit calos, Iesum filium Dei, qui tentatus per omnia absq; peccato afficitur sensu infirmitatum nostrarum: accedamus cum fiducia ad thronum gratiæ, ut consequamur misericordiam auxilio opportuno. Huius tanti Ducis præsidio fulti, ac stipati satellitio, contra omnia demonum portenta, quæ confestim exorta luce veritatis evanescent: contra peccatum, mortem, infernum subsistimus atq; ex malefida vitæ huius statione ad optatum portum, sedesq; beatas deuehimur. Quod siquid in huius vitæ decursu incommodi atq; infelicitatis accesserit, si quem conijci contingat in aliquod vitæ discrimen si premi paupertate, torqueri morbis, vexari ab inimicis, ingruere vastationes ac calamitates, abundare scelera, opprimi innoxios, atq; ijs vitam eripi, sanas ac salutare doctrinas contemni, pullulare hæreses ac perniciofa dogmata, disseminari vndiq; peruersos errores: in tanta rerum confusione ad Christum quisq; se conferat, ab illo salutis præsidia conquirat, in illo totus conquiescat, illo se tanquam sacra anchora fulciat, deniq; id Davidis identidem in animo verset, Constituam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear. Quibus ver-

Coloss. 1.
Iohan. 1.

Hebr. 4.

Christus pacificator inter Deum & hominem.

Quomodo firmanda mens imminente morte.

In Christo omnium calamitatum solamen.

Christus in tempestate sacra anchora.

Psal. 15.

bis indicat se oculos in Deum continenter habere defixos, atque illius præsidio niti, illius auxilio in rebus periculosis ac dubijs subsistere, non vacillare, aut quouis vento doctrinae circumagi, sed stabilem esse & constantem, nec à concepta in Deum fiducia dimoueri, hac vna ratione, quòd Deum experiatur propitium, atque in omnibus sibi assistere. Sic vt confidenter in hanc vocem erumpat: Ecce Dominus auxiliator meus, & in ipso sperauit cor meum, & adiutus sum, & in ipso restoruit caro mea, & ex voluntate mea confitebor illi.

Ephes. 14.

Hebre. 13

Psalm. 27.

C A P. LVII.

De nominis Iesu Christi amplitudine, maiestate, potentia: qua vna obfistendum Magicis incantamentis, atque illusiones Dæmonum expugnandæ, & siqua detrimenta vel menti vel corpori inferri contingat.

C V M paulò antè demonstraui incantamenta artesque Magicas prorsus exstirpandas, nec vlli hominum exercenda maleficia: restat vt obiter indicem, qua vi & efficacia, quibus verbis ac precaminibus subleuentur obsessæ afflictæq; mentes, ac Dæmonum præstigijs irretitæ, tum quibus modis fascinoes eximi possint, quas ministri

Dæmones
hominibus
infest.

caca-

codemonum miseris inferunt, illorumq; men-
 tes & corpora diuexant. Insiliunt latenter in
 corpora hominum, ac naturæ humanæ vim infe-
 runt, eamq; suis facultatibus spoliant, aut saltem
 immutant. Immiscent se mali Genij alimen-
 tum, humoribus, spiritibus, auræ atq; acri, quem
 contra corpus concipimus, ac quo spiramus, mul-
 tiplicat, quæ nobis vsui sunt, & valetudo conser-
 uatur, vitiant. Quocirca operæ pretium me-
 riturum sum arbitratus, si commonstrem, qua
 ratione calamitosi homines ab ijs nexibus, quibus
 implicatos sentiunt & impeditos, commodè
 possent extricari. Nam incommoda ac detri-
 menta, quibus afficiuntur, non possunt in causas
 naturales referri, nec ijs remedijs, quibus
 naturales morbi, expugnari. Si morbus vel ægro-
 titio corporis à crapula, à Venere, lassitudine,
 frigore, æstu, satietate, inedia contracta est:
 quodq; eorum suis remedijs expugnatur. At
 que mali Genij inferunt, non prorsus naturalia
 remedia exposcunt, sed diuina ac supercaelestia.
 Curantur nonnulli tantam Dæmoni attributam
 quæq; ministris potestatem, vt ita homines diue-
 xant, sic excrucient. Conniuet Deus partim
 ea damna, quæ Satanici miseris inferunt, atque
 eos exagitari permittit, in eaq; re constat illi
 consilij sui ac prouidentie ratio. partim insti-
 git Dæmones eiusque ministros, vt in plerosque
 quædam promeritos seuiant, illorumq; ab-
 usum malitia ad castigandos impios. Sic nutritur

Dæmones
 humoribus se
 immiscent
 vt, contagia
 corporibus.

Incommoda
 quæ dæmo-
 nes inferunt
 in naturales
 causas referri
 nequeunt.

Deus dæmo-
 num malitia
 abutiur ad
 mala assi-
 genda,
 Cur Deus
 nosa dæmo-
 ne diuexari
 patitur.

Spiritus

3. Regum 22
Achab decer-
ptus.

Iob. 2.

Iacob 4.

Cur Iob a
dæmone
duexatus.

Diabolus
stupidos
aggreditur.

Simile ab ur-
be parum
munita.

spiritus mendax in ora omnium Prophetarum, quò seductus rex Achab pugnam ineat, qua illi præsens exitum parabatur. Nonnunquam detrimenta inferri permittit nonnullis, quò exploret illorum constantiam. Sic Iobum passus est non solum exui bonis suis, omnibusq; facultatibus spoliari, sed in corpore quoq; laniam pati. Quod ipsum Deus fieri passus est, partim quò exploraret viri constantiam, ac reliquos mortales ad malorum tolerantiam excitaret, ne calamitatibus fracti à Deo deficerent: partim ut declararet potentiam suam, qua & ipsius fiducia fretos consolatur & fulcit, & iam in nihilum reductos erigit, atq; in pristinam dignitatem restituit. Diuersa est autem ratio in ijs vulgaribus energomenis, qui à Dæmone obsessi sunt, aut ab illo in aliqua corporis parte duexantur. Magna enim illorum pars stupidi sunt, atq; à Dei cognitione alieni, in quos ille (ut instrumentum aptum paratumq;) tyrannidem suam exercet. Sic Sathanas ignauos oppugnat, idololatrias superstitiones, in quorum mentibus potius stabulatur, quam ijs, qui notitia Diuinitatis sunt instructi, ac Dei fiducia se fulciunt, quum potius illos exhorrescit, ac machinas admouere metuit, quò irritos atq; inualidos suos fore conatus ac molimina erga illos, qui in excubijs sunt constituti, ac Dei præsidio fuliti, non dubitet. Ut enim arces ac ciuitates nullis septæ mœnibus, nullis munitæ fossis ac valis, nullis militum præsidijs instructæ, facillimè expugnari

expugnari solent: ita mentes socordes & ignave
 nulla salutari caelestiq; doctrina fultæ, nulla erga
 Deum fiducia constabilitæ, Dæmonum versutijs
 magis sunt expositæ, ac citius labascunt. Cum
 autem Satana hoc potissimum sit in votis, vt Dei
 gloriam aboleat, vt hominem à salute abducat,
 atq; ad defectionem sollicitet, intus & foris illum
 oppugnare non desinit, ac modò corpori, modò
 animæ, nunc virisq; infestus est, ac perniciem
 molitur. Exemplum suppeditat, præter Cain
 & Saulem regem, Iudas Ischariotes, cuius cum
 mentem ad desperationem ac diffidentiam ad-
 egisset, tum vitæ tædio ad laqueum impulit, ac
 corpus publicitus suspendij contumelia affecit.
 Quamquam autem Satanas humani generis hostis
 infestissimus mille insidiandi nocendiq; artibus in-
 structus sit: vnica tamen re cum primis efficaci ac
 presentanea profligatur atq; opprimitur, nempe
 solida fide, atq; in Deum Patrem per Christum
 firma ac stabili fiducia, Met een vast gheleoue /
 ende een goedt betrouwen op Godt. Quo præ-
 sidio etiam depugnandum suadet Petrus Aposto-
 lus contra tyranni illius insidias, fraudes, impo-
 sturas, dolos, versutias, rabiem, ferociam, so-
 brietate scilicet & vigilantia fide fulta ac sti-
 mata. Sic enim oscitantibus aurem vellicat, So-
 brij estote & vigilate: quoniam aduersarius ve-
 ster Diabolus tanquam leo rugiens, circuit, que-
 rens quem deuoret, cui resistite solidi fide. Hæc
 enim, vt Ioannes ait, est victoria, que vicit mun-

Dæmon ad
 noxia que-
 que homi-
 nem insidiat.

Genet. 4.
 1. Reg. 21.

Matth. 29.

Dæmon pro-
 fligatur Del
 fiducia.

Petrus con-
 tra dæmo-
 nem nos in-
 struit.

1. Pet. 5.

1. Ioan 7.

Christi fiducia abigendi
dæmonea.

Hebr. 1.

Christo omni a attributa.

Philipp. 2.
Christus Deo par.

Amplius do
nominis
Iesu.

Res ardua
Christi nomine
perlicium
tam.

dum, fides nostra. Nam fiducia, qua nitimur Christo, & nos totos committimus tali propugnatori, contra demones ac principes huius mundi, nobis victoriam parit, sic, ut optima spolia a victo detectoq; hoste referamus. Cum itaq; aliquid contra adversarium moliri visum est, atque obsistere incantamentis ac fascinationibus (Tourte Belge vocant) vel malos Genios ex hominum mentibus exigere: Iesu Christi fiducia id perfici debet, contempta anili superstitione, ac gentili vanitate, ceterisq; Magicis execrationibus. Deus enim per filium, qui est splendor glorie & expressa imago substantie illius, omni perficit in omnibus, ac moderatur singula verbo potentie sue. Hanc prerogativam promeruit ob singularem erga Patrem obedientiam, humilitatem modestiam. Cum enim esset in forma Dei, hoc est, illi par & equalis, non rapinam arbitratus est, ut esset equalis Deo, sed seipsum detecit, forma serui assumpta, atq; humilem se præbuit, factus obediens usq; ad mortem crucis ignominiosam & execrabilem. quapropter Deus illum extulit in summam sublimitatem, & illustravit illum nomine quod excellit omne nomen, ut in nomine Iesu sese flectat omne genu celestium, terrestrium, & inferorum, omnisq; lingua confiteatur & agnoscat, quod Dominus sit Iesus Christus in gloriam Dei Patris, in quem redundat & refertur omnis gloria filij & e diverso. Si quis itaq; aliquid aggredi meditatur, si mentes afflictas subleuare,

si

si è corporibus cacodemonos expellere; inuocato Deo Patre nominis Christi fiducia id perficere tentet. Sic enim omnia consequetur, suoq; voto non frustrabitur. Huius admirandi augustiq; nominis vi & potentia (modo nequis hesitet ac Dei promissis diffidat) mitescent morbi, affectus atq; animi perturbationes sopiuntur, tempestates & maria conquiescunt, cacodemonos, ut Christus iam ascensurus in caelum pollicetur, diffugiunt, venena hebescunt, serpentes torpent ac redduntur innoxij, dispelluntur mentis tenebrae, terror & formido, mortisque horror discutitur, dissipantur atq; evanescent cogitationes noxiae, mens tranquillitatem ac pacatam conscientiam concipit, sic, ut nusquam quidquam possit ingruere, quod terrorem incutiat: Cum Deus Pater per Iesum Christum spiritu suo nos fulciat. Quocirca in Deum viuentem ductore filio erigenda mens est, atq; omnia, quae aggredi stituis, mirifici nominis Iesu virtute perficienda memineris. Illi enim data est omnis potestas in caelo & in terra. Nec est aliud nomen sub sole, in quo consistit salus, quod impijs est terribile; demonibus tremendum, ijs vero, qui illi fidunt, potentia, sapientia, salus, vita, resurrectio. Ipse est constitutus à Deo iudex viuorū & mortuorū Iesus Christus, testis fidelis, princeps regū terrae, qui dilexit nos, & lauit à peccatis nostris per sanguinē ipsius. Huic, ut Petrus in Actis Apostolicis ait, omnes Prophetae testimonium serunt, quòd remissionem peccatorum

Marci vi.
Christi fiducia expugnat
tur omne
genus malorum.

Matth. 29.
Marci 16.
Apor. 2.

Act. 4.
1 Cor. 1.
Apor. 1.

Apor. 10.

Ioan. 17.
In Christo
peccatorum
remissio.

Act. 19.

Petri & o-
mnium mira-
culum.
Exorcismi
dilatati.

poris Exor-
cismi furti &
inani de Ari-
magabuti.

Act. 9.

accepturus sit per nomen eius, quisquis credide-
rit in eum. Hec est vita aeterna (quod testimo-
nium Christus Patri desert) ut cognoscant te so-
lum verum Deum, & quem misisti Iesum Chri-
stum, in quem tota vis Diuinitatis, & quidquid
Deo asseribi potest virtutis & sapientiae, refer-
tur ac deriuatur. Quum itaque nomen hoc tam
sit celebre ac sacro sanctum, tantaeq; maiestatis
& potentiae: studiosè obseruandum, ne inuiter
atq; irreuerenter vsurpetur, ut exorcismi illi ri-
diculi factitabant, qui cum certis ritibus ac con-
ceptis verbis ad questum & ostentationem spiri-
tum noxium profligare tentarent, Iesu nomine,
cuius virtute Paulus miracula peregit, abusi: in
magnum periculum se coniecerunt, fuitq; illis
damnosa adiuratio aut potius ludificatio. nam ob-
sessus à Demone in illos insiliit, & crudeliter di-
lacerauit, ita ut fuga sibi consulere sint coacti.
Non desuerunt etiam nostra memoria sacrificuli,
qui cum nulla fide nominis Christi, nulla vite in-
tegritate imbuti, tale quiddam attentarent, à ca-
codemone irrisi sunt, & pudore affecti sic, ut re-
infecta tremebundi decedere cogerentur. Si
quis autem tale quiddam moliri velit, malosque
Genios ex hominum corporibus profligare: Petri
& Ioannis exemplum imitetur, qui nullis ambi-
tiosis verbis vsi, in hunc modum claudum ere-
xerunt, In nomine IESU CHRISTI
NAZARENI surge & ambula, & ille
confestim, firmatis cruribus ac talis, exiliens
conficit.

constitit & ambulavit, intrauitq; cum illis in templum, saliens & inambulans, & laudans Deum. Cum itaq; Iesus Christus unigenitus Dei filius Patri coævus & æqualis, in quo sunt omnes scientie ac sapientiæ thesauri absconditi, moderetur omnia verbo potentie suæ: par est ut concepta ac collocata in Deum per Iesum Christum fiducia, illius virtute ac præsidij obsistamus Satane, peccato, inferno, & siqua sunt alia homini infesta. Est autem excellens magnitudo, robur, potentia, fortitudo, quam Deus pro sua virtute exeruit in Christo, ut Paulus ait, cum suscitaret eum ex mortuis, & sedere facit ad dexteram suam in cælestibus supra omnem potestatem & principatum & dominium, & supra omne id quod nominatur non solum in hoc seculo, verum etiam in futuro. Et ille omnia subiecit sub pedes illius, eumq; dedit caput super omnia ipsi Ecclesie que est corpus illius, complementum eius, qui omnia in omnibus implet, id est, Christus est, per quem Deus complet, absoluit, perficit omnia in omnibus, præsertim in ijs qui illi fidunt, ut & paulo antè Apostolus ait, ob signati sunt spiritu promissionis sancto, qui est pignus & arrhabo hereditatis nostræ in redemptionem acquisitæ ac partæ possessionis, in laudem gloriæ ipsius. Quocirca Paulus qui innumeris certaminibus assuevit, multosq; insultus perferre coactus est, suadet omnibus, siquando pericula imminet, mors intentatur, Satanas mentem oppugnat, forti infra-

Christo affertur omnis gloria,
Coloss. 1.
Hebr. 1.

Ephes. 1.

Christus caput Ecclesie,
Christus omnia in omnibus perficit,

eloq; animo illis obsistant atq; oblucentur. Sic enim Ephesios animat ac fulcit: Quod superest fratres mei, conualefcite & præbete vos fortes in Domino, perq; potentiam roboris illius, induite totam armaturam Dei, vt possitis stare aduersus assaultus Diaboli. Quoniam non est nobis lucta aduersus sanguinem & carnem, hoc est, fragiles & moribundos homines, tametsi & illi aliquando infesti sunt, sed aduersus mundi dominos, re-ctores tenebrarum seculi huius, aduersus spirituales astutias in cælestibus. Quæ verborum copia ac sententiarum vbertate, tum elegantî Metaphora desumpta à conflictu atq; hostili incurfione, indicat spiritus Dæmoniacos, illorumq; satellites & ministros miro astu ac stratagemate infidias moliri ijs, qui Christo addicti sunt ac nomen dederunt. Quapropter cum sint tam formidabiles hostes nostri, & spirituali astutia instructi, quibus armis ijs sit obsistendum, obiter commonstrat, Assumite, inquit, vniuersam armaturam Dei (exemplo sumpto ab ijs, qui bene muniti in aciem prodeunt, atq; in procinctu stant) vt possitis resistere aduersario, atq; omnibus peractis confectoq; negotio stare, vt ij qui non vertuntur in fugam & terga vertere sunt coacti. State igitur lumbis circumcinctis balthæo veritatis, & induti lorica m iustitiæ, & calceati pedibus, vt parati sitis & alacres ad Euangelium pacis; Super omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia iacula mali illius ignita extinguere. Galeamq; sal-

Christus ful-
cit nos in af-
flictionibus.
Ephes. 6.

Simile a mi-
litari indu-
ctis.

Arms mili-
tariæ Christi-
anæ.

Ephes. 6.

lutis accipite, & gladium spiritus, qui est verbum
 Dei: quibus adijcit, velut succenturiata praesidia
 preces atq; obsecrationes assiduas, quae hoc
 efficiunt vt victoriam consequamur, ac Deus in tam
 incipiti certamine, tamq; dubio nonnunquam belli
 euentu, parumper afflictos & velut in ruinam in-
 clinatos, vt Petrus ait, qui in eodem argumento
 versatur, instauret, stabiliat, roboret, fulciat. Cum
 autem tanti fuit olim apud sui studiosos Pythagorae
 auctoritas, atq; ita estimata illius doctrina, vt or-
 raculi loco habita sit, & tanquam ex tripode dicta,
 adeo vt incunctanter ad persuasionem, quasi re-
 fragari foret nefas, AUTOS ΕΡΩΤΩ, IPSE DIXIT, dubitan-
 ti obijcerent: par est, nos itaq; salutis ratio exigit,
 vt eundem honorem ac reuerentiam Iesu Christo
 deferamus, atq; in asserenda illius doctrina, in stabi-
 lienda fidei professione surdis tardisq; auribus in-
 sonemus, ΠΙΣΤΕΥΕΤΕΣΟΝ, ΑΥΤΟΣ, ΕΡΩΤΩ ΣΩΤΗΡ.
 CREDE, IPSE DIXIT SERVATOR.

Oratio armata
 contra Dæ-
 monem.

1. Petr. 1.

Argumen-
 tum ab auto-
 ritate Christi.

Ipse dixit.
 Christo asse-
 rendus.

Illius enim doctrina non est humana, non dilu-
 ta, non frigida, sed viuida salutaris, efficax, diuina,
 & quae beatitudinem homini conferat, quam vnā
 à Christo peti par est, qui est fons omnis sapientiae
 & bonitatis, & in quo inhabitat omnis plenitudo
 Dei corporaliter, per quem sumus completi. Per
 hunc, vt Paulus ait, Deus Pater eripuit nos à po-
 testate tenebrarum, & transtulit in regnū filij sui
 dilecti, per quem habemus redemptionē in sangui-
 ne ipsius remissionem peccatorum, qui est imago
 Dei inconspicui, primogenitus vniuersae creatu-
 re; utpote per quem omnia creata sunt, quae

Christi do-
 ctina om-
 nem sapien-
 tiam superat.

Colof. 1. 2.

Deus in Chri-
 stum omnia
 profudit.

in celo sunt & terra, visibilia & inuisibilia, throni, dominationes, principatus, potestates. Omnia per illum & in illum condita sunt, & ipse est ante omnia, & per illum cuncta subsistunt. Et ipse est caput corporis Ecclesie, principium & primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus primas tenens, ac principatum obtinens. Quoniam in illo complacitum est Patri inhabitare rerum vniuersarum plenitudinem, & per eum cuncta reconciliare erga se pacificata per sanguinem crucis eius. Cum itaq; Deus Pater tam cumulate ac profuenter omnia in Christum effudit: ad vberrimum atq; inexhaustum hunc fontem certatim properemus, ac summa fiducia ab eo nihil non petere & sperare audeamus, nihil non perficere tentemus. Si visum est profligare Demones, mederi morbis, eximere se periculis, virulentas bestias conficere, venena diluere atq; innoxia prestare, montes loco dimouere: hæc omnia viribus ac virtute Iesu Christi, eiusq; fiducia peragenda memineris. Pollicetur enim Christus fidenti omnia plana, aperta, facilia, quod postrema concione, antequam in celum sublatus est, suis testatum esse voluit, eum inquit, Ite in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creature: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo Dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & siquid mortifere-

Via ad di.

Mat. c. 16.

rum biberint, non eis nocebit, egrotis manus imponent, & bene habebunt, hoc est, confestim ad contactum conualescent. Hæc omnia semper præsto erunt, ubi profectus atq; utilitas Euangelij exiget miraculum. At in animis ista nunquam non præstantur ab Evangelicæ professionis ministris, cum foeda vitia mentibus eximunt, cum effracaci vi spiritus & salutari doctrina morbis animi medentur, cum cor ab auaritia, odio, ira, libidine, calumnia, obtreptione, alijsq; venenosus affectibus liberum efficiunt, ac diuinis doctibus exornant.

In animis est
ta miracula.

CAP. LVIII.

An herbæ & gemmæ aliquam vim conferant in profligandis Dæmonibus, ac depellendis rebus alijs noxijs.

TAMETS I herbæ eum præcipuè vsus, easq; vires insitas habent à naturæ Opifice, ut alimenti ratione ac medicamento corporibus humanis accommodentur: sunt tamen veterum scriptis nobilitate aliquot stirpes, quæ maleficijs obstant, atq; incantamenta omnisq; generis fascinationes abigant ac propulsent. Appellatur hæc alexicaca siue annuleta, quòd noxia quæque atq; homini infesta amoliantur ac depellant. Hæc vis præter herbas, etiam gemmis ac pretiosis

Herbas
ad mulas
efficaces.

Gemmae
occulta vi
attributa.

lapidibus attribuitur, quam consequuta sunt non à primis qualitatibus, hoc est, temperamento caliditatis, frigiditatis, siccitatis & humiditatis, sed specifica vi, & occulto effectu, abditaque proprietate: cuius causa prorsus explicari nequit.

Sic Magnes attritu ferrum allicit, Gagates & succinum paleas & festucas, Saphirus qui caelesti & castio colore est, castitatem tuetur. Hyacinthus & Chrysolithus digito annulari gestatus, pesti obsistit. Smaragdus & Prasius viridantes gemmae cor exhilarant. Eranos, hoc est, Cyanos & Ceruleus, virgo Turcosa, à lapsu, casu & ruina praeservat, aut si tale quiddam inciderit, corpus illaesum praestat. Corallium collo admotum turbulenta somnia abigit, & nocturnos puerorum timores compescit. Carbunculus & Sardinus lapis, vulgò Corneolus à corni arboris rubicunda bacca nomen sortitus, diffuso per corpus sanguine, hilaritatem excitat & colorem floridum. Sic aliae gemmae alijs virtutibus pollent, ac Lemures, Stryges, Incubos, Genios aereos arcent atq; abigunt, si veterum monumentis habenda fides. Sic inter herbas sunt, quae morbis, qui multum habent affinitatis cum Daemonum vexationibus & torturis, obsistunt. Quales sunt melancholia, phrenesis, mania, epilepsia, & pessimi morbi, qui virgunculis ac viduis ex utero a festu emergunt, aut ubi vel serius ijs menses proficiunt, vel tardius coniugio destinantur. Siquidem

Horrendi
morbi herba
rum praesilio
quantu

ex fumis atq; atra densaq; fuligine mens ita afficitur, vt à noxio aliquo Genio vexari videantur, ac sibi persuadeant, Daemonem obsidere mentem, qui ad multas absurdas imaginationes illas impellat. Cui malo, tentata circa talos primum venæ incisione, adhibentur salutare herbe, quæ illos ab huiusmodi accidentibus liberent, vt sunt arthemisia, satureia, serpillum, tymbra, pulegium, origanum, gallitricum. Inter herbas autem, quæ affectas mentes releuant, ac vel à Dæmone, vel concepta illius imaginatione, vel venenatis fumis, qui cerebrum vitiant, præstant immunes, restituntur ruta, scylla, ex cuius succo & oxymelitis & acetum conficitur, Osteritium vulgo magi-
 strantia, Angelica, spondylii vel laserpitii species, Alisson vel Rubia minor, quæ canis rabiem atq; à rabido cane demorsos sanat; qui affectus non prorsus alienus ab ijs, qui à Satana diuexantur ac furiunt: Rosmarinus ædes lustrat, atque in limine suspensus huius stirpis frutex Demones abigit, & pestis contagiones, vt etiam Ricinus, qui palme Christi nomine passim innotescit, quod folia in expansæ manus formam sint effigiata. Sic Corallium, pœonia, viscus frutex morbum comitalem expugnant, vel à collo suspensa, vel etiam ex vino propinata. Quorum nonnulla siquis exhiberi posse putet exturbandis Dæmonibus: absint vanitas & gentilis superstitio, absint futiles precationes & verba quedam exotica, quibus serè suas incantationes perficiunt, qui Magicas artes profi-

Ruta.
 Scylla herba
 Osteritium.
 Alisson.

Libanotis
 vel Rosmarinus.

Ricinus.

Epilepsia
 contraria.

Nota

Quæ

profitentur. Siquid herbe habent virium, vt experientia demonstrat, id memineris à Domino consequutas. Omnia enim medicamenta & stirpes, quæ corporibus humanis applicantur, non sui ratione, sed Dei munere efficacia sunt, ac salubrem effectum consequuntur. Itaq; siquid herbarum præsidio perficere statuis, non tantum herbis quam Deo fidas. Sic enim in propulsandis morbis res optatum felicemq; successum est habitura. aliàs conatus in diuersum rapitur, atq; artificem frustratur euentus, vbi nulla subit Opificis, à quo omnia effectum sortiuntur, cogitatio, aut abest erga illum fiducia. Hinc Afa rex Iuda, quum acerrimo pedum dolore affligeretur, ne Deum in consilium adhiberet, sed tantum medicis fideret, nihil opis ex illorum fomentis sensit, sed articulari morbo (vt historia testatur) immortuus est. Non enim Deus medicorum opera vti prohibet, sed illis plus nimio fidere, nullamq; habere eius rationem, qui sanitatem præstat, & cuius munere omnia sunt efficacia. Quin & superstitiosè faciunt, & rem aggrediuntur ab idololatria non prorsus alienam, qui herbas ficticijs quibusdam precaminibus consecratas incantationibus adhibent, aut etiam morbos illis excantare pergunt. Sic filicem solstitio æstiuo, intempesta nocte erutam, rutam trifolium, verbenam Magicis imposturis accommodant, quibus rudi atq; imperita plebi imponunt, fumosq; offundunt, quò aliquidi ab ijs corradant, atque argento

Herbe à Deo
effectum
consequuntur.

Afa Rex cur
non est sani-
tatem conse-
quutus.
2. Reg. 17.
2. Paral. 26

Psalm. 7.

argento illos emungant: quum tamen vani illi artifices nunquam ditescant. Hæc studiose Lector, huic argumento inferenda duxi, quò quisque à Magicis incantamentis abstineat, atq; obseruet, à quo salutis ac sanitatis præsidia petenda sint, & quæ ratione (contempta vanitate ac superstitione gentili) obuijs paratisq; remedijs vti deceat, quæ Dei munificentia nobis affluenter sunt concessa.

Herbæ magicis incantamentis non accommodanda.

C A P. LIX.

De maiestate & potentia supremi Numinis: & quàm varias appellationes vnica Dei essentia tribus personis distincta sortiatur. Cuius rei contemplatione humanus animus tranquillitatem & solatia, summamque erga Deum fiduciam concipit.

QVONIAM præstans illa ac præpotens natura Deus, ipsaq; æterna mens ab omni concretionem mortali immunis ac libera in immensum se porrigit, atque vndiq; diffusa, singula regat ac moderetur, suaq; vi imbuat: ob id vna Deitas, propter virtutem atq; operum excellentiam, varijs designatur nominibus, multisque præclaris elogijs illustratur, cum apud Hebræos tum alias nationes, quibus aliqua Diuinitatis cognitio obtigit. Sic in sacra historia Iehoua dicitur

Dei natura inscrutabilis.

Ioan. 1.

Deus varia
nomina for-
satur.

Exod. 20.
Deuter. 5.

Iehoua singu-
lare Dei no-
men.

Deo ab effe-
ctu nomen
assignatur.

Ofer 3.
Ioelis 2.
Nas. u 1.

dicitur, El, Eloim, Adonai, Emanuel, quorum quodq; peculiarem vim ac virtutem designat, magnamq; potestatem Deo attribuit, quam in res inferiores exercet. Vnde cum precepta legis sollicitè obseruanda proponit Iudeis, quo maior illi accederet autoritas & veneratio, Ego sum, inquit, Iehoua, Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti & domo seruitutis. Non habebis Deos alienos coram me. Nomine tam sacro sancto ac mirifico, rerum omnium existentium imperium & dominationem sibi asserit. Nam cum sit fons & origo totius vniuersi, atq; solus per se existat, omnibus subsistendi vim confert. Quamobrem par est, ut eius imperio & mandatis mortales omnes pareant, illiusq; legibus subijciantur, nec ab alio, quam ab eo, qui solus ab aeterno existit, salutis praesidia conquirant, aut auò se diuertant. Quod Hebraei Iehoua, Graeci Αὐτοφύη, Latini Existentem, Germani inferiores *Een eewich goddelyc wezen* dicunt. Itaq; à pluribus rebus desumitur diuinae essentiae appellatio. A prima & perpetua existendi vi & potentia, ab aeternitate, à magnificentia, maiestate, dominatu, imperio, cui omnia subsunt, & qua res omnes conditas regit, ac summa prouidentia moderatur. Sortitur quoq; nomen Deus à placiditate, mansuetudine, clementia, qua utitur erga homines, qui rebus afflictis ac deploratis illius opem ac subsidium implorant. Nam, El, Hebraica vox, Dei clementiam exprimit iustitiae coniunctam, qua pios sulcit ac tuetur,

& improbos castigat, atq; incusso terrore, à sceleribus reuocat. A luce, qua caliginem & nebulas mentisque errores dispellit, atque animos ^{Naum 2.} tenebrosos veritatis ac cognitionis suæ lumine ^{Oie, 11.} illustrat. Sic Christus, Ego sum lux mundi. qui sequitur me, non ambulat in tenebris. Ab igne, quo pios inflamat vitæque amore Diuinitatis, ^{Ioan. 1.} atque illorum mentes salutare viuidaque doctrina imbuit. Aduersarios verò & qui nulla ducuntur erga Deum reuerentia, nullo metu, consumit, atque vt ignis arida nutrimenta ac fontem, in nihilum redigit. Quocirca suadet Moses & Paulus reuerenter ac religiosè Deum ^{Dent. 4.} ^{Hebr. 13.} ^{Mich. 6.} ^{Ose 2.} ^{Deum Belgæ} ^{Godt 2 bo.} ^{n tate vo-} ^{cans.} colendum, quò illi simus accepti. Est enim Deus noster, inquit, ignis consumens. quare submisit quisque se apud illum gerat. Assignatur quoque Deo nomen à bonitate ac munificentia qua vtitur erga suos, quos non sustinet premi vlla rerum egestate, aut inopia tabescere: sed de omnibus affatim illis prospicit, atq; affluenter ad usum necessaria largitur cum externa bona, tum animi tranquillitatem ac pacatam mentem. A pietate ac paterno affectu, quo suos complectitur, illorumq; saluti & commodis prospicit, Pater dicitur. Sic Deus apud Hteremiam, Patrem vocabis me, & post me ingredi nõ cessabis. Rursus, Factus ^{Hier. 2.} ^{Malach. 1.} ^{Hier. 1.} ^{Elaie 63.} in Israeli pater, & Ephraim progenitus meus est, & deducam illos per torrentem aquarum in viam rectam, & non impingent, hoc est, meis vestigijs insistent, me comitabuntur, meeq; voluntati acquiescunt,

Esaie 9.

Emanuel
quod designet
Hier. 5.Osee 7.
Esaie 3.
Matth. 9.
Esa. 40.
Ioan. 10.
Psal. 78.1. Pet. 2.
Ioan. 15.

Simile a vite.

Et ego illos tutos prestabo in omnibus vijs suis, nec quidquam illis accedet incommodi, nec vlla inferetur iniuria, nulla clades, nulla calamitas. Esaias autem speciosissimos titulos ac triumphales commemorat, quos Deus pater Christo attribuit, quò quisq; cognoscat, quid Seruator Christus natiuitate, morte, & resurrectione sua ipsoque in calum ascensu nobis contulit. Sic enim Vates Christi magnificentiam, splendorem, gloriam, decus, potentiam, amplitudinem exprimit, quorum nihil non in nostrum vsu & commoditatem redundat, vnde Emanuel dictus, hoc est, nobiscum Deus. Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius, & vocabitur nomen eius Admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri seculi: princeps pacis. Innumera sunt atq; infinita, quæ huic immense Maieitati accommodari possunt. imò quæ ipse sibi attribuit. Sic Medicum se vocat, quòd sanitatem mentis & corporis præstet, ac cùm externis, tum internis hominum vitijs medeatur. Pastorem, quòd summa cura ac vigilantia gregi prospiciat, ac dissipatas oves colligat, illasq; salutari pabulo verbi sui pascat ac reficiat. Sic Christus se vitem fructiferam vocat, Patrem verò agricolam, nos palmites viti inherentes, quos ille purgat, ex eaque inutiles frutices refecat, hoc est, superuacaneas cupiditates amputat, quò plus fructus proferant. Quos verò reperit infructuosos ac prouectu annuo destitutos

destitutos (qua Metaphora designat illos, qui nul-
 lum fidei fructum prostrunt) vt inutile sarmen-
 tum atque aridum; nulloq; succo imbutum igni
 deputat. Paulus quoq; non dissimili vtitur Me-
 taphora, ab agri colendi studio, atque archite-
 ctura: industria desumpta. Sublatis enim sopi-
 tisque simultatibus, quibus inter se dissidebant
 Corinthij, atque intumescabant doctorum suo-
 rum nomine, alius aduersum alium: vt nostro
 nunc seculo factitari videmus, commonescit sin-
 gulos, vt siquid salutaris doctrine consecuti sint,
 id non ministris attribuunt, sed in Deum bono-
 rum omnium autorem transferant. Nos inquit
 adiutores sumus, & veluti conducti operarij.
 Dei negotium agimus, illi nostram approbamus
 industriam, illi noster labor desudat. Vos estis
 Dei agricolatio & velut fundus, quem cultiorem
 reddimus semente salutaris doctrine. Vos estis
 edificium & structura, quæ assurgit in illius glo-
 riam. Ceterum quod ad Dei amplitudinem ac
 maiestatem spectat, nihil excogitari potest aut
 mente concipi tam sublime, magnificum, illu-
 stre, excellens, spectabile, eximium, nihil de-
 nique omnibus suis numeris, omnique virtutum
 genere tam absolutum, quod non in Diuinam
 essentiam merito referri, aut illi accommodari
 debeat. Illius sapientia, moderatrix rerum o-
 mnium, qua mundi hanc vniuersitatem inscruta-
 bili suo consilio ac providentia conseruat ac tue-
 tur, incomprehensa est, inexplicabilis, infinita,

1. Cor. 9.
 Simile ab ar-
 chitectura.

Apostoli Dei
 ministri.

Deus abs-
 lutum virtu-
 tis exemplar.

Sapientia Dei
 Psal. 31. 22.
 103. 145.
 Ephes. 2.

adeò vt tantarum rerum ordo & series omnes in admiratione Opificis atq; amorem rapiat. Illius

Fortitudo

Dei.

Potentia

Dei.

Pfal. 27. 62.

Esa. 25.

Prouer. 8.

Luce 2.

Iustitia Dei.

Psa. m. 18.

47. 84.

Psal. 10.

22. 144. 16

Misericordia

Dei, profug-

um peccato-

ribu.

Psal. 32. 56.

Coloss. 2.

Hebr. 4.

1. Timo. 1.

Misericordia

Dei Paulo

decurata.

Roan. 16.

arces, munitiones, propugnacula quantumuis firma, quæ illius potentie obsistant. Illius iudicium & Iustitia qua cuiq; sua distribuit, ac pro dignitate suisq; meritis premia decernit, recta est, legitima, sancta, sincera, laudabilis, ac summa equitatis, adeò vt a nemine (nisi iudicij sit depra-

uati) calumniam mereatur. Illius Misericordia, clementia, placabilitas, quæ nulli non Prophetarum ample & magnifice decantata, immensa est, omnesq; illius virtutes superat. Ad eam enim omnes qui iustitiam eius pertimescunt tanquam ad asylum confugiunt, atq; subsidium implorant. Hæc

pauidis mentibus desperationem ac diffidentiam eximit. Hac Spiritus paracletus labantes solatur ac fulcit, insertaq; spe ac fiducia consequendæ salutis ad thronum gratiæ impellit, quò misericordiam) Remis ende quytsheldinghe ban

misdæer Belgæ vocant) consequantur, sic vt nihil sit quod illis possit imputari, aut mortis reos agere. Hanc cum Paulus esset expertus, ex persecutore in Apostolum ascitus, sic animos hominum

dubios ac vacillantes fulcit, atq; ad Dei misericordiam suo insigni exemplo prouocat: Cum prius, inquit, persecutor essem, blasphemus, violentus; misericordiam adeptus sum, quòd ignorans

ignorans

gnorans feci per incredulitatem, hoc est, expers
 fidei, & consilij diuini ignarus. existimauit enim,
 cum Christianos insectaretur, obsequium se præ-
 stare Deo. Quò autem omnibus salutis sue ra-
 tio habeatur, & cuiq; testatum sit peccata ex-
 piari sanguine Christi, ijs qui illi fidunt, assue-
 rante firmaq; assertione Paulus pronunciat, Cer-
 tus sermo & dignus, quem modis omnibus am-
 plectamur, quòd Christus Iesus uenit in mun-
 dum, ut peccatores saluos faceret, quorum ego
 primus sum. Verum ideo misericordiam conse-
 quutus sum, ut in me primo ostenderet omnem
 clementiam, ad exprimendum exemplar ijs qui
 credituri sunt in illum in vitam aternam, hoc est,
 spe & expectatione regni celestis. Quòd bene-
 ficium quum totum transferri debeat in celestem
 Patrem, nec deceat illum debita laude suoq; præ-
 tonio fraudari: Regi, inquit, seculorum immor-
 tali, inuisibili, soli sapienti Deo honos, decus, &
 gloria in perpetuum, Amen. Petrus quoq; ob re-
 demptionis mysterium parem laudem desert Deo
 & Patri Domini nostri Iesu Christi, qui iuxta co-
 piosam suam misericordiam regenerauit nos in
 spem uiuam, per hoc quòd resurrexit Iesus Christus
 a mortuis in hereditatem immortalem, inconta-
 minatam & inmarcescibilem, repositam in cælis
 erga nos, hoc est, nostri amore. Postquam enim
 benignitas atq; erga homines amor & humanitas
 apparuit Seruatoris nostri Dei, nullis nostris me-
 ritis, nec ob iustitie opera quæ fecimus, saluos fe-
 cit nos, sed pro sua misericordia per lauacrum

Pa. I s om-
 nes ext mu-
 lat ut I es
 misericordiz
 se ommit-
 tant.

1. Pet. 1.

Petrus Dei
 misericordi-
 am effert in
 immensum.

regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos opulente per Iesum Christum Seruatorem nostrum, ut iustificati illius gratia heredes efficiemur iuxta spem vite eterne, qui sermo certus est & indubitatus, omnibusq; modis singulorum animis infingendus. Cum itaque tantus sit erga genus humanum Dei amor & propensio, is fauor & charitas, ut praeter usum & commoditatem rerum omnium, etiam filium suum unice dilectum homini redimendo impenderit, quò Christi morte & resurrectione reconciliationem & gratiam consequeretur: par est,

Deo appro-
banda nostra
vita.

Fides fructi-
bus exorna-
tur.

Tit. 2.

Rom. 7.

atque id equitas, impensique beneficii gratitudo exposcit, ut quisque nostrum omnem spem ac fiduciam in illo constituat, illum summis laudibus prosequatur, illi vitam ac mores approbare studeat, illi fide placeat non equidem otiosa & inani, sed operibus charitatis fulta ac stipata; illi abnegata impietate, reiectisque carnalibus desiderijs, se totum consecret, ac sobriè, iustè, ac pie viuat in hoc seculo expectans beatam spem & apparitionem glorie magni Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi, qui exhibuit se pro nobis, quò redimeret nos ab omni iniquitate, & purgaret sibi populum peculiarem sectatorem bonorum operum. Hac enim instituendae vite ratione, concepto spiritu Paraclito, fouebitur pax & securitas in mentibus nostris, excussaque trepidatione ac mortis metu, ad immortalitatem, sedesque beatas, Christo duce, patebit ingres-

Non est autem Mors, corporis interitus, sed inuolutio; non naturæ extinctio, sed alterius vite vestibulum, ac ianua primusq; ad celsissimam ^{Mors vitæ inuolutio.} Ciuitatem aditus, atque introitus ad eternitatem. De cuius rei certitudine non est quod quis ambigat, aut Dei promissis diffidat, cum ipsa Veritas, quæ non fallit, fideliter præstet quod est pollicita. Est enim Deus verax: omnis homo mendax, hoc est, Deus neminem fallit, neminem decipit, nec sua spe & expectatione quengquam frustratur, non est vanus pollicitator, aut promissor inanis, more hominum, qui rumpunt fœdera, rescindunt pacta, pollicitis vafricie quadam veteratoria se eximunt, atque elabuntur; sed est constans, stabilis, firmus, summaq; fide præstat & exoluit quod est pollicitus, & quod se recepit facturum. Omnis autem homo mendax, hoc est, fallax, futilis, lubricus, leuis, inconstans, mutabilis, dubius, vacillans, varius, fraudulentus, vanus, captiosus, infidus, & qui aliud stans aliud sedens loquatur, ita vt nemo tutò illi possit fidere. Quæ vitia à Diuina maiestate sunt alienissima, vt in quam nulli cadunt affectus humani. Quocirca illi potissimum summa fiducia innitendum, in illum omnia nostra vota, spes, desideria transferenda, seu pericula & calamitates, seu mors atq; extremus, consiliatus imminet. Omnia enim illius fauore ac præsentia mitescunt, omnia ex acerbis atque amaris dulcia perficiuntur. Discutitur illius fiducia mortis metus, ani-

Deus verax
 in promissis.
 Psa. 51. 17
 Rom. 3.

Homo mendax quem tentum habet.

In vitæ discrimine ad Deum conuertendum.

nisque nostris omnis terror & trepidatio eximitur. Huius amore contemnimus ac despiciamus vitæ huius delicias & blandimenta. Huius virtute ac præsidio perferimus (quæ singulis momentis nos circumuallant) ærumnas & incommoda. Huius solida spe atque expectatione æternitatis fulti alacriter emigramus ex æui huius ergastulo , ac Christo duce ad beatas sedes prouehimur. Minus autem grauati ab hac corporis societate , à vitæ huius statione diuellimur , minusque nos reddit anxios postrema cum morte luctatio , in qua ferè diffidentia ac desperatio mentem oppugnat , quòd certi sumus merito Christi nobis partam redemptionem ac gratiam. Mediator enim inter Deum & hominem Iesus Christus Patri nos reconciliavit , suoque sanguine peccata nostra eluit , ac per resurrectionis potentiam iustitiam nobis contulit. Traditus enim fuit Christus propter peccata nostra , ut Paulus ait , & excitatus est propter iustificationem nostri. Sic ut resurrectione Christi tanquam pignore confirmati confidamus nos saluos fore , atque eius virtute resuscitandos. Ipse enim , ut Apostolus testatur , transformabit corpus nostrum humile , & conforme reddet corpori suo glorioso secundum efficaciam qua potest sibi subijcere omnia. Tametsi enim iuxta Pauli doctrinam terrenum hoc nostrum domicilium huius tabernaculi destruendum sit , ut donus riuosa , quæ soluta compage ac nexibus ,

Mor^{is} Christi
peccata no-
stra eluit.

Resurrectio
Christi iusti-
ficat.

Ioan. 1.
Ro. n. 4.

Philip. 3.

2. Co. 4. & 5.

bus diuisa; contignatione dissoluitur, quod edificum à Deo habemus non manu factum, sed æternum in celis. Deus enim qui suscitauit Dominum Iesum, nos quoque per illum suscitabit, atque efficiet communis resurrectionis gloriæ consortes, quæ certissima spes hoc efficit ut minus depraui hinc nos subduci patiamur.

F I N I S.

Iiii 4 INDEX.

INDEX.

INDEX CAPITULORUM
 QUAE PRIMO
 LIBRO CONTI-
 nentur.

Cap.	Pag.	Cap.	Pag.
1. De natura Diuinitatis instrumento.		7. Unde species, sexusq; animalis, hoc est, utri acce- ptam ferre conueniat, viro- ne an mulieri masculi vel fe- mellæ procreationem.	51. 58.
2. Hominis dignitas & prestantia.	15.	8. De prodigiosis mon- strosisq; partibus: Obiter quid designet Prouerbum, QVARTA LVNA NATI, alia ratione, quàm in libello nuper à me edito tractatum.	58. 64.
3. Naturalissimum pro- creare sibi simile, eoq; re- uerenter uti debent homi- nes tanquam diuino mune- re, Deiq; instituto.	21.	9. Qua ratione mascu- lum, qua feminam procrea- re possit, qui eius rei sit a- uidus: obiter ex qua causa Hermaphroditi, hoc est, utriusque sexus homines ge- nerentur.	75.
4. De similitudine natorū cum progenitoribus. Et qua ratione, quæ foris incedunt, infanti communicentur, mul- tarumque rerum formas ex matris imaginatione conci- piat.	27.	10. An excremento men- struo foetus alatur, & an ado- lescentulæ concipere possint,	
5. De absurdo pregnan- tium appetitu, atq; insatia- bili rerum desiderio, quibus si contingat frustrari, peri- clitantur.	45.		
6. Semen conferre mulie- rem, totiusque operis esse			

INDEX.

- sint, priusquam menses pro-
 fluxerint. 88. 145.
11. Animam non à pa-
 rentibus profeminari, sed
 infundi diuinitus, omnisque
 interitus ac corruptele esse
 expertem: tum quoto gesta-
 tionis die inducatur. 97.
12. Anima tametsi sit in-
 corporea, nec ex concre-
 tione materie, aut elementis
 consistit: affectibus tamen ex-
 posita est, suasque sentit per-
 turbationes, & pathemata
 que in corpus redundant. 112.
13. Animas hominum non
 omni ex parte esse æquales;
 nec pari conditione ac di-
 gnitate, sed aliam alia præ-
 stantiorē. 131.
14. De animæ immorta-
 litate, atque indubitata cer-
 taque corporis humani re-
 surrectione: tum qua ratio-
 ne ac modo id perfici con-
 tingat. Denique, quanta ex
 tanto munere mentis erectio
 in Deum, quantaque moritu-
 o fiducia consequenda sa-
- lutis. 145.
15. An prodigiosis,
 monstrosisque partibus atque
 abortiuis anima rationalis
 indita, sintque; resurrectio-
 nis futuri participes: obi-
 ter qua ex causa excitentur. 177.
16. Humores atque ali-
 menta corporis habitum,
 mentisque statum manife-
 stò immutare: atque hinc
 affectuum origo, ac con-
 scientia stimuli emergunt:
 obiter quid Melancholia
 efficiat, & qua quisque ra-
 tione illi mederi queat. 184.
17. Herbas mutationi-
 bus obnoxias, tum viribus
 formaque; desitui, nisi novos
 subinde cultus adhibeas. 208.
18. Quam varia sit ac
 multiplex soli, terræque; na-
 tura & conditio. 244.
19. Lune radijs auge-
 scit, non maturescit bo-
 trus. 248.
20. Stercoratio quare

INDEX.

- Hesiodo improbata. 249. tum veteres, tum recentes
 21. Quae ratione Curcu- plebeij in certos Divos re-
 lio, aliæq; bestiola infestæ ferunt, violentia ac seuitia:
 frugibus abigi necarique qua denique ratione expu-
 possint. 251. gnari possit. Obiter co-
 22. Lumbricorum ver- mitiali morbo, lethargo,
 miumque qui humanis cor- apoplexia oppressos non
 poribus innascuntur, saga- statim sepulchro inferen-
 eitas, & quid portendat dos. 278.
 per os naresque crepere. 4. Qui fiat, ut morbi
 255. longi sint ac diuturni, nec
 facile medicamentis cedant.

QVAE SECVN- DO LIBRO continentur.

- Cap. 1. Humores, non
 malos Genios, morbos in-
 ducere: Spiritus tamen aë-
 reos se ijs, ut tempestati-
 bus immiscere, ac faces sub-
 dere. Pag. 260.
 2. Melancholicos, mania
 cos, phreneticos, quiq; ex a-
 lia causa furore perciti sunt,
 nonnunquam linguam alie-
 nam personare, quam non
 didicerunt, nec tamen esse
 Dæmoniacos. 274.
 3. De Epilepsia, quam

- Vnde febres recidiue, unde-
 que inducie, atq; intermis-
 sio. Quæ scire omnium
 interest, ne quis facile mor-
 bo tentetur, aut ut illum ci-
 tò excutiat. 287.
 5. De ijs qui subducti le-
 tō, somnoq; oppressi am-
 bulant ac perreptant cul-
 mina, ædiumque tabulata,
 multaque perficiunt dormi-
 tantes, quæ vigilantibus ac-
 cessu adituq; sunt difficulti-
 ma, quæq; summa cura per-
 ficere præstareque neque-
 ant. 293.
 6. Ex his qui submersi
 sunt, virorum cadauera su-
 pira

INDEX

- ina : *feminarum* verò pro- qui contagia discutiant, mor-
na fluitare, exemptoq; pul- bisque putridis obstant &
mone non emergere. 298. Obiter vnde manauit pro-
7. *Submersorum* corpo- uerbiū, *Cornua inibi*, eo-
ra, vbi emergunt, atque in que loco aduri, vulgo *Mien*
conspectum producuntur, brandt daer hoornen. 311.
tum eorum qui interempti, 11. *Digitus sinistrae* ma-
confosique sunt, presenti- nus, qui minimo proximus
bus amicis, aut eo qui in- est, praestantia, qui postre-
teritus causa illis exitit, è mò omnium morbo articu-
naribus aliq; corporis par- lari, aut *chiragra* infesta-
te sanguinem profunderet. tur, & si quando affici con-
302. tingat, non multò post
8. *De infantium* recens mors imminet. Obiter
natorum *galeis*, seu tenui quare praeter ceteris auro de-
mollique membrana, qua uinciri mereatur. 313.
facies tanquam larua, aut 12. *Quaedam* ignem non
personato tegmine obdu- concipiunt, flammisq; in-
cta ad primum lucis intui- uicta sunt, & qua ratione
tum se spectandam exhi- id efficiant. 316.
bet, *helm* vulgo vocant. 13. *Calor* natiuus homi-
305. nis fouetur, augetiq; ani-
9. *Cur* apud *Belgas* in malculorum, praecipue au-
fabris versari dicantur, va- tem infantium calore, si par-
cillantis parumq; firmi ce- ti corporis inualidae appli-
rebri, vulgo. *In de boonen*. centur. Non enim hoc fo-
308. mentum concoctionem so-
10. *Non* quibus grauis lum adiuuat, sed dolores
de teter odor homini noxi- quosque articulares sedat.
us. Sunt enim inter hos Inter catellos autem qui id
praestent

I N D E X.

- present efficacius. 319. homines afficit, quàm Si-
 14. Cur morbus Gallicus cetera, Zythus nobisq; vo-
 nunc, quàm olim, mitior, cata Cereuisia. 334.
 minusq; seuiat, & in quos 20. Procero crassoque
 morbos degeneret. 321. corpore homines aliquan-
 15. Qua ratione morti- do minus vitales, quàm gra-
 bundi etiã constante adhuc ciles: minusq; animosè mor-
 mente raucum murmur e- bis oblectari. Exiguae au-
 dant, ac sonitum recipro- tem stature homunciones
 cantem, quem Belgæ po- plerumque vini capaciores,
 pulari voce Den Kotel vo- quàm obesi, ac serius te-
 cant. 323. mulentia tentari. 335.
 16. Mortem hominis, 21. Qui mane ientaculum
 rerumq; existentium inter- sumunt, si id moderatè fiat,
 itum esse contra naturam in prandio liberalius edunt,
 parumq; appositè natura- minusque vino, etiamsi lar-
 lem dici. Sic tamen ob- gius bibant, offenduntur.
 firmandus est animus, ut Obiter an multus panis esus
 mors non sit fomidanda, li- sit saubris. 339.
 cet non sine ratione omnes 22. Nux myristica seu
 illam exhorrescant. 324. moscata, & corallus lapis
 17. Ebrietatis ac temu- à viro gestata melioren-
 lentie incommoda, & que scunt, deteriora verò effi-
 illi obsistant, ac medean- ciuntur à femina. 343.
 tur. 327. 23. Magna ex parte ste-
 18. Intemperantia po- riles esse, & infæcundos,
 tus, quàm cibi nocentior. quibus semen sponte pro-
 332. fluit, seseq; pollunt, &
 19. Alia vi ac ratione qua ratione id fiat. 345.
 vinum inebriat, aliterque 24. In morbis exere-
 scere

INDEX.

- scere corpora, atq; in longitudinē produci, licet minus edant: in latitudinem verò diminui. 351.
25. An ieiunio, an pransis venam incidere expediat, & an consultum sit statim ab incisa vena somno se dedere. 354.
26. Physiognomoniam, hoc est, naturæ morumque inspiciendorum ratio, qua ex notis signisque corporis, animorum motum ac propensionem elicimus ac dijudicamus, non improbanda. Ceterum quid ex hac potissimè obseruare conueniat, Scripturæ testimonijs comprobatur. 357.
27. An aperto hiantiq; ore dormire, an clauso, cohibitisque labris salubrius. 262.
28. Imprecationes parentum, quibus ex se genitos execrantur, ac maledictis incessunt, aliquando in euentum effectumque rapi. Bonas quoq; omina-
 tiones, quibus illis felicia ad salutaria queq; exoptant, ad letum exitum esse adiumento, atque ex progenitorum voto omnia consequi. 363.
29. Qui fiat, ut iuxta vulgare prouerbum, Nemo propemodum ex morbo, aut longa peregrinatione melior euadat, vitamque emendatiorem assumat. 365.
30. Lapidem seu gemmam terra mariq; erutam, vel animalium corporibus exemptam, qua vi ac facultate polleant, quæue ratione aliqua efficiant. 373.
31. De somniorum euentibus, & quatenus obseruanda, iisque adhibenda fides. 377.
32. De anno κλιμακτηρικῷ, hoc est, Scalari & gradario, septimo & nono, quibus annis corpora hominum manifestam mutationem sustinent, senum potissimè tertio & sexagesimo.

I N D E X.

- smo.* Similiter de dierum Criticorum ratione, hoc est, iudicij morborum, quibus Medici indubitanter salutem vel mortem aegrotis denunciant. 381.
33. Qua ratione Speculum obiecta referat, & quid studiosis, quiq; continenti intuitu oculos fatigant, nitidus speculi leuor commodi praestet: tum qua ratione hebescentem visum restaureret. 386.
34. Qua vi & facultate polleat Aqua vitae, seu vinum ardens & causticum, vulgo Brande wyu / & quibus id tuò exhiberi possit. Obiter admirandi aliquot factitij huius liquoris effectus. 390.
35. Argenti viui prodigiosa vis & natura, quod Belgae à nobilitate Quic siluer vocant. 394.
36. Qua ratione in salis inopia carnes, aliaque edulia à putredine conseruari possint: Obiter salis, ac-
 tique vis mirifica. 397.
37. Pallidae mulieres rubicundis, macilentae obesius magis salaces, magisq; viri desiderio praeuriunt. 402.
38. An affluenter atque auidè, an sensim ac parcius, nonnullisque interual-
 lis urgente siti, vel in mensae accubitu bibendum sit. 404.
39. Quaecunq; prope ac festinanter maturescunt, vel iustam longitudinem assequuntur, celerius intercidunt, nec diutinam aetatem perferunt: quod infantes ac stirpium aliquot generacommonstrant. 408.
40. Alimenta aliquando vitari, ac veneni aliquid contrahere ex bestiolarum infessu incubituq;. Dent-
 que humanis corporibus ex diffusis in illa sordibus simile quiddam innasci, nempe mures, sorices, glires, ranas, rubetas: eiusq; rei exemplum. 410.
41. Solis Lunaeq; vis & natura

I N D E X.

- natura in constituendis excitandisque tempestatibus. Quid deniq; aërisque mutatio in corporibus, animisq; hominum ac spiritibus efficiat. Obiter vnde Oceani fluxus refluxusque ac reciprocatio, que dici naturalis spatium bis conficitur. 414.
42. De Lactuæ natura ac viribus, & quibus illa vel prodest, vel officiat. 425.
43. De Hippolapatho herba, vulgò Patientia. 426.
44. De Saliuæ hominis effectu. 427.
45. De usu Lactis, de colostro ac cremore, illud Belgæ Biesst / hunc Room indigetant, tum que hæc coagulari in stomacho prohibeant. 429.
46. Podagræ cur salaces, atq; in Venere promi, & quotquot in dorsum decumbunt, duroq; cubili inmituntur. 431.
47. An exanthemata ac pueriles varioli, que vulgò Mæfelen dicuntur, vino rubro exigi expugnarique possint: Denique lacte bubulo: que à mulierculis exhiberi solent, cum huiusmodi pustulæ efflorescant. 429.
48. Tonitru ac fulmine vitari vinum, eumque liquorum, que Belgis Cereusia dicitur: & quibus id prohibeatur, eorumque vires instaurentur. 431.
49. Tempestatum, ex marinae aquæ contractu præfagiatum quid portendant hiberna tonitrua. 434.
50. Pueros rebus pulchris affici, ac rugosas deformesq; anus exhorrescere, quocirca cum amosis feminis in eodem lecto non collocandos, multò minus, si pedibus ex aduerso illis sint constituti. 435.
51. Qui fiat, vt tenella ætas, prægnantes, sacrifici, quique solitariam vitam agunt, ac sedentarij sunt

INDEX.

- sunt, primò omnium mor-
bis popularibus ac peste
corripiantur. 436.
52. *Varia naturæ docu-
menta, rerumq; diuersarum
non inconcinna congeries,
quæ cum grata breuitate
tractare institui, vno velut
fascæ complecti visum est.*
438.

QVAE TERTIO LIBRO CON- tinentur.

- Cap. 1. *Qua ratione filij
parentum probra atque
ignominiam perferre cogantur,
illisque progenitorum
scelera atque iniquitates
imputentur, adeo vt
horum causa, vel famæ, vel
rerum fortuitarum iacturam
patiantur, aut aliqua
in corpore animoque dama-
na ac detrimenta concipi-
ant.* 455.
2. *Quare conualescentibus
ac morbo defunctis primum
omnium genitalia turge-*
- scant, quæq; illis natura in-
sita sunt, nempe concum-
bendi desiderium perficere
tentent, ac hac de re salu-
bre consilium atque admo-
nitio.* 463.
3. *De Auræ atque Aëris
effectu, tum flatuum ven-
torumque nominibus, na-
tura, ac viribus incitandis
morbis, ac promouen-
dis humoribus, qui agi-
tati menti damna nonnun-
quam inferunt.* 468.
4. *De pyxide nautica,
vulgò Compas, quam Plau-
tus Versoriam vocat, cuius
obtutu atque obseruatione
naucleris velificatio persi-
citur.* 491.
5. *Quid cænes agat in ra-
biem, & quo potissimum
anni tempore, & qua ra-
tione ijs mederi possis.* 499.
6. *De Auri natura ac
viribus, & quo effectu pol-
leat, si quando in sanitatis
vsum ac tutelam corpori hu-
mano adhibetur.* 505.
7. *De Grandine porco-
rum,*

I N D E X.

rum, alijsq; huius animantis morbis ac vitijs, quæ vulgari lepræ seu Lazarismo affinia sunt, vulgò ab insalubri ac morbido corporis habitu *Vngans* appellatur. Et qua ratione hæc contagio expugnari possit. 509.

8. Cur Belgæ, vbi nox molestè ac tumultuose parumque ex animi sententia transacta sit, queritentur 10. annis Baptistæ noctem sibi obtigisse. 517.

9. De salis conficiendi ratione singulari atque inaudita, eiusq; natura, effectu, viribus, vsu, & differentijs: Obiter verbarum aliquot maritimarum, quæ saluginoso succo imbutæ sunt, & ex quibus sal elicitur, consideratio. 521.

Q V A E LIBRO Q V A R T O C O N tinentur.

Cap. I. De vi ef-

fectuq; *Lunæ*, cuius motu impellitur *Oceanus*, & quid moribundis ac morbo deploratis obuenire soleat, vbi cum morte luctantur, atq; è vita migrare incipiunt, ex accessu recessuq; *Oceani*, ac *Lunæ* decursu, cuius vires efficacius, quàm ceteri, percipiunt atq; experiuntur maritimi. 536.

2. De *Zelandiæ* insulis, ac gentis huius natura, conditione, moribus, origine: & quantum commoditatis atq; emolumentum huius regionis fundus, ac soli vbertas exteris adferat, compendiosa ac dilucidè descriptio, in qua obiter refricatur rerum gestarum memoria, multæq; naturales causæ explicantur. 543.

3. Qui fit, vt senes ac prorethorici ætatis homines, cum minus robustos tum tetricos plerumq; liberos progenerent, vul-

I N D E X.

- atq; tristi atq; inamoceno, & qui raris exilare-
 fcant. 575.
4. Qui fiat vt Laurus, quam nonnulli Zelandiæ
 denegatam adferunt, nulli
 quàm huic regioni, specio-
 sior existat, & qua ratio-
 ne efficeris vt contra gelu
 atq; hiberni frigoris iniu-
 riam intacta subsistat nec
 emoriatur. 579.
5. De corpore neutro, hoc est, quod nec sanum,
 nec egrorum statui possit,
 sed vacillanti dubiæq; vale-
 tudine existat, atque inter
 vtrumq; fluctuet. 581.
6. De videndi ratione
 atq; oculorum acie, & cur
 nonnulli remotissima que-
 que acutè cernant, cum ad
 proxima cæcutant, atque
 hallucinentur: alij propius
 admota exactè videant et-
 iam minutissima, longius
 verò sita, etiam eminentes
 moles agrè perspiciant.
 Et cur oculus dexter ma-
 gna ex parte sinistro ob-
- usior, minusq; lucidus: Ob-
 biter de coloribus oculo-
 rum ac plerisque alijs, quæ
 animi argumenta profe-
 rant: obiter hebescenti vi-
 sui remedia. 587.
7. Ratio cur nonnulli
 mutilis truncisq; ac decur-
 tatis membris nascantur,
 alij geminis, quæq; redun-
 dant ac superuacanea sunt,
 nec vlli vsui inseruiunt. 600.
8. An industria, vulgò
 Camisæ, tegumenta lin-
 tea febricitantibus mutan-
 da: Et an statim à morbo
 conualescentibus barbam
 radere, aut capillos ad-
 mittere expediat: Tum in
 quibus morbis pedes ab-
 luerè consultum sit. 603.
9. Quod mira naturæ
 vi, atq; incredibili effica-
 cia singule herbe singulis
 proprijsq; membris ac
 corporis partibus auxili-
 entur, atque aliæ in alijs,
 vires suas peculiari effectu
 proferant. 611.

I N D E X.

10. Sexum inesse stirpibus, atque alias alijs affici. 618. Arcticus & Antarcticus) subnixum sulcitur, digitis aut complicatis palmis comminui frangiq; nequeat, quonlibet premas: Et cur aceto acri maceratum, in tractabilem teneramq; membranam mollescat, deniq; id ipsum aqua vite, hoc est, vino ardenti immersum, non secus quam ferrum ab aqua forti, consumatur. 647.
11. Murena quas Belgæ Pricken vocant, in sumario exiccatae, tædæ atq; ardentis facis vicem vsunque præbent, si accendantur. 625.
12. De ovo à gallo edito, & qua atate atque annorum decursu id proficiat: deniq; quid ex eo progeneretur, tum de lapide gallinaceo & Actite gemma. 627.
13. De mulierum natura, conditione, moribus: & cur is sexus ubi incanduit, actiores, quam vir, iras concepiat, ac rixetur enormius, multisq; alijs affectibus impotentibus succumbat: Obiter quem sensum habeat illud Sapiens Hebræi: Melior est iniquitas viri, quam mulier benefaciens. 636.
14. Cur ouum duobus extremis, verticibus, quibus oblonga atque angustiore sua parte (ut polus Arcticus & Antarcticus) subnixum sulcitur, digitis aut complicatis palmis comminui frangiq; nequeat, quonlibet premas: Et cur aceto acri maceratum, in tractabilem teneramq; membranam mollescat, deniq; id ipsum aqua vite, hoc est, vino ardenti immersum, non secus quam ferrum ab aqua forti, consumatur. 647.
15. Luna mira naturæ vi singulis mensibus, secus quam alia astræ, singulas corporis partes, sanas latenter & tacite, valetudinarias mansiste nec citra doloris sensum perreptat, illisq; modò duobus, modò tribus diebus inheret: Obiter an in ea parte, cui sidus incumbit, tulò vena incidi possit. 650.
16. Consilium quo iuuenibus gratificari soleo ut mature pubescant, venustaque

INDEX.

que languine mentum decoretur. Obiter graminum fruticumque cum crinibus ac capillis non inscita comparatio. 655.

17. Quatenus aut quaratione medicina conseruatrice in peste atque acris contagione adhiberi debeat, tum que hac vi effectumque polleant. 657.

18. Cui rei assignanda tanta in numerosissima hominum multitudine, formae dissimilitudo, ac tam multiformis diuersaq; in facie, vultu, oculis, species, ita ut nonnunquam ne vterini quidem partus conformes sint ac sibi assimilentur. 660.

19. Multa animantium, piscium, alitum, insectorum genera absque semine progenerari, ut etiam herbas, multaq; animalia, atque auiculas insolita ratione ac modo absque mutua masculi opera concipere. 664.

20. Manus vel aliae corporis partes frigore geluque aut pruinis obstupescentes ac rigidae ut resoluantur, ac calore rursus imbutae reuiuiscant. 668.

21. Unde exoriantur atque emergant in homine conscientiae stimuli: et an ut affectus et animi perturbationes, humoribus ascribendi, an in animo menteq; ac voluntate consistant. 671.

22. Ad quotum mensem hominis gestatio in vtero producat, partusq; tempestiuus censeri debeat. Obiter de corporis humani formatione, quodue dierum aut mensium numero foetus absoluat, ac vitalis existat. In qua narratione omnia tractantur accuratius, quod hinc acerba contentiones exoriantur, non solum in legitimo congressu, sed alia quavis gentili solutaq; Venere. 682.

23. De

I N D E X.

23. De hominis pro-
creatione utilis & iucun-
da narratio, in qua illu-
stratur altera argumenti
pars. 690.

24. Quoto etatis anno
puellis pubescentibus con-
cubitus desiderium excite-
tur, & conceptui effici-
antur idonee. Rursus
quando prouectioribus foe-
cunditas desinat, ac desi-
nentibus menstruis uterus
sterilescat. In qua nar-
ratione virilis quoque na-
turae conditio excutitur.
704.

25: Qui potissimum a-
lij ab alijs morborum con-
tagia concipiunt, & qua
ratione efficiatur ut infan-
tes conualescant, exhibi-
tis nutriti medicamentis.
709.

26. De pelle seu plu-
moso tegmine Vulturis,
quod mira vi pollet in
corroborando ventriculo,
atque excitanda cibi au-
ditate, paulò efficacius,
quàm zinziber, cuius na-
tura quoque hic expri-
mitur non cuius obserua-
ta. 713.

Kkk 3 RERVM

RERVM ET SENTEN-
TIARVM DE OC-
CVLTIS NA-
turæ miraculis, Index.

A.

- A**B agricolæ in- ops. 679.
dustria simile. 652. Aduersa que aliquando
Ab arboribus simile. 408. acciderunt animo repe-
Ab herbis ad homines re- tenda. 366.
ducenda cultura. 625. Adulteria notantur. 371.
Ab incisa vena temperan- Adulteria cauenda. 461.
tia exigitur. 356. Adulteria non impunita.
Ab officina fabrili simile. ibidem.
406. Adulterium muliebri in-
Abortus & effluxus di- delebilis macula. 645.
scrimen. 181. Aduocati muneribus affi-
Accommoda similitudo à ciuntur. 545.
bombardis. 80. Ad vsum omnia referenda.
Aceti vis. 399. 235.
Aceti & fecis cum cineri- Aer & alimenta valetudi-
bus comparatio. 580. ni vel prosunt vel officiunt.
Acetum melancholicis no- 250.
xium. 513. Aer & ventus valetudini vel
Acetum ouum consumit ac officiunt vel prosunt. 468.
cotem dissoluit. 400. Aer serenus mentem exhi-
Acida biliosis salubria. 513 larat. 480.
Acrimonia vrinæ morbo Aer Zelandicus qualis.
Gallico infectis, peculiaris. 545.
347. Aegroti cur panis esum
Adolescentia consilij in- respuunt. 343.
Aegrotis

INDEX.

- Amara ebrietati obsistunt.* 329.
Ambacti qui Zelandis. 547.
Ambulare ac vociferari in somno vnde eueniat. 294.
Ambulones, nocturni non appellandi proprio nomine. ibidem.
Ambusta refrigerantia non exigunt. 525.
Amicitie & inimicitie rerum. 618.
A morbo vires instaurande. 293.
A morbo nemo emendatior. 365.
Amor parentum in filios et e diuerso vnde emergat. 578.
An à galli ouo basiliscus prodeat. 629.
An dormiendum incisa venis. 356.
Andreas ab Aurea exercitatus nauarchus. 489.
Andreas ab Aurea quid Carolo Casari consuluit. ibi.
Angelica, illique affines herbe. 217.
Angelorum discrimen. 1330.
Anguille falsa aqua delectantur. 558.
Anguis ex spina hominis. 630.
Anhelitus cohibitus concoctionem adiuuat. 363.
Anicularis halitus pueris noxius. 436.
Aniculae ne iuuenibus se ad dicant. 707.
Anima, licet incorporea, doloribus agitatur. 129.
Anima quid. 108.
Anima hominis diuinitatis particeps. 148.
Anima migratura cur vaticinetur. 277.
Anima affectibus obnoxia. 121.
Anima quando corporis ministerio indiget. 125.
Anima multa agit absque corporis adminiculo. ibid.
Anima singulis diuersa. 108.
Anima imperfecta in pueris instrumenti ratione. 111.
Animalculorum in corporibus origo. 410.
Anima-

I N D E X.

Animalia sponte nulloq; se- mine nata. 411.	Antidoton contra pestem. 448.
Animalia noctu oculata. 595.	Antonij heremite de natu- ra sententia. 9.
Animam rationalem quan- do homo concipit. 101.	Antoninus Cesar diademate insignitus. 307.
Animantes mente destitu- te. 147.	Antuerpiam Scaldis exor- nat. 556.
Animantes naturæ instinctu ducuntur. 14.	Anus minus irritatur. 641.
Animarum inepta trans- mutatio. 100.	Aphia piscis qualis sit. 412.
Animarum discrimen. 134.	Apoplectici serius human- di. 280.
Animæ carnificina men- tem vellicat. 160.	Apostemata rudera ac pi- los profundunt. 413.
Animæ domicilium. 109.	Apuleij de munda senten- tia. 6.
Animæ dotes & ornamen- ta. 99.	Aqua calida canam bar- bam & faciem rugosam efficit. 657.
Animi cruciatus quam cor- poris sautor. 123.	Aqua in Zelandia qualis. 546.
Animi & corporis con- sensus. 681.	Aqua cur nigra in fonti- bus. 594.
Animus ab aeris intempe- rie vitatur. 474.	Aqua vitæ vt exploretur. 391.
Anni non supersitiosè observandi. 382.	Aque vitæ vis. ibidem.
Annus sexagesimus tertius senibus suspectus. 381.	Aquilo quando minus diu- turnus. 487.
An pars in qua Luna est, ferro tentanda. 652.	Archimedis memorabile factum

I N D E X.

fictum.	390.	cia conferunt.	384.
Ardelio, vulgò tantafaire.	297.	Astrorum in terrena effici- eacia.	225.
Argentum viuum auro af- ficitur.	453. & 618.	Atriplex marina.	527.
Argenti viui effectus.	452.	Auicennae consilium incon- ceptione molienda.	85.
Argumentum validum im- mortalitatis.	675.	Auidè bibere flatibus cor- pus distendit.	469.
Argumenta animi ex ocu- lis.	598.	Auiditas omnia suauia effi- cit.	49.
Aridus vterus quæ exigat.	84.	Aura & venti corpora im- mutant.	474.
Arnemude portus.	549.	Aura rigida satis noxia.	484.
Ars impressoria an vetusta.	497.	Auri in cibo vsus.	507.
Arte mutatur species & color animantium.	30.	Aurum lepram expurgat.	ibidem.
Artificialis promontorij descriptio.	530.	Aurum decoctione non at- teritur.	ibidem.
A sale Silt & Solt vnde soldaten Germanicè.	523.	Auri sacra fames.	505.
Asellus piscis, vulgò cab- belian.	557.	Auri igniti effectus.	509.
A signatis cauendum.	361.	Aurum cor recreat.	508.
A similitudine exordium ex itineris difficultate	288.	Aurum ficosis salubre.	453.
Aspectus Lune portus astu implet.	424.	Aurum fumo splendescit.	221.
Astra ad morborum indi- cia conferunt.		Aurum liquorem combibit	ibidem.
		Auster epilepsiam excitat.	286.
		Auster articulares dolores mouet.	

I N D E X.

mouet.	479.	ti.	569.
Auster animo grauis. ibid.		Belgarum inferiorum aliquot propensiones.	553.
Auster omnia obnubilat, Aquilo serenat. ibidem.		Bestiolæ ex sordibus generatæ.	411.
Auster & Aquilo diuersa ratione catarrhos mouent.	485.	Biliofi hominis natura.	288.
Auster biliosis non incommodat.	478.	Biliofis acutus visus.	590.
Auster pituitosis noxius. ibidem.		Bitumen Zelandicum, Darrivulgò, salis materia.	530.
Auster instabilis.	477.	Bombardæ an olim fuerint.	497.
Auster quos morbos excitet. ibidem.		Brabantii agrosi.	708.
Austri incommoda in excutiendo partu. ibidem.		Brassica ebrietati obsistit.	330.
B.			
Balnea quando adhibenda.	610.	Brassica vinum ecorrumpit, beta instaurat.	433.
Barbæ rasura aliquando noxia.	609.	Brassica vitæ inimica.	620.
Barba vt adolescat sæpius radenda.	656.	Brassicæ marinæ seu soldanellæ descriptio.	527.
Barbam quæ præstant. ibid.		Bruta non ratione, sed naturæ ductu feruntur.	135.
Basilisci siluestris descriptio.	628.	Bubones inguinis, vulgò clapooren.	70.
Bataui piscibus porcos saginant.	513.	Bufones noxi.	513.
Bataui Zelandis consociant.		Butyrum & oleum sordes adimunt.	621.
		C.	
		Cabbellian.	377.
		Cecias	

I N D E X.

Cecias cuius natura.	488.	Cantharides	exulcerant
Cecias qua ratione nubes			617.
trahat.	ibidem.	Caphurae vis putredinem à	
Cape natura ab alijs stir-		liquoribus areet.	445.
pibus diuersa.	448.	Capillorum ac graminum	
Ceruleus oculorum color		comparatio.	656.
quem visum facit.	595.	Capo vnde gemma inasci-	
Calore, humore, & spiri-		tur.	634.
tu corpus subsistit.	319.	Caput lesum visui officit.	
Calthæ vulgò goudtbloes			588.
men.	430.	Carbones fossiles oleo ex-	
Calx cum aqua vaporum		tinguuntur, aqua arde-	
ignitos dolores placat.		scunt.	224.
	525.	Carbunculi extra corpus,	
Camelot.	223.	febres excitant continuas.	
Cancer & lepra affines			292.
morbi.	351.	Cardiaci morbi remedium.	
Canceri marini effectus.			508.
	516.	Caro melancholici succi	
Canceri rabidi canis mor-		particeps sapida est.	511.
sum curant.	515.	Carpioni è capite lapis ex-	
Cancrorum descriptio &		imitur.	377.
vires.	514.	Carthaginenses nauigandi	
Cancrorum astutia.	515.	periti.	495.
Canes quando rabie con-		Caseus viridis appetenti-	
citantur.	502.	am acuit.	545.
Canes aquam exposcunt.		Castaneæ qui seruentur.	
	499.		447.
Canis vt à rabie præserue-		Catamidiari quid sit.	26.
tur.	500.	Catelli Melitæi.	41.
		Catelli.	

I N D E X.

Catelli vniformis coloris quid membris admoti præ sint. 320. Cauda canum truncata nõ rabunt. 500. Causidicorum superstio in conseruandis infantium galeis. 307. Cerebri & hepatis affectu præzagium ex testibus. 429. Cerebro regia potestas. 588. Cerebro quæ conueniunt. 613. Cerebrum & cor à remo- tis partibus afficiuntur. 360. Chelidonium vel hirundina- rius. 375. Christi fiducia mortis me- tum homini adimit. 327. Christi pauor hominis ar- gumentum. 126. Christus in corpore & a- nimo cruciatus sensit. 27 Christus cur serius Laza- rum suscitauit. 282. Cley à verbo cleuen de- ducitur. 529.	Cibi delicati libidinis fo- menta. 368. Cibum aliquando commo- dius quàm potum degluti- ri. 407. Cibus immodicus potori- bus obnoxius. 330. Cibus offerendus ante ve- næ sectionem. 355. Cibus & potus spiritus a- limenta. ibidem. Ciconiæ parentibus affici- untur. 36. Cineres herbas à gelu tu- entur. 580. Cynosura quid. 494. Circius ventus, vulgo nõ ordtwest. 422. Collega quo nomine Ze- landis dicitur. 547. Coloris oculorum diuersi- tas vnde emergit. 593. Colostrum vulgò brest. 430. Columbare columbatim prouerbiuum. 667. Comites vnde dicti. 559. Comparatio elegans à præ- conibus sumpta. 331. Comparatio elegans à sole

I N D E X.

<i> Luna desumpta.</i> 152. <i> Compendiosa morbi Gal- lici curatio.</i> 350. <i> Conceptus naturalis post menstrua.</i> 686. <i> Conceptus non natura'is eijcitur.</i> 68. <i> Concubitus enormis dete- standus.</i> 87. <i> Conditoris maiestas & am- plitudo.</i> 154. <i> Coniugij institutio à Deo.</i> 22. <i> Conradi Gesneri laus.</i> 11. & 558. <i> Consanguinei citò contagi- um concipiunt.</i> 710. <i> Conscientia quid.</i> 672. <i> Conscientia speciem cor- poris immutat.</i> 675. <i> Conscientia quo diei tem- pore se profert.</i> ibidem. <i> Conscientia quid in mente efficiat.</i> 131. & 673. <i> Conscientie vis.</i> 672. <i> Conscientie fiducia quid efficiat.</i> 673. <i> Consensus corporis & a- nime.</i> 21. & 154. <i> Consilium in oculis instau-</i>	<i> randis.</i> 596. <i> Conspicilia quando vsui.</i> 590. <i> Continuae febres vnde.</i> 95. <i> Conualescentibus Venus noxia.</i> 464. <i> Corallina à Corallij ample- xu herba.</i> 533. <i> Corallium ex mari Ligu- stico subducitur.</i> 317. <i> Corallus rubicundior fit viri contactu.</i> 345. <i> Corallus frutex.</i> 224. <i> Cordi quæ accommoda- 613. Cori & eorum qui illi af- fines sunt natura.</i> 482. <i> Cor primum viuens, vlti- mum moriens.</i> 593. <i> Corporis proceri incom- moda.</i> 337. <i> Corporis habitum multa immutant.</i> 191. <i> Corporis moles ingenio officit.</i> 333. <i> Corpus animi vi ad actio- nem impellitur.</i> 118. <i> Corpus animi instrumen- tum.</i> ibidem. <i> Corpus quomodo anima instru-</i>

I N D E X.

Instrumentum.	152.	gantur.	253.
Corpus animæ causa periclitatur.	151.	Cur ditulsa spectantur.	592.
Corpus & anima mutuis morbis afficiuntur.	195.	Cur femina minus ingenosa.	643.
Corpus neutrum admittunt nonnulli.	583.	Cur filij naturales quos vocant, alijs erectiores.	577.
Corpus æris constitutioni obnoxium.	416.	Cur nonnulli minus validi.	575.
Cranium caluæq; humana ad quid prosint.	284.	Cur nonnulli deiecta mente.	576.
Crisis seu iudicium de morbis.	383.	Cur conualescentes in Venetiam proueniunt.	464.
Crocodili lachrymæ prouerbium.	619.	Cur anni climacterici periculosi.	382.
Cruditas melancholicis noxia.	268.	Cur gemina videntur.	592.
Crustacea tabidis salubria.	514.		
Cucumeres aquam appetunt, oleum respuunt.	441.	D.	
Cucumerum natura.	620.	Damast.	223.
Cuique parti sua vis insita.	467.	Dauid natura admirator vnicus.	18.
Cultura omnia meliores facit.	226.	Dauidis & Periclis moderatio.	187.
Cuniculi humano sanguine pasti insalubres.	543.	Dauid rex amplexu iuuenicule incaluit.	321.
Circuliones quid sint.	252.	Dauid morte pueri non contristatur.	461.
Circuliones quibus ab-		Decretorij dies.	383.
		Decubitus dorsum noxius	

I N D E X.

xius. 295. Deformitas non priuat quenquam hominis nomi- ne. 177. Delphini in hominem a- mor. 619. Dei amor & propensio erga hominem. 148. Deitatis arcana quatenus eruenda. 162. Delectus vini. 204. Dentatos nasci, inomino- sum. 408. Deo qua ratione membra attribuuntur. 122. Deo nihil impossibile. 183. Deo se quisque submittat. 143. Deus præcipua fecundita- tis causa. 58. Deus prima conceptus causa. 75. Deus qua re homini inno- tescat. 5. Deus elementis utitur ad infrenda damna. 490. Deus homine vnicè affici- tur. 148. Deus cur coniugium insti- tuit. 23. & 637.	Deus omnipotens in eo quod vult. 155. Deus omnium rerum cau- sam in seipso complectitur. 1. Deus castigat vt emendet. 370. Deus noxijs bestijs homi- nes vexat. 619. Deus collapsæ naturæ in- staurator. 99. Dies quadragesimus rabiei expositus demorsis. 504. Differentia febrium. 291. Diffidentia excutienda a- nimis. 177. Diffidentia & fiducia quid efficiant. 170. Digitus amularis præstati- tia. 314. Digitus medici dignitas. 315. Dilemma auctoris de men- struo profluuio. 92. Diogenis sententia de iu- uene pallido. 117. Dissimilitudo hominum cui asscribenda. 661. Diuis non assignandi mor- borum cruciatus. 278. Diuitia

I N D E X.

Diuitiæ non malè sed earum abusus.	372.	Embolia ingressus secretior, ab immittendo.	39.
Doctrina diuinitus inspirata optimos mores effingit.	366.	Embryo primis mensibus hominis nomen non promeretur.	107.
Doctrina cælestis mentis pabulum.	bidem.	Emplastrum ad tumores pestilentes.	634.
Dolores neruorum vnde.	748.	Epæti quæ conferunt.	613.
Dolor capitis ex hesterno mero.	331.	Epibata quid sit.	494.
Duces vnde nomen sortiti.	560.	Epilepticorum habitus formidabilis.	280.
Ductus naturæ quid efficiat.	555.	Epilepsia morbus puerilis.	686.
Dulcia aliquando vermes perimunt.	255.	Erectio genitalium sanitatis indicium.	465.
Dupla quando obuersantur.	601.	Erroris inueterati ægrè eximuntur.	680.
E.		Errori naturæ non insultandum.	361.
Ebrietas Dioscoridi detestata.	405.	Esaiæ locus explicatus de basilisco.	632.
Ebrietas vitanda.	328.	Ethnici immortalitatem admittunt.	158.
Ebrii ridiculo vultu.	335.	Eunuchi cur imberbes.	657.
Ebrijs & iratis specula obijcienda.	386.	Euri locus & effectus.	475.
Elephanti erga hominem obsequium.	619.	Euronoti effectus & statio.	ibidem.
		Eurus aliquando pestis causa	

I N D E X.

causa est. 475. Eurus hieme frigidissimus. ibidem. Ex animantibus natura vis perspicitur. 27. Exemplum resurrectionis ex Cypriano. 167. Exemplum ex hominis structura. 166. Exemplum à tenellis arboribus. 466. Exemplum ab exhausto corpore. 168. Exemplum abortus gemellorum. 695. Exemplum à rabidi canis morsu. 350. Exemplum à vitioso corpore. 457. Exemplum eius qui à somno morte sopius est. 356. Exemplum à fumosis aedibus. 310. Exhortatio ad humanitatem ex animantium affectu. 27. Ex muliere maior mali pars in natos deuoluitur. 37.	Experientia de pediculorum sagacitate. 258. Experimentum in matrona gemme Aetiae. 635. Ex sagittarijs videndi ratio eruta. 592. Ex speculo nostram conditionem exploramus. 387. Ex testaceis que sanis quam infirmis aptiores. 516. F. Faberum flores cur cerebro officunt. 309. Fabri cur surdastri. 467. Fanelici ingruente febre. 449. Fauonij natura. 482. Febriticantes & ebrij cur delirent. 202. Febrium inducie vnde. 290. Felis marina. 395. Ferrum qua ratione sulmen à liquoribus arceat. 432. Ferruminare quid sit. 443. Feruidus spiritus causa motus in somno. 295. Ficosa

I N D E X.

Ficofi omnes podagrivi, non e contra.	323.	Formæ elegantia aut tur- pitudine vnde.	308.
Fides charitate supata.	173.	Formicatio quis morbus.	349.
Fiducia in Christum men- tes erigit.	ibidem.	Formicatio accedens mor- bo Gallico.	ibidem.
Flandrorum virtus.	563.	Formicinus homo.	ibidem.
Fhisinga ciuitas.	550.	Formule percontandi de valetudine.	583.
Flores vini poréis accom- modi.	512.	Francorum rex Zirizeos subleuat.	562.
Fluuiatiles cancri quibus vsui.	514.	Fricatio capitis oculis con- fert.	609.
Fluxus mensium ostendit conceptionis argumenta.	88.	Fricationes & ligaturæ quando vtilis.	611.
Femella tardius masculo perficitur.	103.	Frigore obrigescent cor- pora.	668.
Femina virum, vt materia formam appetit.	54.	Frigus inimicum neruis & osibus.	669.
Femine informes massas e- dunt.	622.	Fructus puteis immersi at- que in olla reconditi diu conseruantur.	402.
Femine æstate salatiores.	403.	Frugalitas in rebus spe- ctanda.	506.
Feminis non deesse semen ratione coniuictur.	51.	Fruges vnde corruptioni obnoxie.	249.
Feminis multum tribuen- dum in procreatione libe- rorum.	25.	Frugiperdæ stirpes quæ.	621.
Formationis infantis qua- tuor tempora.	691.	Frumenta vnde corrup- tantur.	252.

I N D E X.

Fuligo satis noxia.	441.	crimen.	142.
Funes ex herbis conficiuntur.	317.	Genitalia ex morbo primum reuiuiscunt.	429.
Frigosum caput.	687.	Germani sale & aromatis delectantur.	516.
Furor muliebris unde emergat.	640.	Glires quare aedes ruinosas deserunt.	257.

G.

Galleus piscis ore parit, & qui alij.	665.	Goësa ciuitas.	567.
Gallinae incubatio.	56.	Gordwormen / aquae caelesti aestate innascuntur.	413.
Gallinae oua edit absq; galli opera.	57.	Grando porcorum quis morbus.	510.
Gallitricum quid sit.	441.	Gratitudo erga Deum exigitur.	371.
Gallo unde concretio oui.	629.	Guido Dampetra Flandriae Comes.	560.
Gallus leoni formidabilis.	628.	Guido Flandrorum Comes captus.	565.
Gallus quo tempore ouum edit.	ibidem.		

Gandauum studiorum alumna.	555.
Gariophyllea flos Belgis spectatissimus.	209.
Gelu opportunum ad crurum fractionem.	402.
Genij mali ad inferenda damna praesto.	480.
Geniorum malorum dif-	

H.

Hafnia vulgò Coopmans / hauen.	567.
Halimi legitimi descriptio.	526.
Halimus famem arceat.	ibidem.
Hannibalis scomma in Phormio-	

I N D E X.

Phormionem.	231.	in Herbis affectus Venere-	
Hederæ vis in discutienda		us.	622.
ebrietate.	331.	Hermaphroditos quid gi-	
Helucus capitis grauedo		gnat.	87.
ex crapula.	ibidem.	Hydrocephalon quale ca-	
Herba kali ouibus gratissi-		pitis vitium.	41
ma.	529.	Hieronymi à Scros kerba	
Herba kali caneros remo-		laus.	559.
ratur.	528.	Hippocratis in peste con-	
Herbæ kali descriptio.		silium.	472.
ibidem.		Hippolapathi descriptio.	
Herbæ aliæ alijs aduersan-			426.
tur.	443.	Holcas genus nauigij va-	
Herbæ singulis membrjs		stum.	572.
consecrate.	612.	Holmia Suetiæ regia. ibid.	
Herbæ & vires & species		Homines quomodo resu-	
immutant.	228.	scitandi.	163.
Herbæ siluestres priores		Homines interdum inquieti,	
hortensibus.	625.	noctu clamosi sunt.	298.
Herbæ suis quæq; locis de-		Homines non conscientie	
lectantur.	217.	motu, sed affectibus du-	
Herbæ salsæ medentur mor-		cuntur.	679.
bis ouium.	529.	Hominis primordia quæ.	
Herbarum diuersitas.	14.		24.
Herbas mutationi obnoxias		Hominis causa omnia con-	
ac degeneres esse.	208.	dita.	9.
Herbis flores in diuersum		Hominis mens Dei simula-	
colorem mutantur.	213.	crum.	16.
Herbis cognatio & affini-		Hominis securitas in quo	
tas.	620.	consistat.	146.

I N D E X.

Homo in quem vsu ^m et fi-	Humores corporis quos
nem creatus. 4.	mores pariant. 273.
Homo Dei imago. 97.	Humores quib; certis ho-
Homo mundi p ^r æfectus.	ris vigent. 264.
17.	Humores syderibus expo-
Homo. p ^r æcipuum Dei o-	sui. 654.
pificium. 16.	Humorum p ^r auitas et co-
Homo Dei imaginem re-	pia morborum origo.
fert. 147.	260.
Homini rerum principatus	Humorum mira vis in con-
attributus. 158.	citanda mente. 274.
Homo caducis afficitur.	Humorum motus et reuo-
505.	lutio in mortuis. 281.
Hortatio ad amplecten-	
dam doctrinam celestem.	I.
144.	
Humani corporis decor.	Lapix ventus qualis. 482.
17.	Idololatria, et superstitio
Humani corporis origo.	infœcunditatis causa. 76.
691.	Ignis aeris contagia disti-
Humida et liquida citius	pat. 313.
alunt. 332.	Ignis sudorem et contagia
Humide mulieres exotica	elicit. 605.
appetunt. 46.	Ignorantia veri errores
Humores p ^r auis ossa corro-	parit. 647.
dunt. 648.	Imaginaria Venus quid in
Humores sua tempora sor-	utero molliatur. 668.
tuntur. 262.	Imaginatio mulieris multa
Humores menti infest.	molitur. 661.
114.	Imaginatio in muliere
	quid

I N D E X.

quid officiat.	601.	tuenda.	554.
Imberbes minus viriles censentur.	655.	Infantis gestatio ad lunam cursum referenda.	688.
Impuri gemmas conta- minant.	374.	Ingenium ubi intenderis ibi valet.	237.
In acutis morbis negligem- da astra.	652.	Inguinum tumores non re- primendi.	348.
Incepta concoctione potu abstinendum.	405.	In mari sonitus longissime exauditur.	564.
In claudos proverbum.	362.	In morbi augmento nihil innouandum.	604.
In contagiosis morbis su- dor eliciendus.	606.	In morbis acutis astra ne- gligenda.	652.
Incubus De Maere.	282.	In prandio citius quam in caena inebriamur.	341.
	et 294.	In re medica omnia serio agenda.	240.
In Deum, per Christum desigendi oculi.	174.	In re medica turpe dicere, Non putaram.	239.
Inedia macilentis noxia.	207.	Insitionis tres species.	215.
Inedia quando perniciofa et quousq.	471.	Intemperantia Veneris in- fanti noxia.	66.
Inedia bilem accendit.	207.	Intemperantia vini memo- rie officit.	329.
Infans quando galeam pro- ferre videtur.	306.	Inter homines alius alio nequior.	646.
Infans quando mouetur.	694.	In victu mundities salubri- tati deuncta.	413.
Infantes non exasperandi seuis verbis.	364.	Inundationes incenite hie-	
Infantia à maioribus insti-			

I N D E X.

me in crudeſcunt. 422. Ioannis Baptiſtæ dies memorabilis. 517. Iocus popularis in hos qui ex inguine laborant. 351. Itali quomodo anatomiam perſcunt. 451. Iudicium Domini in illatis cladibus. 459. Iudicium de ventre inſpiciendo Medicis deſertur. 682. Iudoci à VVeruia laus. 559. Iuſtificatio impij ex Dei fiducia. 176. Iuuentus conſcientiam negligit. 678. Iuuentus ſucculenta. 575.	Lac lapideſcit in vberibus. 635. Lacertæ erga hominem ſtudium. 619. Lactantij ſententia de ſimilitudinis ratione. 28. Lactis madefcunt vbera, vbi menſes ſubſiſtunt. 92. Lactuca ante aut poſt coenam ſumenda. 426. Lactuca quibus uſui. ibid. Lactuca frigiditas quibus retunditur. 425. Lætitia ſolida. 519. Lagena quale poculigenus. 550. Lagene corpori applicatæ ſudorem eliciunt. 671. Lamine corneæ glaucæ colore. 594. Lampetræ unde nomen ſortitæ. 625. Lapis huſonius. 376. Laricis ligni vis. 318. Lauro frigus inimicum præſertim radici. 579. Laurus vitæ inimica. 443. 620. Laurus quibus natalibus delectetur. 579.

L.

- Labra fiſſa ſiue leporina unde. 30.
- Lac piſces corrumpit. 430.
- Lac calore inſpiſſatur, liqueſcit frigore. ibidem.
- Lac quibus vtile. ibidem.
- Lac corruptele obnoxium. 431.

De Lacis ſolis 420

Laurus

I N D E X.

Laurus cur Brabantis ne- gata. 580.	Loci situs mutationem her- bis inducit. 312.
Laurus densum solum exi- git. ibidem.	Luna mare concitat. 418.
Lens aquæ quid. 532.	Luna quando tempestates concitat. 421.
Leprosi vt explorantur. 452.	Luna morbos humidos ex- asperat. 279.
Leprosi halitus qualis. 511.	Luna menses constituit in puerperis. 686.
Leprosorum salua noxia. 429.	Luna quot diebus cursum perficiat. 688.
Lex de porcis mactandis. 511.	Luna sydus terre proxi- mum. ibidem.
Liberi à patribus institu- endi. 365.	Lunæ decursus. 419.
Liberi quando ferre co- gantur parentum probra. 462.	Lunæ effectus in produ- cendis stirpibus. 248.
Libonoti & Austro africci. natura. 480.	Lunæ vis quos morbos a- cuet. 537.
Lignum aloes, licet leue, demergitur. 397.	Lupulus, vulgò Hoppe. 254.
Limacius lapis quo effectus pollcat. 375.	Lusci qua animi conditio- ne. 599.
Limonis succus corrosiuus. 401.	M.
Liquores vitiiati vt instau- rentur. 433.	Macilentis nihil adimen- dum. 611.
Lyssa vermiculus sub lingua canis. 501.	Magna apud Zelandos re- rum vicissitudo. 572.
	Magnes qua ratione fer- rum alliciat. 493.

I N D E X.

Magnetis natura. 619.	Masculus quando concipitur. 82.
Mala mens inquieta. 115.	Materia accumulandi seminis. 79.
Mali corui malum ouum. 36.	Matthioli industria. 526.
Mali genij ventos exasperant. 269.	Matrimonij commoda. 638.
Mali genij corpus & mentem oppugnant. ibidem.	Matrimonij incommoda. 637.
Mali genij melancholice incumbunt. 197.	Medicine tres sunt partes. 581.
Mali genij hominibus infestis. 131.	Medicus nature administr. 288.
Mali Medici aut Citrei vires. 660.	Medicorum de partu pronuntiatio, nullius vel fauore vel iniuria. 685.
Mandragora an conceptum perficiat. 624.	Mediocritas felicitatis laudanda. 573.
Manus ac pedes vnde truncata & mutila. 602.	Meditatio alterius vite quid efficiat. 146.
Manus quando vellicande. 611.	Melancholia vnde contrahitur. 196.
Mares cur citius quam femine absoluantur. 694.	Melancholia vt expugnetur. 199.
Maria doloribus concussa. 127.	Melancholie incommoda. 615.
Margaritæ aceto maseerate liquefcunt. 400.	Melancholici natura. 188.
Maritimæ herbæ squallide. 535.	Melancholici commiseratione digni. 201.
Martinalia festa. 519.	Melancholici non facile inebri-
Martiniana ciuitas. 567.	

I N D E X.

inebriantur.	267.	ratur.	137.
Melancholici unde absurda imaginantur.	298.	Mentis sedes.	100.
Melancholicorum natura ubi vino incaluerint.	267.	Mens humana diuinitatis exemplar.	157.
Membra sibi salutaria alli- ciunt.	612.	Mens hominis diluculo e- rectior ex sanguinis habi- tu.	263.
Membra animæ instru- menta.	110.	Mens atq; anima incorpo- rea.	100.
Membris frigore oppressis que auxilientur.	669.	Mens in Deum nos erigit.	97.
Memorable de Mauro.	301.	Mensibus desinentibus de- sinit fecunditas.	89.
Mens astrologis in Deum erigenda.	654.	Mensis à Luna Belgis no- men accipit.	421.
Mens quibus vacillat ab aere cito offenduntur.	482.	Menstrua que venenata.	96.
Mens humana ab astris a- liena.	654. & 655.	Menstruatis abstinendum.	90.
Mens artibus imbuta ante doctrinam.	275.	Menstrui profluuium in quem usum.	89.
Mens hominis à Dei spiri- tu, non ab astris impelli- tur.	655.	Menstrui liquoris facultas.	60.
Mens ab astris libera.	651.	Menstruo inquinata inta- cta esto.	70.
Mens hominis Dei simu- lachrum.	16.	Menstruum materiam sup- peditat alendi factus.	61.
Mens verbo Dei fulcienda.	200.	Mentha olfactum restituit.	445.
Mens tabule rase compa-		Mentis	

I N D E X.

- Mentis cum gemmis comparatio. 456.
 Mentis præstantia. 99. & 588.
 Mentis intentio corpus attenuat. 126.
 Mercurialis quo effectu in excitanda prole. 82.
 Merluca piscis qualis. 402.
 Meteli i urzum expugnatur. 560.
 Metelliburgum Emporium. 549.
 Metelli dictum de uxore ducenda. 637.
 Mineralia vnde. 220.
 Mirabilis Deus in operibus suis. 612.
 Mituli, vulgò Moelleu/porcis salubres. 512.
 Moderatè omnia instituenda. 25.
 Mœchi adulteria ioca eludunt prouerbiali. 645.
 Moer quid Belgis. 222.
 Mola matricis Belgarum maritimarum qualis. 66.
 Moles & promontoria caput vocantur. 530.
 Monstrosa corpora vnde. 65.
 Monstrosa species vnde. 178.
 Montes arenosi, Belgis Duymen. 220.
 Morale à partus angustia. 701.
 Morbillosi omnes dolorum differentias percipiunt. 348.
 Morbillosi sanos inficere gestiunt. 585.
 Morbis contagiosis qui primùm succumbunt. 437.
 Morbi assuetudine mitescunt. 322.
 Morbosi & debilis dispar conditio. 585.
 Morbo Gallico infecti semper prurunt. 346.
 Morborum incredibilis contagio. 350.
 Morborum insultus, vt hostium, propulsandus. 293.
 Morbos expugnari ciborum nonnullorum desiderio. 49.
 Morbum aliquando morbo expugnari. 50.
 Morbus

I N D E X.

Morbus Comitalis in quos referendus.	278.	habet meatus.	299.
Mores ex humoribus emergunt.	191.	Mulier gestans uterum infectibus exposita.	40.
Mores gentilitij plebi peculiare.	553.	Mulier corallum deterius efficit.	345.
Moribundi cur murmulosum sonum edant.	324.	Mulier cur subito incandescat.	640.
Morsus canis venæ incisionem non exigit.	503.	Mulier prægnans incommodum sentit ex denegatis edulij.	47.
Mosæ origo.	570.	Mulieres non segnes in laborando factu.	57.
Motus & iactatio corporis ægroto noxia.	605.	Mulieres ab omnibus scriptoribus proscinduntur.	636.
Mulier cur erga natos viro propensior.	55.	Mulieres comendi studiose.	386.
Mulier cur irata lacrymetur.	640.	Mulieres immodicè canibus afficiuntur.	42.
Mulier quando pacatior.	645.	Mulieres vnde morose.	645.
Mulier quando primum sæcunda efficitur.	706.	Mulieri quando menses deficiunt.	706.
Mulier quale animal.	639.	Mulieris intemperies tempestati similis.	638.
Mulier citò irata citò placabilis.	640.	Mulieris fragilitas vnde.	639.
Mulier cõcubitus avida.	53.	Mulierum salacitas.	466.
Mulier cur vini copiam perferat.	338.	Multa ex sordibus enata.	664.
Mulier quæ magis imperiosa.	29.	Multa in rerum natura exolefcunt.	
Mulier viro patientiores			

INDEX.

exolescunt. 496. Multi animæ immortalitatem statuunt, pauci resurrectionem. 150. Mumia fracturis apta. 614 Muræne exicata inardescunt. 626. Muræne spina nervus est, non os. 627. Muræne quo tempore pinguescant. 627. Muræne siue lampetræ descriptio. ibidem. Murænis in cauda spiritus vitalis. 626. Muscus marinus fruticosa concretio. 532. Mustela basilisco hostis. 450. Mustela basilisco hostis capitalis. 633.	496. 150. 614 626. 627. 627. ibidem. 626. 532. 450. 633.	Natiuitas Christi quid efficit. 171. Natura quid. 1. Natura rerum ad Deum nos erigit. 12. Natura Dei ministra. 167. Natura, nec iners, nec otiosa. 2. Natura præcipuas partes à morbo tuetur. 313. Natura cuiusq; adnotanda. 583. Natura modicis contenta. 506. Natura rerum astris subiecta. 650. Natura rerum resurrectionem astruit. 154. Naturalia somnia obseruanda. 378. Naturales proles quas vulgus vocat. 577. Naturæ vis ad Deum referenda. 4. Naturæ propria definitio. 7. Naturæ contemplatio ad Deum erigit animos. 8.

N.

- Napus, vulgò naneel. 255.
- Narratio contentionis de prole suscitata. 683.
- Nasi forma que decora. 662.

Naturæ

I N D E X.

Naturæ artificium.	166.	tem vel affectat vel medi-	
	209. 223.	tatur.	149.
Naturæ ordo ac series.	262.	Nerui motu & sensu præ-	
		diti.	408.
Naturæ lex cuiq; impressa.	143.	Nerui quomodo à cerebro	
		producuntur.	335.
Naturæ instinctus.	131.	Neruis quæ auxiliantur.	
Nauale prælium.	563.		614.
Naufragi qua ratione in-		Nigrum tegmen infantis	
staurandi.	671.	quid significet.	306.
Nautæ clepsydriæ utuntur.	492.	Nihil absq; argento viuo	
		inauratur.	396.
Nautarum apud Zircæos		Nihil ex omni parte bea-	
vitiæ conditio.	555.	tum.	251.
Negotiatio Euangelica	139.	Nitrum liquori frigidita-	
quid?		tem inducit.	446.
Negotiatores frumentarij		Nix & aqua gelida calorem	
vulgò Corenbyters/ o-	252.	excitant.	670.
diosi.		Nix liquefacta surpibus	
Nemo culpam in Deum		noxia.	580.
transferat.	137.	Nobilitas quæ solida.	
Nemo non afficitur rerum			263.
varietate.	435.	Noctæ omnia latè exaudi-	
Nemo insolescat progeni-		ri.	564.
torum nobilitate.	462.	Nomen à re inditum Flis-	
Nemo non mortis metu		singæ.	550.
contremisit.	325.	Non consultum diu ieiu-	
Nemo non affectibus vr-		num persistere.	341.
getur.	184.	Non inuadendas aliorū di-	
Nemo non immortalita-		tionēs	

I N D E X.

<i>iones.</i> 565. <i>Non nimium dolendum or- bitate liberorum.</i> 461. <i>Non omnium consilia in re Medica admittenda.</i> 559. <i>Non temerè suscipiendum bellum.</i> 565. <i>Notæ corporis animi con- ditionem indicant.</i> 359. <i>Noto spirante paludes oli- de.</i> 480. <i>Nuces muscatæ vt explo- rentur.</i> 344. <i>Nutrices infantibus mor- bos adferunt.</i> 710. <i>Nutrices notantur.</i> 663.	<i>Oculi animi indices.</i> 598. <i>Oculi caesij vnde & qua functione videndi.</i> 594. <i>Oculi nigri qua videndi facultate.</i> <i>ibidem.</i> <i>Oculi & visus moderatè constitutus.</i> 596. <i>Oculi primum moriuntur.</i> 593. <i>Oculi prominentes & re- conditi calligantur.</i> 591. <i>Oculis cur absurda obuer- santur.</i> 592. <i>Oculorum color & acies quaratione variatur.</i> 596. <i>Oculorum colores medi- camenta immutant.</i> <i>ibidem.</i> <i>Oculorum varia dispositio.</i> 598. <i>Oculos exhaustos qua so- uent.</i> 597. <i>Oculus Christi flos.</i> 210. <i>Oculus dexter sinistro ob- tusior.</i> 593. <i>Odores fœdi aliquando v- tiles.</i> 322. <i>Odores graues aliquando pesti obsistere.</i> <i>ibidem.</i> <i>Odores spiritus instaurant.</i> 607. <i>Olea</i>

O.

I N D E X.

Oleæ natura.	443.	Opij vis.	451.
Oleum cuius liquori superinfusum putredinem arceet.	440.	Opinto anilis de infantium galeis.	305.
Oleum venerea retundit.	ibidem.	Oppositio plenilunium, coniunctio nouilunium fact.	418.
Oleum lini & sesami non gelascit.	392.	Orbitas liberorum a Deo	460.
Oleum magneti vim attrahendi eripit.	492.	Oriens occidenti obuertitur.	423.
Olfactus vt restituatur.	444.	Ossa humana eomutali morbo idonea.	284.
Olidis faucibus qui parcius pane vescuntur.	342.	Otiosi catarrhis obnoxij.	537.
Omne nimium perniciosum.	467.	Otiosi lune effectibus expositi.	ibidem.
Omnia membra suis officijs distincta.	468.	Ouillis pedibus lanuginosa concretio subest.	500.
Omnia nature opera in Deum referenda.	6.	Ouum natura in cursu.	501.
Omni homini similis introitus & exitus.	457.	Ouum & ambra falsigral immissa fluit. out.	299.
Omnis natio suis vitijs imbuta.	553.	Ouum in aceto liquefcere.	648.
Omphacij veruigtis vis.	401.	Ouum falsugine immersum immat.	649.
Operum habendus delectus.	176.	Oxalis zurcel.	426.
Opificia quedam colorem homini immutant.	535.		

P.

M m m

Palme

I N D E X.

Palmæ natiua vis.	622.	Pauli de muliere præceptum.	643.
Panis vsus.	341.	Paupertas sapientiam sortita.	578.
Papauer erraticum noxi- um.	452.	Peccata actualia.	457.
Parentum morbi & vitia in proles redundant.	37.	Peccatum morbose & mor- tem inuexit.	326.
Partes genitales vel secun- de vel aduersæ valetudinis sunt indices.	432.	Peccatum originale quam labem intulit.	456.
Partus deprauati vnde.	600.	Peccatum originis quomo- do obliteratum.	458.
Parturienti labor vnde.	697.	Pectori quæ herbæ amicæ.	613.
Partus contra naturæ or- dinem.	696.	Pecunie vsus & necessitas.	505.
Partus decimestris.	698.	Pedum lotio quando ad- hibenda.	610.
Partus octimestris non vi- talis.	700.	Pedum lotio quando no- xia.	ibidem.
Partus quando laboriosus & quando placidus.	689.	Pellium quarundam natura in erigendis pilis.	540.
Partus septimi mensis vita- lis.	683. & cur 699.	Pelles quando animantibus detrahende.	ibidem.
Pasti vis.	401.	Peonia qua vi polleat.	283.
Patriciorum conditio di- uersa à plebeia.	553.	Peonie semen spectatissi- mum.	623.
Pauent aquam rabidi.	503.	Peste extinctiocyus humani- di.	280. Pestis
D. Pauli solidæ rationes in asserenda immortalita- te.	159.		

I N D E X.

<i>Pestis ex prauo cibo plebi peculiaris.</i> 659. <i>Pestis ex aere omnibus communis.</i> <i>ibidem.</i> <i>Phœnix resurrectionis ty- pus.</i> 164. <i>Philandri opinio de verso- ria.</i> 498. <i>Philippi Regis laus.</i> 414. <i>Phoca, vulgo Zeehont.</i> 432. <i>Pica morbus.</i> 45. <i>Picatio morbus seu Citta quis.</i> 527. <i>Pilotæ seu naucleri vento- rum obseruantissimi.</i> 487. <i>Pingues plerumq; steriles.</i> 448. <i>Pinguis venenis obsistunt.</i> 333. <i>Piscatorum apud Belgas affectuum moderatio.</i> 555. <i>Pituitosi conditio.</i> 189. <i>Pyxis nautica duos & tri- ginta ventos statuit.</i> 473. <i>Pix oleo eluitur.</i> 620. <i>Platonis sententia de femi- na.</i> 644.	<i>Plenitudo aut inanitio ob- seruanda in oculis fouendis.</i> 596. <i>Plinij sententia de similitu- dinis ratione.</i> 31. <i>Plumbum liquefactum, vt non vrat.</i> 391. <i>Plumbum liquefactum & oleum seruidum vrentissi- ma.</i> <i>ibidem.</i> <i>Plus nimium salaces poda- grici.</i> 431. <i>Plutarchi sententia de vino diluendo.</i> 447. <i>Potio salutaris qui mari- nam hauserint.</i> 671. <i>Porci in siluis vagantes sa- lubriores.</i> 512. <i>Porcorum setosa cutis ad- urenda.</i> <i>ibidem.</i> <i>Portulaca dentium stupori medetur.</i> 444. <i>Portulacæ marinæ conditu- ra.</i> 526. <i>Potentia naturales.</i> 714. <i>Præcocia citò euanescent.</i> 409. <i>Præmaturus interitus vnde.</i> 459. M m m 2 Præma-

I N D E X.

<i>Premature Veneris incommoda.</i> 664. <i>Præposterus diuorum cultus.</i> 518. <i>Præseruatiua cautè adhibenda.</i> 658. <i>Præseruatiua in peste.</i> 659. <i>Principijs obstandum.</i> 288 ¶ 586. <i>Procacitas hominum.</i> 462. <i>Proceri corporis incommoda.</i> 337. <i>Prodigium de argento viuo.</i> 453. <i>Prognostica ex Luna.</i> 690. <i>Proles cur serè matri astimiles.</i> 54. <i>Proles cur matri addictiores.</i> 55. <i>Proles quando damna concipiunt ob parentum reatus.</i> 459. <i>Properata minus solida.</i> 409. <i>Prouerbiu vulgare apud Belgas, in eos qui quarta luna nati dicuntur.</i> 68. <i>Prouerbiu vulgare ex imaginatione desumptum.</i> 44.	<i>Prouerbiu in morbidos.</i> 352. <i>Prouerbiu muliebre in eunuchos.</i> 81. <i>Prouerbiu de cornibus adustis.</i> 312. <i>Prouerbiu de virginibus.</i> 705. <i>Prouerbiu in exoletos.</i> 708. <i>Prouerbiu in viduas.</i> 706. <i>Prouerbiu in ignauos.</i> 189. <i>Prouerbiu vulgare ex cibo malè cocto.</i> 207. <i>Prouerbiu in fabis oberare.</i> 309. <i>Prouerbiu ex tumultu nocturno desumptum.</i> 518. <i>Prouerbiu popolare in feminas.</i> 466. <i>Prouerbiu triuiale in pueros præmaturè agiles.</i> 409. <i>Prouerbiu Belgicum de Brabantia & Zelandia.</i> 571. <i>Prouerbiu ex oculorum obtutu in nefarios.</i> 599. <i>Prouer-</i>

I N D E X.

- Proverbium ab equis effectis. 576. ris. 604.
 Proverbium in improbos. 489. P. tui estate frigidi, hie me caliat. 670.
- Q.**
- Providentia diuina omnia administrari. 573.
 Puellæ venustæ, iuuenes viriles videri exoptant. 655.
 Puellæ maritate reuertunt. 53.
 Pueri deformes anus fugiunt. 436.
 Pueri morbidi nutrices inficiunt. 710.
 Pueri non plectuntur ob scelera parentum. 456.
 Puerorum malitia parentibus imputanda. 577.
 Pulmo prelargus quid commodi afferat. 302.
 Pulsus vermiculans. 349.
 Pulsus formicans. ibidem.
 Puluis nitrosus vulgò Buspoeder. 80.
 Puluis præcipitatus. 395.
 Purgatio vene incisionem præcedat. 606.
 Pusillanimes ac meticulosi qui. 190.
 Pushtule vnde varij, colo-
- Quàm diu in longum corpora porrigantur. 353.
 Quàm multa visui officiant. 591.
 Quando cœnacula fronde adornanda. 607.
 Quando mulier ex facie in femora aut nates notas transferat. 45.
 Qua ratione foris admotæ morbos mitigant. 287.
 Quare mare piscibus fecundum. 412.
 Qua re vxoribus gratificandum. 81.
 Qua re quisq; fiat emendatior. 367.
 Quatenus obseruanda astra. 653.
 Quatuor calamitates à Deo homini immittuntur. 253.
 Quatuor leuis. inter liquores. 392.
 Quatuor humorum decur-

I N D E X.

<i>sus in corpore.</i> 263. <i>Que capiti dolorem inferant.</i> 310. <i>Que à peste præseruant eamq; demoliuntur.</i> 606. <i>Que bilem expurgant.</i> 615. <i>Que cornicula ore concipiant.</i> 665. <i>Que corallo ruborem concilient.</i> 345. <i>Que affectus exasperant.</i> 193. <i>Que edulia ex carne suilla conficiuntur.</i> 510. <i>Que flatus discutunt.</i> 469. <i>Que generandi facultatem persciant.</i> 77. <i>Que herba femina, que mas.</i> 621. <i>Que herba maritimo traflu delectantur.</i> 218. <i>Que humiditatem uteri expugnent.</i> 83. <i>Que pesti obsistunt.</i> 658. <i>Que pituitam exturbant.</i> 615. <i>Que qualitas vermiculos prozignat.</i> 542.	<i>Que res spiritus fulciant.</i> 19. <i>Que semen virile accumulent, ac Venerem excitent.</i> 78. <i>Que venena depellant.</i> 615. <i>Que urinam moliantur.</i> 614. <i>Quercus Oleæ aduersatrix.</i> 620. <i>Quibus locis herba præstantiores.</i> 245. <i>Quibus foetida, quibus odorata admouenda.</i> 636. <i>Quibus rebus corpus incrementa suscipit.</i> 354. <i>Quibus deest conscientia.</i> 677. <i>Quibus os siccum veludum.</i> 428. <i>Quibus affatim bibendum.</i> 406. <i>Quid Germanis burg.</i> 549. <i>Quid talenti & mine distributio designet.</i> 138. <i>Quid Zelandis cleyn sout.</i> 323. <i>Quid officiat proceritati.</i>

I N D E X.

ti.	352.	in latum excrescunt.	352.
Quid homines macilentos efficiat.	648.		
R.			
Quid vestibus tineas inna- sci prohibeat.	541.	Rabidis potus non dene- gandus.	504.
Quid Aëtius de porcis morbidis statuit.	511.	Rabiem quæ expugnet.	503.
Qui filij naturales.	462.	Radys.	445.
Qui morbo oppressis ad- esse coguntur.	606.	Ranarum esus quibus uti- lis.	513.
Qui oculi nocte scintillant.	595.	Ranula quid.	687.
Qui placidè, qui tumultuo- sè extinguantur.	324.	Raphanus temulentia ob- sistit.	443.
Quod genus hominum in- humanum.	192.	Raphanus & rapa oculis grata.	597.
Quod salis genus optimum	397.	Rara avis mulier bona.	642.
Quomodo euitanda peri- cula anni climacterici.	383.	Ratio & experientia exi- guntur in artibus.	616.
Quo sale salsamenta con- servantur.	522.	Ratio multarum rerum in- explicabilis.	444.
Quoto dierum numero fœ- tus absoluat.	102.	Rauus color qui.	531.
Quur quidam febricitantes non sitiant.	442.	Reconditi & protuberan- tes oculi ratione diversa vident.	591.
Quur nonnulli minus va- lidi.	575.	Reges olim rei herbaria studiosi.	233.
Quur alij in longum, alij		Regiones corporis & ani-	

I N D E X.

<i>in conditiones immutant.</i>	180.	<i>Res gesta apud Tornacenses dum pestis ibidem grassaretur.</i>	312.
<i>Regi Hispa. Philippo grata Zelandorum mundities.</i>	544.	<i>Resurrectio quid homini conuenit.</i>	171.
<i>Rei geste narratio de alciis viribus.</i>	286.	<i>Resurrectio labantes sicut.</i>	170.
<i>Rei geste narratio de prægantis appetitu.</i>	46.	<i>Resurrectio semper in animum reuocanda.</i>	172.
<i>Rei geste narratio de puero magno capite.</i>	43.	<i>Resurrectio corpora indecora resituet.</i>	180.
<i>Rei geste narratio, de admirabili mulieris partu.</i>	72.	<i>Rhamnii descriptio.</i>	534.
<i>Rei apud Ferrarienses geste narratio.</i>	243.	<i>Rheni origo & decursus.</i>	570.
<i>Rei geste narratio de galli ouo.</i>	629.	<i>Ridiculum de rustico quodam.</i>	311.
<i>Rei geste narratio de septuagenarij fecunditate.</i>	708.	<i>Robigo brande vulgo.</i>	432.
<i>Religio non astris, sed Dei spiritui subiecta.</i>	654.	<i>Romanorum lex de femina.</i>	645.
<i>Remedia ad rabiem canis.</i>	502.	<i>Romersvalda ciuitas.</i>	566.
<i>Remedia incubi.</i>	282.	<i>Ros solis quid.</i>	508.
<i>Rebus que conueniunt.</i>	613.	<i>Rubei radix & alumen durabili colore pannos imbuunt.</i>	544.
<i>Rerum raritas quid indicet.</i>	12.	<i>Rubicundum infantis velamen quid portet.</i>	307.
		<i>Rudimenta humanae formationis.</i>	104.
		<i>Ruta corpori admota adurit.</i>	

I N D E X.

urit.	634.	Salis ex giebis confectio.	523.
Ruta & chelidonia quan-		Salis habendus delectus.	521.
do oculis salubria.	597.	Saliua quid.	428.
Ruta oculis aliquando no-		Saliua canis rabidi noxia.	502.
xia.	ibidem.	Saline vis & effectus.	427.
Ruta venenis obsistit.	450.	Salsugo.	399.
Ruta frigida venena ob-		Salsugo ambustis utilis.	525.
tundit.	633.		
Rute vis.	ibidem.	Sanguis cur homini ex con-	
		sternatione subito erum-	
		pat.	304.
S.		Sanguis cur ex vulnere in-	
Sal agros & iumenta fec-		terempti profluat.	302.
cunda prestat.	399.	Sanguis cur febres conti-	
Sal inspersum carbombus		nuas excitet.	266.
ignitis odorem sopit.	225.	Sanguinem defecantia.	615.
Sal recens cito liquefit,		Sanguis putredini obnox-	
vetus serius.	522.	us.	291.
Sal fecunditatem confert.		Sanguis mortuis referue-	
	398.	scit.	304.
Sal torridus vulgò braet,		Sanguineis fortissimus.	589.
3out.	524.	Sanguinei hominis natura.	189.
Salaces homines notantur.		Sanguisuga in corpore mu-	
	74.	liebri.	73.
Salem Zelandi quo modo		Sani ut contra pestem sub-	
candidam efficiant.	523.	sistant.	659.
Salis conficiendi inaudita			
ratio.	522.		
Salis efficacia in morsu ca-			
nis rabidi.	524.		

I N D E X.

Sanitatis indicia in pueris.	Semen virile opifex factus.
465.	68.
Sapientes cur aliquando	Seminis cohibiti noxa. 52.
stultos procreant. 34.	Seminis efficacia in simili-
Sapo unde conficitur.	tudinis ratione. 28.
621.	Seminis vis, quantum ad si-
Saturnus infanti grauis.	mitudinem. 60.
700.	Seminis humani efficacia.
Scaldæ fremitus quando	691.
tempestatem denunciat.	Senatus consultum ne sal ad
536.	ulteretur. 524.
Scaldia insula à flumine sic	Senes citò ebrietate ten-
dicitur. 551.	tantur. 338.
Scaldis per Flandriam de-	Senes aridi. 575.
cursorius cur de Honte dici-	Senes, cibo se fulciunt.
tur. 556.	340.
Scaldis fluuij origo & de-	Sensim, non auidè biben-
cursorius. 555.	dum. 406.
Schelvisch 577.	Septenarius numerus sacra-
Schelvisch pifeis unde	tus. 385.
denominetur. 557.	Septentrionalis venti na-
Schorrbuyck à vitioso	tura. 484.
stomacho gingiuas & pe-	Serotini fructus diurni.
des inficit. 236.	409.
Scylla qua vi polleat in e-	Sextarius libram & uncias
pilepsia. 284.	octo complectitur. 508.
Scorta cur non concipiant.	Sexus in stirpibus. 621.
94.	Sicci & aridi in Ocea-
Secunda. Alge species.	ni defluxu moriuntur.
532.	539.
	Sidera.

INDEX.

Sidera & humores vim non necessitatem inferunt. 194. Sidera res infernas regunt. 650. Siderum vis humoribus incumbit. 618. Siderum vis metallis incremento est. ibidem. Similitudo nemini prolem asserit. 34. Simile ab arte fusoria. 65. Simile ab ædium structura. 3. Simile ab Imperatorum officio. 5. Simile ab infœcundis arboribus. 346. Simile ab arboribus in saxosis locis consitis. 602. Simile ab hominum natura & educatione. 215. Simile ab equo calcitroso. 119. Simile à gallinis & feminis quibus mas deest. 622. Simile non inconcinnum ab herbarum fragrantia. 276. Simile ab ignis fomite ac nutrimento. 487.	Simile ab agricolatione. 687. Simile à duce militia. 190. & 699. Simile ab euigilatis. ibidem. Simile à fructibus maturandis. 700. Similitudines ab opificibus. 692. Sinapi corallum rubicundum efficit. 345. Sinapismi & pulueris præcipitati vis in morsu. 505. Synaxis siue eucharistia. 174. Signati sycophantæ. 361. Singula membra Lune motus percipiunt. 651. Syntherejis quid. 131. Sirupi vis. 401. Situs infantis in utero. 695. Smaragdi viror oculis gratus. 598. Snoect. 377. Socrates cur affectibus minus obnoxius. 185. [Socratis

I N D E X.

Socratis temperantia. 659	Spiritus varius & tenuis vi- sui officit. 590.
Solarium quid sit. 493.	Spiritus humidus & modi- cus qualem visum efficit. ibidem.
Sol geminus in speculo a- que subdito. 389.	Spiritus non æque ac cibus ad nervos penetrat. 407.
Solis & Lunæ vis in res inferiores. 417.	Spiritus mundi omnia fœ- cunda præstat. 623.
Solis & Lunæ effectus in inferiora. 414.	Spiritus corporei mentem concitant. 292.
Solomoni nihil novum. 496.	Spiritus crassus quem vi- sum efficit. 590.
Somnia à Deo aliquando immitti. 378.	Spleni quæ conferunt. 613
Somnia ægrorum & ebri- orum. 380.	Statura pusilli cur iracun- di. 187.
Somnia varia pro humo- rum redundantia. ibidem.	Status cali animos immu- tat. 415.
Somnus noxius à veneno as- sumpto & in peste. 334.	Steencolen. 224.
Speculum quid oculis con- ferat. 387.	Stercoratio insalubris. 249
Speculum cur ex aduerso imaginem referat. 388.	Sterilitas à Deo. 76.
Specula visui opitulantur. 591.	Sterilitas & orbitas à Deo. 460.
Speculi præcipuus vsus. 387.	Stimuli veneris varij. 23.
Spiritus diuinus aereo spi- ritui comparatur. 470	Stirpes renascentes resur- rectionem commonstrant. 165.
Spiritus vitiosus alimento nocentior. 471.	Stolones vulgo water- schoten. 581.
	Studiosi quicq; vt melan- choliæ

I N D E X.

choliam excutiant. 196. Studiosi non perferunt in- diam. 339. Stupri illati inficiatio. 684. Sub aestu & gelu canes ra- biunt. 499. Sublimis animus ad summa enititur. 578. Submersi cur statim non e- mergant. 300. Submersi quoto die emer- gant. 301. Subsolani venti qui ab ortu progreditur effectus. 474. Succini natura. 619. Succinum vulgo Ammer- 84. Succisæ stirpes ad tempus germinant. 303. Sudor quando maturius erumpit. 608. Sudor & saliva ex humo- ribus vim sortiuntur. 428. Suydtbeuelandia insula vn- de dicta. 566. Sulphur & argentum vi- uum metallorum princi- pia. 394. Superstitio quid. 520.	T. Tartarus quid sit. 509. Tartarus wynsteen 445. Tepor lecti pelles deterio- res efficit. 541. Terrauana quare sic dicta. 220. Terræ atq; vteri compa- ratio. 63. Terra post Deum rerum parens. 165. Terrena astris obsequun- tur. 650. Tertulliani falsum dictum in Pythagoræos Druidas. 101. Testes flaccidi vel erecti quæ valetudinis argumenta præbeant. 432. Thomæ Mori epigramma lepidum. 32. Timor quando salutis ac resipiscentiæ causa. 672. Tithymalli vires. 446. Toletum Zelandiæ ciuitas. 567. Tonitrua hiberna tempe- states præfagiunt. 435. Tonitrus & fulmen liquo- res

I N D E X.

res vitiant. 431. Tophus teras gipso affinis. 648. Tres in homine spiritus. 19. Tres membrane infantem manunt. 305. Tres sunt conditiones corporis humani. 581. Triremes vulgò galeyen. 562. Trissa quod genus piscis. 522. Tropi scripturæ de Dei membris. 122. Tumorum in inguine curatio. 350. Turcosæ vis. 374. Turff ☉ darri ignis fomenta apud Zelandas. 221. Tussis à liquido humore molesta. 478. Tussis pueros strangulans. ibid.	Valetudinarij auræ mutationem percipiunt. 417. Valetudinarij alij lecto affixi, alij inambulantes. 582. Valetudinarij auræ iniurijs obnoxij. 484. Validum argumentum resurrectionis. 151. Vapores tetri cerebro infesti. 199. Varronis in peste consilium. 472. Vates calamitatibus expositi. 128. Vbertas materiæ geminata profert. 600. Venæ emulgentes quæ. 86. Venena etiam foris admota cor petunt. 617. Venæ apoplecticæ. 109. Venena liquida nocentissima. 333. Venti etiam animo intemperiem adferunt. 476. Venti cardinales quatuor. 473. Ventorum origo. 470. Ventus quid sit. ibidem.
- V.
VValachria vnde dicta. 548. VValachriæ situs. ibidem.	
- Venus

I N D E X

Venus immodica venustatem depopulatur. 467.	efficit. 230.
Venus omne animal mœstum efficit præter gallum. 628.	Vexilla Zircæa cur rubra. 561.
Venus incommoda valetudinarijs. 465.	Videndi origo à cerebro. 588.
Verbi Dei fructus & utilitas. 145.	Vina vitiosa mentem perturbant. 205.
Veria ciuitas vnde dicta. 551.	Vina quibus condiri solent. 433.
Veria ciuitas. ibidem.	Vini & olei vires. 429.
Vermes cur è naribus prolabantur. 256.	Vinum ardens quibus vsui. 393.
Vermis linguæ canis eximitur. 500.	Vinum aut alius liquor vitis aciescat. 451.
Verminatio qui morbus. 349.	Vinam diluculo haustum perniciosam. 340.
Verrucæ & clauis vt aboleantur. 446.	Vinum glutinosum vt instauratur. 450.
Versoria an recens inuenta. 495.	Vinum, quo minus vapescat. 446.
Versoria ex quibus constat eiusq; descriptio. 492.	Vinum rubrum an sudorem & urinam molliatur. 430.
Versoria septentrionis index ex vi magnetis. ibid.	Vinum quomodo ab acore vindicetur. 449.
Ver spiritus etiam effætos erigit. 576.	Vinum quomodo diluendum. 447.
Verticulus quid sit. 526.	Vinum & lac commixta, vitiosa. 430.
Vetustas omnia deteriora ta. 29.	Virago vnde nomen sortita. 29.

Virgi-

I N D E X.

Virgines tempestivæ elocandæ.	52.	tur.	441.
Virgines maturius elocandæ.	705.	Vnde corporis deformitas.	41. & 662.
Virgilij laus ob rerum cognitionem.	415.	Vnde flatus in corpore.	469.
Virgo cultus studiosa.	705.	Vnde herbis purgandi effi-	493.
Viridia oculos fovent.	598.	Vnde pueris notæ imprimantur & deformes species.	44.
Viridi colore oblita serius ignescunt.	317.	Vnde vis in concitandis spiritibus.	276.
Viri qui citò in lachrymas prout.	640.	Vnde membrorum defectus.	601.
Vir muliere præstantior.	343.	Vnde nigri oculi emergant	593.
Vir calidior femina.	709.	Vnde in corpore & animo	70.
Vir diutius fecundus quam femina.	ibidem.	monstruosæ species.	363.
Vir quousq; fecundus.	707.	Vnde sitis nocturna.	546.
Virus, ut ad interna rapiatur.	504.	Vnde Zelandi Mattiaci dicti.	685.
Viscum planta quo effectu contra epilepsiam.	285.	Vngues vnde.	287.
Vis non inferenda vitæ.	200.	Vnicornis venenis obsistit.	684.
Visus cui exactissimus.	589.	Vngues infanti quando desunt.	331.
Vitia naturæ corrigi possunt.	661.	Vomitus commoda.	569.
Vitis oleæ amica.	620.	Voragines Zelandicæ tres.	
Vitis ut fecunda efficiatur.		Ven.	
		Vox cur viris robustior quam	

I N D E X.

quam feminis.	300.	dices.	357.
Vrentia specula.	389.	Z.	
Vrina quibus supprimatur.	347.	Zee wolf.	377.
Vrtica marinae.	73.	Zelandia insulis fecunda.	548.
Vjus rerum spectandus.	506.	Zelandia Bataviae appen-	568.
Vt animi propositum fel-		dix.	567.
cem successum obtimeat.	367.	Zelandia apud Danos.	567.
Vteri natura.	636.	Zelandia cuniculis fecunda	542.
Vtero quae apta.	613.	Zelandia an veteribus co-	546.
Vt frons & vbera rugis de-		gnita	558.
formata nitescant.	442.	Zelandia in duas quasturas	
Vt manus laeuore perpoli-		diuisa.	571.
antur.	ibidem.	Zelandia mutationi obno-	
Vt nonnulla absq; nucleis		xia.	571.
proueniant.	215.	Zelandiae aer cur serius in-	
Vt oculorum orbis nigre-		ficiatur.	545.
sant.	662.	Zelandi callidi & industrij.	546.
Vt vini, ita humorum vis		Zelandi Mattiaci dicti a so-	
mentem concitat.	275.	ciali concordia.	533.
Vulnera ex effectu Lunae		Zelandi cur poculis addi-	
lethalia.	651.	sti.	550.
Vulnus non cito obducen-		Zelandi astuti.	552.
dum in morsu.	505.	Zelandici soli vbertas.	544.
Vulturis natura.	713.	Zelandorum origo.	567.
Vulturum natura.	475.	Zinziberis effectus.	715.
Vultus animi index.	116.	Zinziber sitim non exci-	
Vultus & oculi animi in-		tat.	

I N D E X.

tab.	ibidem.	tur.	552.
Zirizea quando erecta.	551.	Zirizæi exercitati nautæ.	556.
Zirizea piscatoribus fecunda.	554.	Zirizæi Metelliburgum expugnatum Conati restitunt.	561.
Zirizea puteos habet.	546.	Zirizæis virtute parta privilegia.	ibidem.
Zirizæi litteris afficiuntur.			

E L E N C H V S O M N I V M CAPITVM QVÆE IN Parænesi continentur.

1. In Deum per Christū potissime desigendos oculos, mentemq; erigendam.	717.	tas.	723.
2. Quanta contulit homini rerū opifex Deus.	718.	7. Quanta esse debeat erga parentes liberorū pietas.	724.
3. Deo nihil homine charius, omniaq; in eius usum creata.	719.	8. Qualem se quemq; præceptorī exhibere conveniat.	725.
4. Quanta esse debeat hominis erga Deum gratitudo.	721.	9. Quibus potissime in humana societate honor exhibendus & reuerentia.	726.
5. Baptismus quid homini conferat, quid moneat.	722.	10. Quid præstet homini institutio, & qualis ea esse debeat.	728.
6. Post Deum in proximum proferenda charitas.		11. Unde mortum integritas, atq; optima vitæ præcepta petenda.	731.

Qui

I N D E X.

12. Qui auctores ad ex- poliendam linguam, men- temq; exornandam vsui, & que artes potissimum am- plectende. 735. 13. De Ethnicis scri- ptoribus Censura. 737. 14. Poete officium, & quid iuuentuti atq; etiam adultis conferat. 737. 15. De Historiarum vsu & vtilitate. 739. 16. De comœdia. 740. 17. De Eloquendi di- cendiq; peritia nulli non cuiuscunq; sit idiomatis, vsui & necessaria. 741. 18. Ad qua discipli- nas nobis adiuu patefaci- ant humanitatis studia. 742. 19. Certo fixoq; disci- pline generi inherendum. 745. 20. Que studia & oc- cupationes operose ac mi- nus frugiferae, que noxie & perniciose. 745. 21. Non minus animo	mentiq; prospiciendum, quam corpori. 748. 22. Qua ratione cor- pori subueniendum, vt in- culpata valetudine subsistat 751. 23. Cibos ex Dei libe- ralitate ac munificentia magna gratitudine ac gra- tularum actione sumendos. 753. 24. Quomodo Hospi- talis habenda ratio. 755. 25. De rei familiaris ac domesticæ cura is eiusq; ad- ministratio. 760. 26. Somni ac vigilie moderatio. 764. 27. Quid adferat com- modi vel incommodi re- pletio & inanitio, deniq; alius vel astrictior vel la- xior. 767. 28. Studiosis virisq; po- liticis sepius meatus per quos excrementa dese- runtur expurgandos. 769.

I N D E X.

29. Præcepta salubria non minus animo, quam corpori idonea. 771. 30. Existimationis ac fame habenda ratio. 773. 31. Laudabilis dissidiorum pacificatio. 779. 32. Nemo insolescat rebus prosperis, nec dejectatur aduersis, sed Dei providentia se fulciat. 781. 33. Vitanda curiositas. 782. 34. In vestitu moderatio. 784. 35. Nemo sortem sibi designatam despicat. 786. 36. Improborum consuetudinem ac familiaritatem vitandam. 790. 37. Linguam cobibendam non solum ab obscœnis verbis, sed etiam otiosis. 791. 38. In verbis omniq; actione vitæ, detestabilis fucus ac simulatio. 795. 39. Philautia, hoc est, vacuus amor sui excutendus, atq; inanis doctrinæ	persuasio. 796. 40. Familiarium atq; amicorum habendum delectum. 800. 41. Ne temerè te cuiquam sponsores offeras. 802. 42. Assentatores quos vulgò Pluyinstrycers vocant, vitandi. 803. 43. Præcepta quedam ad bene beateq; viuendum accommodata. 805. 44. De exercitatione qua defatigatæ vires instaurantur cum animi tum corporis. 806. 45. In rebus agendis rationem in consilium adhibendam. 817. 46. Quæ dubitas ne feceris. ibidem. 47. Virtutis ac vitiorum præmia. 818. 48. A Deo sumenda omnium actionum nostrarum initia. 819. 49. Diluculum auroraq; matutina ad componendam mentem, atq; animum in Deum

I N D E X.

Deum erigendum aptissimi- ma. 821. 50. Exacto die exigenda à mente diurnarum actionum ratio. 822. 51. Nemo viriis suis blandiatur, aut malefacta extenuet. 823. 52. In Deum transfere- rendum quicquid boni nobis obtigit. 825. 53. Delectus & consideratio habenda in deligendo vitæ genere. 827. 54. De legitima matrimonij societate. 830. 55. Omnis societas quæ non consistit intra coniugij limites, vitiosa, atq; à legitimo matrimonio aliena. 834. 56. Queratione obtineri possit, ne mors homini natura pauido sit formidabilis. 837.	57. De nominis IESU CHRISTI amplitudine, maiestate, potentia, quæ vna obsistendum magicis incantamentis, atq; illusiones demonum expugnanda, et siqua alia detrimenta vel menti vel corpori inferri contingat. 843. 58. An herbe & gemme aliquam vim conferant, in profligandis demonibus, ac depellendis alijs rebus noxijs. 854. 59. De maiestate & potentia supremi numinis, & quàm varias appellationes vnica Dei essentia tribus personis distincta sortiatur. Cuius rei contemplatione humanus animus tranquillitatem & solatia, summamq; erga Deum fiduciam in se concipit. 858.

R E R V M E T S E N T E N T I A R V M I N P A R A E N E S I C O N T E N T A - r u m , I n d e x .

A.

N n n 3

A Chris-

I N D E X.

A Christo institutionis initia sumenda.	732.	Amicitia immortalis es- to, mortalis inimicitia.	801.
Adam specie veritatis de- ceptus.	830.	Amicorum habendus dele- ctus.	800.
A Deo cibus nutriendi vim obtinet.	754.	Amico quatenus obsequen- dum.	803.
A Deo petenda actionum primordia.	819.	Amœna herbarum contem- platio.	744.
Adolescentia Christi lauda- ta.	735.	Amor vinosos vellicat.	810.
Adulatoris & amici discrimen.	803.	Amplitudo nominis Iesu.	847.
Aes alienum conflatum.	785.	Anime pabulum.	749.
Aestate frigus opacum ca- ptandum.	811.	Animus inconstantie causa	789.
Aetas tenera optimis assue- scat.	732.	Arma militie Christianae.	851.
Affectus hominum non na- tura culpandi.	836.	Artes damnosae que	747.
Affectus vitiosi menti offi- ciunt.	750.	Afa rex cur non est sanita- tem consequutus.	857.
Agricola nunquam ociosus	807.	Assentator perniciosus.	803.
Agriculturae oblectatio.	806.	Astragalifenus quid.	812.
Alca quid.	814.	Astrologia non prorsus explodenda.	746.
Aleatorum conditio.	815.	Astrologia quatenus exer- cenda.	ibidem
Alea & Talis diuersae.	813.		Astrologia
Aliffen.	856.		

I N D E X.

Astrologie vanitas impro- bata Prophetis. <i>ibidem.</i> Aurora precationi apta. 822. B. Baptismus quid efficiat. 722. Barbaries vitanda. 729. Benevolentia alterius erga alterum fouenda. 794. Biblia salutare doctrinas exhibent. 740. Bona nostra omnia a Deo promanant. 826. C. Cecus amor sui detestan- dus. 784. Calamitosis non insultan- dum. 777. Carmen Augustino vsurpa- tum. 781. Carmen conuiuiale elegans. 757. Carbunculus. 855. Ceruleus. <i>ibidem.</i> Chrysolitus. <i>ibidem.</i> Christi doctrina omnem	sapientiam superat. 852. Christi fiducia expugna- tur genus anime malorum. 848. Christi Philosophia. 743. Christo omnia attributa. 847. Christus ad excubias incti- tat. 734. Christus auram popularem non captauit. 774. Christus Deo par. 847. Christus Ecclesie caput. 850. Christus in tempestate sa- cra anchora. 842. Christus mortem deuicit. 838. Christus omnia in omni- bus. 850. Christus pacificator inter Deum & hominem. 842. Christus Satanae formidabi- lis. 838. Christus scopus & vite ex- emplar. 739. Ciborum apparatus vitan- dus. 760.

I N D E X.

Ciuitas infidiosa.	804.	Decori habendaratio.	774
Comicorum licentia.	740	Deliberatio in deligendo	
Comœdiæ vsus.	ibid.	vite genere.	827.
Comœdiæ moderatio ad-		Dæmon ad noxia queq;	
hibenda.	741.	hominem incitat.	846.
Concoctioni violentus mo-		Dæmon profligatur Dei	
tus officit.	813.	fiducia.	ibidem.
Concubitus extra Matri-		Dæmones hominibus misce-	
monium conscientiam one-		sti.	843.
rat.	835.	Dæmones humoribus se	
Confidentia vitiosa.	776.	immiscet, vt contagia cer-	
Coniugij vsus.	831.	poribus.	844.
Coniugio inopi & elum-		Dentati morsus vitandi.	
bes.	833.		792.
Coniugium multos eneruat		Dei in remittendo facilitas.	
ibidem.			825.
Coniugium non temerè ad-		Dei munificentia in cibo	
eundem.	ibidem.	agnoscatur.	754.
Connubium si adatur, ho-		Dei natura inscrutabilis.	
nesta familia obseruanda			858.
est.	832.	Dei prouidentia rerum mo-	
Corallium.	855.	deratrix.	805.
Corax, vulgo Veripicus/		Deum Belgæ Godt à bo-	
obseruandi.	778.	nitate vocant.	860.
Contentiones sapienda.		Deo ab effectu nomen af-	
	779.	signatur.	859.
Cultus animo & corpori		Deus absolutum virtutis	
inpendendus.	748.	exemplar.	862.
		Deus actiones nostras mo-	
		deratur.	820.
			Deus

D.

I N D E X.

Deus cur nos à demone vexare permittat. 844. Deus demonum malitia ab utitur ad mala castiganda. <i>ibidem.</i> Deus fons honorum. 717. Deus homini mire afficitur. 719. Deus in Christum omnia profudit. 852. Deus moderator rerum. 786. Deus primaria rerum causa. 820. Deus varia nomina sortitur. 859. Diabolus à sana doctrina mentes abducit. 830. Diabolus stupidos aggreditur. 845. Discipline certo generi inherendum. 745. Discipline tres potissimum utiles. 743. Dolose parta citò dilabuntur. 816. Dubitatio menti in agendo scrupulum iniecit. 818.	Ecclesie ministri honorandi. 727. Effigies hominis duplex. 718. Eloquentia quibusvis. 741. Eloquentia seditiones sopiuntur. <i>ibidem.</i> Emanuel quid designet. 861. Emendationis propositum quotidie concipiendū. 822. Epilepsie contraria. 856. Eraios. 855. Errare, non voluntate quidam deviant. 827. Exercitationum multa genera. 807. Exercitatio minus laboriosa. 812. Exercitatio studiosis apta. <i>ibidem.</i> Exigenda à mente actionum nostrarum ratio. 822. Exorcistæ dilaniati. 849. Exorcistæ huius temporis futiles & inani doctrina imbuti. <i>ibidem.</i>

E.

F.

Fame habenda ratio. 773.

N n n 5 Fides

I N D E X.

Fidei vis.	853.	Herbæ ad multa efficaces.	854.
Fidendum non est cuius.	801.	Herbæ quæ aluum lubricam præstant, astringunt.	768.
Fides fructibus exornatur.	865.	Hyacinthus.	855.
Felicitas vitæ quibus rebus constat.	804.	Hieme apricari peramicum.	811.
Femina cultus avida.	784.	Historiæ commendatio ex Liuijo, Cicerone & Zenone.	739.
Foris oculati domi cæci.	783.	Hominem à beluis quid discernit.	719.
Fortitudo Dei.	863.	Homo Dei simulachrum.	718.
Fortune vocabulum Christianis explosum.	782.	Homo mendax quem sensum habet.	866.
Frugalitas utilis.	751.	Homo mundi præfectus.	720.
Frugalitatem imperat Christus.	752.	Hominis reconciliatio.	722.
Futilitas damnosa.	779.	Honor quibus deferendus.	727.
G.		Hortorum amœnitas reficit animum.	811.
Gagates.	855.	Hospites fouendi.	756.
Gemma occulta vi imbuta.	855.	Hospitum habendus delectus.	ibidem.
Gloria qua ratione affectanda.	774.	Humanitatis officijs inter se certent Christiani.	795.
Gratitudinem exigit Deus.	719.	Humores	
H.			
Helucus nauseosus affectus.	765.		

I N D E X.

Humores pravi mentem obnubilant.	757.	tum.	775.
Herbæ à Deo effectum sor- tiuntur.	857.	Inopum habenda ratio.	756.
Herbæ magicis; incanta- mentis non accommodan- dæ.	858.	Institutio mentem exornat	726.
I.		Institutio quid homini præ- stet.	728.
Yactantia odiosa.	776.	Inuita Minerva nihil.	745.
Iehoua singulare Dei no- men.	859.	In vitæ discrimine ad De- um confugiendum.	866.
Illiciti amores & concu- bitus.	834.	Job à demone cur diuexa- tus.	845.
Impij inquieti.	750.	Ipsè dixit, Christo asseren- dum.	852.
Impio occalescit scelere a- nimus.	824.	Italiæ & Græciæ laus.	736.
Improbi vitandi.	791.	Iugurtha indoles.	814.
Incantatio damnosa.	747.	Ius ciuile Christo & Paulo probatum.	744.
Incommoda quæ demones inferunt, in naturales cau- sas referre nequeunt.	844.	Iurisprudentia Ciceroni laudata.	ibidem.
Inconstantia improbat.	786.	Iurisprudentiæ utilitas. ibi- dem.	dem.
Indefessè studijs insistendum	745.	Iustitia Dei.	863.
Infrugifera studia reijcien- da.	746.	Iuuentutis exercitatio.	814.
Ingenuitatis argumen-		I.	

I N D E X.

Lex Amasis contra ociosos.	762.	purgantur.	769.
Lex sumptuaria Corinthiorum.	ibidem.	Medicine usus.	743.
Libanotis vel Rosmarinus.	856.	Meridiatio senibus commoda.	765.
Liberalius aliquando accumbendum.	752.	Mens quomodo confirmanda imminente morte.	842.
Lingua cohibenda.	793.	Mentem quidnam stabilizat.	790.
Literæ politiores studia exornant.	742.	Miracula in animis edita.	854.
Loquela singulare Dei donum.	719.	Misericordia Dei Paulo decantata.	863.
Ludi infames qui.	814.	Misericordia Dei profugium peccatoribus ibidem.	
Ludimagistri imperiti.	796.	Moderatio cibo adhibenda.	767.

M.

Magistratus honorandus.	727.	Moderatio victus studio- sis utilis.	752.
Magnes.	855.	Modus rebus adhibendus.	761.
Magnificentia Dei erga homines.	718.	Morbi horrendi herbarum presidio expugnatur.	855.
Matrimonij definitio.	830.	Mors Christi peccata nostra abluit.	867.
Matrimonio robusta etas assuescat.	834.	Mors somnus.	840.
Mature à vitijs resiliendum.	733.	Mors vite innouatio.	866.
Mature omnia in adiuuando conuugio agenda.	833.	Mortis metus quibus discutiendus.	841.
Meatus excrementis ex-		Mortis metum quid eximat.	

I N D E X.

mat.	840.	condita.	720.
Mortui lugendi non sunt		Opinto scientiæ tollendâ.	
more gentili.	ibidem.		797.
Musica instrumenta He-		Optimi quique imitandi.	736.
bræi non respuerunt.	809.	Oratio armat contra dæ-	
Musica mentem oblectat.		monem.	852.
	808.	Oratio per Christum effi-	
Musices studiosi veteres		cax.	723.
fuerunt.	ibidem.	Orbitas placidè serenda	

N.

Nequitia omnis à mente	
nostra diffunditur.	826.
Nihil præcipitanter agen-	
dum.	817.
Non fidendum rebus cadu-	
cis.	837.
Non putâram vitio con-	
iuictum.	817.
Nostri nosmet poenitet.	
	788.
Nulla ætas ad discendum	
sera.	741.

O.

Observatio rei alienæ im-	
probatur.	782.
Obtrectatio fugienda.	780.
Otiosa verba quæ.	792.
Omnia in vsum hominis	

Orca quid.	813.
Ostritium.	856.

P.

Pacificator laudem mere-	
tur.	779.
Pandiculari quid sit.	765.
Paranda rerum & verbo-	
rum notitia.	728.
Parasiti conditio.	803.
Parasitus delatore minus	
noxius.	779.
Parasitorum infida amici-	
tia.	804.
Parsumonia sera est dam-	
nosa.	762.
Pauli ad fures admonitio.	
	763.
Pauli exemplo ad summas	
enitendum.	736.
	Paulus

I N D E X.

Paulus ignavos extimulat ad industriam.	763.	probanda.	777.
Paulus omnes extimulat vt Dei misericordie se committant.	864.	Prasium.	855.
Paulus in omnibus decorum seruari vult.	793.	Probis quisq; assuescat.	791.
Peccati agnitio peccatum expungit.	824.	Profusio vitanda.	785.
Peccatorum remissio in Christo.	849.	Proles deliciae matrimonij.	836.
Persuasio doctrinae ex animo abolenda.	796.	Prophetae eloquentes.	731.
Petri & Ioannis miraculum.	849.	Prophetae rerum cognitione imbuti.	ibidem.
Pictura oculos pascit.	807.	Prouerbum coniuale.	757.
Platonis ad virtutem exhortatio.	819.	Prouerbum, de festuca ac trabe in oculis, explicatum.	784.
Poesis artium antiquissima.	738.	Prouerbum frugalitatem commendans.	761.
Poeta exactus morum institutor.	ibidem.	Prouerbum in degeneres.	819.
Poetae elogium.	ibidem.	Prouerbum in insidiosos.	758.
Poetae institutum.	ibidem.	Prouidentia Dei fulcienda mens.	782.
Politiores literae quid praestent.	737.	Prudentij gratiarum actio.	755.
Potentia Dei.	863.	Prudentij hymnus in mensae accubitu.	754.
Præceptori honos deserendus.	725.	Pudor adoloscens commendat.	773.
Præcipitantia linguae im-		Puellarum fragilitati consulendum	

INDEX.

fulendum.	832.	perficiuntur.	847.
Puellis nulla danda lapsus occasio.	ibidem.	Res quæ valetudini conferunt.	751.
Puerilis exercitatio multiplex.	812.	Respiratio à labore utilis.	806.
Q.		Resurrectio Christi iustificat.	867.
Quadruplatores omnibus odiosi.	778.	Reticentia malum exasperat.	824.
Quædam didicisse oportuit.	741.	Rob Auicennæ quid.	769.
Quæ linguam expolunt, amplectenda.	737.	Ruta.	856.
Quæstus dolosus esse non debet.	815.	S.	
Quid ijs accidit qui soluta Venere se oblectant.	835.	Sacra scriptura non ieiunandi.	730.
Quicquid homini obigit, in Deum transferendum.	825.	Salus unde petenda.	717.
R.		Saphirus.	855.
Rebus nature modus est adhibendus.	772.	Sapientia Dei.	862.
Regum animus irritabilis.	780.	Sardius.	855.
Rei domesticæ procuratio.	760.	Satietas vitanda.	753.
Res arduæ Christi nomine		Scilla herba.	856.
		Senectus, Amor & Venus indecora.	772.
		Senes honorandi.	727.
		Sermo Dei ignitus.	730.
		Sermo scurrilis vitandus.	792.
		Silentij tutum præmium.	775.
		simile	

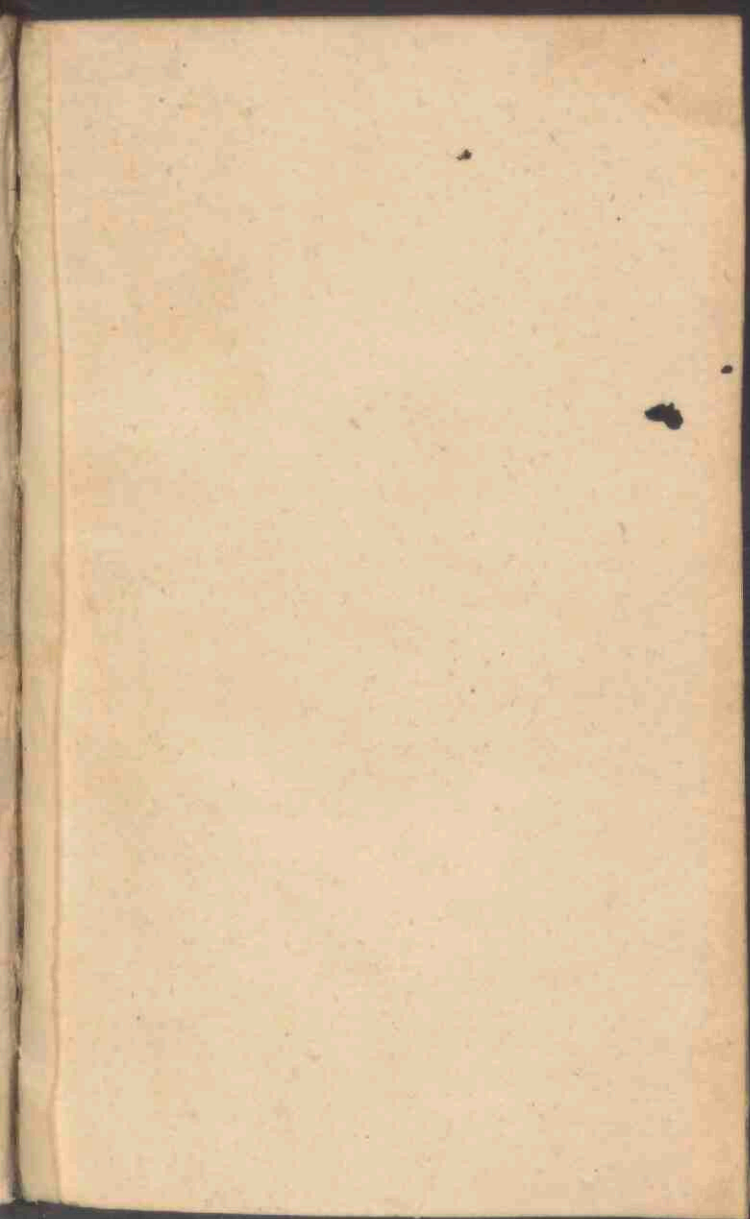
I N D E X.

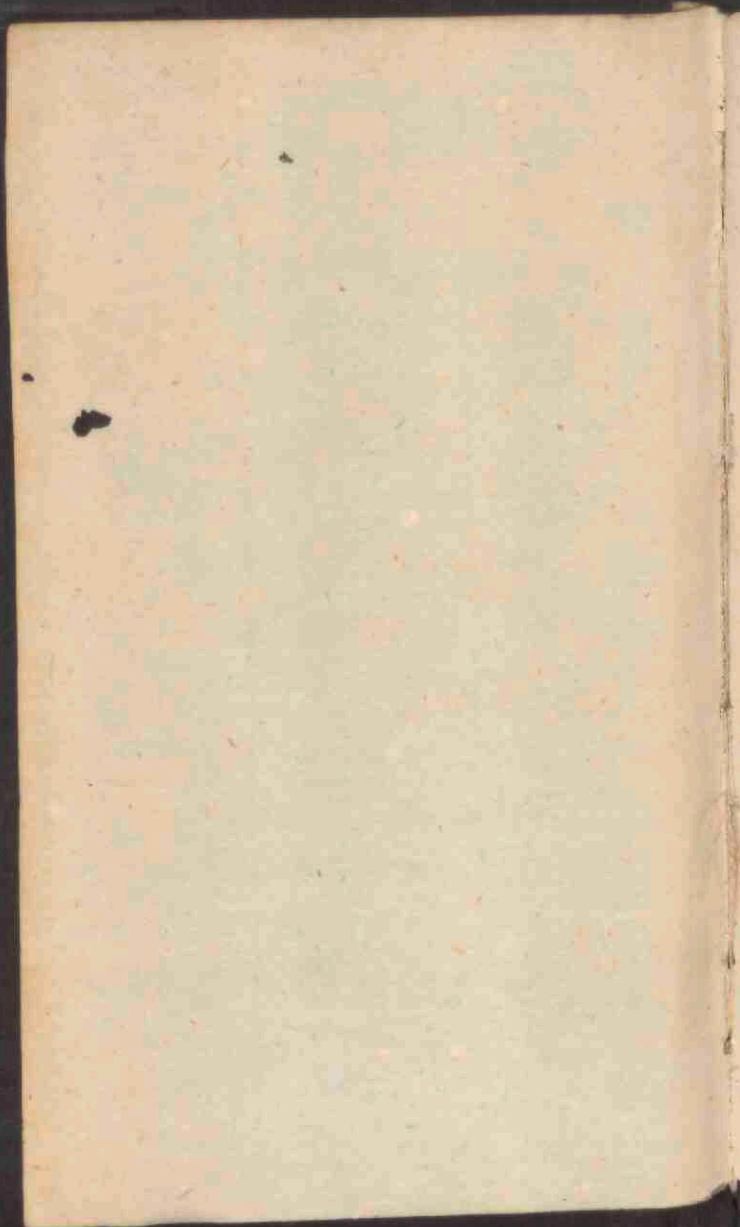
Simile ab aestu maris.	789.	succinum quid.	855.
Simile ab are alieno oppressis.	838.	T.	
Simile ab insitione arborum.	736.	Talorum iactus.	812.
Simile ab vrbe parum munita.	845.	Theologiae pars quae omnibus utilis.	743.
Simile à castrensi vigilia.	734.	Theologiae usus.	ibidem.
Simile à Medicis.	783.	Trochorum agitatio.	813.
Simile à rebus domesticis.	748.	V.	
Similia ex Musicis sonis et gemmis.	809.	Valetudo potior auro.	770.
Similitates vitanda.	793.	Ventrem quae laxant.	767.
Smaragdus.	855.	Veteratorum ars.	804.
Somni & vigiliae moderatio.	764.	Vigilia exiccat.	766.
Somnifica quae cerebrum humectant.	766.	Virtus aeterna.	819.
Somnolentia vt excutiatur.	ibidem.	Vitia non extenuanda.	823.
Somnus meridianus quando noxius.	765.	Vita nostra Deo approbata.	722. & 865.
Sors sua cuique placeat.	786.	Vitae status nullus molestia caret.	835.
Sponsioni damnum subest.	801.	Vitae & Matrimonij comparatio.	836.
Stabilitas laudata.	782.	Vitium vnum ex alio pululat.	794.
		Voluptas momentanea.	818.
		Vsus rerum spectandus.	784.

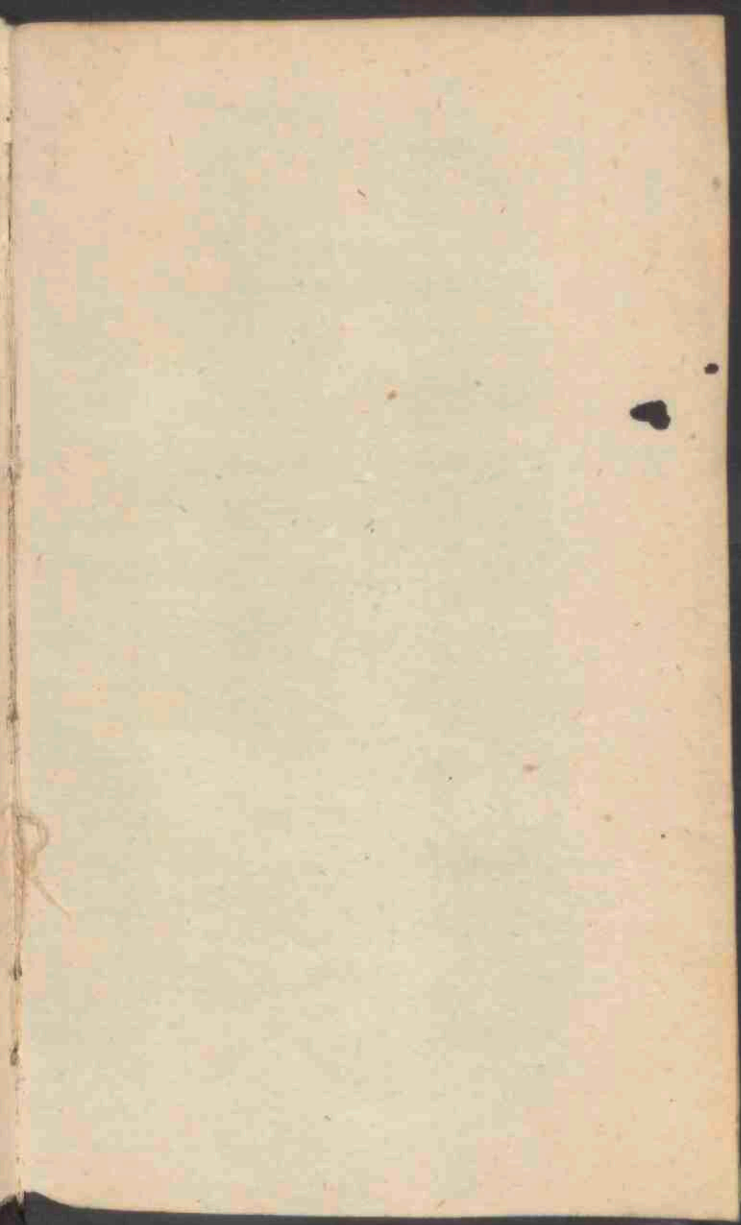
F I N I S.

Impensis NICOLAI KNOPERI
Bibliopolae Ichenensis.

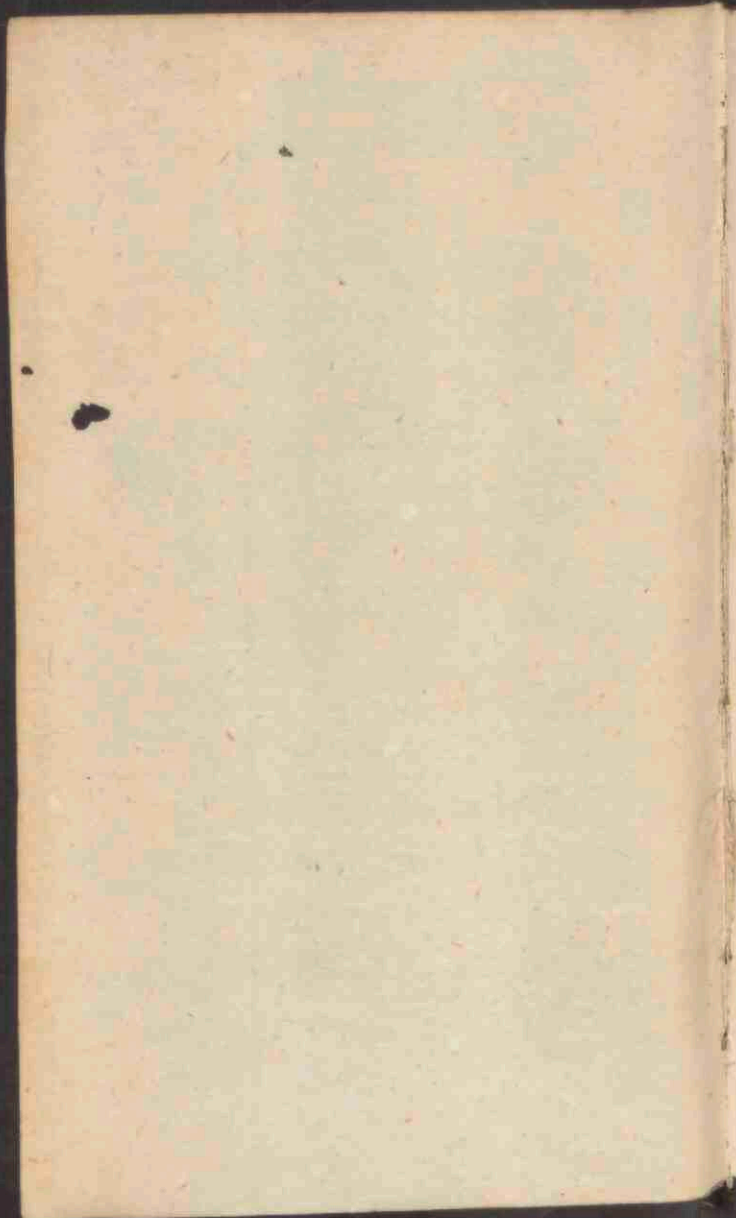
Finis

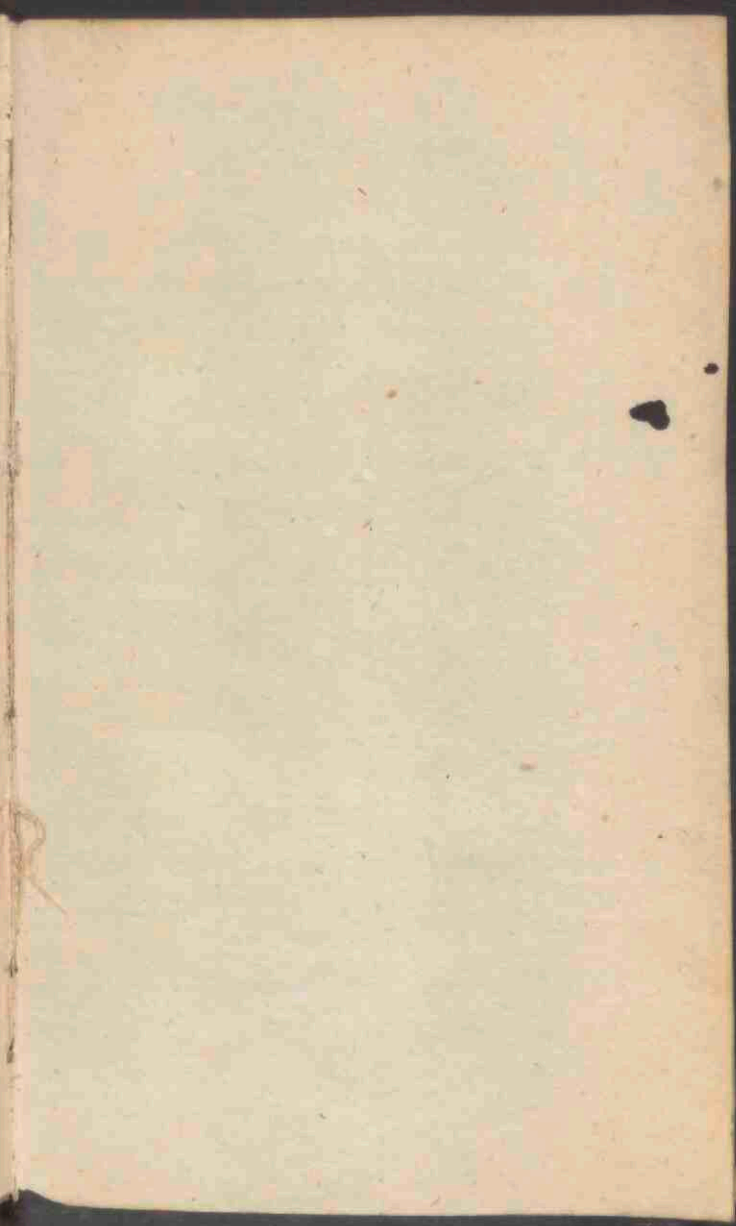

A 151.0021

ligatura 7th pars una
charinū 60.

predicatas clare folio 348 et 70
Koffelchauer'scher Substanz
vel fieri tumores

170

6672.

